

Hic liber ē [illegible]

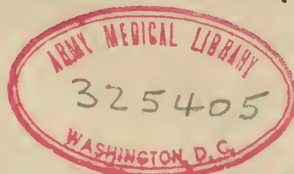
Iber Arist. de celo & mūdo cō
tinet quattuor libros p̄ncipales
In primo libro d̄terminatur generalit̄ d̄ toto vniuerso
In secūdo libro d̄termiat̄ d̄ principalissima p̄te vniuersi. s. de corpore celesti.
In t̄tio libro d̄teermiat̄ de ignobiliori p̄te vniuersi vʒ de p̄te elementi s̄m opiniones antiquorum.
Inquarto libro d̄terminat̄ de eadem p̄te secundum propriam opinionem.

Primus liber habet quattuor tractatus.
In primo tractatu oñdit̄ vniuersū eē p̄fectum.
In secundo tractatu ostenditur ip̄m eē finitum secundum magnitudinem.
In tertio tractatu ostenditur ipsū esse tātū vnū
In quarto tractatu ostenditur ipsum esse infinitum secundum durationem.

Secundus liber habet tres tractatus.
In primo tractatu determinatur de celo tāquā de principalissima parte vniuersi.
In secundo tractatu determinatur de partibus eius nobilioribus. s. de astris.
In tertio tractatu determinatur de terra vt circa eadem sicut circa centrum celum circulariter movetur.

Tertius liber hʒ quattuor tractatus.
In primo tractatu ponit̄ generatō corpoꝝ naturalium secundum antiquos qui reprobantur.
In secūdo tractatu inquiritur vtꝝ corpora naturalia mobilia motu recto sint grauia aut leuia & qualiter sunt mobilia naturaliter & violenter.
In tertio tractatu oñditur vtrum elementa sint finita secundum numerū vel infinita & qnod sunt generabilia & corruptibilia.
In quarto tractatu opabitur qualis sit mod9 generationis elementorū & vtꝝ sint p̄se figurata.

Quartus liber hʒ tres tractatus
In primo tractatu recitātur opiniones antiqꝝ de graui & leui ostendēdo pp q̄d grauia & leuia mouentur ad sua loca naturalia.
In secundo tractatu determinatur de differētijs grauium & leuium ostendendo ꝙ est dandum corpus simpliciter graue & corpus simpliciter leue & corpus graue aut leue i respectu
In tertio tractatu ostenditur numerus elementoꝝ probando ea esse q̄ttuor & nō plura cū hoc declarando q̄uo figura est cā & motus.

Axime cuperem īsignes atq3 ornatissimi viri eā in me vim ingenŭ ac facultatem esse. vt ea que de natura nobis a prioribus tradita sūt plenissima oratione disserere possz. Uerum cū huius rei amplitudinez intueor. vestrūq3 grauissimū iudiciū ꝯsidero nisi ꝑstia hūanitas vrā ac beniuolētia me admoneret. Vererer ne si q̄cq3 ea de re hoc loco dicerē idipsū a vobis pusillu3 ac exile esse arbitraretur. Tanta.n.ē nature cōditio tā mirabil' atq3 oculta vt eā hoīu3 mētes admirari nō desināt neq3 tñ ipa3 āplecti aut i totū explicare possint. Qua pp si ab eiusmodi rei enarratōe me abstinēs fuero ⁊ ad eum Arestotel' librum me cōuertā quem vos cōsilio vrō a me exponēdū esse censuistis: puto q facile veniam a vobis ipetrata3 cōsequar. ¶ In primis tñ diuisionē q̄ndā ꝑmitta3 ex qua huius libri de celo ⁊ mūdo quē i manibus habeo ad alios quos Ar. ꝓdidit series plane mōstrabitur. ¶ Phia q̄dē vt prisci phātes dixerūt in quattuor ptes distributa est. quas oēs philosophoꝝ princeps Ar. in suis codicibus nobis explicuit. ¶ Et earū prima ē que in diserendi subtilitate cōsistit. ⁊ hāc in suis libris logice tam q̄ ad ei⁹ partem sophisticā q̄ ēt realem copiosissime inuestigauit. ¶ Secūda est quam aliq methaphisicam ⁊ alij scia3 diuinā vocant ⁊ hāc in. xij. libris methaphisice aut. xiiij. vt quorūdā opinio ē subtilissime pertractauit. ¶ Tertia pars ē quā moralē phiam appellauere. ⁊ hec in tres partes secatur v3 i ethicam que in ethicis traditur ⁊ polliticā que in pollitica ⁊ yconomicā que in iconomica perscrutatur ¶ Quarta ⁊ vltima pars ē phia naturalis que ō corpore mobili inquātū ē mobile cōsiderat. ¶ Et hec in octo principales diuiditur partes. ¶ Nam aut consideramus corpus mobile in q̄nātū huius ꝟ3 ratiōes cōes tñ nō descendēdo ad aliquā spēm motus ⁊ sic habemus primā ptem philosophie naturalis que traditur i octo libris phicoꝝ in quibus consideratur corp⁹ mobile i cōi solu3. ¶ Aut cōsideramus corpus mobile ꝟ3 rōes spāles descēdendo ad aliquā speciē motus. ⁊ tūc aut cōsideramus ipsū cōtracte vt est mobile ad vbi. ⁊ sic habemus secūdā ptem phie naturalis q̄ traditur i quattuor libris ō celo ⁊ mūdo: i quibus cōsideratur de celo ⁊ elementis que cōstituūt vniuersum vt sunt corpora localit' mobilia. ¶ Aut cōsiderāus corp⁹ mobile contracte vt ē mobile ad formā i generali tñ nō descendendo ad formā huius spēi vel illius: ⁊ sic habemus tertiā ptem phie naturalis q̄ tradit' in duob' libris de generatōe ⁊ corruptiōe. ¶ Aut adhuc magis cōtrahimus corpus mobile ad formā: q2 ad formā mixti iperfecti: ⁊ sic hēmus quartā partē phie naturalis que traditur i q̄ttuor libris methaur. i quibus determiatur de rore ⁊ pruina. ⁊ de alijs mixtis ipfectis. ¶ Aut cōtrahim⁹ corp⁹ mobile ad formā mixti perfecti inaiati tm ⁊ sic habemus quintā partē quā putādū est. Ar. fecisse l3 ad manus nostras nō peruenerit loco cuius composuit. Albertus magn⁹ librum quē ō mieralib⁹ intitulauit. Aut cōtrahimus corpus mobile ad formā mixti perfecti aiati in relatōe tñ ad eius operatiōes que se tenēt ex pte aīe principaliter vt sunt videre audire itelligere ⁊ scire. ⁊ sic hēmus sextā partem q̄ in tribus libris de aīa traditur. ¶ Aut ꝯtrahimus corpus mobile ad forma3 mixti pfecti animati in relatione ad operationes ei⁹ q̄ se tenēt principaliter ex parte corporis vt sunt vigilare dormire memorari ⁊ sic de talibus ⁊ tūc habemus septimā ptē que tradit' in puis naturalib⁹. ¶ Aut cōsideramus corpus mobile ad formā mixti perfecti aiati adhuc magis ꝯcte. ⁊ ꝟm ratiōes magis speciales ⁊ sic habemus octauā ⁊ vltimā partē que traditur in libris de vegetabilibus ⁊ plantis ⁊ de animalibus. ¶ Ex quibus dictis possūt aliqua apparere Primo quidem apparet que est differentia inter subiectum totius philosophie naturalis ⁊ subiectum libri phicorum quoniā subiectum phie naturalis est corpus mobile consideratum ꝟm rōes ꝓprias ⁊ comunes. Sed subiectum libri phisicoꝝ est corpus mobile consideratum solum ꝟm rōnes communes ¶ Scdo apparet quis est ordo huius libri de celo ⁊ mundo ad alios libros naturales q̄niam est secundus in ordine ⁊ immediate sequens librū phicorum: cum enim in prima parte phie naturalis determinetur de corpore mobili in cōmuni solum quod fit in libro phicorum: ⁊ in secunda de corpore mobil ad vbi cōtracto. quia mot⁹ localis est primus motuū ⁊ h⁰ fit i l⁰ de celo ⁊ mundo. Sequitur libꝝ ō celo ⁊ mūdo imediate sequi librum phisicorum. ¶ Tertio apparet q magis debemus dicere q corpus mobile est subiectum phie naturalis q̄ ens mobile. Et similiter q corpus mobile ad vbi est subiectum libri de celo ⁊ mundo. ⁊ non ens mobile ad vbi. Ratio ē q2 quādocūq3 alicuius scie subiectū cōponitur ex aliquo materiali ⁊ aliquo

formali. rationabile est q formale competat mali bz rationez eius. Nō esse mobile cōpetit corpori naturali inquantū corpus naturale. qz oē corpus naturale est perse mobile: z oē perse mobile z ē corpus naturale. Sed eē mobile nō cōpetit enti iquantū ens. qz nō oē ens est mobile quare zc. Quarto apparet qs est titulus huius libri. Intitulat eni liber de celo z mūdo. cū eni in eo principaliter cōsideretur de corpore mobili ad vbi. z inter ea celū sit dignius z nobilius. hinc ē q ab eo sumpsit denominationē. z qz ēt in hº libro principaliter ꝯsideratur de elemētis q̄ hūc mūdum iferiorē cōstituūt ideo ab eo z denominatur. quare dicit liber de celo z mūdo. qbus taliter declaratis. reliquū est vt ad libri cōtinuationē ad aliū qui euz p̄cedit. z eius diuisionem ac ēt expositionē accedam.

Prohemium ad libꝝ de celo z mundo. Arꝫ.

E natura scientia fere plurima videtur circa corpora z magnitudines z horuz existens passiones z motꝰ: adhuc autez circa principia quecunqz talꝰ substātie sunt: Natura.n. constantiuz hec quidem sunt corpora z magnitudines. Hec autez habent corpus z magnitudinez. Hec autez principia habentium sunt.

Postq̄ Arꝫ. in lº phisicoꝝ determinauit de corpore mobili i cōi. In hoc libro de celo z mūdo. determinat de corpore mobili cōtracto ad vbi. Et diuiditur iste liber i duas partes vz phemiū z tractatū tractatus icipit ibi: ꝯtinuū quidē igitur. Prima ps diuidit in duas. qz in prima Arꝫ ponit cōclusionez quā intendit. z in scōa eā ꝑbat. scōa ibi natura.n. cōstantinū. De prima parte Arꝫ. itendit hāc cōclusionē. Maxima ps scie nālis ē circa corpora z magnitudines z circa passiones z motus ipsoꝝ. z circa principia istaruz rerū. Pro introductione istius partis simul cū comēto. Intelligendū primo fm Aue. cōmento lº. q Arꝫ. in hº libro incepit ꝑus narrare subiectū huius artis. i. scie nālis. Et hoc facit cū dixit corpora ꝯ magnitudines. Scōo intelligendū fm Aue. q notāter dixit Arꝫ. maxima cognitio secūdū antiquā trāslationē: z fere pluria fm nouā z non dixit oīs qz naturalis artifex considerat de rebus q̄ sūt extra istas. s. de vacuo ifinito z similibus vel fm alios hoc dixit ꝑꝑ aiam de q̄ ꝯsiderat naturalis philosophus lz nō sit de rebus enumeratis. Tertio itelligendū fm Aue. q Arꝫ. nō itelligit idem ꝑ cognitionē z sciam. hoc dic ꝑ tāto qz vbi noua translatio hēt de nā scia ferre plurima. antiq̄ habet. maxima cognitio nature z scia ꝯmonstrās ipaz. Et rō est. qz scia demonstratiua nō vtitur terminis sinonimis. Illud aūt declarat dupliciter. Uno mō dicēs q ꝑ cognitionē Arꝫ. intelligit imaginationē. i. primā apprehensionē scibiliuz. z ꝑ sciam intelligit fidem. i. adherentiaz ad illa scibilia apprehensa ꝑ imaginationē. Aliomodo z melꝰ dicit q per cognitionē intelligit cognitionē primaz q̄ est cognitio primoꝝ principioꝝ. z per scientiā itelligit cognitionē ꝓuenientē a prima cognitione que ē cognitio cōclusionū demonstratarum ꝑ principia. Quarto intelligendū fm Aue. circa illā ꝑticulam corpora z magnitudines. q per corpora Arꝫ. intelligit entia diuisibilia fm tres dimensiones. z cum magnitudo diuidat in lineā supficiē z corpus. per magnitudines intelligit magnitudines alias a corporibus. vz lineas z superficies. vt det intelligere q de oibus magnitudinibus est cōsideratio nālis. Quidā tñ dicūt q Arꝫ. dicit magnitudines ꝑꝑ opinionē Democriti q̄ posuit corpora athomalia indiuisibilia. Nā vult Arꝫ. ea eē magnitudines et per consequēs diuisibilia. Et subdit Aue. q nālis ꝯsiderat de magnitudinibus z etiā mathematicus differerenter tñ qz naturalis ꝯsiderat de eis vt sūt termini corporū naturaliū. Sed mathematicus abstrait eas a mā sensibili cōsiderando de eis vt sūt quāta mēsurabilia. z hº potes scire ex aliꝭ libris. z maxime ex scōo phisicoꝝ. vbi dr q abstrahētiuz nō est mendaciū. Quinto intelligendū fm Aue. q per passiōes Arꝫ. itelligit qualitates essentiales. entium naturaliū. vt sūt qualitates actiue. z fm locum motiue q̄ ideo dicūtur essētiales qz essentialr insequūtur formas sbales ipoꝝ. z ꝑ motus intelligit vias ducentes ad generationez illaꝝ qualitatū essentialiū. Et subdit q oīa entia aut sūt substantie aut accñtia aut vie ducentes ad esse istaꝝ: q vie vlr sunt transmutatio. qō dictū quō hēat intelligi i dubitatione videbitur. Secūdū autē temistiū per motus intelligit Arꝫ. mutationis rerū naturaliū. quibus nō mutatur aliquid de sba rei mote. vt est motus localis. z per passiones inteligit mutatiōes quibus mutatur sba rei. vt qñ res generatur vel corrumpitur fm se vel suas qualitates sensibiles. z hec expositio ēt ē bona. Sz scūs thomas dat alias expositōes dicēs q ꝑ passiones intelligit proprietates ꝑ motus itelligit opationes rerū naturaliū que nō sūt sine motu vel per passiōes intelligit oēs motus. z per motus specialiter motus locales. Sexto intelligendū fm Aue. q per prima principia Arꝫ. intelligit cās corpoꝝ naturaliū z accidentiū eorum: qz scientia reruz naturalium z accidentiū ꝯsequentiū eas nō copletur nisi ꝑ scientiā causaꝝ vt innuit Arꝫ. in prologo phisicoꝝ dicens tūc.n. arbitramur cognoscē vnunqōqz cū cās pri

mas τ prima pncipia cognoscim' τ vsq; ad elemē
ta. Ex quibus infert q pcorpora τ magnitudines
Ar. intelligit sbm scientie naturalis. τ p passiões
τ motus intelligit proprietates q̄ de eo inuestigant
in scientia nāli. τ per principia eoꝝ intelligit princi
pia subiecti p que tanq; per cās demonstrāt passio
nes de eo. ¶ Septimo itelligēdū s₃ Aue. q cū di
cit Ar. τ i principijs cuiuslibet qd asimilat isti na
ture ſm translationem antiquā: vel quecūq; talis
sbe sūt: s₃ trāslationem nouam. videtur ex h' velle
q philosopus naturalis nō solū h₃ cōsiderare cās
τ principia rerū nāliū simpliciū: sed cū hoc ēt rerū
eis similiū. s. mixtorū cōpositoꝝ ex illis. Sic dirige
litterā. scia ō natura. i. naturalis ferre plurima. i. p
maxima ei' parte videtur. s. eē ex̄ns circa corpora
s. simplicia τ magnitudines. s. alias a corporibus:
τ circa passiones τ motus hoꝝ. s. corporū τ ma'
gnitudinū: aut pro sed adhuc circa principia. i. cās
corporū τ magnitudinū passionū τ motuū eorū τ
circa q̄cunq; idest oia que sūt talis sbe. i. nature. vt
sunt corpora mixta ex simplicibus. ¶ Nā. n. cōstā
tiuū. Nūc Ar. entimematice pbat cōclusionem su
am. Et intendit talem rationem. maxima ps scie
naturalis est de plurimis rebus naturalibus ergo
cōclusio est vera tenet pña per hoc. q2 oia cōstātia
natura aut sūt corpora τ magnitudines: aut haben
tia corp' τ magnitudines: aut principia habentiū
corpora τ magnitudines. De ista ratione posuit so
lum pbationē cōsequētie cū dicit natura. n. cōstan
tium τc. ¶ Pro cuius partis declaratione intel
ligendum primo ſm Auer. circa finem commenti
primi q per corpora τ magnitudines Ar. itelligit
corpora simplicia. vt sunt quattuor elementa τ ce
lum. p hn̄tia corpus τ magnitudinē intelligit cōpo
sita ex simplicib': vt sunt mixta ex illis: τ potissime
hn̄tia aias: vt aialia τ plante de quibus cōsiderat
naturalis vt partes principales. ¶ Aliter tñ expo
nit sanctus thomas hanc partem dicens: q p cor'
pora τ magnitudines intelligit Ar. corpora iani'
mata: vt sūt lapis lignum τc. τ per habentia corp'
τ magnitudinē intelligit corpora aiata. Et per prin
cipia intelligit aiam τ vlr materiā τ formā. ¶ In
telligendū secūdo ſm Auer. q principia entiū na
turalium sūt duplicia quedam sūt oio prima: que
sūt cause corporū simplicium. τ hec sunt materia τ
forma. Quedā sunt principia secundaria τ hec sūt
elementa ex quibus cōponunt mixta cosimilium
partiū. Et ex hoc inuitur q triplex est cōpositio rei
naturalis: prima ē cōpositio corporum simpliciū
vt elementoꝝ ex materia τ forma: secūda est cōpo
sitio mixtoꝝ habentiū partes cōsimiles imediate
ex simplicibus elemētis: vt est compositio carnis
τ ossis τ similiū. ¶ Tertia est cōpositio mixtorum
hn̄tium diuersitatem in partibus ex mixtione cor
porum similiū ptiū sicut ē cōpositio hois ex carne
τ osse. Et ratio istarū cōpositionū est: q2 oē qd com
ponitur: cōponitur ex his in que resoluitur. Unde
mixta etherogena resoluūtur in hōgenea τ homo
genea in helementa: τ elemēta vltimo in materiā
τ formam. ¶ Intelligendū tertio ſm Aue. q Ar.
ex dictis eius intendit q naturalis cōsideratio est
circa duplicem modū corporum naturaliū. s. sim
pliciū τ compositoꝝ τ circa cās τ principia taliū
s. materiam τ formā τc. τ circa cās τ principia acci
dentiū eoꝝ. Ordina sic litterā enim p certe cōstan
tium natura. i. rerū naturaliū: hec quidem sūt cor
pora. s. simplicia τ magnitudines hec aūt habent
corp' τ magnitudinē vt q̄ sunt mixta ex illis: hec
aūt sunt principia habentiū corpora τ magnitudi
nes: vt materia τ forma τ elemēta τc. Circa cōmen
tum dubitatur. Utrū omnia entia sint sbe aut acci
dentia aut vie ducentes ad esse illorū. Et arguitur
q nō q2 dato illo sequeretur q aliquid esset qd nō
esset ens: consequens est impossibile. Et probatur
consequentia: q2 ens diuiditur a phō. vij. metaphi
sice sufficienter in substantiā τ accidens ergo si ali
quid est qd nec est sba nec accidens vt sequitur ex
dicto Auer. sequitur q aliquid est qd non est ens.
¶ Ad dubitationē respondetur premitendo istā
distinctionem q sba τ accidens possunt dupliciter
capi. Unomō large pro oi eo quod habet esse essē
tiale vel accidētale quōcūq; illud habeat. τ siue il
lud esse sit perfectum siue impfectum: τ hoc mō ca
piuntur a phō. vij. metaphisice: dū ens diuiditur i
sbā τ accidens τ sic non capiuntur hic ab Auer.
Aliomō capiuntur magis stricte solum p eo qd ha
bet esse sbale vel accidentale cōpletū et perfectū: τ
sic capiuntur hic ab Auer. dū diuidit ens in sbam
τ accidens τ via ad hec. Unde p viā ad hec habe
mus intelligere ens habēs esse sbale vel accidenta
le incompletū tamē τ imperfectū qd per vlteriorē
motū perficitur: τ si aliquid qd est sba vel accidēs
primo modo: nec est sba nec accidens secūdo mō:
vt sba que ē i fieri aut qualitas siue motus: ex quo
vlterius apparet solutio ad argumētū: qm̄ conce
dendum est q aliquid est qd nec est sba nec accn̄s
secundo mō: τ tñ est ens. l₃ non sit concedendū pri
mo mō capiendo sbam τ accidens. Sed adhuc cō
tra hāc solutionē instatur: q2 Auer. addit q he vie
sūt vlr transmutatio. Sed forma que ē i fieri puta
caliditatis nō est transmutatio: ergo non est via: τ
tñ habet esse impfectū. Item tempus ſm istā expo
sitionem esset via: τ pcōsequēs transmutationū: cō
sequēs est falsū: cū tempus sit mensura omniū trā
smutationū: τ passio insequens motū. ¶ Huic re
sponderi pōt cū distinctione burlei de motu quā
ponit tertio phicorū q motus capit tripliciť Uno
mō pro forma fluente tendente ad vlteriorē perfe
ctionē. Et sic caliditas dū est infieri τ itendi est mo
tus: secūdo mō p fluxu forme: τ sic ē transmutatio
successiua que vere dicit motus. ¶ Tertio modo
pro duratione successiua cōtinua ſm longitudinē

successiõis habente prius ⁊ posterius formaliter: ⁊ sic tempus dicitur motus: ⁊ ex hoc soluitur argumentum ꝙ caliditas que est in fieri ⁊ tempus sunt motus ⁊ transmutationes. lȝ diuersimode. ¶ Et hi tres motus etiã dicuntur vie. Unde forma diminuta dicitur via: qꝛ est medium transitus a forma imperfectiori ad magis perfectam: fluxus etiã dicit via ⁊ magis proprie: qꝛ est via in terminũ ad queȝ qui debet acquiri tempus similiter dicitur via ꝓ q̃nto est mensura fluxus ⁊ vie in terminũ acq̃rẽdũ. ¶ Primũ capitulũ primi tractatus libri primi de celo in quo oñditur ꝙ mondus est ꝑfectus.

Ontinuum quidem igitur est qđ diuisibile in semper diuisibilia.

Postꝙ̃ Ar. posuit ꝓhemiũ nũc ponit tractatum qui diuiditur in quattuor libros i quorum primo determinat generaliter de toto vniuerso. In secũda de principalissima parte vniuersi. s. đ corpore celesti. In tertio determinat de ignobiliori parte vniuersi. s. de parte elementarij ⁊ hoc ẜ3 opiniones antiquoꝝ. In quarto determinat de eadeȝ parte ẜm propriam opinionem. Secũdus liber incipit ibi ꝙ quidem igitur neqꝫ factũ est omne celum. Tertiũ incipit ibi: de primo q̃idẽ igitur celo: q̃rt' incipit ibi: de graui aũt ⁊ leui. Prim' liber continet quattuor tractat'. In primo Ar. probat vniuersũ esse cõplete perfectum. In secũdo ꝓbat ipm esse finitũ ẜm magnitudinem. In tertio ꝓbat ipm esse finitum ẜm multitudinem, in quarto ⁊ vltimo probat ipm esse infinitũ i duratione. ibi secundus tractatus. Sed quoniã manifestũ est de his ibi tertius. Quia aũt neqꝫ plures mundos ibi quart' his autẽ determinatis. primus tractatus continet quattuor capitula. in primo ostendit ꝙ mundus totalis sit perfect'. In secũdo ostendit ꝙ preter quattuor elementa sit vnũ aliud corpus simplex. s. celũ In tertio ponit dr̃am inter celuȝ ⁊ quattuor elemẽta. In quarto ostendit ꝙ motiui ipius celi nullus motus est contrarius. Secũduȝ cap. ibi de his aũt que ẜm spẽm: tertiũ ibi q̃m aũt que quartũ ibi ꝙ aũt nõ est circularis. ¶ Primũ capituluȝ habet duas partes: in quarũ prima permittit duo necessaria ad propositũ ⁊ in secũda exequitur ꝓbando intentũ ibi secũda: itaqꝫ quoniaȝ oẽ ⁊ totuȝ. ¶ Prima in duas: ẜ3 ꝙ duo necessaria premittit: ibi secũda corpus aũt. De primo premittit diffinitioneȝ cõtinui dicens: ꝙ continuũ est qđ est diuisibile in semper diuisibilia. ¶ Circa hanc partẽ intelligendũ p° ẜ3 Aue. cõmento secundo ꝙ Ar. hic incipit diffinire continuũ: proponitur i diffinitione corporis cuȝ sit eius genus: qđ Ar. etiã diffinit qꝛ est sb̃m huius artis. Et oportet quemlibet artificem prius declarae sb̃m de quo considerat. ⁊ ꝙ continuũ sit genus ad corpus patet qꝛ diuiditur in has spẽs que sunt linea superficies: corpus locus tẽpus ⁊ motus. ¶ Intelligendum secũdo ꝙ Ar. nõ probat hic hanc diffinitionẽ: sed eam supponit velut probatã. sexto phisicorum. ¶ Intelligendum tertio secundum Auer. ꝙ ex hac diffinitione apparet dr̃a inter quãtitatẽ cõtinuã ⁊ discretã. Pro quo notandũ vt hȝ videri. iij. phisicoꝝ: ꝙ econtrario est in magnitudine et numero in appositione ⁊ diuisione. Nam in magnitudine i appositione est status cũ sit solũ finita magnitudo. Sed in diuisione est ꝓcessus in infinitum: cuȝ sit diuisibilis in semper diuisibilia: i numero ãt econtrario in appositione est processus in infinitum: cũ oi numero finito sit alius maior sed in diuisione est status ad vnitatẽ: que ẽ indiuisibil'. ¶ Intelligendũ quarto ẜm sanctũ thomã: ꝙ de cõtinuo due dantur diffinitiones. Unam formalis quã ponit Ar. in predicamẽto quantitatis dicẽs ꝙ cõtinuũ est cui' ptes ad vnũ cõeȝ ĩminum copulantur que dicit formalis: qꝛ i ea ponitur. Unio q̃ se habet vt forma cõtinui. Alia materialis que ponitur hic dũ dicit ꝙ continuũ est qđ est diuisibile i semper diuisibilia. Et hec dicitur materialis: quia datur per partes quẽ dicunt materiam: ⁊ recte sic fecit: qꝛ logicis versatur circa rationem ⁊ formaȝ. Natural' autem circa materiam.

¶ Corp' auteȝ q̄ d oiquaqꝫ diuisibile.

¶ Premititur secũdũ necessariũ ⁊ ẽ diffinitio corporis. Et duo facit primo eã ponit secundo ꝓbat ibi magnitudinis aũt. De prima dicit ꝙ corpus est qđ oiquaqꝫ est diuisibile pro quo notandum ꝙ illa particula diuisibile oiquaqꝫ potest dupliciter exponi. Unomodo oiquaqꝫ. i. secundum oẽm partem eius. Et hec expositio non est bona: qꝛ linea ⁊ superficies est diuisibilis ẜm oẽm eius parteȝ. ¶ Secũdo mõ oiquaqꝫ. i. secũdum oẽm dimensioneȝ i spẽ s. longitudinẽ latitudinem ⁊ profunditatem: ⁊ hec expositio est bona.

¶ Magnitudinis autem quidem ad vnuȝ linea. Qđ ad duo planum. Qđ autem ad tria corpus.

¶ Probat diffinitioneȝ corporis ⁊ arguit sic corp' est diuisibile secundũ tres dimensiones ergo est diuisibile oiquaqꝫ. ¶ De ista rõne Ar. sic ꝓcedit: qꝛ primo probat añs secũdo ꝯñam 3° infert ⁊ probat vnam conclusionẽ facientem ad propositũ suũ ibi secunda. Et preter has ibi tertia queãdmodũ enim aiũt. ¶ De prima Ar. ꝓbat añs sue ꝯñe dicẽs ꝙ cũ magnitudo sit triplex. s. linea supficies: ⁊ corp' ⁊ linea sit diuisibil' solũ scđȝ vnã dimẽsionẽ. s. longitudinẽ ⁊ supficies solũ scđm duas. s. longitudinẽ ⁊ latitudinẽ corp' erit diuisibile scđȝ tres dimẽsiones s. longitudinem ⁊ latitudinem ⁊ profunditatem.

¶ Et ꝑter has non ẽ alia magnitudo ꝓpter tria oia esse ⁊ ter omniquaqꝫ.

Probat ꝯña dicẽs ꝙ q̄ pr̄ has tres magitudies seu dimẽsiões nõ ẽ alia ⁊ corp⁹ ƀꝫ illa ẽ diuisibile sedꝫ ipꝫ eẽ diuisibile diquaqꝫ. ¶ Circa hãc ptem intelligendũ primo ƀm Auer. ꝙ corpus est diuisibile solum ƀm tres dimensiones q̄ possibile est in eo ponere. solũ tres dyametros se orthogonalit̃ in eodem pũcto mutuo intersecantes. ⁊ iõ nõ est dare q̃rtam dimensionẽ seu magnitudinẽ qd Arꝫ. hic nõ ꝓbat ƀꝫ ꝑsuadet solum ⁊ accipit tanq̄ ꝓbatũ a mathematico ꝓbare. n. ꝙ soluꝫ sunt tres linee se orthogonalit̃ itersecantes in eodem pũcto est mathematici ⁊ nõ naturalis. ¶ Intelligendũ 2° ƀm Auer. ꝙ Arꝫ. notificãdo corpus notificat lineã ⁊ superficiem vt innuat tm̃ tres esse magnitudines in specie sic tm̃ tres sunt dimensiones. Unde numer⁹ magnitudinũ ꝓportionat̃ numero dimensionũ ⁊ ecõtra. ¶ Intelligendũ tertio ƀꝫ Auer. ꝙ Arꝫ. hic vtit̃ rõne ꝯuisiua ⁊ inductiua ⁊ hoc fac̃ vt inuat ꝙ ad has ꝯclusiões ꝓbãdas suffic̃ rõ ꝑsuasiua ⁊ nõ requirit̃ dmõstratõ

¶ Quemadmodum. n. aiunt ⁊ pythagorici totum ⁊ omnia tribus determinata sunt ꝯsumatio. n. ⁊ medium ⁊ principium numerꝫ habeut eum qui omnes hic autẽ eum qui trinitatis:

¶ In hac parte q̄ facta est mentio d numero triario dimensionũ ⁊ magnitudinũ ꝓbat arꝫ. istam ꝯclusionem facientem ad ꝓpositũ suũ. ¶ Numer⁹ trinarius est numerus ꝑfect⁹ ex q̃ sequit̃ cũ corpus habeat tres dimensiões ƀm q̃s est diuisibile qd ipsum est ꝑfectum ⁊ diuidit̃ in tres ƀm ꝙ tres rões adducit ibi ƒa propter quod ibi tertia assignamus auteꝫ. De prima intendit istã rõnem ille numerus est perfectus quo oĩa sũt ẽminata ꝑfecte sed numer⁹ trinarius est hui⁹ ergo. ⁊c̃. maior nota ⁊ minorem dclarat aucte pithagoricoꝝ dicentiũ ꝙ oĩa ⁊ totũ trib⁹ ẽminant̃. s. principio medio ⁊ fine d ista rõe ponit minoris declaratõem dicens quemadmodũ ⁊c̃. ¶ Intelligendũ ƀm Auer. ꝙ postq̄ Arꝫ. fecit rõem certificantem suũ ꝓpositũ ex inductione nũc ponit rõneꝫ famosã vt est de eius ꝯsuetudine. Et subdit ꝙ ꝓ tãto hec rõ est famosa q̄ omnes loquentes cõiter ⁊ maxime pictagorici terminãt omnes res tribus. s. principio medio ⁊ fine tanq̄ numero perfecto quasi numerus trinarius est numer⁹ oĩs ⁊ cuiuslibet rei:

¶ Propter qd a natura accipiẽtes tanquam leges illius ⁊ ad sanctifiones deoꝝ utimur numero hoc

¶ Adducit secũdã rõem dicens ille numerus est ꝑfectus quo tãq̄ a natura ipsũ accipientes vtimur in rebus maxime ꝑfectis trinarius est huius ergo ⁊c̃. maior nota ⁊ minorem declarat in lr̃a dicens ꝙ in sacrificijs deoꝝ ⁊ in legibus nr̃is vtimur trinitate. ¶ Intelligendũ primo ƀm. Auer. ꝙ ista est alia rõ famosa ꝓbans numerũ trinariũ esse ꝑfectuꝫ nã latores legis precipiunt vt orões ⁊ sacrificia deorũ sint ƀm numerũ trinariũ. Unde legislator ĩuenit istũ numerũ hoĩbus vt insequerent̃ nãꝫ ⁊ vt lex naturã insequat̃. Ex quo ĩfert ꝙ ƀm istum numerum t̃narium tenemur magificare creatorem remotum a mõis creaturaꝝ i orõib⁹ ⁊ sacrificijs cũ ista talia nõ fiãt nisi ad magnificationẽ creator. ¶ Intelligẽdũ 2° ƀm albertũ ꝙ sic̃ i lege noua nos vtimur trinitate. s. pr̃e ⁊ filio ⁊ spũ scõ ita in lege ãtiq̃ vtebãt trinitate i sacrificio deoꝝ. s. thuris orõe ⁊ cantu.

¶ Assignamus ãt ⁊ appellationes ƀm modum hunc que. n. duo ambo dicimus ⁊ duos ambos oẽs ãt non dicimus sed de tribus hãc ꝓdicationem dicimus primum:

¶ Adducit t̃tiã rõem quã Auer. dic̃ famosã eẽ q̄ sumit̃ ex cõi mõ loq̃ndi ⁊ ẽ talis ille numer⁹ ẽ ꝑfect⁹ d q̃ ꝓprie dĩ oẽ ƀꝫ numer⁹ trinari⁹ est hui⁹ g° ⁊c̃. ꝯña nota ⁊ maior dclarabit̃ ĩfra q̄ oẽ totũ ⁊ ꝑfectũ ideꝫ sũt d hac rõe Arꝫ. põit p̃io minorẽ dĩnde sb̃dit qd dã dictũ hoc ãt d p̃ria dic̃ ꝙ ƀm hũc modũ loq̃ndi assignamus. i. dicim⁹ de duob⁹ ãbo ⁊ nõ oẽ p̃io ãt d trib⁹ dicim⁹ omne.

¶ Hoc ãt queãdmoduꝫ dictuꝫ ẽ ꝓpter naturã ipsaꝫ sic inducere sequimur

¶ Subdit qd hoc accidit nobis pp nãm q̃ sic iducere nos sequimur ꝙ sic ipsa i nãlib⁹ põit ꝯplementũ in numero t̃nario sic nos ponam⁹ i actib⁹ nr̃is ⁊ vtamur numero t̃nario tãq̄ numero ꝑfecto. ¶ Intelligendũ ƀm Auer. ꝙ Arꝫ. dic̃ ꝙ sequimur numerũ trinariũ pp nãm sic nos iducere. Per nãm itelligit Arꝫ. nãm nãtam ⁊ p nãm talẽ hab em⁹ intelligẽ hec ĩferiora q̃ ꝯstituũt̃ i eẽ p nãꝫ naturãtẽ q̃ ẽ ipe de⁹. Deĩn dic̃ ꝙ q̄ sum⁹ ꝯstituti p nãꝫ nãtam iõ iclinãur seq̄ opatões nature: ¶ Ex q̃ vlteri⁹ ĩfert ꝙ iõ i opationib⁹ nr̃is volũtarijs ĩuenit̃ ꝑfectõ i trinitate q̄ nã ita facit i reb⁹ nãlib⁹ ⁊ q̄ oẽs leges ⁊ istitutões sũt iposite volũtarie ille sũt bñ posite q̃ ĩsequunt̃ op⁹ nature. Circa dcã cadũt dubitatiões. P̃ria ꝯ diffinitio nẽ ꝯtinui q̄ aliqd ꝯtinuũ ẽ diuisibile in diuisibilia g° diffinitio mala assũptũ ꝓbat̃ triplicit̃ p° capio filũ vniforme p totũ i t̃filata cui applicãt̃ ex laterib⁹ duo agẽtia eq̄ potẽtia ad trahẽdũ vers⁹ d̃ras oppositas q̃ habeãt ꝓportionẽ maioris i eq̃litatis supra resistẽtiã fili ⁊ trahãt. Et tũc filũ frãget ⁊ ñ maiori rõe i vna pte q̄ i alia g° i oẽm ptẽ possibile est frãgi ⁊ p ꝯsequẽs i idiuisibilia. Scdo capio vas vitreũ plenũ aq̃ i q̃ nihil possit ingredi ⁊ sit vniforme ⁊ ponat̃ i loco frigido ita ꝙ aq̃ ꝯdẽpset ⁊ miorẽ locũ occupꝫ ⁊ tũc ne det vacuũ frãget ⁊ ñ mag̃ i vna pte q̄ i alia vt supra arguebat̃ d filio ⁊c̃. Scda dubitatio est ꝯ diffinitionẽ corporis q̄ celũ est corp⁹ ⁊ tñ nõ ẽ

est oi quaqꝫ diuisibile imo nõ est diuisibile cuꝫ sit in generabile ⁊ icorruptibile ꝼm arꝫ. ⁊ diuisibilitas arguat corruptõeꝫ. ❡ Tertia dubitatio ẽ qr videtur ꝙ plures sunt dimensiões ꝗ̃ tres. qm̃ linee ꝓcedenti ab humero dextro ad genu sinistrũ correspondet aliq̃ dimentio. ⁊ nõ aliq̃ de illis trib' g° ⁊c. ❡ Quarta dubitatio est qr vr̃ ꝙ det̃ q̃rta magitudo hñs latitudinẽ ⁊ ꝓfũditatẽ solũ sic imaginaur supficiẽ ꝯtinuantẽ supiorẽ ptẽ hois cũ iferiori illa. n. mensurat linea latitudinis ⁊ linea ꝓfũditatis. ❡ Ad primam dubitationem tenendo cõtinuũ esse diuisibile in infinitũ respõdet aliqui ⁊ ad duo ꝑmo dñt multiplicit̃ prio ꝙ nõ dat̃ tale filuꝫ vel vitrꝫ vniforme. sꝫ hec responsio fugit. 2° ꝙ nõ fraget̃ qr resistet nã cõis sed q̃d ipsa sit cõsidera 3° ꝙ fraget̃ magis in vna pte ꝗ̃ in alia pp meliorem agentis applicatõem. ❡ Adhuc tñ dubiũ remanet de vitro. Quarto ꝙ rõe ifluentie alicui parti maliuole magis i illa pte fraget̃. ❡ Ad secũdã dubitatõem rñdetur dupliciť prio ꝙ celum vt celũ nõ est diuisibile. sed bñ vt corpus. Alii ⁊ melius ꝙ aliquid põt dici diuisibile dupliciť. Uno° p sepationẽ part a parte: ⁊ sic celũ nõ est diuisibile Alio mõ p designatõem ptis extra pteꝫ: ⁊ sic est diuisibile ⁊ hoc sufficit. ❡ Ad tertiã dubitatiõem rñdet̃ ꝙ linee date nõ correspõdet aliq̃ dimensio qr nõ orthogonaliter alias intsecat. ❡ Ad quartaꝫ dĩ ꝙ illa quãtitas imaginata est supficies hñs longitudinẽ ⁊ latitudinẽ nõ aũt ꝓfũditatẽ qr linea mensurãs ꝓfũditatem hois mẽsurat lõgitudinẽ illi' q̃ntitatis

Tamqꝫ quoniam oẽ ⁊ totũ ⁊ pfectum ñ ꝼm speciem differunt ab inuicem sed siquideꝫ utiqꝫ in materia ⁊ in quibus dicunt̃

❡ Premissis suppositis necessariis Arꝫ. exequit̃ d principali intento. ⁊ vult ꝓbare istã conclusioneꝫ Uniuersũ est pfectũ diuidit̃ aũt inouas ptes qr p° premittit q̃ddã. 2° ꝓsequit̃ ibi secunda. ❡ Corpus utiqꝫ d prima pte pmittit: ꝙ oẽ totũ ⁊ pfectũ ñ drñt ꝼm formã sed solũ ꝼm materiam. Intelligendũ ꝼm Auer. cõmento 3° ꝙ oẽ totũ ⁊ perfectũ nõ differũt ꝼm formã. i. in significatiõe cõi vel rõne formali qr oia importãt integritatẽ sed differunt ꝼm materiã i. rõne reruꝫ de quibus dicuntur qr oẽ ꝓprie dr̃ de discretis ⁊ totũ de continuis ⁊ pfectum de formis substantialibus.

❡ **Corpus utiqꝫ erit magnitudinũ perfecta solum. n. dterminatum est tribus. hoc ãt est oẽ cuicunqꝫ ãt existens diuisibile: omni quaqꝫ est diuisibile. Alioꝝ autem hoc quidem ad duo: hoc autem ad unum:**

❡ Nũc ꝓbat itentũ ⁊ qr d vniuerso dr̃ totũ ⁊ corpus primo ꝓbat ipsũ esse perfectũ in ea rõe q̃ corp' 2° ea rõne qua totũ ibi totũ autem casus prima in duas qr in primo facit ꝙ dictũ est 2° hoc idem ostẽdit quantũ ad pticularia corpora ex quib' vniuersum cõponitur ibi partialium prima in tres secundum ꝙ tribus rõnibus probat intentũ ibi secunda vt. n. numerũ ibi tertia sed illud quid palam. De ꝑma parte ad probandũ ꝙ vniuersũ est pfectũ ea rõe qua corpus arguit sic. corpus ẽ magnitudo pfecta sed vniuersũ est corpus g° vniuersũ est magnitudo perfecta patet ꝯña ⁊ minor maiorem ꝓbat Arꝫ. sic corpus est determinatũ trina dimensione ergo corpus est perfectũ: añs habituꝫ est supra. ⁊ tenet ꝯña qr eẽ oẽ totũ ⁊ perfectũ est esse terminatũ ⁊ vndiqꝫ diuisibile. i. ꝼm oẽs dimensiones sed ille tres secũde quas corpus est terminatũ ⁊ diuisibile sunt oẽs vt offensum est ergo ⁊c. ❡ Et subdit ꝙ nulle alie magnitudines sunt sic terminate secundum oẽs dimẽsiones ⁊ sic pfecte sicut corpus. Sꝫ alique sunt dterminate ad vnũ tantũ. vt linea ⁊ alique ad duo tñ vt superficies. ❡ Intelligendũ ꝼm. Auer. ꝙ ex ista rõe apparet ꝙ corpus int oẽs magnitudines est pfectissimũ qr ipsũ solũ est dterminatuꝫ ꝼm numerũ trium dimensionũ: qui numerus est perfectus ⁊ ñ alie magnitudines.

❡ **Ut. n. numerum adepta sunt sic ⁊ diuisionem ⁊ ꝯtinuitatem: hoc quidem. n. ad unum ꝯtinuum hoc autẽ ad duo hoc autem omni quaqꝫ tale Quecunqꝫ quidẽ igit̃ diuisibilia magnitudinum ⁊ ꝯtinua hec: Si autẽ ⁊ ꝯtinue omnia diuisibilia non dum manifestum ex his que nunc.**

❡ Adducit secundã rõnem ad idẽ sic corpus ẽ cõtinuũ ꝼm tres dimensiões ⁊ diuisibile ꝼꝫ illas ergo est pfectũ. sed vniuersũ ẽ corp' g° ⁊c. añs pꝫ qr vnũ q̃dqꝫ ens assumit cõtinuitatem ⁊ diuisibilitateꝫ ꝼm numeꝝ dimẽsionũ quas hꝫ cũ g° corp' habeat tres dimẽsiões g° ẽ ꝯtinuũ ⁊ diuisibile ꝼꝫ illas ⁊ ꝯña ꝑꝫ qr numer' inarius ẽ pfect' vt ꝓbatũ ẽ. Et subdit ꝙ oia diuisibilia sũt ꝯtinua. sꝫ an oia ꝯtinua sũt diuisibilia nõ dũ ẽ ex dict maĩfestũ. ❡ Intelligendũ p° ꝼꝫ Auer. ꝙ ꝯtinuitas ⁊ discretio possũt dupľr considerari i magnitudib'. vno° rõe pluralitat l paucitat dimẽsionũ q̃s hñt alio° rõe ptiũ quãtitatiuaꝝ cõponẽtiũ illas magnitudies i q̃s sũt diuisibiles ⁊ ꝼꝫ hoc pono de mẽte Aurc. tres ꝯclusiões p^a ꝯclusio linea ẽ ꝯtinua ⁊ nõ discreta p° sũendo ꝯtinuitateꝫ ⁊ discretionẽ sꝫ bene est cõtinua ⁊ discreta capiendo discretionẽ ⁊ continuitatem 2° mõ quia hꝫ pluralitatem partiũ ipsam cõponentiũ in quas est indiuisibilis. ❡ Secunda ꝯ° superficies est continua ⁊ di

screta vtroq3 modo q2 habet duas dimẽsiones ꝛ habet partes ipsam cõponentes in quas est diuisibilis prima tñ discretio nõ est perfecta quia non est ꝑm omnes dimensiones. ¶ Tertia conclusio corpus est cõtinuũ ꝛ discretum vtroq3 modo ꝛ perfecto p3 ex dictis. Intelligendũ secũdo ꝑm burleum ꝙ discretio nõ eodem modo dicitur de quantitatibus discretis ꝛ continuis quia discretio in discretis dicitur quia partes taliũ quantitatũ non copulant ad vnũ tantũ cõem sed incontinuus dicit per abnegationem partiũ ꝛ dimensionũ quarum vna non est alia in quas continuum est diuisibile. ¶ Intelligendum 3° ꝑm Auer. cõmẽto quarto quia dicit arꝛ. ꝙ ex nunc dictis nõ est manifestum an omne continuũ est diuisibile q2 adhuc nõ apparet an diffinitio corporis sit bona que est quod est diuisibile omniquaq3 nisi prius declaretur ꝙ nulla pars corporis sit indiuisibilis. ꝛ licet hoc accipiat geometria: accipit tamẽ tanquam ꝓbatum a naturali. Et h° fit in sexto phisicorum.

¶ Sed illud quidem palam quod nõ est in aliud genus trãsitio. quẽadmodum ex longitudine i superficiez i corpus ãt ex superficie: Non enim adhuc talis perfecta erit magnitudo Necesse. n. fieri exitum ꝑm defectionẽ Nõ est autẽ possibile perfectum deficere: omniquaq3. n. est. Partialiuz quidem igitur corpoꝝ ꝑm rationem unum quodq3 tale est omnes. n. h3 dimensiones: sed terminatum ẽ ad ꝓximum tactu: ꝓpter quod mõ quodã multa corpoꝝ unum quodq3 est.

¶ Sed illõ quidã ponit tertiã rõez que ẽ talis illa magnitudo ẽ pfecta cui nihil dficit d magnitudie nec ꝯtingit ex ipso fieri trãsitũ i aliã magnitudinẽ a qua deficiat vt pficiat corpus ẽ hui⁹ ergo: s3 vniuersũ ẽ corpus g° ꝛc. ꝯña nota cũ maiori ꝛ miorẽ declarat arꝛ. q2 corpus nõ refert in aliã magnitudinẽ vt perficiat sicũ alie magnitudines ferunt linea. n. fertur in sphysicẽ vt fiat pfectior magnitudo sup̃ficies vo corpus. corp⁹ ãt i nullã aliã fertur ꝛ ꝙ ita sit ꝓbat arꝛ. q2 si corpus ferreretur i aliã cũ talis exit⁹ nõ esset nisi ꝑ3 defectionẽ q2 nã sp trãsit de iperfecto ad pfectũ tũc corpus eẽt ipfectum ꝛ cum per prius adducta sit perfectum q2 est diquaq3 determinatum cõtinuũ ꝛ diuisibile seqret ꝙ pfectũ eẽt ipfectũ h° est ãt ipossibile q2 ipossibile ẽ perfectuz defficere. Unõ oẽs iste tres rõnes imediate ꝓbant corpus eẽ perfectum ex quo postea sequit vniuersũ eẽ perfectuz cũ vniuersũ sit corpus. ¶ Intelligendũ pⁱmo ꝑm Auer. ꝙ impossibile ẽ corpus perfici p aliaz magnitudinem pp defectum quarte dimensionis naz preter tres nõ est dare quartã in quam possit ferri corpus sicut linea fertur in sup̃ficiẽ per latitudinẽ ei additã ꝛ deficientem ꝛ superfities in corpus p ꝓfunditatem ꝛc. Et subdit ꝙ aristo. ex hoc declarat corpus esse pfectum quia perfectum est quod nõ recipit additionem nec fertur in aliud ꝛ addit causam nam esse diuisibile in aliud est esse diminutum cuz eis per illud in quod fertur posset fieri additio. quare diminutum est respectu illius. ¶ Intelligendum secundo secũdum sanctum thomã ꝙ aristotiles in hoc sermone vtitur modo loquendi mathematicorum qui ymaginantur ꝙ punctus mot⁹ causat lineam. ꝛ linea mota causat superficiem ꝛ superficies mota causat corpus ꝛ hoc facit cum dicit ex linea in superficiem fieri transitionem ꝛc. Partialium quid. Nunc probat vniuersum esse perfectuz ratione particularium corporum ex quibus constituitur. ꝛ intendit istam conclusionẽ particularia corpora vniuersum constituentia sunt perfecta probatur sic omne tale corpus particulare h3 oẽs dimensiones g° omne tale est pfectũ añs ẽ notũ ex diffinitiõe corporis supra habita ꝛ ꝯña t3 ex dictis q2 pfectũ ẽ qõ est diquaq3 determinatũ ꝛc. ꝛ subdit arꝛ. ꝙ l3 talia corpora sint pfecta i eo ꝙ corpora sũt tñ q̃dãmõ iperfecta ꝛ multa ꝛ cã q2 vnũ qõq3 taliũ corporũ termiat ad aliud sibi ꝓximũ tãgẽs ipsũ. modo tale terminari ad aliud est iperfectio. ¶ Intelligẽdũ ꝑ3 burleũ circa illã particulã q̃dãmõ multa qõ oẽ corpus pticulare ẽ multa q2 pfectũ ꝛ iperfectuz pfectuz quidẽ iquantũ corpus ꝛ ipfectũ iquãtũ terminatur ad aliõ ꝛ Aue. vi velle ꝙ tminari ad aliud dicat ipfectionẽ ꝛ dimiutiõez tminati respectu illi⁹ qõ tminat ꝓ quãto põt recipere additõnẽ ab eo ad qõ tminat vl' alit põt exponi ꝙ vnũqõq3 corpus particulare ẽ qõdãmõ multa. i. ꝙ corpora pticularia ñ sũt mlta nisi q2 sũt partes vniuersi vl' mlta q2 sunt plura s'b eadẽ spẽ vel ꝑm alios sunt multa secũdum contactum ad diuersa corpora.

¶ Totum autem cuius he partes. Perfectum necesse est esse: ꝛ quemadmodum nomem significat diquaq3 ꝛ non hac q̃dem: hac autem non

¶ Hic arꝛ. ꝓbat vniuersũ eẽ pfectũ iquãtũ ẽ totũ ꝛ arguit sic vniuersũ ẽ totũ g° pfectũ ꝯña t3 ex q̃d noiis õ li totũ q2 illõ di totũ qõ ẽ oĩa ꝯtinẽs ꝛ diquaq3 ꝛ ñ hac q̃de hac aut ũ. Intelligẽdũ ꝑ3 Aue. ꝙ vniuersũ ẽ pfectũ oib⁹ mõis pfectõis. p° ẽ pfectũ q2 ptes eius sũt pfecte. 2° q2 nl' ꝯtinet ipsũ: cũ nihil sit extra ip3 3° q2 nõ ẽ pl⁹ ꝙ vnũ ididuũ i sua spẽ ꝛ ppetuo pmanẽs Uñ pfectio accidit ei vt ẽ q̃ddã totũ pfectũ vnũ ꝛ ppetuũ ꝛ ibi ñ accidit pfectio vt talis tot⁹ gnãlib⁹ ꝛ corruptibilib⁹ i quibus aliqñ destruit totalit pfectõ

pp cōtinuā generationē ꝛ corruptionē ptiū ipsoꝝ.

De totius quidem igitur natura si quidē infinitū est ſm magnitudinē si ue finitum secundum totam molem posterius intendendum:

¶ Hic pro sufficiēti doctrina de vniuerso inferius tradenda remittit nos ad locum illum dicens ꝙ de natura vniuesi an sit infinituꝫ ſm magnitudinē an finitum posterius dicetur. ¶ Pro ampliori decla ratione illius partis partialium quidem igitur: ꝛ il lius quod relictum est de comento quarto. ¶ Du bitatur vtrum partes vniuersi ex hoc ꝙ terminan tur ad extrinseca sint imperfecta ꝛ quomodo sunt perfecte vel nperfecte pro cuius dubitationis so lutione notandum primo. ſm Auer. ꝙ corporum quoddam non cōtinetur i alio corpore. ꝛ quoddā sic primum est vt corpus totius mundi. s. vniuersū secundum est vt corpora que sūt partes totius vni uersi ¶ Notādū 2° ꝙ partes vniuersi sunt duplices quedam integrales quedam specifice. prime sūt il le ex quibus integratur vniuersum ſm contactum vt ignis aer aqua ꝛc. Alie sunt species in vniuer so que sunt plures partes vniuersi ēt respectu pluri um indiuiduorum simul existentium in vniuerso. Et sic species humana diceretur vna pars licet ha beat plura indiuidua ꝛ has partes siue hec indiui dua Auer. appellat parteꝫ i vniuerso suis formis idest speciebus. ¶ Quibus notatis pono conclusi ones de mente Auer. prima conclusio in partibus vniuersi primo modo sumptis vꝫ itegralibus est perfectio vt corpora sunt pꝫ quia in eis est reperire tres mensuras seu dimensiōes que sunt omnes di mensiones vt habitum est ergo ꝛc. ¶ Secunda con clusio in talibus partibus nō est perfectio simplici ter sicut in toto vniuerso ꝓbatur quia ipse continē tur ꝛ determinantur ad aliud modo cōtineri ꝛ ter minari ab alio arguit esse diminutum ꝛ iperfectū contenti ꝛ terminati respectu continentis ꝛ termi nantis cum terminatum ab alio possit ab eo reci pere additionem. ¶ Tertia conclusio i partibus spe cificis est imperfectio probatur quia in eis est mul titudo indiuiduorum sub vna specie ꝛ cōtinua mul tiplicatio ergo in eis est imperfectio antecedens est manifestū ꝛ consequentia tꝫ qꝛ necessitas multipli cationis indiuiduorum arguit imperfectioneꝫ spe cificaꝫ. Ex vbi reperitur maior. reperitur maior di minutio ꝛ defectus secūdum perfectionem specifi cam. cām dat. Auer. dicens ꝙ si in aliqua spē esset perfectio in ea sufficeret vnum indiuiduum sicut i toto mūdo qꝛ est pfectus iō sufficit in sua spē eē so lū vnū indiuiduū. Et subdit ꝙ cā multitudis idiui duoꝝ sub vna spē ē pp diñutionē perfectiōis illius spēi. Uñ natura i talib' nō est cōtēta vno idiuiduo ꝛ vult supplere defectū p plurificationē indiuiduo rum. Sed tunc insurgit secunda dubitatio circa di cta Auer. Utrum aliqua species quāto hꝫ alia plu ra indiuidua tantō sit ea iperfectior. Et arguitur ꝙ nō qꝛ tunc species fenicis eēt perfectior spē hūana ꝑñs falsū est ꝛ ꝓbatur ꝑña qꝛ in specie fenicis natu ra est contenta vno indiuiduo nō aūt in specie hu mana. ¶ Pro huius dubitationis solutione ē no tandum. primo ꝙ in aliqua specie esse plura indiui dua potest dupliciť itelligi. Uno modo ſm actu alem existentiam plurium indiuiduorꝫ. ¶ Alio mo do ſm successiuā permutatōeꝫ ꝛ multiplicatiōem ¶ Notandum secundo ꝙ vnā speciem habere tā tum vnum indiuiduum ſm existentiam potest du pliciter intelligi. Uno modo secundum existentiā illius indiuidui incorruptibilem ꝛ perpetuā vt ē ō intelligentijs ꝛ corporibus supercelestibus. Alio modo non ſm existentiam perpetuam illius indi uidui sed solum speciei ex successiua eorū multipli catione propter cōseruationem speciei tunc ponū tur conclusiones. Prima conclusio species ha bens vnicum indiuiduum ingenerabile ꝛ in corru ptibile est perfectior specie habente plura idiuidua corruptibilia siue simul existentia fuerit aut succes siue producta. Secunda conclusio aliqua spēs habens simul plura indiuidua secundum existen tiam alia specie habente tantum vnum indiuiduū ſm existentiam ꝛ plura ſm successionem est perfec tior nec obstat hoc dictum. Auer. immo in talibus paucitas indiuiduorum arguit imperfectioneꝫ spe cificam ꝛ ꝙ natura nō est sollicita pp iperfectionē speciei circa multiplicationem indiuiduorum vt in specie fenicis cuius oppositum est de specie huma na. De speciebus autem non eternis ꝛ que ali quando deficiunt nō est locutus. Auer. quia notū est tales esse ceteris imperfectiores siue habeant plura indiuidua siue pauciora.

Secundum capitulum primi tractatus primi libri ō celo in quo oñdit ꝙ vltra elementa sit dan dum quintū corpus simplex.

Ex his autem que secūdum speciē ipsius partibus nunc dicamus principium faci entes hoc.

Postꝙ i pcedēti ca° aꝑ. oñdit pfectionē vniuersi i eo ꝙ corp' ꝛ i eo ꝙ totū oia i se ꝯtinēs. Et i gnāli tetigit pfectionē ei° ex pte partiū ipsi'. Nūc i hoc 2° ca° exequit i spēali declarādo pfectionē vniuersi ex pte suaꝝ ptiū ostēdendo q̄ sūt ptes eius ꝛ q̄t ꝛ q̄ sit eaꝝ pfectio. Duo aūt facit qꝛ prio pmittit q̄daꝫ ne cessaria. 2° exequit ꝓpositū declarando ibi si quidē igit pria iterū in duas qꝛ primo pmittit generalē in tetōnē. 2° exequit ibi oia. n. phisica: De primo di ꝙ dicto de vniuerso ſm totalitatē sue perfectionis nunc dicendum est de partibus suis ſm specieꝫ fa ciendo ab his principium Intelligendum primo ſm scm̄ thomā ꝙ partes vniuersi sunt due princi

cipales. et secundarie. Principales sunt ille que faciunt ad eius esse et integritatem: Et hec sunt quinque corpora simplicia. Secundarie sunt ille que non faciunt ad eius integritatem: sed solum ad bene esse et hec sunt animalia et plante alia mixta. De primis determinabit Ar. et dixit fm speciē. qz individuis ñ est scientia cū in infinitum varientur. Intelligēdū secūdo fz Auer. pmēto. v. q Ar. in determinando ō ptib' vniuersi icipiet p° determiare de nobiliori pte ei'. s. celesti et idmiando ōcōpe celesti icipiez p° ōclarar ea ex qb' appz z nā ipsi' et hoc ē mot' localis simplex. Intelligendū tertio fm Aue. q esse talis corpis celestis est sensibile per se idest manifestum sensui uisus et pter hoc Ar. non intendit inuestigare esse talis corporis. sed vult presupponere tanq manifestum solū: aut vult inuestigare naturā ipsius et maxime per motum. Rō h' est qz ut dcit Auer. corporis celeste est de subō huius scientie: mō nullus artifex habet probare suū subiectum esse et hoc ipe ēt innuit p° phisico pz Auic. pmto octuagesiotertō

Omnia. n. physica corpora et magnitudiēs secundum seipsa mobilia dicimus eē fm locum: Naturam enim principiuz motus eē dicim' in ipsis

Ponit ea que premittere intendit ēt diuiditur in quinque sicut quinque premittit: secunda ibi omnis aūt motus tertiā ibi simplices āt quarta ibi circulo quidem quinta ibi qnq aūt corpoz. De prima dicit qō omnia corpora naturalia et magnitudies sunt mobilia fz locū fm se ipsam idest fm ppriā naturā vel secundū eoz principia. et subdit q principiū motus eoz ē natura. Intelligendū primo fz sāctū thomā qō corpora naturalia naturaliter mouenf: fz locū per se. Sed alie magnitudines ut linee et superfities ut sunt termini corpoz naturalium mouenf localiter per accidēs ad motum eoz. Intelligendum secundo fm Auer. qō manifestum est qō omnia corpora naturalia mouentur. fz locū ēt per pncipium existēs in eis quod ē natura. Unde entia naturalia ñ dicūf naturalia nisi per naturā hoc āt fūdaf hoc sup qō nā esse motibus nālib' ēp se manifestū.

Omnis autem motus secundum locum quem uocamus lationem: aut rectus: aut circularis: aut ex his mixtus: Simplices. n. hi duo soli: Causa autem quia magnitudines iste simplices sole: et qui rectus est circularis

Premitit fz q ois mot' local aut ē rct' aut ccular aut mixt' ex his ut mot' eoz q i obliquū ferūf mō hac mō illac. Simplices. n. pmitit 3°. et dic q mot' siplices sī solū duo fz gen'. s. rect' et ccular et cā ē qz solū duo magitudies fz gen' siplices. s. recta et circular itelligēdū p° q dr fz gen'. qz fz spēz mot' siplices sī. tres. s. circular sursū et dorsū itelligēdū 2° fz Aue. q cū dic. Ar. q sī solū due magitudies siplices iō sī solū duo mot' local siplices. Per magnitudies dēm' intelligere magnitudies mobiles et nō magnitudies super quas fit motus. Nā super magnitudie recta corpus simplex circulare naturaliter mobile circulariter sp circularif moueref et sic ē demobili motu recto qō sup magnitudie circulari nāliter sup mouetur motu recto Aliqñ tñ p magnitudies itelligūt lineas sp q̄s fiūt mot' sz de hoc idubitatōne dicetur.

Circulo quidē igif est qui circa medium: Rectus autem qui sursum et deorsum. Dico autem sursum quidem eum qr medio: Deorsum āt eum qui ad medium: Itaqz necesse omnem esse simplicem lationem: Hanc quedem amedio. Hanc autem ad medium: hanc circa medium. Et uidetur consequi secundum rationē hoc his que aprincipio: Et. n. corpꝰ pfectum est intribus et motus ipsius:

Premitit quartum dicens quod motus circularis ē ille qui est circa mediū mūdi sed motus rectus est duplex scilicet sursū et est motus a medio et deorsū et ōe motus ad medium. Et ex hoc concludit quod necesse est omnem motum simplicem aut esse amedio aut ad medium. aut circa mediū et subdit q hoc consequif ad pri' dcā qz pfectō psistit i nūo tnario: sic corpus ē pfectum itribus dimensionibus ita mot' ipi' pfcio cōsistit itrib' Intelligēdū p° fz Aue. p° viii. q manifestū ē sēsu q mot' rect' diuidif i duos mot' prios. s. sursū et dorsū sz ñ sic ē ō motu cculari qz illi null' ē mot' ptrarius Intelligēdū 2° fz scm thomā q p mediū dz itelligi mediū mūdi et nō solū corporis moti qz dū rota cculariť moueť. moueť circa mediū ppū tñ mot' ei' nō ē simplex sz mixt' ex ascēsu et dscēsu et ex h° seqť q ñ qlibz mot' alic' corporis celestis est simplex. ut motus ecētricorum et epiticuloz: quia non fiunt circa medium mundi. vel si fiunt non fiunt eque distanter a medio mūdi. et dic qō hoc negasset Ar qz negasset ecentricos et epeculos sicut et Auer. negat cōmentato qnto: sed astrologi illud concedūt et dicunt qō sufficit qō quolibz corpus celeste aliud a primo mobili moueaf motu simplici et inquātū mouetur motu diurno ad motū primi mobilis: licet aliquod eoz motu pprio motu mixto moueatur. Intelligendū tertio secundz Auer: quod motus non sunt tres pter magnitudines eē tres: sed qz ternarius numerus est perfect'

Quoniā autē corpoz hec q dē sunt simplicia hec cōposita ex his dico au

tē simplicia quecunque motꝰ princi pium habnet ſm nām puta ignem ⁊ terraʒ ⁊ hoꝝ spēs ⁊ cognata his ne cesse ⁊ motꝰ esse hos quidem simpli ces: hos autem mixtos aliqualiter. simplicium quidem simplices. Mix tos autem compositoꝝ moueri au tem secundum predominans.

Premitit q̄ntū ⁊ dic ponē° distictōeʒ corporꝫ qꝺ cor porꝝ q̄dā sūt simplicia ⁊ q̄dā ꝯposita ex his simplicia sūt illa q̄ hn̄t ī se pricipiū suoꝝ motuū simpliciū ut sūt quattuor elementa/composita sunt que nō hn̄t in se principia aliquoꝝ motuū simpliciū per naturā suā sed per alterius natuuā ut mixta ex elementis. Et subdit quod corpoꝝ simplicium necesse est motus esse simplices ⁊ corpoꝝ mixtoꝝ necesse est motus esse compositos: ⁊ dicit ulterius qꝺ naturale est cor poribus mixtis moueri ſm naturam elementi pre dn̄antis i eis ¶ Intelligendū primo ſʒ scm̄ thomā qꝺ quia motus est actus mobilis ⁊ actus seu ꝑfectō debet proportionari perfectibili. ideo motus loca lis simplex est corporis simplicis. ⁊ motus compo situs est corporis compositi/licet tm̄ mixtum aliqn̄ moueatur motu simplici qn̄ alteꝝ elementoꝝ mul tum pre dn̄atur in eo ut patet de ferro/⁊ dicit mo tus mixtus aut qꝛ prouenit a corpore hn̄te in se di ūsas naturas uel qꝛ cōponit ex a sēsu ⁊ ꝺsēsu aut. qꝛ participat de recto ⁊ circulari ⁊c̄. ¶ Intelligendū secundo sedʒ eundem qꝺ per species intelligit ArꝪ. q̄uasdam species ignis uel terre ut flām̄a. uel bitu men. Et per cognata, hꝫ s intelligit elementa inter media inter ignem ⁊ terrā scilicet aerem qui maio rem affinitatem habēt cū igne, ⁊ aquā que maioreʒ affinitatem hēt cū terra ¶ Intelligenduʒ tertio ſm Aueꝛ̄ ꝯmēto septio ꝙ ex hoc ꝙ dicit ArꝪ. moueri ſʒ dn̄ans. appʒ ꝙ non pōt dari mixtū equaliter ex ele mentis ratio est. qꝛ tale vbicunqꝫ poneretur ibi qui esceret nec sibi deberetur motus naturalis seu locꝰ Subdit ꝙ ꝯm̄tator ꝙ cū dicitur mixtū moueri ſm elementum dn̄ans non debet intelligi formaliter: sed naturaliter/Sed ꝯtradicta ArꝪ. ⁊ ꝯm̄tatoris in surgunt dubitationes plures. Prima dubitatio est an corpus celeste sit corpus naturale cū sit ꝑ se na turaliter mobile secundū locū: ⁊ arguitur qꝺ nō. qꝛ tunc esset compositum ex materia ⁊ forma ut sequi tur ex dictis eorum ⁊ per ꝯsequens esset generabi le. ⁊ corruptibile ꝯsequens est falsum: ⁊ ꝓbatur cō sequentia. qꝛ omne per se mobile secundū locum ha bet duplex principium actiuū vʒ ⁊ passiuuʒ ⁊ diui ditur in motorem ⁊ motū octauo phiꝝ. Motor āt est forma ⁊ motum materia: quare ⁊c̄. ¶ Secunda dubitato est an motus rectus ⁊ motus circularis sit motu simplices ⁊ arguit qꝺ nō qꝛ cōponūt ex uello ciori ⁊ tardiori ut appʒ in motibꝰ naturalibus gra uium, ⁊ leuiū qui sūt uellociores in fine ꝙ in princi pio ⁊ similiter in motu celi cuius vna ꝑs alia uello cius mouet Tertia dubitatio ē vtꝝ sint solū due magnitudies simplices mobiles ut dic̄ ꝯmētator: ⁊ arguitur ꝙ nō: qꝛ tūc celū eēt magnitudo circula ris ⁊ elementa eēt magnitudies recte ꝯn̄s est falsuʒ qꝛ ēt elemēta sūt circularia. Quarta dubitatō ē dubitaio est vtꝝ sit dandū eq̄le ad pōdus ⁊ corpus eq̄liter mixtū ex elem̄tis. ⁊ arguit qꝺ sic qꝛ sit vnuʒ corpus magis graue ꝙ leui ⁊ efficiant magis leue ꝙ graue: ⁊ tūc seq̄t cū nō sit trāsitus ꝺ extremo ad extremū nisi ꝑ mediū ꝙ aliū erit eq̄lr̄ graue sic̄ gra ue. Ad primā dubitatōeʒ rn̄det ꝑmittendo aliq̄s di stinctōes. Pria distinctō est ꝙ forma est duplex .s. inherēs materie ⁊ educta de eius potētia ut forme elemētoꝝ ⁊ pluriū mixtoꝝ: ⁊ forma a ꝓpriata ut i telligētia q̄ orbi a ꝓpātur ꝑ indistātiā ⁊ assistentiaʒ. Secūda disticrio ē ꝙ materia est duplex q̄dā ꝯdicti onis q̄ sbicit gn̄atōi ⁊ corruptōni: ⁊ trāsmutat de ū esse ad eē ut materia gn̄abiliū ⁊ corruptibiliū: ⁊ q̄dā est materia q̄ solū est sbiectū motus local ut celum Tertia distintō est qꝺ natura vno mō capit ꝓ q̄cūqꝫ pricipꝰ actio uel passiuo motꝰ vel trāsitus quicūqꝫ sit ut 2° phiꝝ: Alioꝰ capit solū ꝓpricipꝰ actio ul passiuo motus localis. Et tūc rn̄detur ad dubitatōeʒ cōcedendo ꝙ celū est corpus naturale ⁊ ꝙ hʒ mate riā ⁊ formā 2°° .s. nō prio° ⁊ hʒ naturā lʒ natura eq̄ uoce dicatur de natura celi ⁊ de natura horum in ferioꝝ cū illa sit eterna ⁊ perpetua: ⁊ hec genera bilis. ⁊ corruptibilis saltem natura que est forma

Ad secundam dubitationem pro solutione pre mittitur qꝺ quatripliciter aliquid pōt dici compo situʒ. prio modo ex partibus quātitatis ⁊ sic omne ꝯtinuum est compositum: secundo mō ex partibus gradualibꝰ ut albedo ut q̄tuor que cōponit gradua aliter ex duabus albedinibus ut duo tertio modo ex partibus essentialibus ut compositum ex mate ria ⁊ forma. quarto modo quia non est puꝝ ut mix tum ex elementis. Applicando ad propositum hāc distinctionem dicitur quod nullus illoꝝ motuum est compositus tertio aut quarto modo sʒ bene pri mo ⁊ secundo modo. cum quo tamen stat simplici tas istoꝝ motuum scilicet quod quilibet illoꝝ pro ueniat a mobili habente vnicam naturam actiuam ipsius motus sicut econtra ille motus dicit mixtus qui ꝓuenit a mobili hn̄te plures naturas actiuas ipsius motus ut de motu mixti contingit. Ad illud āt ꝙ dicebatur de celo rn̄detur qꝺ partes nō sunt i actu sed i potentia iō mouet i po^ solū ꝑꝑ qꝺ diuersitas suoꝝ motuum in uelocitate nō tollit mo tus simplicitatē Ad tertiā dubitatōeʒ dicit roge rius bacho ꝙ elem̄ta ex se eēnt sine recte. sʒ rōe ē cō tinētis qꝺ circulare ne det uacuū ex ordie nature sit figure circularis. Sed alꝫ sentientes oppositū dicūt elem̄ta de nā sua esse circularia ⁊ ꝙ ArꝪ. ꝑ maguitu dines intellexit spacia q̄ ꝑ motū describunt. huiꝰ tm̄ ꝯtrariū ten et. Aueꝛ. ut patuit. Ad q̄rtā dubitatōe

tionē dīīt moderni dari posse eq̄le ad pōdus ut argumentū ꝓbat. sed nō naturaliter dispositū quō solū debet negari dari equale ad pōdus. ⁊ dicūt ulterius qȝ illud eq̄le ad pōdus quiesceret in medio aeris ⁊ aque tanq̄ i suo loco nāli ⁊ ad ipm si esset extra moueret̄ nāliter motu recto. Ex quo apparet illos mētiri qui dicūt qȝ tale corp' eq̄liter mixtū ex graui ⁊ leui in illo loco medio positū circulariter perpetuo moueret̄ si illic ꝑpetuo remaneret. qꝛ nō ex se nec ēt illo motu a motore extrīseco icboato cū ex se ⁊ ab intrinseco solū iclinetur ibi ad motū rectū ⁊ illi motui circulari resisteret. ex quo nō pōt elemēto aut elementato naturaliter conuenire.

Si quidem igitur est simplex motus qui in circuitu corporis: et simplex motus simplicis corporis. Et enim si compositus fuerit secundum predominans erit necessariuȝ esse aliquod corpus simplex: qȝ naturam est ferri circulari motu scdm̄ sui ipsius nāȝ:

Premissis necessarijs faciētib' ad ꝓpositū nūc exequit̄ ⁊ intendit ꝓbare hāc cōclusionē preter q̄tuor corpora simplicia que sūt q̄tuor elemēta est danduȝ tertiū corpus simplex naturaliter mobile motu circulari: ⁊ diuiditur iquinq3 ꝑ qȝ quinq3 rōes adducit ibi ꝑa adhuc si qui p̄ter natura. ibi tertia. sed adhuc ⁊ p̄iam ibi q̄rta. ⁊ utiq3 si quis ibi quita adhuc aūt p̄ria iter̄ induas: qꝛ p̄rio ponit p̄iam rōem. 2° remouet obiectōem. ibi violentia quidē. ¶ De p̄ria p̄te intendit istā rōem quilibet motus localis simplex est alicuius corporis simplicis ꝑm naturā. sed motus circularis est huiusmōi ergo ⁊c. ꝓña nota cuȝ añcedente tūc ultra motus circularis est alicuius corporis simplicis ꝑm naturā sed nō alicuius quatuor elementoꝝ ergo est quīti corporis simplicis quare ⁊c: ¶ Et si diceret qȝ est alicui' corporis cōpōiti nō ē illi' nisi ꝓpter elemētū i eo ꝑdominās cui p̄icipaliter cōpetit: ¶ Intelligēdū ꝑm Auer. ꝯmento octauo qȝ qꝛ cuiuslibet corporis simplicis ē tantuȝ vnus motus simplex ꝑm naturā ⁊ quilibet mot' siplex est tm̄ vni' corporis siplicis ꝑm nām necesse est qȝ quilibet motus simplex habeat corpus simplex qȝ sit singulare existens ꝑse vel ꝑs alterius puta cōpositi vnde si aliquid simplex est pars cōpositi necesse est qȝ etiā reperiatur perse. ⁊ illi p̄icipaliter cōpetet ꝑm natnrā mot' siplex qui i cōposito ex ei' ꝑdominio repiebat̄

¶ Violentia quidem enim contingit eo quia alterius: secundum autem naturam impossibile: Si quidem unus uniuscuiusque motus qui secundum naturam simplicium:

¶ Remouet obiectionem. nam cum dictū sit qȝ q̄libet motus simplex ē alic' corporis simplicis ⁊ qȝ motus circularis est motus simplex posset aliquis dicere non sequi intentum dicendo vlterius quod motus circularis debet̄ alicui coꝝ simplicuū scilicet quattuor elemētoꝝ preter naturā. ¶ Ad hoc rūdet Arꝭ. dicens qȝ hoc nō obstat: quia si parte motus circularis debetur p̄ter naturā alicui quattuor elementoꝝ tūc arguit̄ sic. Omne qȝ iest alicui p̄ter naturam inest alteri: ꝑm naturā sed motus circularis ꝓcessū iest alicui corpori p̄t nāturā ḡ iest alii ſȝ naturam aut ergo alicui ellementoꝝ aut q̄nto corpori simplici non alieni elemētoꝝ. qꝛ cuilibet inest mot' rectus ꝑm naturā sursum aut deorsū. ⁊ sic plures motus simplices inessent eidem corpori simplici ꝑm naturam scilicet circularis ⁊ rectus qȝ est falsū ergo inest secundū naturā quito corpori simplici. io ⁊c. Intelligendū qȝ Auer. cōmentator decimonono adducit rationem sic. Motus circularis simplex aut est in aliquo quattuor elementoꝝ: aut in quito corpore simplici. si primū aut inest illi ꝑm naurā aut preter naturam. Si naturaliter ergo duo motus simplices erunt in eodem corpore simplici secundum naturam. si preter naturam ergo alteri inerit secundum naturam. ⁊ sic dabitur quintum corpus simplex si dicitur qȝ inest quinto corpori simplici ⁊ non preter naturam: quia alteri inesset secundū naturan ergo illi inest secundum naturam: Et sic necesse est quod detur quintum corpus simplex ꝓpter motū circularem.

Adhuc qui preter naturam contrarius ei qui secundum naturam ⁊ unuȝ uni contrarium necesse: quoniaȝ qui circulo simplex: si non erit secundum naturam lati corporis preter naturam ipsius esse: Si igitur ignis aut aliud aliquod talium est circulo latum contraria que secundum naturam ipsius latio erit ei qui in circuitu sed unum uni contrarium: Que autem sursum et deorsum inuicem contrarie: Si autem alterum aliquod est corpus latum circulariter preter naram. erit aliquis ipsius alius motus secundum naturam. hoc autem impossibile: Si quidem. n. qui sursum ignis erit aut aer. Si autem qui deorsum: aqua aut terra:

Ponit secundā rōnem: ꝛ primo supponit duo. primum est ꝙ motus ꝓ naturā est cōtrarius motui p̄ter naturā: secundū est ꝙ solum vnus motus sit vni motui cōtrarius. q2 tantū vnū vni est cōtrariū q̄nto phi⁊ ꝛ x° metaphi. Et tūc arguit sic motus circularis cū sit simplex aut inest alicui q̄tuor elleto⁊: aut q̄nto corpori simplici. Si alicui q̄tuor ellemēto⁊. aut secundū naturā aut p̄ter naturā: nō ꝓ naturā. q2 tūc vni corpori simplici i essent duo motus simplices secundū naturā. s. circularis ꝛ rectus. Si p̄ter naturā ergo ex prio supposito ei cōtrariat̄ motus qui inest ei ꝓm naturā uel ergo ei cōtrariat̄ motus sursū uel deorsū. ꝛ q̄ōcūq3 dicat̄ seq̄tur ipossibile. q2 tūc vni erūt plra cōtraria q̄ō ē cōtra ꝓm suppositū. Nā mot⁹ sursū cōtrariatur motui deorsū ergo nullus eoru3 cōtrariatur motui circulari. Si aūt dicatur ꝙ motus circularis iest quinto corpori simplici aut ꝓm naturā: aut p̄ter naturā. Si primū hētur ꝓpositū. si preter naturā ergo ei in erit aliquis alius ꝓm naturā ꝙ est impossibile. q2 nō motus sursū. q2 ille debet̄ igni uel aeri: nec motus deorsū q2 ille debetur terre vel aque ergo ꝛc. Intelligendū prio ꝓm Auer. cōmento x° q̄ō rō pria Ar. fūdatur super duabus ꝓpōib⁹ pria est q̄ō motus circularis est simplex secūda ē ꝙ oīs motus simplex est alicuius corporis simplicis ꝛ postea ꝓcedit mō dicto. Intelligendu3 scōo cū dicitur q̄ō oīs motus p̄ter naturā est contrarius ei qui est secundū naturā ꝙ. Ar. multociēs equiuoce capit illū terminū preter naturā. Nā uno mō sumit̄ preter naturā stricte pro motu qui est cōtra naturā mobilis. ꝛ sic uerificat̄ q̄ō hic dic̄ Ar. intelligendo tam̄ de motibus eiusdem corporis. q2 motus ignis ꝓm naturā nō contrariatur motui terre p̄ter naturā ubi ambo moueātur sursū imo sūt eiusde3 spēi. sed motus ignis deorsū bn̄ cōtrariatur motui sursum eiusdē. alio mō capit̄ p̄ter naturā large ut ē idē q̄ō nō ꝓm naturā. ꝛ sic dr̄ tā de motu cōtra naturā ꝙ ōmo tu ad quē mobile est i differēs: ut est motus circularis ignis in sua spera. Ad illū. n. motū ignis idr̄nter se h3: cū nec insit ei ꝓm naturā nec ei repugnet: ꝛ sic nō capitur hic preter naturā. sed bn̄ inferius ut apparebit l3 ꝛ capi possit preter naturā solū ꝓ motu accidētali mobili. ꝛ ad quē ē idr̄ns sicut fit aliq̄n. Circa dicta cadūt due dubitatōes. pria ē dubitatio q̄uā facit iohānes grāmaticus ut narrat cōmētator cōmento octauo. ad ꝓbandū ꝙ idē motus simplex ꝓm speciē insit ꝓm naturā diuersis corporibus simplicibus spē distinctis: nā motus rectus sursū inest naturalit̄ igni: ꝛ aeri qui distinguūtur spē g° ꝛc. Et silr̄ posset argui de motu deorsū qui inest naturalit̄ aque ꝛ terre. Item arguit̄ ꝙ ēt ecōtra diuersi motus simplices spē distincti insūt eidē corpori simplici ꝓm naturā: q2 aer si fuerit i spera ignis naturaliter mouetur deorsum. ꝛ si fuerit in spera aque naturaliter mouetur sursū sed mot⁹ sursū ꝛ mot⁹ deorsū sunt mot⁹ simplices specie distincti ergo ꝛc. Secūda dubitatio est an vni sint plura contraria ꝛ arguit̄ ꝙ sic: q2 vni extremo nō solū cōtrariat̄ alter⁊ extremū. sed utiq3 cōtrariat̄ mediū. cū g° una uirtus sit media inter duo uicia extrema ut liberalitas inter ꝓdigalitatē ꝛ auariciā sequit̄ vni uirtuti plura uicia cōtrariari. Item caliditas ꝛ frigiditas cōtriant̄ tepiditati medie ꝛ silr̄ pōt argui de coloribus medijs respectu colo⁊ extremo⁊. Ad pria3 dubitationē r̄nōt Auer. eodē cōmēto accipiendo ꝓ fūdamēto ꝙ illi motus sūt diuersa⁊ specie⁊ qui sūt ad terminos ad quos ultimate intēto⁊ diuersa⁊ spē⁊ quia ydēptitas ꝛ diuersitas specifica motuū hēt attendi penes ydēptitatē: ꝛ diuersitatē specificā terio⁊ ad q̄s ultiate itento⁊ ꝛ ex hoc soluitur dubitatio. Ad argumēta ad primu3 dr̄ q̄ō motus sursū ignis ꝛ aeris distinguūtur spē. q2 sūt ad terios ultimate itentos distictos spē sc3 cōcauū celi. ꝛ cōcauū ignis. ꝛ silr̄ dicatur de motibus deorsum terre ꝛ aque. Ad ꝓm dr̄ ꝙ illi motus sūt eiusdē spēi cum sint ad eundē teriūm. ꝛc. Ex quibus pōt inferri primo q̄ō nō omnes motus sursū sūt eiusdē: secundo q̄ō non oīs motus sursū a quolibet motu d̄orsū differt spē. primū patet de motibus ignis ꝛ aeris dū mouerētur sursū. ꝓm patet de motu sursū ꝛ de motu deorsū aeris ad locū ꝓpriū. Ad secundā dubitationē r̄ndetur ꝙ non incōuenit uni esse plura cōtraria sed cū dicūt auctores ꝙ vni tm̄ vnum est contrarium. itelligendū est ꝓm eadē rōe3. In proposito nō eadē rōe prodigalitas ꝛ auaritia liberalitati cōtrariāt̄ s3 diuersis ut ꝓdigalitas sub ratione habundantie ꝛ auaritia sub ratione defectus. silr̄ caliditas contrariat̄ tepiditati inq̄tū rare facit ꝛ trahit ōcētro ad circūferētia ꝛ n̄ tepiditas frigiditati vō iq̄tū ꝯdēpsat ꝛ trahit a circūferētia ad cētr⁊. l' dici pōt ꝙ vni tm̄ vnū ē cōtrariū maxia cōtrarietate q̄ solū ē extrēi ad extremū. l3 cōtrarietate nō maxia vni plra possit cōtrariari ꝛ hoc ꝓbant argumenta

Sed adhuc ꝛ primam necessariu3 esse tale3 latione3: Perfectu3. n. est prius natura impfecto: circulus autem perfectorum: Recta autē linea neque una. Neq3. n. que infinita habebit. n. utique finem ꝛ terminum. neque finitarum neq3 una: omnium enim erit aliq̄d extra. Augeri. n. contingit quancunque

ponit tertiā rōe3 ꝛ diuidit̄ in duas quia prio p̄mitit quoddā ꝓ rōne3 adducit ibi itaq3 si q̄dem. De pria p̄mitt ꝙ motus circularis ē prior secūdū naturam motu recto. ꝓbat oē pfectū est prior ꝓm naturam ipfecto s3 motus circularis est pfectus ꝛ motus rectus est impfectus g° ꝛc. ꝓbatur mior sicut se h3 liēa circularis ad lineā rectā ita se h3 mot⁹ circularis ad motū rectū quia qualis est ꝓportio magnitudinū

simplicium inter se talis est proportio motuū localium simplicium inter se vt patet ex dictis supius sȝ sic se hȝ linea circularis ad lineā rectā ꝙ linea circularis ē pfecta ⁊ linea recta est iperfecta gͦ ⁊c. ꝓbat iterū mioꝛ qꝛ lineꝫ circulari n̄ pōt fieri additō linea āt recta aut ē īfinita aut ꝙ īfinita si finita sibi pt fieri additio qre est īpfecta. Si īfinita nō hȝ pricipiū neqȝ finē ⁊ p ꝯñs ē ipfecta vt sic arguat magitudo pfecta hȝ pricipiū ⁊ finē sȝ nulla linea īfinita hȝ p̄mū ⁊ finē gͦ nulla talis est pfecta ⁊ p ꝯñs seqꝛ ꝙ q̄libet talis est iperfecta. ¶ Intelligendū ꝙ Arꝫ. dixit ꝙ pfectū est prius ƀm nām iperfecto quia ƀm tēpus prius ē ipfectū ꝙ pfectū nā si res debeat pfici i tēpoꝛe prius erit ipfecta ꝙ pfecta. nā aūt pͥo ⁊ pricipalit intēdit pfectū.

¶ Itaqȝ si quidē prioꝛ motꝰ prioris natura corporis qui āt in circuitu prioꝛ recto qui āt in recta. simplicium corporuȝ est: Et. n. ignis ad rectum sursuȝ fert: ⁊ terra corpora deorsum ad medium necesse circulare motum alicuius simplicium esse corporum: Mixtoꝝ. n. lationem dicebamus esse ƀm predominans in mixtura simpliciuȝ Ex his quideȝ utiqȝ mainfestū qꝛ nata est esse quedā substantia corporis alia preter eas que hic ꝯsistentias diuinior ⁊ prior horum omnium

¶ Hic Arꝫ. format rationē suā p hūc modū motꝰ simplex prioꝛ ⁊ nobilioꝛ dȝ attribui corpoꝛi simplici prioꝛi ⁊ nobiliori ƀm nām sed motꝰ circularis ē prioꝛ ⁊ nobilioꝛ motu recto qui ƀȝ naturā attribuit q̄tuor elementis gͦ motus circularis attribuitur naturaliter corpoꝛi simplici prioꝛi ⁊ nobiliori q̄tuoꝛ elementis ⁊ per ꝯñs p̄ter q̄tuoꝛ elementa est dare quintū corpus simplex naturalit mobile motu circulari illis prius nobilius ⁊ diuinius. ¶ Nec vȝ si dicat ꝙ motus circularis cōpetit alicui mixto qꝛ mixto nō debet motus simplex p se sȝ rōne simplicis in eo predominantis vt dictuȝ est ⁊ p ꝯñs p prius cōpetit ille simplici ƀm naturā. ¶ Intelligēdū primo ꝙ cōmentatoꝛ Auer. ꝯmento. xiiͦ aliter format rōneȝ per syllogismū ypotecum sic si motus circularis naturaliter prioꝛ motu recto ⁊ motus rectus naturalit existit in corpoꝛibus simplicibus gͦ multo magis motus circularis erit in aliq̄ corpoꝛe simplici nobilioꝛe hijs. ¶ Intelligendum 2ͦ ƀm Auer. ꝯmento xiiiͦ ꝙ corpus celeste est aliud a q̄tuor corpoꝛibus simplicibus. s. elemētis nec ē aliquid ꝙ ꝯpositūȝ ex his sed ē oībus alijs prius nobilius ⁊ diuinius cū sit in generabile ⁊ i corruptibile ƀm totū ⁊ ƀm pteȝ

¶ Ex quibus pōt sic arguit illud corpus qō est igenerabile ⁊ corruptibile ƀm totū ⁊ ƀm ptem est prius alijs generalibus ⁊ corruptibilibus ƀm totū vel ƀȝ ptem sed corpus celeste est huiusmōi respectu elementoꝝ ⁊ alioꝝ corporū gͦ ⁊c. ⁊ dicit ƀm totū vel ƀm ptem qꝛ elementa nō sunt corruptibilia ƀȝ totū qꝛ tunc corrūperet vniuersū sed sunt corruptibilia ƀm partem solum.

Et utiqȝ siquis adhuc accipiat oēm esse simplicem motuȝ aut ƀȝ naturā aut preter narā ⁊ unum qui alij preter naturam alteri ƀm naturaȝ quale qui sursum ⁊ qui deorsuȝ passi sunt hic quidem. n. igni hic āt terre preter naturam ⁊ ƀm naturam quare necessarium ⁊ circularem motum qm̄ his preter naturam alterius cuiusdam esse ƀm naturam:

¶ Adducit quartā rōnē ⁊ prio p̄mittit duo vȝ ꝙ oīs motus simplex sit ƀm naturaȝ aut p̄ter nām ⁊ ꝙ si aliquis motus simplex iest alicui p̄ter nām idem inest alīi ƀm nām ⁊ ecōuerso. Deinde arguit sic motꝰ circularis inest q̄tuoꝛ elemētis p̄ter nām cū sit simplex ⁊ hoc ꝓbatū ē ergo iest quīto corpoꝛi simplici ƀm nām ꝯña nota ex secundo supposito ⁊ añs sepe habitū ex rōibus p̄cedētibus cū vnius corpoꝛis simplicis sit tm̄ vnus motus simplex ƀȝ nām. ¶ Intelligēdū ƀm Auer. ꝯmento. xiiiiͦ. ꝙ oīs motus q̄ iest alicui ƀm nām iest alīi p̄ter nām ⁊ ecōuerso. Cōuersā ꝓbat dupliciter prio qꝛ si oīs motus q̄ iest alicui ƀm nām ⁊c. gͦ a digniori oīs motus q̄ iest p̄ter nām alicui alīi iest ƀm naturā ꝓbat qꝛ si nō det oppositū ꝙ aliq̄s motus īsit alicui p̄ter naturā ⁊ alīi nō īsit ƀm nām gͦ inerit illi p̄ter naturā ⁊ p ꝯñs idē motus qꝛ ꝯrius illi ierit ābobus illis corpoꝛibus ƀm nām ⁊ hoc ē ipossibile Scōo qꝛ ipossibile ē posteriꝰ i eē. i. eē sine nisi poꝛe sȝ p̄t nāȝ ē pus ineē ad ƀȝ nām gͦ ⁊c.

Adhuc autem siquidem est circularis alicui latio ƀm naturam palā quidem utiqȝ ꝙ erit aliqō corpus simplicium ⁊ poꝛ qō natum est. queadmodum ignis sursum ⁊ terra deorsum ⁊ illud circum ferri ƀm naturam.

¶ Adhuc āt adducit quintā rōem ⁊ diuidit in quatuoꝛ ptes prio fac ꝙ dictū est 2ͦ remouet dubiū tertio increpat quosdam antiquos quarto concludit ex dictis in hoc capͦ ibi secūda si autem ibi 3tia ita ꝙ si quidem ibi q̄rta pp qō. De pria arguit sic oīs motus naturalis iest alicui ƀm naturā sed motus

circularis ē motus naturalis g° ⁊c. maior est nota de motu sursum qui debetur terre naturaliter minor p3 de se ⁊ tunc vltra motus circularis inest alicui ꝭm naturā ⁊ nō quattuor elemētis nec mixtis ex his ergo inest quinto corporis simplici.

Si autem preter naturam feruntˀ lata circum ꝭm piseriaz mirabile ⁊ oio irrationabile solum esse continuum hunc motum ⁊ sempiternnm existen tem preter naturam uṙ. n. i alijs citissime corrupta que preter naturam:

¶ Remouet dubiū diceret aliquis ꝙ motˀ circularis inest celo ꝑter naturā. Rñdit ar. ꝙ nullū ꝯtinuum ⁊ ꝑpetuū est violentū seu ꝑter naturā motus āt celi est ꝯtinuus ⁊ ꝑpetuus ergo nō iest ei ꝑter naturā maior est nota a sili in istis iferioribus qꝛ videmus citissime corrūpi ea q̄ sunt ꝯ naturā ⁊ minorē Ar. ponit in lr̄a dicēs ꝙ si corpora supcelestia cēnt mota circulariter ꝑter naturā mirabile ess3 quomō esset continuus ⁊ ꝑpetuus ille motus.

Itaqꝫ siquidem est ignis qd̄ circunfertur quemadmodum aiunt quidam nihil minus ipsi preter naturam motus est iste quam qui dorsum ignis n. motum videmus esse a medio secundum rectam

¶ Increpat q̄sdā antiq̄s qui ponebant ꝙ celū esset ignis dicens ꝙ si celum esset ignis non minus esset ei motus circularis ꝑter naturam quā motus dorsum cum motus sursū insit ei ꝭm naturam ꝯñs est falsū quia vni corpori simplici nō insūt duo motus simplices pret naturā sic̄ nec ꝭm naturā.

Propter qd̄ ex omnibˀ utiqꝫ his aliquis syllogizans credet ꝙ ē aliquod preter corpora que hic ⁊ circa nos alterꝝ segregatum tanto honorabiliorem habens naturam: quanto quidē plus elōgatum est ab his que hic

¶ Concludit circa cām existendo dicens ꝙ ex his oibus sylogizanti apparerˀ pōt ꝙ preter q̄ttuor corpora simplicia q̄ sunt hic est vnū aliud corpus simplex tanto honorabilius illis ꝭm naturā q̄uāto est magis elongatū ab his que sūt hic. ¶ Intelligendu3 p̄io ꝭ3. Auer. cōmentato. xv°. ꝙ illa ꝑpō motus circularis est motus alicuius corporis ꝭm naturā ē vna de ꝑpōibus albumasoꝛ q̄ sunt de ꝑpōibus q̄ nos nō ducūt ad primā certitudinē sed sūt de eis q̄ ducunt nos ad ea quibus nō ꝯdicit sensus neqꝫ ratio. Ex quo habetˀ ꝙ rōes Ar. ꝑbantes ꝑpetuitatē mundi nō sunt demonstratiue. ¶ Intelligendū 2° ꝙ Auer. dat cām quare vnum corpus simplex nō h3 nisi vnū motū simplicē ⁊c qꝛ nō h3 nisi vnā nām aq̄ nō pōt inquātū huius nisi vnˀ effectus ꝓuenire

¶ Intelligendū 3tio ꝭm Auer. ꝯmentato. xvj. ꝙ remotio reꝝ ꝭm sb̄am est sic̄ remotio coꝝ in loco naturali lō ꝯcludit iuxta mentē philosophi celū eē nobilissimū ⁊ ꝭm ptes eius magis distātes ab īfimo loco magis nobile q̄re dic̄ t̄rā int̄ cetera corpora eē villissimū ⁊ lunā iter corpora celestia eē vilissimu3 corpus: qꝛ est i loco maxie inferiori ⁊ euidentia pt sumi ex distantia a primo principio qꝛ quāto aliq̄d magis distat ab illo pncipio tāto iperfectius redˀditur igitur ignis inter corpora simplicia inferiora est nobilior qꝛ minus distat a principio. Unde in fine cōmenti dicit de mente Ar. in li. de aialibus ꝙ natura lune est silis nature terre. Circa dicta oriuntur dubitationes due prima dubitatio est an quelibet linea recta finita sit imperfecta ex eo ꝙ sibi possit fieri additio ⁊ arguitˀ ꝙ nō qꝛ dyameter totiˀ mūdi est linea recta finita ⁊ tñ sibi nō potest fieri additio cū extra mūdū nihil possitˀ ꝓtendi. Item si talis modus ꝓbandi cēt sufficiens tūc hō esset ipfectusˀ quia sibi pōt fieri additio vt per nutrimentū aduenˀiens. Secunda dubitatio est auic. qui tenet ꝯtra Ar. vt narrat auer. cōmento. xiiii°. ꝙ nō quilibet motus qui inest alicui secundum naturam iest alīi preter naturam quia motus circularis iest celo ꝭ3 naturam ⁊ tamen nulli inest preter naturam quia si alicui inesset preter naturam sit ꝙ igni ergo cōtrariatur motui sursum qui ei inest secundum naturā quia predicta superius omnis motus qui inest alicui corpori preter naturam contrarius est illi qui inest eidem secundum naturam sed motui ignis sursum ꝯiatur ⁊ motus ignis deorsū ergo vni motui vt motui ignis sursum contrariantˀ duo motus. scilicet motus circularis ⁊ motus deorsu3 hoc autē est impossibile. Respondetur ad prima3 dubitationem ꝙ linea que est diameter mundi dupliciter cōsiderari potest. Uno modo methaphisice vt est linea recta ⁊ sic sibi fieri potest additio iuxta petitōe3 illam primi elementorum euclidis lineā rectā quātumlibet licet ꝓtrahere ⁊ hoc sufficit in proposito aliomodo considerari potest phisice vt est talis corporis sensibilis ⁊ sic ibi fieri non potest additio vt argumentum ostendit. ¶ Ad aliud argumentum dicitur ꝙ alicui posse fieri additionem ē dupliciter vno modo per aliquid eiusdem speciei ⁊ hec adˀditio arguit imperfectionem vt contingit in linea recta finita aliomodo per aliquis alterius spēi vt accidit in homine qñ augetur ex nutrimento interius assumpto ⁊ hec additio nō dicit ipfectionē. Ad dubitationē secundā dicitur ꝙ equiuocatio de ly ꝑter nām soluit argumentū auic. na3 vt superiˀ dicebatˀ vno modo capitˀ ꝑter naturā large vt est ide3 ꝙ nō ꝭm naturā ⁊ sic sumitur hic preter naturam ab

Av. cū dicit q omnis motus qui inest alicui ꝑ naturam inest alteri preter naturā alio modo sumitur pret naturā stricte vt est idē q ꝯ naturā ⁊ sic sumebatur supra dum dicebatur q oīs motus qui inest alicui preter naturam est contrarius illi qui iest eidē ꝑm naturam ex quo pꝫ q mot circularis ignis nō cōtrariatur motui eius sursum qꝛ nou iest ei ꝑter naturā secundo mō sic motus eius deorsum sꝫ solū primomodo est enim ignis ad illud motum idrñs cū nō insit ei ꝑm naturam nec contra naturaꝫ

Tertium capitulum primi tractatus primi libri de celo i quo ostenditur drña inter celū ⁊ elemēta.

Oniam autem hec quidem supponuntur hec autem ex dictis ostensa sunt manifestum quia neqꝫ leuitatem neqꝫ grauitatem habet corpus totum.

Postq Av. in precedenti capitulo dclarauit qd ꝓ prefectione vniuersi preter quatuor corpora simplicia est dandū quintū corpus simplex mobile ꝑm naturā motu circulari alijs nobilius ⁊ diuini⁹. nūc in hoc 3° capitulo vult declarare que sit natura ipsius ⁊ que sit drña inter ipsū ⁊ elementa ⁊ diuiditur in quattuor partes. In prima ostēdit qd celum nō ē graue vel leue. In secunda q est ingenerabile ⁊ incorruptibile. In tertio q nec est augumētabile nec est diminuibile. In quarta q non est alterabile alteratione corrumptiua. ibi secunda similiter autēꝫ rationale ibi tertia at non neqꝫ augumētabile ibi quarta si autem est. Prima iterum in duas quia prio premittit in intentuꝫ secundo prosequitur ibi opoꝛtet āt supponē. De prima dicit q ex his que hic supponuntur ⁊ ex dictis ostensa sunt manifestum est qd corpus totum iden celum neqꝫ habet grauitatē neqꝫ leuitatem. intelligenduꝫ primo qd Aristotiles appellat celum totū quia oīa continet. Intelligēdum secundo secundum Auer. comento decimoseptimo qd ex hoc dicto aristotiles ostendit qd reperitur triplex natura scilicet natura grauium leuiuꝫ ⁊ natura neqꝫ grauium neqꝫ leuiuꝫ. prima est sicut natura terre secunda que sicut natura ignis tertia est natura corporis celestis. Sed cōtra hoc mouet dubitationem quia grauitas ⁊ leuitas sunt cōtraria ergo quicunqꝫ non inest grauitas ei debet inesse leuitas ⁊ per ꝯñs nō poterit reperiri illa tertia natura neqꝫ grauium neqꝫ leuium ⁊ tenet ꝯña quia talis est natura contrariorū vt cui si vnum nō inest reliquū insit. Respondet Auer. q ista propositio si vnum cōtrariū nō inest vni subiecto alterum inest habet solum veritatem de cōtrarijs que sunt apta nata inesse illi subiecto ⁊ nō de alijs. Unde lapis nec dicitur mutus nec loquens quia nō est susceptibilis talium contrariorum. Silr puer nec dicit sapiens nec insipiens qꝛ adhuc non est aptus ad recipiendum talia ꝯria sic dicit in ꝓposito q d celo illa cōtinentia nō valet qꝛ non est subiectū susceptibile talis contrarietatis. Intelligendum tertio ꝑꝫ auer. q ex suppositis apparet q celū nec est graue nec leue qd arguit in 2° tertie figure sic: Omne hñs grauitatem ⁊ leuitatem mouetur sursum vel deorsum sꝫ celum non mouetur neqꝫ sursum neqꝫ deorsum g° non habet grauitatem neqꝫ leuitatem maior apparet ex suppositis supra ⁊ similiter minor cum declaratū fuerit celum moueri motu circulari

Oportet autem supponere quid dicimus graue ⁊ quid leue: ⁊ nunc quidem sufficienter ut ad presentem necessitatem diligentius autem iterum cum considerabimus de substantia ipsorum.

Prosequit ⁊ duo facit primo premittit secundo ꝓbat principale intentum ibi. Quod autem circunfertur prima in duas quia primo ostēdit quod oportet presupponere 2° adducit suppositiones ibi secunda graue quidem. De prima dicit q in volendo declarare q celum nec sit graue nec leue oportꝫ primo supponere quid sit graue ⁊ quid leue quantum facit ad necessitatem presentem quia inuestigatiue perfecte autem de natura ipsorum terminabit in tertio ⁊ quarto ⁊ de sbā ipsorum quia de elemētis que sunt eorum subiecta. intelligendum q causa huius necessitatis est quia vt habetur i ꝓhemio libri posteriorum in scīa demonstratiua oꝫ premittere quid nominis ꝑminorū idō in volendo ondere q celū neqꝫ sit graue neqꝫ leue oportet presupponere qd sit graue ⁊ quid leue sed inquantū ad diffinitiones eorꝫ essentiales tractabit in 3° ꝑm opiniones antiquorꝫ ⁊ in quarto ꝑm intentionem ꝓpriam

Graue quidem igitur sit quod ferri natum est ad medium. leue autem quod a medio

Premittit suppositiones grauissimum ibi tertia necesse est autem. De prima suppositione dicit qd illud dicitur graue quod est aptum natum ferri ad medium secundum naturam ⁊ illud leue quod est aptum natum ferri a medium secūdū naturam. Intelligendū primo ꝑm Auer. q iste descriptiōes grauis ⁊ leuis sunt vel iter reperte in omnib⁹ grauibus ⁊ leuibus siue simplicit vt in igne ⁊ terra siue i respectu vt in aere ⁊ aqua ⁊ vlterius declarat quō aer ⁊ aqua sunt grauia vl leuia respectiue nā aqua est grauis respectu ignis ⁊ aeris ⁊ leuis respectu terre qd patet quia si aqua poneretur in loco terrre stati ascē

deret ad concauū aeris ⁊ ⁊ si poneretur i loco igīs vel aeris statim descenderet ad cōnexū terre ⁊ proportionabiliter dicatur de aere ꝙ ē grauis respectu ignis ⁊ leuis respectu terre ⁊ aque iō subdit ꝙ licet aque ⁊ aeri competat motus sursum ⁊ motus deorsum vt tamen aque magis debetur motus deorsum quia in ea superhabundat grauitas ⁊ ē grauis in duobus elementis scilicet igne ⁊ aere ⁊ leuis solum in vno scilicet terra aeri autem magis debetur motus sursum quia in eo superhabundat leuitas ⁊ est leuis in duobus elementis scilicet aqua ⁊ terra ⁊ grauis solum in vno videlicet igne. Intelligendum 2° ſm Auer. ꝙ ex descriptionib⁹ datis ab Ar. de graui ⁊ leui datur intelligi natura que est principiū motus in grauibus ⁊ leuibus a medio vel ad medium ⁊ subdit ꝙ talis natura videlicet grauis ⁊ leuis est habitus ⁊ forma ea qua ꝓuēit talis operatio scilcet motus sursū aut deorsū lꝫ vulgarit̄ sumatur tale principium sub nomine accidentali q̄a vulgariter dicitur ꝙ grauitas ⁊ leuitas sūt pricipia talium motuum que sunt accidentia ⁊ ex hoc videtur velle Auer. ꝙ principium principale secundum veritatem motuum ⁊ operationum corporum naturalium sit ipsa natura que est forma substantialis eorum licet contingat ſm vulgum tribuere nomen principij forme accidentali que est causa solū instrumētalis sicut cōmuniter dicimus ꝙ calamitas ignis calefacit.

Grauissimum autē quod omnibus substat deorsum latis. Leuissimum quod omnibus supfert̄ sursum latis

Ponit secundam suppositionē ⁊ dicit ꝙ grauissimum est illud quod omnibus deorsum motis substat secundum naturam ⁊ leuissimū est illud quod omnibus sursum motis supra fertur secundū naturā ⁊ notanter dixit supra fertur ⁊ non super eminet quia celum supereminet omnibus ⁊ non leuissimum quia non supraafertur. Intelligendum ſm Auer. ꝙ ex istis descriptionibus apparet duplex notificatio grauissimi ⁊ similiter leuissimi prima sumitur ex motu ipsius quia precedit sui grauitate omnia deorsum lata ⁊ similiter ceteris partib⁹ motu velociori mouetur. secunda sūitur ex quiete eius in loco suo proprio quia naturaliter quiescit sub oībus alijs ⁊ suo modo dicatur ō leuissimo. Intelligendū secundo ꝙ iste descriptiones non cōpetūt nisi grauibus ⁊ leuibus simpliciter nam aqua non substat omnibus deorsū latis nec aer supraafertur omnibus sursum latis.

Necesse autem omne qō fertur deorsum aut sursum: aut leuitatem habere aut grauitatem: aut ambo. Non ad id autem. Ad inuicem enim sunt grauia ⁊ leuia: puta aer ad aquam: ⁊ ad terram aqua.

Ponit tertia. suppositionem dicens ꝙ ex dictis patet ꝙ necesse est quod omne quod mouetur sursum aut deorsum habeat leuitatem aut grauitatē aut alio quod dicit propter grauia ⁊ leuia in respectu. Ideo subdit quod idem non habet grauitatem ⁊ leuitatem ad idem comparatum sed ad diuersa: Unde aeri debetur leuitas si comparetur ad terrā ⁊ aquam ⁊ grauitas si comparetur ad ignem ⁊ ita dicatur de aqua proportionabiliter. Intelligendū secundum Auer. qō istō necessario sequitur ex predictis quia diffinitio oportet conuerti cum diffinito modo diffinito grauis est ferri deorsum ⁊ diffinitō leuis est ferri sursum quare bene sequitur ꝙ omne quod mouetur sursum aut deorsum habet grauitatem aut leuitatem ⁊ subdit quod illud quod declaratum est de graui ⁊ leui intelligendum est ex descensu vel ascensu vt ꝙ si descēsus fuerit simplicit̄ erit graue simpliciter ⁊ si fuerit in respectu erit graue in respectu ita de ascensu respectu leuis est dicendum.

Quod autē circunfertur corpus impossibile habere grauitatē aut leuitatem. Neqꝫ enim secundū naturā neqꝫ preter naturam: conuenit ipsi moueri ad medium uel a medio. Secundum naturam quidem non est que in rectum latio: una enim: erat uniuscuiusqꝫ simplicium. quare erit idem alicui sic latorum preter naturam aut latio siquidem que deorsū preter naturam: que sursum erit secundū naturam. Si autem que sursum sunt preter naturam que deorsum secundum naturam posuimus enim cōtrarium cui altera preter naturam alteram esse ſm naturā.

Nunc exequit̄ probando conclusionem quā intendit videlicet quod celum neqꝫ habet grauitatē neqꝫ leuitatem ⁊ diuiditur in tres partes quia prīo facit hoc secundo remouet vnam dubitationem ⁊ ter° concludit ibi secunda quoniam autem ibi tertia accidit primū de prima arguit ꝙ celum non habet grauitatem neqꝫ leuitatē p hanc rōnem celū n̄ mouet̄ sursum nec dorsū ergo nec est graue neqꝫ leue patet cōsequentia ex suppositis ⁊ descriptioib⁹ grauis ⁊ leuis añs ꝓbatur sic qꝛ si moueret̄ sursū aut deorsū aut moueret̄ naturalit̄ aut pret nām nō

naturaliter qꝛ quattuoꝛ elementa mouent naturaliter his motibus gº si celum. moueret naturaliter his motibus esset eiusdē nature cum aliquo elemētoꝝ quia vnus motus in spē est vnius corporis tm̄ in specie nec ꝓpter naturā qꝛ talis motꝰ aut erit sursū aut deoꝛsum. si sursum ergo motus deoꝛsum inerit ei secundum naturam ⁊ si deoꝛsum ergo motus sursum inerit ei ꝑm naturā ꝯñs est falsum vt patet ex dictis ⁊ tȝ ꝯña qꝛ qñcūqȝ aliquis motus iest alicui pteꝛ naturā motus illi contrariꝰ ei inest ꝑȝ naturā. Intelligendū ꝑm Auer. ꝯmento. xviiiº. ꝙ cā q̄re motus rectus nō inest celo naturaliter est ista qꝛ motus rectus ē solū naturalis q̄tuoꝛ simplicibus elemētis ergo si motus ille inesse naturalit celo tūc celū esset eiusdē nature cū aliquo elemētoꝝ ⁊ p ꝯñs esset alterū illoꝝ quod est ipossibile ⁊ declarando alterā partē vȝ ꝙ motus rectus nō iest celo violenter dici pōt ꝙ Arꝫ. vtit in ꝓbatiōe sua duabus ꝓpōibus quaꝝ prima est ꝙ ōis motus qui iest alicui p̄ter naturam motus oppositꝰ illi inest eidē ꝑm naturā secunda ꝓpositio est sua cōuersa vȝ ꝙ omnis motus qui inest alicui ꝑm naturā motus oppositꝰ ille inest eidem p̄ter naturā ⁊ dicit ꝙ prima ꝓpō est occulcioꝛ q̄ꝫ secunda quia posset aliquid dicere ꝙ motus sursum ⁊ similiter motus deoꝛsuȝ insunt celo p̄ter naturā ⁊ ꝙ solum motus circularis inest ei secundū naturam ⁊ sic nō sequitur ꝙ si aliquis motus in est celo preter naturā ꝙ motus contrarius sibi insit celo ꝑm naturā. Sed ꝯmētatoꝛ rñdit dicēs illud nō stare qꝛ tunc celo esset aliquid contrarium ⁊ sic eēt coꝛruptibile ꝯñs falsū ⁊ ꝓbatur ꝯña quia si illi duo motus insunt celo p̄ter naturam gº insūt alicui alteri ꝑm naturam qꝛ omne quod iest alicui p̄ter nām inest alteri ꝑm nām ⁊ p ꝯñs illud alteruȝ erit ꝯriū celo ex quo ei erit aliquid nālē qđ est preť nām celo ⁊ iō dicit ꝯmentatoꝛ ꝙ. Arꝫ. dixit ꝙ coꝛpus rotūdū nō hȝ ꝯrium vt pȝ in alia translatiōe

Quoniam autem in idem feruntur totam ⁊ pars secunduȝ naturam puta tota terra ⁊ paruus bolus.

Remouet Arꝫ. dubium quia posset aliquis dicere concedo de toto celo ꝙ nec est graue nec leue sed non est ita de partibus suis hanc cauilationem remouet dicens qđ eodem motu secundū naturaȝ mouet totū ⁊ pars loquendo de coꝛpoꝛibus simplicibꝰ ⁊ homogenis vt declarat de tota terra ⁊ paruo eius bolo ex quo concludi dȝ cū celum non mouetur sursum nec deoꝛsum nec aliqua eiꝰ pars sic mouebitur ⁊ per cōsequens nulla erit grauis aut leuis

Accidit primum quidem neque leuitatem habere ipsum: neqȝ grauitatē neqȝ unam. aut enim uticqȝ ad medidium aut a medio posset ferri secundum sui ipsius naturam. Deinde qꝛ impossibile est moueri eo qui secundum locum motum aut sursum aut deoꝛsum detractum. Neqȝ enim secundum naturam contingit ipsi moueri motu alio: neqȝ preter naturam neqȝ ipsi: neque particularum nulli. eadem enim ratio de toto ⁊ partibꝰ

Nunc epilogando concludit qđ ex predictis pȝ ꝙ celū nō hȝ grauitatē nec leuitatē ⁊ ꝙ non mouet sursū neqȝ deoꝛsū nālit aut p̄ter nām ⁊ ꝙ nulla eius ps mouet aliq̄ illoꝝ motuū qꝛ eadē est rō de motu totiꝰ ⁊ d motu ptis Intelligendo ꝑȝ Auer. ꝯmēto xix. aꝝ. ꝓbāt celū nō eē graue nec leue fūdat p duabus ꝓpositiōibꝰ. Pria est ꝙ oē qđ ē graue vel leue mouetur a medio vel ad mediū 2ª est ꝙ coꝛpꝰ celeste nec mouet a medio nec ad mediū. Ulteriꝰ dic ꝙ ex dictis ⁊ remotōe dubij apparet verificatio minoris ꝙ celū nō mouet sursū neqȝ deoꝛsū ⁊ hoc p rōeȝ ⁊ p sensū p rōem sic qꝛ idē est motus totius grauis vl leuis hōgenij ⁊ sue ptis vt totius ťre ⁊ glebe nā si tota ťra eēt extra centꝝ mūdi moueret ad cēťꝝ ⁊ silr quelibet eius pticula rō est qꝛ coꝛpus hōgeneū ⁊ cōsile in oibus ptibus vt celū ⁊ elementa est eiusdē nature p totū ⁊ eiusdē diffiōis ⁊ cū est adē diffinitio totius ⁊ ptis est eadē foꝛma ipsoꝝ qꝛ diffinitō sumit a foꝛma quidditatiua. vij. methaphisice mō ab eadē foꝛma ⁊ nā in q̄tū eadē ꝓueniunt eedē operationes naturales gº cū actio coꝛpoꝛis hōgenei puta ignis ꝓueniēs a sua foꝛma sit motꝰ sursū ⁊ actio cuiuslibet sue ptis cū sit eiusdē foꝛme dȝ eē motus sursum ⁊ silr dicat ð ťra ⁊ alijs huiusmōi p sēsū aut apparet illa minoꝛ qꝛ nunq̄ꝫ visū fuit celū aut aliq̄ꝫ eius ptē moueri sursū aut doꝛsū ⁊ p ꝯñs nec eē coꝛpus graue aut leue. Sȝ ꝯ hº qđ dr de sensu adduc instātiā qꝛ videmꝰ qñqȝ in tpe estiuo mlťas stellas deoꝛsū cadeř rñdit ꝙ illa coꝛpoꝛa q̄ dicunt stelle cadētes nō sunt stelle nec sūt ptes celi qꝛ si eēnt ptes celi cū magno tpe elapso multe ceciderint celū ōberet esse multum diminutū in stellis quod non vř. talia aūt coꝛpoꝛa cadentia sūt exalationes eleuare ab istis inferioꝛibus supꝛa mediā regionē aeris ignite ibi virtute solis ⁊ coꝛpoꝝ supcelestium. Ex q̄ infert commentatoꝛ falsi opinionis ponentiuȝ ꝙ pp calitatē ꝓuenientē a celo ipsū eē ignis qꝛ coꝛpus celeste hoc nō facit mediante calitate actuali sed mediante motu lune ⁊ influentia hñtibus calitatem i potētia vt pȝ 2º huius deinde rñdit ꝙ temistiꝰ dicit ꝙ Arꝫ. posuit hunc sermonē de celo ⁊ ptibus eius qđ nō est graue nec leue vt ꝯdiceret opiniōibus dicentiū celū esse fūdatꝰ super ista inferioꝛa que rñtē tāt ipsū ne cadat. Uñ dicit ꝯmentatoꝛ ꝙ si celuȝ sic fūdatū eēt sup hec iferioꝛa nō stetisset tanto tpe qn

aliq ptes eius cecidissent et hoc nunquam visum fuit et in fine comenti concludit celum non esse aliquod ex quattuor elementis ne compositum ex his et quod non est in loco quia tunc haberet aliquod continens ipsum et sibi extrisecum cum de ratione loci sit locatum continere nihil autem est extrinsecum celo

Similiter autem rationabile existimate de ipso quod ingenitum et incorruptibile et inaugumentabile et inalterabile

Prius probauit celo non esse graue nec leue nunc probat ipsum non esse generabile neque corruptibile et duo facit primo ponit conclusionem secundo probat ibi propter fieri. De primo ponit hanc conclusionem quod similiter rationale est dicere de ipso celo quod est ingenerabile et incorruptibile inaugumentabile et inalterabile intelligendum quod illa translatio dicit neque factum neque generatum ab aliquo ubi dicit auer. comento. xx° quod Aristoteles notanter dixit ab aliquo et non dixit neque factum neque generatum simpliciter ut innuet differentiam inter opinionem ponentium celum esse genitum et eternum quia opinantes ipsum esse genitum a prima causa habent dicere ipsum non esse genitum ab aliquo .i. ex aliquo presupposito tanquam ex materia Sed opinantes ipsum esse ingenitum simpliciter habent ipsum ponere ingenitum absolute et si diceretur quod est contra rationem generationis quod aliquid generetur non ex subiecto presupposito ut patet primo de generatione respondet auer. quod ibi non capitur generatio proprie sed improprie et secundum vocem pro productione rei de non esse simpliciter ad esse nullo materiali presupposito et talis productio proprie appellatur creatio. Sed generatio proprie est productio alicuius de non esse ad esse ex aliqua materia presupposita. Et subdit quod hoc nomen generabile est illud quod Aristoteles vult remouere a celo: Unde vult quod celum non est generabile ex aliqua materia presupposita. Intelligendum secundo secundum Auer. quia in alia translatione dicitur neque habens aliquam transmutationem intelligit triplicem speciem motuum .s. in substantia quantitate et qualitate innuens celum non esse transmutabile motu locali. Intelligendum tertio quod cum dicit neque alterabile intelligit de alteratione corruptiua quam sequitur generatio aut corruptio et non de alteratione perfecta quoniam tali celum est alterabile ut est de illuminatione.

Propter fieri quidem omne generabile ex contrario et subiecto quodam et corrumpi similiter supposito quodam et a contrario et in contrarium quemadmodum in primis dictum est sermonibus.

Probat conclusionem et duo facit primo probat consequentiam quam intendit secundo probat antecedens ibi contrariorum autem. De primo arguit sic celum non habet contrarium neque habet materiam presuppositam ex qua ipsum potuerit fieri ergo est ingenerabile et incorruptibile tenet consequentia quia omne quod generatur generatur ex contrario et ex aliquo presupposito tanquam materia ex qua ipsum sit et similiter omne quod corrumpitur corrumpitur a suo contrario et in suum contrarium subiecto presuppositum ut dictum est in primis sermonibus quia in primo phisicorum. Intelligendum secundum Auer. quod ista propositio omne quod generatur generatur ex subiecto presupposito habet veritatem in omni generatione tam simplicium quam compositorum patet primo in simplicibus quia ex igne generatur aqua et aer et sic de aliis similiter in generatione compositorum et ad declarandum hoc ponit hanc distinctionem quod compositio est duplex prima est compositio compositorum que immediate componuntur ex simplicibus ut compositio mineralium et plantarum quae non fiunt ex specie et quorundam animalium genitorum per putredinem secunda est compositio mixtorum que fiunt non immediate ex simplicibus sed mediate ut compositio sanguinis qui non immediate et fit ex elementis sed tamen qui fit immediate ex pane et aliis cibis assumptis et talis etiam est compositio membri quod fit ex sanguine. Ad propositum igitur verum est quod in omni generatione tam simplicium quam compositorum omne quod generatur fit ex contrario presupposito sue generationi tam quam subiecto nam prima generatione unum elementum generatur ex alio quod contrariatur sicut extremum contrariatur extremo secunda autem generatione compositum generatur ex elementis quod contrariatur sicut medium contrariatur extremis sed tertia generatione compositum generatur ex composito quod contrariatur sicut medium contrariatur medio Et sic est duplex compositio et triplex generatio sicut est triplex contrarietas videlicet extremi ad extremum et huic correspondit prima generatio quod elementum ex elemento generatur et medii ad extrema et huic correspondet tertia generatio quod compositum generatur ex elementis et medii ad medium et huic correspondet tertia generatio quod compositum generatur ex composito et subdit quod hoc est manifestum ex inductione quia ut patet inductiue in omni generatione genitum est simile generanti et contrarium ei ex quo fit nam nihil agit in sibi simile sed in sibi contrarium si ergo genitum est simile generanti quod agit in sibi contrarium sequitur quod genitum est contrarium ei ex quo fit

Contrariorum autem et lationes contrarie Si autem huic nihil contrarium contingit esse eo quod circulationi alicui non est contrarius motus recte videtur natura futurum ingenitum et corruptibile exemisse a contrariis inter contraria enim generatio et corruptio.

Nunc probat antecedens et arguit sic motui celi nihil est contrarium ergo celo nihil est contrarium antecedens probatur infra et consequentia tenet quia si celo sit aliquod corpus contrarium tunc illud corpus deberet habere motum contrarium motui celi quia contrariorum corporum debent esse motus contrarii: Et subdit quod natura recte fecit in faciendo celum esse ingenerabile et incorruptibile et esse exemptum ab omni contrarietate quia generatio et corruptio cadunt sub contrarietate Intelligendum secundum Auer. quod de celo in natura fuit duplex consilium primo in faciendo ipsum ingenerabile et incorruptibile secundum in non faciendo ei aliquid contrarium quia

tunc ipsum esse corruptibile ⁊ per ꝯsequēs genera bile quia omne. corruptibile est generabile ⁊ ecōntra. Et subdit quasi epilogando ꝙ ex dictis manifestū est ꝙ celū nō est compositū ex mā ⁊ forma sicut q̄ttuor elemēta q2 tūc eēt generabile ⁊ corruptibile ⁊ hoc ꝓbat p° ex pte forme: q2 oīs forma mālis ē corruptibl': ⁊ hz ꝯriū: q2 si nō tūc narat in aliqua esset ociosa: ꝯn̄s est inconueniens: ⁊ ꝯn̄a ꝓbat: q2 natura materie est potentia ad trāsmutari ad formā iō dr̄ ens i potentia. Si ḡo i mā esset aliq̄ forma nō hn̄s ꝯrium ⁊ ꝑ ꝯn̄s icorruptibilis: q2 nec esset corruptibilis a se nec ab alio tunc potentia naturalis materie esset ibi ociosa cū nūꝙ̄ reduceretur ad actum per transmutationem ⁊ formā ad quā ordinatur ⁊ naturaliter inclinatur: ⁊ per idez sequit ꝙ si celū esset cōpositū ⁊c. esset corruptibile ex parte materie q2 vt dicitur primo phisicoꝝ mā semꝑ machinatur ad maleficiū ⁊ appetit formā sicut femia viruz ⁊ turpe bonū ⁊c. Ex quibus vltimo ꝯcludit ꝙ si generatio ⁊ corruptio non essent in entib' tūc differt operatio potentie materie ⁊ esset furstra: sicut potētia gladij bene acuti esset frustra nisi incideret.

At uero: ⁊ augmentabile omne augetur a connaturali adueniente ⁊ resoluto. in materiā. Hunc āt non est: ex quo secundum est.

Hic probat ꝙ celum non sit augmentabile neq3 diminuibile ⁊ intendit talez rationem omne quod augetur. arguitur ꝑ quoddā cōnaturale adueniēs ipsi augmentabili qd̓ conuertitur in naturā ipsius sed celum nō habet aliqd̓ extrinsecum cōnaturale qd̓ possit in sui substantiam conueniri: ergo celum nō est augmentabile. ⁊ per cōsequēs neq3 diminuibile. Intelligendum ſm cōmētatorē cōmento. xxi° ꝙ omne qd̓ augetur aut diminuitur augetur aut diminuitur propter nutrimentum adueniens vel recedens. Unde nutrimentū debet esse hōgeniuz ipsi nutriendo ⁊ ꝯmunicare secū in natura vt ita sit aptum in ipsum conuerti ex eius actione: q2 actiua ⁊ passiua debent habere aliqualē conuentiam vt agens sit proportionatum passo ⁊ econtra quare nutrimentum in vltimo rei debet esse simile in spē materie propinque ex qua nutribile fuit genitum. Unde animal ꝙ nutritur ex sanguine ⁊ generatur ex sanguine diminutio autem accidit rei nutribili ꝓpter hoc ꝙ ipsa parata ex ⁊ propiqua corruptioni tunc per nutrimentum adueniens augmētatur Sed cum est parata corruptioni incipit diminui ⁊ tandem diminuitur in tantum donec elementa veniant ad dispositionem ⁊ dissoluantur mixtum in materias ⁊ quibus componebat. Ex his omnib' apparet ꝙ cum hec non competant celo qd̓ ipsum non est augmentabile nec etiam diminuibile ⁊ huius prima pars ex dictis arguit dupliciter. ꝑmo sic celum nō hz nutrimentū hōgeneum cū quo cōmunicet in natura vt conuertat in substantiam eius ḡo nō est augmentabile patet ꝯn̄a ex dictis: secundo arguit sic nutrimentū dz esse ꝯriū alito i principio lz debeat fieri simile i fine: q2 dz alterari de alteratio nō ē nisi inter cōtraria. s. celū ṅ hz ꝯriū vt dictū est ḡo nō hz nutrimentū ex q̊ augmentari possit ſa ꝑs etiā ꝓbat celū nō est ꝑatū corruptioni nec ſm ꝑtē nec ſm totū: ḡo nō est diminuibile ꝯn̄a pz ⁊ an̄s ex dictis. Intelligendū scd̓o ſm Aue. ꝯmento. xxij ꝙ sensui ē manifestū celū non ē augmentabile neq3 diminuibile q2 antiq̊ astrologi aspicientes stellas semꝑ inuenerūt ipsas eiusdē quantitatis.

Si autē est ⁊ inaugumentabile ⁊ incorruptibile eiusdem intellectus est suscipere abalterabile esse.

Hic probat ꝙ celū nō sit alterabile ⁊ tertia facit primo ꝓbat ꝯclusionē ꝑ rōem: scd̓o ꝯcludit tertio iterꝝ ꝓbat ꝑ signa ꝙ celū nō sit generabile nec corruptibile: ibi scd̓a ꝙ q̊dē igit ibi 3° vr̄ āt ⁊ rō prima in tres primo ꝑmittit ꝯclusionē: scd̓o supponit suppositiōes 3° adducit ibi rōem scd̓a est q̊dē i ibi tertia itaq3 si q̊dē. De prima dic̄ ꝙ si celū est iaugmētabile ⁊ icorruptibile vt dictū est eiusdē itellect' ē capere ꝙ ipm̄ sit inalterabile.

Est quidē. n. alteratō motus ſz quale. Qualis autez habitus quidez: ⁊ dispositiones non sine his que ſm passiones fiunt trāsmutationibus puta sanitas ⁊ langor. ſm passionē aūt quecunq3 trāsmutant phiꝝ. corpoꝝ hn̄tia uidemus omnia: ⁊ augumentuz et d̓crementuz puta animalium corpora et ꝑtes ipsoꝝ et plātarum: similiter et elementorum.

Ponit tres suppositiones quaꝝ prima est ꝙ alteratio ē mot' ad q̄litatē: scd̓a est ꝙ cuz sint q̄ttuor spēs q̄litatis habitus vel dispositio ⁊c. solum ſm qualitates de tertia spē que est passio vel passibilis qualitas est per se alteratio hoc pz: q2 in alijs qualitatibus vt sanitate ⁊ languore nō est alteratio: nisi q2 in qualitatibus de tertia spē est alteratio vt calidītate ⁊ frigiditate ⁊c. Tertia suppositio ē ꝙ oīa corpora naturalia trāsmutabilia ſm qualitates dictas sūt recipientia augmentum ⁊ decrementū hoc patet inductiue in aīalibus ⁊ partibus eoꝝ que alterant his q̄litatib' ⁊ suscipiūt augmētū vl' decremētū ⁊ silr̄ in planctis: pz ⁊ in elemētis q̄ alterātur

⁊ augentur aut diminuunt vt dū ex aere vel alio elemento fit ignis aut ecōuerso. Intelligēdū primo ꝓ3 Auer. cōmēto. xxi. ꝙ alteratio non fit nisi i hntib⁹ mā3 ex quo sequitur ꝙ cū celū nō h3 mām ꝙ ipm nō sit alterabile: ⁊ ꝑ eandem cām nec sit augmentabile nec diminuibile. Intelligendū secūdo ꝓ3 Auer. cōmēto. xxij. ꝙ triplex est augmētatio qdā ē augmētatio vera que fit ꝑ conuersionē nutrimēti in sbam eius qd augetur: ⁊ ista augmentatio fit solum in aialibus ⁊ plantis alia est augmentatio nō vera que fit per alterationē quandā facientem extensionem in quantitate eius qd arguitur sicut est rarefactio ⁊ talis proprie dentur elemētis. Tertia augmentatio est appositio partiū ꝓm accumulationē facientiū vnū ꝯtinū: ⁊ alijs proprie debet mixtis imperfectis cōsimiliū ptiū ⁊ elemētis cū addit ps pti ⁊ istomō dicimus ignē augmētari: ⁊ tot oppositis modo capitur diminutio v3 pro resolutiōe viuentis vt illa que fit in senio ꝑ ꝯsumptionē ⁊ ꝑ separationē partis apte. Ad propositū celū nullo istoꝝ modoꝝ est augmentabile aut diminuibile. Et de oibus hꝫs modis augmentationis aut diminutionis loquitur Aꝛ. in tertia parte suppositi onē dū dicit aialia augeri ⁊ diminui ⁊ similiter plātas ex elementa.

Itaqꝫ si q̄ dem circulare corpus neqꝫ augmentum habere contingit neqꝫ decrementm rationabile et in rationabile esse.

Nunc Aꝛ. probat conclusione3 suā ⁊ arguit sic celū non recipit augmentationē nec diminutionē ergo nō est alterabile aņs est precedens ꝯ° ⁊ tenet ꝯņa ex tertia suppositione permissa. Intelligendum ꝓm Aue. ꝙ celum nō est alterabile alteratiōe corruptiua ⁊ hoc modo intelligit Aꝛ. tñ bene ē alterabile alteratione perfectiua recepit enim illuminationē. Intelligendū 2° ꝙ per hoc ꝙ dicit Aꝛ. ꝙ celum non est alterabile nō debemus intelligere ꝙ fuerit intentio Aꝛ. celum nō haberē aliꝙ qualitatem q2 habent qualitates acquisibiles per alterationē perfectiuā vt lumen ⁊ motum habet etiam q̄litates ꝓm quas consistit suū esse ⁊ que sūt impera biles ab eo vt est figura que est de q̄rta spē q̄litatis.

Qd quidem igitur sempiternum: et neqꝫ augmentum habens neqꝫ decremētum: sed insensibile ⁊ in alterabile impassibile est primum corporum. Si quis supositis credit māifestum ex dictis est.

Concludit ⁊ p3 circa vnum dictū contrarijs cōmento. xx. dubitat an ois forma exñs in materia ex eo ꝙ h3 cōtrariū sit corruptibilis. Et arguit ꝙ ñ ⁊ primo ꝙ nō ois forma nō existens in mā habeat ꝯtrariū q2 forma sbalis est forma existens i mā ⁊ tñ non h3 contrariū q2 est sba ⁊ sbe nihil ē ꝯtrariū per Aꝛ. in predicamētis in capitulo de sba 2° arguitur ꝙ nō ois talis est corruptibilis: q2 aia intellectiua est forma exñs in materia ⁊ tñ ē corruptibil.

3° ad idē q2 dimensiones iterminate i sūt forme accidentales exñtes in materia ⁊ tñ sūt corruptibiles vt vult cōmentator ide sba orbis. Rñdetur ad primū ꝙ l3 sbe nihil sit ꝯtrariū: q2 tñ forma sbalis exigit dispositionem quibus ꝯseruatur in mā ⁊ habent ꝯtraria earumdē corruptiua quib⁹ aduenientib⁹ in materia dispositionis ille corrūpuntur ⁊ cōsequenter forma sbalis que ab illis in conseruari dependet. Ideo sic l3 in proprie dicimus formam sbalem habere cōtrarium. i. ꝓm dispositiones quibus in materia ꝯseruatur. Ad scdm dicit ꝙ cōmentator solū loquitur de formis existentis eductis de potentia materie. Ad tertiū dr ꝙ dictū cōtrarijs: solū intelligitur de formis que sunt terminus a q̄ vel ad quem transitionis.

Videtur aute3 ⁊ ratio apparentibus testificari ⁊ apparentia rationi. Oēs n hoīes de deis habent existimationem: ⁊ oēs eum qui sursum deo locū atribuunt: ⁊ barbari ⁊ greci quicunqꝫ quidem putant esse deos. Palum ut imortali imortale coaptatu3 ipossibile. n. aliter: siquidem igitur est aliquid diuinum quemadmodū est: ⁊ nunc dicta de prima substātia corporum dicta sunt bene.

Reuertit Aꝛ. ad probandū ꝙ celū sit ingenerabile ⁊ incorruptibile per signa apparentia ⁊ tria facit. primo ꝙ dictū est. 2° increpat anexa. 3° epilogat ibi scda anax. aūt ibi tertia manifestu3 aūt. Prima diuiditur in tres ꝓm ꝙ tria signa adducit ſupti ex textimonio antiquoꝝ ibi scda accidit aūt: ibi tertia videtur aūt ⁊ de prima dicit ꝙ celu3 sit ingenerabile ⁊ icorruptibile: in hoc ratio est conformis apparentie ⁊ apparentia rōi: qd d3 q2 oēs antiqui hñtes ꝯsiderationē de celo dicūt celū eē locū deoꝝ igenerabiliū ⁊ icorruptibiliū. Vñ arguit sic sbijs incorruptibilib⁹ debet loc⁹ icorruptibil ⁊ etern⁹ l3 celū ē loc⁹ deorū vt etiā posuerūt antiq̄ q̄ sunt incorruptibiles: ergo celū est incorruptibile ⁊ perpetuū: ꝯņa patet ⁊ maior: q2 locus debet proportionari locato: minor aūt est de intentione antiquoꝝ intelligēdū ꝓ3 Auer. cōmēto. xxiiij. ꝙ ratio q̄re Aꝛ. ꝯclarat hoc sensu vltra rationē fuit q2 multi sunt homines qui non possunt assentire primis propositionibus per intellectum notis ex ratione tantū cuiusmodi

sūt iste dicte de celo q̄ ē icorruptibile ⁊c. ⁊ cā hu⁹
est triplex. Prima pp defectum ⁊ natura eorū scđo
pp paucitatem exercitij in scia in qua tractat̄ de il
lis probationibus. 3° propter malā consuetudinē
in doctrina eis quasi inata vt sūt aliqui i principio
instruūtur falsis opinionibus. Et subdit q̄ galien⁹
dixit in quodā suo libro quē appellabat demōstra
tionē q̄ nos non possumus probare eternitatē mū
di nisi per probationes dictas. s. q̄ celum ē icorru
ptibile igenerabile ⁊c. Intelligendū scđo fm Aue.
q̄ oēs leges asserentes deum: ⁊ conueniunt in hoc
q̄ celum est locus dī ⁊ spirituū qui vocantur āgeli
Sed tñ i hoc leges nostre differūt a lege grecorum:
qr in lege nostra ponunt̄ angeli corporei ⁊ in lege
grecorum ponunt̄ incorporei: ⁊ credo cū dixit in lege
nostra ⁊c. q̄ habuit respectū ad corpora humana
sanctificata. Intelligendū 3° fm Auer. q̄ qr de⁹
est in celo apparet q̄ celū est incorruptibile cum sit
locus incorruptibiliū: dicit tñ q̄ deus non ē i loco
nec vt aqua est in vase: quō aūt deus est in celo ap
paret ex. viij. phi. ⁊. xij. metha. vbi ostenditur q̄ ñ
est in loco circūscriptiue: sed solū operatiue qr in ce
lo primo apparent opiniones dei. Intelligendū
quarto fm Auer. q̄ celum ē medie nature iter ista
inferiora corruptibilia ⁊ sbās simpliciter vt sūt itel
ligentie: ⁊ ratio qr vbi nō eēt tale mediū tūc supio
ra non possūt agere in ista inferiora qr a principio
simplicissimo ⁊ eterno nō pōt imediate prouenire
actio in rebus generabilibus ⁊ corruptibilibus: ⁊
ex hoc apparet modus fm quam ista inferiora al
legent̄ cum eternis. Nam eterna primo allegantur
isti corpori celesti qđ non imutantur ab eis in sbā:
sed solū in hoc loco ⁊ mediate hoc corpore agūt in
ista inferiora ipsā transmutando aliqs moribus ea
generando ⁊ continue alterando. Intelligendū
v°. q̄ Auer. adducit alias rationes ad probandum
q̄ celum est ingenerabile ⁊ incorruptibile quarum
prima hec est quandoqz ē aliqđ ens mediū inter ex
trema contraria: illud mediū dz pticipare nām il
lorum extremorum: sed celū est quodā medium inter
corruptibilia ⁊ incorruptibilia g° sequitur q̄ debet
participare naturā amborum: sed cū celum participet
de nā corruptibiliū ratiōe motus ergo dz partici
pare cū seperatis in eternitato. Secūda rō si celum
esset generabile ⁊ corruptibile sequit̄ q̄ i corporib⁹
esset pcessus in infinitū: ꝯñs est falsum ⁊ probatur
ꝯña qm̄ si mundus fuisset generatus tunc fuisset
generatus ab aliquo alterante tenet ꝯña: qr omnē
generationem precedit alteratio prima ergo fuisset
corpus alterans precedens istam alternationem:
queram de illo corpore alternate vel est generabile
vel non: si dicas q̄ nō eodem mō dici poterat ð ce
lo q̄ nō est generabile: si dicas q̄ sic arguā vt pri⁹
⁊ sic erit processus in infinitum aut deuenietur ad
corpus oīo ingenerabile ⁊ tale erit celuū.

accidit āt hoc ⁊ per seosum sufficien ter ut ad humanam dicere fidem. In omni. n. pterito tēpore fm traditam inuicem memoriā nihil uidetur trās mutatū. neqz fm totum extremum celum: neqz fm partem ipsius ppriā nullam.

Probat ex 2° signo ⁊ dicit q̄ hoc apparet suffi
cienter ex dictis ab antiquis fm memoriā inuicem
traditam in nullo tempore preterito visum est q̄ ce
lum fuerit transmutatū neqz fm totū neqz fm par
tem. Intelligendū fm Auer q̄ duplices sunt de
terminationes quedā sunt in intellectu confirma
te per sensum vt sunt demonstrationes metha. ⁊ q̄
dam sunt nō confirmate per sensū ⁊ he sunt dupli
ces: qr aut sunt de rebus q̄ sūt nate sentiri vt sūt na
turalia: aut sunt de rebus quas impossibile est sen
tire: vt sunt sbe seperate. Ad propositum prime
sunt certissime alie vero non ita certe sed bene sunt
propinque certe veritati. Intelligendum scđo fm
Auer. q̄ Arꝫ. inducit testimoniū sup hoc q̄ celum
sit intransmutabile: ⁊ hoc per sensum visus: qr i h⁹
conuenerunt onmes gentes q̄ nunq̄ visum fuit ab
hominibus q̄ celum esset transmutatū neqz fm to
tum neqz fm partem: intelligendo per transmutati
onem hic omnem transmutationē pter motū loca
lem ⁊ alterationē pfectimā: ⁊ subdit q̄ Arꝫ. fuit pri
mus inter grecos q̄ determinauit celū eē ingenera
bile qr sumpsit testimonium ab antiquis caldeis q̄
rum speculatio precessit.

Videtur āt ⁊ nomen ab antiquis da tum esse usqz ad tēpus psens hoc mō existimantibus. quo qdem ⁊ nos di cimus. Non. n. semel neqz bis sed in finities oportet putare easdem adue nisse opiniones ad nos pter quod tanquā altero quodam existente pri mo corpore preter terram. ⁊ ignem ⁊ aerem aquā ethera appellauerunt supremum locum accurrere sēper sem piterno tpe ponētes dnoīatione ipsi

Probat ex tertio signo sumpto ex ethimologia
logia nominis dati celo ex opinione antiquorum qđ
nō est pforme dicto suo nā appellabāt celū hoc no
mine ether qđ donat eternitatem vt erat cōsuetum
vsqz ad tps Arꝫ. nec debem⁹ existimare opiōes an
tiquorum solum semel aut bis peruenisse ad nos
sed infinities propter qđ dictum antiquorum quo
scilicet appellabant celum ether habemus ponere
ipsū celū esse primū corp⁹ distinctū a quattuor ele

mentis qd̄ est in loco supremo motū sēpiterno mo tu. Intelligendū primo ꝑm Auer. ꝙ isti antiqui vz caldei dixerūt de celo illud qd̄ dictū est a nobis s. ꝙ est quinta sb̄a distincta a quattuor elemētis ⁊ i stituerūt ei nomē ex velocitate sui motus ⁊ pmanē tia sua qd̄ nomē dicitur ether. Intelligendum secūdo ꝑm Aue. ꝙ ex hoc qd̄ ipsi dixerūt celū esse quintā sb̄am non ponendo sextā sb̄am simplicem apparet qd̄ celum non hꝫ cōtrariū: qꝛ si haberet cō trariū oporteret ponere sextū corpus simplex pre ter elementa quattuor que inuicē sunt cōtraria qꝛ vnū nō potest esse contrariā nisi vni ⁊ cōtraria de bent esse paria: sicut pꝫ de duobus paribus elemē torum contrariorum. Ex quo sequitur ꝙ cuꝫ ce lum non hēat cōtrariū ꝙ ipm̄ ē incorruptibile.

Anaxagoras autem utitur nomine hoc non bene: nominat enim ethera pro igne.

Increpat anax. dicens ꝙ anaxa. non bene locu tus fuit de isto nomine ether: qꝛ asumebat ipsuꝫ ꝓ igne cū tamē debeatur ipsi celo Intelligenduꝫ ꝑm Auer. ꝙ impositio huius nominis ether attri buta celo ab antiquis fecit errare anax: qꝛ credidit ex illo ꝙ celū esset ignis: ⁊ causa qꝛ hoc nomē ether in eoꝝ idomate interpetratur velox motus ⁊ per manentia rei in eodem: iō cuꝫ ignis sit leuis ⁊ velo cis motus ex hoc anexa appellabat ipm̄ ethera.

Manifestum autem ex dictis: quia ⁊ numerum impossibile esse plurē di ctorum corporum simpliciū. Sim plicis quidem enim corporis necesse motum simplicem esse. Solos autē hos esse dicimus simplices eum qui circum: ⁊ eum qui in rectum: ⁊ hu iusmodi duas ptes. Hunc quidem a medio hunc autē ad medium.

Epilogat circa dicta in hoc capitulo dicens qd̄ manifestum est qd̄ numerus corporū simpliciū est ꝑm modū dictum: qꝛ. s. quattuor elementa ⁊ celuꝫ patet etiam ꝙ cuiuslibet corporis simplicis necesse est eē motum simplicem: ⁊ etiā ꝙ motus simplices sunt duo ꝑm genus. s. rectus ⁊ circularis: ⁊ rectus diuidstur in duas spēs. s. i motū sursū ⁊ in motum deorsum. Intelligendum ꝑm Auero. cōmento. xxiiij. ꝙ Arꝫ. hic ponit propositiones radicales su per quibꝰ fundatur intētio sua. Prima propositio qd̄ corpum simplicium debent esse motꝰ simplices ⁊ motus simplices debent esse corporū simpliciū. Secunda propositio qd̄ motus simplices primi sūt duo rectus ⁊ circularis: ⁊ rectus diuiditur in duo s. sursum ⁊ deorsū: ⁊ vterqꝫ eorum diuiditur i duo s. vitale simpliciter ⁊ vitale ꝑꝫ quid. Ex quo vlteriꝰ concludit ꝙ motus simplices sūt quinqꝫ quattuor recti ⁊ vnus circularis. Ex quo patet ꝙ corpo ra simplicia sunt tantum quinqꝫ qꝛ numerus corū est ꝑm numerum motuum simplicium.

Quartum capitulū primi tractatus primi libri de celo ⁊ mūdo i quo probatur ꝙ motui circlari nul lus est motus contrarius.

Quod autem non est circu lationi contraria alia la tio ex multis utiqꝫ quis ac cipiet fidem.

Postꝙ Aristo. in precedenti capitulo probauit ꝙ celum est ingenerabile ⁊ incorruptibile ⁊c̄. Hic ostē dit ꝙ n̄ hꝫ ꝯriū: ⁊ ad hoc prio suppōit ꝙ motui cir culari nullus est motus contrarius iō illud ꝓbat i hoc quarto capitulo ⁊ diuiditur i duas partes: qꝛ primo permittit conclusionē quā probare intendit 2° prosequitur ibi: primuꝫ quidem de prima dicit ꝙ motui circulariū est alter motus contrarius po terit quis accipere fidem ex dictis intelligendū ꝑm Auer. cōmento. xxiiij. ꝙ per fidem Arꝫ. intelligit fi dem perfectam que est firmata per rationem ⁊ non fidem que tantum habetur per abundantiam exi stimationis quasi velit dicere ꝙ de conclusiōe Arꝫ. habebitur veritas ⁊ fides firmata per rōeꝫ.

Primum quidem: quia circulari rec tum opponi maxime ponimus cum cauum. n. ⁊ gibbosum non solum ad inuicem opponi uidentur: sed et recto combinata ⁊ iuxta se posita Itaque siquidem contraria aliquaē ea que in recto maxime necessariuꝫ contrarium esse: ad eum qui incircu itu motum. Que antem inrecto ad inuicē opponuntur ꝓpter loca. Qd̄ enim sursum ei qd̄ deorsum: ⁊ loci est differenti ⁊ ꝯtrarietas.

Nunc probat conclusio et duo facit: qꝛ primo probat in generali ꝙ motui circulari non est aliter motus contrarius secūdo specialiter probat ꝙ mo tui semicirculari non est motus semicircularis con trarius ibi deinde siquis. De prima intendit talem ratione: si motui circulari esset aliquis motus con trarius maxime esset motus rectus: nam licet mo tui circulari facto ꝑm concauuꝫ alicuius circuli sit quodāmodo oppositus motus circularis secūduꝫ cōnexū eiusdē factus motꝰ tn̄ maxime oppositus istis duobꝰ vr̄ eē motꝰ rectꝰ. sꝫ motui circulari n̄ ē

cõtrarius motus rectus ergo ꝛc. ꝙ aũt motui circulari nõ sit contrarius mot⁹ rectus: arguit sic: qꝛ dato opposito sequeretur ꝙ vni essent plura ꝯtraria: ꝯñs ẽ falsũ ꝛ tenet ꝯña qꝛ cuilibet motui recto opponitur alter motus rectus cũ motui sursũ opponat mot⁹ deorsũ ꝛ econtrario quia loca ad que tendunt sũt contraria ꝛ cõtrarietas locoꝝ arguit cõtrarietatem motuũ tendentiũ ad illa si ergo motus circularis esset cõtrari⁹ motui sursũ aut deorsum cũ illi sint adinuicẽ cõtrarij: nũc vni essent plura contraria. Intelligendũ ꝙ cõmentator ꝓbat per duas rõnes ꝙ motui circulari magis debet opponi motus rectus q̃ alter mot⁹. prima rõ posita est cõmento. xxiiij. Illa magis debent esse cõtraria inter q̃ non est dr̃a specifica sed sunt eiusdẽ spẽi: sꝫ motus circularis ꝛ rectus sũt diuersaꝝ specieꝝ et nõ motus circulares iter se: ergo ꝯña nota ꝛ maior qꝛ contraria debent differre specie: ꝛ minor est habita supra. Secunda ratio posita commento. xxv. motus circularis opponit motui recto ſm duo .s. ſm gibbositatem ꝛ cõcauitatẽ arcus: sꝫ circularis nõ opponitur circulari aliquo illoꝝ modoꝝ g° ꝛc.

Itelligendũ scđo ſm Auer. cõmento. xxv. ꝙ dicit Arꝫ. ꝙ motus ſm concauũ est cõtrarius motui ſm cõnexũ: nõ capiendo cõtrarietatẽ proprie sꝫ ꝑ oppositione relata quia gibbosum ꝛ cõcauum dicuntur in respectu ꝛ hoc dicit Auero. ne aliquis ex verbis Arꝫ. crederet ꝙ vni motui circulari esset alter motus circularis cõtrari⁹. Etiã cũ dicit Arꝫ. ꝙ gibbosũ ꝛ cõcauũ cõbinata inuicẽ opposita sũt recto: vult ipse ꝙ isti duo modi motus opponũtur recto ſm formaꝫ. Et diffinitiões eoꝝ subdit Aue. ꝙ motus rectus nõ proprie est contrarius circulari lꝫ differat ab eo his duobus oppositionib⁹: ꝛ dignius opponitur ei q̃ alter.

Deinde si quis existimat eandẽ rationem esse: quam ꝛ in recto ꝛ i circulari eam. n. que ab. a. ad. b. lationem contrariam ei que. a. b. ad. eam que in recto dicit. He. n. finite sunt. Circulares autem infinite utiqꝫ erunt circa eadem signat.

Probat ꝙ motui semicirculari nõ sit motus semicircularis cõtrarius ꝛ per ꝯñs neqꝫ alter ꝛ duo facit: qꝛ primo facit hoc scđo proba ꝙ motui circulari non sit alter motus circularis contrarius ibi. At vero neqꝫ prima pars diuidit in tres: qꝛ primo adducit vnã rõnem scđo adducit aliã: 3° remouet dubiũ: ibi scđa silr aũt ꝛ que ibi tertia: similiter aũt vtiqꝫ. De prima primo ꝓsupponit ꝙ eadeꝫ ratio est de motu circulari ꝛ de motu recto in hoc: qꝛ sic dicis ꝙ illi motus recti sũt contrarij qui sunt ad diuersos terminos cõtrarios: vt motus q̃ est ab. a. ad. b. sit contrarius motui qui est. a. b. ad. a. ita est imaginandũ de motu semicirculari facto super lineam semicircularem ꝙ si illi est alter motus contrarius maxime erit ille qui fit a termino cõtrario in terminum contrariũ: vt quod motui qui ẽ ab. a ad. b. per semicirculũ esse ꝯrius mot⁹ qui ẽ. a. b. ad a per eundẽ semicirculũ. Istud pꝫ qꝛ sic illi duo recti fiunt super linea recta ab vno puncto ad alium ꝛ cõtra. ita isti duo motus semi circulares fiũt sup lineã semicirculari: ab vno puncto in aliud ꝛ ꝯtra vt patet in coniunctione semicirculi cuꝫ diametro quo supposito arguit sic: si motui semicirculari eẽt alter motus semicircularis contrarius tunc vni infinita essent cõtraria: ꝯñs est ĩpossibile: ꝛ tenet ꝯña qꝛ e duobus punctis infinite linee semicirculares possunt protrahi: lꝫ ita non sit de lineis rectis qꝛ ab vno pũcto ad aliũ non põt protrahi nisi vna linea recta. Quod aũt a duobus punctis ĩfinite linee semicirculare protrahi possint. patet si ab eisdeꝫ pũctis vna super aliã ꝓtrahatur. Si ergo vni motui semicirculari sit alter motus semicircularis contrarius ſm imaginationẽ datã: ꝛ ĩfinitos tales eẽ cõtingit: nec est maior ratio ð vno que de alio tũc vni infinita essent cõtraria. Intelligendũ ſm cõmentatorẽ cõmento. xxvij. ꝙ ista ratio fundatur super duas radices: prima est ꝙ vnum nõ habet nisi vnũ contrariũ: secũda est ꝙ vna cõtrarietas nõ sumitur in eodem motu nisi secũdũ eandem lineam rectã qꝛ a duobus punctis nõ põt ꝓtrahi nisi vna linea recta: ex quo sequitur ꝙ cõtrarietas in motu nõ põt sumi nisi in motu recto nõ aũt i circulari qꝛ longitudines nõ recte inter duo puncta: possũt eẽ infinite: quare si ibi eẽt cõtrarietas vni infinita essent cõtraria. Et ex hoc vlterius sequitur ꝙ motui semicirculari nõ est motus rectus ꝯtrarius: qꝛ cũ ĩfiniti possũt esse tales motus circulares: vni infinita essent contraria.

Similiter autem ꝛ que in semicirculo uno. puta. ad. d. ꝛ ad. d. ad. g. Eadem. n. est que in diametro est. Semper. n. unum quodqꝫ distare secundum rectum ponimus.

Adducit secũdã q̃ est talis: ꝯtrarietas i motib⁹ nõ est sumẽda ſm lineã semicircularẽ ergo cõclusio vera tenet ꝯña ꝛ añs ꝓbatur qꝛ penes illã lineam debet sumi contrarietas in motibus ſm quam sumitur maximam distantiam terminoꝝ: sed linea recta est huius ꝛ nõ circularis aut semicircularis ergo ꝛc. maior nota de se qꝛ ratiõe distantie terminorum ad quos motus sũt contrarij: minor patet i littera: quia distantia que est in semicirculo. a. g. ad d. est in eadem precise cuꝫ distantia que est. a. d. ad g. in diametro nam nunq̃ dicimus hoc distare ab illo nisi tantum q̃ta est longitudo recta inter illa

duo aliter diceremus vnū distare plus ab alio ꝙ
ipsum met ab eodem distaret qꝛ possum protrahe
re ab illo ad aliud multas lineas curuas quarum
vna est alia longior: ergo distantia est sumenda ſꝫ
lineam rectā: ⁊ per consequens ſm lineā semi circu
lares est sumenda contrarietas motuū rōne distā
tie terminorum.

**Similiter autem ⁊ utiqꝫ siquis circu
lum faciens eam que in alterutro se
micirculo lationem cōtrariā ponat
ei que in altero: puta in toto circulo
eam que ab. e. ad. z. eius q̄ semicircu
li ei que. a. z. ad. e. i. t. sēicirculo. Si āt
⁊ iste contrarie: sed nunquid ⁊ que i
toto circulo inuicem propter hoc cō
trarie.**

Hic remouet dubium. Nam posset aliquis di
cere concedo ꝙ motui semicirculari nō est quilibet
alter motus semicircularis contrarius sed solum
ille qui fit in alio semicirculo opposito imaginan
do circulū per dyametrū diuidi in duos semi cir
culos ⁊ ꝙ motui semicirculari facto i vno semicir
culo puta. e. in. z. solum contrarietur motus circu
laris factus in alio semicirculo videlicet. z. in. e. ⁊
sic nō erūt vni plura ꝯtraria: hoc remouet Arꝭ. su
mendo fundamētū ex dictis dicens ꝙ illi motꝰ nō
sunt ꝯtrarij: qꝛ distantia ⁊ contrarietas nō ē sumē
da ſm lineā circularem sed solum ſm rectā: qꝛ ſm
ipm sumitur distantia terminoꝝ: ⁊ subdit qͦ da
to adhuc ꝙ illi motus essent contrarij non est veꝝ
ꝙ pp hoc motus facit sup toto circulo sūt ꝯtrarij.

Jtelligendū ſm Auer. cōmēto: xxviij. ꝙ contra
rietas i semi circulis nō ē sumēda penes puncta ter
minata semicirculos nisi inquātū illa sūt terminā
tia dyametrū equaliter diuidente totū circulū: ⁊
non inquātū sūt duo puncta i circunferentia circu
li: ⁊ ratio qꝛ distantia inter duo extrema nō debet
sumi nisi ſm lineā rectā: ⁊ idē est intelligendum de
oībus alijs punctis q̄ possunt imaginari i aliq̄ cir
culo ꝙ distantia inter illa solū est sumenda ſꝫ lineā
rectā ⁊ nō ſm portionem circuli qꝛ cōtraria sūt illa
inter q̄ est maxima distantia locoꝝ mō maxima di
stantia seu remotio reꝝ inloco nō sumit̄ nisi ſm li
neam rectā intelligendū secūdo ſm Auc. ꝯmento.
xxix. ꝙ illud qͦ dic̄ Arꝭ. ꝙ motus semicirculares
nō sūt inuicē ꝯrij: nō solū est intelligendū de moti
bus corpoꝝ rectaꝝ dimensionū sed magis de cor
poribus rotundarū dimensionū: qꝛ solū talia cor
pora sūt nāliter mobilia motu circulari: ⁊ vlteriꝰ
ostendit ꝙ motus facit ſm circulū siue fuerint cor
porū rectarū dimensionū siue rotundaꝝ nō sūt cō
trarij: ⁊ pꝰ ꝙ motus tales corporū rectarū dimensi
onum nō sit sumenda ꝯrietas ſm lineā actualē sed
rectā deinde ꝙ etiā motus corpoꝝ rotundorū: sic
essent duo semicirculi ꝯ se motui donec veniant ad
cōpositum vnius totius circuli nō sūt ꝯrij. Decla
rat ex hoc qꝛ ꝯcesso adhuc ꝙ illi duo motꝰ semicir
culares sūt contrarij: nō tñ pp hoc erit motus cir
cularis alteri ꝯtrarijs: qꝛ sicut semi circulus nō est
circulus sic nec motꝰ semicirculus est circularis.
Unde qꝛ q̄libet ps recti ē recta. iō si duo motꝰ recti
nō fuerint ꝯrij: nec eoꝝ ptes erūt ꝯtrarie cū etiā
sint motus recti: sed sic nō est de motibus rotūdo
rū corporū cū partes nō sint ꝯsimilis denominati
onis cū toto. sicut nec partes linee circularis sunt
circulares.

**At uero neqꝫ que ab. a. ad. b. circula
tio cōtraria ei que ab. a. ad. g. Ex eo
dem. n. in idem motꝰ. Contraria au
tem determinata est latio ex contra
rio in contrarium esse.**

Hic probat ꝙ motui circulari nō vero est alter
motus circularis contrariꝰ: ⁊ duo facit sicut duas
rōnes adducit ibi secūda si aūt ⁊ esset: de prima ar
guit sic: si motui circulari eēt alter motꝰ circularis
ꝯtrarius hoc maxime esset qꝛ motus factus super
vno circulo icipiens ad vno puncto versus vnam
ptem esset ꝯtrarius motui facto ab eodē pūcto ſꝫ
ptem oppositā circuli ⁊ verbi gratia sit vnus circu
lus cuius pūctus a quo icipit motus sit. a. exñs in
circūferentia eiꝰ: ⁊ ab illo incipiāt moueri duo mo
bilia q̄ moueantur sup illū circulū: vnū versus. b.
punctū ex vna parte circuli: ⁊ aliud versus. g. pun
ctū ex alia pte circuli: sed isti motus circulares nō
sūt ꝯtrarij: ergo ⁊c. ꝙ aūt nō sūt ꝯtrarij ꝓbat Arꝭ.
qꝛ illi motus nō sūt ꝯtrarij q̄ fiūt ab eisdē terminis
in eosdem terminos: sed isti sūt huius: ergo ⁊c. ma
ior nota qꝛ motus cōtrarij sūt a locis cōtrarijs ad
loca cōtraria: ⁊ minor pꝫ qꝛ isti motus incipiūt ab
a. puncto ⁊ circueundo ſm circulū terminantur ad
a. punctū qꝛ ꝑ vtrūqꝫ illoꝝ motuū circuitur seu de
scribitur totus circulus. Jntelligendū ſꝫ Aue.
cōmento. xxx. ꝙ nō est ita de motu recto sup lineā
rectā sicut de motu circulari sup vno circulo: ⁊ eā
est qꝛ super vna tota linea recta fit motus de cōtra
rio i ꝯtrariū: sed sic nō est de motu in toto circulo:
qꝛ fit reditus ab eodem ad idē: ex quo vult ꝙ mo
tus cōtrarij possunt fieri super linea recta ⁊ non su
per lineam circulari.

**Si autem ⁊ esset ei que circum ei que
circum contraria: frustra utiqꝫ esset
altera: Ad eadem enim quia necesse
qͦ circunfertur undecūqꝫ incipiens
in omnia similiter aduenire contra**

ria loca sunt autē loci ꝯtrarietates sursum ꝛ deorsum ante ꝛ retro ꝛ dextrū ꝛ sinistrum: lationis āt ꝯtrarietates ſm locoꝝ sunt ꝯtrarietates: si q̄ dem. n. equales essent non utiqꝫ esset motus ipsaꝝ. Si āt alter motus dominaret̄ alter utiqꝫ nō esset: itaqꝫ si ambo essent frustra utiqꝫ essent alteꝝ corpus non motuꝫ eodeꝫ motu frustra. n. calciamentum hoc dicim⁹ cuius non est calciatio: deus āt ꝛ natura nihil frustra faciunt:

Probat ideꝫ per scdaꝫ rōnē ꝛ arguit sic si dicti motus essent contrarij seq̄ret̄ ꝙ aut ambo illi motus fierent frustra aut saltem vnus eoꝝ consequēs est ipossibile qꝛ deus ꝛ nā nihil frustra faciūt: ꝛ cōsequentia ꝓbatur ꝑsupponendo vnū necessariuꝫ s. ꝙ si aliquis debeat moueri ꝑfecte p totū vnum circulū ipē oꝫ incipere ab vno puncto circuli ꝛ redire in eundē punctū pertranseundo oīa loca ꝯtraria intermedia. s. sursū deorsū ꝛc. qꝛ aliter nō circuiret totū circulū q̄ supposito arguit sic: aut illi duo motus ſm imaginationē supius posita sūt equales aut vnus est dn̄s alteri: si equales vnus ipediet alterū ꝛ econtra: ꝛ sic nūquā cōplebūt ꝛ erūt frustra cū non attingant fines pp quos fiunt: si vnus ē dominās alteri tūc ipediet ipm ꝛ ille impotentior nūquā cōplebitur ꝛ sic erit frustra. Sed circa dicta aliqua cadunt dubitationes prima ē an motui circulari sit mot⁹ rectus cōtrarius ꝛ ꝯmētatoꝛ. xxiiij. ostendit ꝙ nō p tres rationes vltra rōes Arꝫ. Prima rō illi motus nō sūt cōtrarij qui nō sūt sub eodem genere ꝓximo diuidēdo illud: ſꝫ motus rect⁹ ꝛ circularis sūt huius ergo ꝛc. pꝫ ꝯña ꝛ añs ex diffinitione ꝯtrarioꝝ secūda rō illi motus non sunt contrarij q̄ non sūt ad loca cōtraria sed in eīsdē ſꝫ circularis ꝛ rectus sūt huius ergo. Tertia ratio illi motus nō sūt cōtrarij qui nō sūt corpoꝝ cōtrariorum sed circularis ꝛ rectus sūt huius ergo ꝛc. minoꝛ probat̄ qꝛ motus circularis est motus celi: et motus rectus est motus elemētoꝝ modo celuꝫ nō ꝯtrariatur elemētis ſꝫ cōseruat ea ꝛ perficit vt forma materiā. Unde si celū esset illis contrariū cum maximaꝫ ꝓpoꝛtionē habet sup ea cito illa destrueret: maioꝛem aūt probat cōmentatoꝛ dicens ꝙ ex contrarietate motuū arguimus cōtrarietatē mobilium ꝛ contra: sed ꝯtra hec statim arguitur: qꝛ tūc terra magis esset contraria igni ꝙ aqua cōtra Arꝫ. primo de generatiōe ꝛ ꝓbat̄ ꝯña: qꝛ motus eoꝛuꝫ sunt magis cōtrarij. Itē cū idem mobile possit moueri successiue motib⁹ cōtrarijs tūc idē esset sibi cōtrariū. Rn̄detur ad primū ꝙ p contrarietates i talib⁹ corpib⁹ possūt dupl'r ꝯsiderari. Unomō in oꝛdine ad qualitates alteratiuas ꝛ sic aq̄ magis ꝯtrariatur igni ꝙ terra. Aliomō i oꝛdine ad qualitates motiuas ꝛ sic terra ē igni magis ꝯtraria quaꝫ aq̄.

Ad secūdū dr̄ ꝙ dictū superius in tertia rōne i telligitur de motibus qui naturaliter insūt suis mobilibus modo idē non pōt moueri successiue naturaliter motibus contrarijs. Secūda du⁹ est an rō Arꝫ. sit bona: vbi probat ꝙ motui semicirculari nō est alter motus semicircularis contrarius qꝛ tunc vni infinita eēt cōtraria ꝛ arguit̄ ꝙ nō: qꝛ aut intelligit de infinitis solo numero differentib⁹ aut spē: si primo mō nō ē iconueniens: qꝛ sūme frigiditati sūt infiniti gradus calitatis ꝯrij si 2° rō. illud ñ ꝓbat: qꝛ tales motus sūt eiusdem spēi spēalissime. Rn̄ditur ꝙ rō ꝓcedit ex dictis ab aduersario: naꝫ si dicis vnū motū semicirclarē eē alteri ꝯriū differt ab eo spē: ꝛ ita erit de oībus alijs. Tertia du⁹ ē an motui circulari sit alter motus circularis ꝯtrarius: ꝛ arguit̄ ꝙ sic: qm̄ ptes celi mouentur ad loca cōtraria ꝛ circulariter sed oēs motus q̄ sūt ad loca ꝯria sūt cōtrarij ergo. Cōsequētia nota minoꝛ: maioꝛ aūt sequtur ex dictis Arꝫ. in lr̄a vbi dicit qd̄ necesse est qd̄ circūferit̄ vndecūqꝫ sit icipiēs i oīa aduenire loca cōtraria ꝛc. Ad hoc rn̄det ꝯmentatoꝛ ꝯmēto. xxxi. ꝛ ꝯmento. xxxij. iuxta itentionē Arꝫ. ꝛ adducit rōem ad ꝓbandū spēaliter ꝙ motui circularius nō est alter mot⁹ cirularis ꝯrio celi nā aut loquimur de motibus partiū eiusdē corpoꝛis rotūdi aut de motibus diuisoꝝ corpoꝛuꝫ rotundoꝝ si: dicimus primo mō illi motus nō ꝯtrariant̄: qꝛ tūc ille partes eēt sibi cōtrarie ꝛ sic aliquid eēt frustra vꝫ ꝯtrarietates illa ex quo nūq̄ pertingeret suum finē q̄ est vnū cōtrariū aliud corrūpere. Ideꝫ ēt eēt ibi contrariū cū eadē ps nāliter mouet̄ de vno cōtrario loco ad aliū. Item tūc idē corpus simplex esset cōpositū ex diuersis ptibus quātitatiuis spē differentibus qd̄ ē ipossibile. cū oīa rotūda corpoꝛa q̄ circulariter mouent̄ ſm nām sint eiusdē spēi. Et ad argumentū cū dr̄ ꝙ mouentur ad loca cōtraria g°. ꝛc. Rn̄detur ꝙ mouet̄ ad loca ꝯria solū ſm foꝛmā q̄ ꝯrietates nō arguit diuersitatē specificā mobiliū aut motuū cū eadē ps nāliter sita sit i illis locis successiue vt sol mō est in oꝛiente mō i occidente nō āt mouent̄ ad loca ꝯria ſm nām q̄ ꝯtrarietas arguit cōtrarietatē motuū seu mobiliū ꝛ p loca ꝯria ſꝫ foꝛmā itelligit loca opposita ſm sitū i oꝛdine ad aliq̄d fixū: ꝛ p loca cōtraria ſm nām itelligit loca hn̄tia virtutes ꝛ potentia ꝯseruandi ꝯria ꝛ i q̄bus sūt diuerse virtutes ꝯseruatiue ꝛ sūt locus ignis ꝛ locus aque: lꝫ ergo sol sit mō in oꝛiente ꝛ mō i occidente ꝛ sit in locis ꝯrijs ſm foꝛmā qꝛ tñ in illis eque bn̄ cōseruat̄ nō mouet̄ ad loca ꝯria ſm nām. Si āt loq̄mur de motib⁹ diuersoꝝ cōpoꝝ rotūdoꝝ iteꝫ illi mot⁹ nō sūt ꝯtrarij qꝛ ꝯtraria mutuo se ipediūt

⁊ corrumpũt illi aũt motus nõ ipediunt se. Itẽ ad hoc ꝙ essent cõtrarij vltra hoc ꝙ fierẽt p differẽtias oppositas vt ab oriente i occidẽs ⁊ ab occidente in oriens oporteret ꝙ fierent supeisdẽ polis ⁊ circa idẽ centrũ qꝺ tñ falsũ est de motibus sperarũ celestiũ: nã octaua spera mouet ab oriente in occidens sup polis mundi: ⁊ spere planetarũ mouẽt ab occidente i oriens sup polis zodiaci: imo eadẽ spa ⁊ quelibet infra octauaꝫ simul mouet illis motibus. Subdit tamen Auer. ꝙ motus circulares factos ad diuersas ptes sup eisdẽ polis ⁊ circa idẽ centrũ possumus dupliciter imaginari. Uno mõ mathematice abstrahẽdo huius mot' a corporib' quoꝝ sũt motus ⁊ sic bñ impedirent se ⁊ essent contrarij. Alio mõ vt sũt in corporibus nãlibus ⁊ sic ñ datur cõtrarietates in motib' circularibus vt ex dictis apparet

Primũ capitulũ secũdi tractatus primi libri de celo in quo ꝓbatur ꝙ ipossibile ẽ esse corpus infininitum mobile motũ circulari.

Ed quoniam manifestum de his ⁊ reliquis intendendum est. Et primo utꝝ ⁊ corpus infinitũ quemadmodum plurimi antiquoꝝ philosophoꝝ putauerunt aut hoc unum est aliquod impossibiliũ

Postquã in precedenti tractatu Arꝫ. ꝓbat vniuersũ eẽ perfectũ ⁊ integratũ ex quinqꝫ corporibus simplicibus videlicet ex quattuor elemẽtis ⁊ celo: ⁊ declarauit celũ eẽ ingenerabile ⁊ icorruptibile. In hoc secundo tractatu ostendit vniuersũ eẽ finitum ẽm magnitudinẽ ⁊ continet quattuor capitula in primo ostendit ꝙ nõ sit possibile dari corpus ifinitum mobile motu circulari. In 2° ostendit ꝙ nõ sit possibile dari corpus infinitũ mobile motu recto. In tertio ostendit ꝙ nõ detur corpus infinitũ p rationes nãles cões. In quarto adducit incidentalit quasdã ꝓbationes logicales ibi scõm capitulũ: sed adhuc neqꝫ: ibi tertiũ. Post hoc aũt ibi quartum Rationabilius aũt. Primũ capitulũ diuiditur in duas partes qꝛ primo premittit quoddã qꝺ probare intendit 2° exequit ꝓbando intentũ: ibi scõa qꝺ quidem igitur necesse. Prima in tres: qꝛ primo pmittit intentã. 2° ꝓbat ⁊ 3° presupponit quedã ꝓpositio suo deseruientia: ibi scõa sit. n. aut illo: ibi tertia necesse itaqꝫ. De prima dic ꝙ qꝛ ea que dicta sũt de pfectione vniuersi sũt manifesta nunc videndum est de reliquis: ⁊ primo vtrũ sit dare corpus infinitũ vt plurimi antiquorũ posuerũt aut hoc sit ipossibile. Intelligendũ ẽm Auer. cõmento. xxxiij. ꝙ pscrutatio de infinito hic est firmior ꝙ in tertio phisicoꝝ. Nã hic prescrutat Arꝫ. vtrũ sit aliqꝺ corpus infinitũ siue si de corporibus simplicibus siue de cõpositis: sꝫ in 3° phic. perscrutat de infinito nõ solũ in corporibus sed inquirit etiã vtrũ extra mundum sit vacuũ ifinitũ ⁊ vtrũ sit dare infinitũ sepatũ a corporibus ⁊ de diõne infiniti ẽm actũ ⁊ potẽtia de quibus nõ tractatur hic: ex quo pꝫ ꝙ tractatus de infinito hic ⁊ 3° phicoꝝ. non est supflu'. Intelligendũ 2° ẽm Auer. ꝙ hic pticularit ostenditur qꝛ sũt entia simplicia cũ hoc declarãdo nullũ eoꝝ eẽ infinitũ: ⁊ ex ꝯñti declarabitur de cõpositis ex simplicibus nã per numerũ sperũ simpliciũ cõprehẽdimus etiã de cõpositis. Intelligendũ 3° ẽm Auer. qꝛ dicit Arꝫ. aut hoc est vnũ aliqꝺ ipossibiliũ qꝺ cuꝫ pscrutatũ erit de mũdo vtꝝ sit finitus aut infini' magnitudie. Adhuc restat vidẽ an sit finit' m'ltitudie.

Sic. n. aut nullo modo habere non aliquid modicum. sed totum differr facit ⁊ omne ad eã que d veritate speculationem ⁊

Nũc ꝓbat illã cõclusionẽ ꝙ iplicite tetigit vꝫ ꝙ phũs naturalis hꝫ cõsiderare de ifinitate mũdi ⁊ an det corpus infinitũ aut nõ ⁊ ꝓbat sic ponere corpus infinitũ solũ vel ponere etiã: corpus infinitum facit magnã diuersitatẽ in speculationibus nãlib' ergo sequit cõclusio: ꝯña nota ⁊ añs ꝓbat in litera primo ergo ponit añs: secũdo ꝓbat ipm ibi. Fere eni. De prima dicit ꝙ ponere infinitũ vniuerso seu vniuersũ sic se habere vel sic nõ se habere nõ est aliquid modicũ. i. nõ modicã difficultatẽ facit: sꝫ magnam facit diuersitatem i speculatione veritatis in phia naturali.

Ferre. n. hoc omnium principiuꝫ cõtradicionum enunciantibus aliqd de tota natura ⁊ fuit ⁊ erit utique.

Nunc ꝓbat añs ⁊ intendit talẽ rõem: illud ẽ cã maxime diuersitas in speculatione ẽm veritatem i scientia naturali ꝙ est principium oĩum contradictionũ ꝓuenientiũ enũtiantibus aliqd in scia nãli sꝫ ponere infinitũ eẽ est huiusmodi ergo ⁊c. añs notã de hac rõne primo ponit minorẽ secundo declarat maiorẽ ⁊ minorẽ ⁊ cõcludit itentum ibi scõa: si quidẽ: de prima dicit ꝙ ponere ifinitũ eẽ est principium ⁊ cã fere oĩum ꝯdictionũ ꝓuenientiũ eũciãtibus aliqd de phia naturali. Intelligendũ ẽm Auer. ꝙ cõsideratio de infinito facit magnã diuersitatem in naturalibus qꝛ aut cadit difficultas in principijs mundi aut de toto mũdo: difficultas ãt in principijs mundi est de ipis elementis vtruꝫ sit aliqꝺ elemẽtum infinitũ: sed difficultas de toto mũdo sumitur rõne multitudinis vtrũ. s. sit vnus tñ vel plures: ⁊ subdit ꝙ ponẽ mũdũ ꝗtitatis ifinite facit maxime dubitare vtrũ habuit principiũ aut sit quodã eternũ: etiã ponere plures mũdos facit dubitare de principijs eius vtrũ sint multa ei' prin

cipia prima. Intelligēdū scđo ꝫm Auer. qꝛ Ar. dicit fere ꝙ nō est parua differentia inter dicentes mundū eē factū ꝛ dicētes ipꝫ eē eternū. Unde dicētes mundū esse nouū nō possunt ponere ipꝫ generari: qꝛ si generaretur oporteret ꝙ fieret ab aliquo alterāte generante qđ esset corpus tūc queraꝫ de illo corpore vtrū sit generatū vel eternuꝫ si eternū sic poterat dici de mundo: si genitū iterū querāt de illo ꝛ sic procedā in infinitū ꝛ subdit ꝙ si mundus esset factus adhuc esset difficultas quare magis eēt factus vna hora quā alia. Si aūt ponaꝛ eternus est difficultas vtrū sit mot⁹ motu eterno: qđ est impossibile dici nisi de corpore circulariter moto: vt habitū est supra. Etiā si est mobile motu eterno est difficile videre quō est cā generationis ꝛ corruptionis .s. vtrū qñ appropinquatur isti mundo inferiori sit cā generationis ꝛ qñ remouetur sit cā corruptionis oēs iste difficultates sunt prouenientes ex difficultate positionis infiniti.

Si quidem qui modicum transgressus fuerit a veritate discedēs: fit longe plus decies milies. Puta si quis nimiam aliquaꝫ dicat esse magnitudinem. Sic nimium itroducens maxima utiqꝫ amouebit mathematicorum. Huius autem causa: qꝛ principium uirtute maius quam magnitudine. Quapropter quod in pricipio modicum: in fine fit multum magnum: infinitum autem principij habet uirtutē: ꝛ quanti maximā. Itaqꝫ nihil inconueniens neqꝫ irrationabile mirabilem est esse differentiam: ex eo ꝙ sumitur ꝙ est aliquod corpus infinitum propter quod de ipso dicendum a principio resumentibus.

Nunc declarat añs precedentis ꝓsilli ꝛ concludit dicens ꝙ cā quare ponere infinitū ē principium multarū cōtradictionū in phia nāli est ista qꝛ puus error i pncipio ē cā maximi erroris i fine: qm̄ si aliquis recedit in principio a veritate in milleciuplo plus recedit in fine ꝛ hoc per exemplū declarat nā si aliquis erat in principijs geometrie ponēdo magnitudinē indiuisibilē tūc ex illo principio aliqua introducēs amouebitur a veritate ꝛ maxime errabit ꝛ huius assignat cām qꝛ licet principiū sit puuꝫ i quātitate est tñ magnū i virtute ideo modicū errare in principio facit multū errare in fine seu in ipsis principiatis ꝛ in hijs que sequunꝛ ex principio mō ponere finitū est principiū circa ꝙ erraꝛ qꝛ infinitū assimulaꝛ primo eo ꝙ hꝫ maximā virtutē sicut hꝫ principiū rōe magne quantitatis. Ex quibus vltio cōcludit ꝙ non est inconueniēs neqꝫ inrationabile ꝙ in nālibus sūmatur maxima diuersitas i ponendo infinitū eē quare de hoc est ꝑdeterminandū an detur infinitū an nō icipiendo a principio. Intelligendū ꝫm cōmentatorē ꝙ cā diuersitatis inter homines de principijs mūdi sumiꝛ ex diuersitate nature mūdi ita ꝙ talis diuersitas est cā diuersitatis i vītate de mūdo taꝫ tpe preterito ꝙ̄ tpe futuro ꝛ ꝓsenti ꝛ subdit ꝙ hoc nō solū accidit in phia naturali sed etiā in legibus hoium qꝛ vīr est verū tam in phia naturali ꝙ̄ in legibus ꝙ qui errat i principio postea errat magis in fine ꝛ addit ꝙ leges nō ponuntur nisi ꝫm existimationē hoium ponētiū ipas in principijs mundi ꝫm ꝙ eis melius videtur in fide sua: dicit etiā ꝙ ponētes fidē ꝫm leges debēt ponere ipam palā vulgo ꝛ ponere ei similitudinem fidei sue ꝛ tūc si vident ꝙ hoibus sit cōgruū sic ꝙ adereant ei tāꝙ̄ vero dꝫ dici fides ꝙuis sit aliud a vero etiā si sit verū ꝛ credatur a vulgo debet sumi ꝓ fide ei. Intelligendū scđo ꝫm Auer. ꝓ declaratione illius dicti Ar. : ꝙ ponēs mgnitudinē indiuisibilē destruit magnā ptē hac mathematice: ꝙ ex pōne accidit magna difficultas i scientijs nālib⁹ qm̄ cū ponimus corpora indiuisibilia ex quib⁹ entia ꝯponūtur vt ponebat democrit⁹ ad hoc ꝓbādū sūt multe rōnes in nāli phia ꝛ multe ꝓbantes illud nō esse. Unū quantū ad hoc duplex difficultas accidit in nālibus vna ex parte talis nature vtrum sit vel non sit: ꝛ alia eo ꝙ ab antiquis ipa poniꝛ pncipiū in entibus qꝛ ipi ponūt entia cōponi ex idiuisibilib⁹. Intelligendū 3° ꝫm Auer. circa illā partē si quidē q modicū transgressus fuerit a veritate ꝛc. Hoc dicit Ar. vt nobis isumaret ꝙ perfecta cōsideratio debet esse de principijs in scientijs seu de rebus de quibus est ꝯsideratio ꝛ circa ille debem⁹ habere magnā solicitudinē ne cadat aliquis puus error: ꝛ cā ē qꝛ sermo de principijs ē sermo de oib⁹ rebus de quibus sūt principia saltē in potentia ꝛ si nō actu qꝛ in principijs principiata sūt i potentia idō dicit Ar. ꝙ principiū valde magnuꝫ est in virtute.

Intelligendū quarto ꝫm Auer. ꝙ differentia est interponentes minimas magnitudines indiuisibiles esse principia rerū vt ponūt democritus ꝛ anaxa. ꝛ ponētes ifinitū esse principiū oium: qm̄ ponētes infinitū esse principiū oiuꝫ habent ponere pncipium oium habere infinitā potentiā qꝛ potentie naturales corporū insequntur magnitudines ec ꝯ sꝫ ponentes principia esse minima nō hñt ponere illō imo hñt ponere oppositū s. ꝙ sint mīa in virtute quare tandē ꝯcludit ꝙ si ponitur infinitū dignū esse ipꝫ ponere esse principiū entiū. Ideo ꝯstruatio de ipso circa diuersitates que de eo habentur est condigna ꝛ nccīa cū perscrutatiōe de principijs sit

maxime necessaria.

Necesse itaq3 oē corp' aut simpliciu3 esse aut ɔpositoꝝ: quare ꝛ infinitum aut simplex erit: aut compositum.

Hic p̄supponit q̄dā faciētia ad ꝑpositū suū ꝛ duo facit. P° q̄ȯ dictū ē scd̄o ɔcludit ponēdo ordinē ad dicenda i isto tractatu ibi scd̄a: s3 adhuc ȯ p̄ma dic̄ q̄ necesse est q̄ oē corp' sit aut simplex aut cōpositū ꝛ ex hac suppositiōe īfert correctiue q̄ necesse ē q̄ sit īfinitū ē q̄ sit simplex aut ɔpositū. Intelligēdū ƀ3 Auer. cōmēto. xxxiiij. q̄ cā pscrutatōis ȯ īfinito i hac scia est q2 antiq̄ magnificabāt ip̄m ponendo eū eē p̄ncipiū i oib' entib' ꝛ ip̄oꝝ aliq̄ posuerūt īfinitā eē sb̄a3 sensibilē ꝛ q̄dā dixerūt ip̄3 eē sb̄a3 sep atā a sensibilib': ex q̊ p3 q̄ duplex d3 eē pscrutatio ȯ infinito. Prima vtrū īfinitū sit vl' n̄: scd̄a de opinionib' antiquoꝝ vtrū sit vel n̄ sit sic̄ dixerūt antiq̄ ꝛ subdit q̄ Ar̄. vult pscrutari vtrū sit vl' n̄ q2 de ƀmonib' ātiq̄ꝝ pscrutat̄ in 3° phic. ꝛ x. meta. iō iusta hoc opōtet p̄supponē dictū necessariū huic ƀmōi n̄ curādo de ɔditiōe aliq̄ dictoꝝ antiq̄ꝝ: ꝛ hec suppositio ē quā ponit i lr̄a Ar̄. s. q̄ oē corp' aut ē simplex aut cōpositū: ꝛ hec ꝑpositio ē ꝑ se manifesta sensui: q2 p̄cipim' ꝑ sensū mlt̄a eē ɔposita ex simplicib' ꝑ h° q̄ ꝑcipim' mlt̄a cōposita resolui i simplicia elemēta ꝛ oē q̄ȯ resoluit̄: i illa resoluit̄ ex q̄bus cōponit̄: ꝛ cū i resolutionib' corporū nō ꝑcedat̄ in īfinitū: d3 deuenire ad simplicia: ꝛ sic habem' duplicia entia .s. simplicia ꝛ cōposita. Intelligendu3 2° ƀm Auer. q̄ ēt est manifestū ꝑ se q̄ si corpus infinitū eēt q̄ ip̄m eēt aut simplex aut cōpositū vt p3 ex suppōe dicta:

Sed adhuc ꝛ q̄ finitis simplicibus necesse finitum esse compositum palam ex finitis eni3 multitudine ꝛ magnitudine compositum fieri finitum ꝛ est mlt̄itudine ꝛ magnitudiue. Tātum. n. ex quantitatis est cōpositum

Ponit suppositionē scd̄am ꝛ dicit q̄ oē corp' cōpositū ex finitis simplicibus nccio ē finitu3 ꝛ cā q2 oē cōpositū ex finitis i multitudine ꝛ magnitudine nccē ē finitū in multitudine ꝛ magnitudine: cum oē cōpositū sit tm̄ ex q̄tis ē ɔpositū. Intelligendu3 ƀ3 Aue. circa hāc ꝑtē. Omne ɔpositū ē tm̄ ꝛc̄. q̄ cōpositū nō itelligit̄ eē īfinitū nisi q2 aut vnū illoꝝ ex q̄bus ɔponit̄ ē īfinitū: aut plura aut q2 ɔpoñtia numero sīt īfinita. l3 magnitudīe sint finita: aut q2 vtroq3 mō sīt īfinita: ꝛ ꝑ ɔn̄s opposito mō ɔ̄ illȯ ē finitū cui' ɔpoñtia nūmero ꝛ magnitudine sūt finita. Un̄ magnitudo ꝛ multitudo ɔpositi seq̄t̄ magnitudinē ꝛ mlt̄itudinē rerū sīplicium ɔpōnūvt p3 ɔposito i q̊ sīt ɔpoñtia ƀm actū. Un̄ dicto ɔpoito ex lr̄is ē p̄cipue tata q̄tē ꝛ q̄ nūero sūt lr̄e ɔpoñes ꝛ ita d3 ītelligi ȯ cōposito ꝑ verā mixtionē vt ȯ ɔpoito ex e elemtī q̄ tm̄ ē q̄t ꝛ q̄nta ɔcurrūt ad mixtionē ex q̄ generat̄

Restat igit̄ uidere: vtꝝ ɔtingit aliq̄ d sīplicium īfinitu3 eē magnitudīe aut hoc īpossibile: p̄argumentantes āt ȯ prioco ɔpoꝝ sic intendamꝯ ȯ reliq̄s.

Cōcludit pon̄° ordinē ad dicēda i h° tractatu dicēs q̄ ad vidēdū de finitate vel īfinitate d3 vidē vtꝝ aliq̄ȯ corpus simplex sit īfinitū magnitudīe: aut h° sit īpossibile: ꝛ īfaciēdo h° vidēdū ē p° ȯ p° corꝑe. s. celo vt fiat īchoatio ad ip̄o tāq̄ a nobiliori ꝛ viso ȯ simplicib' ēt patebit de cōpositis.

Q̄ȯ quide3 igit̄ necesse corpus q̄ȯ circunfert̄ finitu3 esse oē ex his palam.

Nūc Ar̄. exeq̄t̄ de ꝑpoito ꝛ vl't ꝑbare istā ɔclusionē q̄ n̄ ē dādū corp' circulare īfinitū mobile motu circl'ri ꝛ diuidit̄ i duas. p° p̄mittit ɔclusionē. 2° ꝑbat ibi. Si. n. īfinitū de pria dic̄ q̄ oē corp' circl'are motū circl'rit̄ sit finitū.

Si. n. in infinitum q̄ȯ circunfert̄ corpus infinite erunt que a medio egredientes. Infinitoꝝ āt distantia infinita. Infinitā. n. distantiam dico lineaꝝ cui' nulla est extra sumere magnitudinem tangentē lineas. Hanc igit̄ necesse est infinita3 esse. Finitaꝝ n. sp erit finita: Adhuc āt sp est data maiorē accipē. Itaq3 quēadmodu3 numeꝝ dicim' infinitu3 q2 maximus n̄ est eadem rō ꝛ de distantia. Si igit̄ infinitū nō est ꝑtransire infinito aūt ente necesse distantiam infinita eē.

ꝑbat̄ ɔclō3: ꝛ 6 fac̄ ƀ3 q̄ h° ꝑb3 ꝑ 6 rōes 4: adhuc quēadmodū ibi ƀa adhuc a finito: ibi. 3. adhuc āt ꝛ ex h̄ıs ibi. 5. Adhuc āt si. g. ibi. 6. Adhuc siq̄dē. p° iteꝝ i duasq2 q° p̄mittit q̄dā nccia. 2° ƀmat rō3 ibi ƀa. Nō vtiq3 de p° p̄mittit tria nccia. Primū ē q̄ si ponat̄ corp' circl'are īfinitū liēe ꝑtracte a cētro ip̄i' erūt īfinite ƀ3 lōgitudinē: scd̄3 ē q̄ taliū lineaꝝ sic ꝑtractaꝝ tādē distātia erit īfinita ꝛ ꝑ distātiā lineaꝝ īfinitā ītelligerit illā cui' nullā distātiā siue nihil est extra accipē: ꝛ istud scd̄3 ncciu3 declarat: q2 q̄rūcūq3 lieaꝝ finitaꝝ sic ꝑtractaꝝ distātia ē finita. g° īfinitarū ē īfinita. 2° ēt idē declarat arguēdo sic: illa distantia int̄ aliq̄ ē īfinita int̄ q̄ sūpta q̄cūq3 distantia finita adhuc restat accipē maiorē: sed int̄ q̄scūq3 lineas īfinitas a centro ꝑtractas ē ita g° ꝛc̄. Maiorē nota a si smili: q2 numerus dicit̄ infinitus multitudīe: qn̄ q̊cūq3 numero finito sūpto pōt maior sumi ꝛ minor patet per imaginationē mathematicā. Tertiū necessariū est: q̄ spaciū infinitū nō pōt ꝑtransiri. s. i ēt

pore finito.

Non utiqꝫ ꝯtinget circummoueri. Celum aut uidemus circunuolui et ratione determinamus quia est ali cuius circularis motus.

Nunc Ar. format rationem arguit sic: si aliqđ corpus circulare esset infinitū: ⁊ per ꝯñs occupās distantiā infinitā: cū impossibile sit spaciū infinitū pertransiri tunc tale corpus nō poterit moueri circulariter describendo spaciū qđ occupat ⁊ sic habetur intentum. s. ꝙ non est possibile corpus circulare infinitū moueri circulariter sꝫ si aliqđ esset tale maxime esset celum: ergo celū nō mouetur circulariter: ꝯñs tñ est falsū: qꝛ ad sensum videmus celuꝫ circūuolui per totū ab oriente in occidens: ⁊ hoc nō solū experimento apparet: sꝫ etiā rōe qꝛ mot⁹ perfecte spericus non debetur nisi celo: ⁊ ꝯña tenet qꝛ per primū suppositū a centro talis corporis possūt protrahi linee in infinitū distantes inter quas per scđm suppositū intercipietur distantia infinita. Sꝫ per tertiū suppositū nullum infinitū pōt pertrāsiri ergo sequitur ꝙ corpus spericuꝫ datū non poterit moueri circulariter. Intelligendū ꝙ Auer. commento. xxxv. probat primū suppositū. s. ꝙ linee exeuntes a centro corporis circularis infiniti si daretur essent infinite: ⁊ arguit sic ille linee sic protracte ab illo puncto essent infinite q̄ nō terminanrēt ad aliquā circunfererentiaꝫ: sed ille date essent huiusmodi ergo ⁊c. maior nota per naturā infiniti: qꝛ nō terminatur: ⁊ minor pꝫ ex imaginatione mathematicoꝝ scđo probat fm suppositū. s. ꝙ distātia intercepta inter tales lineas esset infinita hoc modo quanto linee causantes angulū in aliquo puncto magis elongantur tanto magis distāt: ergo si in infinitum elongentur in infinitū distabūnt: ꝯña nota ⁊ añs sic pōt declarari: linee quanto magis protrahuntur aut magis distant aut min⁹ aut equaliter: nō est dicendū ꝙ equaliter qoniam essent paralelle seu que distantes. Nec minus quia continentie minus distarent ⁊ minus: ⁊ sic tandē concurrent: ⁊ per ꝯñs alique due linee recte clauderent superficiem contra primū euclitis: ergo relinquitur ꝙ ꝯtinētie magis distabunt. Intelligendum scđo fm Auer. ꝙ ex hoc ꝙ dicit Ar. ꝙ distantia infinita est cuius nihil est extra accipere: inuitur nobis diffinitio infiniti. s. ꝙ est oīmodū quātū maximū ⁊ Ar. nō induxit exemplū đ numero nisi vt ostēderet diffinitionē infiniti cōuerti cū diffinito: qꝛ sicut numerus infinitus est carens fine: sic distantia infinita ē carens extremis ex quibus infertur diffinitio infiniti qđ ē quantitatis oī quantitate data maior itelligendū tertio fm Auer. ꝙ si ponat corpus ifinitū rotūdū moueri nō pertransibit totū spaciuꝫ qꝛ dato oppositio sequerentur duo inconuenientia: primū ꝙ spaciū infinituꝫ esset pertransitū in tempore infinito: 2° ꝙ ꝯtingeret ptransire spacia ifinita i tpe finito. primū probat suponēdo ꝙ a sit linea recta mota ad motū toti⁹ corporis sp[h]ici ifiniti versus. b. lineam rectā quiescentē concurrētē cū ea in centro tunc notū est fm istam imaginationē ꝙ aliquando a. linea erit superposita. b. linee ⁊ aliquando erit vltra: ergo sequitur cum distantia inter illa sit infinita ꝙ in tempore infinito spaciuꝫ infinitū erit ptrāsitum scđm inconueniens deducitur etiā qꝛ a cētro illius corporis infiuite linee possunt protrahai: tūt supponātur omnes quiescere preter vnaꝫ que moueatur ad motū corporis infiniti: ⁊ sequitur ꝙ illa pertransibit. Infinitas magnitudines ⁊ infinitaꝫ multitudinē linearum in tpe finito. Circa dicta cadunt dubitationes. Prima qꝛ Ar. videtur supponere ꝙ si esset corpus infinitū motū circulariter oēs linee ducte de centro ad circūferentiā essent infinite: sed contra tale corpus non haberet centrum ergo ⁊c. probatur añs qꝛ centrū est illud a quo oēs linee ducte ad circunferentiā sūt equales: sꝫ tale corp⁹ n̄ haberet circunferentiaꝫ ergo ⁊c. nā si haberet circōferentiā esset terminatū ⁊ finitū ⁊ si n̄ esset ifinitū ex quo sequitur ꝙ nō est possibile ꝙ sit corpus aliqđ circulare vel alterius figure qđ sit infinitum qđ tamē videtur admitti seu presupponi: secundo arguitur sic cētrū est mediū corporis: ⁊ mediuꝫ dr̄ in ordine ad extrema: sed si esset infinitum non haberet extrema nec mediū: ⁊ per ꝯñs nō haberet cētrū. Secūda dubitatio est qꝛ videtur esse possibile ꝙ magnitudo infinita pertranseatur in tēpore ifinito vt si vnus punct⁹ moueretur in ptibus proporꝫtionabilibus hore future minorib⁹ terminatis ad finem super partibus proportionabilibus vni⁹ pedalis columnalis incipiendo a maioribus ⁊ in qualibet parte proportionali hore pertranseūdo pedale linee gratiue infinite girantis tale corpus tūc. n. in vna hora que est tps finituꝫ pertransiretur tota linea giratiua girās omnes ptes proportionales illius corporis que est infinita cū sit cōposita ex infinitis partibus pedalibus nō coicantibus ⁊c. Ad primā dubitationem respondet premittendo hāc distinctionem ꝙ duplex est centrū vꝫ magnitudis ⁊ motus. Centrū magnitudinis est a quo oēs linee recte ducte ad circunferentiam sunt equales: sꝫ cētrū motus est illud circa qđ mouet corpus circulariter motū: ⁊ tūc ponūtur ꝯclusiones. prima cōclusio. Non oīs punctus corporis a quo oēs linee recte ꝓtracte sunt equales est centrū illi⁹: pꝫ qꝛ si dare corpus infinitū ad maginationem a quolibet pūcto oēs linee ꝓtracte eēnt eq̄les qꝛ ifinite ⁊ tñ n̄ quilibet talis punct⁹ esset centrū illius fm magnitudineꝫ cū sit impossibile eiusdē corporis plura eē centra magnitudinis: ⁊ cū nō sit maior rō de vno ꝙ de alio pūto i corpore infinito nullus punct⁹ ē cenrū magnitudinis: ēt centrū dr̄ i ordine ad circūfe

rentiā: sʒ tale corpus infinitū nō haberet circūferē tiā. gº nec cētrū secūda ↄclusio q̄ōlibet qō circulariter mouet᷑ hʒ centrū respectu illiº motº: pʒ qꝛ qō libet qō mouet᷑ circularit᷑ hʒ puntū fixū circa: quē mouet᷑ ꝛ ille dr̄ centrū motº. ¶ Correlatiuū si eēt corpus infinitū circulariter motū ipm haberet cētrū motº sʒ non haberet centrū magnitudinis: ex quibº rn̄det᷑ ad argumenta. Ad primū dr̄ ꝙ si esset corpus infinitū circulariter motū haberet centrū motº ꝛ ab illo oēs lineę ducte in ifinitū eēnt eq̄les ꝛ infinite: ꝛ cū dr̄ ꝙ nō haberʒ circūferentiā cōcedendū est ꝛ silr ꝙ nō esset spericū: si tñ Arꝫ. dicit vl̄ vr̄ admittere corpus infinitū spericū hoc dicit i sequendo modū loquendi antiquoꝝ q̄ sic dicebant nō qꝛ sic velit. Uel aliter respondet᷑ ꝙ de corpore sperico duplicē habemus cōceptū. s. ꝙ est corpus ꝛ sic posumus imaginari ipm eē ifinitū: ꝛ ꝙ est spericū ꝛ sic imaginamur ꝙ habet circūferētiā: ꝛ tūc possumus facere conceptū fictū aggregando illos duos cōceptus ad inuicē dicendo corpus infinitū spericū vt ponebāt antiq̄. ¶ Ad scōm pʒ ex dictis ꝙ tale corpus nō haberent centrū magnitudinis: ꝛ hoc probat argumentū: haberet tñ cētrū motº. ¶ Ad secundā dubitationē respondetur ꝙ casus ibidem positus bñ est imaginabilis: sed nō est possibilis naturaliter qꝛ tūc si infinitū intenderet᷑ talꝭ motº localis qō naturaliter nō est possibile.

Adhuc a finito tempore si auferas finitum tempus: necesse reliquum esse finitnm: ꝛ habere principium. Si autem tempus incessus habet principium: ē principium ꝛ motus. Quare ꝛ magnitudinis que mota ē simile autē hoc ꝛ in aliis. Sit itaqꝫ linea infinita: in qua. a. g. e. ad alteram partē q̄. e. in qua. a. b. b. ad utramqꝫ partem infinitam.

¶ Adducit Arꝫ. scđam rōnem ꝛ duo facit. primo ponit tres suppositiones. 2º probat intentum ibi si itaqꝫ. De prima supponit primo: ꝙ si a tpe finito remoueas tps finitū illud qō remanet est finituʒ: pʒ qꝛ dato opposito sequeret᷑ ꝙ ps finiti eēt ifinita ꝛ ꝛ sic ps eēt maior suo toto ꝯtra cōem animi conceptōnē ¶ 2º supponit ꝙ si tps mensurās aliquē motū sit finitū ꝙ motus sit finitus ꝛ silr spaciū ꝛ mobile sit finitū sic determinatū est i aliis: qꝛ i 6º phic. vbi dr̄ ꝙ tps motº ꝛ magnitudo se inuicē ꝯsequūt i ꝯtiuitate diuisibilitate vnitate finitate ꝛ ifinitate ꝛc. 3º supponit casū i termis ex datis ab aduersario vt ꝙ si datur corpus ifinitū circulare motū circularit᷑ sit eius centrū. a. ꝛ ꝓtrahat᷑ a centro vna linea recta in ifinitū ꝙ sit. a. g. e. q̄ moueat᷑ ad motuʒ corporis dati: deide imaginemur vnā aliā lineā rectā sub centro q̄ protrahat᷑ i infinitū ex vtroqꝫ latetur ꝛ manet fixa q̄ sit. b. b. ¶ Intelligēdū hʒ Aue. cōmento. xxxvj. circa primū suppositū ꝙ ipm dʒ itelligi de oi finito generaliter ꝙ talis ē eius dispositio ꝙ si remoueat᷑ finitū remāet solū finitū. ¶ Intelligendū 2º ꝙ illa pticula. Similiter āt hº ꝛ i aliis duplr̄ pōt exponi. Uno mō vt exposita ē i vj. phic. 2º mō vt dicit commentator ꝙ Arꝫ. vniuersalizet ꝓpositionē suā ad motº magnitudinis. ꝛc.

Si itaqꝫ scribat circulum: que. a. g. e. a. g. centro incidens: quandoqꝫ fertur circum per ea que. b. b. a. g. i tempore finito. Omne enim tempus in quanto circulo latum est celum finitum est: ꝛ ablatum igitur quo incidens ferebatur. Erit igitur aliquod principiuʒ quo primum que. a. g. e. eamqꝫ incidit: sed impossibile. Non contingit igitur circunuolui infinitum. Quare neqꝫ mundum si erat infinitus.

¶ Hiis suppositis format ratioem sic: si tale corpus circulare ifinitū moueatur circulariter: tunc sequitur ꝙ spacium ifinitū pertransiretur i tpe finito contra scđꝫ suppositū ꝓbatur ꝯña ꝙ si tale corpus moueat᷑ quousqꝫ cōpleat circulationē suam ꝑ aduersariū tūc linea. a. g. e. transibit inter se capitulo lineā. b. b. in tempore finito pertranseundo eā ꝛ qualibet eius partē ꝛ ꝙ in tempore finito probat᷑ qꝛ tale corpº i tempore finito facit circulationē suā ꝛ percosequens etiā linea. a. g. e. hoc eni cōpetit celo ꝛ oibus corpoibº rotūdis in tempore finito ꝛ determinato circuire: ꝛ sic erit dare tempus finitum mensurans talē pertransitionē ꝛ percōsequēs pricipiū ꝙ in q̄. a. g. e. lieatāgꝫ lineā. b. b. ꝙ ē ipossibile: cū iter eas sit distantia infinita ꝛ non ꝯtingat infinitum pertransiri quare concluditur ꝙ est ipossibile ꝙ sit tale corpus infinitum circulariter motū: ꝛ similiter si mundus esset infinitus non posset circulariter moueri. ¶ Intelligenduʒ ꝙ cōmentator aliter exponit illā particulam: erit igitur aliqō principiū deducendo excasu dato ad aliud incōueniens. s. ꝙ linea. b. b. ifinita mensurās totū ifinitū sit terminata ex duobus extremis: qō est ipossibile ꝛ pp ꝯña qꝛ pº hº ille lineę ꝯcurrēt: ꝛ vna earuʒ vʒ a. g. e tāget reliquā. s. b. b. priº i vna extremitate ꝙ i medio ꝛ ptransibit ꝑ ptē ante ptē priº ēt tāget ꝛ ꝑ trāsibit mediū ꝙ alio extremū gº illa liea hʒ extrema ꝛ mediū gº ē termiata: nā sic ē dare pncipiū tpis

mẽsurãtl pertrãsiõe ex q̃ ẽ finitũ ⁊ finẽ ita erit dare pũctũ.b.b. linee i q̃ a.g.e.icipiet illã tangere ⁊ etiã punctum in quo desinet g°⁊c.⁊ subdit q̃d si ponas tales lineas ĩfinitas nõ inueniet pũct° q̃ sit pricipiũ cõcursus vnius ꝯ aliã q2 in ĩfinitis nõ dat principium cõcursus sed bñ dat in lineis finitis ⁊ sunt pũcta terminantia ipsas in extremitatibus. Ex quo vlterius infert ꝙ pp hoc ĩpossibile est ꝙ vna linea infinita mota ꝯ aliã ptrãscat ipsã neqꝫ i tpe fito neqꝫ i tpe fito cũ i eis õficiãt pũcta ꝯcurs° vt dictũ est ⁊ hec ẽ alia demõstratio a priori qua Ar p° vtetur.

Adhuc autem ⁊ ex his manifestum ꝙ infinitum impossibile moueri.

Ponit tertiã rõnem ⁊ duo facit quia primo ponit conclusionẽ secundo probat ibi sit enim que de prima dicit ꝙ ex dicendis manifestuꝫ erit ꝙ impossibile est corpus infinitum moueri intelligendũ ẽm Auer. cõmento.xxxvii° ꝙ Ar.intẽdit hic pbare ñ solum ꝙ non sit possibile corpus spericũ infinitum moueri circulariter sed ꝙ vniuersalit̃ nõ sit possibile aliquod infinitũ moueri aliquo motu

Sit.n.que.a.lata iuxta eaꝫ que.b.finita iuxta finitam. Necesse igit̃ sil' ⁊ eam que.a ab ea que.b. absolui ⁊ ea que.b.ab ea que a. Quantum.n. aliquis altera acciperit alteriꝰ et altera illius tm̃.si quideꝫ igit̃ ambe moueant̃ in ꝯtrarium uelocius utiqꝫ disiungent̃. si autem iuxta manentem ferat̃ tardius eadem celeritate mota ea que iuxta fertur.

Nũc pbat cõclusõeꝫ ꝓpositã ⁊ diuidit̃ i duas q2 p'io pmittit suppositiões 2° format rõnem ibi si igitur ĩfinitũ. Prima i tres sicut tres sũt suppositões ibi secunda. Sꝫ illud quidẽ ibi tria differt ãt nihil õ pria põit istã suppositõem si fuerit due linee finite.a.b.⁊ vno moueat̃ ꝯ aliã q̃escentẽ nccio secabit eã ⁊ a.absoluet̃.a.b. ⁊ remouebit̃ ab illa ⁊ ecõtra q2 quãtũ vna capit alterius tantũ altera capit illius ⁊ si ãbe linee moueãt̃ vna ꝯ aliã ⁊ eꝯ tũc veloci° se ĩtersecabũt ⁊ ab inuicẽ remouebũt ꝙ si vna quiesceret ⁊ alia moueret̃ supposito tñ ꝙ linea pri° mota eq̃li velocitate moueat̃

Sed illud quidem manifestum q̃d impossibile infinitã pertransir̃ in tp̃e finito infinito igit̃ ostensum.n.ẽ hoc prius in his que de motu.

Ponit ẽaꝫ suppositionẽ dicẽs ꝙ ĩpossibile ẽ i tpe finito ptrãsiri spaciũ ĩfinitũ lꝫ bñ hoc sit possibile i tpe ĩfinito vt dñsũ ẽ i ll° phicoꝝ intelligẽdũ ẽꝫ auer. ꝯmto.xxxviij.ꝙ ĩpossibile ẽ ꝙ magnitudo fita ptrãseat magnitudinẽ infinitã i tpe finito ⁊ hoc dicit eẽ mãifestũ p ꝯuersõnẽ ꝓpõis suprapositẽ.s.ꝙ oĩs magitudo ptrãsita a b alia i tpe finito ẽ finita g° magnitudo q̃ nõ ẽ finita ñ ptrãsibit̃ i tpe finito relinquit̃ g° ꝙ solũ i tpe ĩfinito ⁊ h° ẽ declaratũ in sexto phicꝝ

differt autem nihil aut finitam ferri iuxta infinitam: aut infinitam iuxta illam. Cum.n. illa permuttet̃ iuxta illam similiter mota ⁊ non mota uerumtamen si iuxta moueant̃ ambe uelocius absoluent̃ quã uis aliquando nihil prohibet motam iuxta quiescentem uelocius pertransire quam supra motam siquis fecerit ꝯtra motas q̃ dem ambas latas lente. Eam autem que iuxta quietam multo illius uelocius latam nullum igit̃ ad rationem impedimentum q2 iuxta quietam quoniam quidem motam ꝯtingit eam que.a.iuxta motaꝫ eaꝫ que b.tardius pertransire.

Ponit t̃tiã suppositionẽ dicẽs ꝙ si fuerit due linee vna finita ⁊ alia ĩfinita ⁊ finita moueat̃ ꝯ ĩfinitã siue ĩfinita ꝯ finitã q2 ĩ hoc ñ ẽ dria i ꝓpõ nccio fitaꝫ intersecabit ĩfinitã ⁊ si ãbe liee moueãt̃ vna ꝯtra aliã veloci° se intersecabũt vbi p° eq̃li velocitate moueat̃ q2 si moueret̃ tardi'starꝫ alia ꝯtra eã mota q̃ tardius se intersecarẽt ad argu.tantum nihil facit siue a linea moueat̃ cõtra.b.lineam quiescentem siue contra motam cum stet ꝙ ambabus motis tardius.se intersecẽt ⁊ ꝙ tñ altera mota ꝙ velocius seĩsecẽt

Si igitur infinitum temp° quo finita absoluitur mota ⁊ i quo infinita per infinitam mouebatur necesse infinitum esse impossibile igitur infinitum per infinitum moueri totum si.n. et p minimum moueatur: necesse infinitum fieri ipsis sed tamen celuꝫ circuit et uertitur totum in circuitum in tempore finito quare continet totaꝫ que itus puta eaꝫ que.a.b. finitã impossibile igit̃ ĩfinitũ eẽ q̃d incircuitu.

Nũc format rõem diuinis ꝙ si req̃rit̃ tps ĩfinitũ vt linea finitã ptrãseat lineã ĩfinitã ⁊ absoluat̃ ab ea

vt declaratū est ita ecōtra ad hoc q̄ linea īfinita per transeat lineam finitā requirit tps infinitū cū idē sit tps ptransitiōis vnius ab altera ⁊ ecōtra g° seq̄t q̄ ē i possibile īfinitū moueri p aliqd īfinitū ī tpe fito ⁊ p ɔn̄s n̄ ē dare aliqd corp' īfinitū mobile quia n̄ motu rcō cū totū occuparet nec motu circulari q2 tunc īfinitū ptransiret infinitū ī tpe fito vtcq3 ptractis ab alienis a cent' ipsi' ī infinitā ⁊ posito q̄.a. moueat ꝯ.b. ad motū ipsius corporis īfiniti. b.linea qui escentie vl' ꝯ mota s3 hoc ē īpossibile. Vn̄ si eēt aliqd infinitū mobile circularit illd eēt celū cū oīa alia ꝯtineat s3 vt ex dictis p3 si celū eēt infinitū nō poss3 moueri circulariť q2 tūc infinitū ptrāsiret finitū in tpe finito cū celū in tpe finito ptrāseat totū diametrꝝ mūdi finitā v3.a.b.⁊ h° ē īpossibile g° īpossibile ē aliqd corp' infinitū circulariter moueri cū ergo celu3 moueat circulariter nō est īfinitū intelligendū fm auer. q̄ si aliqd corpus infinitū ptrāseat aliq̄ magnitudinē ī tpe finito ⁊ ptrāsiret q̄libet eius ptē ī tpe infinito s3 ē impossibile q̄ ptranseat aliq̄ magnitudinē ī tpe finito ergo ⁊ aliq̄ ei' ptem q2 eadem est ꝑpositio infiniti ad totū ⁊ ptem q2 infinita intelligendu3 2° q̄ hic est duplex mod' determinātis.s.vl'is ⁊ pticularis vl'is ꝑ quāto hr̄ q̄ est īpossibile corpus īfinitū moueri localr̄ ex quo nō pōt ptransire aliq̄ magnitudinem in tpe finito. Particularis āt ꝑ quāto hr̄ q̄ si celū eēt infinitū nō posset moueri circulariť ⁊ tu hoc declara hoc mō qm̄ īpossibile est q̄ aliquid moueat nisi ptrāseat aliquā magnitudinem ī tpe finito s3 celū si esse īfinitū nullā magnitudinem ptrāsiret in tpe finito neq3 finitā neq3 infinitā ergo.

Adhuc queadmodu3 lineā cuius finis est impossibile esse infinitā: sed siq̄dem ad longitudine3 ⁊ supficie3. similiter cuius finis non contingit cū autē ďťminať nusqua3 puta tetragonum infinitum aut circulum aut speram quemadmodum neque pedale infinitum.

¶ Adducit q̄rtā rōem ⁊ duo fac' p'io p̄mittit duas suppositiōes scdo ꝑponit ibi si igiť. De p'ia pte premittit duas suppositiōes q̄ꝝ p'ia est q̄ sic īpossibile est q̄ linea cui' est aliquis finis sit infinita l3 si sit īfinita sit solū p longitudinem ita īpossibile est q̄ supficies cuius est aliquis finis sit infinita hec suppō p3 secūda suppō est q̄ īpossibile est aliqd corp' figuratū esse infinitū vt ťragonū circulare ⁊c. quemadmodū īpossibile est pedale esse īfinitū hec etiā supposítio p3 quia omne figuratum est termino vel terminis clausū ex diffinite figure ergo nō est infinitū. Intelligendū fm Auer. cōmto.xxxix. q̄ linea nō pōt ymaginari infinita nisi ex parte sui generis nō autē ex parte dūe nam linea diffinitur q̄ est lōgitudo sine latitudine ⁊ ꝑfunditate fm genus q̄ est longitudo potest ymaginari īfinita quia infinite longa s3 cū' aūt differentiā que est latitudo aut ꝑfunditas n̄ tales dimensiones nō habeat similiter: superfities cum sit longitudo cū latitudine sine ꝑfunditate pt ymaginari infinite longitudinis ⁊ latitudinis non aūt ꝑfunditatis. Corpus etiam cu3 sit magnitudo diuisibilis enim dimensiōs pōt ymaginari infinite magnitudinis sed nō infinitaꝝ dimensionū cū non possit esse plures illis tribus. Intelligendū secundo fm Auer. q̄ figura est duplex.s. superficialis ⁊ corporalis figura superficialis claudiť vna linea vt circularis vel pluribus vt triangularis ⁊ quadrangularis ⁊c. figura corporalis clauditur vna superficie vt corporis sperici solidi aut pluribus vt corporis quadrati vel cubici. Et ex hoc infert q̄ corpus figuratū nullo modo potest imaginari infinitu3 nisi ex parte sui generis quia inquantum magnitudo non autem ex parte differentie.s. inquantum figuratum q2 vt sic clauditur vna superficiei vel pluribus ⁊ p cōsequens est terminatū nisi quis imaginareť infinitū esse finitum ex quo vlterius sequitur q̄ nō pōt imaginari celum eē spericū ⁊ infinitum imo omne qd imaginať esse infinitū, imaginatur nō figuratum

Si igiť neq3 spera neq3 terragonum neq3 circulus est infinitus nō existente autem circulo neque utiq3 que circum erit latio siťr autem neq3 infinito existente non utiq3 erit finita si neq3 circulus infinit' est non utiq3 mouebiť circulariter infinitum corpus

¶ Nunc format rationem ⁊ arguit sic nullum corpus spicum aut alterius figure est infinitū ergo nullum infinitū est mobile motu circulari an̄s pat3 ex dictis ⁊ ɔn̄a t3 motus circularis n̄ debeť nisi corpori circulari si ergo nō reperiť corpus infinitū circulare nullū corpus infinitū mouebiť motu circulari. Intelligendū fm. Auer. q̄ posset aliquis dicere q̄ ista ratio bn̄ ꝑbat q̄ celū nō est infinitū q2 moueť circulariter in tpe finito sed nō ꝑbat q2 extra celū nō sit corpus infinitū mobile motu circulari. Respondet q̄ hoc est impossibile q2 īpossibile est corpus infinitū esse rotundum ⁊ per ɔn̄s mobile circulariter.

Adhuc autem si.g.centꝝ sit que: autem: a.b. infinita ⁊ que.e. ad rectum infinita ⁊ que.d.g. mota nunquam absolueť ab.e. sed sp se habebit quā admodum.g.e. incidit ei que. ⁊ non igiť circuit circulum que infinita

Adducit quintā rōe3 ponendo primo casu3 ī terminis sit.g.centrū illius corporꝫ sperici qd p aduer

sariũ ponit infinitũ circulari i mobile ꝙ ꝓtrahatur per centrũ illius corporis vna linea infinita versus sursum ⁊ deorsũ q̃ vocet a.b. sit postea vna alia linea infinita ex vtroq; extremo secans priorem supra centꝝ ad angelos rectos in pũcto.e.⁊ vocet.c.3.⁊ imaginemur istas lineas quiescere deinde ꝓtrahit a cẽtro.g.vna linea ĩfinita versꝰ.d.pũctũ alatere positũ q̃ sit.g d.⁊ moueat ad motũ corpis versꝰ alias lineas quiescẽtes ⁊ tũc accipit sic ĩpossibile ẽ lineã g.d.ptrãsire lineã.c.3.qꝛ cũ le.3.sit ĩfinita ñ poterit linea.g.d.ab ea absolui ⁊ separi ʒ ad hoc ꝙ tale corpꝰ spericũ circularit moueat requirit ꝙ liea g.d.ptrãseat lineã.c.3.gº tale corpus nõ poterit circularit moueri ꝯña nota ⁊ maior ⁊ minor ꝓbat qꝛ adhoc ꝙ ille motus circularis cõpleat oꝫ ꝙ linea. g.d.ptranseat partẽ corpis que est in opposito liee c.3.qđ fieri non põt nisi linea.g.d.absoluat a . linea c.3.quare ⁊c. ¶ Intelligendũ ₰m Auer.cõm.xli.ꝙ cũ posuerimus aliquod corpꝰ moueri circularit necesse ꝙ habeat cẽtꝝ siue illud corpꝰ sit finitũ siue infinitũ ⁊ hꝰ habet veꝝ đ centro motus ⁊ nõ đ centro magnitudinis qꝛ infinitũ nõ habet cẽtrũ magnitudinis vt supius ostensũ ẽ. Intelligendum 2º ꝙ Auer. alit declarat i casu dato ꝙ linea.g.d.nũꝙ sepabit a linea.c.3.⁊ p ꝯñs nec ptrãsibit ⁊ arguit sic si linea. g.d.separet a linea.c.3.talis separatio nõ eẽt nisi in vltio pũcto eiꝰ sed talis sepatio neq; fiet in vltio pũcto gº ⁊c.añs declarat ꝓ maiori qꝛ si ñ eẽt sepatio illaꝝ lineaꝝ abinuicẽ in vltis pũctis tunc restarent adhuc alia pũcta ₰m q̃ đberent separi ⁊ p ꝯñs non dũ essent sepate ⁊ ex alia pte erant sepate gº ⁊c. minor aũt ꝓbat qꝛ ĩfinitũ ₰m ꝙ ĩfinitũ nõ habet vltimũ. ¶ Intelligendũ 3º ꝙ Auer. arguit ꝙ ñ sit aliqđ corpꝰ rotũdũ infinitũ mobile motu circulari ⁊ arguit sic motꝰ talis corpis nũꝙ pficeret ʒ q̃llbꝫ motꝰ corpoꝝ rotũdi perficitur ergo ⁊c.

Adhuc ãt si q̃dẽ infinitum celuꝫ mouet autẽ circum in tempore finito infinitum erit pertrãsitum erit. n. hoc quidẽ manens celum infinitum hoc ãt in hoc motum equale. itaq; si quidem circuit infinitum ens infinitum equale ipsi in tempore finito. Sed hoc erat impossibile.

¶ Adducit sextã rõem ⁊ tria facit pꝛio arguit đducendo ad ĩpossibile 2º ꝯñsiue ⁊ 3º epilogat ibi ₰a est ãt ibi tertia qđ quidem igit đ pꝛia arguit sic si esset corpus spericũ mobile motu circulari sequeret. ꝙ corpꝰ infinitũ in tpe finito ptransiret spaciũ infinitũ ꝯñs est ĩpossibile vt patet ex sexto phicꝝ ⁊ ꝓbat ꝯña supponendo ad imaginationem ꝙ celũ sit tale corpus spericũ infinitũ qđ ponat circularit moueri ⁊ sit vacuũ ĩfinitũ qđ Arꝫ. appellat celũ manens in quo sit celũ sic in loco sibi equali cũ locus sit eq̃lis locato ⁊ tũc notũ est ꝙ si debet perfecte circuire oꝫ ꝙ pertranseat spaciũ equale ⁊ per ꝯsequens infinitũ est in tpe finito qꝛ celũ oĩ die cricuit oẽm terraꝫ ¶ Intelligendũ ₰m Auer.cõmento.xlij.ꝙ ymaginatõ Arꝫ.põt esse ista ꝙ per celũ manẽs intelligat vacuum infinitum cõtinens celom vt ponebant antiqui ⁊ per illud quod est in hoc intelligat celum contentum in vacuo tunc.s.celum sit infinitum vt ponit aduersarius circuendo: spacium suum in illo vacuo pertransibit spacium infinitum in tẽpore finito qđ est impossibile. ¶ Sed posset aliquis dicere quod ista imaginatio nulla est cum extra celum. Non sit aliquod vacuum. Respondet. Auer. ꝙ ista ratio ñ valet nisi supposito ꝙ omne corpus habeat locuꝫ in quo est ⁊ ꝙ locus corporis sit spacium continẽs quod diminuitur ⁊ augetur secunduꝫ ꝙ augentur ⁊ diminuũtur corpora in eo contenta ⁊ hec sunt cõcessa ab antiquis licet non sint vera.

Est autem ⁊ ꝯuertibiler dicere quod si finitum tempus in quo. reuolutuꝫ est ⁊ magnitudiuem que pertransita est necesse est esse Finitam equale autem ipsi pertransiuit finitum. igitur ⁊ ipsum.

¶ Nũc arguit ostensiue dicens ꝙ si tempus est finitũ quo aliquid mouetur circulariter. vt videmus de celo etiam magnitudo pertransita in tali motu. est finita. ⁊ si sic etiam magnitudo mota ẽ finita qm̃ magnitudo mota pertransit in motu equale sibi idõ si spacium est finitum mobile est finitum ⁊ ratio fũdatur super hoc quia vt habetur viº phicꝝ. motus tempus magnitudo motus ⁊ spacium se inuiceꝫ cõsequuntur conuertibiliter quantum ad diuisioneꝫ finitatẽ ⁊ infinitatẽ ⁊c. ¶ Intelligendum secunduꝫ Auer. commento. xliij. ꝙ iste sermo non est conuersus sermoni antedicto secundum actum sed secundum potentiam. Unde superius dixit Aristo. ꝙ si celum esset infinituꝫ moueretur i tempore infinito hic ãt nõ dic ꝯuersã illiꝰ.s.ꝙ si celũ mouet in tpe i finito ipsũ est ĩfinitũ sed dicit potentia illius ₰monis ex opposito cõñtis iferendo oppositionẽ añtis.s. ꝙ si celũ circuit in tpe finito ipsũ est finitum

Quod quidem circulo motum non est terminatum neq; : infinitum sed habet finem manifestum.

¶ Epilogat dicens ꝙ impossibile est aliquod motũ circulari motu esse infinitum manifestum est.

¶ Secundum capitulum secundi tractatꝰ pꝛimi libri de celo in quo ꝓbatur impossibile esse corpus infinitum mobili motu recto

Sed adhuc neqȝ quod ad medium: neqȝ quod a medio fertur infinitum erit

Neqȝ i pcedenti capitulo Arꝫ. declarauit ꝙ non datur corpus infinituȝ mobile motu circulari nūc in hoc secundo caᵒ huiuˀ tractatus oñdit ꝙ nō dat corpus infinitū mobile motu recto ⁊ tria facit pzio pmittit intentionē 2ᵒ psequit tertio cōcludit seu epilogat ibi secunda. Cōtrarie.n.lationes ibi tertia ꝙ quidē de prima dicit ꝙ manifestū est ex dicendis ꝙ ipossibile ē aliquod corpˀ eē infinitū mobile motu recto a medio vel ad mediū.

Contrarie. n. lationes que sursum ⁊ que deorsuȝ contrarie autem ad ꝯtraria loca: Contrarioꝝ autem si alterum determinatum est ⁊ alteruȝ determinatum erit.

Probat ppositū ⁊ duo facit nam primo pbat corpora mobilia motu recto eē finita rōne locorū naturaliū eoꝝ secūdo idem pbat rōe qualitatū motiuarū ƀm locū ibi Ƒa ⁊ adhuc si grauitas. Prima in dua qꝛ primo pmittit suppositiōes secūdo pmittit ibi isecunda. Mediū autem de prima premittit tres suppositiones. Pria est motus ꝙ sursuȝ ⁊ motus deorsum sunt contrarij. Secunda est ꝙ illi motus sunt cōtrarij qui sunt ad loca cōtraria. Tertia ē ꝙ si vnum ꝯdictorioꝝ fuerit finitum ⁊ reliquū.

Medium autem determinatum est si n. undecunqȝ ferat deorsum qō substat. non contingit. pertransire longiˀ medio loco: Determinato igitur medio loco ⁊ eum qui sursum locū necesse determinatum esse si autē loca determinata sunt ⁊ finita. ⁊ corpora erunt finita:

Nūc Arꝫ. format argm̄tū suū ⁊ arguit sic loca naturalia corporū mobiliuȝ motu recto sunt finita gᵒ ⁊ corpora ad talia loca mobilia tȝ consequentia qa locus debet esse equalis locato ⁊ añs probat Arꝫ. primo de locis sursum ⁊ deorsū 2ᵒ de locis medijs ibi adhuc si sursum de prima dicit ꝙ locus deorsū qui est ad mediū est finitus ⁊ rō est qꝛ ad illum locum naturaliter mouentur corpa grauia que omnibus substant ⁊ non ptranseunt vlterius ex hoc sequit ꝙ si locus deorsū est finitus ꝙ ēt locus sursuȝ est finitus p suppositionē tertiaȝ ⁊ sic apparet ꝙ ex quo illa loca sunt finita qō etiaȝ corpora ad illa naturalitter mobilia sunt finita. Intelligendum ƀȝ Auer. cōmento. xlv. qō per locum mediū Arꝫ. hic intelligit locum simpliciter deorū lȝ aliqñ capiat p loco aque aut aeris ⁊ sic equioce. Intelligenduȝ 2ᵒ ƀm Auer. ꝙ signū ꝙ locus medius sit finitus est qꝛ videmus oia grauia descendere ex oi pte circunferentie celi cōsimili mō descensus ⁊ in eodē loco cōcurrūt qui ē mediū mūdi vltra quē nō ptraseūt qꝛ si ptrāsirēt vlteriˀ mouerēt vlterius nālr̄ qō nō est possibile ḋ graui. Intelligendū 3ᵒ ƀȝ Auer. ꝙ iste motus descensˀ grauiū ad mediū mūdi p lineas intersecantes se ad āgulos rectos in centro ex oi pte celi est ēt signū ꝙ celum est figure sperice ⁊ cā est qꝛ si eēt alterius figure puta q̄drate tūc grauia descēderent p lineas cōtinue eq̄ distantes ⁊ nō cōcurrētes i pūcto medio ⁊ ptrāsirent pūctū mediū ⁊ p ꝯñs locus mediˀ nō eēt finitus qō est falsum.

Adhuc si sursum ⁊ deorsum determinata sunt ⁊ intermedium necesse determinatum esse. si. n. non est determinatum infinitus utiqȝ erit motus hoc autem ꝙ impossibile: ostensum est prius Determinatum est igit᷑ medium: Quare ⁊ quod in hoc corpus aut existens aut fieri possibile. Sed ⁊ adhuc qō sursum ⁊ deorsum fertur. potest in hoc factum esse natum: est n. hoc quidem a medio moueri. hoc autem ad medium. Ex his itaqȝ manifestum ꝙ non contingit corpus eē infinitum.

Nūc Arꝫ. declarat idē de locis medijs dicens ꝙ si loca extrema sunt terminata etiā loca media sūt termiata cū media claudāt extrēis. Uñ si loca media nō eēnt terminata ⁊ extrema sic tūc sequeretur ꝙ motus infinitus posset fieri in tpe finito qō iprobatū est ⁊ ꝯña tȝ suppositis duobus. Pmū est ꝙ est corpus naturale possit moueri ad suum locum nālē ⁊ ibi naturaliter quiescere. ƀm est ꝙ aliqō corpˀ possit generari i loco sibi ꝯrio vt ignis i loco tre istis suppositi pzꝯña qꝛ si ignis generet in loco tre qui ē termiatˀ tūc ex pzio supposito poterit moueri in tempore finito ad suum locū naturalem qui est locᵒ sursū qui ēt est terminatˀ ⁊ p ꝯñs si loca intermedia sunt ifinita fit motus infinitus in tempore finito relinquit ergo ꝙ etiam loca media sunt finita ⁊ per conseq̄ns corpora in eis locata sunt finita quare patet ex parte locoꝝ ꝙ est ipossibile esse corpus infinitum mobile motu recto. Intelligēduȝ ꝙ Auer. cōmento. xlvj. deducit ad aliō in cōueniēs si loca media non essent terminata videlicet quod si ignis poneretur in terra nunquam attingeret ad

suum locum naturalem et per consequens motus rectus: esset perpetuus quod reprobatum est octauo physicorum. ¶ Intelligendum secundo secundum Auer. quod Aristoteles equiuocat de medio hic et supra vt dicebatur. Unde multipliciter sumitur medium aliquando enim sumitur pro medio mundi aliquando pro centro alicuius spere et aliquando pro eo quod mediat inter extrema contraria et sic sumitur hic et primo modo sumebatur superius. ¶ Circa suppositionem tertiam superius positam est dubium. Utrum si vnum contrarium est finitum et reliquum non potest esse infinitum et arguitur quod non quia contraria debent maxime distare sed maior est distantia inter finitum et infinitum quam inter duo finita ergo si vnum contrarium est finitum reliquum debet esse infinitum et non finitum. Ad hoc respondet commentator commento. xliij. probando quod si vnum contrarium sit finitum et reliquum est finitum quinque rationibus quarum prima est contraria debent abinuicem maxime distare per diffinitionem contrariorum ergo si vnum est finitum et reliquum probatur consequentia quia si vnum est finitum et aliud non certum est quod contrario finito posset fieri additio qua facta plus distabit a suo contrario quam ante et per consequens prius non erat contrarium eius et quod non maxime distabat cuius oppositum sumebatur. ¶ Secunda ratio est contraria debent esse equalia in contrarietate ergo si vnum est finitum et aliud etiam consequentia quia finitum nunquam est equale infinito et antecedens patet quia contraria debent esse in vltimatis distantiis. ¶ Tertia ratio est si contraria non essent equalia in gradu contrarietatis vnum esset fortius alio consequens est impossibile quia tunc vnum distrueret aliud et per consequens destrueretur contrarietas. ¶ Quarta ratio dato opposito tunc vni possent plura esse contraria consequens falsum et probatur consequentia quia si vnum contrarium est finitum et aliud non tunc contrario finito poterit fieri additio et tale aggregatum erit etiam contrarium illi infinito quare etc. ¶ Quinta ratio si illud non esset verum tunc contraria non essent opposita sicut extrema sed sicut extremum medio consequens falsum quia tunc contrariorum non esset eadem proportio quod est falsum quia talis est proportio ignis ad aquam qualis aque ad ignem et consequentia quia maior est proportio extremi ad medium quam medij ad extremum modo infinito est extremum et finitum medium. ¶ Sed adhuc dubitatur circa dictum corporis in secunda ratione vbi dicit quod contraria debent esse equalia in gradu contrarietatis quia tunc vnum non excederet aliud in virtute consequens est contra Aristotelem secundo de generatione et quarto methaurorum vbi dicit quod ignis est magis actiuus quam aqua ratione caliditatis que est magis actiua quam alia qualitas. ¶ Pro responsione sciendum quod aliqua esse equalia potest intelligi dupliciter vno modo in quantitate alio modo in virtute potentia et perfectione in quantitate iterum dupliciter vno modo simpliciter et absolute sicut pedale est equale pedali et isto modo non oportet contraria esse equalia ymo ignis est multo maior aqua alio modo proportionabiliter sic quod vnum non in tantum excedat aliud in quantitate quod ipsum corrumpat et sic omnia contraria sunt equalia ne destruatur contrarietas. Similiter aliqua esse equalia in perfectione et virtute potest intelligi dupliciter vno modo punctualiter sic quod nullo modo vnum excedat aliud et sic contraria non sunt equalia vt argumentum deducit alio modo cum quadam latitudine non multum magna sicque licet vnum excedat aliud non tamen multum et isto modo contraria. Sunt equalia in virtute quia nullum in tantum excedit aliud quod ipsum corrumpat sicut fieret si vnum esset infinitum et reliquum finitum et per hoc patet solo ad obiecta preterquam ad principale ad quod dicitur quod inter infinitum et finitum nulla est distantia: quia distantia non cadit nisi inter inuicem proportionabilia cuiusmodi non sunt infinitum et finitum cum infiniti ad finitum nulla sit proportio.

Et adhuc si grauitas non est infinita neque utique horum corporum nullum erit infinitum. Necesse enim infiniti corporis infinitam esse et grauitatem: eadem autem ratio erit et in leui. Si enim est infinita grauitas est et leuitas si infinitum sit quod superfertur palam autem ex his.

¶ Nunc. Aristotiles probat nullum corpus mobile motu recto esse infinitum ratione qualitatum motiuarum secundum locum et intendit hanc rationem. grauitas et leuitas non sunt infinite ergo nec corpora grauia et leuia sunt infinita. tenet consequentia quia corpora simplicia mobilia motu recto mensurantur in grauitate et leuitate secundum eorum magnitudines et per consequens si corpus graue aut leue esset infinitum eius esset grauitas aut leuitas infinita: diuiditur ergo hec pars in tres partes quia primo facit quod dictum est. secundo probat vnum quod dixerat videlicet quod si graue. Aut leue esset infinitum eius esset grauitas vel leuitas infinita tertio probat antecedens principalis consequentie ibi secunda. Sit enim finita ibi tertia sed adhuc quoniam de prima dicit quod dictum est. ¶ Intelligendum secundum Auerrois commento. xlvij. quod ista ratio fundatur super tres propositiones prima est quod omne corpus motum motu recto habet in se leuitatem aut grauitatem. ¶ Secunda est omne corpus graue vel leue si esset infinitum haberet in se grauitatem vel leuitatem infinitam. ¶ Tertia est impossibile est grauitatem vel leuitatem esse infinitam et hoc declarabitur post. ¶ Intelligendum secundo secundum. Auer. quod quia motus rectus non est infinitus ideo nec grauitas nec leuitas est infinita et tenet consequentia quia principio actiuo existente infinito ex eo debet prouenire effectus infinitus.

Sit .n. finita ⁊ sumatur ĩfinitum qui dem corpus in quo .a.b. grauitas au tem ipsius in quo. g. Auferatur igit̃ ab infinito finitã magnitudo in qua b.d. ⁊ grauitas eius sit in quo est. e. itaq;..e.e quod.g.minus erit minor ris eni grauitas minor. mensuretur autem minus quotiẽscunq; ⁊ ut gra uitas minor ad maiorem.b.d.ad. b3: fiat contingit enim auferri ab infi nito quamcunq;. si igitur proportio naliter magnitudines grauitatibus Minor autem grauitas minoris est magnitudinis ⁊ maior maioris uti q; erit equalis igitur erit finiti ⁊ infi niti grauitas

¶ Producit vnum quod dixerat scilicet ꝙ si gra ue est infinitum eius grauitas est ĩfinita ⁊ similiter intelligitur de leui ⁊ tria facit ſm ꝙ tres rationes adducit ibi ſa adhuc aũt si ibi tertia ⁊ in equalium magnitudinum de prima arguit sic si infiniti corpo ris non esset grauitas infinita sequeretur quod im possibile esset ꝙ corpus finitum ⁊ corpus infinitũ essent equalia in grauitate consequens est falsũ q2 infinitum excedit finitum sine proportiõe etiã hoc patet quia grauitas ⁊ leuitas insequũtur corpoꝝ magnitudines consequentiam autem ꝓbat phũs ꝑ supponendo primo ꝙ.a.b.sit corpus graue ĩfinitũ si daret̃ ⁊ sit.g.grauitas eius finita per aduersariũ ab illo finito auferatur vnum corpus finitũ quod sit.b.d.⁊ sit grauitas eius finita. e. tunc notum est ꝙ grauitas.e.est minor grauitate. g. quia minoris corporis est minor grauitas ⁊ cum vtraq; illarum sit finita grauitas maior videlicet.g. habebit; vnã ꝓportionem supra.e.sit ergo dupla ⁊ tunc pono ꝙ ab illo infinito refertur iterum vnum aliud corpus finitum quod vocetur.b.3.se hñs in tali ꝓportiõe ad.b.d.corpus finitum primo sumptum in quali ꝓ portione se habet grauius.g.ad grauitatem ⁊ tunc arguitur sic: b.3.se habet in tali proportione ad.b. d.in quali se habet g.grauius ad grauitatẽ.e. ergo si.b.d.habebit grauitatẽ.e.b.3.habebit grauitatẽ g.q2 magnitudines proportionantur grauitatibus earũ ⁊ tunc vltra.b.3.habet grauitatem.g. que est grauitas corporis infiniti ⁊ est corpus finitũ ergo corpus ĩfinitum ⁊ corpus finitum habebunt graui tates eq̃les q̃re ⁊c̃. ¶ Intelligendum ſm Auer. cõ mento.xlviij.ꝙ Arꝫ. imaginatur latitudinẽ graui tatis in tali corpore infinito per modum linee q̃m sicut linea est diuisibilis in partes in infinitum diui sibiles quantitatiue ita grauitas ⁊ quelibet talis q̃ litas est diuisibilis in partes in infinitum diuisibiles ¶ Intelligendum secundo secundum. Auer. ꝙ rõ Arꝫ. tenet ꝑ viã ꝓportionis vel talis modus argu endi est bonus vt patet. v.euclidis.

Adhuc autem. si maioris corporis maior grauitas ei⁹ qd̃ est.i.b.maior erit grauitas quam.3.b.quare finiti grauitas erit maior quam infiniti

¶ Probat idem ꝑ secundã rõem ⁊ arguit sic si cor poris infiniti grauitas esset finita sequeretur quod in casu aliq̇ corpus finitũ haberet maiorẽ graui tatem quã corpus infinitum datum ꝯñs est impos sibile ⁊ ꝓbat̃ consequẽtia retento casu priori.s.ꝙ a:b. infinitũ habeat grauitatem finitam puta. g.si addatur in casu illo ꝙ.b. sit vnum corpus resecatũ ab illo infinito ꝙ sit maius.b.3.de qua.probatũ fu it ipsum habere grauitatem equalem grauitati. a. b.infiniti tunc p3 cum corpus.b.sit maius.b.3. v3. g.que est grauitas corporis infiniti sed.b.est corpus finitum ergò corpus finitum habet maiorẽ graui tatem quam corpus infinitum quod erat probãdũ ¶ Intelligendum secundum Auer.cõmento. xlix. ꝙ est per se notum quia magnitudo corporum gra uium est secundum grauitatem eorum sic ꝙ corpo ra graui se superant in grauitate secundum supera tionem eorum in magnitudine ⁊ subdit ꝙ hoc h3 veritatem in corporibus eiusdem speciei sicut ꝯpar ando vnã terram simplicem ad aliã ⁊ ita intelligat̃ de leuibus non aũt habet veritatem. in omnibus corporibus cum magnum lignum plus ponderat q̃ plumbum ꝑuum

Et in equalium: magnitudinum ea dem grauitas erit inequale.n.finito infinitum.

¶ Probat idem per tertiam rõem ⁊ duo facit primo quod dictum est 2° remouet quedam dubia ibi scda Nihil autẽ dĩt de prima arguit sic si non esset veꝝ ꝙ imaginatiue infinita esset grauitas infinita seque retur ꝙ magnitudinũ inequalium essẽt virtutes eq̃ les consequens est impossibile q2 vt ditum est vir tutes corporum insecuntur eoꝝ magnitudiẽs ⁊ eis ꝓportionantur ⁊ consequentia tenet quoniam si in finitum habet grauitatem finitam ex quo ipsa est finita debet posse attribui alicui infinito modo ĩfi nitum est in equale finito quare ⁊c̃. ¶ Intelligendum secundum Auer.cõmẽto.xlix.ꝙ Arꝫ.h3 ꝓ magno inconuenienti ꝙ magitudinum in equaliũ sit equa lis grauitas ⁊ hoc dic̃ eẽ intelligendũ de corporib⁹ eiusdẽ spẽi vt dicebat̃ supra ⁊ cũ hoc cõsimiliũ par tiũ vñ q̇dã est totũ dissimiliũ ꝑtiũ ⁊ quoddã cõsi miliũ illud totũ ẽ dissimiliũ ꝑtiũ cui⁹ non q̃libet ꝑs

q̄ntitatiua est ei⁹ .ō denomiatōis cū eo sicut aial cu ius vna ps quātitatiua ē caro ⁊ alia os ⁊ eaꝝ nulla est aial illud āt est ꝯsiliū ꝑtiū cui⁹ q̄libet ps quanti tatiua est eiusdē denominatōis cū toto vt ignis cu ius q̄libet ps q̄ntitatiua est ignis ⁊ de his est veꝝ ꝙ v̄tutes ꝓportionātur ſm ꝙ magnitudines ꝓpositio natur

Nihil autem differt grauitas cōmensuratas esse: aut inconmensuratas: ⁊.n.non cōmensuratis existentibus eadem erit ratio puta si intentio mē surans excedit .g. grauitatem : mē gnitudinibus .n.b.d. tribus totis sumptis maior erit grauitas quamq̄. in quo.g.quare idem erit impossibile. Adhuc autem etiam ꝯtingit . ꝯmensuratas sumere:

¶ Nūc Ar. rēouz q̄dā dubia ⁊ q̄ttuor sac̄ q: p̄io re mouet p̄imū dubiū 2° ſm 3° t̄tiū q̄rto ꝯcludit ibi ſa nihil. n. dr̄t ibi tertia neq̄ vtiq̄ ibi q̄rta q̄ ꝑp mani festū. De p̄ima dicit diceret aliquis ꝙ fūdamentū assumptum non valeat nā assumptm est ꝙ .g. graui tas corporis infiniti ex q̄ est finita prout mensurari ꝑ grauitatē .e.q̄ est corporis .b.d.q̄ etiā est finita mō hoc nō est necesse q: stat qō grauitas .e. nō sit ps ali quota grauitatis .g. sic si grauitas .e. esset vt q̄ttuor ⁊ grauitas .g. vt decē. Rn̄det Ar. qō hoc nō obstat fundamēto suo q: dato qō grauitates ille nō sint cō mensurabiles tn̄ grauitas minor multotiens sum pta faciet maiorez grauitatē quā sit grauitas .g. q: si grauitas .e.q̄ ē vt quattuor ter multiplicet̄ faciet xii .g. tunc grauitas .b. d. corporis triplicata faciet grauitatem maiorē grauitatē .g ⁊ hec grauitas ma ior cōpetet corpori finito q: triplo .ad. b. d. qō est fi nitū ⁊ tūc dempto excessu fiet equalis grauitas ipi .g. cōpetentes etiā corpori finito ⁊ tunc sequit̄ inten tū q: grauitas corporis finiti erit equalis grauitati illius corporis infiniti dato qō corpus infinitū ha beat grauitatem finitā.

Nihil .n. differt incipere a grauitate: aut a magnitudine: puta si sumat̄ ꝯ mensurata grauitas ei qō .g. que in quo .e. ab infinito auferat̄ habens grauitatem in quo .e. puta .d.b. deinde ut grauitas ad grauitatem .b: d. ad altam fiat. Magnitudinem puta ad .b.z. ꝯtingit .n. infinita. Existente magnitudine quantumcunq̄ . abla tum esse his. n. sumptis: ꝯmensurarerunt magnitudines ⁊ grauitates inuicem.

¶ Remouet ſz dubiū q: diceret aliquis dubito an iformādo argumētū debeo icipere a commensuratōe magnitudinū iuicem an debeā incipere a ꝯmensu ratione grauitatū. Respōdet . Ar. qō nihil dr̄t siue icipiat a ꝯmensuratōe grauitatū eūdo ad cōmensu ratiōez magnitudinū siue ē cōtra ⁊ totū pz ex dict̄

Nec utiq̄ magnitudinem omiomeram esse . aut anomieream nihil differret ad ōmonstrationem semper. n. erit sumere equaliter grauia corpora ei qō est .b.d. ab infinito . quantacunq̄ aut auferentes aut apponētes

¶ Remouet t̄tiū dubiū q: dictū ē si isitū hr̄et gra uitatez finitā. Posset aliquis dubitare . dato qō infi nitū hr̄et grauitatez finitā vtrū posset ab ipso sumi. vnū finitū qō hr̄et grauitatē eq̄lem sue grauitati re spōdet Ar. ꝙ sic siue tale sit ꝯsiliū ꝑtiū siue dissimi liū q: a corpe infinito sumo corpus finituz siue sit ps hōgenea vl̄ nō dū⁹ hēat certā grauitatē ⁊ tādem replicabo totiens assumendo de ifinito corpe eq̄lis grauitatis qō illud finitū resultās ex oībus illis fi nitis finities sūptis siue equalibet siue. nō habebit. grauitatem equalem grauitati ipsi⁹ infiniti si sua gra uitas sit finita.

Quapropter manifestum ex dictis qm̄ non erit infiniti corporis finita grauitas. infinita igit̄ si: igit̄ hoc impossibile ⁊ ; infinitum aliqō esse corpus impossibile

¶ Cōcludit dicēs ꝙ mānifestū est ex dictis ꝙ infini ti corpis nō est finita grauitas sed ifinita ēt ꝓbatuz ꝙ si nulla grauitas est infinita ipossibile est esse cor pus iufinitū mobile motu recto. Circa dicta dubi tatur vtrū virtutes corpm insequāt̄ eoꝝ magnitudi nes vt videt̄ velle Ar. sic ꝙ in maiori corpe sit maior virtus ⁊ in minori minor ⁊ arguit̄ ꝙ nō p̄io sic pos sibile est igem maiorē esse minoris virtutis ignemio re g° ⁊c̄. ꝓbat assūptū ponendo ignē maiorē eē mul to rariorē igne minori ꝑp qō sit minoris actiuitatis 2° sic gleba tere purre est maior ꝙ sit parua ps eius ⁊ tn̄ nō est grauior cū hēat grauitatē eq̄ inten̄sā p̄ci pue alr̄.n. nō esset pura g° virtus nō insequit̄ ꝓpor tionalit̄ magnitudinē ⁊c̄. 3° sic purū plūbū pl⁹ pōderat ꝙ magnū lignū sil̄r i toto ethergeneo stat p̄tē mino rē p̄tē minorē p̄te maiori pl⁹ ponderat vt pua ps os sis maiori p̄te carnis ⁊ idez pōt argui ō p̄tib⁹ hōge neis dissormit̄ itensis . p̄ rn̄sio i sciendo p̄io ꝙ ē ſmo

ò vtute mãli ꝛ extensa ad extensiõem sbiecti vt sunt grauitas leuitas ꝛc. ꝛ nõ ò vtute i mãli vt est aĩa in tellectiua sciendũ 2° ꝙ dictũ Ar. oꝫ itelligi ꝓ patiue facta nĩ corpora eiusdẽ spẽi spãlissime ꝛ ptiũ ꝯsiliũ ꝛ aliis ptib' ex pte raritatis ꝛ dẽsitatis ꝛ aliis huius mõi vt itẽsiõe ꝛ rmissiõe ꝛc. sciẽdũ 3° ꝙ corp' aliqđ eẽ maioris vl' mioris vtutis alio põt itelligi dupl'r. vno° itẽ siue alio mõ q̃ ad actiuitatẽ ꝛ potentiã seu forme mltitudinẽ tũc ponũt ꝯclusiões p' ꝯ° in minori corpe ꝯsili ꝛ eiusdẽ spẽi est virt' material maiori ꝛ i maori ꝯsilis virt' ẽ minor pꝫ vbi capiãt due ẽre pure vna bipedal' alia pedalis cũ dimidio ꝛ bipedalis ꝯdensetur ad pedale tũc i hac erit grauitas maior q̃ ad actiuitatẽ lꝫ nõ q̃ ad gradũ ꝛ tñ erit mior q̃re. ꝛc. sꝫa ꝯ° nõ q̃libet virt' extensa alicui' corporis simplicis siue cõsilis est cũ subõ ꝓportiõal' diuisibilis aliis ptib' ex pte raritatis ꝛ densitatis ꝑpt' capto igne bipedali cui' pria medietas sit vniformit' calida vt octo sꝫa vt sex tũc pria erit maioris virtutis q̃ itensior aliis ptib' ꝛc. Et cõsilit' posset declarari ò grauitate. Ex q̃ seq̃t eẽ ymaginabile corp' infinitũ hñs tñ mõ grauitatẽ finitã vt si i pria pte ꝓportiõali hore future miorib' tminatis ad finẽ capiat pedale hñs grauitatem. vt octo ꝛ in sꝫa pte ꝓportionali ei addat pedale hñs solũ grauitateꝫ vt q̃ttuor ꝛ sic i ifinitũ sp subduplãdo grauitateꝫ pedalis de nouo additi tũc itẽc illõ erit ifinitũ q̃titatiue ꝛ habent solũ grauitateꝫ. vt. xvj. tertia ꝯclõ ꝛ rñsalis oĩs virt' mãlis ꝛ extensa ad extensionẽ subiecti est ꝓportionabilit' diuisibilis ad diuisioneꝫ subiecti oĩbus aliis ptib' ex pte raritatis ꝛ dnsitatis itentiõib' ꝛ vniformitatis ꝛc. pꝫ q̃ alĩ cetera nõ essẽt pia ꝛ sꝫ hũc modũ i maiori corpe ẽ maior virtus ꝛ minori minor oĩb'. vꝫ ptibus exñtib' ꝛc. Isto etiã mõ ꝓportõ virtutũ est sumenda fm ꝓportiõeꝫ magnitudinũ vt vult Ar. Iteꝫ h° mõ maioritas extensiõis lꝫ nõ arguat maioreꝫ extensiõeꝫ gradualeꝫ q̃litatis arguit tñ maiorem multitudinem forme ꝛ actiuitatis ꝛ tũc pꝫ solõ ad obiecta q̃ in prĩo argumẽto est dispsitas ex pte raritatis ꝛ dẽsitatis. Ad fm dr' ꝙ lꝫ tota gleba nõ habeat itensiorẽ grauitatẽ tñ hꝫ pl' ò ea extensiue ꝛ i mltitudie q̃re est ponderosior Ad tertiũ nõ sunt cetera pia vt pꝫ

Ed adhuc quoniam infinitã esse grauitatem: impossibile ex his manifestum si.n.tanta grauitas tanta in hoc. tempore mouet tantum ꝛ adhuc in minori. ꝛ analogiam quã grauiter habent tempora econuerso habebunt puta si media. grauitas in hoc duplum in mediate eius. adhuc finita grauitas oẽm finitam mouet in quodam tpe finito:

Nũc ꝓbat añs prĩcipal' ꝯseq̃ntie supi' assũpte. s. ꝙ ipossibile sit grauitatẽ aut leuitatẽ esse ifinitã ꝛ tria facit fm ꝙ tripl'r hoc ꝓbat ibi sꝫa. minimũ ãt ibi ẽtia sed adhuc necẽ. Pria i duas p° pmittit necia q̃dã. 2° put ꝓpositũ ibi necesse igit' ex his pria possꝫ diuidi i tres ptes sic tria necia pmittit ibi sꝫa ꝛ ãlogiã vbi ẽtia Adhuc finita grauitas ò pria pmittit ꝙ. si aliq̃ grauitas mouet aliqđ mobile in aliq̃ tpe maior grauitas mouebit idẽ mobile i miori tpe p eq̃le. spaciũ ò sꝫa pmittit ꝙ talis ẽ ꝓportõ tpm mẽsuratiũ motus ꝓuenientes ab aliquib' grauitatib' q̃lis ẽ ꝓportio taliũ grauitatũ adiuicẽ mõ tñ ꝯuerso. s. ꝙ si vna potentia sit dupla ad aliã tps mot' ei' erit subduplũ ad tps mot' ꝓuenientis a minori cona subdupla vt si potẽtia vt q̃ttuor mouꝫ suũ mobile i vna hora potentia dupla mouebit idẽ mobile i mediate hore p idẽ spaciũ de ẽtia pmittit ꝙ q̃libet grauitas finita mouet mobile finitũ i tpe finito. Intelligendũ sꝫ cõmẽtatorẽ ꝯmento .lij. ꝙ ꝓportio maioris grauitatis ad miorẽ est sic ꝓportio mioris tpis mẽsurãtis motũ ad tps maius ꝛ subdit ꝙ fm augmẽtũ grauitatis i infinitũ fit miioratio tpis i infinitũ vt si grauitas maiorẽt in duplo miori tpe mouet. idẽ mobile p idẽ spaciũ aliis partib' ex pte vniformitatis ꝛc. ꝛ si i triplo maiorẽt in triplo miorabit tps ꝛ sic i infinitũ ꝛc. sꝫ circa suppositiõeꝫ sꝫam ꝛ dictũ cõmẽtatoris ẽ du° pua q̃ põito ꝙ grauitas vt q̃ttuor moueat resistentiã vt tria si p' ea duplicat' grauitas ꝛ fiat vt octo mouebit grauitas vt octo eãdẽ resistẽtiã p eq̃le spaciuꝫ i miori tpe q̃ sb duplo q̃ motu magis q̃ i duplo velociori motu pori ꝛ a ꝓportiõe maiori q̃ dupla ad eã q̃ pri' habebat grauitas vt q̃ttuor ad resistẽtiaꝫ illã mõ ꝓportio velocitatũ in motib' attẽdit' penes ꝓportiõeꝫ ꝓpositũ potentiaꝝ ad resistentias duas ꝛ nõ penes ꝓportionem potẽtiarũ ad resistẽtias vt clare põt oñdi ꝙ ãt grauitate duplata sit ꝓportio plusq̃ dupla ad ꝓcedẽtẽ pꝫ q̃ ꝓportio octo ad tria est plus q̃ dupla ad ꝓportiõeꝫ q̃ttuor ad tria. Rñdet ꝙ cũ Ar. ꝛ cõmẽtator dñt ꝙ dupla grauitas i duplo miori tpe mouet eãdẽ resistẽtiã p idẽ spaciũ per grauitatẽ duplã itelligũt grauitatẽ hñtẽ duplã ꝓportionem ad illã quã habuit prior grauitas respectu eiusdẽ resistentie.

Necesse igit' ex his si qua est infinita grauitas moueri quidem fm tantuꝫ quantum finita: ꝛ adhuc non moueri quidem eo q̃ proportionaliter oꝫ fm excelentias moueri ꝯtrarie ãt maior in minori ꝓportio ãt nulla est infiniti ad finitum. Minoris autem temporis ad maius finitum sed sẽper in minori.

¶ Nūc Ar. pbat ppositōez ⁊ itēdit talez rōez sit daret grauitas ifinita siue in corpe finito siue ifinito sequeret ꝙ aliqd in infinitū graue si moueret eq̄ velocit moueret sicut aliqd finitū graue aut oio nō moueret ꝯn̄s est ipossibile ⁊ prio q̄ ad primā ptem q₂ ifinitū excedit i virtute ⁊ potentia finitū p ifinitū ergo nō seq̄t illi in mouendo/⁊ quo ad ƀam ꝙ tunc talis grauitas esset ibi frustra ex q̄ nō posset mouere sed pbat ꝯn̄a q₂ si corp⁹ hn̄s grauitatē infinitā moueretur i aliq° tempore moueret cū ois mot⁹ fiat in tpe aut g° i tpe finito aut infinito nō ifinito q₂ q̄to potentia est maior tāto veloci⁹ ⁊ i miori tpe mouet suū mobile p suppositōem ƀa₃ ꝭ grauitas finita mouet i tpe finito vt notū ē ex suppōe itia g° ifinita mouebit in miori tpe ⁊ sic non in tpe infinito si ꝭ dicas ꝙ mouebit i tpe finito quātūcūq₃ puū sit illō verbi grā vt in hora tūc capio grauitatem fitā q̄ moueat i maiori tpe vt i die ⁊ tūc p₃ ꝙ illa poterit tm̄ maiorari ꝭm pportiōem finitā ꝙ mouebit illō idē mobile in hora qd pri⁹ mouebat in die per eq̄le spacium ⁊ sic i eq̄li tempore mouebit grauitas finita ⁊ ifinita ⁊c̄⁊ sic p₃ ꝙ pria pars ꝯsequent illati sequit/sed ad pbādū ƀam ptem sequi Ar. supponit/primū est ꝙ oē qd mouet pportionat d₃ moueri ꝭ₃ excellentiā potentie supra resistentiā ꝭm est qd tpus ꝯrio mō se h₃ potentie sic declaratū ē supra/stiū est ꝙ infiniti ad finitū nulla est pportio/q̄rtū est ꝙ maioris tpis ad minus est aliq̄ pportio ⁊ ecōuerso q̄ntū est ꝙ semp maior potentia i miori tpe mou₃ quā minor/his suppositis arguit sic si corp⁹ hn̄s infinitā grauitatē moueret. aut in aut i tpe nō in q₂ in nō fit mot⁹ si in tpe nō infinito q₂ d₃ moueri in minori tpe q̄ graue finitū ex quo ei⁹ grauitas est maior nec ēt in tpe finito q₂ in eodē tpe dato p multiplicatōe₃ alicui⁹ grauitatis finiti poterit mouere grauitas finita idē mobile in eq̄li tempore cū grauitate infinita s₃ hoc est ipossibile q₂ vt p₃ ex vna suppōe infiniti ad finitū nulla ex pportō ergo ⁊c̄. ꝙ āt sic possit augeri potentia seu grauitas p₃ ex pri⁹ dictl/Intelligēdū ꝙ ex prio supposito aliqui dicūt Ar. velle ꝙ velocitas motuū isequit pportiōez excessuū potētiarū ad suas resistentias qd nō est ve℞. Vn̄ per excellētias nō debem⁹ intelligere excess⁹ potentia℞ ⁊c̄. sed excess⁹ pportionū potentia℞ ad resistentias.

Minimum āt non est, neq₃ si eēt que utilitas utiq₃ esset. alia.n. ꝯtra finita sumeret in eadem pportiōe in qua infinita ad alteram maiorem. Itaq₃ in equali tempore equalez utiq₃ moueret infinita finite. sed impossibile

¶ Nūc adducit ƀam rōem per modū remotionis dubij q₂ diceret aliq̄s ego dicam ꝙ illa grauitas infinita mouebit i tempore mi° ⁊ in illo nō pōt mouere grauitas finita hoc remouet Ar. dicens ꝙ non datur tale temp⁹ minimū ⁊ si adhuc poneretur nō posset poni ita puum quin per multiplicationem grauitatis finite posset mouere eo tēpore grauitas finita q̄re sequeret ꝙ in equali tpe grauitas ifinita mouebit ⁊ grauitas finita ⁊ hoc si ponat ꝙ grauitas infinita moueat certo tpe finito. ¶ Intelligēdū ꝭm ꝯmētatorē ꝯmēto. liiij. ꝙ ista rō phi t₃ p viā pportionis ⁊ hoc sic declarat sumat pua grauitas finita que moueat aliqd mobile p aliqd spaciū i maiori tpe quā grauitas ifinita dato ꝙ esset postea accipiat vna alia grauitas finita maior pria cui⁹ pportio ad grauitatē priam sit pcise tanta quāta est pportio tēporis maioris in quo mouet illa pria grauitas ad temp⁹ min⁹ in quo mouet grauitas ifinita. ⁊ tūc necesse est ex tali pportiōe tēporis ad tpus ⁊ grauitatis ad grauitatē ꝙ in eq̄li tpe grauitas finita 2°. assūpta pertranseat equale spaciū cū grauitate infinita.

Sed adhuc necesse si quidem in qualicunq₃ tempore finito mouet infinita: aliam in ipso finitam grauitatem haberet hoc mouere quandam finitam: impossibile igit infinitam esse grauitatem similiter autem ⁊ leuitatem ⁊ corpora ergo infinitam grauitatem habentia ⁊ leuitatem ipossibile.

Ponit itiā rōem dicens ꝙ si daret grauitas ifinita moueret i eq̄li tpe magnitudinē ifinitā cui⁹ ē grauitas tempori in quo mouet grauitas finita magnitudinē finitā sed hoc est ip⁹ ⁊ p ꝯn̄s ipossibile est esse grauitatē ifinitā ⁊ simili leuitatē infinitā ex quo ꝯcludit ꝙ est ipossibile esse corpus habens grauitatem aut leuitatem infinitam.

Quod quidē igit non est infinitum corpus palam per ea que secundum partem speculantibus hoc modo: ⁊ uniuersaliter intendentibus: non solum secundum rationes eas: que in dictis nobis circa principia determinatum est.n. ⁊ ibi uniuersaliter pr⁹ de infinito quō est ⁊ quomodo non est sed ⁊ nunc alio modo.

Epilogat dicens ꝙ est māifestū ꝙ ipossibile est eē corp⁹ infinitū ⁊ hoc nō solū est māifestū ꝭm speculationē factā hic ꝭ₃ ēt per dicta in libro ð pricipijs q₂ i libro phicoℛ. s. i tertio vbi ðterminatū est ð ifinito vl̄r quō est ⁊ quō nō est sed hic alio modo q₂ pticularius. Intelligendū ꝭm Auer. cōmento. lv. ꝙ ali a

est speculatio ō infinito hic ꝛ in ter° phicoꝝ pͥo qꝛ determinaẗ de in infinito ꝫm actū ꝛ ꝫm potentiam ostendendo ꝙ nō daẗ infinitū i actu sed bñ i potentia hic āt determinaẗ solū de infinito ꝫm actū quia oñditur ꝙ nō sit infinitū actu ꝛ ꝙ mund⁹ sit finitus si.n. corpora cōstituentia mūdū sunt finita numero ꝛ magnitudine vt ostensū est in phicis sequiẗ mundū finitū esse 2° qꝛ cū subiectū illi⁹ scientie sit. vlius ibi. vlius ostenditur ꝙ nō deẗ īfinitum. vnde ibi generaliter ostendiẗ ꝙ nullū corpus naturale sit infinitū hic aut hoc oñditur particulariṫ qꝛ de mūdo. ꝛ corporibus ipsū cōstituentibus. Tertio qꝛ ibi dꝫ hoc declaraẗ p rōnes vl̄es ꝛ cōes oībus entib⁹ naturalibus hic vō per rōes ꝓprias vnicuiqꝫ corporū quare notitia ibi tradita ō hoc ē magis cōis ꝛ ꝯfusa sed tradita hic ē magis ꝑticular ꝛ ōtmiata

Tertiū capitulū scōi tractatus primi libri ō celo ꝛ mūdo in quo ꝓbatur ꝙ est īpossibile esse corp⁹ infinitū per rōes. naturales cōmunes.

Ost hec autem intendendum utrum si nō īfinitum quidem corpus quod omne. Sed tam̄ adhuc tantum quidem ut possint esse plures celi Forte.n. utiqꝫ quis hec dubitabit quoniā quemadmodum qui circa nos mundus constitutus: est nihil prohibet ꝛ alios esse plures quidē uno. non tñ̄ infinitos ꝑmum āt dicamus uniuersaliter ō infinito.

Supi⁹ Arꝫ. ꝓbauit ꝙ īpossibile ē eē corp⁹ infinitū motu circulari ꝛ silr̄ mobile e motu recto ꝛ hoc vt oñdat mūdū eē finitum magnitudīe p rōes nāles ꝓprias in hoc ītio ca° hui⁹ tractatus vult idē facerẽ per rōes cōmunes ꝛ duo facit. pͥo premittit intētū 2° ꝓsequiẗ ibi. Necesse est itaqꝫ ō pͥa dicit ꝙ postꝙ ꝑscrutatum est de mūdo quātū ad hoc ꝙ nō est infinitus eo ꝙ nō est dare corpus īfinitū mobile motu circulari aut recto adhuc restat videre vtꝝ dato ꝙ mūdus sit finitus illo mō an sit finitus multitudine seu numero. Nā de isto est magna. dubitatio speculatiua ñ cū sit ratio euidēs q̄re nō sit alter mūdus ita constitutus ex element sic iste tñ̄ ad ꝑscrutādū de hoc oꝫ ꝑscrutari prius de īfinito an sit īfinitū magnitudines p rōes vl̄es. Intelligendū ꝫm auer. cōmento. lvj. ꝙ cū declaratū sit partes istius mūdi esse. determinatas numero ꝛ magnitudine vt pꝫ de elementis ꝛ celo necessariū est ꝙ mund⁹ finitus sit finitus qꝛ ex finitis magnitudine ꝛ multitudine non resultat nisi īfinitū. Intelligendum secundo. secundum auerrois ꝙ ista dubitatio vtrum mundus sit vnus vel plures est vna dubitatio ō illis de quibus natura appetit scire ꝛ plus appetit scire ō ista quam de illa videlicet vtrum mundus sit finitus vel infinitus magnitudine. Ideo Aristo. vult inuestigare de ista propter magnam nobilitatem. eius ꝛ subdit ꝙ inuestigatione principiorum hec questio est magnum principium quod si mundus est vnus est vnum principium ꝛ si sunt plures oportet ꝙ principia sint plura. Intelligendum tertio ꝙ celum. capitur tripliciter. Uno modo pro mundo alio modo pro aggregato ex orbibus celestibus ꝛ alio modo pro vltima spera hic capitur primo modo.

Necesse itaqꝫ corpus omne aut infinitum esse. Aut finitum ꝛ si infinitum aut anomiomeꝝ totuꝫ aut omiomerum ꝛ utique si anomiomeꝝ aut ex finitis speciebus aut ex infinitis.

Nunc prosequitur probando intentuꝫ ꝛ duo facit quia primo ostendit quod non datur corpus infinitum ex parte motus localis secūdo ex parte motus alterationis ibi quod autem omnino impossibile. Prima in duas quia primo premittit. suppositiones secundo adducit rationem ibi ꝙ quidem igitur de prima premittit tres suppositiones prima est qō necesse est omne corpus esse finitum vel infinitū secunda qō necesse est qō si infinitum corpus sit qō sit consimilium partium vel dissimiliuꝫ tertia est qō si infinitum esset dissimiliuꝫ partiū aut esset compositū ex infinitis partibus spē differentib⁹ aut ex finitis in spē infinitis tamen magnitudine omnib⁹ vel pluribus aut saltem vna

Qō quidem igiẗ non possibile est ex infinitis māifestuꝫ si q̄ s nobis sinat. manere ꝑmas ipoteses. finitis.n. primis motib⁹ entibus necesse ꝛ spēs simplicium corpoꝝ esse finitas simplex. quidē.n. qui simplicis corporis mot⁹ simplices āt finiti motus sunt necesse āt sp motum habere omne corpus phisicum.

Adducit rōem duo facit quia primo ostendit qō nō detur corpus infinitum etherogenū seu partiuꝫ dissimiliū secundo ꝙ nō deẗ corpus infinituꝫ hōgeneū seu ꝯsimiliū partiū ibi sꝫ adhuc neqꝫ totum prima in duas quia primo ostendit ꝙ nō detur corp⁹ infinitū etherogenū cōpositum ex īfinitis specie differentibus secundo qō nō detur tale compositūꝫ ex finitis specie ꝛ finitis magnitudine ibi sed. tamen ex finitis. De prima dicit qō impossibile est esse aliquod corpus infinitum etherogenum compositūꝫ ex infinitis specie differentibus siquis concedat suppositos positas supra Unde Aristotiles arguit sic motus locales simplices sunt finiti vt ostensum est. ergo corpora simplicia sunt finita secundum speciē

tenet consequentia quia cuilibet corpori . simplici secundum speciem in est naturaliter vnus motus simplex secundū speciem qui nulli alteri inest ꝛ tūc vltra corpora simplicia sunt finita secundum speciem ergo non est dare corpus infinitum compositū ex infinitis simplicibus specie distinctis ꝛ subdit ꝙ necesse est omne corpus phicum habere motum.

Intelligendum secundum commentatorem qȯ cuꝫ motus locales simplices sint finiti. scilicet a medio ad medium ꝛ circa medium necesse est corpora simplicia esse finita multitudine Ideo non est possibile qȯ aliquod corpus compositum sit infinitum nisi corpora simplicia sint infinita magnitudine qꝛ si vnum eorum sit infinitum etiam reliqua erunt in finita. Intelligēdū 2° ꝫm ꝯmtatorē qȯ dic̄ qȯ aꝝ. qȯ oē corp' phicū hꝫ motū hoc itelligendū ē ꝫ totū. vl ꝫm ptē qꝛ tra nō mouet ꝫm totū sed bn̄ ꝫm ptē.

Sed tamen siquidem ex finitis erit: infinitum necesse ꝛ. partium unam quamqꝫ esse infinitam dico āt puta: aquam aut ignē sed ipossibile: ostensum est. n. quoniam neqꝫ grauitas: neqꝫ leuitas est infinita.

Nūc ondit ꝙ nō detꝛ corp' ifinitū etherogeneum cōpositū ex simplicib' finitis spē ꝛ ifinitis magnitudine ꝛ diuidit i qttuor ꝫm qttuor rōes quas adducit ibi ꝫa adhuc necium ibi tria adhuc si ꝛ discreta ibi qrta sed corp' erat de pria dic ꝙ si daret corp' ethe rogeneū infinitū ꝯpositū ꝛc. tūc talia simplicia ipsū cōponentia ex q̄ essent finita i numero essent ifinita in magnitudine sed hoc ē ipossibile g° nō dat corp' infinituꝫ tali mō cōpositū pꝫ ꝯn̄a ꝛ maior qꝛ ex simplicib finitis numero ꝛ magnitudine nō pōt ꝯstitui infinitū ꝛ minor declarat quia simplicia vt terra aq ꝛc. sūt finita magnitudie qꝛ grauitas ꝛ leuitas sūt finita vt ostensū est supra ergo . grauia ꝛ leuia . non sūt infinita. Intelligendum ꝫm auer. ꝯmto. lviij. ꝙ oē ꝯpositū ē ꝯpositū ex graui ꝛ leui aut ꝫm ꝯmixtōnem grauiū ꝛ leuiū aut ꝫm iuxta positionē pciū purū grauiū ꝛ leuiū ꝛ p cōpositionē nō intelligit cōpositū solū ex materia ꝛ forma vel ex partibus quantatiuis qꝛ celū est sic ꝯpositū ꝛ tamē ñ ē cōpositū ex graui ꝛ leui sed p ꝯpositū intelligit mixtū. Un̄ dupliciter possumus ymaginari mixtionem ex elemētis Uno° per debitā refractionē elementoꝝ ad inuicē ipsis remanentib' cum suis formis sub esse refracto mixto ꝛ nouā formā substantialē superadditam ꝫm quē modū elementa dn̄r remanere in potentia. tm̄ alio° p disionē elemtoꝝ ad mima ꝛ iuxta pōem puaꝝ ptiū ipsoꝝ ad inuicē absqꝫ ꝓductione noue. forme subāl mixti vel ꝫm alias nouas formas mixti ꝓducta. Un̄ aliqui ymaginant in mixto elemēta se penetrare ꝛ aliqui ea ad inuicē iuxta pōi ꝫm paruas particulas ipsoꝝ. Intelligendū 2°. ꝙ ꝯmētator hic remoeuet dubiū qꝛ posset aliquis dicere elemēta sunt finita numero in specie ꝛ magnitudine . ꝫm totū tamen est aliqȯ elementū hn̄s infinitas partes ab inuicē diuisas ꝛ sic ꝯpositū ex illis erit infinituꝫ q̄uis sit cōpositū ex elementis finitis numero ꝫm speciem ꝛ etiā magnitudine. Rn̄det cōmentator ꝙ ex hoc nō tollit demrā° aꝝ. qꝛ si esset tale ꝯpositum ex infinitis partibus vni' elementi puta tre tūc oēs possent adiuicē aggregari ꝛ fieret grauitas ifinita Ex q̄ oēs ille ptes aliq̄ certa data eēnt maiores mō hoc est impossibile.

Adhuc necessarium infinita magnitudine esse ēt loca ipsaꝝ quare ꝛ motus infinitos esse omnium hoc āt impossibile si ponamus ueras esse primas ipoteses: ꝛ neqꝫ qȯ dorsum fertur in infinitum ꝯtingere ferri neqꝫ: qȯ sursum fert ꝫm eandem rationem impossibile: n. fieri qȯ non cōtingit factum esse: similiter in tali ꝛ tanto ꝛ ubi dico āt si impossibile est factum eē album aut cubitale aut in egypto ꝛ fieri aliquid hoꝝ impossible: impossibile igit ꝛ ferri illud ubi nulluꝫ qȯ fertur possibile peruenire:

Probat vt idē p ꝫam rōem ꝛ arguit sic dato illo seqret ꝙ loca simpliciū ꝯponētiū eēnt ifinita ꝛ etiā coꝝ mot' locales eēnt ifiniti ꝯn̄s ē ipossibile ꝛ ꝯn̄a tꝫ qꝛ loc' dꝫ eē eq̄lis locato ꝛ ꝫm distātiā locoꝝ fiūt ipsi mot' locales ꝛ ꝙ illȯ sit ipossibile arguit sic qm̄ ꝫm suppōes pmissas ē ipossibile ꝙ aliqȯ simpliciū corpoꝝ i ifinitū ferat sursū aut deorsū nā illȯ ē ipossibile fieri qȯ ē ipossibile factū eē sed ipossibile ē aliqȯ eē motū motu ifinito g° ipossibile ē aliqȯ moueri motu ifinito ꝯn̄a pꝫ ꝛ mior qꝛ ois mot' fact' ē finit' ꝛ tmiat' ꝛ ꝓbat maior i motu ad q̄litatē ꝛ ad q̄ntitatē ꝛ ad vbi qꝛ si aliq̄d nō pōt eē factū albū nō pōt eē albū ꝛ silr̄ si aliq̄d nō pōt eē factū cubitale ñ pōt fieri cubitale ꝛ si aliq̄d nō pōt eē motū ad egiptū ñ pōt moueri ad egiptū ꝛc. vn̄ ipossibile ē aliq̄d fieri illuc vbi nihil pōt puenire. intelligēdū ꝫ ꝯmtatorē cō° lix. ꝙ qꝛ idē ē loc' nālis toti' ꝛ ptis si elemēta haberēt loca ifinita qꝛ eēnt ifinita magnitudie ēt coꝝ ptis finite hn̄t loca infinita. vn̄ ps sepata nō mouet ad totū nisi fuerit i suo loco nāli iō dato ꝙ elemētū tre eēt i ꝯcauo celi ꝛ iuxta cētꝝ eēt pua ps illa nō moueret sursū ex q̄ eēt i suo loco nāli. Intelligendū 2° ꝙ p p°s ypotheses ꝫm ꝯmtatorē hēm' itelligē prias ꝓpōes i q̄s nālir iclināur ꝛ nālir ꝯcedim' intelligendū 3° q̄ cā q̄re null' mot' rect' pōt eē infinit' est qꝛ cū aliquid moueret sursū ad deorsū mouetur ad

aliquē terminū ꝛ cū illuc peruenerit ibi quiescet iō nullus talis motus ē infinit⁹

Adhuc si ꝛ discreta sunt nihilminus continget utiqꝫ ex omnibus ignem i infinitum esse.

Ad idē adducit tertiā rōem ꝛ arguit sic si daret̄ infinitū ꝛc̄. dicendo qꝺ solū vnū simpliciū cōponētiū ipsū est īfinitū magnitudie hoc ē īpossibile qꝛ tūc illō ōstrueret alia cū elta sint īuicē ꝯ̄ria ꝛ īfinitū īfinitā ꝓportōem hēat supꝛa finitū ꝛ si diceres nullū elemētū eē īfinitū sed alicui⁹ elti puta ignis infinitas. eē ptes numero sꝫ magnitudie finitas sufficientes ad hoc vt mixtū sit īfinitū dic̄. aꝛ. ꝙ hoc argumētū factū nō tollit qꝛ lꝫ ille ptes sint actu sepate pñt tam ꝯtinuari ꝛ facere vnū simplex infinitū ꝛ sequet̄ i cōueniēs adductū de hac rōe bꝛeuitati indulgēs Aꝛ. ponit solū remotōem dubiȷ́. Intelligendū fꝫ cōmentatorē ꝯ̄mēto.lx. ꝙ si essēt īfinite ptes segregate eas possibile eēt cōgregari ꝛ tūc fieret magnitudo infinita hoc āt intelligendū est vbi q̄libꝫ illaꝝ ptiū eēt maioꝛ hac certa data qꝛ si ad imaginatōēꝫ pedale esset diuisū fm ptes ꝓportōales ꝓportiōe dupla quātūcūqꝫ eēnt īfinite multitudine tñ agregate nō facerent nisi pedale.

Sed coꝛpus erat undiqꝫ discensiōes habens itaqꝫ quomodo possibile est plura. quidē dissimilia ut unūqꝺqꝫ āt eoꝝ īfinitum esse: undiqꝫ .n. unuꝫ quodqꝫ oportet infinitum esse.

Nūc poni t quartā rōem dicēs ꝙ si daret̄ coꝛp⁹ infinitū ꝛc̄. tūc oīa simplicia cōponentia ipsū essent infinita magnitudine aut saltē vnū eoꝝ ꝛ cū qꝺlibꝫ eoꝛū sit coꝛpus nāle ꝛ huiusmōi coꝛpus sit hñs tres dimensiones quō est possibile in aliquo toto esse plura talia diuersa in spē q̄ꝛū quodlibet sit īfinitū aut alterū tm̄ qꝛ vnū ex hiſ occupabit vndiqꝫ cū sic coꝛpus extensū fm oēs dimensiones ꝛ nō cōpatiet̄ secū reliqua ꝛ ꝑ ꝯ̄ñs ibi nō erūt aliqua duo diuersa specie sed totū erit vnū simplex. Intelligendū fm cōmentatoꝛē cōmento.lxi. ꝙ postq̄ Aꝛ. diuisit coꝛpus in simplex ꝛ cōpositū recto oꝛdine pꝛius debebat ostendere ꝙ nullū simplex est infinitū ꝛ postea de ꝯposit[i] pꝛ⁹ tñ declarauit h⁹ de cōpositis qꝛ ex illo appꝫ ēt ꝙ nullū simplex faciens ad cōpositiōem mixti est infinitū iō subdit ꝙ hec demr̄a⁹ nihil ꝓbat de coꝛpoꝛe celesti ꝙ nō sit infinitū qꝛ nullius est elemētū in sequenti tñ demonstratiōe ostēdet vl'r ꝙ nullum sit coꝛpus simplex infinitum.

Sed adhuc neque totum omiomex ꝯtingit infinitum esse ꝑmum quidē n. non est alius preter istos motus:

habebit igit̄ unum horum si āt hoc accidet aut grauitatē. infinitam aut leuitatem esse infinitam. Sed adhuc nō possibile corpus qꝺ circunfertur Impossibile. n. infinitum circuuferi Nihil. n. idiffert hoc dicere quam celum dicere infinitum esse hoc autē ostensum est quod non est possibile.

Nūc vult ostendere nullū coꝛp⁹ infinituꝫ eē hōgeneū seu siliū ptiū ꝛ duo fac̄ sic duas rōnes adducit ibi ſa sꝫ adduc neqꝫ oīs de ꝑ̄ꝛia facit talē rōem si daret̄ coꝛp⁹ īfinitū hōgeneū cū eēt coꝛp⁹ nāle tūc eē mobile fm locū sꝫ hoc est īpossibile qꝛ si moueret̄ fꝫ locū aut moueret̄ sursū aut deoꝛsū aut circularit̄ ñ sursū qꝛ hoc faceret p leuitateꝫ ꝛ sic daret̄ leuitas infinita vt ōñsū fuit ꝛ hoc est īpossibile neqꝫ deoꝛsuꝫ qꝛ si moueret̄ deoꝛsū hoc faceret p grauitatē ꝛ sic daret̄ grauitas īfinita qꝺ ēt ē īpossibile neqꝫ ēt ꝓbat dici ꝙ moueret̄ circularit̄ qꝛ vt ꝓbatū est īpossibile est īfinitū moueri circularit̄ ꝛ subdit ꝙ quātū ad hoc nō oꝛt dicere īfinitū moueri circularit̄ ꝛ celū eē īfinitū modo quod sit impossibile celum esse infinitum oñsū est. Intelligendum fm Auer. cōm̄⁰. lvij. ꝙ qꝛ foꝛma cū sit finita est cā finitatis magnitudis iō si magni⁹ esset infinita eius foꝛma eēt īfinita cū ergo nulla foꝛma grauis aut leuis videlicꝫ grauitas aut leuitas sit infinita sequitur ꝙ nullū graue aut leue sit infinitū. Intelligendū 2⁰ ꝙ cū celū moueat̄ circularit̄ ꝛ oīs mot⁹ circularis sit finite circulatiōis ꝛ īpossibile sit coꝛp⁹ infinitū facere circulatiōem qꝛ si moueret̄ moueret̄ tpe īfinito neqꝫ ꝯpleret̄ circularō ymo si eēt īpossibile esset ipsū moueri aliquo motu locali iō īpossibile celū ē esse infinitum.

Sed adhuc neqꝫ omnino infinitum ꝯtingit moueri. aut. n. fm naturam mouebitur aut uiolentia ꝛ si quideꝫ uiolentia est ipsi ꝛ qui fm naturam quare ꝛ locus alius equalis inquem fertur hoc autem impossibile

Adducit fm rōnem ꝛ arguit sic si daret̄ tale infinitum cum esset coꝛpus naturale esset mobili aut ergo motu naturali. aut violento si violento ergo etiam naturali qꝛ cuicūqꝫ inest aliquis mot⁹ pꝛet nām sibi cōtrari⁹ inest idē fꝫ naturā si dicat̄ ꝙ nāliter tūc tale īfinitū habebit ēt locū nālem ad quē nāliter moueret̄ in q̄ nāliter quiesceret sꝫ hoc est īpossibile qꝛ īfinitū si eēt totū occuparet neqꝫ posset eē in aliq̄ loco neqꝫ circūscribi. Intelligendū secūdū cōmētatoꝛē cōmento.lxiii. ꝙ demr̄a⁹ imediate pꝛecedens est vniuersalioꝛ ista. nam illa demr̄at vniuersaliter.

ꝙ nullum hõgeneum sit infinitū siue sit mobile circulariter siue motu recto hec autem solum probat de mobilibus motu recto sed tamen ē vniuersaliū illa que probat ꝙ nullum infinitū sit .mobile motu recto ꝓpter hoc ꝙ non datur grauitas aut leuitas infinita qꝛ illa solū ꝓbat p motū nālem hec autem tam per motum naturalem ꝙ per motum violentum: ⁊ subdit post ꝙ sicut motui naturali corrñdet locus naturalis sic motui violento correspondet locus violentus. Circa dicta sūt due dubitatiões. Prima est circa illud dictum Ar. ꝙ impossibile ē factum esse impossibile est fieri hoc enim nõ videt verū vlr qꝛ motos celi non pōt esse factus cuꝫ sit eternus ⁊ tamē non est impossibile ipꝫ fieri imo cõtinue sit. Secūda dubitatio est circa cõmentum qꝛ videtur ꝙ idem locus correspõdeat motui naturali ⁊ motui violento: naꝫ cum terra mouetur ṗmo sursū ⁊ postea deorsū mouetur per eundem locuꝫ qꝛ per idem medium: sed tunc mouet successiue motu violento ⁊ motu naturali ergo pereundem locū fiunt motus naturales ⁊ motus violentuꝫ. Ad primaꝫ dubitationem respondetur dupliciter. primo dicendo ꝙ illa propositio non hꝫ intelligi d oībus mobilibus ⁊ motibus: sed solum de mobilib' generalibus ⁊ corruptibilibus ⁊ eorum motibus de quibus Ar. loquitur 2° responderi potest ꝙ motus celi potest dupliciter considerari. Uno modo ẜm totum alio modo ẜm suas circularitates ṗmo modo impossibile est ipsum esse factuꝫ: ⁊ similiter fieri ẜm secūdo mõ possibile est ipsū fieri ⁊ factū eē qm̄ quelibet eius circulatio potest fieri ⁊ eē facta Ad scḋam dubitationē respondetur ꝙ per locum cõmentator nõ intelligit locū in quo vel per quem mobile mouetur: sed intelligit locum aliquem vltimatum ita ꝙ ab alium locum ad quem fit motus violentus: ⁊ ad alium imo contrarium fit motus naturalis.

Quod autem omnio impossibile infinitum a finito pati aliquid: aut facere finitum ex his manifestum.

Prius Ar. probauit ꝙ nõ detur corpus infinitum ex parte motus localis nunc hoc ideꝫ probat ex parte motus alterationis: ⁊ duo facit qꝛ primo premittit cõclusionem quam vult probare. 2° probat eam ibi: sit eniꝫ infinitum de prima dicit ꝙ manifestum erit ex dicendis ꝙ impossibile est infinitum pati a finito aut agere in ipsum. Intelligendum ẜm cõmenta. cõmento .lxiiij. ꝙ demõstratio quam hic intēdit Aristo. debet sic formari: omne corpus aut est actiuum aut passiuum aut vtroq participans: sed infinitum non est actiuuꝫ nec passiuum ergo nullum corpus est infinitum maior est manifesta. Nam corpora super celestia sunt agētia in hec inferiora: sed non patiuntur ab eis: ⁊ hec inferiora sunt adinuicem actiua ⁊ passiua qꝛ cõmunicant in materia minorem autem Ar. declarat in littera. Intelligendum secundo ꝙ hec demonstratio est cõmunis omnibus corporib' rectis tam simplicibus quam cõpositis: ⁊ etiam rotundis videlicet ꝙ si daretur infinitum non posset agere infinitum nec pati ab eodem.

Sit eni infinitum in quo. a: finitum autem in quo. b. Tempus autem in quo mouit aliquit aut motum est. g. Si itaq a. b. a. calefactuꝫ est: aut latum est: aut aliud aliquid passum ē: aut ⁊ quodcunq motum est in tempore in quo. g. Sit. d. eo quod est. b. minus et minus in equali tempore minus moueat. Sit autem quod in quo. e. ab eo quod. d. alteratuꝫ. Quõ itaq. e. d. ad. b. e. erit ad finitum aliquid. Sit itaq equale quidem in equali tempore quare altera minus autem in equali minus. Maius autem maius. Tantum autem quantū analogum erit quodcunq mai' ad minus. Non igitur infinitum a nullo finito mouebitur in nullo tempore. Minus. n. aliud equali a minori mouebitur: ad quodquidem analogum finitum erit. Infinitum eniꝫ ad finitum in nulla ꝓportione est.

Nunc Ar. probat suam conclusionem que fuit minor in demonstratiõe cõmentis ⁊ tria facit. primo ostendit ꝙ infinitum non possit pati ab agente finito secūdo ꝙ fnitum non possit pati ab agente infinito tertio ꝙ infinitū non possit pati ab agente infinito ibi secunda: sed adhuc neq ibi tertia: neq infinitum vtiq. De prima probat istam conclusionem. Infinitum non pōt pati ab agente finito.

Et arguit sic, si infinitum posset pati ab agente finito sequeretur ꝙ esset possibile finitum ⁊ infinitum ab eodem agente esse eque velociter alterata consequens est impossibile qꝛ inter finitum ⁊ infinitum nulla ē proportio: ⁊ probatur consequētia ponendo per casum ꝙ. a. sit passum infinitum: per te ⁊. b. sit agēs finitū: ⁊ temp' quo. b. agit i. a. sit. g. deinde pono ꝙ sit vnū aliud agens finitum minus b. qḋ vocetur. d. ⁊ vnum passum minus. a. quod

⁊ fiat actio.d.in.e.tempore quo.b.agit in.a.vꝫ.g. qꝺ est possibile .Ulterius pono ꝙ sit vnū aliud passum qꝺ vocetur.f.se habens in tanta proportione ad.e.passum in quanta proportione se habet.b. agens ad.d.⁊ tunc arguitur sic sicut se hēt.b.agēs ad.d.agens:ita se habet.f.passum ad.e.passū ergo a cōmutata ꝓportione sicut se habet.d.agens ad. e.passū ita se habet.b.agens ad.f.passū.ſꝫ.d.agēs alter.e.in tempore.g.ergo dato ꝙ.b.alteret.f.alterabit ipm in tempore.g.⁊ in eodem tempore.b.alterat.a.infinitū ergo in eodē tempore.b: alterabit a infinitum ⁊.f.finituū ⁊ per ꝯn̄s eq̄ velociꝰ finitū ⁊ infinitū ab eodē agente alterentur qꝺ erat ꝓpositum. Intelligendū ſm cōmentatorem ꝙ cōclusio Arestotelis dꝫ itelligi de actione secūduꝫ totū ⁊ nō solū secūdū ptem ⁊ ratio est q2 ad imaginationem dato īfinito posset sibi applicari agēs ꝯtrariū qꝺ ageret i partē eius finitā in equali tpe illi in q̄ illud agens ageret in aliud ꝓassū finitū ideo itelligat de actione secūdū totū tenet etiā rō arestotelis supposito ꝙ ois actio ⁊ passio fiat in tpe vbi si ponat i infinitū patia finito:sequitur incōueniēs aductū lꝫ cōmentator alio mō deducat:sed in idem redit.

Sed adhuc neq̄ infinitum in nullo tempore mouebit finitum. Sit enim in quo.a.infinitum.b.uero finitum tempus in quo.g.Igit̄.d.i.g.minus eo quod est.b.mouebit.sit.ꝫ.Quod itaq̄ est.b.⁊.ꝫ.totum ad.ꝫ.e.sic habens eandem proportionem ad.d. mouebit igit̄.e.b.ꝫ.in.g.Infinitum igitur ⁊ finitum in equali tempore alterabunt:sed impossibile.In minori enim quod maius supponebatur: sed semper sumptum tempus idem faciet.Quare non erit tempus.neq̄ unum in quo mouebit. Sed adhuc in infinito tempore non est mouisse neq̄ motum esse:finem enim nō habet:Factio autem ⁊ passio habent.

Probat ꝙ finitū nō possit pati ab agente īfinito ⁊ arguitur q2 dato opposito sequeret ꝙ idē passuꝫ eq̄ velociter alterāt finitū ⁊ īfinitū:ꝯn̄s est impossibile:q2 agens minus semp debet agere tardius ⁊ in maiori tpe equalem effectū quā agens maius ⁊ fortius:sed ꝓbatur ꝯn̄a ponendo per casum qꝺ a.sit.Unū corpus infinitū.⁊.b.sit vnū corpus finitum in quo per te ipsū infinitū agat in tpe.g.deinde ponatur qꝺ.d.sit vnū agens finitū qꝺ alterat vnuꝫ passū minus.b.qꝺ.sit.ꝫ.in tempore equali vꝫ.g.⁊ hoc est impossibile:q2 tpe minus agit in minus ⁊ maius in maius:alījs paribus.Ulterius ponatur qꝺ sit vnū aliud agēs finitū qꝺ se haebt ad.d.agēs in ea proportione qua se habet.b. passum ad.ꝫ.⁊ vocetur.e.hoc stante patet qꝺ.e.agēs mouebit.b. passum infinitū in equali tpe ⁊ in equali velocitate quo.d.mouebit.ꝫ.⁊ cā est q2 equalis est proportio agentem ⁊ passorū.Sed.d.mouet.ꝫ.in tempore q̄ a.infinitum mouet.b.passum vꝫ in tempore.g.per casum ergo.e.qꝺ est agens tertium finitū mouebit b.passum finitum in equali tempore ⁊ equali velocitate.sic.a.infinitū ipsū mouebat.Et subdit Ar̄.pro remotione dubīj ꝙ non potest dici ꝙ agens infinitum agat in passum finitum in tempore īfinito q2 omnis actio ⁊ passio habet finem ⁊ terminum: aliter fieret frustra. Sed nullum tempꝰ infinitum ergo nulla actio seu passio fit in tempore infinito:

Sed circa dicta duo dubia oriuntur.primuꝫ q2 videtur ꝙ infinitum si esset posset agere infinitum. Unde primo arguit sic:finitum potest agere infinitum:gͦa fortiori infinitū si esset posset agere infinitum:tenet consequentia per locum a maiori.Et cōfirmatur q2 totum est maioris potentie q̄ eius ps sed pars infiniti puta pedalis posset agere infinitū ergo ⁊ ipsum infinitum. Secūdo arguitur sic:si infinitum esset ens naturale:ergo haberet aliquaꝫ actioneꝫ:q2 aliter esset frustra:aut ergo posset agere i infinitum aut infinitum: si infinitum habetur intentum si in infinitum:ergo a foritori infinitum.

Secunduꝫ dubium vtrū sit verum quod dicit Ar̄.vꝫ ꝙ ois actio ⁊ passio sit finita.Et arguit sic ꝙ nō q2 motus celi est actio primi motoris q̄ mouet celum ⁊ tn̄ non est finita: sed infinita ergo ⁊c.

Ad primū respondetur tenēdo cū Ar̄.ꝙ infinitum si esset non haberet aliquam actionem neq̄ aliquem motum Et ratio est q2 omnis motus fit in tempore preter resistentiam:aut saltem propter finitam proportionem mouētis ad mobile: modo infinitum nullam haberet resistentiam neq̄ ꝓportionem finitam ad mobilem:cum infinitum excederet ⁊c̄.Et tunc ad argumenta. Ad primuꝫ negatur consequentia q2 infinitum nō est comparabile finito:⁊ ad cōfirmationem primo potest negari ꝙ finitum sit proprie pars infiniti:q2 totius ad partē debet esse proportio qualiter non est de infinito ⁊ finito:tamen est aliquo modo pars.Aliter ⁊ melius dicitur ad maiorem:ꝙ totuꝫ est maioris potētie actiue q̄ pars vbi sibi cōpeteret aliqua actio:ſꝫ sic non est de infinito:⁊ ex hoc apparet responsio ad scōm: Ad secundū dubium respondet cōmētator cōmento:lxvīj.ꝙ dictum Ar̄.est verum de omnibus actionibus:⁊ de omnibus motibus:preter q̄ de motu locali celi q̄ fuit ꝑpetuꝰ ꝓpter cōmunem vtilitateꝫ ⁊ continuam generationem vt conseruetur vniuersum:quare nō fuit ociosus:lꝫ cēt

alie actiones ꝛ aliꝗ motus si nõ haberent finē ꝛ terminū pp quē fiunt. Et subdit ꝙ oē agens corporeū agit seu mouet tpe finito: siue sit incorruptibile vt celū: siue corruptibile vt agenita iferiora lꝫ non ita sit de agente incorporeo vt est deus: qꝛ tale mouet tpe infinito vt dictū est: iō si infinitū esset cū eēt corporeum nō posset agere i tpe infinito: qꝛ neqꝫ generare neqꝫ alterare neqꝫ mouere scōm locuꝫ: qꝛ si sic cū temporis infiniti nō sit finis: nunꝗ talis res erit genita aut alterata aut mota ꝫ locū: ꝛ sic tal' actio esset ociosa: qḋ nō contingit i natura: nec posset agere in istanti cū oīs actio ꝛ motus mensurentur tpe: nec tpe finito ꝑpter inconueniēs ad qḋ deducit Ar. vꝫ ꝙ in equali tpe ꝛ eque velociter ideꝫ passum alterarent agens finitum ꝛ agens infinitū qḋ est impossibile vt pꝫ ex dictis.

Neqꝫ infinitum uticꝫ ab infinito cō tingit nihil pati: sit enim. a. infinitū ꝛ. b. Tempus autem in quo passum est. b. ab. a. in quo. g. d. Quod auteꝫ in quo. e. infiniti pars qꝛ totum. b. passum est non in equali tēpore hoc ipsum. Suppōebatur enim in mino ri tempore moueri minus. Sit enim motum ab. a. in. d. qḋ itaqꝫ. d. ad. g. d. e. est ad aliquid eius qḋ est. b. finitum hoc igitur necesse ab. a. motū esse in. g. d. tempore ab eodē enim supponatur in pluri ꝛ minori tempore maius ꝛ minus pati quecunqꝫ proportionaliter tempori diuisiua sunt In nullo igitur tempore finito possibile infinitum ab infinito motum esse in infinito igitur. Sed infinitum tempus non habet fineꝫ. Quod autem motum est habet.

Nunc Ar. probat ꝙ infinitū nō posset agere in infinitū: ꝛ duo facit. primo qḋ dictū est. 2° cōcludit ꝑpositū ex dictis in hoc capitulo. ibi si igit omne corpus. De prima arguit sic si infinituꝫ ageret i infinitū: sequeretur ꝙ eque velociter ꝛ in equali tempore infinitū posset agere in passū finitum: ꝛ passū infinitū ꝯsequens est impossibile: qꝛ infiniti ad finitum nulla est proportio: ꝛ probatur ꝯña: ponendo ꝙ. a. sit agens infinitū. b. infinitū passū: ꝛ tꝑs actionis. a. in. b. sit. g. d. Deinde ponatur. ꝙ. e. sit vnuꝫ passum finitū qḋ sit ps. b. in. qḋ. a. agat iminori tēpore vꝫ. d. qḋ sit ps. g. d. ꝛ hoc est necessariū: qꝛ minus passunt ab eodē agente minori tpe alteratur ꝙ maius: vlterius ponatur ꝙ sit vnū aliud passum finituꝫ qḋ sit ps. b. qḋ in tanta ꝑportione se habet g. d. tꝑs ad tꝑs. d. ꝛ si hoc passū. f. Et tūc arguit sic a. alterat in tpe. d. vt patet ex casu ergo alterabit. f. in tpe. g. d. tenet ꝯña ex casu qꝛ talis est proportio illorum passarū ad inuicem qualis ē proportio temporum. Tunc sic. a. alterat. f. passū finitū in tēpore g. d. ꝛ in illo eodē tpe alterat. b. passū infinitum ex prima pte casus ergo i eodē tpe ꝛ eque veloci alterabitur ab. a. infinito. b. passū infinitū ꝛ. f. passū finitū qḋ erat intentū: ꝛ subdit Ar. remouendo dubiū ꝙ nō est possibile ꝙ infinitū agat in infinitū i tēpore infinito qꝛ oīs actio ꝛ motus habet finē. Sed nullū tꝑs infinitū hꝫ finē. q̄re ꝛc̄. Intelligenduꝫ ſm cōmētatorē: cōmēto. lxvj. ꝙ si cōcesserim' ꝙ ab eodeꝫ agente eq̄lia passa patiātur eq̄liter: ꝛ minus passū in minori tpe oportet in talibus cōcedere ꝙ talis est proportio agenti ad patiens qualis est proportio temporis ad tꝑs: ꝛ ecōtra: ꝛ nō solum hoc est verū in aliq̄bus ꝑportionib': sed i oībus qꝛ spatalia sūt ꝑportioabiliter numerabilia.

Si igitur omne corpus sensibile habet uirtutem actiuam aut passiuam aut ambo impossibile corpus infinitum sensibile esse.

Nūc Ar. includit itentū principale ꝛ duo facit ſm ꝙ duo cōcludit ibi secūda: sꝫ tū ꝛ quecūqꝫ. De prima intendit istam ꝯclusionē ipossibile est aliqḋ corpus sensibile esse īfinitū: ꝛ arguit sic in scḋa figura vt inuit commentator: oē corpus sensibile ē actiuum vel passiuū ambo sꝫ infinitū nō est actiuū vel passiuū ergo nullū corpus sensibile est īfinitū consequentia nota ꝛ maior: minor autē fuit declarata superius. Inteelligendum ſm commentatorem commentteo. lxx. ꝙ est notuꝫ per sensum de omni corpore naturali ꝙ omne tale est actiuum aut passiuū: ꝛ primo hoc apparet de corporibus sup celestibus: qꝛ agunt in hec inferiora: similiter hoc apparet de istis inferioribus que sunt adinuiceꝫ actiua ꝛ passiua. Intelligendū secūdo ſm Aue. ꝙ Ar. hic tacuit de celo nō distinguendo ipꝫ ab aliꝭ corporib' actiuis ꝛ passiuis ꝑpter opiniōes antiquorum qui ponebant celum non distingui ab elemētis aut ꝙ esset oppositum in quo maxime dominaretur ignis saltem q̄tum ad stellas.

Sꝫ tamen ꝛ quecunqꝫ quidē corpora in loco omnia sensibilia. Non est igitur corpus infinitum extra celum neqꝫ unum: neqꝫ simpliciter neqꝫ secundum quid nihil. Igitur omnino corpus extra celum nullum.

¶ Nūc cōcludit secūdū: ⁊ duo facit primo hec 2° remouet dubiū: ibi secūda si quidē enī ꝫ. De prima probat istam cōclusionē ē impossibile est extra celuꝫ esse infinitū: ⁊ arguit sic. Impossibile est extra celū esse corpus sensibile: ergo nec īfinitū: tenet ꝯña qꝛ si infinitū esset eēt corpus sensibile: vt ꝓbatuꝫ est: ⁊ añs arguitur qꝛ quecūqꝫ sūt in loco sūt sensibilia ⁊ similiter quecūqꝫ sūt sensibilia sunt in loco: modo extra celū nō est locus ⁊ per ꝯñs neqꝫ corpus sensibile. ¶ Intelligendū ꝙ cōmentator cōmento .lxxi. exponit hanc partem primo ſm temistiū qui dixit ꝙ rō Ar. fundatur sup duabus propositionibus. Prima est oē corpus qḋ est in loco est sensibile secunda est: si aliquod corpus est extra mundū illud est in loco ex quibus sequitur ꝙ si aliqḋ corp⁹ eēt extra mundū ꝙ ipm esset sensibile cū ergo omne corpus sensibile sit actiuū aut passiuū ⁊ impossibile sit infinitū esse actiuū aut passiuū vt ꝓbatuꝫ fuit supra sequitur ꝙ īpossibile est extra celum esse infinitū. Iō dicit temistius ꝙ oportet addere ꝓpositionibus Ar. illā quā superius ꝓbauit. s. ꝙ oē corp⁹ sensibile est finitū. Deinde expōit expositionē propriam dicens ꝙ prima ꝓpositio includit multas ꝓpositiones. Et Ar. nō videtur posuisse nisi duas. primā explicitā . s. ꝙ oē corpus qḋ est in loco est sensibile: secūda quā nō manifestat: est ꝙ nullū corp⁹ extra celū ē in loco: neqꝫ manifestauit illam necessariā: ꝙ oē corp⁹ sensibile ē finitū cū sit actiuū aut passiuū. Et tūc format cōmentator rōem sic oē corpus sensibile est in loco: ergo extra mūdū nō ē corpus sensibile: ⁊ sic extra mundū nō est finituꝫ: assumptū est vna propositio superius accepta ⁊ cōsequentia tenet per hoc ꝙ extra celum nō est locus deinde cōmētator reducit eā ad formā syllogisticā secūde figure vꝫ ad camestres: ⁊ aguit sic oē corp⁹ sensibile est in loco: sed extra mundū nō est locus: ergo extra mundū nō est corpus sensibile minorē autē Ar. declarabit infra.

Si quidem enim intellectuale erit i loco si uero sensibile erit in tempore extra enim ⁊ intra locum significāt. Itaqꝫ erit ⁊ sensibile. Sensibile autē nullum non ens in loco.

¶ Remouet dubiū: qꝛ posset aliqs dicē: ꝙ extra celū esset corpus itelligibile. lꝫ ibi nō sit corp⁹ sensibile. Hoc remouet dicens ꝙ si extra celū esset corp⁹ intelligibile: esset etiā ibi corpus sensibile: qꝛ si corpus intelligibile est extra celum: ipm est in loco: cū extra importet locū: ⁊ si ē i loco est sēsibile q̄re ⁊c.

¶ Quartū capitulū secundi tractat⁹ primi libri de celo: in quo probatur ꝙ est impossibile esse corpus infinitū per rōnes logicas.

Ationabilius autem est conari ⁊ sic.

¶ Istud est quartū ⁊ vltimū captiulū p̄ntis tractatus: in quo Ar. ꝓbat per rationes loicas ꝙ non detur corpus infinitū: ⁊ tria facit: primo p̄mitit intentū. 2° exequit ꝓbando qḋ intendit. 3° concludit siue epilogat ibi secūda. Neqꝫ. n. in circuitu: ibi tertia ꝙ qdeꝫ igitur. De prima dicit ꝙ rōnabile ē ꝯnari ꝓbare ꝙ non detur infinitū ꝑ rōes loicas. Intelligendū ſm Auer. cōmento .lxxii. ꝙ ista demonstratio est loica: ⁊ est alia a predictis: ⁊ cā est qꝛ ipa ꝓcedit ex propositionibus veris non proprijs ſꝫ cōmunibus.

Neqꝫ enim in circuitu possibile ē moueri īfinitum omiomeꝛ ens. Mediū quiden enim infiniti non est. Quod autem i circuitu circa medium mouetur.

¶ Nunc probat intentū ⁊ duo facit qꝛ primo probat ꝙ nō datur infinitū ſm magnitudinē 2° ꝓbat ꝙ nō datur infinitū ſm multitudinem scḋa ibi sit aūt nō continuū; prima in duas qꝛ primo oñdit ꝙ non detur infinitū mobile motu circulari 2° ꝙ non deē infinitū mobile motu recto ibi: sed neqꝫ de prima arguitur sic: oē corp⁹ qḋ mouetur circulariter necessario mouetur circa aliquod mediū ergo corp⁹ infinitū nō pōt moueri motu circulari. Añs habitum est supra: ⁊ ꝯña tenet qꝛ infinitū si esset nulluꝫ haberet mediū: ¶ Intelligendū ſm cōmentatorē ꝙ qꝛ īfinitū si eēt nō haberet extrema: nō haberet ēt mediū: cū mediū dicaꝉ i cōpatiōe ad extrema: ⁊ ꝑ ꝯñs ñ eēt mobile motu circulari: cū qḋlibꝫ quod moueꝉ circulariꝉ habeat mediū circa qḋ moueꝉ.

Sed ⁊ neqꝫ in rectuꝫ possibile est ferri infinitum. Oportebit enim alterū esse tantum locum infinitum: in quē fertur secundum naturam: ⁊ alium tantum in quem preter naturam.

¶ Probat ꝙ nō deꝉ corp⁹ īfinitū mobile motu recto. Et tria facit: ſm ꝙ tripliciter probat: ibi scḋa adhuc siue nā ibi tertia adhuc mouens. De prima intendit talē rōem si dareꝉ corp⁹ īfinitū mobile motu recto: seq̄reꝉ ꝙ dareꝉ plura infinita ſm actū ꝯñs est ipossibile: qꝛ vnū īfinitū totū occuparet: ⁊ ꝓbaꝉ ꝯña qꝛ si īfinitū moueꝉ motu recto mouetur ad aliquē locū nāliter: ⁊ ꝑ ꝯñs motu ꝯ̄rio pōt moueri ꝑter nām ad aliū locū ⁊ cū illa loca eēnt īfinita: qꝛ locus īfiniti ē infinitus: seqtur ꝙ plura īfinita erunt actu. ¶ Intelligendum ſm Auero. quod dato infinito mobili motu recto deducuntur duo īcōueniētia primū est: ꝙ si esset tale infinitū ⁊c. moueretur in aliquo loco ⁊ per ꝯñs cum locus sit maior locato: capiendo locū ꝑ corpore locātē: qꝛ ꝯtinet locatū: sequitur ꝙ vnū infinituꝫ esset maius alio: cum

locus infiniti sit infinitus. ¶ Scdm incōueniēs est illō ad qō ōducit Ar. ꝙ duo seu plura eēnt ifinita

Adhuc siue natura hēt motum eius qō in rectum: siue uiolentia moue tur. Utroqȝ modo oportebit infini tam esse mouentem potentiaȝ. Que enim infiniti infinita ⁊ infiniti infini ta uirtus. Quare erit ⁊ mouens infi nitum. Ratio autem in his que de motu ꝙ nullam habet infinitaȝ uir tutem finitorum neqȝ infinitorum finitaȝ. Si igitur secundam naturā ⁊ preter naturam contingit moueri: erunt duo infinita: quod quidē mo uens sic ⁊ quod mouetur.

¶ Probat per scdam rōnem deducendo ad idem inconueniēs. lȝ aliter Unde arguit sic: dato corpo re infinito mobili recto sequūtur plura esse ifinita in actu consequens impossibile vt supra: ⁊ probat ɔn̄a: quia si daretur tale corpus infinitum ⁊c. siue moueatur naturaliter siue preter naturam oporte ret ꝙ haberet mouens infinitum qꝛ omne qō mo uetur ab alio mouetur ⁊ mouens qō mouet infini tum non potest esse nisi infinitū. Et per consequēs eius resistentia est infinita: ideo ad mouendū ipaȝ requiritur potentia infinita que non potest esse nisi motoris infiniti: vt habitum est in libro phisico: iii: quare erunt plura infinita in actu. s. mouens ⁊ mo tum. ¶ Intelligendum ꝭm Auer. cōmento. lxxiii. ꝙ si corpus infinitum rectarum dimensionum ha beret duos motus: vnum naturalem: ⁊ aliuȝ vio lentum: sicut apparet de omnibus mobilibus mo tu recto seq̄retur ꝙ ratione illorum duorū motuū essent due potentie mouentes illud infinitū vna na turaliter ⁊ alia violenter: ⁊ tales essent infinite: qꝛ potentie mouentes infinitum debēt esse ifinite. ¶ Ex quo sequitur ꝙ ratiōe illaꝝ duaꝝ potentiaꝝ erūt duo corpora infinita mouentia habentia illas potē tias qꝛ habens potentia ad mouendū naturalit est aliud ab habentem potentiam ad mouenduȝ vio lenter: qꝛ necessariū est ꝙ motor naturalis sit diffe rens a motore violento.

Qō huc mouens quod infinitum ali quid est si quidem enim ipsum seipȝ animatum erit. hoc autem quomo do possibile ifinitum esse animal. Si autem aliud aliquid mouens: duo erunt in infita ⁊ mouens ⁊ quod mo uetur differentia secundum formaȝ ⁊ uirtutem.

¶ Adducit tertiā rōem ꝑ modū remotionis du biȷ. Nam diceret aliquis ꝙ tale corpus infinitum moueretur a seipso: ⁊ non ab extrinseco. ¶ Cōtra hꝰ arguit Ar. dicens ꝙ si infinitū moueretur a seipo ipm esset aiatū ⁊ diuisibile in corpꝰ ⁊ aiam: ɔn̄s ē impossibile: vt pȝ ex 2° de aia: vbi ostenditur ꝙ oē aial ē terminate figure: ⁊ ɔn̄a tenet ex octauo phisi coꝝ: vbi ostenditur ꝙ oē qō mouetur ex se: est aia tum: ⁊ subdit Ar. ꝙ si mouens infinitū sit sibi ex trinsecū nō pōt eē nisi infinitū: ⁊ sic erūt duo i ifini ta dr̄a ꝭȝ formā ⁊ virtutem. s. mouens ⁊ motū: sqō erat inconueniens prius adductum.

Si autē non continuum totum sed quemadmodum dicit democritus uirtutem ⁊ leucippꝰ determinatum uacuo unum necessarium esse omni um motum. Determinata sunt qui dem igitur figuris. Naturam autem esse dicunt ipsoꝝ unaȝ quemadmo dum si auruȝ ununquodqȝ sit segre gatum. horum autem quemadmo dum dicimus necessarium esse eun dem motum. Ubi enim unus bolus ⁊ tota terra fertur: ⁊ totus qdē ignis ⁊ scintilla in eundem locum. Quare neqȝ leue simpliciter nullum erit cor porum si omnia habent grauitatē Si āt leuitatem graue nullum erit.

¶ Nunc ꝓbat ꝙ nō det infinitū ꝭm quātitatē dis cretā seu discontinuū ⁊ diuidit i tres ꝭm ꝙ tres ra tiōes adducit ibi scda adhuc si grauitatē: ibi tertia adhuc si vbi. De prima Ar. intendit ꝓbare ꝙ non detur ifinitū ꝙ nō sit cōtinuū: sed sit vt dixerunt de mocritus ⁊ leucippus. Unū vacuū infinitū in quo sūt ifinita corpora dispersa ⁊ diuisa determiata seu disticta figuris pōne ⁊ ordine q̄ēt sint vnius natu re sicut si eēt vnū aurū diuisū i ifinitas ꝑtes: qm̄ si sic eēt necessariū eēnt oium illoꝝ corpoꝝ eē vnum motū: qꝛ ab eadē nā nō pōt ꝓuenire nisi vnus mo tꝰ sic videmꝰ de tota terra ⁊ ꝑuo bolo eiꝰ: ⁊ de igne ⁊ scintilla: mō ipossibile ē eē solū vnum motū qꝛ si eēt sursū solū eēt leue in nā ⁊ nullū eēt graue. Et si eēt deorsū oia essent grauia ⁊ nullū esset leue qō est falsū vt pȝ ad sensū. ¶ Intelligēdū ꝭm Aue. ɔmen to. lxxv. ꝙ postꝙ Ar. ɔsiderauit oēs modos dstru ctiōis ifinitū h est ɔplemtū destructōis ipius. s. ꝙ n̄ det ifinito mō predicto. ¶ Et subdit ꝭȝ expositōeȝ

temistij: cui cōmentator ↄsensit ꝙ Ar. nō cōcludit itentum .s. ꝙ nō sint alia corpora idiuisibilia ifinita sed solum probat ꝙ nō oium sit vera nā.

Adhuc si grauitatem habent aut leuitatem erit aūt extremum: aliquid totius: aut medium. Hoc autem impossibile infinito ente totaliterqꝫ ubi non est medium: neqꝫ extremum neqꝫ hoc quidem sursum hoc autem deorsum nullusqꝫ motꝰ erit corporibꝰ lationis hoc autē non existente: motus non erit necesse. n. moueri. Aut ꝭm naturam aut preter naturā. Hec autem determinata sunt locis ꝓpriis ⁊ alienis.

Probat per secūdā rationem dicens ꝙ si talia sunt eiusdem nature: vt ꝙ oia sint grauia: aut leuia tunc in toto infinito erit reperire medium vel extrema: cōsequentia tenet: qꝛ grauia naturaliter descunt in medio: leuia vero i extremis: ad que naturaliter mouentur. Sed hoc ↄñs est impossibile: qꝛ i ifinito ñ pōt reperiri mediū nec extrema ⁊ per cōsequens nec sursū nec deorsū. Et sic in eo nō erit locus ⁊ per consequens neqꝫ motꝰ naturalis aut violentus: qđ est impossibile. Intelligēdū ꝭm Aue. cōmēto. lxxvi. ꝙ Ar. in ista rōne ꝓbat ꝙ nullū ē corpus infinitum tangibile: qꝛ tale corpus tāgibile aut est in medio: aut in circunferentia. Si in medio tunc est terminatū ad mediū vt terra q̄ terminatur per aquam. si in circunferentia tunc etiam est terminatum per circunferentiā que continet ipsum.

Adhuc si ubi preter naturā aliquid manet aut ferꝫ necesse cuiusdam esse alterius hūc motum ꝭm naturam. hoc autem credibile ex inductione. necesse igiꝫ neqꝫ omnia. grauitatem habere aut leuitatem sed hoc quidē hoc autem non:

Adducit tertiam rationem: ⁊ primo p̄mittit ꝙ sit aliquod corpus quiescit naturaliter in aliquo loco ⁊ dum est extra ad ipsum naturaliter moueꝫ: ꝙ necesse est esse aliud corpus qđ ibidem quiescit preter naturam: ⁊ dum illuc mouetur preter nām mouetur hoc pꝫ ex inductione: qꝛ si terra mouetur naturaliter deorsū: ⁊ ibi naturaliter quiescit: ē aliđ corpus vꝫ ignis qđ ad illum locum mouetur p̄ter naturā: ⁊ in illo preter naturam quiescit. Hoc p̄misso arguit Ar. sic: si omnia talia corpora essent eiusdem nature vt dixerūt āliqui: tūc erūt grauia aut leuia: ⁊ sic eorꝫ erit tantum vnus motus: ⁊ per cōsequens solum vnus locus qui erit locus eorum ꝭm naturam ⁊ hoc est contra suppositum: qꝛ tunc ille locus non inesset aliqui preter naturam: iđ concludit ꝙ est necessariū non omnia corpora eē eiusdem nature. Intelligendū ꝭm cōmentatorem cōmento. lxxvij. ꝙ illa propositio necesse est non oia grauitatem habere aut leuitatem destruit infinitū esse qꝛ ostēdit plura corpora esse ⁊ diuersa loca eē. Unde qui ponit infinitum esse negat multitudinē locorꝫ ⁊ corporū.

Quod quidem igitur non est corpus omnino infinitū ex his manifestū

Nunc epilogat dicens ꝙ ex dictis est manifestū ꝙ non est possibile esse corpus infinitum ⁊c.

Primum capitulum tertij tractatus primi libri đ celo in q̄ ōndit ꝙ non est nisi vnus mundus.

Quia autem neqꝫ plures possibile est esse celos dicimus. hoc n. dicebamus intendendum.

Postq̄ Ar. in 2° tractatu ostendit ꝙ mundus non est infinitus ꝭm magnitudinem. In hoc tertio tractatu ostendit ꝙ non sit infinitus ꝭm multitudinem: ⁊ continet duo capitula: in quorꝫ ostendit primo ꝙ non sit actu nisi vnus mundus: i 2° ostendit ꝙ sit impossibile esse plures mundos ibi scđm ꝙ aūt non solum. Primum diuiditur i tres: qꝛ i p̄mo permittit intentū 2° reddit cām dicti. 3° ꝓsequitur de intento sibi secūda si quis: ibi tertia oia eni. De prima intendit hanc conclusionem ꝙ impossibile est esse plures celos ⁊ hoc dicit se velle declarare hic supra ꝓmissit.

Si quis non putat uniuersaliꝫ ostensum esse de corporibus ꝙ. impossibile est esse extra mundum. s. de quocunqꝫ ipsorꝫ sed solum infinite positis dictam esse rationem.

Declarat cām dicti ⁊ dicit ꝙ cā huiꝰ perscrutationis est ista qꝛ posset aliquis dicere ꝙ non est vlr̄ đterminatū nec ꝓbatū ꝙ extra celū nō sit alquod corpus: sed solū ꝓbatū est ꝙ extra celū nō sit corpꝰ infinitū: iđ posset aliquis dicere ꝙ extra celum sit corpus finitum puta alius mūdus. Sed Ar. hoc remouebit i hꝰ tractatu. Intelligendū ꝭꝫ Auer. cōmento. xxiij. ꝙ celum lꝫ multipliciter sumaꝫ hic tamen capitur pro toto mundo vt superius dicebatur. Intelligendū 2° ꝙ Ar. in huius questiōis perscrutatione recto ordine intēdit: qꝛ perscrutatio de pluralitate mūdi sequitur ꝑscrutationem de finitate mundi ꝭm magnitudinem. Anima enim nō desiderat scire. Utrū mundus sit vnus vel plures:

nisi sciat prius q mundus sit finitus fm magnitudinem. Sed questio de pluralitate mundi ē dessicilior q̄stio de eius finitate fm magnitudinē.

Omnia.n.: ⁊ mouent̄ fm naturam ⁊ uiolentiā: ⁊ fm naturam quidem in quo manent non uiolentia ⁊ ferunt̄ ⁊ in quez feruntur ⁊ manet. In quo autez uiolentia ⁊ feruntur uiolentia ⁊ in quem uiolentia feruntur uiolentia ⁊ manent. Adhuc si uiolentia ista latio contraria scdm naturam:

Nunc psequitur de intento: ⁊ duo facit qz pmo ostendit finitatem mundi ex parte corporū inferiorum. 2° hoc idem ostendit ex parte corporū sup celestiū: ibi secūda adhuc āt ⁊ per eas. Prima i duas primo permittit tres suppositiōes. 2° psequit̄ arguēdo: ibi secūda ad mediū itaqz. De prima pōit tres suppositiōes. prima ē q oia corpora naturalia aut mouentur aut quiescunt. Et hoc aut naturalit̄ aut violenter. secūda est q corpus qd naturaliter quiescit alicubi: si extra suū locū naturalez ponatur ad illum mouetur naturaliter: ⁊ corpus qd mouet̄ naturaliter ad aliquē locum in illo naturaliter q̄escit in aliquo loco violenter quiescit ad illū mouet̄ violenter ⁊ ab illo naturaliter recedit. tertia est q si aliquis motus inest alicui corpori violenter: sibi contrarius inest ei fm naturam. Intelligendū q cōmētator dicit istas suppositiones esse per se manifestas. Sed tñ cōtra secūdā posset argui sic: qz si terra fit in ɔcauo orbis lune naturaliter descendit ad locum aeris: ⁊ tñ in illo loco non quiescit naturaliter. quare ⁊c̄. Respondetur q habet itelligi d loco vltimato: mō locus aeris nō est vltimatus i descensu terre: sed medium mundi: ex quo seq̄t̄ q aliqd corpus ad aliquē locū naturalr̄ mouet̄ a quo naturaliter recedit pz ex dictis.

Ad medium itaqz q hic si infert̄ terra: inde hinc feretur illuc secundum naturam: ⁊ si manet hic inde non uiolentia: ⁊ feretur secundum naturaz huc una eni que secundum naturā.

Nunc pbat intentuz: ⁊ tria facit fm q triplicit̄ pbat q non sint plures mundi q̄ vnus ibi scda adhuc necesse ibi tertia: sz adhuc necesse. De prima intendit talē rōnem: si esset alter mundus tūc sequeretur q terra aut violenter moueret̄ ad mediū: aut naturaliter recederet a medio: vtrūqz est cōtra naturam terre. Et probatur consequētia: qm̄ si daret̄ alier mundus in cuius cētro esset terra: aut illa terra moueretur uiolenter ad mediū hu⁹ mundi: aut naturaliter ⁊ in eo naturaliter quiesceret. Si dicatur q mouetur violenter ad mediū huius mundi ergo ibi quiescit naturaliter: ⁊ per ɔñs terra huius mundi moueret̄ illuc naturaliter: cū sit eiusdem nature ⁊ per ɔñs naturaliter recederet a medio huius mundi: qd erat scdm inconueniens. Si dicatur q terra alterius mundi moueretur naturaliter ad medium huius mūdi: ergo recederet naturaliter a medio alterius mūdi: ⁊ per ɔñs terra huius mūdi violenter mouebitur ad istud mediū cū in medio huius mundi naturaliter quiescat: ⁊ sic sequitur primū inconueniens: q terra violent̄ mouebitur ad medium. Et oēs cōsequentie tenent: qz tales terre essent eiusdem nature ⁊ earum eadem essent loca fm spēm quare ⁊c̄.

Adhuc necesse omne mundos ex eisdem esse corporibus. similiter q̄ dez existentes secunduū naturam. Sed adhuc ⁊ corpotum ununquodqz necessarium eandem habere uirtutem ut puta dico ignem ⁊ terram ⁊ inter medium hoꝝ.

Adducit scdam rōnem: ⁊ duo facit primo pmittit quoddā 2° rōem format ibi nate sūt igitur. Prima in duas. primo pmittit 2° declarat ibi si eni eq̄uoca. De prima dicit: q si ponerentur plures mūdi: necessariū esset ipsos eē cōpositos ex corporib' habentib' naturas ɔsimiles i spē ⁊ vltra h° oporteret vtrūqz eoꝝ habere eandem virtutē: sic q vnuz eēt cōsimilis virtutis cū alio: ⁊ eiusdē spēi: vt ignis cū igne ⁊c̄. Intelligēdū fm Auer. ɔmento. lxx. q Ar. probauit q est impossibile esse plures mundos. qz tunc corpora simplicia mouerentur simul motibus ɔtrarijs: vt pz ex dictis: dum terra moueretur a centro vnius mundi ad centrum alteri⁹: tunc simili moueretur naturaliter ⁊ violent̄. Naturaliter quidē inquantū moueretur ad mediū vni⁹ mundi: ⁊ violēter inquantū moueret̄ a medio alteri⁹ mundi: ⁊ qz hoc nō sequeretur nisi ponat̄ corpora vnius mundi ⁊ alterius esse eiusdem nature: iō Ar. hec incipit demonstrare.

Sic enim equiuoca hec ⁊ non secundum eandem id eam dicuntur que ibi his que apud nos ⁊ eq̄ uoce utiqz dicetur mundus. palam igit̄ q hoc quidem a medio ferri natum ē hoc autem ad medium ipsoꝝ siquidem ois eiusdem speciei ignis igni ⁊ alioꝝ unūquodqz. quemadmodum ⁊ que hoc partes ignis.

Si enī equoca: declarat propositū ⁊ duo facit

sicut dupliciter hoc declarat: ibi secunda ꝙ aūt necesse. De prima dicit si nō oia corpora vnius mūdi ꝛ alterius consimilia essent eiusdē speciei sequeret ꝙ diceretur equiuoce: ita ꝙ ignis diceret equoce ꝺ igne vni⁹ mundi ꝛ de igne alterius mundi: ꝛ sic de aliis ꝛ per ꝯns etiā terra diceret equoce: ꝛ sic mūdus diceretur equiuoce de vno mundo ꝛ de alio qꝺ est falsū. si ergo ponant eiusdē spēi tūc necesse ē ꝙ vnaqꝫ illaꝝ partiū moueatur a medio: aut ad medium aut circa mediū: sicut apparet in partibus huius mundi. Intelligendū ꝑm cōmentatorē: ꝙ non est per se notū ꝙ partes alterius mundi: si eēt ꝛ huius sint eiusdem spēi: sed hoc declaret ꝑ duas rationes. Prima motus partiū pluriū mundoꝝ si essent: essent eiusdē spēi: ergo ꝛ illa corpora seu ꝑtes: tenet ꝯña qꝛ principiū motus est natura itrinseca corpoꝝ: ꝛ añs pꝫ: qꝛ oīs motus aut est a medio aut ad mediū: aut circa mediū: ergo cū isti mot⁹ debeantur corporibus hic exñtibus: ꝛ nō plures nec pauciores isti etiam inerūt corporibus alteri⁹ mūdi: secunda rō est ista quā facit Arꝫ. qꝛ tunc ille partes dicerentur equiuoce: ꝛ per ꝯns mundus diceretur equiuoce de ambobus nec eis cōpeteret eadem diffinitio: sed solū cōuenirent in nomie.

Quod autē necesse sit habere ex his que circa motus suppositionib⁹ manifestum. Motus eni finiti. Et unuꝫ quodqꝫ elementorum dicitur secundum unum quēdam motuuꝫ. Quare si quidem ꝛ motus idem ꝛ elemēta necesse est esse ubiqꝫ eadem.

Adducit secūdā rōnem: ꝛ arguit sic motus simplices sūt tantū tres in genere: ergo corpora qbus debentur isti motus erunt eiusdē spēi: tenet ꝯña qꝛ si motus sunt tātum tres in genere: erūt i illis corporibus ꝛ i istis eiusdē spēi ꝛ per ꝯns copora erūt eiusdem spēi.

Nate sunt igit ferri ꝛ ad hoc quideꝫ medium que in alio mundo terre ꝑtes: ꝛ ad hoc quidem extremum: qꝛ ibi ignis: sed impossibile: si enim hoc acciderit: necesse est ferri sursuꝫ qdē tertia in proprio mundo. ignem autem ad medium. Similiter autem et que hic terraꝫ a medio ferri ꝑm eam naturam latam ad id quod ibi medium propter mundos sic poni ad inuicem. Aut eniꝫ non ponendum eādem esse naturam simplicium corporum in plurib⁹ celis aut dicentes sic mediuꝫ unum necesse est facere ꝛ extremum. hoc autem existente in conueniente impossibile est esse mūdos plures uno.

Adducit secūdam rōnem ad ꝓbandū nō eē plures mundos: ꝛ duo facit. primo hoc secūdo remouet dubinm ibi significare aūt. De prima dicit ꝙ si essent plures mundi tunc terra alteri⁹ mundi moueretur naturaliter ad mediū hui⁹ mundi: ꝛ ignis ad circūferentiā: tenet ꝯña qꝛ terra illius mūdi et huius essent eiusdē spēi: ꝛ ita de aliis: ꝛ per ꝯns loca earum debent esse eadem in spē: ergo cū terra q̄ est hic moueatur ad medium huius mūdi: eadem rōne erit de terra alterius mundi ꝙ naturalit mouebitur ad medium huius mundi: sed ꝯns ē īpossibile: qꝛ tunc terra naturaliter mouetur sursū: cum nō possit transcire ad mediū huius mundi nisi pri⁹ moueatur ad circūferentiā alterius mundi: ꝛ simili rōe ignis moueretur deorsum: ꝛ sic de aliis. Ita ēt dicatur de terra ꝛ de igne huius mūdi respectu medii ꝛ circūferentie alterius mūdi. Et subdit cōcludendo ꝙ si non vis cadere in hoc inconueniēs aut oportebit te ponere si sunt plures mundi ꝙ partes eorum similes non sūt eiusdem spēi: aut ꝙ non sit nisi vnum medium ꝛ vna circunferētia. ꝛ ꝑ cōsequens vnus mundus. Sed primū est incoueniēs vt appet ex dictis gº ꝛc. secūdū est ponendū.

Significare autem aliā esse naturā simplicium corpoꝝ si distent minus uel plus a ꝓpriis locis irrationabile. Quid. n. differt tāta quidē dicere lōgitudinem distare aut tanta. Differt enim secundum rationem quanto plus magis. species āt eadem.

Remouet dubinm qꝛ posset aliquis dicē ꝙ corpora istorum mundoꝝ nō sūt eiusdeꝫ spēi qꝛ lꝫ oīs terra hic existens sit eiusdem speciei cū alia hic existente: nō tñ ita est de terra alterius mūdi ꝛ causa est: qꝛ maior est distantia terre huius mundi ad terram alterius ꝙ in terris hui⁹ mundi hoc remouet Arꝫ. dicens ꝙ dicere aliqua differre spē propter distātiam est irratōabile: sicut pateut ꝺ vna terra existente in centro ꝛ de alia existente in circunferētia. Unde propter distantiam nō variatur spēs motus aut mobilis. lꝫ bene sit variatio motus ꝑm formā idest velocitateꝫ cū sit velocior in fine ꝙ i ꝑncipio.

Sed adhuc necesse esse aliquem motum ipsorum quod quidem eni mo

uentur manifestum. utrum igitur in omnibus dicemus moueri etiam cõtrarijs sed quod non natum est oio moueri impossibile hoc moueri uiolentia?

Adducit tertiã rõem: ꝛ diuiditur in tres qꝛ primo ponit suppositiões. 2° format rõem ꝛ tertio mouẽt instantias scõa ibi itaqꝫ necessariũ ibi tertia ꝙ aũt ẽ aliqd. prima i duas: qꝛ primo facit qȯ dictũ est 2° remouet vnã cauillationem ibi: si aũt ad spẽꝫ eadẽ. Prima in duas: sicut dua suppositiones ponit: ibi secũda si igitur est aliquis. De prima ponit hanc suppositionẽ. Necesse est oia corpora esse naturaliter mobilia ꝭm locum: ſꝫ vtrũ cuilibet corpori cõpetat moueri motibus contrarijs: vꝫ naturali ꝛ violento: hoc ex dictis apparet ꝙ cõpetit his q̄ mouent recto: sed ñ cõpetit mobilib⁹ motu circulari. Uerũtamẽ si aliquid est qȯ impossibile sit moueri ꝭm naturaꝫ illud ipossibile est moueri violent

Intelligendum secundum Auer. commento. lxxxiiij. ꝙ si aliquod est corpus quod impossibile sit moueri naturalit illud ipossibile est moueri violẽter: qȯ probat sic: qꝛ si aliquod corpus potest moueri violenter: potest moueri contra naturã: ꝛ per cõsequẽs habet nãm: sed nã est principiũ mot⁹ naturalis. ergo potest moueri naturaliter: ꝛ per ꝯñs ex opposito cõsequentis sequitur oppositũ añtis: ꝙ si aliquod corpus nõ pȯt moueri nãliter: ipsũ nõ potest moueri violenter.

Si igit̃ est aliquis motus ipsorum secundum naturam: necesse est eoꝝ que similis speciei ꝛ singulorum ad unum numero locuꝫ existere motũ. Puta ad hoc aliquod mediuꝫ ꝛ ad hoc aliquod extremum:

Ponit secũdã suppositionem que est ꝙ oia corpora eiusdẽ speciei sunt naturaliter mobilia ad eũdem locum numero: vt oẽs terre sunt naturaliter mobiles ad idem mediũ mũdi ꝛ omnes ignes ad idem concauũ celi.

Si autem ad speciẽꝫ eandem plura autem: qꝛ ꝛ singularia plura quideꝫ spẽ ãt unumquodqꝫ indifferens:

Remouet vnam cauillationẽ ꝛ duo facit ṗmo ponit cauillationẽ 2° ipsam remouet: ibi nõ huic q̄deꝫ. De prima cõtra suppositionẽ secũdã facit hãc cauillationẽ. Idẽ corp⁹ numero appetit eũdẽ locũ nũero g° corpora diuersa nũero appetũt diuersa loca nũero. Et ex h° cauillatõe posset dici: ꝙ dato ꝙ plures essent mundi non propterea terra vni⁹ moueretur ad medium alteri⁹ qꝛ ex quo ille terre diffe-rent nũero appeterent loca dĩa numero:

Nõ huic quidem: huic autem nõ tale erit partium. sed similiter omnib⁹ similiter enim omnia secundum spẽciem indifferentia ab inuicem. Numero autem alterum quodcunqꝫ a quocunqꝫ dico auteꝫ hoc quoniam partes que hic adinuicem ꝛ que i altero mundo similiter se habẽt. Sumptum igit̃ hinc nihil differt per comparationem ad aliquid earum que in alio aliquo mundo partium ꝛ respectu earum que in hoc ipso: sed similiter. Differunt enim nihil specie ab inuicem.

Soluit dicens ꝙ diuersa corpora solo numero differentia nõ appetunt diuersa loca numero: ꝛ cã est qꝛ oium talium corpoꝝ est vna natura ꝛ percõsequens vna inclinatio. Unde si essẽt plures mundi terra vnius ꝛ terra alterius haberent eandẽ naturã: ꝛ percõsequẽs inclinationẽ ad eudẽ locum numero. Intelligendũ ꝭꝫ Aue. cõmẽto. lxxxvj. ꝙ plura corpora tm̃ numero dĩa non appetunt diuersa loca. Et cã qꝛ pluralitas numeralis corporũ in pluribus mundis esset cã diuersitatis locorum ita esset in eodem mundo: ꝛ tunc sequeretur ꝙ in isto mundo essent plura loca sursũ qȯ est impossibile ꝛ pꝫ ꝯña qꝛ in hoc mundo infinite: sũt ptes terre solo numero differentes: ꝛ similiter dicatur de igne g° si plura corpora numero appetant diuersa loca numero sequitur ꝙ in hoc mundo sũt ifinita loca media ꝛ extrema.

Itaqꝫ necessarium aut mouere has suppositiones. aut medium unum esse ꝛ extremum. hoc autem ente necesse est ꝛ celum unumsolum esse et non plures eisdem his argumentis ꝛ eisdem necessitatibus.

Nunc format rationem sic si plures mundi eẽnt sequitur ꝙ terra vnius moueretur ad mediuꝫ alterius: vl' opporteret remouere suppositione premissas: vꝫ ꝙ nõ oia corpora sunt naturaliter mobilia: vel ꝙ nõ omnia corpora eiusdem spẽi sũt naturalit̃ mobilia ad eundem locũ numero.

Quod ãt ẽ aliq̄d quo nata est terra ferri ꝛ aqua palaꝫ est ex alijs Omnino enim quod mouetur: ex quoddã

i quiddaȝ transmutatꝰ: ⁊ hoc ex quo
⁊ in qᵒ specie differunt. Omnis eni
finita transmutatio puta quo sanatꝰ
ex infirmitate in sanitatem. ⁊ quod
augmētatur ex paruitate in magni
tudinem: ⁊ quod fertur igitur ⁊ eniȝ
hoc fit unde quo. Oportet igitꝰ spē
differre ex quo ⁊ in quod natum est
ferri: quemadmoduȝ quod sanatur
non ubi contingit neqȝ ubi uult mo
uens ⁊ ignis igitꝰ ⁊ terra non ad infi
nitum feruntur: sed i oposita: oppo
nuntur autem secundum locum sur
sum: ei qᵒ deorsum quare ista erunt
termini lationis.

Mouet instantias: ⁊ diuiditur in tres sic tres
instantias mouet ibi secunda. Argumentum aūt
eius ibi tertia: sed adhuc neqȝ. Prima in duas: qꝛ
primo facit qᵒ dictū est secūdo remouet cauillatio
nē ibi qm̄ aūt ⁊ qui certnȝ. De prima dicit. Posset
aliquis dicere ꝙ si plures mundi essent: non tamē
terra vnius moeretur ad mediū alterius. Et rō qꝛ
terra indifferēter se hȝ ad omnem motū: nec maio
rem inclinationem hēt ad motū rectū ꝙ circularē:
iō dato ꝙ in vno mūdo terra moueatꝰ circulariter
nō oportet ꝙ moueatur ad mediū alterius mundi
hanc instantiā remouet dicens: qm̄ ois motus na
turalis est de cōntrario in cōtrarium ⁊ a certo ter
mino in certū terminū: ⁊ nō in quēlibet indifferentꝰ
sed in determinatū. Quod declarat i oi genere mo
tuū. Unde oē qᵒ sanatꝰ mouetꝰ ex infirmitate i sani
tatem ⁊ oē qᵒ augetur mouetꝰ de puitate i magni
tudinem: ⁊ oē qᵒ mouetur localiter: mouetꝰ de vno
loco i aliū locū ⁊ hi termini dn̄t spē: ⁊ sūt ꝯtrarῧ.
Nec fiunt motus naturales indifferenter ad diuer
sos terminos: vt fit motus aialis: sed in terminos
determiatos: vt terra monetur deorsū ⁊ ignis sur
sum: ⁊ sic non mouebuntur i infinitū. Intelligē
dum ꝺm cōmentatorē cōmento. lxxxviij. ꝙ Arꝫ. in
duxit in quolibet genere motuū. Unde in tribꝰ ge
neribus pōt fieri verus motus. s. in q̄ntitate qua
litate ⁊ vbi. Jō Arꝫ. declarat ꝙ quilibet talis est de
cōtrario in ꝯtrarium siue sit alteratio: siue motꝰ ad
quātitatē siue motus ad vbi. Intelligendnm 2ᵒ
ꝙ differentia est inter motū nālem ⁊ motū aialem
qm̄ motꝰ aialis pōt esse indifferenter ad diuersas
differentias positionis: vt pȝ sed motus naturalꝰ
est ad determinatā differentiā: vt sursū vl deorsū.

Quoniam autem ⁊ qui circū habet
aliqualiter opposita ea que ꝺm dia
metrum: toti autem n̄on est contra
rinm neqȝ unum. quare ⁊ his modo
aliquo motꝰ in opposita ⁊ finita. Ne
cesse igitur esse aliquem finem ⁊ nō
in infinitum ferri.

Remouei cauillationē qꝛ posset dicere aliq̄s tu
dicis ꝙ ois motus est de cōtrario in contrariū: ⁊ p
ꝯn̄s motus circularis est de cōtrario in cōtrariū
oppositū tamē huius est dictū superius vbi proba
tum est ꝙ motui circulari nihil est cōtrariū. Rn̄det
Arꝫ. dicens ꝙ motꝰ circularis est quodāmō de cō
trario in cōtrariū: qꝛ quantū ad partē eius que est
ab vna extremitate diametri mundi ad aliā: sȝ tn̄
quantū ad totuȝ motū nō est de contrario in ꝯtra
rium: sed ab eodē in idem: iō cuȝ ois motus sit de
cōtrario in cōtrariū sequitur ꝙ ois motus est fini
tus: ⁊ habet terminū. Intelligendū ꝺm Arꝫ. cō
meto. lxxxix. ꝙ motus circularis pōt dupliciꝰ con
siderari. Unomō quātū ad totū mobile ⁊ quātum
ad totā circulationē: ⁊ sic motus circularis nō est
de cōtrario in contrariū: sed ad eòdem i idē vt di
ctum est. Aliomō pōt considerari quantū ad pteȝ
mobilis vt eēt vna stella: ⁊ quantū ad partē motꝰ:
quo vȝ mouetur ab oriente i occidentem: ⁊ sic mo
tus circularis dicitur esse de contrario in cōtrariū
ꝓ quanto est ab vno extremo diametri ad aliū ex
tremū: ⁊ pro quanto ⁊ stella dicitur primo oriri
deinde occidere.

Argumentum autem est eius quod
nō infinitum ferri. et terram quideȝ
quanto utiqȝ propinquior fit medio
uelocius ferri. Igneȝ auteȝ quanto
utiqȝ ei quidē sursum: sit autem infi
nitum esset infinita itaqȝ uelocitas
Si autem uelocitas ⁊ grauitas ⁊ le
uitas ⁊. n. amplius descendente uelo
citate alteruȝ grauitate utiqȝ erat ue
lox. sic si infinita erat huiusmodi ad
ditio et uelocitatis additio infinita
utiqȝ esset.

¶ Si plures mundi essent nō oporteret terrā vniꝰ
moueri ad mediū alterius: q: corpus nāle quanto
ꝓpinquiꝰ est suo loco naturali tanto velocius mo
uetꝰ: ⁊ quāto remotiꝰ tāto tardius. Cum aūt terra
vnius mundi in īfinitū distet a medio alterius mū
di sequitꝰ ꝙ īfinita tarditate moueatꝰ ⁊ per ꝯn̄s nūꝙ
mouebitꝰ ad mediū alterius mūdi. Hac instātiā re
mouet dicens ꝙ potius ꝯcluditꝰ oppositū eius qᵒ
intēditꝰ: qꝛ si quāto graue sit ꝓpinquius suo loco na

turaliter tãto velocius mouet: g° si terra moueat i infinitũ versus mediũ alterius mũdi tanq̃ versus suũ locũ nãlem cõtinet velocius ⁊ velocius mouebitur: ⁊ per ꝯñs infinita velocitate mouebit. ¶ Intelligenda sunt hic aliqua dicta cõmentatoris posita cõmento. xc. Primũ est q̃d est per se notum q̃ quanto corpus naturale fit propinquius suo loco naturali tanto velocius mouetur. scd̃m est q̃ quãto aliquid velocius mouet tãto illud ẽ grauius si mouetur deorsũ ⁊ idẽ itelligat de leui respectu motus sursũ. Tertiũ ẽ q̃ si graue distaret a medio mũdi p distantiã finitã ipsũ infinita velocitate moueretur hoc p3 ex primo. quartum est q̃ si talis distãtia foret infinita graue extra locũ naturalem ex ꝯñs haberet grauitatẽ infinitã p3 q2 velocitas isinita grauis in motu nãli nõ prouenit nec põt prouenire nisi a grauitate infinita. ¶ Intelligendũ 2° q̃ varij sũt modi ponẽdi cãm velocitationis motus nãlis in fine. Quidã dicũt q̃ est propter virtutẽ actractiuã loci naturalis q̃ fortius trahit mobile de ꝑpe quã de longe. Aliĩ dicũt q̃ est ꝑp aerẽ vel aliud corpus cõtinens q̃d isequit ⁊ ipellit ne det vacuum. Et aliĩ volunt q̃ mobile mediãte motu calefacit ⁊ ea refacit mediũ q̃d ẽ cã velocitationis mot⁹. Aliĩ ãt asserũt q̃d verisimilius est q̃ graue vel leue i motu naturali cõtinuato acquirit q̃dã habilitatẽ ad motũ seu potentiã accidentale3: qua velocius mouetur. Et hec coĩter appellat impetus sed de hoc albi diffusius inquireudum.

Sed adhuc neq3 ab alio fertur ipsorum hoc quidem sursum: hoc autẽ deorsum. Neq3 in quemadmodum quidam aiunt extrusione:

¶ Neq3 ponit tertiã dubitationẽ: ⁊ diuidit i duas q2 primo eã ponit. 2° remouet ibi tardius. n. vtiq3 De prima dicit q̃ possit aduersari⁹ dicere q̃ si plures mundi eẽnt non ꝑp hoc terra vnius moueret ad mediũ alteri⁹: q2 nullũ corp⁹ nãle mouet nãliter sed violenter: ⁊ per ꝯñs vbi nihil esset violẽtu3: nihil vnius mundi moueret ad aliũ mũdũ.

Tardius enim utiq3 moueretur maior ignis sursum: ⁊ maior terra deorsum. nunc autem contrarium semp maior ignis uelociusfertur. ⁊ maior terra in eum qui ipsoꝝ locum.

¶ Remouet dubitatiõe3 ⁊ duo facit sicut duplicit remouet ibi secũda. Neq3 veloci⁹. De p° arguit sic si omne q̃d mouet moueret violenter ⁊ ab extrise-co: sequeret q̃ maior terra tardius moueret deorsũ q̃ minor ⁊ maior ignis tardius moueret sursu3 quã minor ꝯñs est falsũ: videmus eni maiore3 terrã velocius descendere ⁊ ꝯña tenet: q2 maior terra plus resistit impellenti q̃ minor: iõ tardi⁹ mouebit ⁊ similiter arguat de igne.

Neq3 uelocius utiq3 in fine ferretur: si ui extrusione. Omnia enim a uim inferente lougius facta tardius ferũtur. Et unde ui illuc feruntur non ui Itaq3 ex his speculantib⁹ accipere fidem de dictis sufficienter.

¶ Remouet per secũdã rõem dicens: si omne q̃d mouetur moueret violenter: sequeret q̃ graue continue tardius ⁊ tardius moueret deorsũ: ꝯñs ẽ falsum: q2 videmus motũ graui⁹ continue velocitari deorsũ seruata vniformitate medij ⁊ tenet ꝯña per hoc: q̃ omnis motus violentus est tardior in fine quam in principio: ⁊ ex hoc trahitur q̃ mot⁹ nãlis est velocior in fine q̃ in principio: ⁊ motus violẽt⁹ est in fine tardior quã in principio. ¶ Intelligẽdu3 s3 Auer. cõmento xcj. q̃ fuerũt plures antiq̃ q̃ ponebant q̃ terra violenter stabat in medio ⁊ q̃ fuit mota ad mediũ violenter propter velocitatẽ mot⁹ celi impellentis eã: hoc aũt renuit Ar. q2 manifestum est q̃ elementa nãliter mouẽtur ad sua loca ⁊ in eis nãliter quiescũt. ¶ Intelligendum 2° q̃ cã quare motus violentus est tardior in fine q̃ in principio est remotio a mouente extrinseco violẽtate. Unde appropinquatio ⁊ remotio i motib⁹ ab extrinseco est cã diuersitatis i velocitatibus ⁊ tardi tatibus eorum.

Adhuc autem ⁊ per eas que ex prima philosophia rationis ostẽditur utiq3. ⁊ ex eo qui i circuiu motu quã necessarium sempiternum: similiter ⁊ hic esse ⁊ in aliis mundis palam ãt utiq3 sic fiet intendentib3. quoniam necesse unum esse celum.

Ostendit ex pte corporũ superioꝝ q̃ nõ sit nisi vnus mundus. Et tertia facit: q2 primo ad hoc ꝓbandũ adducit primã rõem. 2° scd̃am: ⁊ 3° epilogat: ibi scd̃a tribus eni ibi tertia õ corporeis. De p° arguitur sic motus corporũ super celestiũ est vnus ⁊ perpetu⁹ ad quem aliĩ reducũtur siue in vno mundo siue in pluribus: g° rõe corporũ supercelestium mundus est vnus añs est notum ex prima phia: ⁊ cõsequẽtia tenet: q2 si mot⁹ est vnus: mobile vnu3 eẽ d3 ⁊ etiã mouens. Intelligendũ ſm Aue. cõmento. xcij. q̃ ex duab⁹ scientijs. s. nãli ⁊ diuina apparet q̃ nõ sit nisi vnus mundus. Et subdit q̃ i sciã diuiã ẽ positũ q̃ mot⁹ circularis ẽ eternus ⁊ q̃ oẽs alij reducũtur ad ipm siue ponant mot⁹ i alio mũdo siue nõ. Similit ꝓbatũ ẽ i sciã nãli: q2 i octauo

phisicoꝝ: ꝙ motus circularis est vnus ⁊ ppetu': ⁊ idõ hoc est suppositũ in scia diuina tanꝗ̃ probatũ in scia nãli. Cũ ergo motus circularis sit vnus: seqͭ ꝙ mundus sit vnus: qđ pȝ qꝛ si motus sit vnus cũ mouens faciens talẽ motum nõ sit in mã ⁊ i sepatis a mã sit solũ vnũ in vna spẽ sequit ꝙ motor est vnus e: si motor ẽ vn' cũ eius nõ sit nisi vnus primus motus sequitur mobile esse vnũ ⁊ per ɔñs mũdũ eẽ vnũ: vt arguat sic tm̃ vnus est motor primus gͦ tantũ vnus ẽ motus primus ⁊ per ɔñs tm̃ vn' mũdus: añs ẽ demonstratuȝ .xij. metaphisice: qꝛ in sepatis a mã in vna spẽ est vnicũ indiuiduũ.

Tribus.n. entibus corporalibus elementis tria erãt ⁊ loca elemtoꝝ: un' quideȝ qui subsistentis qui circa medium. Alius autem qui circonlati ꝗ quidem est extremus. Tertius autẽ qui medius hoꝝ qui medij corporis

Ponit secũdã rõem: ⁊ duo facit. primo ꝑmittit vnũ suppositũ. 2ͦ ꝓbat ibi necesse .n. De prima premittit ꝙ cũ tria sint corpa simplicia i genere vȝ graue leue ⁊ corp' neutrũ.s. corp' supceleste: ita oportet eẽ tria loca in genere: vȝ locus grauiuȝ locus leuiũ ⁊ loc' supcelestiũ: ꝗ̃ est extrinsecus corporibus grauibus ⁊ leuib'. Intelligẽdũ ꝑm cõmẽtatorẽ cõmẽto .xciiij. ꝙ Arꝫ. in q̃rto phicoꝝ: vult ꝙ celuȝ nõ sit i loco: h aũt vr̃ velle ꝙ sit i loco. Et remouet hanc ɔdictionẽ Auer. dicẽs ꝙ Arꝫ. voluit ꝙ celuȝ nõ esset in loco in q̃rto phicoꝝ: supposito ꝙ extra celũ nihil sit: hic aũt dicit ꝙ est i loco dato ex dict antiquoꝝ ꝙ sit alter mundus: cũ oẽ corpus extra qđ est aliud corpus sit in loco.

Necesse.n. in hoc esse quod superfertur. si.n. non in hoc extra erit. Sed impossibile extra hoc quideȝ.n. sine grauitate. hoc autem habens grauitatem. Magis deorsum autem quã grauitatẽ habentis corpis locus nõ ẽ. si ꝗ dem ꝗ apđ medium grauis.

Format rõem secũdã ⁊ duo facit. pͦ hͦ 2ͦ remouet dubiũ ibi: sed ⁊ neqȝ. De pª arguit sic: si eẽt alẽ mũdus tũc eẽnt plra corpora grauia ⁊ leuia: ⁊ plra loca distincta ꝑm numerũ: ista ɔña tenet ex suppositione: sed ɔñs est falsũ: qꝛ aut alter mũdus ⁊ alia corpora eẽnt supra istũ mundũ: aut ifra: si supra gͦ dabit terra i alio mũdo supra ignẽ isti' mũdi: ⁊ per ɔñs graue supra leue. Si infra sequit ꝙ ignis i alio mũdo ẽ ifra terrã istius mũdi: ⁊ per ɔsequẽs leue est ibi graui.

Sȝ ⁊ neqȝ preter naturam. Aliũ eniȝ erit ꝑm alij autem non erit. Necesse igitur in intermedio eius esse huius autem ipsius que sunt differẽtie posterius dicemus.

Remouet dubiũ: qꝛ posset aliq̃s dicere ꝙ nõ se q̃ret illud icõueniens dicẽdo vlterius ꝙ corpus leue ⁊ locus su' eẽnt ibi ꝑter nãm: ⁊ nõ ꝑm nãȝ nec hoc ẽ incõueniẽs. Sed ɔ h' arguit Arꝫ. qꝛ si ibi eẽt corpus ꝑter nãȝ ⁊ locus: gͦ ibi poterit eẽ aliud corpus ꝑm nãm: ⁊ simil'r locus ꝗ̃ dato seq̃tur idẽ iconueniens: ⁊ subdit ꝙ de drñtijs loci dicetur post qꝛ in 2ͦ huius.

De corporibus quidem igit elementis que quidem sunt: ⁊ quot: ⁊ quis uniuscuiusqȝ locus: adhuc autẽ uniuersaliter quod scđm multitudineȝ loca palam nobis ex dictis.

Epilogat dicẽs ꝙ de elemẽtis totius ꝗ̃ sũt ⁊: q̃t sũt: ⁊ q̃s sit loc' vniuscuiusqȝ: ⁊ q̃t ꝑm multitudinẽ mãifestũ ẽ ex dict. Intelligẽdũ ꝑȝ ɔmẽtatorẽ ꝙ Arꝫ. ꝓ h' ꝙ dicit ꝗ̃ ⁊ q̃t dat nobis i telligẽ ꝙ elemẽta ⁊ eoꝝ loca sit ifinita magnitudie. ⁊ multitudine dubitat cc dicta vtꝝ sint tria loca i genẽ.s. loc' grauiũ ⁊ locus corpoꝝ celestiũ: ⁊ locu' itermedioꝝ corpoꝝ.s. leuiũ ⁊ dic Arꝫ i lr̃a ⁊ vr̃ ꝙ ñ qꝛ determinatũ ẽ 4ͦ phicoꝝ: celũ ñ ẽ i loco cũ extra celũ nihil sit gͦ ñ ẽ dare locũ corpoꝝ celestiũ. Ad hãc dubitatio nẽ rñdet cõmẽ. cõmẽto .xcij. ꝙ ẽ dare illa tria loca i gnere ⁊ ñ plra. ⁊ q̃lȝ eoꝝ ẽ tm̃ vn' nũero: idẽ ẽ solũ vn' mũd'. Un loc' grauiũ puta terre ⁊ aq̃ capiẽdo locũ ꝓ loco ãbiẽte ẽ ɔcauũ aer. Loc' ãt supcelestiũ põt dupl'r imaginari. Uno mõ ꝙ vltia supficies supmi celi extra ꝗ̃ nihil ẽ sit loc' illoꝝ corpoꝝ: ⁊ hec imaginatio ẽ mathe. Aliomõ ꝙ vltia spa sit locus orbiũ iferioꝝ ꝑȝ ei' ɔcauũ: ⁊ hec imaginatio ẽ nãlis. Ultia ãt spa nõ hȝ locũ ambiẽtẽ: vt declaratũ ẽ 4ͦ phicoꝝ. Sȝ locus leuiũ.s. ignis ⁊ aeris ẽ locus medi' int ꝑdicta duo loca.s. cõcauũ celi ⁊ ɔnexũ aque vl' ꝓ loca possumus itelligẽ spacia occupata a ꝑdictis corporib': sȝ pª expositio ꝗ̃ ẽ cõmẽtator ẽ melior. Et per hoc appet solutio ad argumẽtũ.

Scđm cap. tertij tractatus primi libri de celo ⁊ mũdo i ꝗ̃ ꝓbat ꝙ nõ ẽ possibile eẽ plures mũdos.

Qd ãt non solũ unus est: sed ⁊ impossibile fieri plures. Ad huc ãt qđ sempitern' incorruptibilis existẽs ⁊ ingenit dicim ꝑmuȝ dubitantes de ipso uidebit. n. utiqȝ sic itẽ dẽtib ipossibile unũ ⁊ solum eẽ ipȝ.

Postꝗ̃ Arꝫ i pͦ cͦ hui' tractat' ꝓbauit eẽ solum

vnū mūdū. Nūc i hº 2º caº ꝓbat ꝙ nō sit possibile eē plures mūdos ꝛ q̄tuoꝛ facit. Pº pmittit itentionē 2º adducit motiuū antiquoꝝ: quo argu ebāt eē plres mundos tertio soluit ipsū: quarto pꝛobat itentum ibi scōa in oībus enim ibi tertia cōsiderandū autē ibi qnarta dicamus autem. De pꝛima dicit ꝙ nō solum est manifestū ꝙ actu est tantū vnus mundꝰ sed etiā ꝙ ipossibile est esse plures mūdos ꝛ hoc fi et māifestū ex dicēdis. Etiā inquiref vtꝝ mundꝰ sit eternus igenitus ꝛ coꝛruptibilis. Pꝛiusꝗ tn̄ dubitatiue inquiritur de mundo vtrū plures ꝛ ipossibile sit solū vnū esse mundū.

In omnibus .n. his que natura ꝛ his que ab arte cōstantibus ꝛ generatis alterum est ipsa ſm se ipsam forma ꝛ mixta cum materia puta spere alterum species ꝛ aurea ꝛ erea spera ꝛ iterum circuli altera foꝛma et ereus et ligneus circulus.

Nunc adducit argumentū ad ꝓbandū ꝙ sit possibile eē plures mūdos ꝛ duo facit pꝛio premittit quoddā secundo arguit ibi quōm igit. pꝛīa in duas qꝛ pꝛio premtttit quoddā ꝛ illō exēplo ōclarati 2º arguit per rōem ibi quod quid erat. De pꝛima premittit hoc necessarium ꝙ in oībus constantibꝰ nā vel generatis aut factis p artē alterū est esse foꝛmā ſm ꝙ est foꝛma absolute ꝛ ſm ꝙ ē foꝛa materie mixta ꝛ alteꝝ ē eē spēꝝ ꝛ alteꝝ eē i diuiduū ꝛ ꝙ hº sit veꝝ pꝫ i exēplo. Nā spera vel circulus absolute sumptus valde diuersus ē a spera vel a circulo ſm ꝙ est in matera puta ſm ꝙ ereus vel ferreus.

Quod quid .n. erat esse dicentes spere aut circuli non dicemus in ratiōe aureum aut ereum tanquaꝫ non existentibus his de substantia si eream aut auream dicamus:

Nunc arguit illud ꝙ dictum est p rōem ꝛ duo facit pꝛimo hec 2º remouet dubiū ibi ꝛ si nō. De pꝛīa arguit sic illa distinguūt quoꝛū diffinitiones distinguntur sꝫ ita est ꝙ foꝛma absolute accepta ſꝫ ꝙ foꝛma diffinit diuersimode a foꝛma ſm ꝙ est i mā gº dictum verū. Maioꝛ est nota. Minoꝛ declaraf in lrā qꝛ qō quid erat esse .i. diffinitio spere vel circuli vt est in mā nō cadit in diffinitiōe circuli ſm ꝙ ē circulus tanꝙ n̄ existens de substantia illus.

Et si non possumus intelligere neqꝫ sumere aliō aliquid pꝛeter singulare Quandoqꝫ .n. nihil pꝛohibet hoc accidere puta si solum assumat circulū nihil enim minus aliud erit circulo esse ꝛ huic quidem circulo ꝛ hec quidē species hec āt species in materia ꝛ singularium:

Mouet dubiū ꝛ remouet. Nā dictū ē ꝙ aliō est esse foꝛme absolute est vt mixta materie. Sed diceret aliquis cōtra quia foꝛma nō pōt esse sine materia ergo non videtur ipsam posse assumi pꝛeter materiā. Nec videtur posse fieri ad vniuersale p̄ter singularia ad quod respōdet. Arꝫ. dicens ꝙ dato ꝙ illud sit verū realiter nihil tamē ꝓhibet illō abstrahere p intellectum qꝛ possū abstrahere hūc ꝯceptū cōem circuli videlicet circulꝰ ſm quē cōceptū circulus habebit aliud esse ab esse circuli vt est i materia ſm quod dicitur aureus vel eneus. Intelligēdū ſm Auer. circa has ptes cōmentato. xciiij.. qꝛ dicit Arꝫ. in oībus que sunt p nām ꝛc̄ qō oīa q̄ sunt ab arte vel p nām habent foꝛmā ꝛ materiā vñ oē naturale ꝛ oē artificiale est ꝯpositū ex mā ꝛ foꝛa ꝛ in oīa li ꝯpositū ē duplex ꝺ spositio assumenda. Una abstracta p intellectū ꝛ hec est foꝛma absolute sumpta seu spēs ꝛ alia est dispositio vt foꝛa ē in maīa ꝛ hº est idiuiduū. Uerbi grā ō coꝛpe rotūdo habemꝰ itētionē abstractā .s. rotūditatē ꝛ aliā habemꝰ cū considerāmꝰ eā in mā ꝛ dr̄ hoc rotūdū ꝛ iō cū foꝛa intelligit abstracta ē aliꝰ dispositiōis ꝙ cū itelligit in mā ꝛ ſm has diuersas dispositiōes diuersimode diffinitur vt rotunditas absolute considerata diffinitur ꝙ est figura plana vel solida ꝛc̄. nō accipiēdo aliq̄d ō mā linee sꝫ ꝯsiderata vt ē in materia diffinit p eē figurā aureā vel eneam.

Quoniam igit est celum sensibile singulariuꝫ utiqꝫ erit sensibile .n. omne in materia existit si autem singularium alterum. utiqꝫ erit huic quidem celo esse ꝛ celo simpliciter alterum igitur hoc celum et celum simpliciter et hoc quidem ut species et forma hoc autem ut materie mixtum quoꝝ āt est foꝛma quedam et species aut sunt aut contingit plura facte esse singularia

Adducit rōem q̄ antiq̄ ꝓbabāt eē plres mūdos vł saltē illō eē possibile ꝛ diuidit i duas qꝛ pº facit qō dictū ē 2º ōdit q̄ddam ꝛ ꝯcludit ibi siue .n. sūt ō pª intendit hāc rōem oē coꝛpꝰ sēsibile ē ꝯpositū ex mā ꝛ foꝛa sꝫ celū siue mūdꝰ ē coꝛpꝰ sensibile g mūdꝰ ē cōpositꝰ ex mā ꝛ foꝛa ꝯñtia nō cū minoꝛi. Maioꝛ āt appꝫ qꝛ aliō ē dicere celū ꝛ hº celū qꝛ q̄ dic celū dic foꝛam sine materia qꝛ spēꝫ sꝫ q̄ dic hº celum dic foꝛmā in materia quia indiuiduum ꝯpositum ex materia ꝛ foꝛma ꝛ ita est de aliis coꝛpoꝛibus sensibili

bus quia omne est compositum ex materia ꝛ forã ꝛ tunc sic mundus est compositus ex materia ꝛ forma sed i omnibus compositis ex materia ꝛ forma sunt plura indiuiduam vno sub eadem specie vel possunt esse ergo plures possunt esse mundi consequentia nota ꝛ minor. cum forma seu species quecunq; sit apta nata de pluribus predicari ꝛ inueniri in pluribus numero distinctis. Intelligendum secundum commentatorem ꝙ quia omne corpus sensibile est sensibile per materiam quia omne tale est compositum ex materia ꝛ forma ꝛ per ꝯsequēs nullum tale est intelligibile per materiam sed est sēsibile per materiam ꝛ intelligibile per formam. Jō cum aliud sit celitas ꝛ hoc celum quia celitas dicitur de pluribus in diuiduis sed hoc celum de vno tantum sequitur ꝙ per celitatem celum est intelligibile cum dicatur de eo vt forma sed inquantū hoc celum ꝛ compositū ex materia ꝛ forma est sensibile cum ipsum sit sensibile per materiam. Intellidum secundo ꝙ in omnibus habentibus formam in materia forma illa aut actu reperitur in pluribꝰ vno aut saltē in potentia sed non in actu ꝛ subdit vnum quod faciet ad solutionem huius argumenti antiquorum ꝙ si non sit pluralitas indiuiduorū respectu vnius forme in actu nec in potētia ꝙ repugnat ex parte materie ꝛ non ex parte forme quia dato ꝙ sit possibile secundum vnam formam esse pluralitatem indiuiduorum tamen aliquando stat ꝙ illud sit impossibile ex parte materie ꝛ hoc in casu in quo tota materia esset sub illa forma. Uerbi gratia si vna forma haberet totā materiam pertinentem ad formam statue. licet nō repugnaret ex parte forme esse plura talia indiuidua esset tamen repugnantia ex parte materie ꝛ ita dicet Aristo infra de mundo.

Siue enim sint species quemadmodum dicunt quidam necesse hoc accidere. siue etiam separatim nullum talium. Nihil minus in omnibus enī sic uidemus quorumcunq; substantia in materia plura ꝛ īfinita entia q; eiusdem speciei. itaq; aut sunt plures celi aut contingit esse plures. ex his quidem igitur suspicabitꝰ uti q; aliquis ꝛ esse ꝛ quod ꝯtingit plꝛes celos esse.

Subdit quoddam ꝛ concludit dicens ꝙ nihil facit ex hoc siue ponantur in rebus naturalibꝰ forme separate vt idee secundum ꝙ posuit plato siue ponatur omnes formas esse materiales quia in omnibus generaliter verum est ꝙ in quibus forma est in materia sub vna specie reperibilia sunt plura indiuidua actu aut potentia quare sequitur ꝙ cū mundus habeat formam in materia ꝙ rationabiliter quis arbitrari poterit eē plures celos seu mūdos seu ꝙ plures possint esse. Intelligendum secundum Auer. qḋ siue ponantur ydee sicut posuit plato. siue ponamus mundum esse compositū ex materia ꝛ forma sequitꝰ plures eē posse mūdos. vnde si pōamus vt voluit plato quod deus ab eterno habuit ideam mundi sicut ideas aliis speciebꝰ correspondentes mediate qua vt exemplari hunc mūdum ꝓduxit seu creauit sic pariformiter potest alium muudum de nouo creare sicut mediante ydea hominis alium hominem producit. Si autem velimus mundum componi ex materia ꝛ forma idem sequitur vt superius innuebatur. Intelligendū secundo ꝙ commentator facit vnam aliam rationē ad probandum ꝙ plures sunt mundi actu. vel potentia: Nam nos possumus imaginari extra celum esse vacuum infinitum ꝛ ꝙ in illo sint actu plures mundi sicut imaginamur plura corpora esse in aere ergo sequitur ꝙ possibile est plures mundos esse tenet consequentia quia imaginatio non est ex toto īpossibilis ꝛ an̄s est satis notum.

Considerandum āt iteꝝ quid hoꝝ dicitur bene ꝛ quid non bene alteram quidem igitꝰ esse rationem eamq; sine materia ꝛ causa eāq; in materia forme bene quidē dicitꝰ ꝛ sit hoc ueꝝ sed Nihilominus neq; una necessitas ꝓpter hoc plꝛes esse mundos neq; contingit factos esse plures:

Nūc soluit rationē antiquorum qua probare conebantur plures esse mundos actu vel potentia Et quattuor facit. Primo ponit solutionem secundo eam declarat per exempla tertio applicat ad ꝓpositum quarto concludit ibi secunda sic autem forte ibi tertia celum autem ibi quarta hoc ipsum igitur. Prima in duas. quia primo premittit in quo bene dixerunt ꝛ in quo male in ratione illa secūdo soluit ibi si quidem. De prima dicit ꝙ oportet considerare in ratione dicta supra in quo est benedictum. ꝛ in quo non. Unde primo est benedictum in hoc ꝙ alterū est esse forme absolute ꝛ vt est mixta materie quia primum esse est esse vniuersale ꝛ secundū particulare sed vlterius est maledictum. ꝙ ex hoc sequatur quod possibile sit plures mundos eē

Si q̄dem iste ex tota est materia quē admodumest:

Soluit argumentum. Unde cum arguitur sic. In omnibus consequentibus formaz i materia sub eadem specie contingit reperire plura indiuidua in actu vel in potentia dicit Aristo. ꝙ ista propositio sic absolute prolata est falsa quia solum habet veritatem si illa forma non perficit totam materiam possibilem subici tali forme si autez perficiat tunc illud dictum non est verum. Modo forma huius mūdi perficit totam materiam . possibilem reperiri ideo non potest mundus indiuidualiter plurificari. Intelligendum secundum Auer. commento. xcv. ꝙ illud argumentum fundatur super duabus propositionibus. Prima erat ꝙ omne corpus sensibile componitur ex materia ꝛ forma . ꝛ quod forma est aliud habente formaz: Secunda erat ꝙ in omni habente materiam ꝛ formam inueniuntur plura indiuidua in actu vel in potentia respectu illius forme modo dicit commentator secunda propositio est falsa vt dictum est ꝛ per consequens nō mirum si etiam conclusio quam inferunt antiqui. sit falsa.

Sic āt forte magis qḋ dr̄ erit manifestum si. n. est simitas curuitas in naso aut carne ꝛ est materia sumitat caro si ex omnibus carnibus una fiat caro et existat in hac simum nihil utiqꝫ aliud erit simum neqꝫ ꝯtinget factum esse.

Declarat solutionem per exempla ꝛ tria facit quia primo declarat pᵐmum secundo per aliud ꝛ tertio vniuersalizat dictum suum ibi secūda similiter aūt ꝛ si ibi tertia similiter autem ꝛ in alijs de prima dicit ꝙ solutio sit vera patet ꝛ ponamus ꝙ simitas sit quedā forma ipsi naso ꝛ materia sbiecta tali forme sit caro nisi tunc certum est quod si ex . omnibus carnibus fiat vna caro in naso que sue forme subiciatur. s. simitati nō erit nisi vnus nasus simꝰ nec erit possibile esse alios isto naso stante.

Similiter autē ꝛ si homini sunt materia carnes ꝛ ossa ꝛ si ex omni carne et omnibus ossibꝰ homo fiat: impossibilibus existentibus dissoluta esse. ñ utiqꝫ ꝯtinget esse alium: hominem

Ponit secundum exemplum ꝛ dicit ꝙ posito ꝙ materia subiecta forme hominis sunt carnes ꝛ ossa ꝛ ex omnibus carnibus ꝛ ossibus sit solum vnꝰ homo a quo sit impossibile illa separari tunc erit impossibile eē plures homines.

Silr autem ꝛ in alijs omnino enim quocunqꝫ est substantia in subiecta quandam materiam horum nihil ꝯtingit factum esse non: existente quadam materia.

Uniuersalizat dictum suum dicens ꝙ idem intelligendum est de alijs formis habentibus esse in materia ratio est ista quia si aliqua forma esset in tota materia ꝛ posset fieri alia aut ergo ex aliqua materia fieret illa forma aut ex nullo non est nulla quia ex nihilo nihil fit primo phicoꝝ. si ex aliqua aut fieret ex materia subiecta prime forme aut alia nō ex alia quia positum est qḋ tota materia subiciatur prime forme nec ex eadez quia due forme numero differentes non possunt esse in eadez portione materie quia tunc illud haberet duplex esse dicit ergo ꝙ in quibuscunqꝫ habentibus formam in subiecta materia nihil contingit possibile fieri sḃ illa specie non existente alia materia possibili subici alteri forme i eademspecie. Intelligendū secundū Auer. commento. xcvj. ꝙ in speciebus generabiliū ꝛ corruptibilium necessarium est esse infinita indiuidua sub eadem specie in potentia tantum vt conseruet species nam cum impossibile sit ꝙ partes materie. sint infinite in actu oportet ꝙ infinitas talium indiduorum non sit in actu sed in potentia soluz ꝛ secūdum successionem in partibus materie immo i eadem parte materie infinita indiuidua . eiusdem speciei possunt sibi succedere licet non imediate in speciebus autem ingenerabilium ꝛ in corruptibilium in quibus vnum indiuiduum continet totam materiam pertinentem ad talem forma nō est possibile reperiri plura indiuidua sub eandem speciē. cū ergo mundus sit ingenerabilis ꝛ in corruptibilis ꝛ contineat totam materiam ipossibilem sequitur ꝙ non est possibile reperi aliud indiuidum sibi simile in specie.

Celum autez quid singnlarium ꝛ eorum que ex materia sed si non ex parte ipsius constat sed ex omni esse quidem ipsi celo ꝛ huic celo alterum est. Non tamen neqꝫ utiqꝫ erit aliud neqꝫ utiqꝫ contingent factos esse plures propter oēm materiā ꝯprehensā eē

Applicat dictum suuz ad propositum dicens ꝙ celum siue mundus est de numero singulariuz ꝛ ē compositum ex materia ꝛ forma sꝫ non est compositum ex parte materie tantum vt alia indiuidua plurificabilia in specie. sed ex tota materia que pōt reperiri ꝛ quod celū sit sic cōpositū pꝫ cū aliḋ sit eē celū ꝛ hoc celū vt supꝰ dicebat ideo cum celuz siue mūdus ꝯprhendat totam materiā sub vna forma bene sequitur ꝙ est impossibile eē pulres mundos Intelligendum secundum auerro . commento. xcvii. ꝙ celuꝫ capitur pro toto mundo in quo illḋ quod est quasi forma est corpus celeste ꝛ illḋ quod

se habet vt materia sunt ista inferiora generabilia ꝛ corruptibilia ꝛ merito celum dicitur vt forma in mundo quia non habet Materiam ex qua componatur nam tunc haberet contrarium ꝛ sic esset generabile ꝛ corruptibile consequens falsum vt patet consequentia quia omne habens materiam subducit contrarietati transmutationi ꝛ corruptioni.

Hoc ipsum igitur restat ostēdere qđ ex omni ꝛ naturali ꝛ sensibili cōstat corpore.

Concludit dicens ꝙ pro ampliori doctria restat ostendere ꝙ celum ꝯstat ex omni materia ꝛ ex omni naturali ꝙ sensibli corpore

Dicamus autem primnm quid dicimus esse celum ꝛ quotiens ut magis nobis manifestum fiat quod querit

Nunc Aristo. probat ꝙ non sit possibile eē plures mundos ꝛ duo facit. Primo premittit quandā distinctionem necessariam pro declaratione terminorum secundo sequitur Probando intentum ibi tripliciter autem dico. Prima in duas primo premittit intentum secundo ponit distinctionem declarando membra ibi vno quid igitur de prima dicit ꝙ antequā probet propositum oportet primo dicere quid dicatur celuȝ ꝛ quod modis vt magis fiat manifestum quod queritur.

Uno quidem igitur modo celum dicimus substantiam extreme totius circulationis aut corpus naturale qđ est in extrema circunferentia totius: ꝯsueuimꝰ.n.extremum ꝛ qđ sursum maxime uocare celum in quo ꝛ diuinum oē locatuȝ esse dicimus Alio āt rursus modo ꝯtinuum corpus extreme circunferentie totius in quo luna ꝛ sol ꝛ quedam astroꝝ ꝛ enim hec in celo eē dicimus. Adhuc āt aliter dicimus celum cōtentum corpus ad extrema circunferentia totum.n.ꝛ omne ꝯsueuimus dicere celum.

Nnunc ponit distinctionem declarando membra dicens ꝙ celum tripliciter dicitur. Uno modo dicitur celum de vltima spera que est vltimum corpus totius circulationis existens in extremo circūferentie eius ꝛ secundum hunc modum antiqui cōsueuerunt appellare celum illud quod est maxime sursum in quo diuinum est collocatum secūdo modo sumitur celum pro toto aggregato ex speris celestibus quod est continuum extreme circūferētie in quo aggregato sunt sol luna ꝛ alii planete quod dicimus esse in celo. Tertio modo sumitur celū pro toto aggregato contento inter vltimam circūferentiam ꝛ illud est quod consueuimus dicere totum ꝛ omne idest mundus. Ita ꝙ vno modo capit̄ celum pro vltima spera secundo modo ꝓ aggregato ex oībꝰ orbibus celestibus ꝛ tītio mō ꝓ toto mūdo

Tripliciter autē dicto celo totum ab extrema circunferentia ꝯtentum. ex omni necesse constare naturali ꝛ sensibili corpe propter neqȝ esse nullum extra celum corpus neqȝ contingere factum esse.

Nūc. Ar. ꝓsedit ꝓbādo itētū ꝛ itendit ꝓbare ꝙ mūdꝰ ē vnꝰ sic ꝙ extra ipsū nihil ē ꝛ duo facit qꝛ primo ostendit ꝙ extra celum non sit aliquod corpus naturale sensibile secundo ostendit quod extra celū non sit aliquod consequens corpus naturale vt sūt locus tempus vacuum motus ꝛc ibi similiter autē manifestum. Prima in duas quia primo premittit conclusionem quam probare intendit secundo probat ibi si enim de prima dicit ꝙ celo dicto tripliciter necessarium est ꝙ totum clum capiendo celum tertio modo vt est contentum ab extrema circunferētia sit constans ex omni sensibili corpore ita quod nullū corpꝰ sēsibile sit extra celū neqȝ sit possibile eē

Si enim ē extremam periferiam corpus physicum necesse ipsum aut simplicium esse corporum: aut compositorum aut secundum naturam: aut preter naturā habere. Simplicium quidem igitur nullum utiqȝ erit. qđ enim circunfertur ostensum est. quoniam non contingit permutare sui ipsius locum sed ꝛ neqȝ qđ a medio. possibile ꝛ neqȝ. quod in medio substans secundum naturam quidem enim non utiqȝ erit. Alia enim ipsorum ꝓpria loca preter naturam autem. si quidem sunt alii cuidam erit secnndum naturam qui extra locus eum.n.qui huic preter naturā necessarium alij esse secundum naturam

sed non erat aliđ corpus preter hoc nõ igitur est nullum possibile simplicium extra celum esse corpus. Si autem non simplicium neqꝫ mixtorum necesse enim esse simplicia. Mixto existente.

Probat cõclusionẽ ꝛ duo facit pmo ꝓbat quod de facto non sit aliqđ corpus sensibile extra celũ ꝛ° ꝙ nõ sit possibile eẽ vel fieri ibi ꝫ.ibi sed ꝛ neqꝫ factuꝫ de pꝛia intendit istã rõem. Si extra celũ daref aliqđ corpus naturale sensibile aut eẽt simplex aut mixtũ ꝛ esset ibi aut ꝭm nãm aut pter naturã sed nullum tale est gᵒ. Maior nota ꝫ sufficienti diuisione qꝛ oẽ corpus est simplex aut cõpositũ ꝛ minorẽ Arꝫ: dcla rat i lr̃a nã si extra celũ eẽt aliquod corpus simplex aut esset mobile motu circulari aut motu recto nõ põt dici ꝙ extra celũ sit corpus mobile motu circulari qꝛ tunc cũ esset ibi pter nãm ipsum posset moueri a suo loco naturalit ꝯñs est ipossibile qꝛ vbi cũqꝫ moueref ad quemcũqꝫ locũ moueref p motũ rectũ ꝛ tꝫ ꝯña qꝛ si extra mũduꝫ esset corpus mobile circularit tũc esset eiusdeꝫ spẽi cũ celo ꝛ p ꝯñs eis deberef idem motus ꝭm naturã ꝛ similit locus ꝗre ꝛc. Etiã nõ põt dici ꝙ extra celũ sit corpus mobile. motu recto qꝛ aut esset ibi ꝭm naturã aut pter nãm sed neutro modo põt dici ergo ꝛc. Maior nota ex sufficienti diuisione ꝛ minor ꝓbaf ꝛ pꝛio ꝙ nõ ꝭm naturaꝫ quia dato illo sequeref qđ elemẽta mobilia motu recto haberent plura loca naturalia ꝙ vnuꝫ ꝯñs est ꝯ supius dicta ꝛ pꝫ ꝯña qꝛ haberent vnum locũ in isto mundo ꝛ per ꝯcessũ vnũ aliũ extra nec etiã pter nãm qꝛ tunc talis locus iesset alteri corpi simplici ab elementis ꝭm naturaꝫ qꝛ ois locus qui inest alicui corpi pter nãm inest alteri ꝭm naturam ꝯñs ãt est falsũ qꝛ vt ꝓbatũ est pter elementa nõ est aliud corpus simplex mobile motu recto etiã extra celũ nõ ẽ aliqđ corpꝰ ꝯpositũ qꝛ vbi nõ est aliđ corpꝰ simplex nõ est corpus ꝯpositũ. ſꝫ extra celũ nõ ẽ corpus simplex vt argutũ ẽ gᵒ nec extra celũ est corpus cõpositũ ꝯña nota cũ minori maior ãt pꝫ p hoc qꝛ vbicũqꝫ est mixtũ ibi oꝫ eẽ vel saltẽ fuisse simplicia cũ mixtũ ex simplicibus cõpõaf. Intelligẽdũ ꝙ ꝯmtator ꝯmᵗᵒ. xcix. ꝓbat cõplecius ꝙ fecerit Arꝫ. ꝙ extra celũ nõ sit aliqđ corpꝰ qđ sit simplex ꝛ circulare mobile circularit ꝛ arguit sic. Si extra celũ eẽt aliqđ tale corpus aut esset ibi pter nãm aut ꝭm nãꝫ nõ pter naturã qꝛ tũc haberet aliũ locum naturalẽ ꝛ p ꝯñs ad illũ moueref ꝭm naturã ꝯñs ẽ ipossibile qꝛ corpus qđ mouef circularit nõ põt trãsferri ꝺ loco in quo ẽ nec etiã naturalit lꝫ hoc tacuerit Arꝫ. qꝛ dato illo sequeref ꝙ ibi esset alter mũdꝰ ꝯñs est falsũ ꝛ supra reprobatũ ꝛ reprobaf ꝯña qꝛ si extra celũ est aliqđ corpꝰ circulare ꝛc. tũc necesse est ꝙ ibi sit aliqđ corpus quiescens naturalit circa qđ moueatur ꝛ sit verbi gratia terra queãdmodũ est hic ibi quiescens in medio ꝛ si sic erit etiã ibi mobile ꝯriuꝫ illi puta ignis mobilis a medio ꝛ si extrema sunt ibi necesse est ibi esse iter media vt aer ꝛ aqua ꝛ sic erit ibi mundus compositus ex quinqꝫ corporibus simplicibus sicut iste quare ꝛc.

Sed ꝛ neqꝫ factum esse possibile aut n. ꝭm naturam erit aut preter naturam aut simplex aut mixtum. quare iterum idẽ ueniet sermo. Nihil. n. differt ꝯsiderare si est aut si factum esse possibile

Nunc ostendit quod extra celum nõ possit fieri aliquod corpus naturale sensibile ꝛ duo facit Primo quod dictum est secundo concludit ibi Manifestum igitur ex de prima intendit talem rationeꝫ si extra celum posset fieri aliquod corpus sensibile aut simplex aut mixtum sed neutro modo potest fieri. ergo ꝛcetera. Primo non simplex quia aut mobile motu circulari aut motu recto sed quocumqꝫ modo dicas sequitur inconueniens vt supra nec etiam mixtum quia sequitur idem inconueniens quod pus. Unde dicit quod nihil differt considerare si ue ponas esse aliquod corpus extra celum siue fieri quia illud quod factuꝫ est possibile fuit fieri ꝛ qđ possibile est fieri possibile est factum esse.

Manifestum igif ex dictis qꝛ neqꝫ ẽ extra: neqꝫ ꝯtingit facta esse corporis mollem nullius ex omni. n. est ꝓpria materia totus mundus. Materia. n. erat ipsi corpus naturale sensibile ita qꝫ neqꝫ nunc sunt pluref celi. neqꝫ fuerunt neqꝫ contingit fieri plures sed unum ꝛ solum ꝛ perfectum est. istud celum.

Concludit dicens ꝙ manifestum est ex dictis ꝙ extra celum non est neqꝫ possibile est esse factum aliquod corpus sensibile aut naturale ꝛ causa ẽ quia mundus est constans ex tota materia ꝛ hec materia est Moles omnium corporum sensibilium seu naturalium ꝛ ex hoc vlterius est manifestum qđ non est possibile esse plures mũdos neqꝫ fieri. Intelligendum primo secundum Auerro. commento capitulo ꝙ ratio probans ꝙ extra mundum non potest esse vel fieri aliquod. Corpus sensibile est cadem cum ratione ꝓbante ibi non esse aliquod corpus in actu ꝛ cã est quia cũ ipossibile est aliqđ ens esse in actu impossibile est ipsum posse esse vel fieri qm̃ possibili põito in eẽ non debet seqꝫ impossibile

sed posito inesse q extra mundum sit corpus sensisibile sequitur impossibile ergo 7c Intelligendū secundo quia dicit Ar. q mundus est perfect' causa est cum in vna specie est solum vnum indiuiduū apparet q sit perfectum 7 continens totam perfectionem illius speciei 7 ita est de mundo licet nō sit ita quando sub vna specie sunt plura indiuidua qr tunc vnumquodq habet portionem perfectionis eius. Intelligendum tertio secundum Auer. q demonstratio facta in hoc capitulo ad probandum mundum esse vnum solum per hoc q constat ex oī materia est alia a demonstrationibus supra habitis in alio capitulo quia ista demratio ē propter quid 7 alie sunt quia est a posteriori 7 a signo. Causa est quia demonstrationes supra facte sunt ducentes. ad impossibile 7 tale sunt a posteriori 7 a signo sed demonstratio hec quia sumitur ex solutione questionis supra facte pbantis posse esse plures mūdos pcedit per causam inuestigando veritatē illi' cause si per suam causam. Unde causa q mundus est vnicus est quia componitur ex tota materia possibili reperiri 7 causa illius cause est quia impossibile est extra ipsum reperiri aliquam materiam 7 talis modus cognitionis rerum per suas causas est vn' modus perfectissimorum fidei.i.scientie.

Similiter autem manifestum q neq. locus: neq uacuum neq tempus est extra celum.

Nunc Ar. pbat q extra celum non sit aliquod consequens corpus naturale sensibile puta locus vacuum aut tempus 7 tria facit primo premittit dictum suum secundo pbat illud tertio ponit quasdā conditiones rerum quas dicit esse extra celum ibi secunda in omni enim loco ibi tertia propter quod quidem de prima dicit q simul cum dictū supra est manifestum q extra celum non est locus neq vacuum neq tempus.

In omni enim loco possibile existere corpus: Uacuum autē esse dicunt in quo non existit. corpus possibile autem factum esse ē autem tempus numerus motus motus āt sine phisico corpore non est: Extra celum autem ostensum est quia neq est neq contingit fieri corpus Manifestum igit quia neq locus neq Uacuum neq tps est esterius.

Probat conclusionem 7 arguit sic. extra celum non est nec potest esse corpus sensibile ergo nec loc' nec vacuum nec tempus aīs patuit supra 7 consequentiam probat Ar. i littera. Et primo d loco qr in omni loco possibile est esse corpus ergo si extra celum non potest esse corpus nec ibi potest esse loc' secundo idem probat de vacuo quia vt dixerūt antiqui vacuum est illud in quo non est corpus sȝ possibile est esse corpus ergo si extra celum non potest esse corpus neq illic potest esse vacuum tertio idē declarat de tempore 7 motu cū vtriusq eadem sit ratio ex quo tempus non est sine motu. qr tempus est numerus motus. Cum ergo tempus non sit sine motu 7 motus non potest esse sine corpore sensibili mobili ergo si extra celum non potest esse corpus sensibile vt ostensum est: sequitur q extra celū non potest esse motus neq tempus. Ideo infert cōcludendo q manifestum est q neq locus neq vacuum neq tempus potest esse extra celum

Propter quod quidem neq in loco que ibi apta nata sunt Neq tempus ipsa facit senescere. Neq est nullius neq una transmutatio eorum que: super eaȝ que maxime extra ordinatam lationem sed inalterabilia 7 impassibilia optimam habentia uitam 7 per se sufficientissimā perficiunt in toto eterno.

Ponit quasdam conditiones rerum existentiū extra celuȝ 7 duo facit. Primo hoc secundo declarat ibi etenim hoc: de prima dicit conditiones reȝ existentium extra mundū primaest q illa entia nō sunt in loco. Secunda q tempus nō facit ea senescere 7 ratio prime condictionis est quia extra celum non est locus neq corpus. Ratio secunde est quia non mensurantur tempore quia ibi non est tempus modo tempus est causa senectutis 7 corruptionis quarto phicoȝ. Tertia conditio est q talia sunt intransmutabilia quacūq transmutatione. 7 causa ē quia non sunt susceptiua peregrinarū impressionuȝ duodecimo methaphisice. Quarta q sunt inalterabilia. Quinta q sunt impassibilia. Sexta q sunt optimaȝ vitā ducentia. Septima q habent vitam per se sufficientissimam quia non dependent ab alio alio vt vita humana dependet. Octaua q illam perficiunt toto tempore eterno cum dictis conditionibus. Intelligendum fm Auer. commento. ca°ij. q cum extra celum non sit locus neq temp' necessarium est q illa que ibi sunt nec sunt i loco neq in tempore 7 per pñs tempus non potest illa corrumpere sicut corrumpit res temporales. Intelligendum secundo q per ea que sunt extra celū possumus duo intelligere videlicet primam causam 7 vltimam speram ex quibus fit vnum 7 magis q ex forma inherente 7 materia 7 idem confirmat cōmētator de mente themistij qui dixit Ar. Intelligere

prima cam τ pmu organu cu dixit que illic existut τ si intelligamus hoc de prima causa est verum q prima causa est illic extra mundu p illic itelligendo connexu vltie spere q2 ibi primo τ magis apparet eius operatio τ motiuo. viii°. phic. τ sibi competunt coditiones dicte cum enim sit forma abstracta non est in loco neq subicitur motui neq alterationi τc Etia si hoc intelligatur de prio orbe est vex cu sibi copetant coditioes dicte na prio no est in loco q2 n h3 qd ipsu cotineat. etia non in tpe q2 est ca tpis τ ca est prior suo causato τ cotinet ipsu. Ite prim' orbis no mensurat tepore neq excedit q2 fm successionem perpetua sui motus excedit omne tpi modo nihil mensurat tempore nisi excedat ab eo i duob' extremis v3 principio τ fine iste ergo coditioes copetut prime cause τ vltime spere licet diuersimode.

Intelligendum tertio q2 dicit optima vita3 per vita possumus intelligere vita existentiu extra orbe τ etia vita que est in orbe q vita est eternitas τ perpetuias sui esse.

Etenim hoc nomen diuine. enunciatum est ab antiquis:

Nunc declarat istas coditioes et qttuor facit p mo odit q in eis in sit eternitas 2° q sint intransmutabilia tertio q habet vita p se sufficientissima quarto codudit qda ibi secuda: eteni: queadmodu: ibi tertia: neq enim: aliud ibi qrta τ incessabili. Prima in duas q2 primo illud declarat de mente antiquoru 2° per ronem ibi finis enim. De pria dicit q hoc nomen eternu enunciatum est ab antiquis diuine essentie.

Finis.n.cotines id qd uniuscuiusq uite tempus cuius nihil est extra fm naturam eternum uniuscuiusq uocatum est fm eandem autem ronem τ totius celi finis τ omne tempus τ infinitatem ptinens perfectio eternu3 est τ semper. esse sumens denominationem immortalis τ diuinus unde τ alijs pmunicatum est his quidem clarius his. Autem obscurius esse τ uiuere.

Probat p roem psuasiua. τ arguit sic illud proprie est eternu qd est finis cotines oe tps vniuscuiusq vite nec extra illud inuenit aliquid fm natura s3 diuina eentia est huius ergo τc. Maior nota q2 si aliquid est eternu no pot excedi i ee ab alio τ p pne oe tale est finis cuiuslibet rei τ cuiuslibet tepozis est finis τ extra que nihil est. Ex quo infert Ar: correlatiue prio q p eandem roem habemus dicere q diuinum ens est finis totius mundi τ cotinens oe tempus τ q est eternu τ infinitu τ perpetuu assumens denominatione3 sua a semper ee in mortale existes τ perpetuu τ diuinu secundo correlatiue infert q quemadmodu dictu3 est q q2 est finis oibus ido ab eo deriuatu est omnib' esse τ viuere. sed aliquibus clarius τ perfectius aliquibus vero τ obscuri'. Intelligendu fm comentatore q nome eternitatis tribuitur entib' ex eox operationibus perpetuis nam entia no dicuntur talia nisi ex eorum operationib' τ nomina reru ex suis operationibus sut in quibusda manifesta τ in quibusda no. Cu in aliquib' operationes sunt manifeste τ in aliquibus oculte merito ergo illa de quibus est facta mentio sumut nomen eternitatis q2 operatioes eoru fiut tpe eterno. Intelligendu 2° q Ar. hic denotat latitudine pfectioiis in entibus vniuersi fm magis τ minus prius τ posterius. Et deus ponit in primo gradu. in secundo itelligentie in tertio homines pter intellectum i qrto celu pter nobilitate sue sbstatie in quinto ponutur aiata aia sensitiua in sexto aiata aia vegetatiua in septio ponut mixta in aiata pfecta in octauo ponunt elementa. in nono ponunt mixta iperfecta. in vltimo ponutur materia prima.

Etenim quemadmodum inenkiri dijs philosophimatib9 circa diuina multotiens declaratum. est rationibus q diuinum itransmutabile necessarium esse oe primum τ summu quod sic habens testificatur dictis:

Nuc Ar. declarat alia coditione τ duo facit q2 primo declarat ca signo 2° ratione ibi neq enim aliud. De prima dicit q multotiens dictu est i dogmatibus phie circa diuina q esse diuinu est intransmutabile τ sumu omniu τ primu simpliciter. Intelligendu fm Auer. q Ar. p phiam intelligit phiam vulgareque dicit q spiritualia sunt itrasmutabilia

Neq.n.aliud melius e quod mouebit illud.n.utiq erit diuinius.

Nuc pbat rone τ arguit. Si deus esset mutabil sequeret q alidd esset prius τ nobilius eo pns e falsu q2 in mouentibus τ motis no est processus in infinitu sed est de venire ad vnu primu τ tale est deus τ t3 pna q2 oe q mouet mouetur ab alio τ mouens est nobilius moto. viij. phicorum τ tertio de aia intelligendu fm comentatore q spiritualibus entibus τ in materialib' n accidit corruptio neq alteratio q2 alteratio τ corruptio no accidut rebus nisi pp materia. Et istud dictu no solu pot intelligi de prima ca de qua maxime loquit Ar. sed etia de primo orbe l3 sit minus manifestum. Na primus orbis est causa oium rex alterabiliu generabiliu τ corruptibiliu ergo ipse est ingenerabilis τ icorruptibilis τ inalterabilis t3 consequentia q2 si haberet alia ca3 corpo

tale prio2ē tūc nō esset prima cā corporalis ꝯña au tem est falsū

Neq; habet prauum nihil: neq; indigens eorum que ipsius bonoꝝ nll'o est

Declarat aliā cōditionē.s. ꝙ habent vitā per se sufficientissimā ⁊ arguit sic. illa habent huiusmodi vitā que nō habent aliqd prauū nec aliquā idigentiā sed illa sūt huiu'i ergo ⁊c. Intelligendū ꝫ auer. q2 dicit Ar. neq; hꝫ prauū ꝙ hoc pōt intelligi tam de prima cā ꝙ̄ de primo orbe q2 nullū eorū recipit occasiōem facientem ad ipfectiōem lꝫ tñ dignū sit ꝙ primus orbis recipiat aliqd faciens ad eius perfectiōem ⁊ illud est motus localis eternus pcedens a prima causa:

Et incessabili itaq; motu mouet rationabiliter

Cōcludit qōdā ⁊ duo facit: et prio hº: 2º remouꝫ dubiū ibi oia.n. De prima dicit qō cū dictū sit ipsū diuiduū esse oio imobile rationabile est dicere qō ipsū sit oio mouens incessabili motu.

Omnia.n. quiescunt: que mouentur quando uenerint in ppᷓium locum eius autem qō circum corporis ideꝫ locus unde incepit in ⁊ quē ꝯsumat

Remouet dubiū dicerꝫ aliquis oē qō mouetur mouet ppter esse in suo loco naturali vt quiescat ergo nō debet mouere tale mouens aliqō mobile toto tpe eterno. Rñdet Ar. ꝙ illud hꝫ veꝝ de illis q̄ mouent ad loca in quibus sunt nata quiescere naturaliter vt sunt mobilia motu recto sed de his que sunt nata moueri in suo loco nec habent locū extra ad quem moueant nō est verū illō vt sunt corpora celestia. In talibus eni idē est locus a quo incipiunt moueri ⁊ in quo t'mināt motū suū q2 ab eodē pūcto in idē punctū cuius oppositū est de grauibus ⁊ leuibus intelligendū ꝙ comentator hic adducit rationes ad pbandū motū celi esse eternum. Unō primo arguit sic. Celum mouetur in suo loco naturali qui est medium circa quod voluitur redeūdo ab eodē pūcto ad idem ergo mouetur ab eterno Antecedens est notum de motu diurno ⁊ probat cōsequentia. q2 si illo motu non moueretur ab eterno tunc aliquando quiesceret super aliquo puncto ꝯñs falsum quia infinita sunt puncta nec esset maior ratio de vno puncto ꝙ̄ de alio ꝙ ibi quiesceret ideo si in vno non quiesceret in nullo quiescit qō non contingit in grauibus ⁊ leuibus secundo assignat aliam causam dicens ꝙ causa eternitatis motus eius est quia celum est indifferens equaliter ad motū continuū ꝫm omnes ei' partes ⁊ omnia ei' puncta ⁊ cum locus sit vnus ⁊ differens secunduꝫ partes eius sequitur ꝙ motus debeat esse perpetuus Tertio assignat aliam causam potissimam dicens eam esse motorem primum esse immobileꝫ ⁊ intransmutabilem. quarto idē sic arguit si motus celi non esset eternus ⁊ aliquando cessaret tunc esset violentus consequens est falsum quia tunc i tali motu accideret labor ⁊ fatigatio ⁊ tenet ꝯsequentia quia si non esset perpetuus tūc esset aliqua causa desitionis eius sed nulla posset esse alia ꝙ̄ ꝙ ille motus erat violentus quare ⁊c. Ex quo concludit ꝙ natura celi est nata non moueri violēter nec quiescere naturaliter. Ex quo sequitur ꝙ cū n̄ quiescat naturaliter nec moueatur violenter. ꝙ mouebitur toto tempore eterno.

Primum capitulum quarti tractatus primi libri ō celo ⁊ mundo in quo ponuntur opiniōes antiquorum de eternitate mundi.

Is ât t determinatis dicamus post hoc utrum igenitus aut genitus ⁊ utꝝ incorruptibilis aut corruptibilis. Pertranseuntes prius aliorum suspitiones

Postꝙ̄ Ar. i pcedenti tractatu pbauit mūdū ee finitum ꝫm multitudinem q2 tantum vnum. Nunc in hoc q̄rto tractatu ondit ipsū esse infinitum ꝫ duratiōnem ⁊ continet q̄ttuor capitula in prio caº pōit opiniones antiquoꝝ de eternitate mundi in 2º ponit quasdam diuisiones necessarias ad propositum in tertio pbat intentum. i q̄rto reprobat opiniōes antiquoꝝ pdictas ibi ꝫm capitulū: Primū ât dubiuꝫ ibi tertiū: determinantis ât his: ibi q̄rtū: dicere itaq; nihil: primū caplm diuidit in tres ptes. Prio pmittit qōdā ponendo opiniones antiquoꝝ. 2º reprobat vnam ex illis opiniōibus. Tertio reprobat q̄dā solutionē ad illā opinionē ibi ꝫa: factū quidē: ibi tria Auxiliū ât: pria i duas q2 prio pmittit qōdā 2º pōit opiniones antiquoꝝ ibi ꝫa: genitū qdem. pria i duas q2 prio pmittit illud dictū 2º declarat ibi: ꝯrioꝝ enim De pria dic ꝙ determinātū q̄ dicta sunt ō mūdo adhuc restat videre vtꝝ mūd' sit genit' aut igenitus corruptibilis aut in corruptibilis prius tamen premittendo opiniones antiquorum.

Contrariorum.n. demonstrationes dubitationes de contrarijs sunt:

Nūc Ar. dclarat dictū suū ⁊ tria facit ꝫm ꝙ tripliciter dclarat ibi ꝫa: sil' ât: ibi tria: gratis.n. De pº vult pbare ad iuestigādū pfecte vitatem ō aliq̄ re bonū est videre opiniōes ꝯrias de illa ⁊ destruere illas ⁊ arguit sic ille opiones ⁊ rationes sūt p'per tractāde ad iuestigatiōem de aliq̄ re que faciūt dubitare ⁊ de veritate contraria illis opinionibus sꝫ opiniones rōnes cōtrarie veritati sūt huiusmōi gº

⁊c. Maior nota q2 veritas nō pōt pfecte haberi ō aliquo nisi remoueat prius ois dubitatio. ⁊ rō faciens ad oppositū ⁊ minorē Ar. ponit in lra dicens ꝙ demonstratiōes priorum ⁊ rōnes opinionū priarum veritati sunt dubitatōes de priis. i. faciūt dubitare de veritate pria illis opinionib' falsis.

Simul autē ⁊ magis utiqꝫ erunt credibilia dicenda pre audientibus dubitatorum sermonum certificatiōes

Nūc Ar. pbat hoc p secūdā rōem ⁊ arguit sic illa sunt p° puidenda ad inuestigationē veritatis q̄bus recitatis veritas magis elucescit ⁊ efficit credibilior sꝫ ita ē recitatꝭ falsis opionib' g ⁊c. Maior nō ⁊ mior p Ar. in lra ⁊ ꝯmentator eā declarās dicit ꝙ ꝯtraria iuxta se posita magis elucescunt.

Gratis. n. condamnare uideri min' utiqꝫ nobis existet eteni. oportet disq̄sitores sed non inimicos eē iudicatituros uerum sufficienter.

Nunc ponit tiā rationem ⁊ arguit sic ille opiniones sunt recitande inquisitioni veritatis que sunt rationabiliter reprobande ⁊ nō gratꝭ neqꝫ sine rōe Sed opiniones antiquorum de etnitate mundi sūt huiusmōi g' ⁊c. Maior nota qm̄ reprobare opiniōes tales rōnabilit' est dilucidās veritatē ⁊ p oppositum cōdēnare aliquā sine rō e est vituperiū ⁊ min' ꝙ honor. Intelligendū fm auer. commento. c. iij. ꝙ q2 opiones antiquorum de duratiōe mūdi sunt ꝯtrarie opinioni Ar. Jō p declaratiōe veritatis ⁊ opionis Ar. bonū est eas prius ptractare q2 cōtrariū iuxta positum suo cōtrario efficit manifestius ⁊ hoc hꝫ maxie verū cū cōtrario debili' fuerit antepositū. Intelligendū 2° fm Auer. ꝙ cū Ar. dicit ⁊. n. oꝫ iquisitores. Pōit vnā ppřietatē in q oꝫ quilibet coueni re in disputatione cū suo aduersario si velit perfecte scire veritatem ⁊ est ista ꝙ vnus . non debet odio habere alium sed quilibet sit pacificus in suis sermonibus ⁊ acceptet dictum aduersarij ad intellectum eius quia inimicicia ⁊ odium sunt causa maxime diuersitatis ⁊ maxie distantia a veritate

Genitum quidē igit oēs esse dicunt. sed genitum hi quidem sempiternū hi autem corruptibilem quemadmodum q̄ocunqꝫ aliud constitutorum. Hi āt uicisim quandoqꝫ quidem sic q̄nꝫ autē aliter habere corruptum ⁊ hoc semper perficere sic quemadmoduꝫ Empedocles acrigentinus ⁊ eraclitus ephesius

Ponit opiniones antiquorum eterniate mundi ⁊ dicit primo vnū in quo conuenerunt antiqui ante ipsum scilicet ꝙ mundus fuit genitus ⁊ istorum fuit multiplex opinio quia quidam dicebant ipsuꝫ esse genitum sed tamen esse in corruptibilem ⁊ huius opinionis fuit plato. Alij posuerunt ipsum esse genitum ⁊ corruptibilem sed tantum semel vt alia entia vt huius opinionis fuit anaxa. Alij autem ponebant ipsum infinities generari ⁊ corrumpi ⁊ huius opinionis fuit empedocles aggregētinus ⁊ eraclitus efeseus. Intelligendum secundum Auer. commento. capituli. quarti nullus ante Aristo. posuit mundum esse eternum. Unde de mundo fuerũt quattuor opiniones. Prima ꝙ non est generabilis aut corruptibilis sed eternus ⁊ hec fuit opinio Ar. qua occulte tangebatur in lege zabiorū ⁊ dictis caldeorum. Secunda opinio fuit omnino contraria illi scilicet ꝙ mundus est generabilis ⁊ corruptibilis ⁊ ista fuit opinio anaxa quam credunt tres leges scilicet lex machometi ⁊ lex iudeorum ⁊ lex cristianorum tertia opinio fuit platonis qui posuit ꝙ mundus est genitus sed est in corruptibilis quarta est opinio contraria illi' ꝙ mundus est corruptibilis ⁊ ingenitus siue eternus a parte ante ⁊ hanc opinionem dicit se commentator non audiuisse nisi in lege sua que est valde extra naturam

Factum quidem esse igitur sempiternum quia tamen esse dicere impossibilium: Sola enim hec ponendum rationabiliter. Quecunqꝫ in multis aut omnibus uidemus existentia. ō hoc autem accidit contrarim. Omnia enim que generantur ⁊ corrumpi uidentur.

Hic Aristotiles reprobat opinionem platonis ⁊ duo facit secundū ꝙ dupliciter reprobat ibi secūda: adhuc autem. De prima arguit ꝙ mundus non debet poni factus ⁊ incorruptibilis ⁊ arguit sic. illud non debet poni in scientia quod non ratione efficaci est probabile ⁊ quod multis non videtur sꝫ potius eius oppositum. Sed ita est de opiniōe platonis ergo ⁊c. maior nota quia videmus de facto omnia generabilia esse corruptibilia. vt patet inductiue. Intelligendum secundum Auer. ꝙ sermo dicenis munduꝫ esse genitum ⁊ creatum ⁊ non habere finem ⁊ perpetuum esse ⁊ impossibilis quia cōtradicit sensui ⁊ causam reddit commentator ꝙ sensimus ⁊ videmus ꝙ omne generabile est corruptibile ita ꝙ si mundus est genitus oportet ꝙ etiā corrumpetur nec contrarium videtur in omnibus nec in pluribus. Intelligendum secundo ꝙ ille sermo est valde sufficiens scilicet ꝙ non debemus dicere de aliqua re quod habeat aliquam dispositionem nisi illa competat in maiori parte illius rei aut

in omnibus talib' rebus consimilibus et iudicium perfectum in hoc aut habetur per inductionē aut per demonstrationem vt velit quod cognoscitur aliquō perfecte i esse alicui rei inspiciendo inductiue quod insit omnibus aut pluribus etiam per demonstrationem. scilicet assignādo causam illius rei dato quod non appareat i omnibus.

Adhuc autem non habens principium eius quod est sic habere sed impossibile sic aliter habere prius per oīa secula impossibile transmutari. Erit enim aliqua causa. que si extitit prius possibile utique erat aliter habere impossibile aliter habere. Si autē prius ex aliter habentibus Consistit mundus si quidem semper sic habētibus et impossibilib' aliter habere non utique fieret.

Adducit secundam rationem contra platonem et duo facit primo premittit quoddam secundo format rationem ibi: si autem: De prima dicit quod quando vna res non habet aliquam causam nec aliquod principium secundum quod se debeat habere quam prius secundum nouam dispositionem impossibile est quod habeat aliter quā prius et assignat causam quia si aliquid existat taliter aliquid erit causa illius taliter se habendi aliter quam prius. Intelligēdū secūdū commentatorem quia dicit Ar. nō habens principium causa dicti est quia aliter sequeretur quod esset aliqua alteratio que esset causa sui ipsius cō sequens falsū et tenet consequentia quia ex quo nō eēt aliqua causa talis transmutationis illa ex se induceretur et sic esset causa sui ipsius et per alteratio nem intelligit Ar. generationem simpliciter que est trāsmutatio de non esse ad esse.

Si autem factus est necesse scilicet et illa possibilia eē aliter se habere et nō semper sic se habere itaque constantia dissoluentur et dissoluta constituerīt prius et hoc infinities aut sic se habebat aut possibile erat si autē hec non utique erit incōruptibilis neque si aliter habebat aliquādo neque si possibile aliter habere.

Format ratioēs et arguit sic si mūdus esset fact' de nouo tūc sūmo illa ex quibus mundus est cōstitutus certū est quod aliter se habebant ante factionem mundi quā post si ergo fuit possibile ea aliter se habere in factione mundi quam prius ergo eadem ratione possunt post aliter se habere quā prius dicit ex eis factis est mundus et sic mundus erit corruptibilis sicut fuit genitus quia non videtur esse causa neque ratio quare non possunt sic se habere p' sicut ante se habebant ea ex his concludit primo quod si mundus sit factus de nouo ex illa quibus est constitutus poterunt dissolui et redire sicut pri' erant et hoc erit possibile fieri infinities sicut semel infert secundo quod si ista sunt vera mundus non est incorruptibilis sicut posuit plato et hoc si dicas quod ea ex quibus constituitur mūdus possibile sit aliter se habuisse quam nunc. Intelligendum secundum commentatorem quod simile est si mundus esset factus ex componentibus mundum sicut de componētibus mixtum sic scilicet quod sicut elementa alterantur. et transmutantur in formam mixti et per dissolutionē mixti redeunt ad priorem formam ita res poterunt alterari et conuerti ad formam mundi et poterunt postea redire per dissolutionem in formam priorem quam habuerunt ante formam mundi.

Auxilium autem quod quidam conātur ferre sibi ipsis dicētium incorruptibilem quidem esse factum autē non esse uerum

Nunc remouet quandam responsionem que posset dari pro opinione platonis et tria facit quia primo premittit quoddam secundo ponit illam respōsionem. tertio reprobat secunda ibi similiter enim: tertia ibi: hoc autem: de prima dicit quod auxilium quod quidam conantur tribuere pro opinione platonis dicentis mundum esse incorruptibilem sed tn̄ factū non est bonum.

Similiter. n. dicunt his qui dscriptiones scribunt et se ipsos dixisse de generatione non tanquā generatio aliquando sed doctrine gratia tanquā magis instruentes uelud descriptionem genitum conspicientes.

Nunc prosequitur ponendo dictum auxilium nam dicebant platonici vt deffenderent opinionem suam quod mundus secundum veritatem non est de nouo generatus nec de nouo productus in tempore quia incipit simul cum modo tempus: sed est factus secundum ordinem prioritatis et posterioritatis in natura quia secundum naturam licet non tempore partes componentes mundum sunt priores quam mundus et ideo cum partes mundi ipsum precesserint secundum naturam ad hanc intentionem dicitur mundus factus et hoc doctrinaliter et exemplum dabant de generatione figurarum secundum geometras nam ipsi volentes docere di

scipulos in generatione figurarum et compositione earum describunt lineas et figuras et dicunt lineas esse priores non tamen secundum veritatem linee sunt priores figuris tempore sic consimiliter dicunt platonici sic instruentes de reb9 naturalib9 mundi q illa ex quibus componitur mundus non sunt priora eo tempore sed solum secundum naturam et vt sic dicunt mundum esse factum quia posterior est illis suis partibus compotentibus licet tamen non sit de nouo genitus et hoc dicunt gratia doctrine. Intelligendum fm comentatorem comento.c. vj. qd platonici imaginantur mundum esse genitum et no in tepore sed ab eterno fuisse cuius ratio e qz temp9 sequitur motum celi ideo si moundus fuisset genitus in tempore tempus fuisset ante tempus. Et ex hoc colligitur hec distinctio q aliquid esse pri9 alio est dupliciter scilicet secundum tempus et secundu natura et accitdit aliquando aliq esse simul tempore et vnum prius natura alio vt in rebus eternis. et ita dicebat plato q partes componentes mundum simul erant tempore et ab eterno cum ipso mundo et vt sic mundus non erat vere factus ponebat tam ipsa esse primores secudum naturam et mudum posteriorem et sic factum de nouo vt dictum est. Et id post dicit commentator q hec opinio sic intellecta parum differt ab opinione Ar.

Hoc autem est quemadmodum dicimus non idem in factione quidem. enim descriptionum positis omnib9 esse simnl idem accidit indemonstrationibus autem horum no idem sz impossibile.

Nunc Ar. reprobat istam imaginatione et duo facit primo hoc secundo reprobat aliam opinione ibi: Uicisim autem. Prima in duas quia primo reprobat secundo declarat dictum suum ibi. Que enim. De prima dicit q non est simile de dscriptione figurarum et factione mundi quoniam non ide accidit simul positis venientibus ad compositione figurarum et simul positis venientibus ad compositionem mundi:

Que enim accipiunt prius et posterius sub cotraria sunt ex iordinatis q dam enim ordinata facta esse dicunt Simul autem idem inordinatum esse et ordiatum impossibile sed necesse generationem esse separantem et tempus indescriptionibus autem nihil tempore segregatum est. Quod qdem igitur impossibile ipsu semipiternum ee et factum esse manifestuz

Nunc declarat dicens q quia illa que veniunt ad compositionem mundi sunt contraria et aliter se habentia anteq post quia primo erant inordinata et post sunt ordinata et impossibile est simul tempore idem esse ordinatum et inordinatum sed oportet q inordinatum tempore precedat inordinatum id impossibile est q mundus fuerit simul tempore cu suis partibus quare erit vere generatus de nouo. sed in figuris est oppositum quia simul tepore sunt et simul accidit ordinatio in illis: quemadmodum declarabitur quare tc. Et tunc concludit dicens q ipossibile e mundum esse sempiternum et incorruptibilem et tamen fuisse factum. Intelligenduz secundum commentatorem comento.c.vij.q non e simile de compositione mundi ex simplicibus et copositione figurarum ex lineis et i hoc e triplex differentia prima quia figura dum est in actu nunquam inuenitur diminuta in aliqua linearum ex quibus componitur sed genitum ex simplicibus potest esse in actu dato q si diminuto in aliquo simpliciuz coponentium. Secunda differentia est quia figura no fit ex componentibus ipsam per alterationem figurarum et transmutationem linearum ex quibus fit sed genitum ex simplicibus sic. Tertia differentia est quia linee in actu non inueniutur aliqua hora absq figura cuius sunt linee. sed elementa bene inueniuntur in actu ante generatum et sic genitum ex simplicibus inuenitur in tribus dispositionibus contrario modo figuris. scilicet quia inuenitur. inuenitur in actu ante complementum eius et fit. per alterationem componentium ipsum et elementa coponentia ipsum antecedunt tempore quare sic erit de mundo et cum non ita sit de figuris similitudo n valet.

Uicisim autem constare et dissolui nihil aliud facere est quam astruere ipsum sempiternum quidem sed transmutantem formam. queadmodum si quis ex puero uir factum et ex uiro puerum quandoqz enim corrumpi quandoqz esse putet.

Reprobat opinionem ponentium mundum infinities generari et corrumpi vt fecit empedocles. et tria facit primo hoc secundo reprobat opinionem ponentium mundum generari et corrumpi tantum semel tercio reuertitur ad dicendum contra platonem ibi secunda. totaliter autem: ibi tertia: sunt autem quidam: Prima in duas quia primo ponit illa opinionem secundo reprobat ibi: pala enim: De prima dicit quod ponentes mumdum vicisim generari et corrumpi nihil aliud ponunt nisi q mundus manet substantialiter idem et ab eterno sed cotinue

generatur ꝛ corrumpitur alternatum secundū formas accidentales ꝛ nouas dispositiones ꝛ hoc declarat exemplo sicut si ex puero fiat senex: ꝛ manēs idem in forma ꝛ substantia postea ex sene fiat puer de nouo.

Palam enim ꝙ ꝛ ad inuicem condē nentibus elementis non contingens ordo sit ꝛ constitutio sed eadem.

Destruit illam opinionem ꝛ duo facit secundū ꝙ dupliciter destruit ibi secunda: aliterq: Pro euidentia prime partis sciendū ꝙ isti ponebāt mū dum generari ꝛ corrumpi per solam cōgregatiōe ꝛ disgregationem ita ꝙ cum elmenta conueniebāt in vnum chaos in forma mundi tunc erat generatō mundi sed cum fiebat segregatio erat corruptio mū di manentibus tamen elementis sub vna continua essentia ideo Ar. arguit sic contra eos. talis cōgregatio ꝛ segregatio non est nisi quedam transmutatio accidentalis ergo non propter ipsam habemus ponere mundi generari ꝛ corrumpi tenet consequē tia quia generatio est transmutatio de non esse ad esse substantiale ꝛ corruptio econuerso antecedēs patet in litera quia congregatio elementorū i vnū non est nouus ordo substantialis cum secundū eos elementa sunt eadem in substantia

Aliterq ꝛ secundum eos qui dixerūt hunc sermonem qui dispositōis utriusq causant contrarium. Itaq si totum corpus continuum ens quādo q quidem sic quandoq autem illo modo disponitur ꝛ aptatur totius: autem consistentis mundus ꝛ celum non utiq mundus generabitur ꝛ cō rumpetur sed dispositiōes ipsius

Adducit secundam rationem. Pro qua notandum ꝙ isti posuerunt amiciciam ꝛ litem esse causas congregationis ꝛ segregationis ꝛ per consequens generationis ꝛ corruptionis mundi. Et contra hoc Aristo. arguit sic per tales dispositiōes ex amicicia ꝛ lite aduenientibus non fit transmutatio in mundo essentialiter immo est manens vnus in essentia licet aliter ꝛ aliter dispositus ergo propter illud nō debet mundum dici generari ꝛ corrumpi antecedēs patet per eos ꝛ tenet consequentia per prius dicta cū generatio ꝛ corruptio sūt transmutatōes substā tiales. Intelligendum secundū Auer. commento c.ix. ꝙ secundum hanc opinionem magis habem⁹ dicere ꝙ mundus sit eternus quam ꝙ sit generabilis ꝛ corruptibilis ꝛ causa est quia si ponātur corpora in mundo eterna in substantia permutabilia tamen secundum dispositiones accidentales non secundum speciem sed secundum numerum vt quod sint aliquando sub vna dispositione ꝛ aliquādo sb alia puta modo congregata ꝛ modo segregata seqtur necessario qḋ mundus est eternus. Nā tūc mundus erit continue vnus numero idem manus secundum formam ꝛ substantiam ꝛ dispositiones accidentales in specie licet varietur secuudum eos indiuidualiter tale autem est alterari ꝛ non generari aut corrumpi substancialiter. Intelligendum secundo qḋ per dispositionem mundi possumus intelligere duplicem compositionem. Unam que est compositio eius. Secundum formam suam totalem. Aliam que est compositio corporum ex quib⁹ mundus constituitur. Et secunda compositio ē duplex quia quedam est compositio simplicium i mixto ꝛ quedam est compositio eorū ex materia ꝛ forma secundum primam compositionem mundus ē eternus cum continue sit idem in substantia ꝛ secū dum formam sed secundum secundam compositionem non debet dici eternus quia compositio mixti ex simplicibus non est eterna cum psupponat corpora priora mixto videlicet simplicia in que mixtū dissoluitur secundum tertiam compositionem mū dus etiam est eternus cum corpora simplicia non presupponant corpora priora ex quibus componā tur.

Totaliter autem factum corrumpi ꝛ non reflecti existente quidē uno impossibile ē priusquā enim fieret semper existebat quam ante ipsum consistentia quam non facta nō possibile esse dicimus transmutati infinitis autem entibus mundis ꝯtingit magis. Sed tamen ꝛ hoc utrum impossibile aut possibile erit manifestum ex posterius

Nunc Aristotiles reprobat opinionem anaxa.g. ꝛ aliorum ponentium mundū generari ꝛ corrumpi tantum semel dicens quod mundum esse generatum ꝛ totaliter debere corrumpi ꝛ non regredi postea vno solo existente est impossibile. Unde cōtra hoc arguit Aristotiles sic. Si illud esset verū aut post factionem mundi illa ex quibus factus est possunt aliter se habere. aut non. si non ergo non poterit corrumpi quod est cōtra eos. si sic. ergo poterunt se habere sicut prius se habebant ante factō nem mundi ꝛ per consequens si mundus corrumperetur illis sic se habentibus iterum poterit generari sicut ante genitus fuit vel oportet ponere mundum non fuisse factum de nouo ꝛ quantū ad hoc dicit Aristo. eadem ratio esset de infinitis mundis si ponātur sic de vno faciendo argumētū cū suis cō

ponentibus vtrum tamen hoc sit possibile vel impossibile apparebit posterius. Intelligenduz quod cômentator cômento .c.x. contra istos sic arguit: si mundus corrũperetur cum omne qđ corrumpitur corrupatur in suum contrariũ: tunc corrũperetur i formam contrariam prime: aut ergo illa corrũperetur aut non si non a pari poterat stare i prima: si sic aut in primaz formam aut in tertiam duabus primis contrariam: si in primã tunc mundus erit iterum generabilis contra eos si in tertiam: sic vltra erit processus in infinitum qđ est ipossibie.

Sunt enim quidam quibus contingere uidet et ingenitum aliquid ens corrumpi: et genitum incorruptibile perdurare sicut in timeo. Ibi enĩ ait celum factum esse quidẽ non solum sed et fore de cetero sempiterno tẽpore. Ad quos naturaliter quidem de celo solum: dictum est uniuersaliter autem de omni speculãtib⁹ erit et de hoc manifestum.

Nunc regreditur ad arguendum cõtra platonẽ dicens quod sunt quidam qui dicunt aliquod ingenitũ esse corruptibile: et aliquod genitũ esse incorruptibile: sicut plato in thimeo vbi dicit celum siue mũdũ esse factum et esse incorruptibilem hoc autem ẽ insufficienter dictum: cum iam probatũ sit de celo quod non sit factum: sed de alijs partibus mundi quantum ad eius to talitatem videbitur infra quod non est factus quo ad totum. Intelligendũ ſm cômentatorẽ cõmẽto .c.xi. quod plato posuit aliquid eẽ factũ et tamẽ esse incorruptibile: et hoc quia potentia eius ad corruptionem nõ respicit actuz sequentẽ postquam illud ẽ factum sed actum qui precessit eius factionẽ et ſz hoc etiã est imaginabile quod aliquid sit corruptibile quod tamen fuerit eternum a parte ante: vt sit potẽtia eius ad corruptionem respiciat actũ sequẽtem potentiam et tempus infinitum sue durationis et non actum precedentem vt supra.

Secundum capitulum quarti tractatus primi libri de celo et mundo in que ponuntur diuisiones necessarie ad propositum ostendendum.

Primum autem diuidenduz quomodo ingenerabilia et generabilia dicimus et corruptibilia et incorruptibilia:

Postquam Ar. in precedenti capitulo reprobauit opiniones antiquorum de eternitate mundi nunc in hoc 2⁹ capitulo presentis tractatus ponit quasdã diuisiones necessarias ad propositum et quinque facit: sicut quinque ponit diuisiones ibi secunda: eodem autem modo: ibi tertia: et corruptibile autem: ibi quarta de incorruptibili: ibi qnta: si itaque h⁹ sic. Prima in tres primo premittit quoddam dictum. 2⁹ declarat illud. 3⁹ prosequitur de intento: ibi secunda multipliciter enim: ibi tertia: dicitur autem. De prima dicit quod ante perscrutationẽ principalem de mundo prius oportet ponere distinctionẽ quo mõ dicitur generabile et ingenerabile corruptibile et incorruptibile.

Multipliciter enim dictis et si nulla differentia ad sermonem: necesse intellectum confuse habere: si quis diuiso multipliciter tanquaz indiuiso utatur. Immanifestum enim secundum quam naturam ipsi accidit qđ dictum est.

Nunc reddit causaz dicti: et vult probare quod isti termini generabile et ingererabile corruptibile et incorruptibile sunt distinguendi et arguitur sic: illorum terminorum distinctio ẽ necessaria que dato quod nõ facit pro essentia questionis: tamen facit ad clariorem intellectum sed distinctio illorum terminorum ẽ huius ergo etc. Maior nota et minor arguitur quia cum aliquis vtitur terminis equiuocis non distinguendo est manifestum ſm qđ significatum illi⁹ equocatiõis capiatur. Intelligendũ quod ex hac littera habetur quod equiuocatio in terminis est cã ignorantie et confusionis intellectus et per oppositũ distincito est causa claritatis et determiuationis intellectus.

Dicitur autẽ ingenitum uno quidez modo: si sit aliquid nunc prius non ens sine generatione et transmutatione: quemadmoduz quidam tãgi et moueri dicunt. Non eẽ .n. generari dicunt tactum neque motum.

Nunc prosequitur de intento ponendo distictionez huius termini ingenitum: et tria facit ſm quod tres modos ponit huius termini ingenituz: ibi secũda: nõ autem: ibi tertia: vno autem. De prima dicit quod ingenitum vno modo capitur pro eo qđ habet eẽ post nõ esse .non tamen hẽt illud eẽ mediãte generatione aliq aut trãsmutatiõe sic dicimus quod mot⁹ et tact⁹ dicũt quedã entia igenita: quia ad eorum eẽ non concurrit generatio neque mutatio: quia vt dicit .v. phicoruz. ad motum non ẽ motus neque mutatio. Intelligendum ſm Auer. cômento .c.xiij. quod illa que fiunt i non tempore dicuntur ingenita hoc modo: quia habent esse post non esse sine motu et transmutatione cum omnis motus fiat in tempore. Intelligẽdũ

scdo q iste modus ingeniti est improprius et sz quandam similitudinem: qz omne illud potest dici genitum qd producitur de nouo de non esse ad esse tn taliter productu dicitur ingenitu solum habendo respectum ad esse ipsius producti: vt qz habet esse et non per generationem et transmutatioez temporalem: sed quo ad quid nominis generationis que est productio alicuius de non esse ad esse tale diceretur genitum.

Uno autem si quidem contingens fieri aut non fieri nõ est. Similiter n. et hoc ingenitum . quod ptingit fieri.

Ponit secudu modum ingeniti dicens q secundo modo aliquid dicitur ingenitum qz no est actu genitum: tamen possibile est ipsu generari. Intelligendum sm Auer. q iste secundus modus ingeniti est sm quem aliquid dicitur non esse actu existens: possibile est tamen fieri et esse et hoc per trasmutationem et generationem precedentem i tepore esse illius. Et ex hoc apparet differentia inter hunc scdm modum et primum apparet vlterius q ingenitum hoc modo non dicitur simpliciter ingenitu seu ingenerabile: sed solum sm quid et pro aliquo tempore et sic idem ptest dici igenerabile hoc mo et generabile vt patet. Intelligendum scdo q dicit contingens fieri hoc dicit ad differentiam illius q cum non est impossibile e fieri vt simpliciter no ens: vel sm temistiu hoc dicit ad driaz tertij modi ingeniti qz est aliquid non esse actu ens nec possibile fieri. Et subdit q cum Ar. ecotingens fieri vult q isto modo aliquid dicitur ingenitum qz non est actu genitum sm possibile e generari lz de difficili.

Uno autem si quid omnino impossibile fieri: ut, et quandoqz sic: quandoqz autem non. Impossibile autez dicitut dupliciter. Aut enim simpliciter no uex erit dicere: q fiet utiqz: Aut no facile utiqz cito aut bene.

Ponit tertium modu ingeniti dicens q tertio modo dicitur aliquid ingenitum: qz cu non sit impossibile est fieri neqz quandoqz est et quandoqz n est. Et subdit q impossibile capitur dupliciter vno modo simplicit aliomodo sm quid. s. de q difficili factibile est neqz cito neqz bene. Intelligendum sm Aue. q ingenitum hoc tertio modo dicitur vere ingenitum. s. q nuq fuit ens nec nuq habuit potentiam ad esse. Intelligendum sm temistiu q ingenitum dicitur tripliciter. primo de omni eo q non habet causam sue generationis vt dicebatur i primo modo de motu et tactu: secudo de omni eo q difficile est generari. tertio de omni eo qd impossibile omnino est genearari. Sed vt dicit cometator ista distinctio ingeniti est diminuta co relinq duos modos ingeniti. primus est famosus quo illud dicitur ingenitum qd est eternum et nunq generatu sed semper fuit et semper erit: secundus modus est quo aliquid dicitur ingenitum qz non est genitum sed de facili est generabile vt sor. ideo post subdit cometator perfecte distinctionem ingeniti dicens q igenitu dr dupliciter. primo vere mo. secudo mo non vere ingenitum non vere dicitur de trib9. primo de eo qd non habet causas sue generatiois vt motus: secundo de eo q de difficili est generabile: tertio de eo q non est actu genitum: sed tamen potest de facili generari et iquodlibet istox modoxu in proprie dicitur ingenitum qz quodlibet illorum potest esse genitu et produci de non esse ad esse vt patet inductiue. Sed ingenitu vere dicitur o duobus vno modo de eo q est eternum et semper fuit et erit vt celum alio modo de eo quod nunq fuit et impossibile est generari vt simpliciter non ens. Et sic vere ingenitum aut semper est triangulus aut se per non est vt triangulum non habere tres: quare sunt quinqz modi ingeniti tres no veri et duo veri licet Ar. non solum fecerit mentionem de tribus.

Eodem at modo et genitum uno quidem si non ens prius posterius siue genitum siue no generatum: siue sine generari quandoqz quidem non ens: iterum autem ens.

Nunc Ar. ponit distinctioez huius termini genitum et tria facit sm q tres eius significatioes ponit ibi secuda: vno autem: si possibile ibi tertia: vno autem si sit. De prima dicit q sicut dictu fuit supra de ingenito ita dicendu est de genito q vno modo dicitur genitu de omni eo q capit esse post non esse siue illud habeat esse per generatioez veram siue non: et isto modo tactus et motus dicunt genita. Intelligendu sm cometatorem comen to. c. xliiij. q generabile non dicitur proprie de aliqua re nisi dum est in potetia generari et non dum est inactu: qz dum est in actu no potest generari cu sit in completo sui esse. Intelligendum secundo q eandem res potest dici generabilis et ingenerabilis . s. sm diuersas intentiones. Unde potest dici generabilis pro quanto habet esse post no ee siue illud habet per vera generationem siue no. Dicitur autem in generabilis qz no habet esse per veram generatioez. Unde generabile respicit ee post non esse sed igenerabile respicit no ee solum.

Uno autem si possibile siue per uerum determinato possibili: siue per facile.

poit scdaz significa. hu9mi geitu q dices alio mo

aliquod dicitur genitum quia habet esse post nō eē siue illud esse acquiratur de facili siue de difficili.

Intelligendū qꝛ dicit Ar. siue facile siue difficile: ꝙ illud dicitur facile generabile cuiꝰ cause sunt optime disposite pro eius productionē deductis aliis impedimentis ꝛ per oppositū dicitur de difficili generabile cuiꝰ cause sūt impedite pro eius productione vel non bene disposite. Intelligendū secundo quia posset aliquis dicere ꝙ iste secundus modus geniti est idē cū secūdo modo ingeniti vbi dicebatur ꝙ illud est ingenitū qd nō est genitū: sꝫ ē contingens fieri. Respondetur ſm ꝙ dixit cōmētator ꝙ isti termini genitū ingenitū dicuntur de eodem sed diuersimode: vnde ingenitū dicitur de re rōne sui non esse precedentis eius esse: sed genitum dicitur de eadem re ratione sui esse sequentis eius non esse.

Uno autem si sit generatio ipsius ex non ente in ens siue iam existente p fieri autem existente siue etiam nondum existente sed contingente.

Ponit tertium modū geniti dicēs ꝙ tertio modo dicitur aliquid generabile: qꝛ possibile est ipm generari per veram generationem ꝛ alterationem temporalē precedentem: ꝛ hoc siue tale sit actu i generari ꝛ fieri: siue sit in pura potentia ad generari.

Intelligēdū ſm Auer. ꝙ iste tertiꝰ modus generabilis collocatur sub primo nec differt ab eo nisi inquantum primus hic restringit vt pꝫ.

Et corruptibile autem ꝛ incorruptibile similiter: siue enim prius aliquid ens posterius autem non eē. aut nō esse ꝯtingit corruptibile est dicimus siue corruptum aliquādo ꝛ trāsmutatum: siue non: Est autem quando ꝛ quod per corrumpi cōtingens nō esse corruptibile esse dicimus. Et adhuc aliter quod facile corrūpitur qd dicet utiqꝫ aliquis euscharcon.

Ponit distinctionē huius termini corruptibile dicens ꝙ corruptibile dicit tribus modis. Uno mō dicitur de omni eo quod est ꝛ potest nō eē seu corrumpi: ꝛ hoc aūt per veram corruptionem ꝛ alterationem temporalem precedentē aut non ꝛ hoc modo motus ꝛ tactus sunt corruptibilia. Secūdo modo illud dicitur corruptibile quod transmutat de esse ad non esse per veram corruptionē ꝛ transmutationem temporalem precedentem: ꝛ iste secūdus modus restringit primum. tertio mō illud dicitur corruptibile qd habet non esse potest esse de facili valde: ꝛ isto modo dicimus de facili putrescibilia corruptibilia. Intelligendum ſm cōmentatorem cōmento. c. xv. circa primū modū corruptibilis ꝙ corruptibile primo modo apud ipsum dicitur quod corrūpitur nō per veram corruptionem vt motꝰ ꝛ ex hoc per locum a maiori dedi c Ar. intelligere illud esse corruptibile qd per veram corruptionem corrūpitur. Nam si illud quod habet non esse potest esse non per causas vere corruptiōis dicitur corruptibile a fortiori etiam illud dicetur corruptibile quod habet non esse potest esse per cās vere corruptionis. Intelligendū secundo ꝙ tertio modo omne illud dicitur corruptibile quod est corruptibile in potentia siue faciliter siue difficulter tamē Ar. dixit solū de corruptibili facile qꝛ raro corruptibile dicitur de eo qd de difficili corrūpitur Et vlteriꝰ assumit mōs corruptibilis dicens ꝙ corruptibile dicitur dupliciter. s. de corruptibili i actu ꝛ de corruptibili i potentia. Corruptibile i actu dicitur dupliciter. Uno modo de eo qd habet nō esse potest esse per transmutationem in sua substantia: sicut fructus dum putrescit dicitur actu corrumpi.

Secundo modo aliquid dicitur actu corrumpi pe transmutationem factam in alio ꝛ corruptionē in propria substantia sicut forma substantialis corrumpitur per transmutationem factam in composito aut materia. Sed istud dicitur potentia corruptibili quod potest corrumpi ꝛ non esse licet nō sit sub actu corruptionis: sicut for. aut existens ꝛ dicitur tam de illo quod est de difficili corruptione ꝙ de facili.

Et de incorruptibili eadē ratio: aut enim quod sine corruptione quandoqꝫ quidem ens: quandoqꝫ autem non ens. puta tactꝰ qꝛ sine corrumpi prius existentes postremo nō sunt.

Ponit significationes huius termini incorruptibile ꝛ quattuor facit sicut quattuor significatōes ponit in secunda aut ens: quidē ibi tertia maxime ꝑ prie: ibi quarta: dicitur autem incorruptibile. De pͣma dicit ꝙ primo modo illud dicitur incorruptibile quod capit non esse post esse sed non per veram corruptionem ꝛ transmutationem precedentem: ꝛ isto modo tactus ꝛ motus dicuntur incorruptibilia qꝛ habent non esse potest esse non per verā corruptionem. Intelligendum ſm cōmentatorem cōmen. c. xvi. ꝙ ſm istum modum incorruptibilis idem potest dici corruptibile ꝛ icorruptibile: corruptibile inquantum capit non esse post esse: sed icorruptibile inquantum capit non esse potest esse sed non per veram corruptionem ꝛ transmutationem factam in tempore vt est de motu ꝛ actu seu sensatione actiua que vt dicit cōmentator fit in instanti et desinit in e.

Aut ens quidem possibile non fore

aut non futurum aliquãdo nũc au tẽ ens. Tu enim es ⁊ tactus nunc: sedtamen corruptibilis. quia est ali quando non uerum te dicere. qr es neqꝫ hoc tangi:

Ponit secũdum modum incorruptibilis dicẽs ꝙ secundo modo illud dicitur icorruptibile quod impossibile est corrumpi cũ existit sic gratia exẽpli sortes dũ est ipossibile ẽ ꝓ tũc ipm corrũpi dum ẽ licet tamẽ absolute ipse sit corruptbilis: qr aliquã do erit verũ dicere ꝙ ipse nõ est ⁊ similiter ẽ de mo tu ⁊ tactu.

maxime autem proprie ens quidem ipossibile ãt corrumpi sic: ⁊ ut nunc ens postremo non sit aut contingat non esse. Et si nondum corruptum contingens autez postremo nõ esse.

Ponit tertiũ modũ incorruptibilis dicens ꝙ ꝓ prie illud dicitur incorruptibile qȯ impossibile est aliquomõ corrũpi sic ꝙ sit nõ ens postquã est ens ⁊ non dum corruptum possit corrumpi ⁊ non esse.

Dicitur autem incorruptibile ⁊ qȯ non facile corrupitur.

Ponit quartũ modũ ⁊ dicit ꝙ quarto mõ dici tur incorruptibile qȯ est difficulter corruptibile.

Si itaqꝫ hec sic habent consideran dum quomodo dicimus possibile ⁊ impossibile proprissime enim dictuz icorruptibile eo ꝙ nõ possit corrum pi neqꝫ aliquando quidem esse: ali quando autem non. Dicitur autem ⁊ ingenitum quod impossibile: ⁊ qȯ non potens fieri sic: ut et prius qui dem non sit posterius autem sit: pu ta diametrum simetrum.

Nunc ponit distinctiones hoꝝ terminoꝝ pos sibile ⁊ ipossibile ⁊ duo facit. primo hᵒ. secũdo po nit diffinitiones ⁊ eterminatões naturaliũ potẽtia rum ⁊ impotentiarũ ꝑ eos importatarũ ibi si itaqꝫ aliqd. De prima dicit ꝙ cũ ita se habeãt illi termi ni corruptibile ⁊ incorruptibile ⁊c̃. considerãduz est quomodo se habent isti termini possibile ⁊ impos sibile: vnȯ sicut incorruptibile proprijssime dictum ẽ qȯ nullo mõ põt corrũpi nec aliquãdo esse ⁊ ali quando non esse: ⁊ similiter ingenitũ qȯ nullo mõ põt fieri nec generari vt sit prius nõ ens ⁊ posteriꝰ ens: sic illȯ proprie dicitur ipossibile qȯ nullo mõ põt esse sicut dyametrũ esse symetrũ: ⁊ possibile ꝑ oppositum dicit illud qȯ põt esse. Intelligẽduz ꝙ istos terminos possibile impossibile nõ accipit Arꝫ. vt faciunt propositiones modales sed vt di cunt nãles potentias vel impotentias de secunda specie qlitatis: vt per possibile intelligamꝰ natura lem potentiã ⁊ ꝑ ipossibile nãlem impotentiaz.

Si itaqꝫ aliquid potest moueri sta dia centum aut leuare pondus sem per ad plurimuz dicimꝰ: puta talẽta leuare centũ aut stadia ire centum.

Diffinit naturales potentias ⁊ ipotẽtias: ⁊ duo facit primo hoc secũdo remouet dubiũ ibi: nihil ãt nos. Prima in duas: qr primo diffinit naturalem potentiam. 2ᵒ naturalẽ impotentiam ibi: ⁊ vtiqꝫ pri ma in duas qr primo facit qȯ dictũ est. 2ᵒ remouet aliud dubiũ ibi quãuis partes. De prima dicit ꝙ potentia alicuius diffinitur ⁊ terminatur per ma ximũ in qȯ põt illa potentia: verbi gratia volumꝰ diffinire ⁊ tminare potẽtiã portatiuã sor. assũimꝰ maiꝰ pondus qȯ sor. põt portare vt puta si centũ ta lenta põt portare vel leuare dicimus ꝙ potẽtia eiꝰ diffinitur ⁊ terminatur per centũ talenta ⁊ non per duo: ⁊ similiter si põt moueri per centuz stadia de terminatur potentia ambulatiua eius per centuz stadia. ⁊ con per quinquaginta.

Quamuis ⁊ partes põt que intus. si quidem ⁊ superabundantiaz. ut no minetur ad finem ⁊ excellentie uirtu te. Necesse quidem igitur potens se cundum excellentiam tanta ⁊ que i fra posset puta si talenta centum tol lere ⁊ duo. ⁊ si stadia centum. ⁊ duo posse ire. uirtus autem excellentie:

Nunc remouet dubiuz ꝙ posset aliquis dicere videtur ꝙ potentia non terminatur illo modo qr potentia sic terminari est ipsam in aliquod posse ⁊ non in aliquod maius modo certum est ꝙ potẽtia que potest in aliquod maius potest i quodlibet mi nus illo maiori qr continetur sub eo: ⁊ sic ita termi nabitur ad minus sicut ad maius: hoc Arꝫ. remo uet dicens ꝙ licet quelibet talis potentia sic possit in minus eo ad qȯ terminatur tamen rationabilit debet diffiniri ⁊ terminari per maximum in quod potest ⁊ causa est qr rectũ est entia ⁊ potentia termi nari ⁊ diffiniri per terminum vltimum superhabũ dantie sui motus ⁊ excellentie sue virtutis: vnde si aliquis põt portare centum talenta: etiaz potest portare duo: ⁊ si aliqs põt ambulare per centum stadia potest ambulare per quinquainta quia cuz virtutes põt i aliqd habet excellentiã supra qȯlibꝫ

minus: tamen non debet diffiniri p min⁹ propter causam assignatam sed per maximū tanq̄ existēs finem optimum ſm superhabundantiā ⁊ excellentiam sue virtutis. Intelligendū ſm Aue. cōmē to. c. xviij. q̄ manifestū ē p se q̄ si aliq̄ potētia pōt aliquē actū qd etiā pōt illud qd est min⁹ eo. Intelligendū 2° q̄ cū manifestū sit q̄ psone rerū nō termināt nisi p eaꝝ fines vltios: nō p eaꝝ vltios fines distinguūt potentie rerū habentiū vltimas potētias: verbi gratia si potentia soꝛ. pōt poꝛtare pondus vt centū: ⁊ platonis solū vt qnquaginta p hec distingunt: ⁊ nō per posse poꝛtare pondus vt duo cū in illo ambe conueniūt.

Et utiq̄ si quid impossibile tātum secundum excellentiam dicentibus et plura impossibile puta non potens mille ire stadia: manifestum q᷑ ⁊ mille ⁊ unum.

Nunc diffinit i potentā dicens q̄ ipotētia terminat p nimiū in qd potentia illa nō pōt: sic q̄ in illud nō pōt nec in maius sed in minus: si potentia soꝛtis ambulatiua ñ pōt ire p mille stadia nec poterit ire p mille ⁊ vnū: lꝫ possit ire per. 999. Intelligendū ſm Auer. q̄ defectus potentie terminat in non posse alicuius rei respectu cuius dicit in potentia: ⁊ sic terminat p minimū vt i qd nō pōt ⁊ cā est q᷑ si aliqua potentia nō pōt in minus nō pōt in maius ıō terminat ad illud minus intelligendū secūdo q̄ econtrario est determinatione potentie in posse ⁊ terminatione eius in nō posse: ⁊ ratio est q᷑ potentia quantū ad posse terminat p vltimū finē sui act⁹ in quē pōt: ſꝫ in potentia terrminat p nō posse primum in minimuꝫ. i. in illud qd iter oia in que non pōt est minus.

Nihil autem nos turbet. Decrementum enim secundum excellentie terminum dictum q̄ pꝛopꝛie possibile Foꝛsitam enim instabit quis utiq̄ quasi non necesse quod dictum est: uidens enim stadium non utiq̄ que intus uidebit magnitudines. sed cōtrarium magis potens uidere punctum aut audire parum sōum. ⁊ maioꝛum habebit sensum sed nihil differt ad rationem. Determinetur. n. autem in uirtute. ant in re excellentia. Quod enim dicitur manifestum uisus quidem enim qui minoꝛis excidit autem que maioꝛis.

Nūc remouet dubiū ⁊ duo facit. pꝛimo mouet secūdo remouet ibi. Sꝫ nihil differt: de pꝛima dic q̄ nihil vos turbet instantia q̄ statim dicet q̄m ponamus potentiā pꝛopꝛie dictā terminari ad terminuꝫ seu finē seu excelentie: vt dictū est ⁊ tūc mouet istantiā q᷑ diceret aliquis videt q̄ potentia nō terminatur maximo q̄ sic: q᷑ sūmo potentiā visiuam soꝛtis: cei tū est q̄ nō terminat illo mō q᷑ si pōt aliqd magnū videre etiā mai⁹ pōt videre: ⁊ tñ nō qdlibet minus pōt videre ⁊ p pñs illa potētia ñ terminat maximo in q̄ sic idē pꝫ de potentia auditiua q᷑ si aliquis pōt audire magnū sonū etiā maioꝛeꝫ poterit audire: ⁊ nō quēlibet minoꝛeꝫ q̄re ⁊c. Sed nihil differt. Remouet instan: tā dicens q̄ hoc non facit diuersitatem in dictis supꝛa. Nā siue excellētia potentie determinat in virtute aut in re est manifestum qd dr̄ quēadmodū declarabit. Uñ in potentiis visiuis ille visus q̄ videt minus excedit: ⁊ i potentiis poꝛtatis illa que poꝛtat per maioꝛeꝫ distantiam aliis partibus ⁊c. Intelligendū q̄ cōmētatoꝛ cōmento. c. xix. mouet istā dubitationē: vtruꝫ oīs potentia terminetur per maximū ⁊ arguit q̄ ñ de potentiis passiuis ꝓ solutione dubitationis ponit distinctiones: Pꝛima distinctio potentia est duplex actiua ⁊ passiua. Potentia actiua terminatur per maximū in qd pōt: q᷑ si pōt in aliqd pōt i min⁹ ⁊ non in maius. Potentia passiua terminat p minimuꝫ a quo pōt pati: q᷑ si pōt pati ab aliquo pōt pati a maioꝛi ⁊ non a minoꝛi. Et subdit q̄ quanto aliq̄ potētia passiua ē foꝛtioꝛ i patiendo tanto patit a minoꝛi obiecto: ideo illi sensus sūt foꝛtioꝛes q̄ cōpꝛehendūt minima sensibilia per maximū spaciū per qd possunt cōpꝛehēdi ⁊c. Secūda distitio per quā soluitur dubitatio ē q̄ virtutes ⁊ potētie naturales possūt dupliciter considerari. Uno mō in se absoluto vt virtutes: alio mō respectu rerum respectu quarū dicuntur potentie vt potentia poꝛtatiua respectu ponderis ⁊ visiua respectu obiecti visibilis: ⁊ considerando virtutes secūdo mō comparatiue possūt dupliciter cōparari ad ea respectu quarum dicuntur potentie. Uno modo ſm excellentiam sic q̄ semper virtus excedat illud respectu cuius dicitur potentia. Alio mō possunt comparari siue excedant siue non. Ad pꝛopositū siue virtutes considerentur pꝛimo mō absolute et i se: aut vltimo mō respectiue. s. excedant siue nō ipse diuersificantur ⁊ diuersimode terminantur: ⁊ non solū per maximum: q᷑ ſm hoc alique sunt actiue ⁊ aliq̄ passiue. Ideo vt sic vt dixit cōmentatoꝛ non eodē modo terminantur: sed si considerentur respectiue pꝛimo modo ⁊ ſm q̄ excellunt illa respectu quoꝛū dicuntur potentie si semper terminantur ad maximum: q᷑ vt sic sunt solum actiue: ⁊ hanc distinctionem innuit Arꝫ. in litera cū dixit determinat enim aut in virtute aut in re excellentia: sed circa dicta

Ar. et comentatoris insurgit dubiu: qr videtur quod potentia activa et maxime portativa de qua loquuntur terminetur per minimum: quod non cum pondus equale potentie sit minimum in quod non potest similiter potentia passiva terminatur per maximum a quo non potest pati et non per minimum a quo potest ut vult comentator. Quidam dicunt quod tales potentie terminantur ad maximum vel minimum secundum numeros integros: licet non absolute et cum fractionibus. Alij dicunt quod potentia activa terminatur ad maximum infra quod potest et hoc est minimum in quod non potest et similiter potentia passiva terminatur ad minimum supra quod a quolibet existente potest pati et hoc est maximum a quo non potest pati. Dici tamen potest quod exemplorum non requiritur verificatio: et qr aliqua potentia activa terminatur ad aliquid inclusive et aliqua exclusive. primam dixit Ar. potentiam cum possit in illud ad quod terminatur et quilicet talem voluit terminari ad maximum in quod sic: sed autem dixit in potentiam cum non possit in illud ad quod terminatur et talem voluit terminari ad minimum in quod non similiter de potentijs passivis suo modo dicatur. s. quod dum terminantur inclusive dicuntur potentie et terminantur ad maximum quod sic: dum autem terminantur exclusive dicuntur impotentie et terminantur ad maximum quod non.

Tertium capitulum quarti tractatus primi libri de celo et mundo in quo ostenditur mundum esse infinitum duratione.

Eterminatis autem his dicendum quidem deinceps.

Istud est tertium capitulum huius tractatus in quo Ar. postquam in precedenti capitulo posuit distinctiones necessarias exequitur de principali intento et duo facit. primo premittit suppositiones 2° probat intentum ibi: si itaque prima in primo premittit intentum. 2° ponit suppositiones ibi si itaque sunt. De prima dicit quod determinatis que dicta sunt videndum est deinceps quid dicendum sit de principali intento.

Si itaque sunt quidem possibilia et esse et non necesse tempore aliquo determinata determinatum esse plurimum et eius quod esset eius quod non.

Ponit quinque suppositiones ibi secunda: principium autem: ibi tertia non autem idem: ibi quarta non itaque idem: ibi quinta: hoc quidem igitur: prima in tres: qr primo premittit suppositiones secundo declarat se: tertio probat. ibi secunda dico autem: ibi tertia si enim. De prima dicit quod si aliqua res potest esse et non esse tam potentia ad esse quam potentia ad non esse est terminata et limitata certo tempore per quod habet potentiam ad esse et certo tempore per quod habet potentiam ad non esse.

Dico autem non possibile rem esse et ens possibile non esse secundum quamcunque predicationem: puta hominem aut album: aut tricubitum aut aliud quodcunque talium.

Nunc Ar. declarat se: et dicit quod in proposito non solum de esse et non esse rerum de predicamento substantie sed etiam rerum aliorum predicamentorum habet verum quod dicitur. s. quod potentia eorum ad esse et non esse est limitata: et inducit exemplum de homine albo tricubito: et sic de alijs.

Si enim non erit quantum aliquod sed semper plus proposito: et non est cuius minus: in infinito erit tempore idem possibile esse et non esse alio infinito: sed hoc impossibile:

Nunc probat propositum et arguit sic si non cuiuslibet rei generabilis et corruptibilis potentia esset terminata certo tempore ad esse et certo tempore ad non esse sequeretur quod idem haberet esse et non esse: aut in eodem tempore infinito aut in duobus temporibus infinitis: consequens est impossibile quo ad utranque partem et primo quo ad primam qr implicat contradictionem quod idem simul sit et non sit: etiam quo ad secundam: qr si darentur duo tempora infinita darentur duo primi motus cum tempus sit passio eius et per consequens daretur duo prima mobilia: et ex consequenti duo primi motores: quod est impossibile et probatur consequentia: qr si potentia ad esse non terminabitur per te ergo illo erit in aliquo toto tempore infinito: et similiter arguatur de potentia ad non esse: aut ergo erit eodem tempore infinito cum tempore sui non esset aut alio: si eodem sequitur primum inconveniens: si alio sequitur secundum ut patet. Intelligendum secundum Auer. comento. c. xx. quod in omnibus predicamentis res generabiles et corruptibiles sunt terminate certo tempore ad esse et certo tempore ad non esse. Verbi gratia in predicamento substantie homo habet potentiam ad esse certo tempore puta tempore centum annorum gratia exempli: et habet potentiam ad non esse certo tempore qr tempore sequente tempus sui esse. Intelligendum 2° quod potentia rei naturalis ad esse terminatur maximo tempore quo illa res potest perdurare in esse sicut est tempus centum annorum vel centum annorum et viginti in hoc: sed potentia ad non esse terminatur primo tempore quo illa res potest corrumpi et est illud tempus in quo res non est post suum esse: et sic potentia ad non esse terminatur ad minimum tempus in quo illa res non potest esse: qr in potentia ut diceabtur supra terminatur minimo quod non. Sed dubitatur qr non videtur quod sit dandum maximum tempus per quod homo potest perdurare: sed minimum per quod non. nam capto homine temperarissimo quantum talis debeat per omnes eius etates decurrere signetur tempus quod erit a

pncipio sui eē vsqȝ ad pmū istans sui n̄ eē: ꝛ arguit sic p h'tps n̄ pōt hō durare nec p aliq̄d mai': sȝ per q̄dlibet minus vel illi eq̄le: g̃ hoc est minimuȝ tempus per quod hō non pōt durare: ꝑña tenet ab exponentib' ad exposità: ꝛ añs pȝ ex casu quare ꝛc.

Hinc responderi pōt vt supra ō ponde dicebat.

Principium āt sit huic: Impossibile ꝛ falsum non idem signant. Est autē impossibile ꝛ possibile: ꝛ falsum ꝛ uerum hoc quidē ex suppositione. Dico autē ut puta trigonum impossibile duos trigones rectos habere: si hoc. Et dyameter cōmensurabilis: si hoc. Snnt autem simpliciter ꝛ possibilia: ꝛ impossibila: ꝛ falsa ꝛ uera.

Ponit secūdā suppositionē dicens ꝙ sumit pro principio qđ falsum et impossibile nō significāt idē ꝛ pro declaratione subdit ꝙ inueniūtur ista q̄tuor possibile impossibile verū ꝛ falsū: ꝛ quodlibȝ eorum dicitur dupliciter. s. simpliciter ꝛ ſm quid. Primo mō impossibile est vnum esse aliud vt ꝙ possibile sit impossibile: ꝛ veruȝ sit falsū: sȝ secūdo mō vnuȝ pōt esse aliud. Unde ſm veritatē triangulus habet tres angulos equales duobus rectis: tamē hoc ē falsum ex suppositione vt si poneret ꝙ triangulus sit quadrangulus: q2 tūc haberet quattuor rectos similiter ꝙ dyameter quadrati sit cōmensurabilis coste ſm rem est impossibile tamē hoc est possibile ex suppositione vt supposito ꝙ quadratuȝ dyametri sit quadrupluȝ ad quadratum coste vt patet ex geometria.

Nō autem idem est falsum aliquid esse simpliciter ꝛ impossible similiter Te. n. non stantem dicere stare: falsum quidem non impossibile āt. Simul āt stare ꝛ sedere ꝛ dyametrum commensurabilē esse nō solum falsum. sed ꝛ impossibile.

Ponit tertiam suppositionē dicens ꝙ nō est idē falsum simpliciter ꝛ impossibile simpliciter: q2 aliquid est falsū simpliciter qđ non est impossibile simpliciter: sicut te stare dū curris: ꝛ citharisantem cātare dum cātat: aliquod est tamen falsum simpliciter quod est impossibile simpliciter: vt aliquando stare ꝛ sedere: ꝛ dyametrū esse cōmensurabilem coste: ꝛ ex hoc sequitur vt dicit cōmentator ꝙ falsuȝ est superius ad impossibile: q2 omne impossibile ē falsū: sed nō cōuertitur.

Non itaqȝ idem est supponi falsum ꝛ impossibile. Accidit āt impossibile ex impossibili.

Ponit quartam suppositionē: ꝛ dicit ꝙ non est ideȝ supponere falsū ꝛ supponere impossibile: ꝛ ratio est: q2 semper ex ipossibili ipi' sequit ipossibile sed non semper ex falso sequitur ipossibile.

Hoc quidem igitur sedere et stare simul habet uirtutē: q2 quandoqȝ habet illā et alteram. sed non ut simile sedat et stet. sed in alio tpe.

Ponit quintā suppositionem: ꝛ dicit ꝙ dato ꝙ aliquid hēat potentiam simul ad opposita: verbi gratia ad currere ꝛ sedere: tamē est impossibile ꝙ sit simul sub actibus oppositis.

Si itaqȝ aliq̄d in finito tempore plurium habet uirtutem non est in alio tempore. sed hoc simul. Quapropter si quidem infinito tpe. ens corruptibile est. Uirtutem habebit utiqȝ eius quod est non esse. Si itaqȝ infinito tempore est sic existens ꝙ potest nō esse simul igitur erit ꝛ non erit secundum actum. Falsum quidem igitur accidet utiqȝ: q2 falsum positum est. Sed si n̄ impossibile erat. non utiqȝ et ipossibile esset qđ accidit. Omne igitur semper ens singulariter incorruptibile.

Nūc exequitur propositum ꝛ quattuor facit ſȝ ꝙ quadrupliciter illud declarat: ibi secūda: qm̄ auteȝ negatio: ibi tertia: aut siquidē ibi quarta: ꝙ aūt necesse. De prima vult probare ꝙ nullum sempiternum vt ponitur esse mundus sit generabilis aut corruptibilis: ꝛ duo facit: q2 primo probat ꝙ nullum sempiternū est corruptibile secundo probat ꝙ nullm sempiternuȝ est generabile ibi: similiter aūt. De prima arguit sic: si aliquod sempiternū esset corruptibile sequeretur ꝙ aliquid posset simul esse ꝛ n̄ esse ſm actum: cōsequēs implicat cōtradictioneȝ: ꝛ ꝑña tenet: q2 ex eo ꝙ aliquid est sempiternum illud habet potentiā ad esse tempore infinito: si autē ipȝ esset corruptibile tunc haberet potentiā ad non ee vel ergo tēpore finito vel ifinito: si primo mō: ponatur ergo talis potentia in esse ꝛ tunc sequit ꝙ illud aliquo tempore non erit ꝛ ex illa parte ex quo ē sēpiternum semper erit: ergo ō omni tempore erit et aliquo tēpore nō erit qđ implicat: si secūdo mō tūc ponatur vt prius illa potentia inesse ꝛ tūc sequitur

q non erit tempore infinito: et ex alio tempore ex q est sempiternū erit toto tēpore infinito: ergo simul erit toto tempore infinito et nō erit qd est impossibile: ergo bene sequit q sēpiternū eē corruptibile ē impossibile.

Similiter autē et in genitum. Si. n. genitum tēpore erit possibile qdaz non esse corruptibile quidem enim est: prius quidem ens: nunc autem non ens aut contingens quandoqz posterius non esse: genitum autem ens quod contingit prius non esse: sed non est in quo tempore possibile quod semper ens. ut non sit neqz infinito tempore neqz finito. Etenim finito tempore potest esse: siquidem et infinito:

Probat secundā partē conclusionis q nullū sēpiternū est generabile et duo facit. primo hoc secūdo concludit quedā ex dictis ibi: non igit cōtingit. De prima arguit sic si sēpiternū esset generabile potuisset aliquādo nō esse tenet ꝯña qr oē genitū potuit aliquando nō eē ante suū esse sicut oē corruptibile poterit aliquando nō eē post suū esse ꝯñs ē falsum: qr si semp ens potuit nō esse aut tpe finito si tēpore finito: ergo tpe finito nō fuit qr ex quo tpe finito potuit nō esse et potentia ista debuit fuisse ad actum deducta sequitur q tpe finito fuit: et ex quo est sempiternum toto tpe īfinito fuit seu habuit eē ergo toto tpe fuit et aliquo tpe nō fuit qd est impossibile si tēpore infinito tūc sequitur q toto tpe infinito illud sempiternū fuisset et nō fuisset: ex quo eius potentia ad nō esse fuit ad actū deducta vt supponitur ꝯñs est impossibile.

Non igitur contingit idem et unum semperqz posse esse et non esse. sed et neqz negationez puta dico non semper esse. Impossibile igitur et semper quidem aliquid esse corruptibile autem esse. Similiter autem neqz genitum. Duobus enim terminis si ipossibile posterius sine primo existere. si illō impossibile existere. et quod posterius. Itaqz si semper ens non cōtingit quandoqz non esse impossibile et genitum esse.

Nunc Ar. concludit ex dictis et dicit q qr impossibile est vnum et idē semp esse et semp nō esse sequitur a fortiori q impossibile est idem semper eē et nō semper esse: et causa qr plus opponūt semp eē et nō semper esse: cū opponant ꝯtradictiōe: nō aūt semper eē et semper ñ esse: imo opponūtur ꝯtrarie Concludit vlterius principalē cōclusionē dicens q est impossibile semper ens esse corruptibile aut generabile: et hanc conclusionē per aliā rōem ꝓbat arguēdo sic ñ sp eē negat a sēpiterno cū sibi opponat ꝯtradictione qr sempiternū est spus ens: ergo generabile et corruptibile negāt a sempiterno: probat cō qr quandocūqz sūt duo termini quoz vn⁹ est superior ad aliū a quocūqz remouet superior remouet et inferior: sed iste termin⁹ nō semp esse superior ad illos generabile et corruptibile: et nō semp eē remouetur a sēpiterno: ergo etiaz generabile et corruptibile ab eodē remouent. Intelligendū ṡm Aue. cōmento. c. xxij. q Ar. in sūma vult ꝯcludere q si mundus est sēpiternus: ipse est ingenerabilis et incorruptibilis. Et intendit talē rōnem mundus est sempiternus: ergo nō est generabilis vel corruptibilis: tenet ꝯña qr si esset generabilis vel corruptibilis: sequeret q aliquod sempiternuz esset generabile vel corruptibile ꝯñs est impossibile vt pz ex dictis ergo et añs. Et ex hoc infert q oē sempiternuz caret potētia ad corruptionem. Infert vlterius q īpossibile est genitū eē eternū ꝯtra platonē: et cā est qr cū aliqd fuit aliqñ actu nō ens: aut ante eius generationē oportet q aliqñ sit potentia nō ens: et h⁹ est dū est actu ens: ergo est corruptibile cū potētia ista non esse possit ad actū deducit: et prima pars añtis pz: qr actus non dr nisi respectu potentie: g⁰ si aliquid ante eius generationē fuit actu nō ens cōtinentie oportet q postea sit potentia nō ens dū est actu ens. Ex hijs postea ꝯcludit q omne generabile est corruptibile et ecōuerso: et cōueniūt in aliqñ ñ eē. Intelligendū 2⁰ q generabile et corruptibile dicūtur dupliciter vz actu et potentia generabile et corruptibile actu ē corruptible genitū aut corruptum: sed generabile aut corruptibile potentia est qd pōt generari aut corrūpi: et sic res anteq generetur est generabil⁹ et dū ē anteq corrumpat est corruptibilis.

Quoniam autem negatio cui⁹ qui quidem quod est semper possibile eē non semper possibile esse: semper āt possibile non esse contrariuz. Cuius negatio non sēper possibile nō esse.

Adducit secūdā rōem ad ꝓbandū q nullū sempiternū est generabile aut corruptibile: et duo fac. Primo pmittit quedā necessaria: secūdo ꝓbat ibi: neqz itaqz sēper. Prima in duas sic duo necessaria pmittit ibi secūda: necesse negatiōes. De prima p mittit q negatō seu ꝯtradictoriū huius sp possibile

esse ē nō sp possibile eē: ꝛ ꝯdictoriū huius sp possibile nō eē q̄ est illius ꝯrium est: nō semper possibile nō esse sp preponendo negationē.

Necesse negationes ambarum eidē existere ꝛ esse medium semper entis ꝛ semper non entis: qḋ possibile esse ꝛ non esse.

Premittit scḋm ꝛ duo facit. primo hoc secundo probat vbi: vtriusqꝫ. n. De prima p̄mittit ꝙ ꝯdictorie barū ꝓpositionū vꝫ aliquid sp esse ꝙ aliqd sp n̄ esse verificātur de eodē q2 de eo qḋ ē aliqn̄ possibile non est eē ꝛ aliqn̄ possibile non esse.

Utriusqꝫ. n negatio quandoqꝫ existet si non semper sit. Quare ꝛ non semper non ens erit quandoqꝫ ꝛ nō erit: ꝛ non semper possibile esse simlr̄ sed quandoqꝫ ens quare ꝛ non esse. Idem igitur erit possibile esse ꝛ non ꝛ hoc est amboꝝ medium.

Declarat scḋam suppositionē ꝛ duo facit sic dupliciter declarat ibi scḋa: rō āt. de primo itēdit istā rōeꝫ illud qḋ possibile est aliqn̄ eē ꝛ aliqn̄ nō eē nō est sp ens nec sp nō ens: ergo suppositio vera: añs pꝫ q2 oē tale ē aliqn̄ ens ꝛ aliqn̄ nō ens: ꝛ p ꝯña nec sp ens nec semp nō ens: ꝛ tenet ꝯña q2 illa sūt vtriusqꝫ negationes ꝛ mediū amborū p abnegationeꝫ.

Intelligendū ſm Auer. cōmēto. c. xxiiij. ꝙ semp ens ꝛ nō sp ens sūt ꝯdictoria q2 quandoqꝫ vnū est verū reliquū est falsū ꝛ ecōtra: ꝛ hec est nā ꝯdictorioꝝ: sed sp ens ꝛ sp nō ens sūt ꝯria: q2 iter ea dat mediū. s. nec sp ens nec sp nō ens: vt est oē generabile ꝛ corruptibile ꝛ ē mediū p abnegatōeꝫ vtriusqꝫ ꝯrioꝝ: q2 qḋ aliqn̄ est ꝛ aliqn̄ nō nec sp est nec sp nō est: mō inter ꝯria bn̄ datur mediū lꝫ nō inter cōtradictoria: cū ꝯdictio sit oppositio huiꝰ non est medium ſm se. primo posterioꝝ.

Ratio autem uniuersalis hec: Sint. n. a. ꝛ: b. nlli eidem possibilia existere. omni autem. a. aut. g ꝛ. b. aut. d. necesse itaqꝫ cui neqꝫ. a. existente neqꝫ. b. omni existere. g. d: Sit itaqꝫ. e. intermedium eoꝝ q̄. a. b Cōtrarioꝝ enim ꝙ nentꝝ medium: huic itaqꝫ necesse ambo existere et. g. ꝛ. d. omni enim. g. aut. a. quare et ei quod est. e. Quoniaꝫ igitur. a. impossibile. g. existet. Eadē āt rō ꝛ in. d

Declarat scḋam suppositionē p scḋaꝫ rōeꝫ p̄mittendo quedā primo p̄mittit vnū qḋ appellat rōneꝫ vlem q2 pōt cuilibet rei cōpetere. s. ꝙ. a. ꝛ. b. nulli eidem possibile sit in existere: ꝛ p. a. intendit sp ens ꝛ per. b. sp nō ens: p̄mittit secūdo ꝙ cuicūqꝫ insit. a aut. g. b. aut. d. intelligendo p. g. ꝯdictoriū. a. s. nō semper ens ꝛ p. d. ꝯtradictoriū. b. s. nō sp ens: pꝫ q2 si vnū ꝯtradictoriū nō iest reliquū dꝫ iesse. Tertio premittit ꝙ cuicūqꝫ nō inexistit. a. aut. b. de eo verificanṫ. g. ꝛ. d. pꝫ ex dictis: q2 cui vnū ꝯdictoriū non iexistit reliquū dꝫ inesse quarto premittit ꝙ mediū inter illa ꝯtradictoria. s. sp. ens ꝛ sp nō ens. sit. e. qḋ est nec sp ens nec semper non ens. Premittit quinto ꝙ tali medio cui neutrū contrarioꝝ iest necesse sit contradictoria illoꝝ ꝯtrarioꝝ inesse. s. g. d. q̄ sunt aliquando ens ꝛ aliquando non ens. Quibus premissis tūc format rationē sic omni enti aut inest. a. aut. g. aut. b. aut. d. sed alicui enti puta. e. qḋ est mediuꝫ inter sp ens ꝛ semper nō ens nō inest. a. nec. b ergo ei iest. g. ꝛ similiter. d. que sunt aliqn̄ ens ꝛ aliquādo non ens: ꝯña nota ꝛ totū antecedēns patet ex suppositis.

Neqꝫ itaqꝫ semper existens genitum neqꝫ corruptibile neqꝫ semper non ens. Palaꝫ autē q2 ꝛ si genitum aut corruptibile non sēpiternum. Simlr̄ enim erit possibile semper esse ꝛ possibile non semper esse. Hoc autē qḋ impossibile ostensum est prius.

Format scḋam rōem principalem: ꝛ duo facit pͦ ꝓbat ꝙ neqꝫ generabile neqꝫ corruptibile est sempiternū. 2ͦ ꝓbat ꝙ ingenerabile ꝛ icorruptibile ē sempiternū: ibi igitur si ꝛ. De prima arguit sic si genitū ꝛ corruptibile essent sēpiterna seq̄reṫ ꝙ de vno et de eodē possent verificari contradictoria. s. sp ens ꝛ non semper ens: ꝯña est impossibile: ꝛ tenet ꝯña q2 ex quo aliqd est genitū ꝛ corruptibile ꝓut aliqn̄ nō esse: ꝛ ex alia parte si est sēpiternū est sēper ens ergo ideꝫ erit sp ens: ꝛ nō sp ens quare cōtradictoria de eodē verificabuntur.

Igitur si ꝛ ingenitum est: ens autem hoc necesse sempiternum esse. Similiter auteꝫ ꝛ si incorruptibile. ens āt Dico autem ingenitum ꝛ incorruptibile que proprie dicuntur. Ingenitū quidem quod est nunc ꝛ prius non ueꝝ erat dicere nō esse: Incorruptibile autem qḋ nunc ens: posterius nō ueꝝ erit dicere non esse.

Probat ꝙ ingenitū ꝛ icorruptibile est sēpiternū

arguendo sic sempiternũ non verificat nec attribui tur genito neq3 corruptibili: ergo attribuitur igeni to ⁊ incorruptibili: tenet ꝯña q2 oē ens aut est geni tũ ⁊ corruptibile aut igenitũ ⁊ icorruptibile cũ con tradicāt: ⁊ añs ꝑ3 ex ꝑcedentibus: ⁊ tūc subdit qd itelligatur ꝑ ingenitũ ꝓprie ⁊ icorruptibile. Unde illud ꝓprie est ingenitũ qd nūc est ens ⁊ nūq̄ fuit ñ ens. Et illud proprie est incorruptibile qd nūc ē ens ⁊ nunquā erit nō ens.

Aut si quidem hoc adiuicem consequnt et quod quidem ingenitum incorruptibile: ⁊ quod incorruptibile ingenitum necesse ⁊ sēpiternũ utiq3 ꝯsequi: ⁊ siue aliquid ingenitum sempiternum siue incorruptibile sempiternum.

Adducit tertiā rōe3 principale3: ⁊ duo facit. p° hoc. 2° probat quodā suppositum in rōe ibi: palam aūt. de prima dicit q̄ si ingenitũ ⁊ incorruptibile se adinuicem cōsequūtur ita q̄ oē ingenitũ est incorruptibile: ⁊ oē icorruptibile est ingenitũ: necesse est sempiternũ ꝯsequi ad vtrūq3 vt v3 q̄ oē genitũ est sempiternũ ⁊ econtra: ⁊ oē icorruptibile est sempiternũ ⁊ econtra: ⁊ per cōsequens nullũ sēpiternu3 est generabile aut corruptibile.

Palam autem ⁊ ex determinatione ipso⁊: ⁊ enim necesse: si corruptibile genitum aut: in ingenitum: aut genitum. Si enim ingenitum ⁊ incorruptibile supponitur ⁊ si genitum autem corruptibile neccesse. aut enim corruptibile aut incorruptibile s3 si incorruptibile ingenitum supponit

Probat qd supposuerat: ⁊ primo supposito q̄ ingenitũ ⁊ incorruptibile ꝯuertant ꝓbat q̄ genitũ ⁊ incorruptibile ꝯuertant. 2° ꝓbat illud suppositu3 ex dictis: ibi si aūt nō. De prima dicit q̄ illud qd i tendimus erit manifestũ ex habitudine horu3 ter mino⁊ adiuicē genitũ corruptibile ⁊c̄. Unde si ali quid est corruptibile necesse est q̄ sit genitũ: q2 aut est genitũ aut ingenitũ cũ necesse sit de quolibet al terũ illo⁊ predicari: si dicitur ingenitũ: g° est i cor ruptibile: cũ ingenitũ ⁊ incorruptibile cōuertātur vt hic supponitur: ⁊ per ꝯñs nō est corruptibile cu ius oppositũ asumebat. Aut idē est corruptibile ⁊ incorruptibile qd est ipossibile: si dicitur q̄ est genitũ habet intentũ. Similiter si aliquid est genitũ: ne cesse ē q̄ sit corruptibile: q2 aut est corruptibile aut icorruptibile: si incorruptibile ergo igenitũ ⁊ ꝑ con seqens nō est genitũ vt dicebat: vel idē esset genitũ ⁊ ingenitũ qd est ipossibile: si corruptibile habetur ꝓpositũ: ⁊ sic supposito q̄ igenitũ ⁊ icorruptibile cō uertantur habetur q̄ genitũ ⁊ corruptibile ꝯuertant. Intelligendũ ẜm cōmentatorē cōmento. c. xxviij. declaratũ eē in analeticis q̄ quādo duo genera ex opposito diuidūtur: ⁊ vnũ diuidentiũ vni° generis ꝯuertitur cũ vno diuidentiũ alterius generis reliquũ diuidentiũ cōuertitur cũ reliquo diuidentiũ: id cũ generabile ⁊ ingenerabile ex opposito diuidant idē genus: ⁊ similiter corruptibile ⁊ icorruptibile cōuertit cũ i venerabili: vt hic supponit ⁊ ꝓbabitur sequit q̄ corruptibile cōuertitur cum generabili si aūt non.

Si autem non consequntur ad inuicē incorruptibile ⁊ ingenitum nō necesse neq3 ingēitum neq3 incorruptibile sempiternum esse.

Ostendit q̄ ingenitũ ⁊ icorruptibile cōuertūtur dicēs q̄ si ingenitũ ⁊ icorruptibile nō cōsequerētur se adinuicē tūc nō eēt necesse sempiternũ eē igenitũ ⁊ incorruptibile ⁊ ꝯseq̄ ad ea vt manifestũ est cuius tamē oppositũ ꝓbatũ est supra.

Quod autem necesse cōsequi ex his manifestum Genitum: n. ⁊ corruptibile ꝯsequnt adinuicem.

Probat propositũ ꝑ q̄rtā rōem ⁊ duo facit. primo adducit rōem. 2° probat añs ibi: palā aūt: de ꝑ ma arguit sic: generabile ⁊ corruptibile ꝯsequūtur adinuicē: g° ingenerabile ⁊ incorruptibile ⁊ sēpiternũ se cōsequūt adinuicē: ⁊ ꝑ ꝯñs nullũ sēpiternu3 est generabile aut corruptibile: p3 ꝯña ⁊ añs stati3 declarabitur.

Palam āt ⁊ hoc ex prioribus sēper n. entis et semper non entis est inter medium cui neutrum cōsequit. hoc autem est genitum et corruptibile: possibile. n. et eē et non esse determinato tempore utrunq3. Dico autem utrunq3 et esse quanto quoda3 tēpore et non esse. Si igit est qd genitum aut corruptibile necesse hoc intermedium esse:

Declarat añs. ⁊ primo probat q̄ genitũ ⁊ corruptibile cōuertūtur: secūdo q̄ ingenitũ ⁊ icorruptibile ibi: sit itaq3 in quo. c. prima i duas: q2 primo ꝓbat i terminis naturalibus. 2° per terminos alphabeti ibi: sit eni. de prima arguit sic. Illa se inuicem cōsequūtur q̄ sūt mediũ inter extrema ꝯtraria: s3 generabile ⁊ corruptibile sunt huius ergo ⁊c̄. Conse-

quentia nota ⁊ maior: q2 extrema ꝯtraria nō conse quūt̃ se inuicē vt sp ens ⁊ sp nō ens: se bene mediū inter ea vt aliqñ ens ⁊ aliqñ non ens. Et minor pa tuit supra vbi dicebat̃ generabile ⁊ corruptibile eē mediū inter semper ens ⁊ semp nō ens. Intelli gendū ꝫm Aue. cōmento. c. xxix. ꝙ hic nō ē petitio principij lꝫ videat̃ cū prius Ar. ad ꝓbandū ꝙ geni tū ⁊ corruptibile ꝯuertunt̃ supposuerit ꝙ igenituꝫ ⁊ incorruptibile ꝯuertūt̃. Hic vero ad probandū ꝙ ingenitū ⁊ incorruptibile conuertūtur supponit ꝙ genitū ⁊ corruptibile ꝯuertūt̃: quare videtur esse circulatio: ⁊ petitio principij. Nū tñ est q2 ꝓpositio nibus qbus vtit̃ in hac demōstratione nō vtit̃ i alia Uñ fundamētū huius demonstratiōis sūmit̃ ex hº ꝙ generabile ⁊ corruptibile sūt mediū ꝯtrariorū: ⁊ in ter sp ens ⁊ sp nō ens: ⁊ subdit ꝙ hec rō nō ꝓbat ni si ꝯcedatur ꝙ inter sp ens ⁊ sp nō ens nō ē nisi vnū mediū: q2 vbi essent plura media nō oporteret vnū cū alio conuerti.

Sit enim. a. semper ens. b. autē ens non semper. g. autem genituꝫ. d. au tem corruptibile. Necesse itaqꝫ. g. intermedium esse. a. ⁊. b. his quidē enim non est tempus ad neutrū ter minum in quo. a. nō erat aut. b. erat gēito autem necesse aut actu: aut po tentia esse. His autem que. a. b. neu tro modo quanto igitur quodam ⁊ determinato tempore ⁊ erit: ⁊ iterū nō erit g. similiter autem ⁊ in. d. Ge nitum igitur ⁊ corruptibile utrunqꝫ Consequuntur igitur inuicē genitum ⁊ corruptibile.

Nūc idē ꝓbat ilr̃is alphabeti dicēs sit. a. semp ens ⁊. b. sp nō ens. g. āt sit genitū ⁊. d. corruptibile tunc. g. erit mediū inter a. ⁊. b. simili t̃. d. Et tunc ar guit ꝙ ad. g. genituꝫ seqtur. d. corruptibile ⁊ arguit sic aut ad. g. sequit̃. a. aut. b. aut. d. sed nec. a. nec. b sequit̃ ad. g. gº. d. sequit̃ ad. g. Maior nota a sufficiē ti diuisiōe ⁊ minor pꝫ: q2 cū. g. sit genitum pōt aliq̄ tpe eē ⁊ aliq̄ tpe nō esse mō nec. a. nec. b. est huius cū qōlibet illoruꝫ sit aūt sp ens aut sp non ens. Et similiter arguat̃ ꝙ ad d. seqtur. g. ⁊c.

Sit itaqꝫ in quo. e. genitum. Quod autem. z. genitnm. quod autem in quo. i. incorruptibile. Quod autem in quo. t. corruptibile. Que itaqꝫ. z. t. ostensum est quod consequuntur inuicem. Quādo itaqꝫ sic posita ut hec puta que quidem. z. ⁊ que. t. cō sequentia. Que autem: e. ⁊. z. nulli autem eidem: omni autem alterum ⁊ similiter autem ⁊ que. i. t. necesse ⁊ que. i. e: consequi inuicem.

Nunc ꝓbat aliā ꝑtē añtis. s. ꝙ ingenitū ⁊ icorru ptibile se inuicē cōsequūtur ⁊ ꝯuertuntur: ⁊ duo fa cit pº ꝓmittit quedaꝫ. 2º ꝓbat ibi: sit. n. ei. De prima ꝓmittit ꝙ. e. sit ingenitū. z. genitū. i. icorruptibile. t corruptibile ⁊ tūc pꝫ vt ꝓbatuꝫ est ꝙ. z. ⁊. t. se cōse quūtur ad inuicē ⁊ p ꝯñs. z. ⁊. e. nullo mō possūt se ꝯsequi: vꝫ genitū ⁊ igenitū: ⁊ simil r̃ nec. i. ⁊. t. vꝫ cor ruptibile ⁊ icorruptibile: iō necesse est ꝙ. e. ⁊. i. cōse quant̃ quod est propositū.

Sit enim. ei qd̄. i. e. non consequens z. igitur ꝯsequet̃. Omni enim. e. aut z insuper cui. ⁊. t. Ei igitur quod. i. t. consequetur: sed supponebat̃ im possibile esse. Eadem autem ratio: ⁊ quod. i. ei quod e. Sed ⁊ si habeatur ingenitum in quo. e ad genitum in quo. z. ⁊ incorruptibile in quo. i: ad corruptibile in quo: t.

Nūc ꝓbat itentū ⁊ pº ꝙ ad. i. icorruptibile seq̄t̃. e igenitū: ⁊ arguit sicaut ad. i. icorruptibile seq̄t̃. e. ige nitū aut. z. genitū si primū habet̃ ꝓpositū si secūdū. Cōtra ad. z. genitū sequit̃. t. corruptibile. g si ad: i. i corruptibile sequit̃ genitū ad. i. icorruptibile sequ t̃ t. corruptibile qd̄ est ipossibile deinde ꝓbat ꝙ econ uerso ad igenitū sequat̃ icorruptibile q2 sic se hꝫ. i. i corruptibile ad. t. corruptibile: ita se hꝫ. t. ad. z. i. in genitū ad genitū. Sꝫ ad icorruptibile nō sequit̃ geni tū vt ꝓbatū ē gº ad igenitū nō sequit̃ corruptibile ⁊ p ꝯñs ad igenitū sequit̃ icorruptibile q̄re. Intel ligendū ꝫm Aue. ꝙ Ar. format demōstrationeꝫ in terminis alphabeti ꝫm ei' ꝯsuetudinē vt demōstra tio sit vl'is ⁊ generalit̃ de q̄libet igenerbili ⁊ icorru ptibili: nō descēdēdo ad hº vel illud: q2 tūc esset rō declaratiua ⁊ nō demonstratio essentialis ⁊ ꝓma. Qartū ca. q̄rti tract' ꝓmi libri de celo ⁊ mūdo in q̄ reprobāt̃ opiniones antiquorū circa eternitatē mūdi.

Dicere itaqꝫ nihil ꝓhibere factum esse qd̄ incorruptibile: ⁊ ingenitum quod corrupi semel existente. Huic quidem generatiōe: huic autem cor ruptione pertinere est datorū aliq̄d

Postq̄ Ar. ꝓbauit mūdū eē eternū ignerabilē

⁊ icorruptibile. Nāc i hoc q̄rto capitulo cc istud reprobat opiniōes antiquor̄ ⁊ duo facit q: p° h° facit p rōes vl'es tā nāles q̄ nō nāles. 2° specialit̄ p rōnes nāles ibi: ⁊ nāliter aūt. Prima i duas. p°. n. reprobat opinionē platōis 2° remouet vnā fallā solutionē ibi: sed adhuc neq̄. prima in duas q: p° reprobat platonē de vno dicto 2° de alio ibi: manifestum aūt. Prima adhuc in duas q: p° p̄mittit q̄d itendit. 2° exequit̄ ibi. Aut. n. ifinito: de prima dic̄ q̄ dicere nō esse ipossibile aliquod esse genitū ⁊ icorruptibile: ⁊ similiter aliq̄d esse igenitū ⁊ postea corrumpi tantū semel est destruere oia q̄ dicta sūt.

Aut enim infinito: aut quanto quodam determinato tempore possunt omnia: aut facere aut pati aut esse: aut non esse ⁊ infinito ꝑpter hoc q: determinatum est aliqualiter infinitum cuius non est plus. Quod autē quo infinitum neq̄ infinitum neq̄ determinatum.

Probat principale propositū ⁊ facit q̄ttuor sic quattuor rōes adducit ibi secūda: adhuc quidē magis: ibi tertia: adhuc aūt ⁊ hoc: ibi quarta. Adhuc si prius: de prima intēdit talē rōem ad ꝓbandū q̄d impossibile est aliquod incorruptibile esse genitū seu aliquod igenitū eē corruptibile ⁊ arguit sic. Oē ens q̄d habet potentiā ad agere vel pati aut ad esse vel nō esse hēt illā potentiā tpe finito vel infinito s; nullū ens genitū ⁊ incorruptibile vel ingenitū ⁊ corruptibile si esset haberet talem potentiā ergo nullum tale est ponendū. Maior nota ⁊ minor declarat̄ quo ad vtrāq̄ partē. ⁊ primo q̄ n̄ hēret illā potentiā tpe ifinito: q: esse vel nō esse cuiuslibet talis rei est terminatum certo tpe determinato ante vel post: modo infinitū nullo mō est terminatū: q: infinito nō pōt fieri additō ⁊ cuilibet tali tēpori potest fieri additio saltē fm illam partem versus quā terminatur: nec etiā tempore finito q: aliquo tēpore finito omne tale haberet potentiā ad esse vel nō esse ex quo esset eternum ante vel post mō infinitū fm quid nō debet dici finitū nec ifinitū: ⁊ per ꝯn̄s nec tpe finito haberet potētiā ad esse vel nō esse. Intelligendū fm Aue. cōmento. c. xxxv. q̄ q: potētia est duplex. s. actiua ⁊ passiua: ⁊ actus est duplex. s. ad esse ⁊ ad non esse: ideo omne quod est aut est i actu aut in potentia si in potentia duplr. s. actiua ⁊ passiue. Si in actu dupliciter q: aut ad esse aut ad non esse. Intelligendum secundo q̄ isti qui ponunt ens genitū incorruptibile se ingenitum corruptibile ponunt medium inter finitum simpliciter ⁊ infinitum simpliciter. Unde ponunt triplex ifinitū videlicet infinitum simpliciter ⁊ infinitum in preterito finitum tamē in futuro: ⁊ infinitum in futuro finitum tamē in preterito: ⁊ hoc dicit Auer. esse impossibile: q: tunc vnum infinitum posset mai⁹ alio ex quo illis infinitis fm quid posset fieri additio: s; hoc dupliciter: q: videtur q̄ detur ifinitū in preterito tanto: aut in futuro tantum quonia; totū tempus preteritum terminatum ad instans presens est huiusmodi: ⁊ similiter totum tempus futurum iciens ab instanti p̄nti. Huic dubitationi respondet cōmentator inuendo hanc distinctione; q̄ duplex est infinitum: quoddā in actu per se existēs ⁊ essentialiter vt esset tot⁹ mundus si esset infinitus. Aliō est infinitū in potentia non per se existens s; accidētaliter vt temp⁹: ⁊ tunc ponuntur due conclusiōes Prima conclusio. Non est possibile esse actu infinitum ⁊ tale si daretur non posset excedi nec eo posset esse maius: ideo si in aliquo tali poneretur potētia infinita in preterito debet etiam poni infinita i futuro ⁊ econuerso: q: dato opposito tunc potētie infinite in actu posset fieri additio per maiore; potentiam aut per infinitam simpliciter ⁊ hoc est impossibile. Secunda conclusio: possibile est esse infinitum in potentia non solum simpliciter: s; etiam tantum in preterito vel tantum in futuro ⁊ tali potest fieri additio ⁊ eo pōt esse maius comparatiōe ad scōda vt argutū est superius ⁊ huiusmodi dicit̄ esse tempus de quo nihil i actu reperitur: ⁊ habet esse accidentaliter ꝓ quanto ꝯsequitur motū celi⁹

Adhuc quidem magis in hoc signo semper ens prius corruptum ē: aut non ens infinito factum est.

Adducit secūdā rōem ⁊ duo facit p° p̄mittit q̄dā 2° format rōem ibi: si. n. nihil. De prima dic̄ q̄ si aliq̄d est generabile vel corruptibile i aliq̄ instanti nō est maior rō q̄ sit generabile vel corruptibile in vno instāti q̄ in alio ⁊ hoc de se: ⁊ p ꝯn̄s si aliquid fuerit ab eterno ens ⁊ postea corrūpatur in aliquo nō magis i vno instanti corrumpitur q̄ in alio similiter si aliq̄d fuerit n̄ ens ab eterno ⁊ postea genitū non est maior ratio q̄ i vno generet̄ q̄ i alio.

Si enim nihil magis infinita autem signa palā q: infinito tempore erat aliq̄d generabile ⁊ corruptibile. Potest igitur non esse infinito tempore simul igitur habebit uirtutem eius quod non esse ⁊ esse hoc quidē prius corruptibile: hoc autē posterius si generabile. Itaq̄ si existere ponam⁹ q̄ sunt possunt opposita sil' existūt

Format rōe; dicens si aliquid posset eē genitū i corruptibile vl' igenitū corruptibile tūc tale haberet sil' potentiā ad esse ⁊ nō esse ꝯn̄s iplicat ⁊ ꝓbat̄ ꝯn̄a ⁊

fumat aliqd igenitū corruptibile ⁊ signet primū sue corruptōis ⁊ tūc ex supposito cū ante illō istās fuerint ifinita istātia i q̄rū quodlibꝫ potuit corrūpi ponat illa potentia i esse ⁊ tūc sequit̄ ꝙ illō fuit corruptū in aliquo istāti ante sue corruptiōis ⁊ ex alia pte ꝯtinue fuit in actu ante primū istās sue corruptiōis gͦ sil' fuit ⁊ nō fuit sil'r posset argui ō genito i corruptibili q꞉ capiat primū istans sue generatōis cū pͦ illud erūt infinita in quorūlibꝫ potuit generari tūc ponat illa potētia i esse ⁊ seq̄t ꝙ tūc generabit gͦ ante nō generabatur ⁊ ex alia pte erit genitū gͦ sil'erit genitū ⁊ nō genitū. Intelligendū fm Auer.cōͦ.c.xxxvj.ꝙ fūdamētū isti' rōis sūitur ex hoc ꝙ nulla ē potentia media int' finitū ⁊ ifinitū cū potētia ifinita sit vna tātū ⁊ nō plures vt antiqui ponebant.

Adhuc autem ⁊ hoc similiter in omni signo existet quare infinito tempore eius quod non esse ⁊ esse habebit uirtutē sed ostensum est q nia imposibile hoc

Ponit itiā rōem declaratiuā scōo ⁊ arguit sic si aliqd genitū posset eē icorruptibile vel corruptibile igenitū seq̄retur ꝙ aliq̄d posset habere sil' potētias ꝯtrarias ad eē vel n̄ eē tpe ifinito tꝫ ꝯn̄a q꞉ si aliq̄d est icorruptibile hꝫ potentiā ad eē tpe ifinito ⁊ si ponat genitū nō fuit maior rō ꝙ fuerit genitū i vno instanti q̄ i alio gͦ potuit habere potētiā ad nō eē tpe infinito sil'r pōt argui si aliquid ponat corruptibile ⁊ ingenitū q꞉ ex quo est igenitū hꝫ potentia ad esse tpe etno ⁊ si est corruptibile nō ē maior rō ꝙ corrūpat i vno istanti q̄ in alio gͦ pōt habē potētiā ad n̄ esse tpe ifinito qd fuit ꝓbandū. Intelligendū fꝫ Auer.cōͦ.c.xxxvij.ꝙ si duoꝝ ꝯrioꝝ potētia ad eē vni' ponat p tps infinitū si potētia alteri' ꝯrij ponat possibilis tūc erit idē tps esse duaꝝ potentiaꝝ ꝯriarū sil' ex quo vna occupat totū tps ifinitū iō stēdit ꝙ isto posito iesse sequit̄ alteꝝ duoꝝ icōuenientiū vel ꝙ duo act' ꝯrij sil' essent sic esse ⁊ nō eē vel ꝙ potētia aliq̄ erit falsa ⁊ ipossibilis sic ꝙ nūq̄ poterit reduci ad actū oñ illa potentia cui' exit' ad actū est ipossibilis nulla debet dici potentia

Adducit si prius uirtus existit actu: omni existet tempore et ens ingenerabile aut etiāꝫ non ens infinito tempore fieri autem possibile sil' autem non erat et eius: qd est esse uirtutem habebat et hoc quoq; esse et posterius infinito utiq; tempore

Adducit quartā rōem ꝓbando idē icōueniens sequi qd pri' sed p aliud mediuꝫ ⁊ arguit sic dictum illoruꝫ esset verum sequeretur ꝙ aliquid . haberet potentiam simul ad esse ⁊ ad non esse per tempus i finitū consequens est impossibile ⁊ probatur consequentia presupposito ꝙ potētia semper p̄cedit actū illius potentie quo stante sumatur fm istos aliqd ingenitū corruptibile illud erat potentia ens tpe infinito q꞉ nūquāꝫ fuit genitū gͦ si aliq̄n corrumpet habuit potentiā ad nō esse p totū illud temp' eternum ante sui corruptionē ex quo potentia precedit actū ⁊ sic simul habebat potentiam ad esse ⁊ non esse tēpore infinito similiter si aliquid ponatur genitum i corruptibile certum est ꝙ habebat potentiam ad n̄ esse toto tempore infinito ante suum esse ⁊ pro illo met tempore habebit potentiam ad esse ex quo poterat generari ergo simul habebat potentiā ad esse. ⁊ ad non esse.

Manifestum autēꝫ ⁊ aliter qd imposibile cōruptibile ens nō corruptum esse quādoq; semper ⁊n. sil' ⁊ corruptibile incorruptibile endeleckhie quar̄ sil' erit possibile et semper esse et non semper corrumpit̄ igit̄ quandoq; cōruptibile et si generabile factum est. possibile enim factum esse et nō semper quidem esse

Nunc Arꝭ. reprobat opinionem platonis in vno alio dicto ⁊ duo facit primo hͦ 2ͦ regredit̄ ad reprobādū generaliter dicta antiquoꝝ ibi est aūt꞉ ⁊ sic videre. sed ad euidentiā prie partis notāduꝫ ꝙ plato imaginat' ē ꝙ est aliqua res naturalis de cui' nā est ꝙ sit ex se corruptibilis ⁊ tñ nōquā corrūpet̄ pp defectū actiōis agentis corruptionē vel q꞉ agens nō ē natū corrūpere vel q꞉ nō vult q꞉ sapiens ꝯ hoc aꝝ. sic arguit si illud esset verū sequeretur ꝙ idē simul. eēt corruptibile ⁊ incorruptibile ⁊ semp habēs potentiā ad esse ⁊ nō esse simul cōseq̄ns implicat ⁊ tꝫ ꝯn̄a q꞉ ex quo oē tale ens est corruptibile habet potentiā ad non esse aliquando ⁊ ex alia pte nunquā corrumpetur ergo habet potētiam ad esse semper ⁊ his ꝯcludit ꝙ tunc possibile erit aliquid semp eē ⁊ non semper esse subdit vlterius contra platoneꝫ ꝙ omne corruptibile aliquando erit actu corruptū ⁊ omne generabile possibi est aliquādo esse genitū ⁊ non semper esse. Intelligendū secundū Auer. commento.c.xxxix.ꝙ impossibile est aliquid habere potentiā ad corruptionē ⁊ tamen nunquam corrūpit̄ vt dicit plato ⁊ ratio est quia si nunquam corrumpetur tunc non est in ipso potentia ad corruptionem. vnde diffinitio ipossibilitatis est ꝙ nihil unquā exeat in actum illius potentie.

Est autem ⁊ sic uidere quod imposibile aut ꝙ factum est quādoq; icor

ruptibile aliq̄d perficere aut igenerabile ens ⁊ semper prius quod corrumpi neqꝫ enim: a casu neqꝫ incorruptibile neqꝫ ingenerabile possibile esse. Quod quidem enim casuale est aut a fortuna preter semper aut ⁊ ut. frequenter aut est aut fit qͦ autem infinito tēpore aut simpliciter aut a quadam parte ēst aut semper aut. ut frequēter existit ens necesse igitur naturalia quandoqꝫ quidem esse quādo qꝫ autem non. Talium autem eadeꝫ potentia contradictionis ⁊ materia causa eius quod esse ⁊ non. Itaqꝫ necesse ėtiam sil̄r existere actu opposita

Nūc regred'tur ad reprobandū dicta ātiquorū argumento generali videlicet ꝙ ē impossibile aliqͦ ingenitū esse corruptibile vel genitum incorruptibile. Et arguit sic. Cum omnia talia habeāt esse i uniuerso aut habent esse a casu ⁊ a fortuna aut ꝭm naturā nō primo modo quia nullum ens a casu vel a fortuna est semper vel frequenter secundo phic. sꝫ omne tale est semper quia participat eternitat siue sit ingenitum corruptibile siue genituꝫ incorruptibile nec etiam a natura cum omne factuꝫ per naturā generabilė vel corruptibile habeat materiā contradictionis ꝭm transmutationē substantialem in formis vt patꝫ primo phic. ergo sequitur ꝙ omne tale habet potentiam ad esse ⁊ non esse solum aliquando ⁊ nō semp tā rōe materie ꝙ etiā ex parte forme

Intelligendū ꝭm Auer. cōmento. c. xl. ꝙ nature rerum aut attribuunt eis eternitatē aut ꝙ aliquando sint aliquādo non sint ex quo infert ꝙ ipossibile est aliquod genitum esse incorruptibile ⁊ aliquod ingēnitū corruptibile qꝛ si tale inueniretur sequeret ꝙ natura contingens esset trāsmutata in necessariā ⁊ necessaria in contingentē tā. in agente ꝙ in patēte Nam ex q̄ talia sūt eterna p naturaꝫ intrinsecā que attribuit eis semper eē si vnum poterit aliqn̄ non eē ⁊ alterū aliqn̄ nō fuisse sequit ꝙ nā necessaria transmutata est in cōtingentem.

Sed adhuc neqꝫ ueꝝ dicere nunc qꝛ est annus prior neqꝫ annus prior qꝛ nunc est impossibile ergo nō ens aliqnādo posterius sempiternum. habebit enim posterius ⁊ eius quod est non esse uirtutem uerum tamen n̄ eius quod tunc nō esse existit enim actu ens sed i āno priore ⁊ in preterito tpe sit itaqꝫ cuiꝯ habet uirtutē existens actu erit igit ueꝝ dicere nūc qꝛ nō est ānꝰ priō sed ipossibile neqꝫ una n. uirtus eius qͦ est factum esse sed eius qͦ esse aut futurum esse:

Remouet vnā solutiōem ⁊ prio quātū ad illͦ ꝙ ipsi dicebāt aliqͦ genitū eē icorruptibile 2° quātū ad illud qͦ dicebat igenitū eē corruptibile ibi ꝭa sil̄r aūt Pro pria parte sciendū ꝙ ipsi volentes soluere rōes adductas dicebat in tali genito incorruptibili. esse potentiā ad nō eē solū in preterito ⁊ nō dū actu existebat sed solū anquā existeret qꝛ dū actu existebat in eo erat solū potētia ad eē quā priusꝙ exister et nō habebat mō nō incōuenit i aliq esse potentiā: ad eē ⁊ nō esse in diuersis tēporibus ⁊ nō simul. Hoc remouet Aꝝ. dicens ꝙ potentia alicuius non debet dici respectu preteriti sed respectu futuri vel presentis ⁊ hoc si ꝓbat si aliqua potētia diceret eē in aliq respectu preteriti sequeretur ꝙ preteritū posset esse presens ꝯn̄s est ipossibile. Unde est ipossibile ꝙ annus totaliter preteritus sit ⁊ ꝓbat consequentia q̄a quelibet potentia existens actu in aliquo dicitur respectu actus siue quia potest exire in actum suum si ergo aliqua potentia dicitur in aliquo existens ratione preteriti sequitur ꝙ actus ille preteritꝰ possꝫ esse in illo ⁊ per ꝯn̄s preteritū possꝫ esse presēs. Intelligendū ꝭm Auer. ꝙ potentia nō dicitur respectu p̄teriti qꝛ oīs potentia potest exire ad actū ⁊ per ꝯn̄s potentia nō existit nisi ratione futuri: Un̄ nihil pōt exire ad actū in preterito nisi preterituꝫ esset presēs vel futurum.

Sil̄r āt ⁊ si prius ens sempit̄num posteriꝰ nō erit habebit. n. uirtutem cuius actu nō est itaqꝫ si ponāus possibile ueꝝ est dicere nunc qꝛ est annꝯ p̄or et uniuersaliter i p̄terito tempore

Remouet illā falsā solutionē etiā quantū ad illͦ qͦ ipsi dicebant aliqͦ ingenitū esse corruptibile dicēs ꝙ est ipossibile ꝙ aliqͦ ens sit ingenituꝫ ⁊ corruptibile pp rōem dictā quia tale dicebat ꝭm antiquos habere potentiā ad esse in tempore infinito preterito tm̄ ⁊ potentiā ad nō esse tantuꝫ in tēpore futuro sꝫ ꝓbat ꝙ nō qꝛ actus talis potentie nūquā erit nec est ex quo ipse ē corruptibilis ⁊ si dicas ꝙ sit rōe p̄teriti hoc est falsuꝫ quia tunc preteritum possꝫ esse actu si illa potentia deduceretur ad actum.

Et naturaliter autem ⁊ nō uniuersaliter intendentibus impossibile aut sē

piternum ens prius corrumpi poste rius aut prius nō ens posterius sempiternum esse corruptibilia eni ꝛ generabilia ꝛ alterabilia omnia alterā tur autem contrarijs ꝛ ex quibus cō stant natura entia ꝛ ab eisdem ipsis corrumpuntur.

Hic Ar. pbat generaliter p rōem naturalez cō tra aliquos qꝺ oē generabile est corruptibile ꝛ ecō uersō ꝛ arguit sic omne generabile ꝛ oē corruptibile generatur ꝛ corrumpitur per alterationez primā q̄ litatum ꝯtrariarū mutuo se corrumpentiuz ergo cō clusio vera. Aīs patet in littera nā ex illis constant omnia entia naturalia ꝛ in eadem corrumpūtur ex quibus cōponuntur. ꝛ coña tenet quia si vnū ꝯriū hꝫ virtutē ex suo ꝯtrario generare sibi simile ita il lud aliud ꝯriū cū fuerit potentius habebit potentiā illud corrūpendi ꝛ cōuertendi in sui nām q̄re habet ꝓpositū. Intelligendū ſm Auer. ꝙ Ar. demon strationē istā appellauit naturalē qꝛ vtit ꝓpōnibus naturalib' vꝫ oē qꝺ corrūpit corrūpit a suo ꝯrio ꝛ oē qꝺ generat generat a suo simili ꝛ ad differentiaz demōstrationū pcedentiū que sunt logice cū vtant ꝓpositōnib' logicis vt qꝺ falsū ipossibile nō sequit ex falso possibili Intelligēdū 2° qꝺ ipossibile ē qꝺ aliquid habens ꝯtrariū maneat eternū neqꝫ tēpore infinito nec in pterito nec in futuro. iō si mūdus ali q̄n nō fuit ꝛ est postea genitus vt plato posuit neces sario habebat cōtrariū pp qꝺ sua generatio i pedie bat ꝛ si ei erat ꝯriū necessario poterit ab eo corrum pi p' generationē qꝛ nō videt maior ratio q̄re p tūc dominabit suū ꝯriū qui ꝛ aliquādo similit poterit domiari ꝛ sic si mūdus fuit genit' ꝺ nouo ē corrupti bil ꝛ ecōuerso ꝛ pp has rōes dic qꝺ dicētes opposi tū vꝫ aliqꝺ igēitū eē corruptibile ꝛ aliqꝺ icorruptibi el eē genitū n̄ ñliū loquūt cū ꝺstruūt rōes naturales.

Explicit expositio primi libri de celo ꝛ mundo secundum Gaytanum de Tyenis.

Uod quidez igit neqꝫ factuz ē omne ce lum neqꝫ contingit corrumpi: quemad modum quidam di cunt ipsum sed est. unum et sēpiternuz principium quidez et consumationem non habens toti us eterni.

Iste est secundus liber de celo in quo postꝙ Ar. determinauit in primo de vniuerso quantum ad eius pfectionē finitatē ſꝫ magitudinē ꝛ multitu dinē ꝛ de ei' duratione oñdendo ipsū eē i generabi le ꝛ icorruptibile. nūc i hoc 2° ꝺermiat in speciali de pria ꝛ pncipalissima pte vniuersi. s. ꝺ celo. ꝛ ꝯtinet tres tractat' in pmo ꝺmīnat ꝺ toto celo vt ē pncipa lissima ps vniuersi in 2° determiat de pncipalib' ptib' ipsi' celi. s. de astris. In 3° ꝺterminat ꝺ terra non in quātū elemētū graue ſꝫ inquātū circa ipsā tanꝙ cir ca suū centꝝ celū circularit mouet ibi secūd' tracta t': De vocatis āt astr]: ibi terti'. Reliquū āt ꝺ terra: primus tractat' diuidit in sex capla. In p° ca° ꝺter minat ꝺ eternitate celi. In 2° determinat ꝺ ptib' celi ſꝫ sitū. In tertio Ar. oñdit cām pluralita] motuū ce lestiū. In q̄rto determiat ꝺ figura ipsi' In quinto ꝺ terminat ꝺ cā mot' celi ad meridiē magis ꝙ ad p tē oppositā. In sexto ꝺtermiat ꝺ regularitate ꝛ vni formitate motus celi ibi ſm capitulū: qm̄ āt quidaz ibi tertiū: qm̄ aūt nō est: ibi quartū: figura āt spere: ibi quintū: qm̄ aūt igit: ibi sextū: de motu āt: Pri mū caplm diuidit in sex partes ſm ꝙ Ar. p sex rōes probat ꝙ celū sit ens sempiternū ibi ꝑa: ꝛ p opinio nē: ibi tertia: ppter quid bene: ibi quarta: celū āt: ibi quinta: nunc aūt testificat: ibi sexta: adhuc aūt sine labore. Prima in duas qꝛ pmo ponit rōnem 2° in fert vnū correlariū ibi: habens aūt: De prima inten dit pbare istā cōclusionē. Celū est sempiternū in ge nerabile ꝛ incorruptibile. istā cōclusionem Ar. im plicite pbat ex dictis in tractatu vltio primi huius ꝛ arguit sic mundus vt pbatū est ingenerabilis ꝛ incorruptibilis ergo cōclusio vera ꝯña nota quia si mundus est huiusmodi maxime erit quantum ad ptem eius nobiliorem que est celum

Habens autem et continens in se ip so infinitum tempus ex dictis licet ac cipere fidem

Infert correlarie ꝙ ex dictis ē accipere fidē ipsū esse habens ꝛ continēs in se tempus infinitum. In telligendū qꝛ dicit oē celū qꝺ hꝫ veritatē siue ly oē capiat cathegrotice siue sincathegromatice qꝛ celū tā quo ad totā eius essentiā; quaz quo ad quālibet eius ptē ē ingenerabile ꝛ icorruptibile hoc dicit ad differentiā aliorū corporum simpliciū que sunt cor ruptibilia ſm partē. Intelligendum secundo qꝛ dicit sed est vnum non vult ex isto Aristotiles celū eē vnū numero ꝛ n̄ compositum ex pluribus spe ris sed vult quod sit vnum secundum speciem qꝺ quomō sit verū videbitur in capitulo de partibus celi. Intelligendū tertio ſm cōmentatorē cōmēto primo huius secundi libri qꝛ dicit Ar. principiuz quidē ꝛ cōsumationē nō habens qꝺ eē ipsius celi ē

sine principio & fine quia non habet principium nec finem in tempore cum sit causa temporis continens ipsum est enim causa sui motus & motus suus est causa temporis ideo per motum celi mensuramus omnes alios motus. Intelligendum quarto secundum commentatorem quia dicit. Aristoteles continens in se ipso infinitum tempus hoc dicit quia causa continet suum causatum & non econtra cum ergo celum sit causa temporis ideo celum continet tempus & quia celum continet tempus infinitum & omne tempus sequitur quod illa que sunt extra celum ut deus & intelligentie non sunt in tempore.

Et per opinionem eam que ab aliter dicentibus & generantibus ipsum. si enim sic quidem habere contingit secundum quem autem modum illi factum esse dicunt. non contingit magnam utique habebit & hoc inclinationem ad fidem de immortalitate ipsius et sempiternitate

Hic ponit secundam rationem dicens primo quod hoc etiam patet per opinionem illorum qui dicunt mundum esse genitum sumendo scilicet rationem ex opposito. Unde arguit Aristoteles sic illud est ponendum ad quod nullum sequitur impossibile sed bene ad eius oppositum sed ad istam conclusionem positam non. sequitur impossibile sed bene ad eius oppositum ergo &c. consequentia nota cum maiori minor patet per dicta supra. ubi improbate fuerunt opiniones illorum. Intelligendum secundum alexandrum ut commentator allegat quod nos maxime substentati sumus super dictis huius hominis. scilicet Aristoteles. inter omnes quia dicta sua sunt minoris ambiguitatis & remotiora a contradictione Intelligendum secundo quia dicit Aristoteles de immortalitate ipsius scilicet celi & sempiternitate. Primum dicit propter antiquos qui posuerunt celum esse aiatum & vivere nam ille terminus immortalitas dicit perpetuitatem in vita dixit autem sempiternitatem propter opinionem communem de eternitate celi: quia iste terminus sempiternitas denotat eternitatem esse alicuius sive tale sit animatum sive inanimatum.

Propter quod bene habet persuasibilem seipsum exhibere. antiquis et maxime patrum Nostrorum ueros credere esse sermones: ut sit immortale aliquid et diuinum habentium quidem motum.

Probat per tertiam rationem que sumitur ex testimonio antiquorum & tria facit primo hoc 2° subdit quoddam tertio reddit causam dicti ibi secunda habentium autem: ibi tertia: & enim finis: de prima dicit quod ratio persuadens dictam conclusionem sumitur ex dictis antiquorum & maxime nostrorum patrum quibus debemus credere qui ponunt quod celum sit quid immortale & divinum.

Habentium autem talem ut nullus sit finis ipsius sed magis iste aliorum finis

Subdit quoddam & dicit quod etiam habemus ponere ut ipsi ponunt quod celum est de numero entium mobilium habens motum & non indifferenter quemcunque motum sed sempiternum cuius non est finis sed ipse est fine omnium aliorum motuum.

Et enim finis contiuentium est et ipsa circulatio perfecta ens continet imperfectas et habentes terminum et quietem. Ipsa quidem nullum neque principium habens neque finem sed incessabilis ens infinito tempore. Aliorum autem. horum quidem enim causa principij: horum autem suscipiens quietem

Reddit causam dicti arguendo sic ille motus est finis aliorum motuum qui est continens alios motus sed motus celi est huius. ergo &c. maior nota quia finis est de numero continentium ut patet secundo phisico. minor declaratur quia motus celi cum sit circularis est maxime perfectus. nam circulatio est motio perfecta & omnes alij motus terminantur & habent quietes circulatio autem celi non Intelligendum secundum auer. commento secundo quod per antiquos patres Aristoteles intelligit caldeos qui dixerunt celum esse eternum & moveri motu velocissimo & non intelligit grecos. quia ipsi dixerunt oppositum. Intelligendum secundo quod dicit Aristoteles quod motus celi est aliorum motuum finis his dicit commentator quod motus celi potest dici finis & causa istorum inferiorum dupliciter videlicet generationis & conservationis generationis in quantum movet actu & generat ista inferiora. Conservationis inquantum post generationem conservat in esse per certum tempus.

Celum autem & eum qui sursum locum. antiqui quidem dijs attribuerunt uelut existens solum immortale

Adducit quartam rationem sumptam etiam ex testimonio antiquorum dicens quod antiqui attribuunt celo sempiternitatem propter ipsum esse locum deorum. Intelligendum quod Aristo. dicit celum & eum qui sursum quod locus prout dici sursum dupliciter Uno modo quia sit maxime distans a loco deorsum & sic ultima spera dicitur maxime sursum. Alio modo quia ad eum moventur corpora levia simpliciter & sic concavum lune diceret maxime sursum: primo modo accipit Aristoteles locum suum.

Nunc autez testificatur ratio q̄ icorruptibile ⁊ in generabile: Adhuc autem inpassibile omnis mortalis difficultatis ē.

Ponit quintā rationē ⁊ arguit remittendo nos ad dicta p̄io huius tractatu p̄io caᵒ. tertio vbi dictū est q̄ celū ē ingenerabile inpassibile ⁊ in corruptibile ⁊ remotū ab oī cōtradictiōe. Intelligendū ꝯm Auer. cōmēto tertio. q̄ dicit Ar. testificat̄ ratio p rōem intelligit sylogismū ostendentē motū celi eē eternū ⁊ etiā sylogismū ꝓbantē celū nō habere cōtrariū ⁊ esse corpus simplex ex istis. n. duobꝰ sylogismis pȝ q̄ celū neq̄ generat̄ neq̄ corrumpit̄ neq̄ senescit. Circa dicta Ar. ⁊ cōmentatoris est dubitatio q2 nō videtur q̄ celum contineat ⁊ terminȝ totum tempus infinitū vt ipsi dicūt q2 nullum infinitū simpliciter potest contineri ⁊ terminari: Sȝ totum tempus infinitū ē huiusmodi ergo ⁊c. Quidā dicunt q̄ celum continet tempus infinitum q2 non est eo maius nec minus in duratione sed hoc n̄ stat quia per idem tempus infinitum contineret celum quod negaret Ar. dicit̄ ergo q̄ aliqd cōtinere aliō est dupliciter. vno mō ꝯm causalitatem eo mō quo causa continet effectū ⁊ terminat alio mō excedēdo illud in tempore ꝯm durationem ad ꝓpositū applicando dicitur q̄ celuȝ continet ⁊ terminat tempus infinitum primo mō ⁊ ꝯm causalitatem cum sit ens causa vt declaratum fuit non aūt terminat ipsuȝ ꝯo modo ⁊ vt durationem ꝯȝ argumentū ostendit.

Adhuc autem sine labore ꝓpter neq̄ una indigere uiolenta necessitate que detineat prohibens ferri aptum natum ipsum aliter omne. n. tale magis laboriosum quanto quidē utiq̄ sempiternius sit ⁊ dispositionis optime expers:

Adducit sextam rationem ⁊ duo facit primo hᵒ secundo infert correlatiua ibi: propter quod. De prima arguit sic. Celum mouetur sine labore ⁊ fatigatione ergo celum est eternum tenet consequentia q2 corpora corruptibilia mouent̄ cū fatigatione ⁊ pēa quia motum contra resistit motori ⁊ antecedēs patet quia motus celi est eternus. Ut patet. Octauo phic. modo constat q̄ omnis actio facta cum labor̄ quanto est magis perdurans fit cuȝ labore maiori ⁊ per cōsequens nulla huius actio potest: eternari si ergo motus celi est eternus videtur fieri sine labore ⁊ fatigatione quia iam desinisset. Intelligēdū ꝯm Auer. cōmento tertio q̄ declaratuȝ ē ex natura celi q̄ in motu eius incessabili non est labor neq̄ fatigatio quia causa fatigationis in motibus non reperitur in celo. Unde causa fatigationis in motibū animalium est quia principium passiuuȝ contra resistit principio actio motus quia corpus resistit anime cum moueat ad partem oppositam illi ad quaȝ anima intendit. Nam corpus tendit deorsum. Et anima sursum ideo propter talem resistentiam dic̄ Aristo. primo de animalibus q̄ motus animalis ē semi circularis. Intelligendum secundo q̄ celuȝ non habet alium motū a motu voluntario nec motus eius est naturalis vt motores elementoruȝ nā si motor celi esset naturalis tunc celum essȝ compositum ex materia ⁊ forma quia natura non dicitur nisi de illis ⁊ per consequens esset generabile ⁊ corruptibile consequens falsum. Intelligendum tertiō q̄ motor celi licet non sit natura vt forma materialis tamen assimilatur sibi inquantum dat celo motum assimilatur autem forme abstracte ꝓ quanto sibi non inheret q̄uis per indistantiam ⁊ assistentiā appropetur ⁊ subdit q̄ ex forma appropriata corpori celesti ⁊ ipso fit magis vnum numero adunatū per essentiam quam ex materia ⁊ forma materiali.

Intelligendum quartto q̄ quia motor celi non inheret celo nec secum coextenditur: ideo non recipit fatigationem neq̄ laborem in motu suo. Unde quanto vna potentia actiua habet minus de labore in sua actione tāto est nobilior ⁊ melior ideo bonum simpliciter est illud in cuius actione non cadit labor neq̄ fatigatio.

Propter qd̄ quidem neq̄ secunduȝ antiquam tabulam suspicādum habere qui dicunt atlante quoddā ipsi opus esse ad salutē uident̄. n. ⁊ hunc constituentes sermoneȝ eandem habere suspitionem his qui posterius ut. n. grauitatem habentibus ⁊ terrenis omnibus his que sursum corporibus substituerunt ipsi fabulose necessitatē animatam. neq̄ utiq̄ hoc modo suspicandum

Infert ex dictis q̄dā correlaria ꝓ quibꝰ est aduertēdū q̄ cū celū sit eternū sequit̄ q̄ nec ē graue neq̄ leue vt supiꝰ fuit ōn̄sū iō correlarie iferēdo remouȝ opiniōes antiq̄ꝝ dicētiū celū eē graue vn̄ tres fuer̄t opiniōes dicētes ipsū eē graue ⁊ diuersimode assignātes cām q̄re nō cadit p̄ia fuit poetaꝝ dicētiū q̄ lȝ celū sit graue n̄ tam̄ cadit q2 ē vnꝰ gigas magnꝰ vocatꝰ athlas q̄ tȝ pedes sr̄ duabꝰ colūnis ⁊ humeros ad celū sb̄stētādo ipsū ne cadat. ꝯa opio fuit ēpedoclis dicēt̄ q̄ stat sursū ꝓptea q2 motꝰ eiꝰ circular̄ ē velocior q̄ iclinatō motꝰ eiꝰ deorsū sic si ponat̄ citatꝰ plenꝰ aq̄ sr̄ circulo ⁊ voluat̄ circulꝰ nō cadit ciatꝰ nec exit aq̄ pp velocitatē illius motꝰ circularis. Tertia opio fuit platonicoꝝ dicentiū q̄ est quedaȝ anima

existens in medio totius equaliter ex omni parte detinens ipsum celum. tria ergo facit Ar. primo remouet opinionem primam secundo secundã: et tertio tertiam: ibi secunda: neqꝫ ppter: ibi tertia. sꝫ adhuc. De prima dicit qꝫ propter dicta de eternitate. et causa motus celi non est dicendum secũduꝫ fabulã antiquam qꝫ causa motus celi et operationum ipsius et substentatio fiant ab athlante. Unde iste sermo est similis sermoni antiquorum qui ponunt qꝫ omnia corpora superiora sunt grauia. sicut terra tamen propter motũ eoruꝫ posuerunt vnã animam operantem talem motuꝫ. Nam sicut istud est fabulose dictũ ita et illud. Intelligendũ fm Auer. cõmento quarto. qꝫ sermo iste posterior ẽ verus. s. qꝫ corpora celestia sunt animata sed ratio propter quaꝫ ponunt talem animam nõ est vera nam ponunt in ipsis talem animam quia sunt grauia et immobilia de se motu circulari quod tantum est falsum et subdit qꝫ ponentes celum eẽ graue habẽt necessario ponere aliquod substentans et differens ipsum scilicꝫ animam aut aliquod tale extrinsecum quod tantum. in substentatione non sufficeret sicut non sufficit in alijs grauibus quod patet quoniam graue habens animam q̃uis anima substentet et deferat ipsum tãtum indiget extrinseco substentãte puta terra ex q̃ patet qꝫ dictum illorũ non est sufficiens nec eorũ ratio est vera.

Neqꝫ propter circungyrationeꝫ celerioris existentie lationis propria inclinatione adhuc saluari tanto tẽpore quemadmodum. Empedocles inquit.

Remouet secundam opinionem et dicit qꝫ nõ oꝫ poni celũ stare sursum si sit graue propter motuꝫ suum circularem esse velociorem q̃ inclinatio sua deorsum vt dixit empedocles. Intelligendum qꝫ qꝛ Ar. non adducit rationem contra istaꝫ opinionẽ ideo commentator commento. v. contra eaꝫ sic arguit si cã stabilitatis celi ne cadat est velocitas motus sequitur qꝫ eius stabilitas et eius motꝰ esset violentus consequens falsuꝫ quia motus celi est perpetuus modo nullum violentum est perpetuuꝫ et cõsequentia tenet ex quo talis motus esset cõtra inclinationem naturalem celi ad esse deorsum et tũc cõmentator format sylogismum in secunda figura si motus celi est perpetuus sed nullus motus qui est causa stabilitatis alicuius contra inclinationeꝫ suã naturalem est prepetuus ergo talis motus non est motus celi minorem in pria figura sic declarat. nullus motus violentus est perpetuus. Sed omnis motus qui est huiusmodi causa quia propter substentationem contra inclinationem mobilis est violentus ergo nullus talis motus est. perpetuus consequentia nota cum minori et maior patet quia in omni motu violento motũ est contrariũ suo motori et omnis motor habens contrarium nõ perpetuo mouet et per consequens nulla actio violenta ẽ perpetua: ex quibus sequitur qꝫ si motio alicuius non est eterna nec illud quod mouetur ẽ eternum.

Sed adhuc neqꝫ ab anima rationabile cogente manere sempiternũ. neqꝫ enim anime possibile esse taleꝫ uitam sine tristitia et beatam. Necesse enim et motu cum uiolẽtia existente si quidem mouet ferri apto nato primo corpore aliter. Et mouere continue sine uacatione esse in omni carẽs remissione prudenti.

Remouet tertiam opinionem: et duo facit sicut duas rationes adducit ibi secũda: si quidem: De pma dicit qꝫ non est rationalis illa opinio que ponit qꝫ celum sit sempiternum manus sursuꝫ illo modo non cadens ex hoc qꝫ est ibi quadam anima detines ipsum. Unde contra hoc arguitur sic si dictũ illud esset verum sequeretur qꝫ talis anima non esset beata nec haberet vitam sine tristitia consequẽs debet reputari falsum quia in eternis ponitur summa beatitudo et perfectio tenet consequentia quia ex quo ista anima est occupata continue circa extriseca corpora que mouet cum violentia contra inclinationem eorum videtur qꝫ nõ possit exercere operationes perfectas beatitudinis intellectus et prudentie in quibus consistit vltima felicitas.

Siquidem neqꝫ ut anime mortaliũ animalium est requies circa somnuꝫ facta corporis remissio sed necessarium substentatis cuiusdam parteꝫ retinere ipsam sempiternam et incorruptibilẽ.

Adducit secundam rationeꝫ et duo facit primo hoc secundo concludit quantum ad totum capitulum ibi: si itaqꝫ quoniam. De prima arguit: sic si dictum illorum esset verum sequeretur qꝫ talis anima esset maxime vilis et imperfectior quam anime generabilium et corruptibilium consequens est absurdum et consequentia tenet quia videmꝰ animas brutorum et aliorum animaliũ aliquando quiescere a laboribus vt in somno modo illa anima nunq̃ quiesceret sed esset incontinua tristitia et continuo labore: quare erit necessarium ponere quoddam substentans ipsaꝫ pro tali sempiterno labore et per consequens oportebit videre quid sit illud substentans. vt prius arguebatur de substentante celum. ideo erit standum in primo quare opio ẽ sufficiens

Intelligendũ fm cõmẽtatorẽ cõm. vj. q cã posi tõis ð permanentia celi ab anima cogente ẽ pp ea que apparent in hijs que sũt hic pmanentia in vita in quibus cã talis pmanentie est ꝯiunctio aie: cum corpore ꝛ vlterius qꝛ isti videbant q quanto entia sunt magis pmanentia tanto eoꝝ forme sunt pfectiores ĩõ dixerũt q cũ aia celi sit nobilissima aiaꝝ ꝛ corpus celeste nobilissimũ corpoꝝ aia sua est eterna pdurationis ꝛ cã eternitatis motus celi pp eius nobilitatẽ sed tñ iste sermo nõ est rectus qꝛ vt deducit Ar. talis aia moueret cũ labore ꝛ motus talis esset violentus ꝛ sic motus violẽt9 esset sine fine ꝛ sine principio qð est impossibile.

Si itaqꝫ queadmodum dicimus contingit dicto habere mõ de prima latione non solum ipsius ð sempiternitate sic existimare bonum sed ꝛ diuinationem ei que de dijs solum utiqꝫ habebimus sic confesse enuntiare ꝯcordes sermones sed talium quidem sermonum satis sit nunc

Concludit dicens q si ita est sicut dictũ est supra de motu celi ꝛ cã ipsius.s. q sit nãlis p intelligentiã mouentẽ ꝛ q celũ ñ sit graue nec leue vt antiqui dixerũt q hoc nõ solũ iuuat ad ostẽdendũ sempiternitatẽ celi ꝛ incorruptibilitatẽ sed etiã ad cognitionẽ nature deoꝝ. s. q mouent sine labore ꝛ q sunt forme intelligentes ꝛ subdit q solũ isto mõ habemus dicere ꝛ enunciare significatiões ꝯcordes cũ antiqs de quibus sermonib9 sit dictũ isto mõ vt benedicta accipiãt ꝛ maledicta renuantur. circa dicta cõmentatoris dubitat qꝛ nõ videt q ex intelligentia ꝛ celo fiat magis vnũ numero q̃ ex materia ꝛ forma materiali quia cũ ex materia ꝛ forma materiali fiat vnũ numero tũc aliqua essꝫ maior vnitas q̃ vnitas numeralis ꝯñs aũt est falsũ quare ꝛc. Respõdet qð ex intelligentia ꝛ celo sit magis vnũ numero q̃ ex ma materia ꝛ forma materiali ꝛ cã est qꝛ intelligentia nõ coheret celo mediante aliquo sicut forma materialis que coheret materie mediantib9 dispõib9 et dimensionib9 eius cũ sit secũ coextensa ꝛ tũc ad argumẽtũ negat ꝯñã pp hoc qð vnitas numeralis nõ stat indiuisibili sed habet latitudinem fm: gradus intensiores ꝛ remissiores.

Secundũ capitulum primi tractatus secundi libri de celo ꝛ mundo in quo determinantur de differẽtibus positionis celi

Uoniam autem quidem sunt qui dicunt eẽ aliquid ðxtrum ꝛ sinistrum celi queadmoduꝫ uocati pictagorici: illorum.n. iste sermo est considerandum utrum hoc se habet modo ut illi dicunt aut magis aliter.

Postq̃ Ar. declarauit in precedẽti ca° celũ eẽ eternũ: Nũc in hoc fo ca° determinat de partib9 ipsi9 fm sitũ.s. sursũ deorsũ ante retro ꝛc. ꝛ duo facit qꝛ p° determinat ð illis fm opionem antiquorũ ipsos, reprobando secũdo fm opionẽ ꝓpriã ibi fa: nobis ãt. Prima in duas qꝛ primo pmittit opinionẽ 2° reprobat ibi: siquidẽ oꝫ: De prima dicit q fuerũt quidã antiqui de secta pictagoricoꝝ qui dixerunt in celo reperiri dextrum ꝛ sinistrum non faciendo mentionem de alijs differentijs positionis ꝛ iste sermo eorum est considerandus vtrũ sic sit aut aliter.

Si quidem oportet adaptare toti cõpori hec. principia confestim enim. primum si ðxtrum existit ꝛ sinistruꝫ adhuc prius priora existimandum existere pricipia i ipso ðterminãduꝫ est quidem igitur de his i his que circa animalium motus ꝓpter propria nature illorum esse: manifeste enim in animalibus existentia uident his quidem omnes tales partes dico ãt puta ꝛ ðxtꝝ ꝛ sinistꝝ his autem que dã plantis autẽ sursum ꝛ deorsũꝫ solum si autem oportet celo adaptare aliquid talium ꝛ primum quemadmodum diximus

Nũc Ar. exequit reprobãdo istã opinioẽ antiqrũ ꝛ duo facit. Nã prio hoc i generali 2° i spẽali ibi pp qð ꝛ pictagoricos: pria in duas qꝛ prio: facit qð dictũ est 2° ponit differẽtiã inter sex dñias positõis vꝫ sursũ deorsũ ꝛc. ibi fa: est ãt sursũ: Pria i tres sic triplicit reprobat ibi fa: in aialib9 existẽs: ibi tertia: tribus.n. entibus: De pria Ar. intendit reprobare contra antiquos qð vbicunqꝫ est reperire dextrum ꝛ sinistrũ ibi etiã reperiunt sursũ ꝛ deorsũ ante ꝛ retro: quod ipsi non ponunt ꝛ arguit sic quandocunqꝫ alicui inest posterius ei debet inesse prius: sꝫ dextruꝫ ꝛ sinistrum sunt differentie posteriores alijs ergo si ille reperiuntur in celo vt dicunt pictagorici et alie reperiũtur maior nota quia posteriora presupponunt priora ꝛ minor vt dicit Ar. habet videri i libro de motibus aialiũ vbi declaratũ ẽ que istaruꝫ dñiaꝝ sot priores ꝛ que sunt posteriores cũ tales insũt aialib9 p ꝓpriã eoꝝ naturã vt ibi apparet: nam in aialibus pfectis oẽs huiusmõi dñe reperiuntur sed in aialibus iperfectis vt terre affixis nõ oẽs rep

riuntur in illis enim vt dicit cõmentator repiũ solũ sursũ ⁊ deorsum ante ⁊ retro nõ aũt dextrũ ⁊ sinistrũ sed in plantis reperiũt solũ sursũ ⁊ deorsũ. Intelligendũ fm Auer. cõmento. vij. ꝙ si i ista pricipia vz dextrũ ⁊ sinistrũ insũt celo oz qȝ etiã alia que sũt illis priora naturalr̃ sibi i sint vz sursũ ⁊ deorsũ añ ⁊ retro. Unde oẽ qȝ hz naturaliter dextꝝ ⁊ sinistrũ habet sursũ ⁊ deorsũ ante ⁊ retro ⁊ nõ ecõuerso qz aialia imobilia petris affixa nõ habent dextrum ⁊ sinistrum cũ dextrũ ⁊ sinistrũ sint partes a quibus incipit motus localis aialis sed bñ habẽt ante ⁊ retro quia habent in seipsis sensũ mõ ante ⁊ retro sũt partes aquibus incipit aut tminat actio sen suum.

In animalibus existens rõnabile existere inipso.

Arguit per secundam rationem sic omnes tales differentie positiõis existunt in aialibus inferioribus perfectis ergo rõnabilis est ꝙ sint etiam celo antecedens apparet ad sensum ⁊ per Arꝫ. in libro de progressu animalium ⁊ tenet cõsequẽtia qa celum est animatum perfectissimum vt patuit per cõmentatorem supra cõmtatis. iij. ⁊ iiij.

Tribus enim entibus unumquodqȝ uelud principium quodã est dico autem tria sursum ⁊ deorsum ⁊ anterius ⁊ oppositum ⁊ dextrum ⁊ sinistꝝ

Probat per tertiã rõnez ⁊ duo facit prio premittit quoddã quod declarat 2° pbat ibi: has enim: De prima dicit ꝙ cum tres sint cõbinationes istaꝝ sex drĩarum positionis quelibet illarũ est principiũ quodã in entibus in quibus sunt ⁊ declarat que sũt iste cõbinationes dicens ꝙ sunt sursũ ⁊ deorsũ ante ⁊ retro dextrum ⁊ sinistrum.

Has enim discensiones rationabile existere corporibus perfectis omnes

Nunc arguit sic. Rõabile ẽ talia oi corpori pfecto i esse g° ẽt ipsi celo cũ sit corporũ pfectissimũ. Intelligendũ fm Auer. cõm. viij: circa illã ptẽ. Unũqȝqȝ velut principiũ qȝdã ẽ ꝙ Arꝫ. vult ꝙ talia sint tria distincta pñ° qz sũt pricipia diuersoꝝ motuũ ⁊ opationũ in corporibus animatis in quib' sũt vt postea declarabit ⁊ noiat ipsa tria habendo respectum ad tres drĩas nobiliores inter oẽs a quibus incipiunt opationes et motus que sunt sursũ ante et dextruz lz postea nominet sex.

Est autem sursum quidez longitudinis. principium dextrum autem latitudinis anterius autem pfunditatis

Nunc ponit differentiam inter has sex differentias positionis ⁊ duo facit primo hoc secũdo ifert correlaria ibi: propter quod etiã: Prima i duas qz primo distinguit illas cõparando eas ad dimensiones corporum in quibus sunt: secundo cõparando ad motus ⁊ operatiões quoꝝ sunt pricipia ibi: ad huc autez aliter. De prima dicit ꝙ ipse differunt ratione magnitudinis ⁊ dimensionum corporum In quibus sunt quoniam sursum est principiuz longitudinis quia longitudo sumitur de sursũ corporis in deorsum sed dextrũ est principiuz latitudinis qz de dextro ad sinistrum corporis procedit ipsius latitudo. Ante vero principium pfunditatis quia ab ante ad retro procedit profunditas. Intelligendum secundum commentatorem ꝙ Arꝫ. per sex dimensiones corporum itelligit sex superfities existẽtes in corpore habentes virtutes distinctas in naturis earum vt velit ꝙ lõgitudo sumatur a superfitie superiori ad inferiorem latitudo a superficie dextra ad sinistraz ⁊ profunditas a superficie anteriori ad posteriorem.

Adhuc autem aliter fm motus principia. n. hec dico unde incipiunt primum motum habentibus est autez ⁊ sursum quidem augumtatio: adextris autem qui fm locum ab anterioribus aut qui secundum sensum Anterius. n. dico in quo sensus.

Nunc distinguit eas comparatione facta ad motus ⁊ operationes existentes in animalibus ⁊ dicit ꝙ ipse differunt adinuicem secunduz ꝙ sunt principia diuersorum motuum in animalibus naz sursuz est illa pars a qua incipit motus augumti. Sed dextrum est pars aqua incipit mot' localis: Et ante est pars aqua incipit motus sensationis. Intelligendum ꝙ Arꝫ. hic non sumit sursum ⁊ deorsum pro locis simpliciter leuium vel simpliciter grauiũ sed pro diuersis partibus corporum in quo sunt q̃ sunt principium motus augumenti. Intelligendum secundo ꝙ sursum esse principium augumenti in animalibus potest dupliciter itelligi. Uno mõ quia a parte superiori sumatur alimentũ per quod fit augumentum vt apparet per experientiam secũdo modo ⁊ magis ad mentem Arꝫ. quia maxime secundum longitudinem cuius sursum est principium fit augumentum corporis. Dextruz autez ẽ principium motus localis. quia est principium latitudinis ex cuius vno extremo videlicet dextro incipit motus localis ⁊ terminatur in aliud extremũ puta sinistrum ideo animal primo mouet pedẽ dextrum deinde mouet pedez sinistrum dum sustentatur super pede dextro vnde dicit cõmentator ꝙ motus pedis dextri. Est essentialis ⁊ motus pedis sinistri est accidentalis. Et si queratur quare motus localis incipit magis a pede dextro quam a pede sinistro. Respondetur hoc esse quia motus. localis est

nobilior motuum. ideo debet incipere a parte nobiliori ꝛ illa est pars dextra in qua viget cor ꝙ est mēbrum nobilissimū ꝛ principalissimuȝ ꝛ illius motꝰ principium sed contra quia cor est magis in parte sinistra vt ex anothomia apparet dicendū qꝺ. licet ꝑm cuspidem cor magis respiciat latus sinistruȝ tñ ꝑm bassim que est nobilior eiꝰ pars cōsituatur versus dextruȝ. Unde natura non totaliter situauit ipsum in latere dextro ne propter nimiam caliditateȝ ipsius ad talē partē ꝓuenientem concurrente etiaȝ caliditate epatis ibidem existentis destruerent opationes. Sed ꝙ ante sit principium sensationis pōt dupliciter intelligi. Unomodo quia sēsibilia primo moueant ptem anteriorem: Aliomodo ꝛ meliꝰ qꝛ in parte anteriori oēs sensus situantur.

Propter qꝺ ꝛ non in omni corpore sursum ꝛ deorsum ꝛ dextrum ꝛ sinistrum ꝛ anterius ꝛ posterius querendum sed quecunqꝫ habent motꝯ pncipium in ipsis animata entia

Nunc īfert correlaria ꝛ duo facit sicut duo correlaria infert ibi secunda: inanimatorum: De prima dicit ꝙ ex dictis concluditur ꝙ non est querendū in omni corpore reperire istas sex differentias positionis ꝛ causa est quia solum in illis est talia reperire ꝛ querere que habent in seipsis principium suorum motuum localium ꝛ inchoationis eorū n sed solum corpora aiata sunt huius ergo ꝛc. maior nota ex dictis prius quia talia sunt pīcipia vnde motus inchoantur ꝛ mior ponit̄ i lr̄a ꝛ pȝ. viij. phic.

In animatorum. n. in nullo uidemꝯ unde principium motus hec quideȝ enim. omnino. non mouentur. hec autem mouent̄ quideȝ sed ab oi parte similiter puta ignis sursum solum ꝛ terra ad mediū:

Infert ꝑm corporū ꝛ duo facit primo hoc ꝛ ostendit quomō sex differentie positionis aliquo modo reperiantur in corporibus inaiatis ibi ꝑa: sed i his quidem: De prima dicit ꝙ in nullo corpore ianimato habemus assignare istas sex differentias ꝛ arguit sic in nullis corporibus inanimatis videmus pn̄cipium vnde inchoant suos motus ergo ꝛc. cōña nota ꝛ antecedens patet quia nullum talium in animatorum mouetur ex se nec potest inchoare motuȝ suum quod patet quia omnia inanimata mouent̄ ex omni sua parte equaliter ꝛ indifferenter ꝛ per cōsequens non est assignare in eis partes distinctas ꝛ determinatas a quibus incipiant motus suos magis ꝙ ab alijs. Unde ignis ex omni parte mouetur sursum ꝛ terra deorsum.

Si in his quidem dicimus sursum ꝛ deorsum ꝛ dextrum ꝛ sinistꝝ ad nos referentes aut. n. ꝑm nostras dextras queadmodum diuinatores aut ꝑm similitudinem nr̄i queadmodum que statue: aut que contrario habentia pone dextrum quidem. n. quod ad nostram sinistram sinistrum autem. contrarium ꝛ posterius quod ad nostrum anterius:

Nūc ostendit quomō sex drn̄tie positionis reperiunt̄ in inaiatis ꝛ quō nō ꝛ primo ostendit quō reperiant̄ 2° quomodo nō reperiuntur secunda ibi: in ipsis aūt: De prima intendit Ar. ostēdere ꝙ iste sex drn̄tie non reperiuntur in inanimatis absolute sed solū respectiue ꝛ similitudiarie ꝛ hoc pōt cōtigere tribus modis ꝑm ꝙ ponit Ar. i littera. Uno mō vt illud inaiatuȝ dicat̄ dextrum qꝺ ponit̄ ex parte nostra dextra ꝛ sinistrū qꝺ ponitur ex parte nostra sinistra: Et isto modo appellant dextrū ꝛ sinistrum Augures auiū qui appellant aues existentes ex pte dextra dextras ꝛ existentes ex parte sinistra appellant sinistras ꝛ per augures intelligere habemꝰ diuinatores ex volatu auiū. Secundo modo sumūtur dextrum ꝛ sinistrū in inaiatis ꝑm similitudineȝ ad figurā nostram sic pȝ in statua simili figure hominis cuius caput ꝑm similitudinē dicitur sursuȝ ꝛ pedes deorsum tertio modo sumuntur dextrum ꝛ sinistrum econtrario nobis sicut illud dicimus dxtum qꝺ apparet nobis ex sinistra ꝛ illud sinistrum. qꝺ apparet nobis ex dextra sicut pȝ de imagine in speculo apparente.

In ipsis autem his nullam uidemus differentiam si. n. econtrario uertantur ꝯtraria dicemꝯ dextra ꝛ sinistra ꝛ sursum ꝛ deorsum ꝛ posterius ꝛ anterius

Nunc ostendit quō iste drie nō reperiāt̄ in inaiatis absolute ꝛ arguit sic in illis ista nō reperiūt̄ absolute inquibꝰ nō sunt distincte partes nāliter habētes diuersas virtutes sed inaiata sunt huiusmōi gꝰ ꝛc. maior nota ex supradictis ꝛ mior pȝ qꝛ si sumat̄ lapis in eo nō assignat̄ sursū aut deorsum absolute in aliq̄ parte. Nam si ps que primo respectu alicuius erat dextra vertatur efficiet̄ sinistra ꝛ ecōtra quare nulla earum absolute ꝛ ex parte sui est dextra aut sinistra. Intelligendum ꝑm Auer cōmento. x. ꝙ iste sex drie in entibꝰ reperiunt̄ dupliciter vȝ absolute ꝛ in respectu. Absolute reperiuntur in rebus aialis ꝛ sic sunt qualitates de ꝗa specie qualitatis. Re

spectiue sunt in rebus inaiatis ⁊ sic sunt in predicamento relationis. Intelligendum 2° ꝙ tales drie reperiunt in aiatis respectiue dupliciter. Uno mō in cōparatiōe ad partes mūdi ⁊ sic illud dicit sursū i lapide qd magis appropinquat loco sursū ⁊ illud deorsū quod magis appropinqt loco deorsuz. Alio mō i cōparatiōe ad nos vt in statuis in quibus nō dicūtur sursū et deorsū in cōparatiōe ad partes mūdi sz in ꝯparatiōe ad nos ⁊ partes nr̄as cū quibus ptes statue habent similitudinē. Unō si statua voluat ad hnc pars centro propiquior erit i ea sursū vt prius ⁊ ps remotior deorsū sic in hōie cū pedibus superius appenso ⁊ ex his sequit ꝙ habentia istas drias absolute nō habent eas in respectu ⁊ cꝫ.

Propter qd ⁊ pyctagoricos utiqꝫ q̇s ammirabitur quia duo sola hec principia dicebant dextrum ⁊ sinistrum quattuor autem dereliquerunt nihil minus principia entia.

Nunc reprobat pictagoricos in speciali ⁊ tria facit prio ponit opinionē ipsorū 2° reprobat. 3° ꝯcludit ibi fa: nihil. n. minorē: ibi tertia: ideoqꝫ: De pria dic ꝙ mirandū est de pictagoricis qui posuerunt solū ista duo principia in entibus. s. dextꝝ ⁊ sinistrū ⁊ dimiserunt alia q̄ttuor n̄ minus pricipalia de istis sz magis

Nihil. n. minorem differentiā habēt que sursum ad que dorsum ⁊ que anterius adqꝫ posterius quam dextra. sinistra i oibus animalibus hec quidem. n. uirtute differunt solum. hec autez ⁊ figuris

Hic reprobat eos ⁊ q̄ttuor facit sic quadrupliciter reprobat ibi fa: ⁊ sursū: ibi tertia: adhuc aūt: ibi quarta: adhuc aūt: Pro introductione prime parti notandū ꝙ pictagorici imaginabant ꝙ principia oium actuuz ⁊ operationū sunt ꝯria ita ꝙ entia consistunt p contrarietates principiorum. tunc Arꝫ. arguit sic int alias q̄ttuor differētias ⁊ alia q̄tuor principia nō est minor dria ⁊ contrarietates q̄ꝫ in istis duabus. s. dextrum ⁊ sinistrum ergo si dextrū ⁊ sinistrū ponuntur principia in entibus rationes. contrarietatis non minus alia quattuor debent poni principia ꝯn̄a nota ⁊ an̄s declaratur quia alia quattuor principia differunt in rebus figura ⁊ virtute seu potentia dextrum autem ⁊ sinistrum solum differunt virtute ⁊ n̄ figura. Intelligendum secundum cōmentatorem commento. vndecimo. ꝙ dextrum differt in animalibus a sinistro quia virtus partis dextre est alia a virtute ptis sinistre sed non drn̄t in figura vt patet ad sensum sz ante ⁊ retro ⁊ similiter sursū ⁊ deorsū differunt tam in virtute q̄ꝫ in figura

Et sursum ⁊ deorsum omnibus aiatis: similiter ⁊ animalibus ⁊ plantis Dextrum autem ⁊ sinistrum non existit in plantis

Probat p secūdā rōem ⁊ arguit sic quibuscūqꝫ insunt posteriora etiā debent inesse priora sz dextrū ⁊ sinistrum sunt posteriora aliis ⁊ insunt corporibus aiatis ⁊ celo ergo etiā alie drie debent eis inesse cōsequentia nota ⁊ maior fuit declarata superius ⁊ minor pbatur in litterra qz sursū ⁊ deorsum reperiunt in omnibus aiatis ⁊ in plantis ⁊ i anialibus sz dextrum ⁊ sinistrum nō reperiunt in plantis ex quo sequitur ꝙ sursum ⁊ deorsum sunt priora natura quam dextrum ⁊ sinistrum.

Adhuc autem ut longitudo latitudine prior. si sursum longitudinis principium dextrum autem: latitudinis prioris autem principim prius utiqꝫ erit sursum dextro secunduz generationem quoniā multotiens. dicitur prius.

Adducit tertiā rōnē p quā vult pbare ꝙ dextꝝ ⁊ sinistrū sunt dre aliis q̄ttuor posteriores ⁊ p ꝯn̄s illas pre upponunt ⁊ arguit sic lōgitudo est prior latitudine sic ꝙ latitudo p̄psuponit longitudinē g° ⁊ cꝫ antecedens ē notū ⁊ ꝯn̄a tz qz sursū longitudo insequitur ⁊ inde assumit corporum latitudo q̄re sursum erit prius dextro secundum naturam seu generatiōnem cū multis modis dicatur prius qd dicit pp̄ter prius tempore.

Adhuc autem si sursum quidē ē unde motus. dextrum āt a quo. Anterius autem ad qd saltem sic utique habebunt quandā uirtutem principii. que sursum ad alias species: Ideoqꝫ qz derelinqunt principaliora principia iustum est ipsos increpare: ⁊ quia hec in omnibus silr putabant existere

Arguit p quartā rōem sic sursū ē pricipiuz vnde fit mot' augumti dextꝝ ē pricipiū vnde fit mot' sz locū in aialibus ⁊ anteri' ē principiū ad qd termiāt mot' sensatōis g° pu' dictū est verꝝ an̄s pz ex dictis ⁊ tz ꝯn̄a qz mot' augumti ē prior i aialib' mot' sensationis ē medi' mot' āt localis ē posterior oib' mō sic mot' est prior motu sic principium est prius principio q̄re sursū erit principiū prius aliis. Intelligēdū sz Auer. ꝙ Arꝫ. vult ꝙ primū pricipiū mot' in aiali fit supius sed a dextris fit p° exitus mot' local'. Nā

primū principiū motus aialis est a corde tanquam mēbro superiori dignitate ꝛ priori sed principiū exitus motus localis ē a parte dextra ꝛ hec ē alia expositio a prima. Intelligendū 2° ꝙ dic Ar. ꝙ ante est finis ad quē determinat motus sensationis h° pōt exponi tripliciter prio qꝛ ibi sunt plures sensus ꝛ sensibilia prio mouent media vt aerem aquā ꝛc. Deinde mouent sensus vt visū auditum ꝛc. ꝛ sic ibi terminatur motus sensationis. Secūdo mō qꝛ versus partē anteriorē corporis est ꝑm illius rectitudinē ꝛ dispositionē ꝑcedit motus aialis ꝛ versus illā partē etiā finit. Tertio mō qꝛ cor qd̄ est principium mot⁹ ꝛ sensus aialis terminat mot⁹ sensationis ad ptē anteriorē ꝛ sic ꝑm Auer. licet vnicū sit principiū oium motuū in aiali videlicet cor tn̄ diuersa sūt pricipia īchoationis. s. dextrū sursū ante: ideo cōcludit ꝛ dicit qd̄ ergo pictagorici sunt increpandi propter duo primo quia derelinquerunt in entibus potiora principia ꝛ principaliora. secundo qꝛ ponunt in oibus entibus reperiri dextrū ꝛ sinistrū cū tn̄ in reb⁹ inaiatis non reperiantur. Intelligendū ꝑm auer. cōm. xij. ꝙ pictagorici errauerunt in duobus ꝛ primo ponebāt in oibus entibus reperiri dextrū ꝛ sinistrū secundo qꝛ in aliquibus ponebant solum dextrum ꝛ sinistrū in quibus etiā erant alie quattuor differentie positōis. Intelligendum 2° ꝑm Auer. ꝙ duplex est causa quare sursum ꝛ deorsū sunt priora naturaliter ꝙ dextrū ꝛ sinistrū. Prima est quia sursū est ꝑm longitudinē ꝛ dextrū est ꝑm latitudinē modo lōgitudo est prior latitudie tā mathematicie ꝙ nāliter. Mathematice quidē qm̄ punct⁹ motus causat longitudinē seu lineā ꝛ linea mota cāt latitudinē seu supfitiē sic g° pūct⁹ ē prior liea sic lōgitudo ē prior latitudine. Nālit aūt qꝛ latitudo nō pōt cognosci sine latitudine cū longitudo ponat in sua diffinitione sed bn̄ econtra longitudo pōt cognosci sine latitudine. Secunda cā est qꝛ sursū est principiū motus ꝑm longitudinē ꝛ dextrū est principiū motus ꝑm latitudinem sed motus in longitudine est nāliter prior motu i latitudie g° pricipiū mot⁹ i lōgitudie est nālit pri⁹ principio mot⁹ in latitudine quare ꝛc. ꝛ tꝫ ꝯña quia sicut motus est prior motu ita principiū est prius principio.

Nobis aūt qm̄ determinatum est pri⁹ ꝙ in habentibus principium motus tales uirtutes existunt: Est aūt celum animatum ꝛ hꝫ motus principium manifestum ꝙ habet sursum ꝛ deorsuꝫ ꝛ dextrum ꝛ sinistrum.

Nunc Ar. determiat de drījs positōis celi ꝑ ꝑdcīā itentiōnē ꝛ tria fac qꝛ ostendit ꝙ oēs sex drie positōis repiunt in celo 2° ōndit quō ibi repiūt. Tertio subiungit quādā distinctionē de ptib⁹ celi ibi ꝑa dico autē longitudinē: ibi tertia polorum aūt. Pria in duas qꝛ primo facit qd̄ dictū est 2° remouꝫ quandā cauillationē: ibi nō oꝫ. De pria intendit istā ꝯclusionē i celo ē reperire sex differentias positiōis. s. sursū ꝛ deorsū ꝛc. cōclusio arguit sic in oibus habentibus in se principiū inchoatōis suoꝝ motuū ē reperire omnes illas differentias sed celū est huiusmōi ergo ꝛc. maior nota est de se qꝛ i oib⁹ talibus oꝫ assignare distincta principia ꝛ diuersas partes in quibus inchoent motus suos ꝛ minorē declarat Ar. i littera qm̄ celū cū sit aiatum perfectissimuꝫ hꝫ in se principium sui motus. Intelligendum ꝙ comentator cōm. xiij. adducit duas rōnes ad probanduꝫ habere celū sex differentias pōis prima ē hec celuꝫ habet diuersitatē motuū inseipso ꝑm diuersitatē suaꝝ partiū ergo ꝛc. patet ꝯña ex dictis ꝛ aña ꝑbat qꝛ celū est aiatum. ꝑa rō est hec celū habet partē propriā a qua incohat motus localē ergo habet dextrū ꝛ sinistrū ꝛ p ꝯñs habet ēt alias differentias priores aña ꝑbat qꝛ habet ptē orietalē aq̄ p°ichoat motū.

Non oportet. n. dubitare ꝑpter spericam esse figuram totius quomodo erit huius hoc quidem dextrum hoc autem sinistrum, similibus entibus partibus omnibus ꝛ motis omni tēpore.

Remouet qrasdā cauilatiōes ꝛ duo fac prio mouet secūdo remouet ibi: sed itelligere: De prima ponit duas istātias q̄ possent fieri ꝯ cōclusionē ꝛ prio arguit sic celū est ꝑm se totū figure spice ergo n̄ est in eo assignare sursū vel deorsū nec alias drias positionis ꝯña tꝫ qꝛ ex q̄ est similitudo ptiū celi i figura nō videt maior rō quare vna ps dicat dextra ꝛ alia sinistra ꝙ ecōtra ꝛ ita de alijs. Secundo arguit sic celū habet eternitatē ꝛ vniformitatē sui mot⁹ g° nō ē assignare diuersitateꝫ in talibus ptibus. Añs bitū ē supra ꝛ. xiij. phic. ꝯña tenet qꝛ tales ptes ꝛ drie nō repiunt in aliq̄ nisi pp eē diuersa pricipia diuersoꝝ motuū nā dextrū ē pars a q̄ icipit motus localis ꝛ sinistꝝ est pars ad quā t'minat si g° motus in celo ē eēnus in nulla pte icipit ꝛ ad nullā terminat.

Sed intelligere sicut utiqꝫ si quis in quibus habet dextrum ad sinistrum differentiam in figuris deinde circunponat speram habebit q̄ dem. n. uirtutem differentem uidebitur autem non propter similitudinem figure:

Remouet has duas cauilatiōes primo primā ꝑo ꝑam ibi ꝑa. codē aūt mō. De prima dic ꝙ prima instantia nihil valet nā oportet intelligere sic se habere de ptibus celi sicut se habet de ptibus aialiū. vn

de licet in celo sit similitudo partiũ in figura tñ ibi ẽ dissimilitudo in virtute ⁊ de ipso ẽ imaginanduȝ sicut de aiali si poneretᵭ figure spice haberet.n. ptes drũtes ſm virtutẽ licet non videretur ꝓpter simili tudinẽ earũ in figura. Intelligẽdũ ſm Auer. ꝙ aliter possumus imaginari istas partes drũtes ſm virtutẽ esse in celo. Ut si imaginemur ꝙ inter latera celi sit vnus hõ qui habeat caput suũ iuxta polum antarticũ ⁊ pedes ꝓpe polum articũ manũ dextrã in oziente ⁊ sinistraȝ in occidente ⁊ partẽ anteriorẽ versus merediẽ ⁊ posteriorẽ versus septẽtrionẽ qui moueat celũ ab oriente in occidentem ipse aũt quie scat aut moueatᵭ quia hoc nõ facit diuersitatẽ i pro posito tunc.n. possumus imaginari in celo licet sit spericũ esse partes cõsimiliter drũtes ſm virtutẽ sic in illo hõie.

Eodem autem modo ⁊ de principio eius quod est moueri. Et.n. si nequa quam incepit habere necessariuȝ pri cipium unde incepit si incipiebat qđ mouetᵭ moueri ⁊ utiqȝ : si steterit mo uebitur utiqȝ iterum.

Remonet secundã cauillationem. Pro quo no tandũ vt innuit Ar. in textu qđ motus celi põt capi dupl'r. Uno mõ pro aggregato ex oibꝰ reuolutõibꝰ ⁊ sic motꝰ celi est infinitus nec habuit principiũ secun do modo põt capi ꝓ vna reuolutione qua complet vnam circulationẽ ⁊ sic motus celi nõ est eternus sed habet principium ⁊ finem. Applicando ad pro positum dicit Ar. ꝙ celum habet diuersitateȝ in p tibus ⁊ principiũ motus vt dictum est ꝯsiderando motũ celi secundo modo nã licet celũ nunquã ince perit moueri capiendo motũ primo mõ tñ habȝ pri cipiũ aquo inciperet moueri ⁊ omni die incipit mo ueri ſm vnã certã reuolutionẽ. Unđ si celũ quiesce ret ⁊ inciperet moueri ſm determinatã ptẽ inciperȝ moueri que esset illius motus principiũ. Intelli gendũ ſm Auer. ꝙ in celo est repire ptes diuersaꝝ virtutũ ⁊ causam assignat qꝛ mouens ipsũ habet il las diuersas ptes ita ꝙ ex distinctione motoris celi arguit distictionẽ mobilis i virtute ⁊ hoc qꝛ tal' mo torẽ a ꝓpriatus mobili lȝ aliter esset đ alijs moto ribꝰ. Intelligendũ 2° ꝙ duplex ẽ pricipiũ.s. temporis ⁊ magnitudis ꝗuis ergo motꝰ celi prio modo acce ptus ñ habeat pricipiũ tpis tñ bñ hȝ pricipiũ magni tudis qꝛ habet determinatã ptẽ i magnitudie a q̃ ta lis motus icipit vel inciperet si haberet principium in tempore.

Dico autem longitudinem quidem ipsius que secundnm polos distãtia ⁊ poloꝝ hunc quidem sursum hunc autem deorsum.

Ostendit quomodo talesᵭ differentie debeant su mi in celo ⁊ tria facit primo premittit dictum suum secundo subdit rationem tertio declarat per signũ ibi secunda: differentiam enim. ibi tertia: similiter. autem: De prima dicit ꝙ sursum ⁊ deorsuȝ assignã tur in celo secundum longitudinem ipsius que sumi tur secundum distantiam que est inter polos que ẽ maxima distantia ⁊ ideo dicit ꝙ vnus polorum đ bet dici sursum ⁊ alius deorsum quia sunt in dua bus exterminatibus illius linee q̃ appellatᵭ axis spe.

Differentia enim in his solum uide mus hemisperiotum per nõ moueri polos

Subdit rationẽ dicens ꝙ differentiam istam in partibus celi assumimus secundũ diuersitatẽ emis periorum: nam quia poli sunt immobiles aliđ emis periorum sumimus ab vna parte ⁊ aliud ab alia vt arguatur sic poli sunt immobiles ergo distantia in ter illos est longitudo maxima celi. antecedens pa tet ⁊ consequentia declaratur quia ex quo poli sũt immobiles secundum lineam mensurantem illam distantiam oportet imaginari celum circunuolui ⁊ inchoare motum suum secundum aliam parteȝ pu ta orientalem secundum quam huius motus sumi tur latitudo.

Similiter autem ⁊ consueuimus di cere latera in mundo non quod sur sum ⁊ deorsum sȝ quod iuxta polos tanquam hec longitudine existente Quod enim ad latus est quod iuxta sursum ⁊ deorsum.

Declarat dictum suum ex omni modo loquẽdi ⁊ dicit ꝙ nos cõsueuimus sumere sursũ ⁊ deorsuȝ ſm polos ⁊ dicere illa esse latera celi que sũt iuxta polos tãq̃ existentia in latitudine. Intelligendũ ſm ꝯmentatorẽ ꝯmento.xiiij. ꝙ longitudo celi sumitur ab vno polo ad aliũ polũ ⁊ cã est qꝛ motꝰ localis ce li ẽ apte laterali ſm polos tuta orietali q̃ dicitᵭ dextra qm̃ latera lõgitudis sũt dextꝛꝝ ⁊ sinistꝝ vt appet in hõi lȝ extrema tminãtia ipsã ſm lõgũ sit sursũ ⁊ de orsũ. Intelligendũ 2° ꝙ p distãtiã poloꝝ itelligit axẽ orbiũ celestiũ circa quem reuoluũtᵭ ⁊ talis, axis ter minatur illis polis in duobꝰ extremis ⁊ dicitur dia meter mundi. Intelligendũ tertio ꝙ per emisperia seu medietates orbis quarum vna dicitur sursuȝ ⁊ alia deorsum intelligit partes celi diuisas secũdũ circulum dictum equinoctialem ita quod pars vni us poli dicitur sursum ⁊ pars vbi est. Polus oppo situs dicitur deorsum ⁊ pars lateralis a qua. Ce lum inciperet motum si inciperet moueri dicitur dextruȝ ⁊ ei opposita sinistrũ Intelligendũ quar to ꝙ Auer. adducit tres rationes ad probandum ꝙ poli moueantᵭ. Prima ẽ hec: oẽ qđ ẽ de ſba orbis simul mouetur cũ orbe: sed poli sũt huiusmodi gͦ

rc.maior nota:nā ad motū totius mouet qōlibet qō est de nā illius: r minor p3 tenendo q poli sunt partes orbis hoc eni supponit hec rō: sed due rōes sequentes pbant etiā tenendo q poli sint pūcta indiuisibilia. Secūda rō est hec omne qō est in aliq qō fm se totū mouetur mouet ad motū illius poli sunt huiusmodi. g° rc. pña noia cū minori r maior p3 q2 punctus r quodlibet aliud accidēs mouetur paccidens ad motū illius i quo ē. Tertia rō est hec si punctus qui ē polus quiesceret aut essentialiter aut accidentaliter. Nō essētialiter q2 idiuisibile nec mouet nec qescit essētialiter s3 solū corpus p se existens: nec accidentaliter quiescit q2 oē quiescens accidentaliter qescit ad qetem illius in quo est: cū g° orbis cōtinuo moueat fm se r quālibet eius ptem sequit q talis punctus nō qescit accidentalit ad qetem orbis p se r per pñs mouet: sed cū dicit Ar. q poli sūt imobiles hoc pōt tripliciter saluari p° p3 cōsideratione geometricā q abstrahit a motu cōsiderando solū polos vt sūt puncta indiuisibilia terminātia lineā que ē axis circa quā celū mouetur: secūdo capiendo polū pro pua parte q tarde valde mouetur: talis pōt dici imobilis respectu ptis que ē in equinotiali: cū i īfinitū reminisse moueat aliq talis pars dicta polus r in infinitū puū cerculum describat aliqua talis ps respectu circuli descripti ab eqnotiali. Tertio q2 pars dicta polus licet moueatur scōm materiā idest vere: nō tn mouet scōm formā i. sensibiliter: alie vero ptes mouent scōm mām. i. vere scōm formā idest sensibiliter.

Polorum autem qui quidem super nos apparens que deorsu3 pars est Qui autem nobis manifestus que sursum.

Nunc ponit quandā distinctionē ex qua habet propositum: r tria facit. primo ostendit quid sit sursū ex parte motus octaue spere: secūdo ex pte mot' septem planetar: tertio epilogat: ibi secūda: s3 duo ibi tertia: de his. Prima in tres. primo ponit distinctionem: secūdo pbat quoddam: tertio pbat propositū seu infert ibi secūda: dextrū eni3: ibi tertia: si igitur. De prima dicit q poli sūt duo quidā est supra nos apparens r quidā est nobis nō appens: et subdit q apparens nobis dicitur deorsū: r non apparens nobis dicit sursū.

Dextrum enim unumqōq3 dicimus unde principium eius qui secundu3 locum motus. Celi autē principium circulationis unde ortus astrorum: Quare hoc utiq3 erit dextru3: ubi āt occasus sinistrum.

Nunc probat vnum ex quo habebit intentu3: r vult probare q oriens in motu octaue spere est ps dextera celi: r arguit sic. Illa ps est dextera in celo a qua incipit motus ipius r vnde est ortus astror: sed oriēs est huiusmodi ergo rc. maior nota ex supradictis: r minor p3 ad sensū.

Si igitur incipit a dextris: r ad sinistra circunfertur: necesse qō sursum esse manifestum polum: si enim erit qui manifestus ad sinistra erit mot' quod non dicimus. Manifestum igitur quia im manifestus polus est qō sursum.

Nunc pbat propositū ex dictis r duo facit. primo hoc. 2° concludit quoddā ibi: r ibi quidez. De prima pbat ex dictis istā cōclusionē q sursū i celo ex parte motus octaue spere sumitur fm polu3 nobis ocultū: r deorsū sumitur s3 polū nobis apparētē r arguit sic: si mot' octaue spere incipit ab oriēte tāq a dextera parte oportet q polus nobis apparens sit deorsū: r q polus nobis ocultus sit sursu3 sed sic est q motus octaue spere incipit ab oriente ergo rc. maior nota r patebit in cōmento: r minor p3 ad sensum.

Et ibi quidā habitantes in eo q sursum sunt hemispio: r apō dextram Nos autem in eo quod deorsum: et apud sinistram: ecōtrario quam ut pythagorici dicunt. Illi eni nos sursum quidē faciunt r in dextera parte. Nos autem qui ibi deorsum r in sinistro: accidit āt oio contrarium:

Cōcludit qddā ex dictis: r dic q habitātes magis versus polū meridionalē sūt versus supi' r magis a dextris celi: r nos q habitam' magis versus polū septētrionalē p cōparationē ad illos sum' magis vsus deorsū: r vsus sinistrā ptē celi cui' oppositū dicebāt pictagorici q2 ipi ponebant nos esse magis sursū r adextris p respectū ad alios. Et illos eē magis deorsū r a sinistris qō n est veru3. Circa has ptes itelligendū p° fm cōmentatore3 q p polu3 nobis appentē Ar. itelligit polū septentrionale3: r p polū nobis occultū itelligit polū meridionalem polus septentrional est deorsū i celo: r meridional sursū: r q2 nos sumus ppinq polo septentrionali iō sumus ppe locū deorsu3: r ecōuerso antipedes respectu nri sūt ppinqui polo meridionali: r ex cōsequēti loco sursū. Polus septentrionalis appellat articus: r similiter borealis r dicitur septentrionalis q2 ibi sūt septem stelle tardissime motus vt bos iō etia3 dicitur borealis: quāuis etiā dicat boreal

a borea vento inde flāte: et dicit articus ab arthos idest vrsa maiore ex illis septem stellis posita. Sed polus meridionalis etiā dicitur antharticus et australis. Antharticus quidē quia est contra articum ad ante quod est contra Australis vero quia inde venit ventus auster nominatus. Intelligendū 2° sm cōmētatorem cōmēto. xv. quod in celo est assignare dextrū et sinistrū quia in eo est assignare partē et aqua incipit moueri: et est illa a qua primo ascendūt stelle fixe: et vocatur oriens et hoc est dextrū in celo: et pars ei opposita vocatur occidens. Et est sinistrū in celo. Et ex hoc vlterius pōt apparere quod pars celi cui supponitur terra nostra habitabilis sm quam mouet celū ab oriente in occidente dicitur ante et sibi opposita retro vt potest apparere in exemplo superius posito de homine.

Sed secunde quidem circulationis puta eius que planetarum. Nos quidem in his que sursum et in dextris sumus. Illi autem in his que deorsū et in sinistris econtrario enim in his principium motus est propter cōtraritas esse lationes: ut accidat nos quidem esse apud principium: illos autem apud finem.

Nunc ostendit quomō sursū et deorsū sumūtur in celo ex parte motus planetarum: et dicit quod sumunt primo mō: et rō ē quia orbes planetarum cōtrario mō mouentur ad ipsā sperā octauam si ipsa ponatur esse primum mobile.

De his quidem igitur que secundum discensiones partibus et scdm locum determinatis tanta dicta sint.

Epilogat dicens quod de partibus situs ipsius celi sm locū sit dictum isto mō et tanta intelligendū sm Auer. quod propter motū planetarū contrarium motui octaue spere oportet situare hominem econtrario quam fuerit situatus ad asignandū differentias positionis in celo mō contrario modo superiori: imaginando vz quod caput sit in polo artico et pedes i polo antartico et quod manus dextera sit in occidēte et sinistra in oriente et anterior pars sit in septētrione et posterior i meridie: et moueat orbes planetarū motu opposito et pz totum. Intelligendū 2° quod Ar. per distensionē seu dimensiones intelligit partes celi que non diuersificantur realiter cū eadem pars aliquando sit dextera et aliqñ sinistra: et diuersificātur sm diuersitatem potentiarum que in illis apparēt sm quod in diuersis sitibus reperiunt vt in dubio patefiet: et per loca intelligit loca que copulantur istis partibus et orizōtibus terre habitabilis et hec sūt loca terre que supponuntur talibus partibus sm quas situantur dimensiones celi: vt verbi gratia esset locus terre habens primū orizontem totius terre habitabilis ille ē locus suppositus dextere celi: et sic de aliis dicatur: et per orizuntem habemus intelligere circulū sm quem celū apparet terre coherere et qui distinguit partem celi diuisam a parte non visa. Circa hec dicta sūt plurime dubitationes. Prima dubitatio est: vtrum celum habeat dextrū et sinistrū et alias positionis differētias. Arguitur quod nō: quia si celū haberet dextrū et sinistrū cū continue ipm circulariter moueatur et pars que ē in oriente aliqñ erit in occidente et ecōtra sequeretur quod dextrū celi aliqñ esset in occidente et sinistrū i oriente: cuius oppositū vult Ar. De isto sūt quattuor oppiniones. Prima dicit quod in octaua spera nō sunt iste differentie absolute sed solū respectu ad nonā quā ponūt imobilē et habere eas absolute. Secunda opinio ponit quod octaua spera habet illas differentias nō absolute sed i ordine ad nos et emisperium nrm. Unde ps que est supra caput dicit sursum et opposita deorsū etc. Tertia opinio ponit quod in celo sūt absolute iste differentie pōis: et quod i eo sunt distincte pres diuersarū potentiarum quarum vna ē magis nobilis alia minus: et vna dr dextrum vt illa a qua incipit motus: et alia ei opposita dicit sinistrū: et sic de aliis ita quomōcūque celū moueat semper eadē pars ē dextera siue sit in oriente siue i occidente: et sic proportionabiliter dicatur de aliis.

Omnes tamē iste opiniones sunt remote ab itētione Ar. Quarta opinio ē cōmentatoris quia ponit aliquo mō sm similitudinē istas differentias in celo reperiri qm imaginatur quod non semper eadē ps ē dextera nec sempeadē ps ē sinistra: imo illa que ē in oriente ē dextera in occidente ē sinistra. Uult enim quod pars que ascendit super primū orizontem nostre terre habitabilis sit dextera: et ei opposita sinistra: et pars media vnde ē transitus ab oriente in occidentem ē ante etc. Ita quod quecūque sit illa que ē i oriente et supra posita primo orizonti illa ē dextera etc. Causa autem quare semper pars in illo situ dicitur dextera etc. ē quia intelligentia magis influit ad partem existentem in illo situ quecūque sit in situ opposito: et ibi efficacius ostendit operationes suas.

Sed tunc oritur secūda dubitatio vz vtrum talis influentia sm magis et minus influxa sit virtus materialis: et apparet quod sic quia omne illud quod in diuersis partibus quantitatiuis sbi recipit intēsionem et remissionem ē extensum et per consequens materiale: sed talis influētia ē huiusmodi ergo etc. 2° sic omne quod recipit intensionem et remissionē habet cotrariū cū incensio et remissio fiant p maiorem aut minorē admixtionem cū suo ptrario: sed oē habens ptrariū ē corruptibile et materiale ergo etc. Respondit quod talis vlrtus ē mālis cum sit a motore seperata et ē iextensa sz multiplicata nec oē

intensibile ꝛ remissibile habet cōtrarium vt patet de lumine lꝫ sit verū de qualitatibus imaterialibus. Ex hoc insurgit tertia dubitatio: que est vtrū ptes celi differant ſꝫ magis nobile ꝛ min' nobile: ꝛ dat cōmētator duas solutiōes ad hāc dubitationē p° ē ꝙ nulla ps celi ē essētial'r pfectior alia: ſꝫ solū accidentaliter ſm ꝙ plus perficitur ab intelligētia alia imo eadē ps aliquando plus perficit aliqñ minus vt pꝫ ex dictis: secūda solutio est ꝙ vna ps celi est alia pfectior essentialiter. Uñ astrū est nobilior ps sui orbis. Quarta dubitatio est cū in celo respectu motus octaue spere sumantur dr̄e positionis: vno mō respectu mot' planetaꝝ modo opposito: quomō absolute debēt sumi. Respondet ꝙ i ordine ad octauā sperā cū sit nobilior aliis ꝛ eius motus prior ꝛ pfectior. Et aduerte ꝙ Arꝫ. ꝛ cōmentator videntur velle ꝙ octaua spera sit primū mobile qd tamē ſm astrologos nō est verū. Quinta dubitatio est quomō habitantes versus polū antarticum sunt i pte superiori ꝛ dextera: ꝛ habitantes versus polū articū sūt in partes inferiori ꝛ sinistra.

Ad hoc dicit cōmentator ꝙ istud nō est vl'r verū qꝛ in terra habitabili versus polū antarticū est aliqua ps sinistra ꝛ inferior ꝛ ecōtra versus poluꝫ articū est aliqua ps dextera ꝛ supior: illud ergo dictū est verū de aliquibus ꝛ vt in pluribus. Deinde ponit solutionē temistii qui dixit ꝙ Arꝫ. insequitur modū platonicorū q̄ sursum dicebant dextrū ꝛ deorsum sinistrum.

Tertiū capitulū primi tractatus secūdi libri de celo ꝛ mūdo in quo declaratur causa pluralitatis motuum celestium.

Uoniam auteꝫ non est contrarius motus qui circum ei qui circum considerandum propter q̄d plures sunt lationes.

Istud est tertiū capitulū huius primi tractatus in quo Arꝫ. postꝙ in precedēti capitulo determinauit de differentiis positionis ipsius celi. Nunc vult ostendere cās pluralitatis corporū celestiuꝫ ꝛ motuū eoꝝ ꝛ duo facit: qꝛ primo ꝑmittit intentū secūdo ꝓsequitur ibi: vnūquodqꝫ est. Prima in duas qꝛ primo facit qd dictū est: secūdo subdit quoddā qd ꝓbat ibi: ꝛ quidē alonge. De prima dicit ꝙ qꝛ motui circulari nō est aliquis mot' cōtrarius: iō oportet cōsiderare cām pp quā sūt plures motus corporū celestiū. Intelligenduꝫ primo ꝙ qꝛ ꝯtrietas ē cā pluralitatis motuū cū vnuꝫ nō possit sibi ipsi esse contrariū: ꝛ hoc deficit in celo cū i celo nō sic cōtrarietas sicut est in elementis in quibus ē cā pluralitatis motuū. Iō dicit Arꝫ. ꝙ oportet inuestigare hic que sit cā diuersitatis motuū corporuꝫ celestiū ex quo in illis nō reperitur contrarietas q̄ sit cā talis cōtrarietatis. Intelligēdū secūdo ſꝫ Auer. cōmē. xvii. ꝙ qꝛ effectus est finis agētis quē agens intendit: iō cā multitudinis motuū corporuꝫ celestium sumitur ex multitudine effectuū inferiorū. Unde qꝛ natura rerū factarū hic ex necessitate dependet ex corporibus celestibus ꝛ coꝝ motib' ꝛ corpora celestia ex necessitate dependēt ex corporibus celestibus ipa mouentibus: iō vult Arꝫ. hic demonstrare quō ista se cōsequūtur ſm prius ꝛ posterius: ꝛ ꝙ generatio istorū inferiorū sequitur motuꝫ celi ꝛ corpora celestia: ꝛ ipsa sequūtur suos motores: ꝛ subdit ꝙ intelligentia mouet corpus celeste duplici itentiōe primaria ꝛ secundaria. Primaria mouet propter se ꝛ ei' perfectionē sicut amatū ꝛ desideratū: secūdaria mouet propter generare ꝛ cōseruare ista iferiora: ꝛ hanc causam intendit hic inuestigare.

Et quidem alonge tentantibus facere questionē: longe autem non sunt tanto: molto autem magis eo ꝙ accidentium ipsis de omnino paucis habeamus sensum. Attamen dicamus causa: āt de ipsis hinc sumenda.

Nunc Arꝫ. subdit quoddam quod probat vꝫ ꝙ difficile est inuestigare de cā pluralitatis ꝛ diuersitatis motuū ꝛ corporum celestium: ꝛ intendit talē rōnem. De illis est magna difficultas in consideratione que sunt longe a nobis ꝛ in maxima distātia a sensu nostro: sed corpora celestia sunt huiusmodi ergo ꝛc. cōsequentia nota: ꝛ minor pꝫ ad sensum, ꝛ maior probatur: qꝛ de illis est difficilis consideratio de quorum paucis accidentibus habemus paucam noticiam: sed de ea que sunt longe ꝛ maxime distant sunt huius ergo: ꝛc patet cōsequentia ꝛ maior quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum ꝙ quid est: ꝛ minor apparet qꝛ res distantes non ita bene cōprehendim' per sensū sicut propinquas: ꝛ subdit ꝙ licet sit difficultas cōsiderare causam pluritatis motuum illorum: tñ sumenda est ſm posse. Intelligendum ꝙ quidaꝫ dicunt Arꝫ. hic innuere duas causas illius difficultatis: quarum vna sumitur ex distantia corporum celestium ꝛ suorum motuum. Alia vero qꝛ de paucis eorum accidentibus paucam habemus noticiam: ꝛ hec secunda causa est maior prima: qꝛ in distantia corpora celestia conueniunt cum hiis iferioribus cum vtraqꝫ sit finita. In accidentibus autem non conueniunt sed sunt diuerse natura in superioribus ꝛ inferioribus. Intelligendum secūdo ſꝫ Auer. ꝙ quō de pluralitate motuū ꝛ corporum celestium habet plures causas inuiceꝫ subordinatas ſm prius ꝛ posterius. Unde pro inuestigatione pluralitatis taliū motuū ꝛ corporū possumus ꝓcedere ſm duplicem processum: vno mō incipiendo a cā remota deueniendo ex ea ad cām imediataꝫ ꝛ

talis processus e propt quid quo vtit̃ h Ar. vt q2 oẽ ens est alicuius operationis ⁊ actio diuina est i mouendo celũ motu eterno: iõ elemẽta ɔ̃ria sũt: ⁊ q2 elementa ɔtraria sũt: iõ sunt cã generationis ⁊ corruptionis: ⁊ si generationes ⁊ corruptiones sũt plures mot⁹ celestes sunt qui sũt cã pluralitatis generationis ⁊ corruptionis ita ꝙ imediata cã pluritatis motuũ celestiũ sũt generationes ⁊ corruptiones. 2° mõ possumus ꝓcedere econtra a cã imediata ad remotã: ⁊ tũc est demonstratio q2: vt propter quid plures motus celestes sunt: q2 generationes ⁊ corruptiones fiunt: ⁊ ꝓpter quid fiũt generationes ⁊ corruptiones ꝓpter contrarietatẽ elementorũ: ⁊ quare elementa contraria sunt: propter corpora celestia ⁊ motus eorum: ⁊ quare mot⁹ celestes sunt: propter actionẽ diuinã eternã: ⁊ hic quiescit intelletus humanus.

Unumquodq3 est quorum ẽ opus gratia operis. Dei autẽ operatio immortalitas. hec autem est uita sempiterna: Itaq3 necesse deo motuum existere sempiternum. Quoniã autẽ celum tale corpus enim quoddã diuinum propter quod habet circulare corpus qd̃ natura circummoueat semper.

Nunc ꝓsequitur ꝓbando principale intentũ. s. ꝙ sunt plures motus celestes: ⁊ plura corpora celestia ⁊ hoc ex cã finali secũdaria intentione. Pro cuius declaratione. Sciendũ ꝙ Ar. i tota littera sequenti huius capituli ad ꝓbandũ hoc facit septẽ cõsequentias. Prima est: hoc celũ est corpus diuinũ ergo motus eius est circularis ⁊ eternus. secunda est hec. Celum mouet circulariter motu eterno ergo terra est. Tertia est hec terra est ergo ignis est quarta est ignis ⁊ terra sunt ergo elemẽta intermedia v3 aer ⁊ aqua sunt. Quintũ est quattuor elementa sunt ergo generationes ⁊ corruptiones sunt. Sexta est generationes ⁊ corruptiones sũt ergo plures motus celestes sũt: ergo plures orbes sunt: iõ ẽm hoc diuiditur littera sequens in septe3 partes scd̃a ibi: propter qd̃: tertia ibi: sed adhuc quarta ibi: sed adhuc: quinta ibi: his autem: sexta ibi: si aũt generationem. septima ibi: nũc aũt intantu3. De prima premittit ꝙ vnũqd̃q3 cuius est aliqd̃ op⁹ gratia illius operis agit ⁊ tunc facit istã ɔ̃nam. Celum est corpus diuinũ ergo motus ei⁹ ẽ circularis ⁊ eternus: antecedẽs p3 q2 celum est locus diuinorum vt dictum est supra: modo locus d3 esse proportionatus locato: ⁊ ɔ̃na p3 q2 cũ celũ sit ens eternum eius operatio d3 esse diuina ⁊ eterna: ꝙ autẽ talis motus debeat esse circularis p3 q2 nullus motus pot̃ esse eternus nisi motus circularis vt habitum est supra. Intelligendũ ẽm Aue. q2 dic̃ Ar. ꝙ opatio dei est imortalitas: ꝙ actio diuina ẽ eternitas necessario ⁊ cã est q2 actio diuina est essentia diuina cũ sit solu3 ꝓpter se ⁊ nõ propter aliud. Un̄ est dr̃a inter actionum istorum inferiorum ⁊ actionu3 superiorum: q2 inferiora agunt primaria intentiõe pp superiora aliud ⁊ agunt secundaria intentione pp se: sed i rebus diuinis ẽ oppositũ cũ agãt primaria intentione solũ ꝓpter se ⁊ secũdaria pp iferiora.

Propter quid igitur non totius celi corpus tale q2: necesse manere aliqd corporis lati circum qd̃ in medio.

Ponit secũdã ɔ̃nam q̃ est hec. Celũ mouet circulariter motu eterno: g° terra est. Añs p3 ex prima ɔ̃na: ⁊ tenet ɔ̃na q2 oĩs motus circularis ẽ circa aliqd̃ fixũ ⁊ tale fixũ nõ pot̃ eẽ nisi terra: duo g° fac̃ Ar. q2 primo p̃mittit aliq̃: secũdo ponit ɔ̃nam ibi: necesse igitur. Prima i duas sicut duo p̃mittit scd̃a ibi huius aũt. De prima dicit ꝙ est impossibile totũ vniuersũ moueri circulariter ẽ3 se ⁊ q̃le3 ei⁹ partẽ: ⁊ rõ est q2 respectu cuiuslibet motus circularis oportet ꝙ sit aliqd̃ fixũ i medio talis corporis qd̃ circulariter mouet.

huius autẽ nullam possibile est manere partem neq3 uniuersaliter neq3 in medio. Et enim si secundum naturam motus erat ipsi⁹ ad mediu3 natura autem circunmouet: non utiq3 esset sempiternus motus. Nihil eni3 preter naturam sempiternum posterius autem quod preter natura3 eo quod secundum naturam. Et excessus quidam est in generatione qd̃ preter naturam: eius qd̃ secundum naturam.

Ponit scd̃m dicẽs ꝙ ipossibile ẽ aliquã pre3 ipi⁹ corporis celestis qescere i medio circa qd̃ ipa moueat circulariter vel quocũq3: probat sic: si aliq̃ ps corporis celestis posset qescere: vel g° existẽs in eo: vl' q2 moueret ad mediũ mũdi ⁊ ibi qesceret extra ipsũ mediũ. Non primũ q2 ad motũ toti⁹ mouetur qd̃libet qd̃ est i illo: nec scd̃m q2 talis ps aut moueret ad mediũ nãliter aut p̃ter nãm nõ nãliter q2 tũc motus circularis deberet celo p̃ter nãm ⁊ p ɔ̃ns n̄ eẽt sẽpitern⁹ qd̃ est ɔ̃ dicta: neq3 p̃ter nãm: q2 quod est preter nãm presupponit aliquod prius ẽm nãm ⁊ cũ aliquis mo⁹us inest alicui p̃ter naturã sibi cõtrarius inest eidẽ ẽm naturã. Si ergo illi pti iesset motus deorsũ preter nãm motus sursum inesset illi

| contrariorum si alterum a principio natura et reliquum ... saltem i po...

ſm naturā ⁊ per ꝯñs motus circularis ineſſet ſibi preter naturā nec eſſet ꝑpetuus.

Neceſſe igitur terram eſſe. hoc enim quieſcit in medio. Nunc quidem igitur ſupponatur hoc: poſterius autē demonſtrabitur de ipſo:

Ponit ꝯñam dicens ꝙ oportet ergo ꝙ terra ſit illud circa qȯ tanꝙ circa fixū moueatur celum circulariter: ⁊ hoc ꝓ nunc ſupponatꝰ qꝛ poſterius declarabitur. Intelligendū ſm cōmentatorē eē declaratum in libro de motibus aīalium ꝙ oīs motꝰ ſit neceſſario ſuper aliquod quieſcēs: iō oportet cū celū moueatur circulariter ꝙ ſit aliquod quieſcēs i medio circa qȯ moueatꝰ: ⁊ hoc eſt terra vt declarabitur in quarto huius. Intelligendū 2° ꝙ nihil ꝑter naturā eſt perpetuū qꝛ oē preter naturā ē poſterius ⁊ accidentaliter reſpectu eius qȯ eſt ſm nām cum preter nām ſit exitus de naturalitate ad preter naturalitatē: ſi ergo in aliquo eſſet aliquid ꝑter naturā ab eterno poſſibile eſſet in aliquo reperiri preter naturā abſq; naturalitate qȯ eſt impoſſibile.

Sed adhuc ſi terram: neceſſe ⁊ ignē eſſe. Contrariorum enim ſi alterum natura: neceſſe ⁊ alterum eſſe natura. Si uero ſit contrarium ⁊ eſſe quandaʒ ipſius naturam. Eadem enim materia contrariorum.

Nunc ꝓbat tertiā ꝯñam: ⁊ duo facit ſicut dupliciter ꝓbat ibi ſecūda: ⁊ priuatione. De prima dicit ꝙ ſi terra eſt ignis eſt: probatꝰ ꝯña qꝛ ignis ⁊ ter ſunt ꝯtraria: mō ſi vnū cōtrariorū eſt in rerum natura etiā reliquū debet eſſe: ⁊ cauſa eſt qꝛ cōtrariorum eadem eſt materia que eſt in potentia contradictionis ⁊ ꝑ ꝯñs ſucceſſiue poteſt eē ſub utroq; cōtrariorum indifferenter ⁊ equaliter.

Et priuatiōe prius affirmatio. Dico autem puta calidum frigido. Quies autem ⁊ grauitas dicunꝰ per priuationem leuitatis ⁊ motus.

Scdo probat illam ꝯñam ſic terra ſe habet ad ignem vt priuatio gº ꝯña bona: tenēt ꝯña qꝛ priuatio preſupponit habituʒ tanꝙ quid ꝑfectius: ⁊ añs pʒ: qꝛ terra eſt frigida ⁊ grauis ⁊ quieſcēs: ignis āt eſt calidus ⁊ leuis ⁊ motus: modo frigidū eſt ꝑuatio calidi ⁊ quies eſt priuatio motus: ⁊ grauitas ē priuatio leuitatis. Intelligendū ſm Aue. cōmento .xviij. ꝙ forme naturaliter cōtrarie ſic ſe habēt ꝙ ſi vna eſt reliqua eſt: ⁊ cā eſt qꝛ materia ſubiecta formis contrarijs eſt eadeʒ modo neceſſe eſt ꝙ cū recipiens aliqua duo ſit idem ꝙ ad illa habeat eandem ꝓportionem ⁊ per ꝯñs ſi vnum eſt naturale ta li ſubiecto etiā reliquū. Intelligenduʒ 2° ꝙ cum dicit Ariſ. ⁊ priuatiōe ⁊c: ipſe nō vult aliud niſi ꝙ ſi fuerint aliqua duo quorum vnū ſe habet ſicꝰ habitus ⁊ aliū ſicut priuatio ſi illud qȯ ſe habeat ꝑ modū priuationis eſt in natura dignius eſt illud qȯ ſe habet per modū habitus ſitꝰ: vt pʒ i eius exēplis.

Sed adhuc ſi quidem eſt ignis ⁊ terra: neceſſe ⁊ itermedia ipſorum eſſe corpora. Contrarietatē. n. habet unum quodq; ad unumquodq; elemētorum Supponatꝰ āt ⁊ hoc nunc: poſterius āt tentandum oſtendere.

Ponit q̄rtā ꝯñam ⁊ dicit ꝙ ſi ignis ⁊ terra ſunt neceſſe eſt elementa itermedia eſſe: cā eſt qꝛ habēt cōtrarietatem ad extrema: ergo ſi contraria extrema ſūt etiā cōtraria intermedia erunt ꝯña eſt nota ex dictis: ⁊ añs ad preſens ſupponitur tanꝙ poſterius perſcrutandū. Intelligenduʒ ꝙ licet ignis maxime ꝯtrarietꝰ terre ſm ſitū ſeu quo ad qualitates motiuas ſm locū tñ maxime cōtrariatꝰ aque q̄ ad qualitates alteratiuas. Intelligendū ſecūdo qꝛ dicit Ariſ. ꝙ vnūqȯq; elemētorum hʒ cōtrarietatē ⁊ qꝛ ex dictis hoc non eſt manifeſtū: iō ſuppōit ad ꝑſens tanꝙ declarādū i libro de generatiōe.

His autem exiſtentibus manifeſtuʒ quoniam neceſſe generationem eſſe eo ꝙ nullum ipſorum poſſibile eſt eſſe ſempiternum: patiuntur. n. ⁊ agunt contraria ab inuicem: ⁊ corruptiua inuiceʒ ſunt.

Nūc ponit quintā ꝯñam q̄ eſt ꝙ ſi elementa cōtraria ſūt generatiōes ⁊ corruptiōes ſūt: ⁊ diuiditꝰ i duas: ſic duas adducit rōes ad ꝓbandū eaʒ ibi ſecūda: adhuc āt: De prima arguit ſic elementa ſunt cōtraria gº nullū eorum ē ſēpiternū: ſʒ quodlibet eorum eſt generabile ⁊ corruptibile ⁊ ꝑ ꝯñs generationes ⁊ corruptiones ſūt: tenet ꝯña qꝛ cōtraria ſūt īuiceʒ actiua ⁊ paſſiua quare ⁊c.

Adhuc āt nō rationabile eſſe aliqȯ mobile ſempiternuʒ: cuius non contingit eē ſecundum naturaʒ motum ſempiternum. Horum autem eſt motus. Qȯ quidem igitur neceſſariuʒ eſſe generationē ex his manifeſtū.

Secundo arguit ſic motus elementorū non eſt eternus: ergo nec ipſa ſūt eterna: pʒ añs ex dictis ſupra qꝛ motus eorum eſt rectus qui nō pōt eſſe eternus: ⁊ pʒ ꝯña qꝛ nō eſt rōnabile ꝙ aliqȯ mobile ſit ſēpiternū cuiꝰ motus nō eſt ſēpiternus.

Si autem generationē necessarium et aliam esse latiōem aut unam aut pluresꝭ secundum enim eam que totius silr necessarium habere et elementa corporum adinuicē. Dicetur autem et de hoc in sequentibus planiꝰ

Ponit sextā ꝯñam: et dic ꝙ si generatiōes et corruptiones sunt: necesse est plures lationes celestes esse: et cā est qꝛ ꝑ motus celestes ista inferiora trāsmutātur generantur et corrumpuntur si ergo esset tantū vnus motus celestis esset tantū vnus effectꝰ et per ꝯñs eēt generatio tantū vel corruptio tantuꝫ et non ambe de hoc tñ infra plenius dicetur. Intelligendū ꝑm Aue. cōmēto. xx. ꝙ qꝛ generatiōes et corruptiones sequūtur motū celi: iō oportet ꝙ si motꝰ circularis esset vnicus ꝙ generatio eēt vniꝰ speī tantū: et si plures sūt motus circulares plures erunt generationes spē: quare ꝑm dispositionem celi et motus eius erit dispositio elemētorꝫ adinuicem ita ꝙ diuersitas motus facit diuersitatem modorꝫ generationis et corruptionis.

Nunc autem tantum manifestum ē ꝑpter quam causam plura sunt circularia corpora: quia necesse generatiōem esse. Generationem autem siquidem et ignem hunc autem et alia siquidem et terram. hāc autem quia manere necesse aliquid semper siquidem moueri aliquid semper.

Nūc ponit septimā ꝯñaꝫ dicens manifestū eē ꝙ si plures motꝰ celestes sunt plura corpora celestia sunt: tenet ꝯña qꝛ vnius corporis simplicis non est nisi vnus motus simplex vt superiꝰ dictum fuit: et añs est necessariū: cum necesse sit plures motus celestes esse si generatio et corruptio sūt et necesse ē generationē et corruptionē eē si ignis et terra et alia elementa intermedia sūt: que elementa necesse est esse si terra est: quā est et quiescere in medio mundi propter sempiternū motū circularē celi. Intelligendum ꝑm Auero. cōmento. xxi. ꝙ Arꝫ. dicit ꝙ generatio est si ignis et reliqua elementa sunt. Et cā ē qꝛ si aliquis querat quare generatō et corruptio sūt respondebitur qꝛ ignis et alia elemēta sunt sic adinuicem approximata: Intelligendū scđo ꝙ ex hꝰ nō vult Arꝫ. ꝙ totalis cā generationis et corruptionis sit ignis cū aliꝭs elementis: cū generationes et corruptiones etiā sint ꝑpter motus celestes ad eas cōcurrentes vt cās vlesꝭ ſꝫ illud dixit qꝛ ad eē ignē cū aliꝭs elementis necessario sequit generationeꝫ et corruptionem esse: et econuerso: lꝫ ad hoc ꝯcurrāt corpora celestia cuꝫ suis motibus vt dictū est. Hic cadit dubitatio vꝫ vtrū generatio et corruptio necessario insequantur motū celi. Ad quā est duplex responsio: vna alexandri dicētis ꝙ generatio et corruptio nō necessario et absolute sequūtur motum celi: qꝛ dato ꝙ celū quiesceret adhuc elementa contraria essent adinuicē approximata et adinuicē agerent et paterentur: sed tamē tunc nō esset generatio reciproca et ordinata: et similiter corruptio. Unde dato ꝙ ignis corrūperet aquā nō ampliꝰ generaret aqua: et hoc propter defectū motus celi: et sic lꝫ generatio et corruptio absolute nō necessario isequātur motuꝫ celi tamē generatio et corruptio reciproce et ordinate bene de necessitate sequūtur motum celi. Alia responsio fuit simpli qui dixit ꝙ cessante motu celi nullo mō fierēt generatio et corruptio: et cā est qꝛ corpora celestia mediante motu et lumine sunt agentia principalia et ista inferiora sūt agentia instrumentalia: mō agens instrumentale nō pōt agere nisi agat agēs pricipale: quare cessante motu celi cessant generationes et corruptiones. Ocurrit vlterius secūda dubitatio. Utruꝫ elementa contraria et generatio et corruptio se habeant cōuertibilit ita ꝙ sequatur elementa cōtraria sunt: ergo generatio et corruptio sūt et econtra: et arguitur ꝙ nō: qꝛ i rebus generabilibꝰ et corruptibilibus si effectus seu posterius est necessario cā seu prius est: sed nō ecōtra cū prius possit absolui a suo posteriori: sed elementa contraria sunt cā generationis et corruptionis: ergo licet generationes et corruptiones sūt elemēta ꝯria sūt tñ oportet ꝙ ecōtra: maior declratur de domo lapidibus lignis etc. nā si domꝰ est linga et lapides sunt: sed non econtra quare etc. Respondit cōmentator ꝙ illa maior est vera vbi cā et effectus nō dicantur econuertibiliter. Nunc aūt contingit oppositum in ꝑposito sicut etiā in alio exēplo clare pōt ostendi: nam homo est prior ꝙ riscibile: et tamen non potest esse homo quin sit risibile: et hoc ē qꝛ homo ē riscibile cōuertuntur: et ita est de elemētis contrarijs generatione et corruptione.

Quartum capitulū primi tractatus secūdi liri de celo et mundo in quo determinat de figura celi.

Figuram autem spericā necesse est habere celum. Hec enim propriissima et substātia et natura prima.

hoc est quartum capitulum huius tractatus i quo postꝙ in tertio capitulo Arꝫ. declarauit causas pluralitatis motuū celestium nunc determinat de figura eiꝰ et q̄ttuor facit sic q̄druplicit probat celū esse sperice figure. ibi secunda: adhuc aūt qm̄: ibi tertia adhuc āt siquidē: ibi quarta: sumet autē. Prima in duas quia primo ostendit primum celum esse sperice figure. Secundo applicat dictum suum et ali

as speras in ipso cōtetas ibi: ⁊ cōtinuū quidē. Pri ma itez in duas. primo ponit rōem secūdo pbat minorē rōnis: ibi dicamus aūt: De prima Ar. ad pbandum celū primuz esse sperice figure: intendit istam rōem. primo principali corpori debet prima ⁊ nobilior figura: sed primū celū est primuz ⁊ nobilissimum corpor: ⁊ figura circularis est alqs prior ⁊ nobilior ergo ⁊c. Maior nota ⁊ eā declarat cōmentator: ⁊ minor pbat Ar. infra. Intelligenduz fz Aue. cōmēto. xxij. q figura circularis est ppriissima sbe celi. Et rō est q talis est proportio huius figure ad alias figuras in nobilitate: qualis est proportio corporis celestis ad alia corpora: ergo pmutatim ita se habet figura circularis ad corpus celeste: sicut alie figure se habēt ad alia corpora: sz alie figure sunt proprie aliis corporibus ergo ⁊c.

Dicamus autem uniuersaliter de figuris: que est prima ⁊ in planis ⁊ solidis.

Nunc probat minorē vz q figura circularis sit prima ⁊ nobilissima figurarū. Quia maior pz ex pcedenti capitulo ⁊ duo facit: q primo ostendit q inter figuras circularis ē prior ⁊ pfectior. 2° ondit q inter figuras corporales figura sperica ē nobilior ibi similiter aūt. Prima i duas: q primo premittit intentum scdo probat ibi: ois itaqz. De prima dic q vlr intendit dicere tā de figuris planis q etiā solidis que illar est prima.

Omnis itaqz figura plana aut rectilinea est aut circularis: ⁊ rectilinea qdem a pluribus lineis continuetur circularis autem ad una. Quoniam autē prius natura in unoquoqz genere unum multis ⁊ simplex compositis. Prima utiqz erit planarum figurarum circulus.

Probat intentū: ⁊ duo facit sicut dupliciter probat: ibi secūda: adhuc āt siquidē. De prima anteq formet rōem supponit duo. primū est q ois figura plana: aut est rectilinea aut circularis: scōm est q figura rectlinea est illa que cōtinetur plurib' lineis ⁊ circularis solū vna tūc arguit sic in vnoqnoqz genere vnū est naturalr prius multitudine: ⁊ simplex est naturaliter prius cōposito: ergo inter figuras superficiales circularis est prior: añs ē notū ⁊ pñā tenet q figura circularis est vna ⁊ simplex q vna linea sola continetur: ⁊ alie cōtinent pluribus lineis.

Intelligendū est q hic posset dubitari primo cōtra primā suppositionē q aliqua est figura plana q nō est rectilinea neqz circularis: pz de linea ouali ⁊ curua. Item contra secūdā suppositionem: q figura oualis ⁊ arcualis sūt cōtente pluribus lineis: ⁊ tñ non sūt rectilinee. Item contra rationez q nō videtur q figura circularis sit prior aliis pter hoc q simplex est prius cōposito: q illa rō solū tenet qñ cōpositū cōponitur ex illo simplici mō figura triangulari vel quadrangularis nō cponitur ex circulari: imo oēs figure rectelinee alie a triangulari resoluūtur in eā tanq in prima. Ad primum dicitur q ille figure reducunt ad circularē. Ad secūdū dicit cōmentator: q suppositio dz intelligi d figuris contentis pluribus lineis q duabus cū sit impossibile duas lineas rectas claudere supficie.

Ad tertiū respōdet q lz figura circularis nō dicatur vere simplex p cōparationē ad alias figuras vt probat argumentū tñ dicitur simplex fm quandā similitudinem: q sic cōpositū dissolvitur in simplicia: ita similitudinarie alie figure possūt dici dissolui in figurā circularē sicut plura in vnum cū alie cōponantur ex pluribus lineis: ⁊ ista solū ex vna.

Intelligendū 2° fm Aue. q corpori nobiliori debetur nobilior figura: Et cā est q quandocūqz aliquid est prius alio fm sbam etiā prius debet esse illo fm accidentia ppria ⁊ essentialia: cū ergo celuz excedat omne corpus in sba ⁊ perfectiōe sequitur q etiā debet excedere fm accidentia essentialia: mō figura est accidens essentiale celo s insequens eius sbam ⁊ cōpetens ei per se: elementis aūt cōpetit p accidens: ⁊ rō huius est q elementa sūt similia materie q est indeterminata ad formam: ⁊ similiter elementa sūt ideterminata ad figurā ⁊ possunt diuersas recipere: sed corpus celeste est simile forme: cuius est terminare ⁊ propriā figurā tribuere: iō figura propria ⁊ essentialis celo quā amittere non pōt est figura sperica ceteris nobilior.

Adhuc autē siquidē perfectum est. cuius nihil est extra accipere eorum que ipsius possibile: queadmodum determinatum est prius ⁊ recte q dē appositio ⁊ semper. circulari autem nequaquam manifestūz q perfecta utiqz erit continens circulum. Itaqz si perfectum prius imperfecto quidē propter hoc prior erit utiqz figurar circulus.

Probat idē per secūdā rōem: ⁊ duo facit q primo premittit aliqua. 2° probat ibi: itaqz si perfectuz De prima ponit primo diffinitionem pfecti dicens q perfectū est illud extra qd nō est aliquid accipere de natura illius sic q ei ñ pōt fieri additio. Premittit 2° q linee recte pōt fieri additio: ⁊ linee circulari ñ pōt fieri additio. Et ex hiis cōcludit q linea circularis ē perfecta: itaqz. Nūc arguit sic pfectū ē nālit

prius imperfecto: sed figura circularis est pfecta et recta nō ergo rc. maior nota: r minor p3: q2 figura circularis ptinet linea circulari q̄ ē pfecta cu3 ei nō possit fieri additio. r recta ptiet lineis rectl q̄ st ipf ecte q2 eis pōt fieri additio. Intelligēdū q̄ cuilib3 linee recte posse fieri additionē pōt intelligi dupliciter. Uno mō absolute r mathematice psiderado vt linea recta est r sic dictū illud est verū. Alio mō vt est linea talis corporis: r sic dictū illud nō ē verū vl'r: q2 linee recte q̄ est dyameter mundi vt sic nō pōt fieri additio. Intelligēdū secūdo q2 dicitur q̄ linee circulari non pōt fieri additio q̄ hoc potest intelligi dupliciter. Uno mō q̄ linee circulari absolute r nullo mō pōt fieri additio. Et sic intelligēdo illud est falsū q2 cū linea circularis sit finita r cuilibet finito possit fieri additio: sequitur q̄ linee circulari absolute sumpte pōt fieri additio. Alio modo pōt intelligi q̄ ei no pōt fieri additio: qui prior circulatio destruat: r fiat maior si remaneat circularl alijs paribus: r hoc modo est verū: r aliter habet intelligi dictū Ar. Unde si linee circulari fiant additio variatur circulatio. S3 linee recte pōt fieri additio abs3 hoc q̄ eius rectitudo variat.

Similiter autem r spera solidorum Illa enim sola continetur una superficie: rectilinee autem pluribus: sicut enim se habet circulus in planis: sic spera in solidis.

Probat q̄ figura sperica sit prior alijs figurl corporalibus: r tria facit: q2 primo probat rōe. 2° testimonio. 3° resumit rationē: ibi secunda: adhuc autē: ibi tertia qm̄ aūt. De prima arguit sic sicut se habet figura circularis ab alias figuras ita se habet figura sperica ad alias figuras corporales: s3 figura circularis inter illas est prior: g° figura sperica ē prior inter istas: pña nota: r minor ex dictis: r probatur maior q2 sicut figura circularis cōtinetur vnica linea r alie figure superficiales continentur plurib' lineis: sic figura sperica continetur vna sola superficie r alie figure corporales continentur pluribus superficiebus.

Adhuc autem diuidentes ad plana r ex planis corpora generantes testificari uidentur his. Sola enim solidor non diuidunt speram tanqua3 non habente3 plures species quam unam.

Probat per testimoniū: r duo facit sic p duo testimonia pbat ibi secunda: est aūt. Prima iteru3 in duas: q2 primo facit qd dictū est. 2° remouet dubiū ibi: diuisio enim. De prima dicit q̄ diuidētes corpora ad superficies ex quibus debēt corpora cōponi fatentur etiā q̄ figura sperica iter ceteras est prior. Et cā est q2 iter ceteras figuras corporales figura sperica est vna r simplex q2 vna sola superficie continētur r alie figure corporales plurib' superficiebus cōtinentur ex quibus cōponunt r in quas resoluūtur: r isti fuerūt plōnici quos quantū ad compositionē corporis ex superficiebus reprobat Ar. tertio huius.

Diuisio enim ad plana non utiq3 incidens quis in partes diuidet quasi totum hoc diuidet modo: sed ut ad alteram speciem. Quod quidem igitur prima est spera solidarum figurar palam.

Nunc remouet dubiu3 q2 diceret aliquis dictū est q2 corpora diuiduntur in superficies est ne hec diuisio sicut diuisio totius integralis in suas ptes quantitatiuas. Respondet Ar. q̄ nō q2 diuisio corporū in superficies est diuisio i res dr̄ntes specie cū corpus r superficies differant specie: sed diuisio totius in suas partes integrales est diuisio alicuius i partes eiusdem speciei cū toto: r tunc concludit q̄ inter ceteras figuras corporales sperica est prior.

Est autem r secundum numer ordinem assignantibus sic positis rationabilissimum circulum quidē secundum unum. trigonum autem secundum dualitatem. quonam duo recti Sūt āt secundum trigonum unu3: circulus non erit figura.

Adducit secūdū testimoniū dicens q̄ etia3 assignantes figuras per numeros ponunt illud qd dictum est: r ratio est q2 assignant figuram circularē per vnum q2 vna sola linea cōtinet. Et triangulū per duo q2 duobus rectis angulis continet: r quadrangulū per quattuor. Cā aūt pp quam assignāt triangulū per est q2 si assignaretur per vnū: tunc figura circularis nō eēt figura nec poneretur in aliq̄ spē figurar: r p3 pña q2 figura circularis n̄ pōt assignari p duo cū vna sola linea contineat r per pñs si nō assignaret per vnū in nulla specie figurar posset reponi.

Quoniam autem prima quidem figura primi corporis primum aute3 corpus quod i extrema circunferentia spericum utiq3 erit quod fertur circulatione.

Resumit rõem positã dicens ꝙ qꝛ prima figura debetur primo corpori: ⁊ corpus celeste qḋ est i extrema circunferentia ē tale: ergo sibi debet figura sperica. Intelligendũ ẜm Auer. cõmento. xxvi. ꝙ per corpus qḋ est in extrema circunferentia possumus duo intelligere: aut vltimũ celũ seu celũ stellatũ: aut totũ corpus celeste spera ignis exclusiue vsqꝫ ad octauã sperã inclusiue: qḋ totũ mouet mo tu diurno. Prim⁹ intellectus est magis ad mentem Ar. Intelligendũ secũdo ẜm Aue. ꝙ figura sperica est prior alijs quattuor modis vꝫ ẜm numerũ ẜm simplicitatem ẜm diffinitionē ẜm pfectionē. primis tribus modis methaphorice qꝛ figura sperica cõtinetur vna superficie ⁊ alia pluribus modo vnitas ex principiũ numeri ⁊ est simplicior ⁊ ingreditur eius diffinitionem. Quarto aũt mõ vere figura sperica est prior alijs cũ sit eis pfectior.

Et continuum igitur illi sperico enim continuum spericum.

Nunc Ar. ꝓbat de alijs speris ab octaua i ea cõtentis ꝙ sunt figure sperice: ⁊ primo hoc probat de spera que imediata seu cõtigua octaue spere. 2° vniuersalizat hoc idē de alijs speris inferiorib⁹ ibi similiter aũt ⁊ qua. De prima intendit talē rõnem: oē cõtentum a sperico ⁊ illi imediatũ seu cõtiguum ex oi parte necessario ē sperice figure: sed spera immediate cõtenta ab vltima ē huiusmodi igitur ⁊c. Maior nota qꝛ locus dꝫ esse eq̃lis locato ⁊ minor pꝫ qꝛ aliter daretur vacuũ inter vnã spam ⁊ aliam.

Similiter autem ⁊ que ad medium hoꝝ. Que enim a sperico contenta ⁊ tacta: tota sperica necesse ē esse. Que enim deorsum planetarum tangunt eam que supra spera. Quare sperica uticꝫ erit omnis latio: Omnia enim tangunt: ⁊ continua sunt speris.

Uniuersalizat hoc de alijs speris arguẽdo sicut prius ꝙ ille sunt sperice figure qꝛ continentur immediate a sperico: nam spere planetarum cõtinentur imediate ab octaua speraque est sperica vt probatum est: ⁊ quelibet spera infra octauã tangit sperã eam imediate cõtinerē que est sperica: quare oē corpus celeste est sperice figure. Intelligendum ꝙ cũ dicit Ar. ⁊ cõtinuũ capitur cõtinuum ꝓ contiguo: Intelligendũ 2° ẜm Auer. ꝙ illa littera ⁊ cõtinuũ ⁊c. põt dupliciter expõi: vno mõ vt exposita est intelligendo per ly illi celum stellatũ seu octauã sperã: ⁊ per corpus continuũ orbes planetarũ ⁊ ēt speras elemẽtoꝝ. Alio mõ vt p ly illi itelligat totũ corpus celeste agregatũ ex oibus speris celestibus ⁊ per contiguũ intelligantur elemẽta ⁊ per illḋ qḋ est ad medium hoꝝ intelligat terra: ⁊ huic magis adheret cõmentator ⁊ cã est: qꝛ illud ꝓprie dꝫ dici cõtiguũ sperico qḋ accidentaliter est spericũ: modo elementa sũt accidentaliter sperica nõ aũt corpora celestia quoniã corporibus celestibus per se ⁊ essẽtialiter cõpetit figura sperica: elemẽtis aũt accidẽtaliter ⁊ ꝓ quanto cõtinentur a speris celestibus.

Sed circa hoc dubitat cõmentator: qꝛ videtur ꝙ hec ratio nõ sufficienter probet de oibus elemẽtis que sũt sperice figure. Nam licet hoc probat de igne quãtum ad cõnexũ ꝓpter concauũ celi eē spericum ꝙ tamē ignis sit spericus quantũ ad cõcauũ hec rõ non ꝓbat: ⁊ ex ꝯñti nõ probat ḋ alijs elemẽtis nec quo ad concauũ nec quo ad connexũ: huic respondet cõmentator: dicẽs ꝙ oportet necessario si elementa situentur in suis ꝓprijs locis ipa eē sperica ẜm totũ: ⁊ cã est qꝛ vt videtur quarto huius elemẽta mouentur naturaliter ad corꝑ ꝓpria loca ex oibus partibus equaliter: ⁊ ẜm dimensiões eq̃les: ⁊ cum fuerit sic situata quiescũt nãliter siue moueãtur nãliter ad mediũ siue a medio q̃re ⁊c.

Adhuc autem quoniã uidetur ⁊ suponit circulariter circunferri totum Ostensum est ãt quia extreme circulationes neqꝫ uacuum est exterius: neqꝫ locus.

Hic ꝓbat per secũdam rõem principalem celum esse sperice figure: ⁊ duo facit qꝛ primo supponit q̃dam. 2° probat ibi: necesse ⁊c. De primo supponit duo. primũ est ꝙ totũ celũ mouetur circulariter vt declaratum est primo huius scḋm est ꝙ extra celũ nõ est vacuũ neqꝫ locus neqꝫ aliqḋ aliud vt ibidem ostensum fuit.

Necesse ⁊ propter hoc spericum esse ipsum. Si. n. erit rectilineum: accidit ⁊ locum extra esse ⁊ corp⁹ ⁊ uacuum Circlo. n. uersum rectilineum nequaquam eidem miorabitur regiõi: sed ubi prius erat corpus: nunc nõ erit. Et ubi nunc non erit: iterum erit ꝓpter permutationem anguloꝝ.

Nunc ꝓbat itentũ vꝫ ꝙ celũ est sperice figure: et in ꝓbando hoc primo probat ꝙ celũ non est figure rectilinee. 2° ꝙ nõ est figure curue alterius a circulari sibi secũda: sil'r ãt. De prima arguit sic si celum esset figure rectilinee puta triangularis vel q̃drangularis seq̃ret ꝙ extra celũ esset vacuũ vel locus: cõtra secũdã suppositionē. Et ꝓbatur ꝯña. qꝛ si sit huiusmodi figure hẽbit vnã ptem alteri superminẽtē cũ g⁹ moueatur circulariter ps ḋpressa aliqñ eri vbi nunc ē pars superminẽs: ⁊ percõseq̃ns ꝓ tũc erit

ibi vacuū: q2 pars depressa nō poterit tātū replere sicut supeminēs: similiter pars supereminēs aliqñ erit vbi nunc est depressa: ꝛ q2 illa maiorē locuz oc cupabit: sequitur ibi nūc esse locū vacuū.

Similiter autem ꝛ utiqꝫ si aliqua figura fiat nō equales habens ex medio lineas. puta lenticularis aut oualis. Jn omnibus. n. accidet ꝛ locuz extra ꝛ uacuum esse lationis ꝓpter nō eandem regionem detinere totum.

Nunc ostendit ꝙ celum nō sit alteri⁹ figure curue a sperica puta lenticularis aut oualis: ducendo ad idē inconueniens: vz ꝙ daretur locus extra celum ꝛ vacuū q2 tunc totū celum nō eēt cōtinue i eadem regiōe: cū ps depressa aliqñ erit vbi nūc est supereminēs ꝛ ecōtra. Intelligendū ṡm Auc. cōmē. xxvij. q2 dixit pp pmutationē anguloꝝ: ꝙ i corporibus rectilinee figure. linee exītes a centro ad superficiē cōnexā nō sūt eq̄les: q2 ille q̄ termiantur ad angulos sunt maiores: iō cū maior linea occupat maiorem distantiā loci sequit̄ ꝙ facta pmutatione ptium angularū ps minus occupans de loco deueniet vbi est pars magis occupans de loco: et econtra quare. ꝛc. Nō aūt est ita de corpore pfecte sperico vt pz: iō posito ꝙ moueatur circulariter: ñ sequit̄ incōueniencia prius inducta. Intelligēdū secūdo ꝙ rō adducta nō videtur sufficienter ꝓbarē ꝙ celū nō sit figure oualis aut lēticularis. s. q2 posito ꝙ esset oualis figure ꝛ moueret̄ circularit̄ circa axē que sumeret̄ ṡm longitudinē talis corporis nō sequeret̄ extra celū esse vacuū aut locū vt pz ꝛ idē eēt ꝛ si poneret̄ figure lenticularis ꝛ moueret̄ circa axem sumptā ṡm eius latitudinē. ꝛ ad hoc dicit cōmentator ꝙ Ar. vult ꝙ illa figura debeat̄ celo naturaliter quā sic celū haberet quōcunqꝫ circunuoluatur ꝛ ex quacūqꝫ parte nō sequitur ꝙ extra celuz sit locus aut statuū. Unde tres sūt spēs figurarum ꝓposito nostro deseruiētiū: nā quedā sunt figura q̄ litercūqꝫ circulariter moueantur ꝛ quōcūqꝫ vertantur semper sequitur acquisitionem loci in actu vbi prius erat in potentia ꝛ econtra: vt sunt figure rectilinee sicut triangularis quadrangularis. Quedaz sunt que quōcūqꝫ vertantur circulariter nunꝙ acqritur nouus locus vt figura circularis aut sperica. Alie vero sūt medio mō se habentes vt oualis ꝛ lēticularis q̄ taliter possūt circunuolui ꝙ acqreretur nou⁹ locus ptibus suis ꝛ taliter ꝙ nullo mō acquireret̄: vt pz ex dictis. Ar. aūt solū intelligit de figura secūdo mō dicta ꝙ illa cōpetit celo. q2 habendo illā quōcunqꝫ circūuoluatur nō acquiritur nouus locus in actu neqꝫ toti neqꝫ alicui ptiū sic ꝙ ille locus habeatur ab aliqua partium q̄ prius ab eadē parte nō habebat̄ nec ab aliqua alia.

Adhuc autem si quidē motuum mēsura que celi latio: q2 est sola ꝯtinua ꝛ reglāris ꝛ sempiterna in unoquoqꝫ āt mensura ꝙ minimuz. Minimus autem motus qui uelocissim⁹: uelocissimus utiqꝫ erit omnium motuuz celi motus. Sed adhuc earum que a seipso ad seipsum minima est que circuli linea: ṡm minimam autem uelocissimus mot⁹. Quare si celum circunfertur: ꝛ uelocissime mouet̄. spericum ipsum necesse est esse.

Probat per tertiā rōnem celū esse spericū ꝛ arguit sic: celum mouetur motu velocissimo: ergo est figure sperice: aña pz q2 mot⁹ celi est mensura oiuz alioꝝ motuū: vt patet ꝛ quarto phic. q2 est cōtinu⁹ regularis ꝛ sempiternus: mō mensura dz esse minima inter oīa illa que mensurat: ꝛ sic motus celi est minimus inter oēs motus ꝛ p ꝯñs velocissim⁹ tenet ꝯña q2 motus talis velocissimus dz fieri super minima linea q2 in tpe minori dz fieri ex quo ē velocissimus: mō inter oēs lineas quibus possit aliq̄ magnitudo ꝯtineri incipiendo ab aliquo puncto ꝛ redeundo ad idē punctū est linea circularis ꝛ p cōsequens figura celi est sperica. Intelligendū ṡm Auer. cōmēto. xxviij. ꝙ motus celi est velocissim⁹ q2 est mensura oīum alioꝝ motuuz mō nullus motus mensuratur motu nisi eo velociori: q2 mensura debet esse minima. Intelligendū 2° ꝙ diceret aliquis non videtur ꝙ motus celi sit velocissimus q2 fit super minima linea vz circulari qm̄ mot⁹ celi fit super maxima linea q̄ sit in toto mundo quare ꝛc.

Pro responsione ad dubiū intellige ṡm Auer. ꝙ velocitas motus pōt cōsiderari dupliciter. Uno modo in ordine ad magnitudinē que pertransitur vt illud dicatur velocius moueri qd̄ in equali tpe mai⁹ spaciū describit: ꝛ hoc modo cōsiderat̄ velocitas motus. vj. phic. ꝛ nō hic cū motus celi ptranseat maximā magnitudinem: ꝛ sic in ordine ad magnitudinez nō est minim⁹. Alio modo cōsideratur velocitas motus solum in ordine ad tempus: vt illud dicatur velocius moueri qd̄ in minori tēpore ꝯplet motū suū aut circulationem si moueat̄ circulariter: ꝛ sic motus celi est velocissim⁹ ꝛ minim⁹ q2 cōpletur in minori tempore ꝙ aliquis alius motus mensuratus per ipsū. Sed vlterius scias ꝓ rōne ꝙ si motus circularis alicuius corporis debeat eē velocissimus oportet ꝙ illud corpus habeat minimā figurā inter oēs quibus pōt cōtineri: cum ergo motus celi sit velocissimus oportet ꝙ sibi correspōdeat minimuz spaciū, nō absolute sed in oīa spacia

quibus magnitudo celi pōt cōtineri: ꝛ tale ē spaciū cōprehensū linea circulari qꝛ cuiuscūqꝫ alterius figure esset celum maius spaciū occuparet: ꝛ per cōsequēs sequitur ꝙ celū est figure sperice: ꝙ aūt illō qō velocius mouetur minori debeat figura comprendi pꝫ: qꝛ si duo sperica vnum maius reliquum minus eque velociter moueantur. primo mō quo ad magnitudinem minus spericū veloci⁹ mouebitur 2ᵒ mō. s. ꝙ citius describet circulū suū apparet ergo ꝙ motus circularis celi est velocissimus ꝛ minim⁹ dupliciter. Pⁱmo qꝛ fit i minori tēpore. 2ᵒ qꝛ fit super minima lineā nō absolute imo sic est maxima sed in ordine ad lineas que possunt totum celū cōprehendere.

Sumet āt utiqꝫ q̄s ex his q̄ circa medidium collocatis corporib⁹ hanc fidem. Si. n. aqua quidez est circa terram: aer autem circa aquam: ignis autem circa aerez ꝛ superiora corpora secundum eandem rationem. Cōtinua quidem: n. non sunt: tangunt autem hec superficies autē aque sperica est. Quod autem sperico continuum aut moeum circa spericum ꝛ ipsum tale necessarium est esse. Quare ꝛ propter hoc manifestum sit quoniam spericum est celum.

Adducit quartam rōem ꝛ duo facit primo ponit suppositiones. 2ᵒ ꝓbat ibi: superficies aūt. De pⁱma dicit ꝙ fides de predicta cōclusione vꝫ ꝙ celuz sit spericū pōt sumi ex his corporibus que sūt cōtēta ab ipso vt sūt elemēta ꝛ corpora locata circa medium mundi: ꝛ tunc suppōit q̄tuor. primo ꝙ aqua sit circa terrā: ꝛ aer sit circa aquaz: ꝛ ignis sit circa aerem. Secūdo supponit ꝙ corpora superiora vꝫ supercelestia sint eodem mō ordinata sic ꝙ vnuz contineat aliud: tertio supponit ꝙ talia corpora nō sint cōtinua: quarto supponit ꝙ tales spere se tāgūt ſm earum vltimas superficies. Superficies āt probat ꝛ duo facit. primo hoc. secūdo epilogat ibi qō quidem igitur. Pⁱma iterū in duas: qꝛ primo facit rōem ꝛ eam declarat: secūdo ꝓbat aīs rōnis ibi sꝫ ꝛ ꝙ aque. De pⁱma arguit sic superficies aque est sperica ergo celū est spericū ꝯña tenet qꝛ ꝯtiguū sperico ē spericū: ꝛ etiā qꝛ illud qō circulariter mouetur circa spericū est figure sperice mō celū huiusmodi quare ꝛc.

Sed ꝛ ꝙ aque superficies talis manifestum suppositionem sumentib⁹ quia nata est semper fluere aqua in magis concauum concauius autez quod centro propinquius. Ducant̄ igitur ex centro: que. a. b. ꝛ que. a. g. ꝛ adiungantur in qua. b. g. Ducta igitur ad basem. a. d. minor est earꝫ que ex centro:

Nunc ꝓbat aīs illius rōnis: ꝛ duo facit qꝛ primo ponit suppositiones. scōo ꝓbat ibi: ꝓfundior.

De pⁱma dicit primo ꝙ superficies aque sit sperica manifestum est ex his suppositionibus deinde ponit quattuor suppositiones prima est ꝙ cū aqua sit naturaliter grauis semper est nata tendere ad locum terre decliuiorē ꝛ magis concauuz: secūda ē ꝙ ille locus est magis cōcau⁹ qui ē cētro ꝓpinquior qꝛ centrū est vltimū cōcauitatis: tertia est ꝙ centrū terre sit. a. ꝛ sint duo puncta in sup̄ficie aque ꝛ sint b. g. i distantia ab inuicē p̄ lineā rectam que sit dicta a. b. in. g. ex quo p̄ aduersariū sup̄ficies aque est recta ꝛ plana: deinde a cētro. a. ducant̄ due linee terre ad. b. ꝛ ad. g. ꝛ tūc habebis vnū triangulum: q̄rta suppositio est ꝙ ducat̄ vna linea a cētro. a. ad basim illius trianguli inter secans basim. b. g. in puncto medio q̄ sit. d. ꝛ tunc sequitur ꝙ linea. a. d. ꝛ est mīor q̄ aliqua duarꝫ illarꝫ puta. a. b. ꝛ. a. g. qō posset facilit̄ demonstrari cuꝫ linea. a. d. sed habeat vt constat quadrati ꝛ alie vt dyametri.

Profundior igitur locus. Quare circunfluet aqua donec utiqꝫ aquetur: equalis autem his que ex centro que a. e. Jtaqꝫ necesse apud easque ex cētro esse aqua tunc: n. quiescet. Tangens autem eas que ex centro circularis. Sperica igit̄ aque superfices in qua. b. e. g:

Nūc format rōem ꝛ arguit sic si sup̄ficies aque esset plana ꝛ nō sperica signet̄ superficies mō dicto i suppositionibus. Et certū est ꝙ locus. d. in superficie aque ē ꝓfūdior q̄ locus. b. ꝛ etiā q̄ locus. g. cū sit centro magis ꝓpinquus qꝛ distat p̄ lineā breuiorem vt pꝫ ex quarta suppositione: gᵒ sequit̄ ꝙ aqua existens in loco. b. ꝛ siīr in loco. g. declināt ad equalitatē: cū. d. tenet ꝯña ex prima suppositiōe. Sic gᵒ dic̄ Arꝫ. linea eq̄litatis. a. e. ad quā reducta ē superficies aque ita ꝙ. e. tantum distat ab. a. sicut. b. ꝛ g. ꝛ tunc aqua nāliter quiescit ꝛ situabitur: sed certum est ꝙ tunc linea cōtangens ꝛ ꝯtiuata p̄ illa tria puncta equaliter ab eodē centro distātia vꝫ. b. e. g. quare ex dictis apparet ꝙ necessa sit aqua sit nālit̄ situata ꝙ ipa est sperica.

Quod quidem igit̄ spericus est mun

dus: palam ex his. ꝛ ꝙ secundum di ligentiam ornatus sicut nihil itaqꝫ khyrociniton habeat similiter neqꝫ aliud nihil nobis in oculis apparentium ex quibus enim ꝯstitutionem accepit nihil sic possibile regularitatem suscipere ꝛ diligentiam ut circularis corporis natura. Manifestum igitur ꝙ ꝓportionem habeat. quemadmodum aqua ad terram ꝛ plus semper distantia elementoꝝ.

Nūc epilogat dicens ꝙ pꝫ ex hꝯs que dicta sūt ꝙ mūdus ē spericus ꝛ ꝙ ſm diligentiā ē sic curuatꝰ vt nihil habeat asperitatis aut superminētie i partibus suis ꝛ nō solum hͦ est manifestū sꝫ etiaꝫ ꝙ nihil eoꝝ que nobis apparent de istis iferioribus ē possibile habere regularitatē talē ꝛ diligētiā i figura vt hꝫ corpus celeste: ꝛ hoc pꝫ ꝓportionādo oīa corpora mundi adinuicē incipiendo a terra q̄ ē maxime inferiꝰ ꝛ ꝓcedendo superius proportionabilit̄ ſm maiorē distantiā cōtinue: apparet. n. ꝙ terra inter oīa corpora ex q̄bus mūdus itegrat̄ hꝫ figurā minus spericā ꝛ postea aqua est magis sperica ꝓportionabiliter: sicut plus distat a centro ꝛ postea aer ē magis spericus ꝛ postea ignis: deīde inī oīa celū est maxime spicū. Intelligēdū ſm cōmentatorē cōmēto. xxx. ꝙ ista vltima rō ꝓbās celū eē sperice figure sumit̄ pͦ ꝛ principalit̄ ex spericitate terre: nā q2 terra est rotūda etiā aqua est rotūda: q2 qd̄ ē circa spericū ē spericū ꝛ aqua nō solū est sperica ſꝫ ꝯcauū qd̄ ē imediatū terre: sꝫ etiā ſm ꝯnexū vt probat̄ supius de q̄libet elemēto: ex q̄ sequit̄ ꝙ cū etiā aer ꝛ ignis sint sperice figure i ꝯcauo ꝛ ꝯuexo ꝙ celum ē sperice figure ſꝫ ꝯcauū pp ipsū esse circa spericū: ꝛ si celū ē spericū ſm ꝯcauū ēt ē spericū ſm cōnexū cū i celo debeat esse vniformitas figure ſꝫ totū. Intelligendū 2ͦ ſm ꝯmētatorē cōmēto. xxxi. ꝙ Arꝫ. potiꝰ ꝓbauit spericitateꝫ aque ꝙ̄ terre: sꝫ pncipalit̄ ex spericitate terre sumat argumentū. Cuiꝰ cā est duplex. prima ꝙ tendentia aque ad spericitateꝫ ꝛ descensus eius ad cōcauū ſm ptes equaliter est nobis magis manifestus ꝙ̄ de terra pp fluxibilitatē aque ꝛ soliditateꝫ terre. Secūda cā est ꝙ i fine huiꝰ secūdi specialit̄ determinabit̄ de figura terre: intelligendū tertio ꝙ aq̄ semp nata est fluere ad locū magis cōcauū: ꝛ dic̄ cōmentator ꝙ hͦ hꝫ itelligi de ꝯcauo qd̄ hꝫ aqua iferius nālitet ꝛ nō de concauo simplr: vnde aq̄ nō mouet̄ nāliter ad ꝯcauuꝫ totius ꝛ simplr puta centrū mūdi: q2 ille est locus nālis terre qm̄ dato opposito seq̄ret̄ ꝙ idē esset locꝰ terre ꝛ aque: qd̄ est falsū: sequeret̄ etiaꝫ ꝙ aqua sp quiesceret violenter cū sp detineat a terra ne ad illum locū descendat. Intelligendū q̄rto ſꝫ Aue. cōmento. xxxij. ꝙ in istis inferioribus nō iuenitur aliqd̄ corpus qd̄ sit ita rotundū ꝛ leue sic̄ celū: ꝛ cā est q2 i istis inferiorib' nō iuenit̄ rotūditas nisi ſm similitudinē ad corpora celestia. Unde quanto aliqd̄ elementū magis appropinquat nature celi tāto magis pticipat spericitate ꝛ leuitate: ꝛ q2 terra ē maxime remota a celo: iō illis minus pticipat ceteris elementis deinde plus pticipat aq̄ deinde aer ꝛ postea ignis ꝛ hec graduatio scdꝫ magis ꝛ minꝰ in spicitate nō solū reperit̄ in elementis sꝫ etiā in speris celestibus que quāto plus distāt a pͦ orbe tanto minus pticipant spericitate: ꝛ quāto plus appropinquant tāto plus pticipāt: ex quo sequit̄ ꝙ primꝰ orbis est maxime spericus ꝛ rotūdus.

Quintū capitulū primi tractatus secūdi libri de celo ꝛ mūdo i q̄ determinat̄ de cā motꝰ celi ad meridiē magis quā ad partem oppositā.

Uoniam āt est dupliciter i circulo moueri puta ab. a. hunc quidem ad: b. hunc auteꝫ ad. g. Qd̄ quidem igit̄ nō sunt ꝯtrarij isti priꝰ dictum est.

Hoc est q̄ntū ca. huiꝰ tractatꝰ: in q̄ postq̄ Arꝫ. in ꝓcedēti caͦ declarauit celū esse spericū nūc determiat de cā motus eiꝰ ad añ ꝛ supra terā habitabilē magis ꝙ̄ ad parteꝫ oppositā: ꝛ duo facit q2 pͦ ꝓmittit questioneꝫ q̄re si mouet̄: scdo soluit ibi nūc autē Prima in tres. pͦ ꝓmittit q̄ddam. 2ͦ mouet q̄oneꝫ 3ͦ inuendo difficultatē q̄onis ifert q̄daꝫ ibi scda sꝫ si ibi terria forte q̄dem igit̄. De prima ꝓmittit Arꝫ. ꝙ ſꝫ vnūquēqꝫ circulū pōt fieri duplex motꝰ ab eodeꝫ pūcto aut versus vnā medietatem aut versus aliā: verbi gratia signet̄ in vno circulo punctus. a. aq̄ icipiet motꝰ factꝰ i illo circulo ꝛ. b. sit pūctus existens i vna medietate illius circuli icipiente ab. a. g vero sit pūctꝰ exñs i alia mediate prior ꝛ opposita tūc certū est ꝙ pōt fieri motꝰ i illo circulo ab. a. versus. b. aut ab. a. versus. g. ꝛ sic erit ad vnā medietateꝫ aut ad aliā: ꝛ subdit ꝙ isti motꝰ ñ sūt ꝯrij vt fuit declaratū pͦ huius cū fiāt ab eodē in idemꝰ

Sed ꝛ si nihil ut ꝯtingit neqꝫ a casu euenit in sempiternis esse celum sempiternum ꝛ circulatio: ꝓpter quam quidē causā ad alteram fert̄: sed nō ad alteram. Necesse. n. ꝛ hoc aut pncipium esse: aut eē ipsiꝰ principium.

Nūc ꝓponit q̄onem ꝛ dic̄ ꝙ cū ita sit ꝙ i eternis vt est motꝰ celi ꝛ celū nihil fiat a casu vel a fortuna sꝫ p causā determinatā iō est q̄renda cā pp quā celū magis moueret̄ versus vnā pteꝫ ꝙ̄ versus ptem

oppositā ⁊ subdit q̄ est necessarium q̄ celū sic moueat aut propter se ipsū q₂ est principiū alioꝝ non habens aliā cām aut pp causam extrinsecaȝ que sit principiuȝ ⁊ causa motus magis ad illam partem q̄ ad aliam

Forte quidem igitur de quibusdaȝ enunciare aliq̄d tentare ⁊ de oibus: ptermittere nihil Forsitan utiqȝ uidebitur esse signum aut multe stultitie: aut multe promptitudinis.

Infert quedā innuēdo hanc q̄stionē esse difficilē ⁊ tria infert fm ibi ñ tam̄ ibi tertiū certiores quidē

De p₂ia dicit q̄ inuestiganda est cā illius dicti. vnde licitū est tēptare de aliquibus enūciare sed velle de oibus enunciare ⁊ nihil pretermittere est signum multe stultitie aut multe ꝓmptitudinis.

Nō tam̄ iustum quidē oēs silr increpare sed uidere oportet causam dicēdi que est. Adhuc auteȝ qualiter habens incredendo prius humano modo aut firmius.

Infert fm q̄ diceret aliquis ex isto videt̄ sequi q̄ null'deberet reddere cām de talib' alit̄ videret̄ presuptuosus. Respōdet qd dato qd aliquis ꝓcurrȝ illo mō inuestigare difficilia nō est icrepād' imo oȝ aspicer̄ pp quid ipse vult inuestigare de talib' vtrꝫ faciat hoc ꝓpter suam stultitiam vel ꝓpt̄ speculationē ⁊ inquisitionē veritatis ⁊ oȝ etiā videre cām quā reddit vtrū sit fm cōmunē modum loq̄ndi alioꝝ aut sit causa sbtilior quā p alios reddatur.

Certiores quidem igitur necessitates quando quis attingit tunc gratiam habere oportet inuenientibus

Infert tertiū ex secundo dicēs qd cū quis ex sua subtilitate perquirit altiores causas q̄ alij tūc illi debemus referre gratias ⁊ talis laudād' ē. Intelligendū fm Auer. cōmento. xxxiiij. q₂ dicit Arꝫ. qd inuestigatio huius q̄onis est difficilis qd q̄ttuor sūt modi inuestigandi de aliqua re difficili quorum aliquis est laudand' ⁊ aliquis nō. Primus est in verecūdia secundus est stultitia ⁊ isti sūt vituperādi. tertius est ꝓmptitudo quartus est desideriū īueniēionis veritatis ⁊ itellect' dlectatio ⁊ isti sūt laudandi.

Intelligendū 2° fm auer. q̄ nos nō debem' dimittere iuestigatōem causaꝝ de rebus difficilib' pp difficultatē eaꝝ nec ēt pp dicta cōia alioꝝ in reddēdo causas debiles vno cū aliq̄s adduxerit aliquā cāȝ de aliq̄ re difficili ⁊ appareat sufficiens adhuc ē bonū inuestigare de illa cā vtrꝫ sit sufficiens vt appareat. Intelligendū 3° fȝ auer. q̄ arꝫ p modū būanū intelligit modū rethoricū quo multi vtunt̄ i reddendo causas de reb' difficilibus ⁊ ille multū facit ad cedulitatē lȝ nō sit ita in re pp ornatū dicendum igit̄ retorica magis facit ꝓpter aīam ⁊ apparentiaȝ suā ꝓpter rē cum faciat apparere intellectuȝ sollertē in inuestigando veritatē dato qd nō sit.

Nunc autem qd uidetur dicendum Si. n. natura semper facit cōtingentium quod optimum

Soluit questionē ⁊ duo facit q₂ p₂io premittit q̄dā ꝓ solutione 2° soluit ibi. si eni. P₂ia in quinqȝ sic quinqȝ premittit ibi secunda est āt ibi tertia eodem āt mō ibi q̄rta si quidē ibi quīta ⁊ testificat̄. De p₂ia dicit q̄ nūc est dicēdū quid videt̄ de q̄stiōe supponendo p₂io q̄ natura semp̄ fac de possibilib' per ipsā fieri qd melius

Est autem quemadmodum earuȝ q̄ i rectum lationum que ad supiorē locum honorabilior diuinior. n. locus qui sursum eo qui deorsum

Premittit fm dicēs q̄ ita debet imaginari d motibus circularibus sicut de motibus rectis nā sic locus sursū est nobilior loco deorsū ita motus ad supius est nobilior motu ad inferius: ⁊ ita ē in motib' circularibus q̄ ille qui est ad supius ē nobilior quā ille qui est ad inferius

Eodem autem modo ⁊ que ad anterius ea que ad posterius se habet.

Ponit tertiū suppositū dicens q̄ eodem modo debes intelligere de motu ad ante q̄ motus ad ante est dignior quā motus ad retro sicut dictum ⁊ de sursum ⁊ deorsum.

Si quidem ⁊ ad dxtꝫ ⁊ sinistꝫ quemadmodum dictum est prius

Premittit quartum ⁊ dicit qd ita debes itelligere de motu ad dextrum ⁊ sinistrum sicut d aliis scilicet q̄ motus ad dextrum est nobilior q̄ mot' ad sinistrum.

Et testificatur etiam dicta dubitatio quoniam hȝ prius ⁊ posterius hec. n. causa soluit dubitationem.

Premittit quintū suppositū ⁊ dic̄ q̄ qd p̄dicta p̄ supponit i celo reperiri prius ⁊ posteri' āte ⁊ retro sursū ⁊ deorsū ⁊ sbdit q̄ hoc dictuȝ est maxia cā solutionis questionis

Si. n. habet ut cōtingit optie hec uti qȝ erit cā dicti optimū. n. moueri simplicē motum ⁊ in cessabilem ⁊ hunc ad honorabilius.

Nūc pōit solutōez q̄stōis q̄ q̄rbat pp q̄d celū mouet p̄cipalissimo vz diurno ab oriente ad occidēs versus ante ⁊ ad superi⁹ magis quam versus retro ⁊ ad inferius .respondet ar.qō quia in talibus debet fieri qō melius ⁊ honorabilius est quia natura ex contingentibus facit quod optimum est ⁊ meli⁹ ⁊ cum locus ante sit nobilior quaz locus retro hic est quod motus celi incipit uersus ante ⁊ a dextris potius quam versus retro ⁊ a sinistris cum ille partes sint nobiliores. Intelligendū fm Auer.cōmento.xxxiiij.ꝙ natura non solum facit in rebus qō est necessarium sed etiam quod est meli⁹ pp solicitudiē diuinā vt apparet in animalibus quib⁹ dedit visuz non quia sit necessarius ad esse sed tāquā faciēs ad bene esse ⁊ si hoc sit in rebus generalibus ⁊ corruptibilibus a fortiori reperiretur in rebus eternis cū sint perfectiores. Intelligēdū 2° qō est drñtia inf melius generabilium ⁊ corruptibiliū ⁊ melius eternorum qm̄ melius generabiliū nō est necessariuz sed potens equaliter esse ⁊ nō esse sed melius eternoꝝ est necessariū quia in eternis nō reperit natura que habeat potentiā contradictionis. Intelligendū tertio qō per opinionem Ar.de causa motus celi ad ante fuerunt alie due.vna posuit hoc eē ꝙ natura celi octaui est contraria iperijs planetarū iō mouetur motu opposito.hoc tm̄ est falsū q₂ motu celi non est aliquis mot⁹ ꝯri⁹ Alia posuit hoc esse q₂ a casu ⁊ a fortuna celū sic inceperit moueri ⁊ hoc etiā est falsum quia vt dicit Ar.in sempiternis nō est casus vel fortuna.Sed hic sūt dubitatiōes p̄io q̄a videt ꝙ in eternis reperiat casus aut fortuna q₂ i eternis fit aliquid in paucioribus g° a casu ꝯña nota ⁊ āñs patet de eclipsi solis aut lune. Cōfirmat q₂ aliquis effectus hic inferius fit a casu ergo h₃ causam causualē ⁊ cū quilibet effectus habeat causā ī supe rioribus sequit ꝙ in illis reperit casus.secundo dubitat q₂ videtur ꝙ nō semper natura faciat de possibilibus qō melius est vt dum producit monstrum.

Tertio dubitat quia videt ꝙ . Ar.cōmittat circulū quia prius probauit sursū ⁊ dextrū esse partes nobiliores in celo ex parte motus ipsius hic vero ꝓbat ecōuerso nobilitatem mot⁹ celi ex nobilitate illarū partium. Quarto dubitat q₂ videt ꝙ mot⁹ celi non incipiat a determinata parte vt dicit cōmētator quia omnis motus qui incipit a determinata parte terminātur ad determinatam partem ergo si si motus celi inciperet a determinata parte terminaretur ad terminatam partem ⁊ sic esset finitus ꝯñs est falsum cum sit eternus. Respondetur ad p̄imū ꝙ eclipsim fieri raro potest intelligi dupliciter.vno modo in ordine ad tempus alio modo in ordie ad causam primo modo conceditur ꝙ eclipsis fit raro. s₃ ex illo ñ seq̄t qō fiat a casu mō negat ꝙ . fiat raro imo semper ⁊ necessario cum est eius causa videlicet interpositio terre inter solem ⁊ lunam ⁊ tunc est eclipsis. Et ad confirmationem dicitur ꝙ causaliter in istis inferioribus non reperitur merito causaru₃ supercelestium ⁊ vniuersalium sed merito causarū particularium his inferius existentium. Ad secūdum dubium dicitur ꝙ natura semper facit quod melius est ipsa irregulariter operante ⁊ cum debita dispositione instrumentorum ⁊ materie ꝙ non est dum producit monstrum. Nam ꝙ ꝓducit monstꝝ non est ex defectu nature in se sed ex indispositione instrumentorum aut materie Ad tertiuz dicitur quod non est circulatio quia prius et demonstratione quia ⁊ a signo ex motu celi Aristo. arguit nobilitatem partium eius hic vero demonstratione propter quid ⁊ a causa ex nobilitate partium celi arguit nobilitatem sui motus ⁊ sic nō est circulatio cum illi processus sint in diuersis generibus demonstrationum. Ad quartum cum dicitur ꝙ omnis motus qui incipit a parte determinata terminatur ad partem determinatam respondetur quod . illud ē verum vniuersaliter de motu acquisitiuo quo continue maior perfectio acquiritur vt ē calefacio aut infrigidatio ⁊cetera:sed non est vniuersaliter veruz de motu non acquisitio sed conseruatiuo vt est motus celi per quem celum ⁊ intelligentie non acquirāt nouam perfectionem sed in perfectione habita cōseruantur.

Sextum capitulum primi tractatus secūdi libri de celo ⁊ mundo in quo ostēditur motum primi celi esse irregulaem ⁊c̄.

De motu āt ipsi q₂ regularis est ⁊ nō irregularis deinceps utiq₃ dictis erit pertransire. Dico āt hoc de primo celo ⁊ de p̄ia latione in his enim que de subtus plures iā lationes conueniunt in unum.

Istud est sextū ⁊ vltimū capitulum huius tractatus in quo postquā Ar. in precedenti capitulo declarauit causā motus celi ad ante nūc i hoc capitulo ostendit motum celi esse vniformem ⁊ equalez ⁊ tria facit p̄io premittit intentionē secūdo ꝓbat intētū ⁊ terrtio cōcludit seu epilogat ibi secunda si eniz irregularis:ibi tertia:qō quidem igitur:De p̄ia dicit ꝙ intendit deinceps pertractare de motu celi qō est irregularis ⁊ subdit qō per celū intelligit primū orbem. Unde intendit ostendere qō motus eius q̄ est primus est regularis ⁊ non intelligit de speris inferioribus planetaru₃ q₂ videtur moueri difformiter cū aliquando appropinquentur ⁊ aliquādo elōgētur a nobis ⁊ innuit causam talis diuersitatis dicens ꝙ causa est quia tales spere mouētur plurib⁹ motibus simul qui coniunguntur in vnum finē.s.in mouendo planetā vt dic̄ ꝯmtator. Intelligendū fm Auer.cōm.xxxv.ꝙ causa quare planete videntur apppropinquari nobis aliquando remouere aliq̄n

regredi ⁊ aliqñ ꝓgredi ſm Ar. eſt qꝛ orbes planetaꝝ ſil' mouent' plurib' motibus .ſ. motu diurno ab oriente i occidētē ⁊ motu ꝓprio ab occidente i oriētē qui oēs motus ꝯgregant' in mouendo ſtellā. Intelligendū 2° ſm Auer. ꝙ ex ſermōe arꝭ. pꝫ ꝙ cā apparentie diuerſitatis i motib' planetaꝝ nō ſūt ecentrici vel epicicli vt eſt opīo aſtrologoꝝ ⁊ tūc cōmentator diſgrediēdo multis rōibus nitit' ꝓbare ꝙ nō dant' ecentrici ſeu epicicli q̄ ob breuitatē dimittūt' ⁊ ſubdit ꝙ ſi deus ſibi vitā ꝓlōgauerit ſtudebit i aſtrologia que erat tp̄e Ar. q̄ nō videt' phice repugnare.

Si enim irregulariter mouebit'. manifeſtum ꝙ intenſio erit ⁊ uirtus remiſſio omnis .n. irregularis latio ⁊ r̄miſſioeꝫ habet intenſionem ⁊ uirtutem.

Nūc exequit' ꝓbādo intentū .ſ. ꝙ mot' p̄rimi celi ſit regularis ⁊ q̄ttuor fac' ſm ꝙ q̄ttuor rōes adducit ibi ſa: adhuc qm̄: ibi tertia: ⁊ eni: ibi q̄rta: adhuc āt: Pria in duas qꝛ p̄rimo fac' rōnem ⁊ ꝓbat 2° deſtruit ꝯñs ibi: virt' aūt: De pria arguit ſic. ſi celum moueret' irregulari' ſequeret' ꝙ i eius motu habereꝫ intenſionē ⁊ remiſſionē ſ; virtutē in velocitando vel retardando motū ſuū ꝯñs eſt ipoſſibile vt ꝓbat' ⁊ tꝫ ꝯña qꝛ ois irregularitas mot' eſt pp cauſas dictas ſ. ex virtute addita vel diminuta ipſi mobili.

Uirtus autem eſt aut unō fertur aut quo ad circa medium puta forte his quidem qui ſm naturam quo feruntur. his autē quam preter. naturam unde ꝓiectis autē circa mediū circulationis autē non eſt neqꝫ unde neqꝫ quo neqꝫ medium: neqꝫ enim p̄ncipium: neqꝫ: finis: neqꝫ medium ipſius ē ſimpliciter tēpore enim ſempiterna ⁊ longitudine ſimul ducta ⁊ infrangibilis. Quare ſi non uirtus ipſius lationis neqꝫ. irregularitas erit. Irregularitaſ enim fit propter remiſſionem ⁊ intenſionē.

Nūc deſtruit ꝯñs ⁊ ꝓbat ꝙ i motu celi nō ē itēſō vel remiſſio pp v̄tutē additā vel diminutā ⁊ arguit ſic ois itenſio vel remiſſio mot' aut ē i' p̄cipio motus aut i medio aut in fine ſꝫ i motu celi nō pōt eē itenſō vel remiſſio aliquoꝝ iſtoꝝ modoꝝ g° ⁊c. maior notā diſcurrendo p motus qꝛ mot' nālis eſt velocior i fine ⁊ motus ꝓiectoꝝ eſt velocior i medio ⁊ mot' alius violent' eſt velocior in principio minor pꝫ qꝛ motus circularis celi nō hꝫ principiū neqꝫ medium neqꝫ finē cū ſit eternus ⁊ factus ſup linea circulari que nō hꝫ principiū neqꝫ finē q̄re bñ ſequit' ꝙ in motu celi ñ eſt irregularitas neqꝫ diffozmitas. Intelligendū ſm Auer. ꝙ ipoſſibile eſt intenſionē ⁊ remiſſionē i regularitatē ſeu diffozmitatē reperiri i motu p̄rimi celi ⁊ cā eſt qꝛ diuerſitas i motu eſt pp diuerſitatē ipſius mobilis qꝛ .ſ. mobile aliter ſe habeat in principio mot' ꝙ in medio aut fine. h° aūt nō pōt cōpetere p̄rio celo. Intelligendū 2° ꝙ aliq̄ velocius mouent' i p̄cipio vt mota violent' qꝛ virtus violentātis eſt fortior i principio cū poſtea debilitet' aliqua mouent' velocius i' fine vt mota nāli' ⁊ hoc eſt vt dicit cōmtator pp maximū deſideriuꝫ attingendi t'mi nū quedā velocius mouent' in medio vt ꝓiecta ſed alia trāſlatio dicit vt: alia que in medio veloci' mouent' qꝛ caleſiūt ⁊ vigorant' in fine aūt mouent' tardius cum tūc reſoluat' calor ⁊ ſpūs ⁊ fiat debilitas ex motu ſuperfluo.

Adhuc quoniam omne quod mouetur ab aliquo mouet' neceſſe irregularitatem fieri motus: aut: Propter mouens aut propter motum aut ꝓpter ambo: ſiue enim mouens nō eadeꝫ uirtute moueat ſiue motum alteratur ⁊ nō permaneat idem ſiue ambo trāſmutētur nihil ꝓhibet irregulariter moueri quod mouetur. Nihil autē hoꝝ circa celum fieri poſſibile. Quod q̄ dem mouet' oſtenſum eſt qꝛ p̄rimum ⁊ ſimplex ⁊ ingenitum ⁊ icorruptibile ⁊ totaliter intrāſmutabile mouens āt multo magis irrationabile eſſe tale primū .n. p̄rimi ⁊ ſimplex ſimplicis' ⁊ incorruptibile ⁊ igenitum incorruptibil' ⁊ ingēiti motiuuꝫ qm̄ igit' qō mouet' non tranſmutat' corp' exiſtens neqꝫ utiqꝫ mouē' trāſmutabit' incorruptibile exiſtenſ quar' ⁊ lationem impoſſibile irregularem

Pōit ſ°aꝫ rōeꝫ ⁊ arguit ſic ois irregularitas motui aut accidit pp diuerſitatē factā i mouēte cū oē ꝙ mouet' moueat' ab alio. vij. phico. aut accidit pp diuerſitatē factā i mobili aut pp v̄trꝫ ſꝫ i celo quātuꝫ ad ei' motū nullo mō pōt eſſe diuerſitas nec ex pte mouen̄ nec mobilis. g° ꝓpoſitū maior nota nā aliqñ accidit i motu aliquo ꝙ mouēs aliqō mobile ñ eadē v̄tute mouet vna vice ꝙ alia ſilr' accidit ꝙ mobile alit' ⁊ alit' eſt diſpoſitū vna vice ꝙ alia ſtāte motore vniformi aliqñ autem diuerſific āt ābo mioreꝫ

sūt declarat Ar. in lrā quo ad vtrāq₃ partem ꝛ pri mo ꝙ ex pte mobilis nō possit esse diuersitas i mo tu celi ꝛ arguit sic celum est oino intransmutabile ꝛ inalterabile simplex ingenitū ꝛ incorruptibile ergo dicta pars vera. ꝯña nota ꝛ añs patet ex dictis pri̇o huius. Deinde ꝓbat ꝙ talis diuersitas nō possit eē ex parte mouētis ꝛ hoc dupl'r pri̇o sic si corpus cele ste quia simplex incorruptibile ꝛ inalterabile nullo mō potest trāsmutari vt dictū est multo .magis nec motor ipsi' poterit diuersificari in motione q₂ talis motor ē multo simplicior ipo corpe celesti ex eo ꝙ simplicis corpis o₃ eē simplex motor ꝛ icorruptibil' moti icorruptibil' motor ꝛ motor i his o₃ excedere motū q₂ mouens est ꝑstantius moto sic agēs passo 2°. idē probat sic si celū qd̄ est ens corporū sit intrāsmutabile ꝛ in alterabile multo magis ꝛ ipsū mouēs cū mouens sit in corporeū ꝛ rō est q₂ corpori ſm ꝙ huius magis debetur trāsmutabilitas ꝛ alteratio ꝙ enti in corporeo. Unde. vj. phic. dicit ꝙ oē ꝙ mo uetur est corpus qm̄ indiuisibile non pōt moueri ꝛ tunc cōcludit dicens ꝙ manifestū est ꝙ est ipossibile motū celi esse irregularē. Intelligendū ſ₃ Auer. cōm. xxxvj. ꝙ ista demonstratio est firmior alijs ad probandū motū celi esse irregularē q₂ fundat super ꝓpositiones firmissimas quarū vna ē ꝙ ois diuer sitas que accidit in motibus naturaliter est ꝓpter di uersitatē ꝓportionis potentie motoris ad potentiā rei mote. vnde quanto ꝓportio erit maior tāto mo tus est velocior ꝛ quanto minor tanto tardior quare si idē motū moueatur ab aliquo motore aliqñ velo cius ꝛ aliquando tardius oportet ꝙ illō accidat ꝓ pter diuersitatem proportionis que est inter moto rē ꝛ motū. Intelligendū 2° vt p₃ octauo phic. ꝙ mo tores corpoꝝ celestiū sunt imutabiles q₂ sūt fore. ab stracte a materia ꝛ silr oē motū super celeste quod est motū a tali motore est oio intransmutabile ideo sequit ꝙ in motu celi nullo mō pōt accidere diffor mitas in velocitate ꝛ tarditate cū talis diuersitas ac cidat aut propter variationem mouentis aut moti

Et enim si fiat irregulariter aut tota transmutatur ꝛ quandoq₃ quidem fit uelocior: quandoq₃ autē tardior iterum aut partes ipsius partes qui dē ipsius ꝙ non sunt irregulares ma nifestum. iam enim utiq₃ facta fuiss₃ distātia astrorum in infinito tempo re: hoc quidem uelocius moto: hoc autem tardius. Non uidetur autē nihil habens aliter elongationibus.

Adducit tertiam rōnem ꝛ duo facit quia. primo ꝓbat ꝙ motus celi quantum ad motū partiū celi n̄ est irregularis 2° probat ipsū nō esse irregularē quan tū ad circulationē totius ibi: sed ꝛ nāq₃: De pria ar guit sic si motus celi esset irregularis aut eēt ſ₃ totā transmutationē totius ita ꝙ aliqñ totū celū mouere ret velocius ꝛ aliqñ tardius aut ſm eius ptes ita ꝙ vna pars celi moueret velocius ꝛ alia tardi' s₃ neu tro mō pōt dici ergo ꝛc. ꝛ qd̄ nō 2° modo arguit sic q₂ si partes celi puta astra difformiter mouerent se queret qd̄ in tempore ifinito ꝑterito inter vnū astꝝ ꝛ reliquū fuisset facta longe maior distātia ꝙ prius fuerit ꝯñs est falsum ꝛ ꝯ sensū ꝛ ꝯña t₃ q₂ quando sunt duo mobilia vnū velocius motum alio o₃ qd̄ distent continue magis ꝛ magis vbi versus cādē differentiā positionis moueat

Sed ꝛ neq₃ totam. accidit transmu tari remissio enim uniuscuiusq₃ fit ꝓ pter impotentiam. impotentia autē preter naturam.

Nūc probat qd̄ motus celi nō possit eē difforis quātū ad motū tot' ꝛ arguit sic si celū poss₃ remitti in motu suo sequeret qd̄ in celo posset repiri remis sio sue potētie i mouēdo ꝯñs ē ipossibile q₂ oīs rmis sio potentie i aliq̄ est ꝑter nām mō in celo nulla ē ꝑ ter nālitas cū sit corp' simplex nō habēs ꝯrietatē ꝛ ꝯña tenet q₂ remissio vniuscuiusq₃ opatōis fit ꝓpt ipotentiā eius i quo ē Ar. g° duo facit q₂ p° ponit hāc rōem 2° declarat quō ois remissio potētie ē pre ter naturam ex quo cōcludit intentum ibi: ſa ꝛ eni: De prima facit qd̄ dictū est.

Etenim in. animalibus impotentie omnes preter naturam sunt puta se nectus ꝛ decrementum. Tota enim consistentia animalium forte ex tali bus constat que differunt ꝓprijs lo cis nulla enim partium ipsius habet eam que ipsius regionem. Si igitur in primis non est. quod preter natu ram simplicia enim ꝛ immixta ꝛ i ꝓ pria regione ꝛ nihil ipsis contrariū neq₃ utiq₃ impotentia erit. quare ne q₃ remissio neq₃ intensio si: n. itensio ꝛ remissio:

Declarat qd̄ impotentia existens i aliquo ē ꝑter naturā dicens qd̄ illud patet i aīalib' in quibus di munitiones potentiarum vt senect' ꝛ decremētū sūt in eis ꝑter nām ꝛ preparantes ad corruptionem ꝛ cā est quia alia sunt consistentia ex partib' ꝯtrarijs vt sunt quattuor elementa que continue se alterāt vnum contra naturam alrius ad corruptōem mixti ꝛ etiā quia elementa nō sunt in proprijs locis ideo

appetunt alibi esse quam sunt ex quo al' tandem de uenit ad remissionē in potentie ꝛ corruptionē ꝛ ex hoc postea cōcludit ꝙ quia in celo nō est preternaturalitas cū sit corpus simplex cuius omnes partes sunt in proprio loco nec sunt contraria ideo ei non potest accidere inpotentia nec remissio potentie nec intensio ꝛ per consequens nec velocitatio. nec tardatio motus. Intelligendū ſm Auer. cō°. xxxvij. ꝙ Ar. per totā transmutationem celi intelligit motū diurnum ꝛ per partes intelligit motus stellarum fixarum ꝙ nō habent motuȝ particularem distinctū a motu vel in quo mouentur ad motum octaue: spere cū sint in ea fixe nec habeant ꝓprios orbes. Intelligendū secundo ꝙ vt innuit Ar. i littera causa senectutis ꝛ diminutionis potentie in animali ē duplex. Una quia componitur ex cōtrarijs que se alterant ꝛ corrumpunt. Alia est quia illa contraria non sunt in suis locis ꝓprijs ad que appetunt moueri ꝛ per consequens appetunt ipsius mixti corruptionem hec autem nō reperiunt in celo quare ꝛc.

Adhuc autem ꝛ irrationabile infinito tempore potens esse mouēs ꝛ rursus alio īfinito impotens. Nihil. n. uidetur existens infinito tēpore preter naturam impotentia autem preter naturam.

Nunc probat per quartam rationem motum celi esse regularem quo sciendum ꝙ in celo reperiri irregularitatem motus. Potest imaginari tripliciter. Uno modo ꝙ semper motus eius ꝓcedat velocitando ꝛ intendendo secundo mō ꝙ sēper ꝓcedat remittendo Tertio modo quod aliquando velocitando ꝛ aliquando tradendo ꝛ hoc tripliciter potest intelligi. Uno mō ꝙ toto tēpore infinito preterito fuerit motus eius ꝓcedens remittēdo ꝛ i futuro ꝓcedat intēdendo 2° mō ecōtra 3° mō ꝙ vicissim fiat intēsio ꝛ remissio ita ꝙ aliquādo intēdat᷑ ꝛ aliqñ remittat᷑ tria ergo facit Ar. qꝛ primo ostēdit ꝙ mot⁹ celi nō possit esse irregularis tertio mō ſm primum aut ſm mēbrū illius secūdo ꝙ nec p̄io nec secundo modo principali 3° ostendit ꝙ illud nō possit eē quātū ad tertiū membrū tertij modi principalis ibi sed adhuc neqꝫ. ibi tertia: reliquū itaqꝫ dicere: Prima in duas ſm ꝙ illud per duas rōnes probat. ibi secundā: neqꝫ equali: De prima vult probare istā cōclusionē. Impossibile est i celo reperiri irregularitatem motus hoc modo videlicet quod. Remissus fuerit toto tempore preterito ꝛ intenderetur toto tempore futuro vel econtra. ꝛ arguit sic. dato opposito sequeretur ꝙ aliquid preter naturam fuisset aliquo tempore infinito ꝛ eterno consequens est impossibile quia nullum violentum potest esse perpetuum ꝛ consequentia tenet quia si toto. tempore preterito fuisset. Remissio motus tunc fuisset impotentia quoniam causa remissionis motus est impotentia ꝛ debilitatio potentie mō oīs remissio potentie est preter naturā

Neque equali tempore preter naturam ꝛ secundum naturam neqꝫ totaliter potens ꝛ impotens. necesse autē si remittitur motus infinito remitti. tempore.

Probat idem secundo sic. dato opposito cōclusiōis sequeretur ꝙ illud qd̄ est preter naturā esset equale ei quod est secundum naturam ꝛ in equali tempore consequens est falsum ꝛ consequentia tenȝ quia per te toto tempore preterito fuit remissio motus celi ꝛ per consequens inpotentia ꝛ preter naturalitur ꝛ toto tempore futuro erit intensio ꝛ sic naturalitre modo vnum infinitum non est maius alio vt patet tertio phisicorum eodem modo possit fieri econuerso

Intelligendum secundū. Auer. cōmto. xxxviii. ꝙ ponentibus irregularitatem mot⁹ celi modo dicto scilicet ꝙ toto tempore preterito fuerit ibi r̄missio ꝛ intensio in futuro vel econuerso sequntur duo impossibilia. Primum est quod tangit Ar. in littera scilicet ꝙ tempus dispositionis preter naturam sit equale tempori dispositionis secundum naturā quod est contra sensum. Secundum est qd̄ idem actus possit vigorari ꝛ dbilitari tēpore infinito ꝛ hoc est impossibile quia vt probatum fuit. impossibile. est duas potentias contrarias simul esse in eodem tempore infinito preterito vel futuro ꝛ ꝙ aliqua potentia reperiatur in aliquo tempore īfinito preterito quin etiam reperiatur in eodem tempore i infinito futuro ꝛ econtra huius tamē oppositū sequitur isto dato.

Sed adhuc neqꝫ ītendit semper aut iterum remitti possibile. Infinitus enim utiqꝫ erit ꝛ indeterminatus motus. omne autem dicimus ex aliquo in aliquid esse ꝛ determinatuȝ

Nunc Aristotiles probat qd̄ motus celi nō possit esse irregularis ita qd̄ semper intendatur aut sēper remittatur ꝛ duo facit sicut dupliciter probat. ibi: adhuc autem: De prima arguit sic si illud non esset verum sequeretur qd̄ motus celi possit esse infinitus ꝛ indeterminatus in velocitate ꝛ. tarditate consequens est falsum: quia omnis motus ꝛ actus cuiuslibet agentis debet esse infinitus ꝛ terminatus cum fiat ex aliquo. terminato in aliquod terminatum ꝛ consequentia tenet quia siue semper augumtare ur siue semper remitteretur motus celi in infinitum augeretur vel diminueretur ꝛ. Sic esset infinitus.

Adhuc autem si quis accipiat esse aliquod tempus minimum. cuius non contingit in minori moueri celum. sicut enim neq; citharizare. neq; ire in quocumq; tempore possibile nõ utiq; erit sed est uniuscuiusq; actus determinatum minimum tẽpus ad nõ excedere sic neq; moueri celũ in quocumq; tẽpore possibile si igitur. hoc uerum nõ utiq; erit semper intensio lationis si autem non intensio neq; remissio similiter enim ambo ꝛ alteꝝ

Probat per secundam rationem ꝛ duo facit primo hoc secundo remouet dubium ibi si quidem eadem: de prima dicit ꝙ si cõtingat accipere aliquod tempus minimum sic ꝙ in minori tempore nõ possit celũ moueri sicut est de omnibus alijs actibus entium. Uerbi gratia de actu citarizandi quem nõ est possibile fieri inquantũcũq; paruo tempore vel quantũcũq; magno sed indeterminato ꝛ similiter est de ambulare ꝛ de alijs actibus ita ꝙ vniuscuiusq; actus est terminatus minori tempore qđ tempus nõ exceditur ab illo actu nec ecõtra. sic ꝙ nõ est possibile celũ moueri quocũq; tẽpore minimo sed determinatũ tunc sequitur ꝙ nõ est possibile motũ celi ꝓcedere semper intendendo aut semper remittendo quia qua ratione nõ potest procedere in infinitum intendendo nec etiã remittendo. similiter nec ẽ possibile ambo fieri in tempore ĩfinito sicut nec alteꝝ tantũ vt dictum est

Si quidem eadem intenditur uelocitate aut maiori ꝛ infinito tempore.

Remouet dubium quia posset aliquis dicere videtur ꝙ ratio statim dicta nõ valeat quia dicit Ar. ꝙ si motus celi in infinitũ videretur vel remitteret ꝙ esset infinitum sic ꝙ decederetur ꝗ̃tocũꝗ̃ tempore minimo. Istud nõ videtur necessariũ qꝛ possꝫ augeri ad partes velocitatis minores ꝛ minores in infinitũ. ad qđ respondet Ar. ꝙ debet intelligi ipsuꝫ intendi in velocitate per additionẽ partiuꝫ velocitatis equalium primis datis vel maiorũ. nã ex tali additione causatur infinitũ in actu: ex additiõe aũt velocitatis primomõ nõ fieret augumentatio in infinitum. Intelligendum fm Auer. cõm. 3°. ꝙ est impossibile motorẽ celi augumẽtare motũ suũ in velocitate vel traditate per tẽpus infinitũ ꝛ causa est qꝛ dato opposito sequeretur ꝙ motus celi nõ esset vere finitus ꝛ determinatus in velocitate vel tarditate pñs est falsum quia omnis motus naturalis est determinate velocitatis. Pro quo sciendũ ꝙ motus naturales possunt dici termiari dupliciter. Uno modo ex parte terminorũ motus vt. si motus fiat de loco terminato ad locum terminatũ alio modo ex parte velocitatis motus terminate terminatio ꝑmo modo solũ debetur motibus rectis sed terminatio secũdo mõ proprie debetur motibus circularibus qui sunt determinate velocitatis ꝛ nõ terminatur primo mõ cũ non fiant a loco determiato ad locũ determinatũ. Causa autem quare omnis motus circularis est determinatus in velocitate ꝛ tarditate est quia omnis huiusmodi motus habet motorẽ terminatũ in virtute mouendi: Unde si esset dare motũ infinite velocitatis oporteret dari mouens ĩlimitate potentie sed infinite qđ est ĩpossibile sed de hoc videbitur in dubio.

Relinquitur itaq; dicere uicisim esse motuꝫ ad uelocius ꝛ tardius. Hoc autem penitus irrationabile ꝛ fictioni simile: Adhuc autem ꝛ non latere in his rationabilius sensibili cra enĩ iuxta inuicem posita

Nunc probat ꝙ motus celi nõ põt d'ci irregularis ꝓpter hoc ꝙ vicisim intendatur ꝛ remittatur ꝛ dic̃ ꝙ ponere h° ẽ fictio quedã ꝛ contradicit sensui nã si illo modo fieret maxie appareret sensui quia opposita iuxta se posita sensui clari⁹ patesiũt. Intelligendum secundum Auer. cõm. quarto ꝙ impossibile est motuꝫ celi vicissim intendi ꝛ remitti ꝛ causa est quia huiusmodi varietas ĩ motibus ꝛ actib⁹ rerum non reperitur in rebus que sunt facilis pmutationis ꝑ desiderium ipsarum ad diuersa vt patꝫ in animalibus agentibus per imaginationem ꝛ desiderium modo impossibile est talem permutatiõeꝫ reperi in celo: Unde causa diuersitatis imaginatio nis ꝛ desiderij in rebus non est nisi ab extrinseco vt in animali quod diuersificatur in desiderio ꝛ in velocitate ꝛ tarditate sui motus propter obiectum extrinsecum mouens a quo diuersimode immutatur ꝛ patitur. Celum autem cuꝫ non cõtineatur nec patiatur ab aliquo extrinseco necesse est vt eius imaginatis ꝛ desiderium non diuersificetur ꝛ per consequens neq; motus eius velocitabitur aut retardabitur.

Quod quidẽ igitur ꝛ unum ꝛ solum est celum: ꝛ istud ingenitum ꝛ sempiternum. adhuc autem motum regulariter in tantum nobis dictum sit.

Epilogat dicens ꝙ vnum solum est totum celuꝫ ꝛ ingenitum ꝛ incorruptibile ꝛ sempiternum ꝛ motum regulariter intantum sit dictum a nobis Intelligendum secundum Auer. ꝙ Ar. hic inuit quatuor propositiones prima est ꝙ celum totuꝫ est vnũ

solū. Secunda ppō est q celū est in generabile & in corruptibile: terra ppositio est q motus celi est eternus quarta ppō est q motus celi est irregularis. innuit aūt has ppositiōes quia cognitio hoꝝ accidētiū cum sint essentialia ipsi celo est valde vtilis i cognitione subē ipsius & sui motoris. Et subdit q ex illis sequuntur duo. Primū est q motor celi est necessario sepatus a materia fm est q celū nō est cōpositū ex materia & forma. Circa dictum ꝯmentatoris dubitatur vtrū aliquis motor super celestis sit infinite virtutis intēsiue & arguitur q nō per rōnes cōmentatoris quarum alique probant q nō oēs sunt huiusmodi. & alique q nullus. Prima ratio est hec dato q motores celestes essent infinite potentie tūc sequeretur q non distingueretur fm esse nec fz potentiam nō fm esse quia quilibet eorum est . infinite durationis nec fm potentiam ex quo quilibet est infinite potentie ꝯñs tamen est falsū quia ex distinctiōne motorū celestiū arguimus distinctionē motuum eorumdē & econtra. Secunda ratio est quia dato illo. tunc inter mouens & motum nulla esset proportio cū infiniti ad finitū non sit aliqua propor ꝯñs ē falsum quia omnis motus est a certa proportione mouentis ad motum. Tertia ratio est hec: quia tūc destrueretur multitudo intelligentiarū quia si vna esset infinite potentie posset oēs orbes mouere. Ut mouentur & sic alie superfluerent ꝯñs est falsū & cōtra oēs. Quarta ratio est hec quia tūc fieret motꝰ in instanti cum infiniti ad finitū sit infinitus excessꝰ & sicut se habet potentia finita ad tempus finitū sic infinita ad instans sed potentia finita mouet i tempore finito ergo infinita mouebit instanti. Quinta ratio est hec quia tunc dato qd celo adderetur aliqua magnitudo vt aliqua stella adhuc ītelligentia posset ipsū moueri ex quo esset infinite potētie ꝯñs est falsū & cōtra Arꝫ. infra quia tūc dstrueretur proportio mouentis ad suū mobile qua destructa non posset mouere. & ex his cōcludit cōmētator qd motores orbium celestium q sunt subē separate a materia sunt aliquo mō infinite potentie ad mouendū quia fm durationem cū eterno tempore moueant sunt tm̄ finite potentie intensiue ideo mouent solū finita velocitate & sic fm cōmentatorem prima intelligentia que est deus est solum finiti vigoris intensiue. Oppositum tamen alij ponunt dicentes d um esse infiniti vigoris licet quelibet alia intelligentiaꝰ sit finite potentie & vna maioris altera. Uerum tamen horum quidam preter deum attribuunt primo orbi vnam intelligentiam ipsum mouentem q re finita velocitate mouetur ex quo talis intelligentia finite potentie: Alij vero dicunt deum illum orbem immediate mouere non concurrente alio motore. & non quantūcūq velociter posset cum posset velocius sed quam velociter sibi placet cū sit agēs p voluntatē que libera est & ex isto fundamēto faciliꝰ soluerentur rationes. cōmtatoris.

Primum capitulum secundi tractatus secūdi libri de celo & mundo in quo inquiriturꝰ de natura stellarum.

E uocatis autē astris cōsequēs utiqꝫ erit dicere ex quibus constant & in quibus figuris & qui motus eorum

Iste est secūdus tractatus huius secundi in quo postq̄ Arꝫ. determinauit de celo quaneum ad eius totalitatem: nunc determinat de pricipalibus partibus ipsius vz de astris & cōtinet sex capitula in primo determinat de materia stellarum in secundo d motu ipsarum: in tertio ostendit q stelle in earū motu nō causāt sonum. in quarto ponit ordinem stellarum: in quinto determinat d figura ipsarum in sexta mouet duas questiones & soluit ibi secundū capitulū: quoniam autem videntur: ibi tertium: mānifestum aūt ex his: ibi quartum: de ordine autem ipsorumꝰ ibi quintum. figuram autem: ibi sextum: duabus āt dubitationibus: In primo caplo, tria facit primo ponit intentū secūdo exequitꝰ tertio remouet quedā dubia. ibi secunda: rationabilissimū autem: ibi tertia: calor aūt ab ipsis: De prima dicit q de ptibus celi vocatis astris ex quibus cōstat celum restat dicere cōter ex quibus ipsa ꝯstāt & que sit eoꝝ nā & de figuris eorū & de motibus eoꝝ

Rationabilissimum autē & dictis cōsequens nobis unumqdqꝫ astrorum facere ex eodē corpore in quo existit lationem habens.

Nunc Arꝫ. exequitꝰ intentum & duo facit q primo ponit ꝯclusionē quā intendit 2ꝰ pbat ibi: qm̄ dicebamꝰ: de pria ponit istā ꝯclusōeꝫ rōnabile ē ponē astra esse d essentia celi & eiusdē nature cū eo.

Quoniam dicebamꝰ aliquid esse qd circunferri natum est:

Probat cōclusionē p duas rōnes ibi fa: sic enim de pria arguit sic illa sūt eiusdē nature q̄ habēt eundē motū naturalē sed celū & astra sūt huiusmōi gꝰ & c maior nota ex habitis in prio caplo tertio & minor pꝫ q astra circumuoluūtur vno motu simul cuꝫ orbe in quo sunt.

Sicut. n. ignea dicentes eē ꝑpter hoc dicunt q quod sursum corpus ignē esse dicunt ut rōnabile existens unū quod ꝯstare ex his in quibus unum quodqꝫ est similiter et nos dicimus.

Secundo arguit sic rōe sūpta ex testimonio antiquoꝝ & dicit q sicut antiqui erant dicentes q sicut corpus celeste ē nature ignee eo q est maxie sursum

⁊ etiā ex eo ꝙ stelle sunt de natura ignis ex quibus ipsū celū cōstat tanquā ex principalibus partibus Ita a simili dicamus ꝙ celū ⁊ stelle sunt eiusdē motus ⁊ hoc qꝛ sunt eiusdē nature. Intelligendum ſm Auer. cōm. xli. ꝙ nos oꝫ opinari ꝙ ſubā stellaꝝ non est grauis neqꝫ leuis qꝛ vt declaratuꝫ est in prio corpus quod circulariter mouet́ naturalit́ nō ē graue nec leue ⁊ notanter dicit́ naturaliter qꝛ ignis qui est corpus leue mouet́ circulariter in spera sua non tamen naturaliter sed preter naturā. Intelligenduꝫ 2° ꝙ corpus celeste cuius stelle sunt partes nō ē possibile cōprehendi per sensū nisi quadā coniectura ⁊ intuitu rōis vnō ratio faciens nos cōprehendere talе corpus est quia videmus stellas moueri circulariter cotidie circa terrā quod nō possent fieri per ipsas stellas soluꝫ ideo oꝫ ꝙ sit aliquod corpus i quo stelle sunt existentes ⁊ ad cuius motum mouētur stelle circulariter naturaliter ⁊ tale est celum. quod cum non sit graue nec leue vt fuit ostensum superius a fortiori nec stelle sunt graues aut leues cuꝫ sint eiꝰ partes nobiliores ⁊ principaliores.

Calor autem ab ipsis ⁊ lumē generatur attrito aere ab illorum latione.

Nunc Arꝫ. remouet quasdā dubitatiōes ⁊ duo facit. Primo hoc 2° epilogat ibi: quod quidē igitur prima in tres sicut tres dubitationes remouet ibi secunda: eorū aūt que: ibi tertia: ⁊ hoc maxime: prima in duas qꝛ primo remouet primā dubitationeꝫ 2° solutionē declarat ibi. natus est. n. de pria remouet istā dubitationē qꝛ posset aliquis dicere. dictuꝫ est ꝙ stelle sunt de natura celi ⁊ ꝙ celum neqꝫ est graue neqꝫ leue. Sꝫ ꝯ arguit́ sic stelle ⁊ celū calefaciūt ista inferiora g° sūt de nā ignis ꝯñs videt́ nota qꝛ sicut ista est vera oīs ignis calefacit ita videt́ ꝙ eius ꝯuersa sit ꝯtra. s. ꝙ oē calefaciēs est ignis vel nature ignee silr̄. stelle sūt lūinose ergo ⁊c pꝫ ꝯñа qꝛ sic oīs ignis est lumiosus ita oē lūinosū est ignis vel igneū Ad hoc rn̄det Arꝫ dicens ꝙ dato ꝙ celestia calefaciant ista inferiora nō tñ sequit́ ꝙ sunt nature ignee qꝛ ñ calefaciūt mediāte caliditate sꝫ mediāte lumie ⁊ motu ex q̄ motu aer ꝯfricat́ ⁊ p ꝯñs calefit

Natus est. n. motus ignire ⁊ ligna ⁊ lapides ⁊ ferrum: rationabilius igit́ propinquius . autem are: uelnd ⁊ in latis sagittis. he ipse. n. igniuntur sic ut liquescant plumbee.

Nunc declarat solutionē ⁊ duo facit primo. hoc secundo infert quedam ibi. ⁊ quoniam igniuntur. ꝯ prima pro declaratione solutionis intendit probare ꝙ aer nos circundans est maxime aptus calefieri ⁊ igniri mediante motu ⁊ lumine super celestiū ⁊ arguit sic motus ⁊ confricatio hꝫ calefacere ⁊ ignire ligna ferꝝ ⁊ huiusmodi ergo sequit́ ꝙ multo magis aerem consequentia tenet quia rationabilius videtur hoc de aere cum sit multum aptus calefieri: qa ꝓpinquius nature ignis ⁊ añs patet in exemplis multis notis experientia vt puta de sagita in cuius extremitate positum est plumbū que proiecta tātuꝫ calefit ꝙ plumbū liquescit: similiter patet de calibe ⁊ lapide quibus ad inuicem fortiter percussis generatur ignis.

Et qm̄ igniuntur iste necesse ⁊ eum q̄ in circuitu ipsaꝝ. aerem hoc ipsum pati: He quidem ipse incalescunt ꝓpter in aere ferri qui propter plagaꝫ motus fit ignis:

Infert duo corrolaria primum est ꝙ cū talia igniantur oportet necessario ꝙ aer circunstans talia sit ignitus cum sit corpus aptum ad ignitionē secūdū est ꝙ tales sagitte sit mote per aerem igniuntur propter hoc ꝙ mouentur i aere qui ignitur propter cōfricationem ⁊ diuisionē factā in ipso ab illis sagittis

Eorum autem que sursum unumqꝺ qꝫ in spera fertur. ut ipse quidem nō igniantur: aerem autem sub circularis corporis spera existentem necesse est lata illa incalescere

Nunc remouet secūdā dubitationē dictū est eniꝫ ꝙ mediante confirmatione causatur caliditas i istis inferioribus diceret aliquis que est causa ꝙ hoc nō accidit i speris celestibus intermediꝭ que sunt propinquiores speris superioribus ⁊ soli scilicet qꝺ calefiant per motum ⁊ lumē. Rn̄det qꝺ illꝺ nō accidit qꝛ ille spere nō sūt apte calefieri cū celestia non sint susceptibilia pegrinarum inpressionum.

Et hoc maxime qui sol extat infixus propter quod approximante ipso ⁊ oriente ⁊ super nos existente generatur calor.

Remouet tertiā dubitationē. dictum ē n. qꝺ ex motu speraꝝ. sequit́ calefactio in aere. q̄reret aliqs ex cuius spe motu maxie sequit́ aeris calefacio rñdet Arꝫ. qꝺ illꝺ magis accidit ex motu spere cui sol ē ifixꝰ qꝺ pꝫ ad sensū qꝛ cū sol magis nobis appropiq̄tur tūc caliditas magis itendit́ qꝺ nō sic apparet ex ortu ⁊ appropinq̄tione aliorum planetarum

Quod q̄dem igitur neqꝫ ignea sunt neqꝫ in igne feruntur: tantum nobis dictum sit de ipsis

Epilogat dicens qꝺ corpora celestia nō sūt de natura ignis dato qꝺ habeant calefacere hec inferiora. de isto sit tātū dictū a nobis. Intelligendū ſꝫ

Auer. cōm. xlij. ꝙ exēplū. Ar. ꝺ sagitta q̄ calefacit aerē n̄ ē oīo simile ei quod ꝺicit ꝺe astris q̄m astra suo motu calefaciūt aerē sed nō calefiūt. sagitta autē mota calefacit aerē ⁊ cū hoc ipsa calefit ab aere calefacto hoc tn̄ nō obstat ꝺemonstrationi Ar. Intelligēdū secundo qꝺ cū ꝺicit qꝺ stelle nō igniunt hoc h3 intelligi ꝺe stellis remotis a natura aeris q̄ nec sūt graues nec leues non aūt ꝺe stellis ꝓpinquis nature aeris. vt sunt stelle cadentes. quia ille bene igniuntur. Intelligendū tertio qꝺ Ar. per appropinquationem solis ⁊ planetarum nō intelligit minorez ꝺistantiā ꝭm minorē portionē ꝺyametri mundi. quia sic semper equaliter ꝺistant ꝭm eū sed intelligit maiorē appropinquationē ad zenith capitis nostri tūc n. sol magis calefacit. ꝓ̄ one q2 anguli radioꝝ sunt recti modo radij recti sunt fortiores q̄ cadentes nō ꝑpendiculariter ꝭo quia sunt magis vniti ⁊ virtus vnita est fortior q̄ ꝺispersa ⁊ qꝺ sol ⁊ supercelestia per lumen calefaciunt apparet ⁊ ꝺuabus euidentijs prima quia in locis in quibus est priuatio luminis vt in vmbra est remissior caliditas q̄ in loco illuminato. ꝭa quia ex reflexione radiorū facta a speculo concauo cāatur ignis. De motu aūt quō calefacit in ꝺubio apparebit Dubitatur ꝺe mō ꝭm quem corpora supercelestia calefaciunt hec iferiora mediante lumine ⁊ motu. Dicunt quidam qꝺ q2 lumen est qualitas perfectissima ideo est ꝓductiuum qualitatis perfectoris ꝺe primis illa autē est caliditas ⁊ ex ꝯn̄ti est productiuum corporis perfectioris inter elementa ⁊ illud est ignis. Cōmentator autē videtur velle qꝺ lumen ē perfectio prima calidorum ⁊ caliditas perfectio secunda mō cū quis habet perfectionem primā per illā potest exire in secundaz ꝑfectionē ⁊ eodē modo ꝺicit ꝺe motu quod ē pfectio ⁊ vigoratio caliditatis sicut quies frigiditatis Alij tam̄ ꝺant alias causas quas breuitatis grā ꝓ̄tereo

Secundum capitulum secundi tractatus secundi libri ꝺe celo ⁊ mundo in quo ꝺeterminatur ꝺe motu astrorum.

Quoniam autē uidētur ⁊ astra trāslata ⁊ totuz celuz necessarium. aut quiescentibus utrisq3 fieri trāslationem: aut motis aut hoc quidem quiescente hoc autem moto.

Hoc est secundum capitulum secundi tractatus in quo Ar. postq̄ in primo caplo ꝺeterminauit ꝺe natura astroꝝ nunc ꝺeterminat ꝺe motu ipsorum ⁊ tria facit primo premittit quoddā necessariū 2° ꝓbat cōclusionē tertio cōcludit quo ad totū capitulū ibi secunda: vtraq3 quidē igit: ibi tertia: q̄m igit: De prima ꝺicit ꝙ quia celū ⁊ astra videntur moueri necesse est aut ambobus quiescētib⁹. i. motis non pse motu proprio moueri aut ipsis ambob⁹ mouerj motu proprio ⁊ per se ambo moueri aut vno ipsorum moto motu ꝓprio ⁊ altero nō per se sed ad motuz alterius moueri. Intelligendū ꝭm Auer. cōmento. xliij. ꝙ illud ꝺictum apparet falsū ꝙ celuz ⁊ astra videntur moueri cū ꝺictum fuerit superius ꝙ celū nō est sensibile manifeste. Respondit cōmētator ꝙ textus ille pōt ꝺupliciter intelligi. Uno mō ꝙ astra videntur moueri per visū ⁊ celū p estimationē. Alio mō potest intelligi ꝙ per ꝺocumenta astronomica ⁊ ex his que videmus ad sensum cōcludit manifeste celū ⁊ astra moueri: nā per sensum videmus planetas moueri ꝺuplici motu. s. ab oriente in occidentē ⁊ ecōuerso isti aūt ꝺuo mot⁹ n̄ possunt inesse planetis ꝭm naturā ꝓpriam. iō oportet ꝙ totū celū moueat planetas. vno illoꝝ motuum. sic ꝙ planete respectu alterius illoꝝ motuum sint partes totius moti quare ex habitis p sensum cū quodā ratiocinio concludit celū ⁊ astra moueri.

Utraq3 quidem igitur quiescere impossibile quiescente ⁊ terra. Neq3 enī utiq3 fierent que uidentur. terra autem supponatur quiescere: relinquitur autē: aut utraq3 moueri aut hoc quidem moueri hoc autez quiescere

Nunc prosequit ꝓbando intentū principale viꝺelicet ꝙ astra non mouentur per se motu ꝓprio sed ad motū celi quod mouet p se ⁊ tria facit sic hoc tripliciter ꝓbat ibi secūda. adhuc āt q̄m: ibi tertia: adhuc aūt irrationabile: Pro euidentia prie partis ⁊ sequentiū sciendū ꝙ celum ⁊ astra moueri pōt tripliciter imaginari: Uno mō vt tā celū q̄ astra moueantur p se motu ꝓprio: 2° mō ꝙ celū quiescat ⁊ astra p se moueant: tertio mō ecōuerso q̄tuor g° facit Ar. i hac pte q2 prio ostendit ꝙ ipossibile ē celū ⁊ astra eē quiescentia simplicit 2° oñdit ꝙ ipossibile ⁊ celuz ⁊ astra moueri p se motu ꝓpo 2° oñdit ꝙ ipossibile est astra p se moueri celo quiescente q̄rto ostendit ꝙ celum mouetur p se ⁊ astra quiescūt sic ꝙ nō mouentur p se motu ꝓprio: ibi ꝭa: si quidē igit: ibi tertia: s3 adhuc iterū: ibi q̄rta q̄m quidē igit neq3: De prima vult probare qꝺ impossibile est celuz ⁊ astra simul quiescere ⁊ arguit sic terra quiescit naturaliter ⁊ est imobilis ergo celum continue mouetur. Añs Ar. supponit tanquam notū ⁊ ꝺeclaraduz in. iiij. ⁊ consequentia t3 q2 si tā terra quā celū quiescerent tunc nō apparerent nobis aliqua que sunt sensui manifesta. s. idem astrum aliquando occidere ⁊ aliquando oriri imo omnia astra continue viderentur nobis esse eodem mō se habentia. relinquitur ergo quod o3 ꝺicere aut vtrumq3 moueri per se aut hoc moueri aut hoc quiescere. Intelligendum secundum Auer: qꝺ impossibile est celum ⁊ astra quiescere. ⁊

terrā mouere.lȝ aliqui sophiste dubitēt an terra q̄ſcat an celum vnde licet propter illud qḋ accidit nobis visu.ſ.ſtellas oriri ⁊ occidere nō poſſet pfecte cōcludi terrā quieſcere q2 bene poſſet ſaluari talis apparentia ſtante motu terre ⁊ quiete celi ſicut homini ſtanti in naui mota i flumie apparȝ ꝙ arbores ⁊ ripe moueant.ita poſſemus dicere ꝙ celū apparȝ ꝯtinue moueri dato ꝙ quieſcat pp motū circularē terre nō tñ poſſent ſaluari alie apparentie in celo nā lȝ poſſȝ ſaluari mot⁹ diurn⁹ ñ tñ poſſet ſaluari mot⁹ planetaꝝ ecōuerſo ab occidēte in orientē nec retrogradatiōes ſtellaꝝ nec gra pationes earumdē.

Si quidem igitut ambo mouebunt

Nunc ꝓbat ſm.ſ.qḋ impoſſibile ē ambo videlicet celū ⁊ aſtra moueri motib⁹ ꝓpriis ⁊ quattuor facit q2 primo ponit cōſequētiā ſo deſtruit ꝯñs tertio declarat conſequentiā q̄rto declarat deſtructionē conſequentis ibi ſa:irrationabile ibi tertia:vnūqḋq̄ȝ.n. ibi q̄rta:nō eſt aūt: De pria arguit ſic ſi illud eſſet verū.ſ.ꝙ aſtra mouerentur pſe ſequeret ꝙ motus aſtroꝝ eēnt ꝓportionabiles magnitudinibus circulorū in celo in quibus ſūt aſtra.ita ꝙ quātū aſtrum eſſet in maiori circulo tāto velocius moueret ⁊ q̄nto in minori circulo tanto tardi⁹ moueret vnde ſtella exiſtens verſus circulū equinoctionalē velocius moueret quā exiſtens verſus alterum polorū hoc ꝯñs eſt falſū vt ꝓbabit ergo.⁊c.

Irratiōabile eaſdē uelocitates aſtrorum eſſe ⁊ circulorum.

Nūc ponit deſtructionē cōſequentis dicens ꝙ hoc eſt irrationabile.ſ.ꝓportiōabiles eē velocitates motuū aſtroꝝ ⁊ magnitudines circulorum.

Unumquodq̄ȝ enim eque uelox erit circulo ſecundum queȝ fertur uidentur enim ſimul circulis cōſtantia iterum in idem accidit igitur ſil' aſtrumq̄ȝ pertranſiuiſſe circulum ⁊ circuluȝ allatum eſſe ea que ipſius latiōe pertranſeuntem ea que ipſius piferiam

Nunc probat ꝯñam dicens ꝙ ꝯña tȝ ex eo ꝙ apparet de motu celi ⁊ aſtroꝝ q2 ſimul eadē pars celi orit ⁊ occidit per trāſeundo ſuū circuluȝ cū aſtro ⁊ ab eodē puncto ad idē pūctū redeunt ſimul ergo videt ꝙ mot⁹ aſtroꝝ ꝓportionant magnitudinibus circuloꝝ in quibus exiſtunt.

Non eſt autem rōnabile eandem rōnem habere uelocitates aſtrorum ⁊ magnitudines circulorum.

Nunc Ar.declarat deſtructionē ꝯñtis.ſ.ꝙ eſt impoſſibile velocitates motuū aſtroꝝ eſſe ꝓportionabiles magnitudibus circulorum in quibus mouentur ⁊ duo facit q2 primo premittit dictū ſuū 2° ꝓbat ibi:circulos quidē:De pria dicit ꝙ nō eſt irrōnabile dicere eādem ꝓportionem eſſe velocitatū motuū aſtroꝝ ⁊ magnitudinū circulorum in quib⁹ exiſtūt qḋ ſuple ſequitur ꝙ ſi ponantur aſtra per ſe moueri

Circulos quidē enim nihil incōuenienes.ſed neceſſarium analogice habere uelocitates magitudinibus aſtrorum autem unumqḋq̄ȝ quod .in his non ualde rationabile.

Nunc probat dictum ſuū:⁊ primo p̄mittit vnuȝ ſo ꝓbat ibi:ſiue enim:De prima premittit qḋ vt videbit infra nō ē incōueniens dicere ꝙ velocitates motuū circulorū ſunt cōparibiles eorū magnitudinibus ſic qḋ quanto circulus eſt maior tanto ceteris partibus moueť velocius.ſed bene eſt incōueniēs illud dicere de motibus aſtroꝝ ſi moueantur pſe.

Siue enim ex neceſſitate maiori circulo latum uelocius erit palam quia ⁊ ſi tranſponantur aſtra in eos qui inuicem circulos hoc quidem erit uelocius hoc autem tardius ſic autē nō utiq̄ȝ habebunt ꝓprium motum ſed ferentur utiq̄ȝ a circulis.

Nunc probat dictū ſuū.ſ.qḋ velocitates motuū aſtrorū nō ſunt ꝓportionabiles ⁊c. ⁊ prio ꝓbat qḋ hoc nō poſſit eſſe nāliter ⁊ ſm nām aſtri:2° ꝓbat qḋ hoc nō poſſit eſſe a caſu vel a fortuna ibi ſecunda:ſiue a caſu. De prima dicit ꝙ aſtra moueri velocius vel tardius in maiori vel minori circulo ſm magnitudines circulorū nō eſt ex natura aſtroꝝ quod arguit ſic illud nō eſt a natura illius rei cui ineſt mutabiliter ⁊ variabiliter per ſolā tranſpoſitionē illi⁹ rei nulla pmutatiōe eſſentiali facta in illa.ſed aſtra ſūt huiuſmōi g° ⁊c maior nota q2 qḋ eſt a nā eſt iſeparabile ⁊ minor pȝ q̄m ſi aſtrū tranſponeret de maiori circulo puta equinotiali ad minorē verſus alteꝝ polorū moueat tardius g° ⁊c ⁊ ſic ſequit qḋ aſtra ñ habent ꝓpriū motū ſed ſolū mouent ſm motuȝ circuli in quo ſunt aſtra.

Siue a caſu cōtingit neq̄ȝ ſic rōnabile ut ⁊ in omnibus ſimul circulus quidem ſic maior ⁊ latio uelocior ei⁹ qḋ in ipſo aſtri unum quidē.n.aut duo hunc modum habere nihil inconueniens omnia autem ſimiliter fictioni aſſimilantur

Nūc ꝓbat ꝙ nec illō poſſit eē a caſu ⁊ duo facit prio hoc ſo epilogat iſta duo argumēta ibi:ſil' āt:De

pria dicit qd illud esse a casu vel a fortuna nō est rōnabile qd arguit sic illud nō est a casu vel a fortuna quod in omnibus vel pluribus reperit̃ s3 astra moueri proportionabilit̃ s3 magnitudines circulorum in quibus sunt repit̃ in oibus ergo ⁊c. Maior nota ex quid nōis casus ⁊ fortūe. ⁊ mior p3 q3 videmus ō stellis qd mouent̃ veloci⁹ cū sunt in maiori circulo. Et sbdit qd si videremus de vno tm̄ aut de duob⁹ qd haberent illū motū dictū forte nō est incōueniēs v3 dicere qd talia fierent a casu sed q3 videm⁹ omīa astra sic moueri sm magnitudines circulorum in quibus existunt id dicere ē illud fieri a casu est fictum.

Simul autem ⁊ non est i his que natura quod ut contingit neq3 ubiq3 ⁊ in oibus existens quod a fortuna.

Nunc Ar. simul epilogat virtutē istorum duorum argumētorū ⁊ dicit q dicere astra proportionari i velocitate mot⁹ eorum magnitudinib⁹ circulorū nō est sicut his q̄ fiunt sm nām. q3 vt habitū est per rōe3 primā talis motus pmutaret̃ in astris p solā transpositionē eorum ergo nō est eis essencialis. nec etia3 ē rōnabile qd tale fiat a casu vel a fortuna cū i oibus astris illud reperiatur mō ea q̄ fiūt a casu vel a fortuna nō reperiūt̃ semper siue in oibus.

Sed adhuc iterum si quide3 circuli manent astra autem mouentur eadem ⁊ similiter erunt irrationabilia accidet enim uelocius moueri que extra ⁊ uelocitates esse secundū magnitudines circulorum.

Nunc Ar. pbat tertiū. s. qd ipossibile ē astra p se moueri ⁊ celū quiescere ⁊ rō sua fundat̃ sup dict q3 sequeret̃ pdictū icōueniens. s. qd astra mouerentur suis circulis quiescentib⁹ proportionabilit̃ s3 magnitudinē circulorum ⁊ p p̄ns velocitates motuum astrorum proportionarent̃ magnitudinib⁹ circulorum in quibus sunt. Intelligēdū qd pmtator cōm. xlvj. mouet dubiū dicens qd l3 illud incōueniēs sequeret si orbes ⁊ astra mouerent̃ motib⁹ proprijs nō tm̄ videt̃ sequi dato qd celū quiescat ⁊ astrū p se moueatur. Respōdet cōm. dicēs qd imo idē sequitur q3 cū oia astra in eq̄li tpe circuāt illud astrum qd ē in maiori circulo veloci⁹ moueretur ⁊ qd ē i miori tardi⁹ q̄re velocitates proportionabūtur. Intelligēdū 2o qd si celū q̄esceret ⁊ astrum p se moueret̃ hoc nō posset fieri nisi astrum scinderet celū hoc āt ē ipossibile q3 tūc celū diuideret̃ cū diuisio sit dispō. preuia ad corruptōnē tunc celū esset corruptibile q̄re ⁊c. Intelligendū tertio q astra nō sūt infixa suis orbibus eo mō q̄ grauia his infert⁹ sunt infixa ⁊ sicut clauus i rota q3 talia infinguntur violēt cū sint extra sua loca naturalia sed stelle sunt nāliter infixe in suis orbibus tanquam in suis locis naturalibus

Quonia3 quidem igitur neq3 utraq3 moueri rationabile: neq3 astrum solum relinquitur circulos: quidem moueri astra autē quiescere ⁊ in fixa circul' ferri:

Nūc pbat quartū quod est principale intentu3 s. q celū mouetur p se ⁊ astrum fixū in eo nō mouet̃ per se sed ad motū celi: ⁊ duo fac̃ sicut dupl̄icit̃ probat ibi sa. ⁊ nō auelli: Prima in duas q3 prio pmittit dictū suū. 2o probat. ibi secunda: solu3. n. De pria dicit q cū declaratū sit nō esse rōnabile vtrū q3 moueri p se motu pprio. nec astrū solū ideo relinquitur circulos moueri p se ⁊ astra eē infixa i ipsis circulis siue orbibus ⁊ ferri sm eos.

Solum enim utiq3 sic nullum irrationabile accidit: celeriorem enim esse maioris circa uelocitatē rationabile eorum que dicta idem centrum collocatorum: sicut. n. in alijs maius corp⁹ uelocius fertur propria latione sic ⁊ i circularibus maior. n. ablatoru3 ab his que ex centro maioris circuli decisio. itaq3 irrationabiliter in equali tēpore maior circunfertur circul⁹ ⁊ nō diuelle celum pp̄ter hoc accidet ⁊ q3 ostensum est continuum ens totum.

Nūc probat. ⁊ arguit sic illud ē ponendū ad qd nullū sequit̃ incōueniens ⁊ illud qd statim dictū est huiusmōi. s. celū moueri ⁊ astra eē sibi fixa ergo ⁊c. Maior nota ⁊ minor p3 q3 ponendo astra quiescere ⁊ circulos moueri nō est irrationabile ponere q maior circulus mouet̃ velocius ⁊ minor tardi⁹ ⁊ rō est q3 ita debet esse in istis mobilib⁹ sicut in alijs. mō certū ē in alijs mobilib⁹ sic esse q q̄rto mobile ē maius tanto mouet̃ veloci⁹ ceteris partib⁹ ⁊ tūc pbat Ar. q circulorum collocatorum circa idē cētrū sep circul⁹ maior mouet̃ veloci⁹ ⁊ hoc posito q i eq̄li tēpore pplea̅t suas circulatōes vn̄ circul⁹ equinocalis mouetur velocius quam circulus versus alterum potiori ⁊ arguit sic ille circulus mouetur velocius cuius quilibet punctus in illo signatus i equali tpe describit lineā lōgiorē sed ita est ō duob⁹ circul' circa idē centrum q q̄libet pūct⁹ i maiori circulo signat⁹ maiorē describit lineā g⁹ ⁊c. maior nō ex dscriptōne velocior ⁊ mior p3 assignādo aliqd centrum sup qd pstituāt̃ duo circuli vn⁹ maior alt̃ mior. ⁊ a cētro ad circūferētiā maioris exeāt due linee rette ceetū ē qd mior erit decisio seu portio circuli maioris inf̃ illas duas lineas q̄ circuli mioris q̄re sequit̃ q vbi illi duo circuli eq̄lit̃ circuit q maius spaciū describet pūct⁹

maioris circuli q̄ pūctus minoris ⁊ hec pūcta debēt signari intersecatōib' illoꝝ circuloꝝ p illas duas lineas rectas pro euidētia demōstratiōis. iō bn̄ sequit̄ q̄ rōnabile est dicere q̄ maior circul' velocius moue𝔱 q̄ minor. Intelligendū fm Auer. q̄ velocitas i motibus circularibus attendit̄ penes pporcionē magnitudinis circuloꝝ ad inuicē ⁊ rō est qꝛ sicut i motibus rectis ita est i circularibus sed i motibus rectis velocitas attendit̄ penes magnitudiēs spaciorū ptrāsitoꝝ i tanto vel i tāto tpe ⁊c. g° in motibus circularibus sūenda est velocitas penes magitudinē corporū mobiliū qꝛ magnitudines circuloꝝ in motibus circularibus se habent sic spacia ptrāseundā in motibus rectis ex q̄ spaciū dscribendū a circulo est tm̄ sic ipsemet circulus ⁊ h° totū itelligendū est q̄ vbi circuli in eq̄li tpe circuāt qꝛ alit̄ starꝫ oppositū vt pꝫ. Intelligendū fo q̄ alexander adducit vnū argumētū ad pbādū specialit̄ d octaua spera q̄ maior circulus i ea moue𝔱 velocius q̄ minor nam si mouerent̄ eq̄lit̄ tūc oporteret fieri diuisionē i ea ꝯn̄s ē ipossibile vt prius dicebat̄ ⁊ pbatur ꝯn̄a qꝛ si maior circulus moueretur eq̄ velocit̄ cū minori tūc i eq̄li tpe ptrāsirent eq̄le spaciū circulus maior ⁊ circulus minor hoc āt nō posset fieri nisi minor circulus mltotiens reuolueretur ⁊ pluries quā maior ⁊ p ꝯn̄s oporteret q̄ discōtinuaretur a maiori. Et nō diuelli Adducit faꝫ rōem ad idēꝫ ⁊ arguit sic. si esset oppositū eius qd dictū est vꝫ q̄ astꝝ moueret̄ ⁊ celuꝫ deferret cū astꝝ sit ps celi ⁊ ꝯtinuū cū eo oporterꝫ celū diuelli ⁊ discōtinuari ab astro cōns est ipossibile qꝛ ostensū est celū eē i frāgibile. Intelligēdū fm Auer. cōm. xlvij. q̄ cū celū habeat vnū motū ꝯtinuū videlicꝫ diurnū sequit̄ q̄ ipm dꝫ esse ꝯtinuū ⁊ pꝫ ꝯn̄a qꝛ vnitas ⁊ ꝯtinuitas motus arguit vnitatē ⁊ ꝯtinuitatē vt pꝫ. v. phic.

Adhuc autē qm̄ sperica astra queadmodum ⁊ alij dicunt ⁊ nobis concessum dicere ex illo corpore generantibus sperici autē duo motus sunt per se uolutatio ⁊ circungiratio

Nūc. Aꝝ. pbat intētū p fam rōnem pricipalē ⁊ duo facit prio supponit aliq̄ 2° pbat ibi siquidē igit. de pria p̄supponit prio q̄ oia sūt astra sperice figure ⁊ hoc alij dicunt ⁊ pꝫ p dicta supius qꝛ sūt d eēntia celi p̄supponit fo q̄ corporis spici possūt imaginari duo mot' p se. vn' est circūgirationis ⁊ aliu' ē mot' volutatōis.

Siq̄ dem igit̄ mouent̄ astra per seipsa altero utiq̄ mouebunt̄ horuꝫ sed neutro uidentur:

Nūc adducit rōem ⁊ duo fac̄ qꝛ prio ponit rōeꝫ fo pbat minorē ibi circūgirata: De pria arguit sic si: astra moueret̄ p se motu ꝓpo aut moueret̄ p se motu circūgiratōis aut motu volūtatōis sꝫ nullo istorū modoꝝ g° ⁊c. maior nota a sufficiēti diuisiōe ex prio supposito ⁊ minor patet in littera.

Circungirata quidem. n. utiq̄ manerent i eodem ⁊ non transferent qd ⁊ uidetur ⁊ omnes dicunt.

Probat minorē ⁊ p° q̄ ad primā ptē fo q̄ ad faꝫ ibi sed adhuc. pria i duas sic duas rōes adducit ibi fa adhuc aūt. De prima ad pbādū q̄ astra nō mouent̄ circūgerando circa ꝓpriū centꝝ arguit sic illa que sic mouent̄ sēp manent i eodē loco g° astra illo mō nō mouent̄. Antecedens pꝫ qꝛ qd moue𝔱 circularit̄ illo modo mouet suo centro quiescente sic pꝫ de se ⁊ tꝫ ꝯn̄s qꝛ astra nō vident̄ semp manere i eodē loco sed transferuntur de oriente in occidentem vt etiam omnes dicunt.

Adhuc autem oīa quidem ratiōabile eodem motu moueri.

Probat idē p secūdā rōem ⁊ duo fac prio h° fo remouet dubiū ibi: solus autē: De pria arguit sic si aliquod astrū moueret̄ circūgirādo rōnabile esset illud dicere de oibus astris tꝫ ꝯn̄a oia astra sūt eiusdē nature sꝫ ꝯn̄s est ꝯ sensū vt videntur de multis vt de planetis quos videmus ad sensum non circūgirari

Sol' autem uide𝔱 astroꝝ sol hoc operari oriens ⁊ occidens ⁊ iste nō ppt ipm sed pter elongationē nr̄i uisus n. distās lōge mutat ppter ifirmitatē

Nūc mouet ⁊ remouꝫ vnū dubiū ⁊ duo fac prio hoc fo reddit cām cuiusdā apparētie ibi: q̄ cā: De pria dicit posset aliquis dicere vr̄ q̄ pri' dictum sit falsū qm̄ videūs q̄ qn̄ sol est i oriente aut i occidēte. q̄ moue𝔱 illo mō circūgiratiue ⁊ p ꝯn̄s vr̄ moueri p se motu circūgiratōis h° soluit aꝝ. dicēs qd appet nobis de sole i oriēte l occidēte n̄ ē qꝛ sol p se moueantur illo motu sꝫ hoc accidit nob pp distātiā ei' a visu nr̄o ⁊ cā est qꝛ vis' distās multū a re visibili tremit ppter debilitatem eius i tali aspectiōe ppter q̄ apparet q̄ res visibilis moueatur dato q̄ nō ita sit

Que causa forte ⁊ eius qd ē scintillare uidere stellas fixas planetas autē nō scintilare planete q̄dem. n. ppe. sunt quare potens existens ad ipsos pertingit uisus ad manentes autem tremit ppter lōgitudinem poterectus lōge ualō tremor āt ipsius astri fac̄ uideri esse motum nihil. n. differt moueri ui

sum aut quod uidetur

Nunc reddit causam cuiusdam apparentie dicens quod hec potest esse causa quare stelle fixe videntur scintillare ꝛ tremere ꝛ planete. non quia planete sunt ꝓpe iō cū nō sit magna distātia int̄ planetas ꝛ visū nr̄m pōt visus pertigere ad planetas ꝛ n̄ debilitari:s; cū ꝑuenit ad stellas fixas tūc pp lōgitudinē distātie tremit:ꝛ assignat cām q̄re tremor ꝛ debilitatio visus facit videri astrū tremere: ꝛ ē qꝛ nihil differt ad h° ꝙ aliq̄ res videat̄ moueri siue visus moueat̄ siue illa res vt p; de hoīe existente ī naui mota:vr̄.n.ei ꝙ ripe ꝛ arbores moueāt̄ quāuis nō sit ita:s; illud cōtingit pp motum ipsius visus.

Intelligendū ꝙ hic vr̄ ꝯdictio ī verbis Ar̄.nā prius dixit ꝙ solū sol vr̄ tremere pp elongationem ꝛ postea dic̄ ꝙ planete nō apparent scintillare cū n̄ sit magna distantia int̄ eos ꝛ visū nr̄m:l; h° bn̄ ꝯtingat de astris fixis cū magis elongent̄. Rñdet cōmētator cōmē.xlviij. ꝙ int̄ planetas solus sol vr̄ tremere:de quo tn̄ est magna dubitatio cu; sol sit maior alīs planetis:ꝛ aliq̄ alij planete sint eo a nobis magis distantes ꝛ p ꝯn̄s illi magis deberēt apparere scintillare quā sol:ꝛ dicit cōmētator ꝙ illud qd̄ apparet nobis de sole nō est solū pp elongatione; ei⁹ a nobis aut pp ipsi⁹ paruitatē:s; cā huius est debilitati visus ꝑueniēs aut ex fortitudine luminis eius maxime dū ascendit versus meridiē aut pōt eē pp grossicie; medij ꝛ vaporū multitudine;:ꝛ hoc du; est ī ortu vel in ocasu. Intelligēdū scd̄o ſm Aue. ꝙ q̄dā mot⁹ q̄ apparet ī aliq̄b⁹ stellis v; scintillatio nō est verus motus:qꝛ si esset verus motus ī esset oībus cū oēs stelle sūt eiusdē nautre ꝛ magis appareret ī ꝓpinq̄s quā distātibus ei⁹ oppositū ꝯtingit:ꝛ cā q̄re apparet ī remotis est tremor accidens uisui vt dictū est ꝛ h° ꝯtingit qꝛ spēs decisa ab illa re visa nō pōt fingi pp diuersitate; motiūis oculi ꝛ h° declarat q̄busdā exemplis. Primū est qꝛ si aliq̄s respiciat aliq̄ re; ꝯstringendo oculū ꝛ imutādo apparet cōtinue ꝙ illa res moueat̄ vt dato ꝙ oculus digito cōprimat̄. Scd̄; est ꝙ si aliq̄s aspiciat aliquid vno oculo frequent̄ pmutādo oculū tūc res visa apparet moueri l; nō moueat̄:ꝛ simile accidit pp elongatione; visibilis a visu:qm̄ tūc pp distantiam magnā radius visualis multotiens abscinditur ꝛ sic n̄ appet ꝯtinue ꝯsimilis dispositio rei vise q̄re res visa vr̄ ꝯtinue alit̄ ꝛ alit̄ se habere: sed hu⁹ oppositū ꝯtingit cū res visa fuerit ꝓpinqua.

S; adhuc ꝙ neq; uoluant̄ astra manifestum:qd̄.n.uoluit̄; uerti necesse est: Lune autē semper parens est qd̄ uocat̄ facies itaq; quoniā mota q̄dē per seipsa ꝓprijs moueri motib; rōnabile, his autē non uident̄ mota: palam qꝛ nō utiq; mouebunt̄ per se ipsa.

Hic Ar̄ ꝓbat secūdā ꝑtem minoris rōnis ꝑncipal.s.ꝙ astra nō moueant̄ motu uolutationis:ꝛ arguit sic:si astra illo mō mouent̄ seq̄ret̄ ꝙ ōberent ꝯtinue ondē diuersas superficies:ꝯn̄s est falsū d̄ luna q̄ ondit ꝯtiue nobis illā supficie; ī q̄ apparet facies hoīs:ꝛ ꝯn̄a tenet ex q̄d nōis volutatiōis ꝛ sic argutū est de lūa ita argui pōt d̄ alijs cū sint eiusde; nature:q̄re seq̄t̄ ꝙ cū ita sit ꝙ rōnabile est ꝙ oīa q̄ p se mouent̄ moueāt̄ motib⁹ ꝓprijs ideo cum astra n̄ moueantur motibus proprijs: manifestum est ꝙ nō mouent̄ per se d per accidens ad motū celi.

Adhuc autem irrōnabile nullu; organum ipsis dedisse natura; ad motum nihil.n. ut ꝯtingit facit natura

Adducit tertiā rōe; principale; ad ꝓbādū itentū.Vñ cū iā ꝓbatū sit astra nō posse per se moueri circularit̄:qꝛ nō circūgiratiue nec motu voluntationis nec p directū:iō vult ꝓbare ꝙ astra nō possint per se moueri motu ꝓgressiuo vt ailia: ꝛ triā facit qꝛ primo facit hoc per vnā rōem.2° per alia;.3° infert quodā correlaria ibi scd̄a:neq; de ailibus: ibi tertia:ꝛ qꝛ plūm. De prima arguit sic si astra posset moueri in motu ꝓgressiuo seq̄retur ꝙ nā tribuisset astris organa vt pedes ꝛ alia instrumenta sicut fecit alijs ailibus ꝯn̄s est falsū qꝛ nullū habent organū vt apparet ad sensū:ꝛ tenet ꝯn̄a qꝛ nā non facit ꝯtinenter:cū nō habūdet in superfluis nec deficiat in necessarijs.

Neq; de animalibus curasse. sic autem p̄ciosa despexisse sed uideretur quemadmodum studiose factum ex auferre omnia. per q̄ ꝯtingeat procedere per se ipsa.

Ide; ꝓbat secūdo sic:si astra mouerent̄ illo mōdo sequeret̄ ꝙ nā male fecisset sine regula ꝛ rōne nec debite ꝛ naturaliter operata esset ꝯn̄s est falsū ꝛ tenet ꝯn̄a qꝛ si astra possent illo mō moueri cum nō habeant organa nec instrumenta videretur q̄ natura habuisset maximā curā:ꝛ solicitudinem de rebus vilioribus ꝛ despexisset entia p̄ciosissima vt sunt supercelestia imo hoc videret̄ factu; odiose et ad malum .s.non dedisse eis organa necessaria ad talem motum.

Et qꝛ plurimum distant ab habentibus organa ad motū. Propter qd̄ et rōnabiliter utiq; uidebitur totu; celum sp̄icu; esse ꝛ unumq̄dq; astroꝝ.

Nūc infert ex dicti quattuor correlaria ibi scd̄;:

ad eū ibi tertiū: sic. n. vtiqȝ ibi quartū ad eū autē.
De prima dicit ꝙ qꝛ astra plurimi distant i figu
ra a corporibus habētibus organa deseruiētia ad
motū progressiuū. iō vr̄ ꝙ nō habeant illū motuȝ:
ꝛ ꝑpter hoc rōnabiliter cōcluditur ꝙ sūt figure spe
rice ꝛ mobilia motu circulari.

**Ad eum. n. quidem qui in ipso motu
spera figurarum maxime utilis.**

Nunc infert secūdū corrlariuȝ dicens ꝙ ista fi
gura sperica est maxime vtilis ꝛ cōformis ad taleȝ
motū circularē celi est stellarū.

**Sic. n. utiqȝ ꝛ uelocissime mouebit ꝛ
maxime retinebit sui ipsius locum.**

Infert tertiū ꝛ dicit ꝙ iō motus celi est velocissi
mus qꝛ fit sup magnitudine circulari que est mini
ma inter quacūqȝ magnitudinē q̄ posset ꝯtinere tā
tam molē quanta est moles celi: ꝛ subdit ꝙ p taleȝ
motū circularē celū videt maxime retinere suū lo
cū: nam p nullū aliū motū a circulari mobile ma
net in eodem loco.

**Ad eum āt qui in anterius locum in
eptissima. Nequaquā. n. similis mo
tiuis per se ipsa: nihil. n. depressum
hēt neqȝ eminens sicut rectilineum
sed plurimum distat a figure proces
siuoꝝ corporum.**

Infert quartū correlariū dicens ꝙ ergo celum
ꝛ astra sūt maxime inepta ad motū ꝑgressiuū: ꝛ rō
est qꝛ nō habent figurā similē motiuo. p se ꝑgressi
ue vt sūt animalia nō. n. habēt aliquā depressioneȝ
nec supra eminentiam uno ipsis deberetur figura
sperica.

**Quoniā igit oportet celum quidem
moueri eo qui in ipso motu: alia au
tem astra non ꝓcedere per se ipsa ra
tionabiliter utiqȝ utrunqȝ erit speri
cum. sic. n. utiqȝ maxime hoc quidē
mouebit: hoc āt quiescet.**

Epilogat circa totū capitulū ꝛ dicit ꝙ qꝛ celum
mouetur in se ipso ꝓprio motu circulari: ꝛ astra nō
mouent p se vt dictū est. iō rōnabiliter est dicere ꝙ
celum ꝛ astra sūt figure sperice: qꝛ sic celū mouebit
s. per se ꝛ astra quiescent. i. nō mouebūt p se. Cir
ca dicta cadūt dubitationes quas mouet cōmēta
tor cōmento. xli. Prima ē. Un̄ apparet talis facies
seu macula in luna: ꝛ de hoc recitat cōmētator qua
tuor opiniōes. Prima est quā alijs pfert ꝙ illa ps q̄
videt in luna obscura est ps lune q̄ nō recipit tantū
lumen a sole q̄tum recipiūt alie ptes ipsius lune.
Unde in corporibus celestibus reperitur diuer
sitas in obscuritate ꝛ claritate fm ꝙ sunt magis idē
ipsa aut rara pp ꝙ dr̄ in libro de aīalibus ꝙ luna est
d natura terre obscura ꝛ opaca: ꝛ ꝙ nā sua nō est lu
minosa nisi a sole illuminetur sicut nā terre est nata
illuminari ab igne ꝛ sicut dictū est de corporibꝰ ce
lestibus: ita est intelligendū de partibus ipsoruȝ ꝙ
alique sunt magis illumiabiles vt magis rare ꝛ ali
que minus vt magis dense ex qbus sequit ꝙ i luna
apparet illa macula qꝛ in ea sūt alique ptes magis
dense ꝛ nō ita apte recipere lumen a sole sicut ptes
eius magis rare. Secūda opponi dicit ꝙ cā illius
apparentie est qꝛ radij solis nō ꝑueniūt ad illa ptes
in quibus apparet luna eē obscura imo illi radij re
franguntur ibi: nec tota lūa illuminat: sȝ ps illumiata
refrāgit radios ad partē nō illuminatā. Hec tamē
opinio reprobat a cōmētatore. Tertia oppinio
dicit ꝙ illa macula appet i luna pp quosdaȝ vapo
res intermedios iter nos ꝛ lunā: sic nō pōt diffunde
re lumē p vapores ista opinio ēt reprobat. Quar
ta opinio dīc ꝙ lūa est sic q̄dā speculū i q̄ repsenta
tur imago terre ꝛ maris sic repsētat imago i specu
lo: ꝛ hāc silr reprobat cōmētator. Scda dubita
tio est. Utꝝ sit veꝝ illud qd vr̄ velle Arꝭ. vȝ ꝙ oia
astra sint eiusdē nature ꝛ speciei: ꝛ arguit ꝙ sint di
uerse spēi p rōeȝ Auic. illō dicētis qm̄ illa corpora
sunt diuersa specie que habēt motꝰ diuerso sed cor
pora celestia sūt huiusmodi: cū moueant sup diuer
sa centra vt pȝ de orbibꝰ planetaꝝ g° ꝛc. ꝛ si orbes
distinguūt spē a fortiori astra erūt spē distincta. Pro
pte opposita ꝛ ꝯ Auicē. arguit ꝯmētator multiplr
pꝰ sic si corpora celestia differēt spē sequeret ꝙ essent
cōposita ex diuersis formis i spē ꝛ mā ꝯñs ē ipossi
bile qꝛ tūc ipsa essent generabilia ꝛ corruptibilia ꝛ
ꝯña tenet qꝛ q̄cūqȝ drt spē sūt ꝯria ꝛ p ꝯñs pticipā
tia diuersas māes: secūdo si corpora celestia differēt
specie sequeret ꝙ essent assignanda corpora priora
eis: ꝯñs est falsū vt pȝ pꝰ huius ꝛ tenet ꝯña qꝛ si dif
ferent specie essent corruptibilia ꝛ nō nisi i corpore
eiꝰ priora in q̄ essent resolubilia q̄re ꝛc. Ad argu
mentū Auic. rñdet ꝙ diuersitas motuū celestiū nō
est specifica: sȝ illi mutꝰ solū differūt sicut differunt
motus diuersaꝝ partium vnius animalis vt sicut
motus partis dextere differt a motu ptis sinistre ꝛ
manifestū est ꝙ isti motus sūt vnus motus i specie
ꝛ tendūt ad vnū totalē motū vȝ motū progessiuuȝ
ꝛ sunt mobilis eiusdē speciei vt puta homines gra
tia exempli: simili mō imaginandū est de motibus
orbium celestium ꝙ oēs tendunt ad motū diurnū.
Unde cū dicit Auic. ꝙ corpora celestia mouentur
super diuersa centra dicit cōmentator ꝙ rō ꝓcede
ret si mouerentur sup diuersa centra nō couenien
tia in vnum ꝛ dixerūt astrologi de centricis ꝛ epi
ciculis: tūc. n. essent talia corpora celestia diuersa
spē: sed illud nō est verū vt dictuȝ fuit superiꝰ. Su
bdit tñ ꝯmentator ꝙ corpora celestia nō sūt ita eius
dē spēi quin differant fm prius ꝛ posteriꝰ ꝛ sȝ ma

gis nobile ⁊ minus nobile ⁊ sic nō sūt idem ꝯꝫ vni uocationē specificā simplr sed ꝯꝫ quandā anologiā Nō vult tñ cōmentator ꝙ ille excessus corporū celestiū in prioritate ⁊ nobilitate egrediat̄ latitudineꝫ spēi in qua cōueniūt: ⁊ ꝯsimilr vult esse dicendū de motoribus eoꝝ ꝙ oēs sūt eiusdeꝫ spēi lꝫ differant ꝯm ordinē prioris ⁊ ꝯm nobilitatē.

Tertium capitulū secundi tractatus secūdi li̇bri de celo ⁊ mundo i quo ostenditur ꝙ ex motu astroꝝ causatur sonus.

Manifestum autem ex his quoniā ⁊ dicere fieri latoꝝ armoniam tanquam consonantibꝰ factis sonis: leuiter quidem dictum est ⁊ superflue a dicentibus. Non etiam sic habet ueritas.

Istud est tertiū capitulū huiꝰ tractatꝰ i q̄ postꝙ Arꝫ. in secūdo capitulo determinat de motu astrorum: nūc oñdit quō ex motu ipoꝝ nō cātur sonus: ⁊ tria facit. primo pmittit itentū. 2° ponit opinionē antiquoꝝ de hoc. 3° ponit veritatē quesiti: ibi secūda: videt̄ aūt: ibi tertia hoc aūt. De prima dicit ꝙ manifestū ē ex hꝫs q̄ dicta sunt ⁊ que dicent̄ ꝙ dicere fieri sonū ex motu corporū celestiū ⁊ astroꝝ ē leuiter dictū ⁊ quoddā fictū.

Videt̄ autem quibusdam neccessarium esse tantis latis corporibus fieri sonū. quoniam ⁊ his que apud nos neqꝫ moles habētibus equales neqꝫ simili uelocitate latis solis ⁊ lune.

Nūc ponit opinionē antiquoꝝ. Pro quo notandū ꝙ opinio antiquoꝝ fuit ꝙ corpora celestia p eorū motū cārent sonū. 2° volebant ꝙ talis sonus cōsistebat cū quadā melodia ⁊ mensura. Duo gͦ facit. primo declarat opinionē quantū ad primū dictum: scdo qnantū ad secūdū: ibi secūdaꝫ. Supponentes. Prima in duas ꝯm ꝙ duas rōnes ꝑ sua ratione ponit ibi secūda. Adhuc aūt. Pro prima ratione notādū vt tangit Arꝫ. in littera ꝙ tres sunt cause facientes ad sonū corporū adiuicē motorūꝫ Prima est multitudo corpoꝝ sonantiū se cōtangētiū: secūda est magnitudo eoꝝ: tertia est velocitas motus ipsoꝝ. Antiqui gͦ arguebāt sic in corporibꝰ his inferioribus ex eoꝝ confricatione ⁊ motu causatur sonus gͦ multo magis in supercelestibꝰ: añs pꝫ ad sensum: ⁊ ꝯña tenet qꝛ fortiores cause cōcurrunt ibi ad sonū quā in istis inferioribus: primo qꝛ ibi est multitudo corpoꝝ: secūdo eoꝝ magnitudo: tertio velocitas motus eoꝝ maxima.

Adhuc autem tantorum multitudinem astrorum ⁊ magnitudinem latorum uelocitate tali latione impossibile non fieri sonum difficilē quandam magnitudinem.

Ponit secūdaꝫ rōnem antiquoꝝ que est quasi eadē cū prima dicens ꝙ videt̄ ipossibile nō fieri sonū fortissimū ne dū habēteꝫ quandā magnitudinē ex colli sione tot corporū ⁊ tantorum sicut sūt corpora supercelestia.

Supponentes autem hec ⁊ uelocitates ex elongationibus habere consonantiarum rationes armonicam dicunt fieri uocem latronum in circuitu astrorum.

Nūc declarat secūdū dictū antiquoꝝ. s. ꝙ tales soni sint armonici cōsistentes in quadā ꝓportione ⁊ primo facit hꝰ: secūdo mouet ⁊ remouet quoddā dubiū ꝯm eos: ibi secūda qm̄ aūt. Pro euidētia primi secūdo ꝙ velocitas motꝰ resonabilis ⁊ fortitudo ē cā acuciei soni: ⁊ tarditas motus ē cā grauitatis soni. Ulteriꝰ sciendūꝫ ꝙ ꝓportio in sono seu ꝯsonātia ꝯsistit i quadā ꝓportione media inter grauitatē: ⁊ acuitatē ⁊ p ꝯñs intra terminos velocitatis motꝰ velocioris ⁊ tardioris: ex hijs arguebāt antiq̄ ꝓbādo ꝙ ex motu corpoꝝ supcelestiū cātur quedā ꝯsonātia soni: ⁊ arguebāt sic. Ubicūqꝫ reperit̄ motꝰ velocissimꝰ ⁊ tardissimus ibi repitur sonꝰ armonꝰ sic: sꝫ in supcelestibꝰ ē huiꝰ gͦ ⁊c. maior nota ex suppositis qꝛ iter termōs velocitatis ⁊ tarditatis motꝰ ad q̄s seq̄t̄ acuties ⁊ grauiter soni dꝫ repiri sonus mediꝰ ⁊ ꝓportionabilis qꝛ sūt ꝯria se reducentia ad mediū ⁊ minor pꝫ ex declaritatis ab Arꝫ. in littera qm̄ ex elongationibꝰ ⁊ a ꝓpinquationibꝰ corpoꝝ celestiū aliq̄ mouet̄ velocissime ⁊ aliq̄ tarde ⁊ sic reducuntur ad mediū.

Quoniam autem irratiōabile uidetur non coaudire nos uocem hanc. Causam huius dictum esse geneitis confestim existere sonum: quare nō permanet esse ad contrarium silentium adinuicem .n. uocis ⁊ silentij eē diiudicationem ⁊ Itaqꝫ quemadmodum eris maleatoribus propter cōsuetudinem nihil uidetur differe: et omnibus idē accidere.

Nunc mouet quodā dubiū ⁊ remouet ꝯm antiquos dicens si esset veꝝ ꝙ cāret̄ sonꝰ ex motu corpoꝝ celestiū. Unde estꝙ nō ꝑcipimus eū. Rñēt dicentes ꝙ causa quare nō audit̄ ille sonus ē quia ille sonus est nobis cōnaturalis quia a principio

nostre generationis fuit i auribus nostris .Unde si aliqd debet pcipi ꝛ cognosci oportet ꝙ percipiet per suũ cõtrariũ .ꝛ ideo quia nũꝙ pcipim' silẽtiũ illius soni nõ possum' iudicare de illo sono .Nam nũꝙ percepim' suum cõtrariũ ꝛ hoc declarabãt exemplo dicentes ꝙ cõsimiliter põt dici de illo sono sicut de sono causato in auribus malleatorum eris qui pp cõsuetudinem nõ percipiũt utrũ sonus ille sit magnus ul paruus. Intelligẽdũ ƀ3 cõm. ꝙ nullũ cõtrariũ cognoscit nisi pcognitionẽ sui cõtrarii ꝛ ratio est quia nisi cognoscit suũ cõtrarium non possum' distinguere ipsũ ab illo cõtrario.ꝛ iõ si nũꝙ pcipim' silentiu3 illius soni bene seqt si ille est ꝙ non possum' distinguere ipsũ a silentio ꝛ per cons̃ nec ipsũ percipere

Hoc autem quemadmodum dictu3 est prius allicienter quidem dicunt ꝛ musice.

Nunc ponit ueritatem qõnis.et tria facit sicut triplicit ea3 declarat ibi ƀa s3 rõnabilit ibi itia uelut futurũ Prima in duas q2 primo premittit in tẽtũ 2° probat ibi impossibile autem. De prima dicit ꝙ sicut dixit in principio capituli hoc dictũ est allicienter idest debiliter et sine rõne

Impossibile aute3 hunc habere modum. Non enim solum nihil audire inconueniens:de quo soluendi assumunt causã:sed ꝛ nihil pati sine sensu:excellentes enim soni destrunt ẽt ianimatoꝝ corpoꝝ moles:puta qui tonitrui dissipat lapides ꝛ durabiliora corporum tantis autem latis ꝛ sono pertranseunte ad eam que fertur magnitudiuem multo magis necessarium pertingẽte huic ꝛ ualitudinẽ intollerabilem esse uiolentie.

Impossibile ãt.nũc probat i tentũ. et uult pbare istã cõclõ3 ex motu corporũ celestiũ nõ causat son'.ꝛ arguit.sic si oppositum esset uez sequeret ꝙ de illo sono deberem' habere aliquã euidẽtiam per auditum v3 sed nullam habemus ergo ꝛ.c. maior nota quia soni minores illis si ibi essent. faciunt magnas operatões quas pcipim' sicut aparet de tonitruis que destruũt magnitudines corpoꝝ i animatorũ ut sunt lapides ꝛ ligna maxia g° a multo fortiori si tãta corpora ut sunt scelestia causant sonũ ex eoꝝ motu deberẽt i hiis iferiorib' fieri maxime uiolẽtie ꝛ in tolerabiles que a nobis preciperent. minor autẽ patet ad sensum .intelligẽdum ƀ3 cõmentatorem cõmẽtato .liii.ꝙ exẽplum ꝙ antiqui pro se adducebãt de maleatoribus nõ ualet quia non accidit eis ꝙ non audiant illũ sonũ sed bene non audiunt sic ꝙ impediant ab alie ꝓpt ꝯsuetudinem ita ꝙ cõsuetudo non est causa non pcipiendi sonũ sed est causa nõ patiendi propt ipsũ Sed dato ad huc illo dicit comentator .non euitarentur aliã coueniẽtia3. Unde supponat ꝙ son' nõ causat nisi ex percusione corporũ solidoꝝ in aere. exquo sequit cũ intra speras celestes nõ sit aer ꝙ ibi nõ põt causari son'. Hoc supposito arguit sic si corpora celestia causarent sonũ ꝛ c.tũc cõfrangerẽt aerem usq3 ad auditum ꝛ omnia hic existẽtia corrũpent extremore ꝛ inpetu ten3 cons̃ quia son' tonitrui destruit res fortissimas g° a multo fortiori sonus corporũ celestiũ cũ nulla sit ꝓpriũ celestium ad corpora facientia tonitruu3 i nec uelocitate motus nec in magnitudine. Sed hic dubitat utru3 sit uerum ꝙ sonus tonitrui dissip3 lapides ꝛ.c.ꝛ arguit ꝙ non quia sonus est qualitas secũda cãta in aere ex aeris fractioẽ ꝛ talis nõ dissipat ꝛ.c. Rñdetur ꝙ capiendo sonũ formalit non dissipat lapides ut argumentũ probat sed capiendo ipsũ sonũ materialit pro ipso aere uelocit moto aut simul cũ exalatione bene dissipat lapides ut patet.experientie

Sed rõnabiliter neq3 audimus neq3 patienti uidentur corpora uiolentã multam passionem ꝓpter non sonare. Similiter autem erit ꝛ causa hoꝝ manifesta ꝛ testimonium dictorum nobis sermonum ꝙ sunt ueri. Dubitatum enim ꝛ faciens pithagoricos dicte fieri syphoniam latoru3 nobis erit argumentu3.

Idem pbat p secũdam rationem:ꝛ duo facit. Primo premittit quoddã.2° exequitur ibi.qcũq3 qdẽ. De prima pmittit duo:primũ ẽ ꝙ rõnabilit nos nõ audiuim' neq3 patimur aliquã uiolentiã a corporibus celestib' pp h° ꝙ sonent p eorũ motuũ q2 non sonant:ƀ3.est ꝙ simul ex dicendis erit causa nobis manifesta ꝛ ꝙ dicta antiquoꝝ sunt testimoniũ sermonũ dictoꝝ a nobis ꝙ sũt ueri. Et subdit ꝙ argumẽtũ exquisitũ ꝛ pdubitatũ a pictagoricis per quod pbant corpora celestia causare sonũ erit nobis argumentũ.

Quecunq3 quidem enim secundum seipsa feruntur:faciunt sonum ꝛ plagam. Quecunq3 autem in lato ifixa sunt.aut existunt quemadmodm in naui partes non possibile est sonare Neq3 rusus nauis si ferat in fluuio.

Probat intentum ⁊ duo facit. primo hoc. 2° remouet dubiũ ibi: quamuis eisdeꝫ. De prima ꝑmissio fundaměto rõnis eoꝝ cõtra eos arguit sic quecũqꝫ corpora mouent̃ ꝑꝫ se causãt sonũ ⁊ quecũqꝫ nõ mouent̃ ꝑm se impossibile est causare sonum ꝑꝫ astra sunt infixa ⁊ nõ mouentur ꝑm se ergo ex eoꝝ motu nõ causatur sonus maior est antiquoꝝ: ⁊ minor pꝫ q2 astra sunt fixa ⁊ mouent̃ motibus orbiũ in quibus sunt mõ quecũqꝫ sũt affixa dato ꝙ sint in aliqua re mota sicut partes nauis in naui mota impossibile est causare sonũ per eorum motũ: etiã dum aliquid mouetur simul cũ aliquo nõ põt causare sonum vbi non per se moueat̃: sicut cũ nauis moueatur simul cũ fluuio.

Quamuis eisdem rationibus uticꝫ habebit dicere ꝙ incõueniens si nõ ꝙ fertur malus ⁊ pupis facit sonum mltum tante nauis: aut iterum ipsa nauis mota.

Nunc Arꝫ. mouet ⁊ remouet quoddã dubiuꝫ primo mouet. 2° remouet ibi: qõ aũt. De prima dic̃ ꝙ dictũ est ꝙ nauis in motu ei⁹ i fluuio: nõ causat sonũ nec ptes eius. Contra q2 videmus ꝙ puppis ⁊ similiter arbor causat sonũ.

Quod autem in non lato fertur. facit sonum. In lato autem continue ⁊ non facienti plagam impossibile sonare.

Remouet dubiũ ⁊ primo facit hoc. 2° concludit quoddã cõtra antiquos ibi: quare hic dicendũ. De prima ꝑmittit primo ꝙ si aliquid mouet̃ i re mota ferendo violentiã in tali re causat sonuꝫ. 2° ꝑmittit ꝙ si aliquid moueatur in corpore moto cõtinue sic ꝙ nõ faciat plagã in tali corpore nõ causat sonuꝫ ⁊ ex his pꝫ solutio ad dubiũ q2 nauis q̃ntũ ad parteꝫ anteriorẽ causat sonũ in fluuio q2 facit plagã ⁊ violentiam aque: ⁊ similiter est de arbore nauis q2 causat violentiã in aere.

Quare hic dicendum: ꝙ siquidem ferebantur corpora horum siue i aeris multitudine expansa per totum siue ignis quemadmodum oẽs necessarium facere super naturalem magnitudinem sonum. Hoc autẽ facto ⁊huc pertigre ⁊ perimer̃. Itaqꝫ quoniam non uidetur hoc accidẽs neqꝫ uticꝫ animata neqꝫ uiolenta fertur latiõe nullum ipsoꝝ.

Concludit quoddã cõtra antiquos ⁊ dicit ꝙ si astra mouerentur in aere expãso per totũ mundũ aut in igne vt q̃dã dicebãt cũ talis mot⁹ astroꝝ sit velocissimus ex quo sũt maxima corpora iferrent maximã violẽtiã ⁊ plagã in aere ⁊ igne: ⁊ sic causarent sonũ: ⁊ talis peruenirent ad nos ⁊ iõ ꝯcludit q2 talia nõ percepimus: iõ debem⁹ dicere ꝙ opinio dicẽs ꝙ astra cãnt sonũ est falsa.

Uelut futurum prouidente natura quoniam non hoc modo se habent motu nihil uticꝫ erit circa hunc locũ similiter habens.

Ex dictis cõcludit per tertiã rõnem qõ astra ex eorũ motu nõ cãnt sonum ⁊ dicit quod q2 natura fuit sollicita de istis inferioribus fecit quod corpora celestia nõ sonarent quia faceret magnũ sonuꝫ ⁊ destrueret ista inferiora.

Quod igit̃ sperica sunt astra ⁊ ꝙ̃ nõ mouent̃ per seipsa dictum est.

Nunc epilogat dicens ꝙ ex dictis pꝫ ꝙ astra sũt sperica ⁊ ꝙ nõ mouent̃ per se ipsa. Intelligendũ ꝑm Aue. cõmẽto. lvi. ꝙ dato ꝙ esset possibile astra moueri per naturam eoꝝ propriam cuꝫ sint de nã corporis celestis: tñ fuit necessario illa non sic moueri ex fine ne hec inferiora destruerent̃: ideo creator posuit ea fixa tanquã ptes orbis motui vt ista i feriora cõseruarentur. Intelligendum secũdũ ꝙ cũ dicit cõmentator ꝙ possibile est ꝑm nãꝫ astroꝝ ipsa moueri per se ipsa nõ est intelligendũ quocũqꝫ motu cũ nõ sint mobilia motu recto sed intelligit solum de motu circa ꝓpriũ centrũ. Intelligendũ tertio ꝙ iste sermo cõuertitur loquendo de astris: astra sunt fixa ergo non causãt sonũ ⁊ ecõtra astra causant sonũ ergo nõ sũt fixa ⁊c̃. Circa dictũ cõmẽtatoris cadit dubitatio vtrũ sit veruꝫ ꝙ ex fine necessariũ sit ꝙ stelle nõ moueantur ex se motu ꝓprio neqꝫ essentialiter neqꝫ accidentaliter: ⁊ arguit̃ ꝙ ñ. Primo sic astra sũt corpora nãlia g° sũt nãliter mobilia motu ꝓprio: ãñs patet ⁊ ꝯñ tenet q2 oẽ ens nãle habet operationẽ sibi propriã ⁊ motũ sibi proprium. 2° arguit̃ sic oẽ corp⁹ aiatũ põt p se moueri stella est huiusmodi g° ⁊c̃. maior nota octauo phic. et minor paruit supra. Tertio sic: stelle sũt figure sperice g° ⁊c̃. ꝯñ tenet q2 aliter nã dedisset frustra eis talẽ figurã: ⁊ ãñs fuit habitũ supra. De ista dubitatione sũt due opiniones. prima ẽ simplicij: quã ponit de mẽte platonis dicens ꝙ stelle fixe ⁊ planete habẽt motũ ꝓpriũ p se nãlem. Uñ dicit ꝙ stelle fixe ñ iõ dicũtur fixe q2 nullo mõ moueãt̃ p se: sed q2 i eorũ motibus seruãt ꝯtinue eãdẽ distantiã ad inuicẽ sed planete dicunt̃ stelle erratice quia non cõtinue seruãt equalem distantiam adinuicem. Deinde ponit ꝙ in stella fixa sũt duo motus. s. mot⁹ ꝓprius ⁊ motus peraccidens quo. s. mouetur ad motum

octaua spere in qua est. In planetis aūt sūt tres mo
tus.s.motus proprius planete ⁊ mot⁹ quo mouet
ad propriū mot⁹ sui orbis: ⁊ motē quo mouet ad
totū octaue spere ⁊ dicunt ꝙ cū asserit Ar. stellas
non moueri per se non vult aliud nisi ꝙ nō sic mo
uentur per se ꝙ per se ꝯcurrāt ad motū ⁊ genera
tionem istorꝝ inferiorū. Alia fuit opinio Ar. ⁊ cō
mentatoris ꝙ astra nō mouentur per se ⁊ rōes eo
rum sūt iste. Prima si astra habeāt motum ꝓpriū
sequeretur ꝙ velocitates suorꝝ motuū ꝓportiona
rentur magnitudinibus suorū orbium: ꝯñs est im
probatum superius ⁊ ꝯña fuit deducta. Secun
da q2 aut mouerentur motu circungirationis aut
motu volutatiōis: neutro mō potest dici, vt argu
tum fuit in textu ergo ⁊c. Tertia que sumit ex
causa finali: si astra mouerentur motib⁹ ꝓprijs tūc
rōne magnitudinis astrorū ⁊ multitudinis ⁊ velo
citatis suorū motuū causarēt sonum ita magnū ꝙ
destruerent hec inferiora. Si quis tamē vellet opi
nionē simplicij deffēdere hijs posset rñdere. Ad
primū dicendo ꝙ rō ꝓbaret si astra mouerent mo
tu ꝓprio circa medium mundi: sed non sic est: imo
motu ꝓprio mouerentur circa propriū centrum: lꝫ
ad motū orbis moueant circa mediū mūdi. Ad
secūdum dici posset ꝙ astra mouentur motu circū
girationis ⁊ cū dicitur ꝙ non deberet transferri ne
gatur ꝯña q2 licet non transferatur motu proprio
transferūtur tamen ad motuꝫ sui orbis. Ad ter
tium diceretur ꝙ illud esset verū si astra refrāgerēt
aut impellerent corpus in quo sunt: mō hoc est fal
sum cum sint in orbe quem nō refrangunt neqꝫ im
pellunt. Tenendo aūt opinionem Ar. ⁊ comen
tatoris rñdet argumētis in principio factis. Ad
primū cū dicitur ꝙ oē corpus naturale hꝫ motum
ꝓprium: Respōdetur ꝙ illud est verū solū de corpo
re totali qō nō est alterius pars: cuiusmodi nō est
astrum: Ad secūdū dicitur ꝙ nō omne aīatū mouet
per se: sꝫ solum illud qō nō est pars alteri⁹. Ad
tertium cuꝫ arguitur stelle sunt figure sperice ergo
⁊c. negatur ꝯña q2 natura tribuit eis illam figuraꝫ
non vt mouentur p se: sed q2 sūt partes nobiliores
celi qbus ꝯpetit figura nobilior q̄ ē figura sperica.

**E ordine autem ipsorum quo
q̇dem modo singula ponun
tur: ⁊ hec quidem esse priora: hec au
tem posteriora: ⁊ quomō se habent
ab inuicem elongationibus: ex his
que circa astrologiam consideretur
dicitur.n.sufficienter:**

Hoc est quartum capitulum huius tractatus in
quo postꝙ in tertio capitulo Ar. declarauit astra
i suo motu non causare sonū nunc determinat de
ordine ipsorꝝ adinuicem ⁊ primo permittit intētū:
secundo ꝓsequitur ibi secūda: accidit autem. De
prima dicit ꝙ restat videre de ordine astrorꝝ adin
uicem quō situantur ⁊ quomō quedā horum sunt
priora ⁊ quedā posteriora ⁊ subdit ꝙ de hijs consi
deratur sufficienter in scientia astrologie. Intel
ligendum fm cōmentatorem cōmento.lvij. q2 dicit
Ar. de ordine stellarum per ordinem stellarū itel
ligit habitudinem earꝫ adinuicem fm superius ⁊ i
ferius fm quē ordinem spera solis est prior ⁊ supe
rior spera lune. Unde hic non capitur superius ⁊ i
ferius vt dicuntur loca grauium ⁊ leuium cū talia
reperiantur in celo: sed capitur superius ꝓ eo qō ē
magis propinquū suppreme circunferentie celi: ⁊ i
ferius ꝓ eo qō ab ea magis distat. Intelligēdūꝫ
secūdo q2 dic Ar. quō se habent ad inuicē elonga
tionibus: ꝙ cognitio remotionis astrorꝝ habet ex
cognitione quantitatis spissitudinis que est int̄ vnā
stellam ⁊ aliam ⁊ subdit ꝯmentator ꝙ in hac scien
tia cōtinentur ista ⁊ sciuntur in astrologia. Unū na
turalis ⁊ astrologus conueniunt in consideratione
horum vꝫ ordinis ⁊ elongationis astrorꝝ: sed dif
ferunt in modo considerandi q2 astrologus in ma
iori sui parte considerat de hijs demonstrationeq2
⁊ per ea que habentur p sensuꝫ vt per eclipses ⁊c.
sed naturalis considerat de hijs demonstratione
pp quid considerando naturam corporū celestium
⁊ suorum motorꝝ. Etiam consideratio pp quid na
turalis ⁊ astrologi differūt q2 astrolog⁹ abstrahit
a materia ⁊ motu: sed non naturalis: vt si queratur
ꝓpter quid celum est spericū dicet astrologus q2 ē
corpus a cuius medio oēs linee recte ducte ad cir
cunfferentiā sunt equales. Naturalis vero dicet q2
est corpus neqꝫ graue neqꝫ leue sꝫ nature medie.

**Acidit autem secuudum rationem
fieri uniuscuiusqꝫ motus elongatio
nibus propter hos quidem uelocio
res: hos autem tardiores.**

Nunc Ar. prosequitur de intento. ⁊ primo per
mittit dictum suuꝫ. 2° declarat ibi secūdam: qm̄.n.
supponitur. De prima intendit istaꝫ cōclusionē
ꝙ rationabile est dicere ꝙ distantia orbiuꝫ ⁊ astro
rum sumitur ex cognitione velocitatis ⁊ tardita
tis motuuꝫ eorꝝ: dicit ergo ꝙ accidit stellas orbes
elongari adinuicem pp motus eorum propter hoc
qō aliqui motus eorum sunt velociores ⁊ aliqui
tardiores.

**Quoniam .n. supponitur extremā
celi circulationem simplicem esse et
uelocissimam aliorꝝ autē tardiores:**

Nunc declarat dictum suum ⁊ duo facit: q2 pri
mo facit qō dictū est. 2° infert quedā correlaria ibi
⁊ plures. De prima premittit istud suppositū ꝙ su
prema spa habet motū velocissimū ⁊ simplicissimū

mum: ꝛ ex p̄nti motus alioꝝ orbiū ſūt tardiores.

Intelligendū φ rō huius dicti pʒ ex habitus ſu perius: nam ſuprema ſpera eſt circulus maximus mō illud velocius mouetur qđ in equali tpe pertrā ſit plus de ſpacio: ꝛ ex hoc etiā apparet rō dicti im mediate p̄cedentis: qꝛ ſi ꝓportionabiliter ſic eſt φ motus ſpere eſt velocior quāto ſpera ē ſuperior qꝛ deſcribit plus de ſpacio i equali tpe gº ex cognitio ne velocitatis motum aſtroꝝ ꝓportionabiliter co gnoſcitur ordo ipſoꝝ. Velocitates aūt ꝛ tarditates motuū aſtroꝝ maxime cognoſcunt i aſtrologia.

Et plures: nunquod enim contrafer tur celo ſecundum ſui ipſiꝰ circulum

Nunc infert quedam correlaria. ꝛ primo vnū. ꝛ aliud ibi. Rationabile. De prima dicit qꝛ dictuʒ eſt φ ſuprema ſpera mouetur velociꝰ: ꝛ alie tardiꝰ φ vnuſquiſq; alioꝝ orbiū mouetur pluribus moti bus pʒ qꝛ p̄ter motū quo mouet ad motū ſupreme ſpera vnuſquiſq; planeta mouet motu proprio ſm ipſius circulum.

Rōnabile iam propinquiſſimo q̄ dem ſimplici ꝛ prime circulationi in plurimo tempore pertranſire ſui ip ſius circulum maxime autem diſtan ti in minimo aliorum autem ꝓpin quiꝯ ſemper in pluribus. Diſtantius autem in minori.

Infert ſcōm correlariū. ꝛ p̄mo facit hoc. 2º red dit cām dicti ibi ſcōa: ꝓpinquiſſimo. De prima di cit φ rōnabile eſt dicere φ orbis magis ꝓpinquꝰ ſupreme ſpere motu ꝓprio mouet tardius alio or be inferiori ꝛ φ in maiori tpe pertranſit ſuū circulū ꝛ etiā φ orbis ab illo primo orbe maxime diſtans vt orbis lune velociſſime mouetur motu ꝓprio ꝛ in minori tpe ſuū circulū deſcribit: ſed orbes inter medij mouentur ꝓportionabiliter ſecūdū diſtantiā vel propinquitatē ad primū.

Propinquiſſimo enim maxime per ualet. Diſtanti autem maxime omni um minime propter diſtantia. Inter media autem ſecundm rōnem iam diſtantie ſicut iam oſtendunt ma thematici.

Reddit cauſam dicti qm̄ dictū eſt φ quāto ſpe ra ꝓpinquior eſt ſupreme ſpere tanto tardiꝰ mouet motu proprio ꝛ ſic p̄nter ď alijs ꝓportionabiliter. Ratio huius eſt qꝛ ſuprema ſpa ſuo motu magis p̄ualet ſupra ſperā ꝓpinquā φ ſupra ſperā remotā qꝛ ſuprema ſpera mouetur mō ꝯtrario motu rapiē do ſecundū ſperas inferiores. Ideo quāto ſpera in ferior eſt ſibi ꝓpinquior tanto motu proprio debet tardius moueri. Intelligendū ſm cōmentatorē cō mento. lviij. φ diuerſitas motum orbiū planetarū in velocitate ꝛ tarditate eſt ſm diſtantiā eorum ab orbē primo qđ reuoluitur motu diurno: ꝛ hic loqt ArꝪ. maxime de velocitate ꝛ tarditate motū orbiū planetaꝝ qui ſunt eis ꝓprij ꝛ perſe couenientes et quibus mouentur ab occidente in oriente: naʒ ma xime in talibus motibus videmus diuerſitatem i velocitate ꝛ tarditate ꝛ magis quaʒ in alio motu. Videmus enim φ orbis ſaturni qui ē ſuperior pla neta mouetur tardius ꝛ orbis lune qui eſt inferior planeta mouetur velocius ꝛ intermedij mouentur medio mō ꝓportionabiliter ſm eorū diſtantiam a primo orbe. Utrū aūt ſpera octaua i qua ſūt ſtelle fixe ſit orbis ſupremus ſeu primuʒ mobile de iſto ſunt diuerſe opiniones. Naʒ ArꝪ. ꝛ cōmentator vi dentur velle φ ſic qꝛ quilibet orbis debet habere aliquā ſtellam ꝛ cuius motū ꝛ operationem deſer uit: ſed ſupra ſperā octauam nulla eſt ſtella vt pʒ gº nō datur alius orbis ſuperior. Aſtrologi aūt preci pientes ſperā octauam moueri motu ꝓprio de oc cidente in orientē in centum ānis vno gradu poſue runt ipſam moueri motu diurno de oriente in occi dentem ad motū orbis ſuperioris. Et hij diuerſifi cati ſūt qꝛ quidā poſuerūt ſperam nonā eſſe primū mobile ꝛ vno ſimplici motu moueri. ſ. diurno. alij vero dixerūt ſpera nonā moueri motu titubatiōis tanquā motu ſibi ꝓprio: moueri aūt motu diurno ad motū decime ſpere quam primū mobile eſſe vo luerunt. Intelligendū 2º φ quilibet orbis alicuꝰ planete habet duobus motus. ſ. vnum quo moue tur ad motum primi mobilis ab oriente in occiden tem: ꝛ hic dicitur motus diurnus: ꝛ aliū quo moue tur tanquā motu ſibi ꝓprio ab occidente in orien tem loquendo de primo motu: quanto orbis pla nete eſt ꝓpinquior primo mobili tanto velociꝰ mo uetur ꝛ quanto remotior tanto tardius: ꝛ cā eſt qꝛ quilibet orbis planete quāto eſt ꝓpinquior primo mobili tanto in equali tpe qꝛ in die naturali maiꝰ ſpaciū deſcribit: qꝛ ſuū circulum qui eſt maior quā circulus orbis planete inferioris: ꝛ econtra ē de or bibꝰ planetaꝝ inferioribus: ſed loquendo de ſcđo motu eſt totū oppoſitū qꝛ motu ꝓprio quanto or bis planete eſt propinquior primo mobili tāto tar dius mouetur: ꝛ quanto remotior tāto velocius ꝛ cā eſt qꝛ quilibet orbis planete motu ꝓprio moue tur econtrario motu primi mobilis: ꝛ orbis plane te ꝓpinquior primo mobili p̄us retardatur in ſuo motu a motu primi mobilis quā orbis planete re motior ꝛ orbis intermedij medio mō ſe habent vt orbis ſaturni in. xxx. ānis complete circulationeʒ ſui motus ꝓprij ꝛ orbis lune quaſi in menſe: orbis ſolis in āno. Intelligendū 3º φ aliqui ponunt φ ſol motu proprio mouet velocius quā venus aut mercurius ꝛ iō ponūt ſolē imediate ſupra lunam.

Astrologi aūt ponūt solē supra mercuriū ⁊ venerē ⁊ ſm hᵒ eēt vlr veꝝ velocitates aut tarditates motū planetaꝝ esse ꝓportionabilit̄ ſʒ ipsoꝝ distantiā a supremo orbe sic ꝙ quanto planeta plus distat a supremo orbe tanto velocius moueat motu ꝓprio sui orbis ⁊ quanto minus tanto tardius: vt vʒ ꝙ velocitas motus saturni ad velocitatē mot' martis sic ſm ꝓpositionē distātie saturni a pᵒ orbe ad distātiā marti ⁊ ita de alijs: hoc .n. nō esset vlr verū ⁊ i stātia cētō sole q̄ ponit̄ ꝓpiquior supremo orbi quā venus aut mercurius: ⁊ tn̄ veloci' mouet̄ ⁊ causa huius ſm cōmentatorē pōt eē q: potētia solis i mouendo est maior quaʒ veneris aut mercurij. Quid q̄d tn̄ de hoc sit astrologi quibus in hac pte est magis credendū in speris planetaꝝ talē ordinē ponūt ⁊ tempora suos ꝓprios motus mensurātia sic assignant qm̄ imediata sub spera octaua ponūt speraʒ saturni: que .xxx. ānis cōplet suū ꝓpriū motū: post sequitur spera iouis q̄ ꝑficit suā circuitionē in. xij. ānis deinde ponitur spera martis q̄ in duobus ānis ꝯplete reuoluit̄: postea ponit̄ spa solis ⁊ sub ea spa veneris sub qua ponit̄ spa mercurij: ⁊ iste tres spere fere in āno circuitionem perficiunt: in infimo loco est spera lune que paulo minus quā in mēse circuitionē complet. Intelligendū q̄rto ꝙ orbis planete ꝓpinquior supreme spere nō plus retardat̄ i suo motu ꝓprio quā orbis inferior violēt̄ cū ibi nulla sit violentia sed mere naturaliter qm̄ tales mot' sūt ex rōnabili desiderio itelligentiaꝝ mouētiū.

Quintum capitulū secūdi tractatus secūdi libri de celo ⁊ mundo in quo determinat̄ d̄ figura astroꝝ.

Figuraꝝ autem unius cuiusq̄ astroꝝ spericam maxime utiq̄ quis rationabiliter existimabit.

Istud est tertiū capitulū huius tractatus in quo postq̄ i p̄cedenti capitulo Arꝫ. determinauit de ordine astroꝝ nunc determinat de ipsorum figura: ⁊ duo facit. Primo permittit cōclusionē. 2ᵒ ꝓbat ibi qm̄ eni ostensū est. De prima dicit ꝙ rōnabile ē existimare vnūquodq̄ astroꝝ ē figure spericie. Intelligendū ꝙ cōmentator cōmēto .lix. mouet quod dā dubiū dicens. Uidetur ꝙ hoc capitulū sit sup̄fluū in secūdo capitulo huius ꝯcluserit Arꝫ. figurā astroꝝ esse spericā. Rn̄det ꝙ Arꝫ. posuit illud tanquā correlariū sequēs ex dictis: nō q: principaliter intenderet de isto determinare: sed in isto caᵒ vult de illo principaliter inquirere p doctrinales rōnes: ⁊ per rōes naturales.

Quoniam .n. ostensum est: q: nō nata sunt moueri per se ipsa: natura āt nichil irōnabiliter neq̄ frustra facit palam quia ⁊ figuram talem dedit immobilibus: que minime est motiua: Minime autem est motiua spera ꝓpter nullum habere organum ad motum: apalam q: sperica utiq̄ erunt mole.

Hic ꝓbat cōclusionē per tres rōes: ibi secūda adhuc autem: ibi tertia itaq̄. De prima intēdit istā rōnem: illam figurā debent habere astra que ē maxime ienepta ad motū localē per se sed figura sperica ē huiusmodi: gᵒ ⁊c. maior est nota ex dictis in secundo capitulo: vbi dicebat̄ ꝙ stellis nō debetur p se mot' localis: iō cum nā nihil faciat frustra debet stellis figuraʒ maxime ineptā ad motū localē q: si dedisset aliaʒ figurā illa fuisset frustra: ⁊ minor pʒ q: figura sperica determinat corpus i quo est ad esse sine organis ad motum localē deseruientib' q̄re cōcluditur ꝙ astra ſm magnitudinē sunt figure sperice. Intelligendū ſm Auer. q: dicit Arꝫ. nā nihil irrationabiliter ⁊c. q: si astra mouerent̄ per se ipsa motu locali cū sint corpora aīata nā fecisset ociosū ⁊ male cū nō dedisset ipsis instrumēta ad motū localem ex se vt fecit aīalibus. Intelligendū secundo ꝙ si figura sperica esset apta ad aliquē motū maxime cēt apta ad motū circularē mobile .n. circulariter dʒ nāliter habere figurā sphericā sʒ tn̄ iter oēs figuras esse maxime inepta ad motū progressiuū. Unde talis figura debet corpori oīo imobili per se tam motu circulari quā recto.

Adhuc autem similiter quidē omnia ⁊ unum. Luna autem ostenditur per ea que circa uisum quoniaʒ sperica. Non .n. utiq̄ fieret crescens ⁊ deficiens plurimum quidem lumbaris aut amfriticos simul autem dicotomos. Et iterum per astrologica quia non utique essent solis ecclipses lunulares.

Probat idē per secūdā rōnem que sumitur ex inductiōe: ⁊ arguit sic lūa ⁊ sol ⁊ reliq̄ue huiusmodi sunt figure sperice ergo ⁊c. ꝯñā tenet p inductionē: ⁊ ans Arꝫ declarat de luna semp .n. p visuʒ ꝑcipimus ꝙ est sperice figure ⁊ tā qn̄ tota est illuminata quā qn̄ nō. Hoc etiam apparet p eclipsim solis q: semper videmus soleʒ eclipsari sperice: cū semp eclipsetur ſm figurā coronalem: dicit etiam hoc patere ex astrologia. Expone lumbaris .i. i maiori parte obscurata ⁊ i minori illuminata: aut āphiturcos idest in maiori parte illuminata ⁊ in minori obscurata: aut dicotomos .i. equaliter illumiata ⁊ obscurata. Intelligendū ſʒ Auer. ꝙ illud qd̄ apparet

ꝺe illuminatione lune ꝗ̃ primo apparet arcualis ꝺe
iꝺe ſemicircularis ⁊ poſtea circularis cõplete ſigni
ficat ꝙ illuꝺ corpus qꝺ̇ viꝺem⁹ ⁊ perfecte ſpericũ
⁊ nõ alterius figure. Intellgꝺnꝺũ 2° ꝙ etiã illuꝺ
qꝺ̇ appet ꝺe eclipſi ſolis .ſ. ꝙ eſt arcualis ſignificat
ꝙ ſol ⁊ luna ſũt figure ſperice: q2 ꝯũ ꝺue ſpere ſe ſe
cant talis interſecatio eſt ſperica ⁊ neceſſario fit
figura coronalis aut arcualis cõtenta ꝺuobus cir
culis quoꝝ vnus eſt ſectio cõmunis ꝺuab⁹ ſperis
⁊ alius eſt interſecatio circuli qui ē i ꝯuexo ſpere.

Itaque ſi quidē unum tale. plam q2 ⁊ utiq3 alia erunt ſperica.

Probat iꝺē per tertiã rõem que ꝯcluditur ex ra
tione ſecũda: ⁊ arguit ſic ꝺe vna ſtella ꝯcluditur ra
tione ꝙ eſt figure ſperice: ergo etiam ꝺe oĩbus: añs
p3 ꝺe luna: ⁊ ꝯñam ꝺeclarat cõmētator. Intelli
genꝺũ ſm cõmentatorem ꝙ iſta rõ eſt funꝺata ſup
hoc ꝙ oĩa corpora celeſtia ſũt eiuſꝺē nature ſ3 ſpe
ciem ita ꝙ ſũt ſolum numero ꝺifferentia: vt ꝺictu3
fuit ſupra: quare ſeq̇tur ꝙ illuꝺ qꝺ̇ eſt eſſētiale vni
ſtelle eſt etiã eſſentiale alteri: cum ꝺebeat ꝯuenire
omnibus inꝺiuiꝺuis eiuſꝺē ſpēi: ⁊ iꝺ̄ cũ figura fit ꝺ̇
rebus eſſentialibus corporibus celeſtibus ſũt ani
mata: p3 ꝙ ſi figura ſperica ꝺebetur vni aſtro ꝺebe
tur etiã oĩbus alijs.

Sextu3 capitulũ ſecũdi tractatus ſecũdi libri ꝺ̇ ce
lo ⁊ mũꝺo i quo ſoluũtur aliq̃ queſtiones.

Duabus autem queſtionibus entibus de quib⁹ merito utiq3 quilibet dubitabit tentãdum dicere

Hoc eſt ſextum ⁊ vltimũ capitulũ huius tracta
tus in quo poſt ꝗ̃ Ariſ. in quinto capitulo ꝺetermi
nauit ꝺe figura aſtrorum. Nunc mouet ⁊ remouet
ꝺuas queſtiones ꝺifficiles. ⁊ primo permitit inten
tionē ſuam. 2° excuſat ſe a ꝺeterminationē taliu3 3°
mouet qõnes quarto ſoluit eas ibi ſecunꝺa quoꝺ
viꝺetur ꝺignũ: ibi tertia aꝺhuc autē in multis: ibi
quarta: ſeꝺ nos. De prima ꝺīc ꝙ temptanꝺũ eſt ꝺi
cere ꝺe ꝺuabus qõnibus ꝺe quibus ꝓꝑ earũ ꝺiffi
cultatem h3 merito quis ꝺubitare.

Quod uidetur dignum eſſe reputantes promptitudinem magis imputari uerecundie quam audatie: ſi quis ꝓpter philoſophiam ſtare: ⁊ paruas ſufficiens diligit. de quib⁹ maximas habemus dubitationes.

Quoꝺ viꝺetur ꝺignũ. Nunc excuſat ſe a ꝺeter
minatiõe taliũ quõnum ꝺifficiliũ: q2 ꝺiceret aliquis
viꝺetur ꝙ Ariſ. ſit preſũptuoſus in ꝺeterminanꝺo
talia ꝺifficilia: ꝺicit ergo ꝙ viꝺetur ꝺignu3 ꝙ repu
tantes hanc ꝺeterminationē eſſe promptituꝺinem
quanꝺã ꝓꝑ ꝺifficultatem ꝺeberet hoc magis vere
cunꝺie ꝗ̃ auꝺacie imputari: ⁊ rõ eſt quia pertractã
tes ꝺe aliqua re in aliqua ſcientia: puta i phia ⁊ ꝺe
ligentes perfectam ꝺeterminationē in ea nõ habēt
ꝓmittere queſtiones ꝺifficiles in talibus q2 eſſet ve
recunꝺia. Intelligenꝺũ ſm Auer. cõmēto. lx. ꝙ
cã ꝺifficultatis harũ queſtionũ ꝺifficiliũ ꝺe corpo
ribus celeſtibus eſt ꝺuplex. Prima eſt q2 ꝺe talib⁹ q̃
ſtionibus ꝺe corporibus celeſtibus habemus pau
cas ꝓpoſitiones cu3 ſint a ſenſu maxime remota.
Secũꝺa eſt q2 tales ꝓpoſitiones ſũt equiuoce: na3
ſunt accepte aꝺ ſimilituꝺinē aĩalium inferiorũ cu3
corpora celeſtia ſint aĩata: que aũt cõpetunt ſupio
ribus ⁊ inferioribus cõpetunt eis equiuoce. In
telligenꝺũ 2° ꝙ ꝺe talibus queſtionibus ꝺifficilib⁹
habem⁹ ꝺicere ſm potentiã noſtrã. Unꝺe ꝺe qua
libet re ꝺe qua quibus ſpeculatur habet ꝺicere ſ3
nãm ſpeculantis ⁊ nõ ſemꝑ ſm nãm rei ꝺe qua cõ
ſiꝺerat q2 in pluribus rebus ñ poſſum⁹ ꝺicere niſi
ſm potentiã nr̃am ⁊ non ſm nãm rei cum ſint ab i
tellectu ⁊ ſenſu remota. Intelligenꝺu3 3° ꝙ quã
uis ꝺemonſtratio ꝺe talibus ſuperceleſtibus nõ ſit
perfecte fiꝺei cum ſint min⁹ certa nobis ꝗ̃ hec res
inferiores tñ ille ꝺemonſtrationes ſunt nobiliores
⁊ ꝺigniores q2 ſubiectũ eaꝝ eſt valꝺe nobile ⁊ mul
to nobilius hĳs inferioribus ꝺe quibus habem⁹
maiore3 certituꝺinē. Unꝺe ⁊ habetur in ꝓhemio
ꝺe aĩa ſcie nobilitantur nobilitate ſbi.

Aduc autem multis exiſtentibus talibus non minime mirabile: propter quam quidem cauſam ſemper plus diſtantia a prima latione mouentur pluribus motibus ſm inter media. plurimis.

Mouet qõnes primo primã ſecũꝺo ſecũꝺã: ibi
⁊ hoc itaq3. Prima in ꝺuas q2 primo mouet q̃ſtio
nē. 2° arguit aꝺ ptes ibi ſecũꝺa rõnabile. n. De p
ma mouet iſtã qõne3: cũ ſint mlta corpora celeſtia
quoꝝ quoꝺlibet mouet pluribus motibus viꝺet
mirabile ꝓꝑ quã cãm orbes celeſtes quanto plus
ꝺiſtant a p° orbe nõ mouent pluribus motibus: ſ3
orbes intermeꝺĳ plurib⁹ motib⁹ mouet ꝗ̃ ꝺiſtãtes.

Rationabile utiq3 uidebitur eſſe primo corpore una latio latione ꝓpinquiſſimum minimis moueri motibus puta duobus. habitum autem tribus aut aliquo alio tali ordine.

Arguit aꝺ partes. ⁊ primo aꝺ vnã ſecunꝺo aꝺ
aliã ibi: nunc aũt. De prima ꝺicit ꝙ rõnabile vi
ꝺetur ꝙ quanto ſpera aliqua eſt propinquior ꝓmo
mobili tanto paucioribus moueatur motibus: et
rõ eſt q2 quanto aliquiꝺ eſt ꝓpinquius alicui pri
mo viꝺetur ꝙ magis ꝺebeat aſſimilari ei ei ꝗ̃ illuꝺ

qō est magis q̄ remotum: cū g° primū mobile moueatur vno solo motu videtur rōnabile q̄ spera illi motui cōtigua moueat ad plus duobus motib⁹ ⁊ spera imediate sequens illa trib⁹ ⁊ sic ſm ordinē.

Intelligendū ſm Auer. q̄ audiens istam qōnem ⁊ illud qō dicetur de ea. debet habere magnam sollicitudinem in videndo mirabilia nature q̄ sūt plura ⁊ diuersa ita q̄ hec qō ē de numero mirabiliū.

Intelligēdū secūdo q̄ abreuiatio sermōis Ar. est querere quare orbes remoti a primo orbe vt solis ⁊ lune paucioribus motibus mouent ⁊ illi propinqui mouentur pluribus motibus cuius oppositum dz ⁊ esse per rōem habitā in textu

Nunc autem accidit ɔtrarium: paucioribus. n. sol ⁊ luna mouētur motibus quam erraticorum astrorum quedam quamuis longius a medio ⁊ propinquius primo corpori super ipsis.

Nūc aūt arguit ad aliā partē qōnis ⁊ primo facit rōem. 2° declarat quoddā dictū in rōne ibi secūda: palam aūt. De prima dicit q̄ ɔtrariū argumēti facit statim pz ad sensū: qm̄ sol ⁊ luna vident moueri paucioribus motibus q̄ aliquis aliorum planetarum qui magis appropinquant primo mobili.

Palam autem hoc de quibusdam etiam uisu factum est. Lunā. n. uidemus dico tomam quidē existentē sub intrantem autem astrorum martem ⁊ occultatum quidem secundum nigrum ipsius: exeuntem autem secundum clarum ⁊ lucidum. Silr autem ⁊ de aliis astris dicunt. qui dudum obseruauerunt ex plurib⁹ annis egipti ⁊ babilonii a quibus multas credulitates habemus de unoquoque astrorum:

Declarat quoddā dictū in rōe vz q̄ luna est magis remota in p° mobili q̄ aliquis ali⁹ planeta: ⁊ p° Ar. hoc declarat quantū ad martē. 2° quantum ad alios planetas ibi: similiter aūt. De prima declarat q̄ luna est ifra martē: ⁊ dicit q̄ hoc pz ex visu: qm̄ visū est aliquando luna existēte semi obscura ipam supponi perpendiculariter marti: ⁊ ſm partē eius obscuram occultare: ⁊ eclipsare nobis martē ipsa aūt recedente visus est mars effici clar⁹ ⁊ lumosus ⁊ hoc nō posset accidere nisi luna esset iferior marte. Similiter aūt ostendit idem de aliis planetis. s. q̄ luna sit inferior eis: ⁊ hoc de mēte astrologorum de egipto ⁊ babilonia a quib⁹ dic̄ nos habuisse multas crudelitates ⁊ experientias: ⁊ ipi dixerunt q̄ luna est inferior planetarum. Intelligen ſm Auer. q̄ rōes phi fūdātur super h° qō dicebāt antiqui astrologi. s. q̄ luna que est infimus planetarum habet tantum tres motus: ⁊ sol qui imediate sequitur luna in ordine habet plures: ⁊ sic vltra de aliis planetis: cuius oppositū deberet esse: vt pz ex habitis superius in textu. Intelligendū 2° q̄ ptolomeus ⁊ astrologi moderni dicunt: alter dē motu lune ⁊ de ordine solis q̄ antiqui ponunt. n. q̄ sol sit in medio aliorum planetarum: vt ad oēs possit suum lumen diffundere sic q̄ habet tres planetas superiores se ⁊ tres inferiores vt tactū fuit superius. Dicūt etiā q̄ lūa habet duos alios motus vltra tres nominatos superius ⁊ istorum vnus dicitur distātia duplicata: ⁊ aliis dicit motus verificationis: ⁊ ſm h° luna moueretur pluribus motibus aliis planetis: ⁊ subdit cōmentator q̄ hoc dictū ptolomei nō erat famosū tempore Ar. ⁊ q̄ forte ptolome⁹ cognouit illud ex astrolabio vel aliis instrumētis. Intelligendū tertio q̄ qō ista fundatur super hoc q̄ ordo planetarum: ⁊ motus eorum sit illo mō quo ordinauerunt antiqui babilonici ⁊ egiptiaci. Unde oēs phi antiqui ⁊ moderni cōueniūt in h° q̄ luna est infim⁹ planetarū: sed de ordine ⁊ situ aliorum est diuersitas: ⁊ similiter de motibus lune.

Et hoc utique itaque merito dubitabit utique aliquis. ⁊ ꝓpter quam causā in prima quidem latiōe tanta estrorum mltitudo. ut arithmeticorum esse uideat ois ordo. In aliis autē unam solum singlare. Duo autē aut plura non uident in eadē infixa latione.

Nunc mouet secūdā qōnem: ⁊ duo facit. primo mouet qōnem. 2° reddit cās quasdam difficultatis harum qōnum ibi secūda: de hiis quidē igitur. De prima dicit q̄ est alia qō quare in octaua spera ē tāta multitudo astrorum vt videatur quasi excedē oēm ordinē ⁊ multiplicationē astrorum: ⁊ in aliis orbibus nō est nisi vnū astrū: ⁊ neque duo neque plura astra videntur esse infixa in aliis speris. Intelligendum ſm Auer. cōmēto. lxi. q̄ ista qō est difficilior q̄ prima: ⁊ cā pōt esse: qz non pōt sciri rō nec cā multitudinis astrorum: nec cognosci multitudo illorum qz excedūt quasi oēm ordinem. Intelligendū secūdo q̄ propter difficultatem huius questionis Ar. solum rō causatus de ista qōne vt velit inuere cōmētator q̄ nō pōt perfecte sciri ista qō: ⁊ iō dicit Ar. q̄ nobis ostendit ex suis dictis q̄ in hac qōne nulla cadit demonstratio.

De hiis quidē igit quare bene se ha

bet: ⁊ ad eadē q̄ plus inteligētiam.

Nunc Ar. ostēdit cās quasdā difficultatis harum qōnū: ⁊ tria facit. primo premittit quoddaʒ. secundo reddit cās: tertio cōcludit ibi secūda: ⁊ q̄dem modicas: ibi tertia: tñ ex his. De prima dicit q̄ pp difficultatē harum qōnuʒ earum inuestigatio spectaret ad altiorē intellectū quā sit intellectus humanus. Aliter tñ introducit fm mentē cōmentatoris exponentis translationē antiquā ⁊ dicētis q̄ bonū est querere de hijs qōnibus qr facit ad subtilationem virtutis intellectiue dato q̄ sint difficiles. Un̄ cōmētator dicit q̄ quāuis hec qōnes sint difficiles tñ si vtamur in eis principijs nālibus non egredietur ista speculatio de eis nālem speculationē.

Et quidem modicas habentes causas et tanta elongatione distantes ab his que circa ipsa accidentibus

Nunc ponit duas cās difficultatis prima ē paucitas causarum ⁊ pportinonū de hijs vt dictū ē i pncipio alterius cōmēti: qr talia sūt maxime remota a sensu nr̄o: scd̄a cā ē q: accidentia taliū celestiū sūt valde diuersa ab accidentibus istorum inferiorum: ⁊ in nobil tate multum excedunt ea. ⁊ q̄ eis sūt ꝯn̄a de illis dicuntur equiuoce: mō ab accidentibus iferiorū suminus cognitionem de accidentibus superiorum quare ⁊c̄.

Tamen ex his contemplantibus nichil irratiōabile utiq; uidebitur esse quod nunc dubitatur.

Concludit ⁊ dicit q̄ dato q̄ iste qōnes sint valde difficiles tñ si ꝯtemplabimur de hijs p nālia pncipia nō videbitur irrōnabile illud qd̄ dubitamꝰ.

Sed nos ut de corporibus ipsis solis ⁊ solitarijs ordinem quidem habentibus inanimatis autē omnino perquirimus. Oportet āt tanquam participantibus existimare actione ⁊ uita: sic enim nihil uidetur preter rationem esse accidens.

Duas qōnes prius motas soluit. ⁊ pº primam scd̄o secūdā ibi: de dubitatiōe. prima in duas pmo pmittit quoddā scd̄o exequit soluēdo ibi: videtur aūt. De prima dicit q̄ nos ꝯsiderātes de naturis corporum celestiū puta solis ⁊ lune ⁊c̄. nō pquirimus de eis absolute vt corpora sūt: sʒ oportet de eis cōsiderare vt sunt aīata pticipantia actione ⁊ vita: ⁊ subdit q̄ sic perquirendo de eis nō videbitur iconueniens accidere nec aliquid pter rōnē de illis qōnibus. Intelligendū fm Aue. q̄ cognitio nostra de corporibus celestibus debet esse vt sūt aīata: et solū hº mō est nobis possibilis. Un̄ si essemus oppinati de eis tm̄ vt sūt corpora: nō eēt de eis cognitio nobis possibilis ⁊ cā est qr corpora celestia sūt mobilia quā corpora iferiora quorum aliq̄ sūt aīta: ⁊ nobilius aiato necessario dʒ esse aiatuʒ: ex quo habet q̄ corpora celestia sūt aīta ⁊ viuētia ⁊ habētia opērationes aīales: ex quo vlterius sequit q̄ motꝰ eorū magis debent dici aīles ⁊ voluntarij quā nāles distinguendo nāle ꝯ voluntariū. Intelligenduʒ scd̄o q̄ ex motu corporum celestiū ⁊ ex eorum figura determinata: cognoscimus ea habere aīam ⁊ eē viuētia: vt arguatur sic. Oē q̄ est determinate figure habens per se motū in loco est aiatū celū est huiusmodi gº ⁊c̄. maior nota qr terminatio motus ⁊ figure est ab aīa: qr in inaīmatis nō est per se motꝰ nec determinata figura: ⁊ subdit q̄ hec inuestigatio ē a posteriori: ⁊ qr. Un̄ nālis hʒ pbare celū esse aiatuʒ ex parte corporis celestis ⁊ a posteriori: sed methaphisicus hʒ hoc pbare a priori ⁊ ex pte intelligentiarum mouentium.

Uidetur autem optime quidem habenti existere q̄ bene sine actione ppinquissimo autē per paucā: ⁊ unā his āt qui longius per plures quemadmodum in corpore. Hoc quideʒ neq; exercitatum bene habere. Hoc autem modicum deambulans. hoc āt ⁊ cursu indiget ⁊ lucta ⁊ pugna.

Nunc exequitur soluendo primā qōem: ⁊ duo facit. pº oñdit cām quare primū mobile mouet vno solo motu: alie vero spere pluribus mouētur motibus. 2º reddit cām quare sperarum inferiorum alique mouentur paucioribus motibus quā intermedie q̄ minus distant a primo mobili: ibi secūda: iteruʒ aūt alteri. De prima intendit istā ꝯclusionem suprema spera rōnabiliter debet moueri vno solo motu alie vero pluribus: pbatur sic suprema spera est ppinquissima pºenti et prime cause ⁊ alie spere sunt remote gº conclusio vera: añs ꝓsupponitur tanq̄ notū: ⁊ ꝯn̄a tenet qr primus motor ē primo imobilis nec indiget aliquo motu: modo illud qd̄ est propinquius pºmotori dʒ participare minori actione qr minus distat ab eius perfectione: ⁊ illud qd̄ ē remotius dʒ habere plures actiones vt perficiatur ⁊ hoc declarat p exemplū dicēs: q̄ ita debet imaginari de corporibus celestibus sic de aīalibus hic existentibus: nā reperit hō qui est maxime ppinquus optime sanitati in sua spē: ⁊ quidā qui est magis remotꝰ: ⁊ quidā q̄ est maxime remotꝰ: primus hō indiget modica actiōe vt fiat optime sanus: secūdus med o mō: tertius vero indiget maximo labore et exercitio. Intelligendū q̄ ex illa lr̄a. Uidet autē optime habenti existere bn̄ sine actiōe: aliq̄ trahūt q̄ prima cā nō concurrat actiue ad effectus q̄ producuntur: sed solum vt finis. Sed tenēdo opposi

tum pōt illa littera sic expōl. Uidet aūt optime habenti existere bñ sine actione.s.qua indiget propter se τ sui pfectionē:cū q̄ stat ꝙ idiget actione pp aliud. Intelligendū secūdo ꝯm Aue.cōmento.lxij.ꝙ exemplū Arꝫ.dat intelligere ꝙ primū celum qō est nobilissimū inter corpora celestia acq̄rat nobilitatem i illo genere vnica actione:τ qō est valde remotū ab illo acq̄rit magna actione:vel nō acquirit:τ que intermedia indigent operatiōe media ꝓportionabiliter. Intelligendū 3° ꝯm Auer.ꝙ iste sermo nō est vlr verus ꝯm scientiā ptolomei:qꝛ ꝯm eū lūa q̄ maxime distat p° mobili mouet quiqꝫ motibus duobus generalib':τ trib' specialib'. Mercurius aūt q̄ est propinquior primo mobili mouet nouē motib'. Ceteris aūt planetis excepto sole tribuit octo motibus. Sed hoc hꝫ videri in theōrica planetaꝝ. Et in sequendo hanc sniam oportet dicē ꝙ sucessio corporū celestiū in nobilitate nō dꝫ sūmi ꝯm coꝝ ordinē in situ τ distantia a p° ente:sꝫ soluꝫ ꝯꝫ ordinē motuū coꝝ i paucitate vl pluralitate:vt ꝙ illō qō mouetur paucioribu' motib' sit nobili':τ qō mouet pluribus sit minus mobile:τ ꝯꝫ h° spera lune eēt nobilior spa mercurij alter.n.eēt iposibile.s.acquirere nobilitatēꝫ optimā neqꝫ pluribus neqꝫ paucioribus motibus ꝯñs est impossibile qꝛ sol est nobilior planetaꝝ:τ ꝯña tenet qꝛ siue sol ponat imediate supra lunā vt vꝫ vele phūs:vel imediate supra venerē vt vult ptolomeus:sūt aliq̄ planete supra ipꝫ:vt saturnus iupiter τ mars q̄ mouēt pluribus motib':τ simil̄r sub ipo si ponat supra venerem:vt venus τ mercurius:τ sic ex ordine i situ ñ debet accipi nobilitas:qꝛ tūc saturnus esset nobilior sole:sꝫ dꝫ accipi ex multitudine aut paucitate motuum.

Iteꝝ autem aliquando neqꝫ quantunqꝫ laboranti hoc utiqꝫ adhuc existet bonum.sed alterum aliquid.

Nūc Arꝫ. ostendit quare alique spere inferioes puta solis τ lune mouentur paucioribus motib' ꝙ̄ spere intermedie:τ primo premittit quedā necessaria.2° applicat ad ꝓpositū.3° ponit solutionē qōnis:ibi scōa:hoc quidē:ibi tertia τ ꝓpter h°. Prima in duas qꝛ p° ꝑmittit aliq̄ necessaria:scōo addit alia specialiora ibi:pp qō.prima in tres sic tria necessaria ꝑmittit ibi scōa:ē aūt:ibi tertia τ iterū. De prima dic̄ qꝛ ꝑmissū est ꝙ sūt multa que distāt ab optimo fine quoꝝ quedā illū attingunt sine labore:quedā pauco τ quedā multo:nūc aūt dico ꝙ sunt multa q̄ quātūcūqꝫ laborent nūꝙ̄ possūt attingere illū fineꝫ:sed forte illud qō est ꝓpinquū illi et preuiū ad ipsū:sicut verbi gratia corp' egꝝ simpl'r nō pōt acquirere optimā sanitatē ꝙ̄tūcūqꝫ laboret sed acquirit sanitatem q̄ est dispositiua ad optimā:τ ita i ꝓposito dicet infra de terra cū sit ifimū elem̄ toꝝ ꝙ ponit vilissimū eoꝝ τ sine motu τ actione.

Est autem dirigere difficile aut multa aut multotiens:puta mirias astragalos chios iacere difficile:sed unuꝫ aut duo facile.

Premittit scōm dicens ꝙ ceteris pribus difficilius ē dirigere τ ꝑtractare plura ꝙ̄ vnū:aut vnum multotiens ꝙ̄ vna vice tantū:τ dat exēplū vt puta proicere multa pōdera i vno loco est difficile:sed ꝓicere vnū aut duo est facile.

Et iterum quando hoc quideꝫ indiguerit huius gratia operari:hoc autem alterius τ hoc alterius.in uno quidem aut duobus facile adipisci. Quanto autem utiqꝫ per plura difficilius propter quod oportet putare astroꝝ actionem esse talem qualis quidem animalium τ plantaꝝ. Etenim hic hominis plurime operationes multorum enim eorum que bene possunt adipisci:ut τ mlta operentur τ alioꝝ gratia. Qō autem ut optime habens nihil idget actione est enim ipsū ꝙ cuius gratia. Actio autem sēper est in duobus.et cuius gratia sit:et ꝙ hui' gratia. Aliorum āt aialium paucioreſ plantarum autem parua q̄dam τ una forte.aut.n unum aliq̄d est quo sortietur utiqꝫ quemadmodum τ hō aut:τ multa omnia ꝑuia sunt ad optimum.

Premittit tertiū dicēs ꝙ cū aliq̄d idiguerit opari gratia aliqui' finis τ oꝫ opari p° gr̄a vni' itermedij τ postea alteri':τ sic vltra:q̄nto p plura itermedia id fiat tāto opatio ē difficilior q̄nto āt p pauciora tāto facilior. Intelligēdū ꝯꝫ Aue.ꝯmēto.lxiij. ꝙ abreuiatio ꝯmōis Arꝫ.stat i h° ꝙ illud qō acq̄rit pfectioneꝫ aliquā vna actiōe est nobili' quā illō ꝙ acq̄rit eandeꝫ plurib' actiōib':τ rō est qꝛ illud facil' acq̄rit illā pfectioneꝫ:cū vna actio sit facilior ꝙ̄ plures τ h° est signū ꝙ illō min' distat ab illa pfectione ꝙ̄ si id p plures actiōes faceret. Propi qō nūc ꝑmittit alia sex necessaria:quoꝝ ꝑmū est ꝙ debes existimare ꝙ actiōes astroꝝ sūt similes actionibus plantarū τ aialiū iferioꝝ. scōm est ꝙ hō iṫ cetera

aialia h3 plures opatiões: qz nõ solũ operat pp se sed etiã gratia multoꝝ alioꝝ: tertiu3 est ꝙ illud qd est oppositum absolute non indiget aliqua actione qz ipsum est vltimum optimu3 gratia cuius oia alia fiunt. Quartum est ꝙ ad omnem actione3 concurrunt duo .s. finis gratia cuius quia aliter actio esset frustra ꝛ ordinata ad illũ finẽ que sunt preuia ad ipsũ qz aliter actio nõ poss3 fieri perfecte quintũ ẽ ꝙ paucioꝛes sũt actiones alioꝝ aliũ qua3 hois Sextũ est ꝙ planetaꝝ sunt pauce operatões ꝛ forte vna tantũ .s. operatio nutricationis. Et subdit ꝙ breuiter est dicere ꝙ aut in vniuerso ẽ quoddã optimũ quo cuncta sortiunt inter cetera inferioꝛa maxime. hõ aut qz sunt multa preuia ad illud quo sortiũtur ea que nõ habent ita pfectas operationes vt homo

Hoc quidem igit h3 ꝛ participat optimo hoc autem attingit ꝓpe per paucos motus hoc autẽ per m̃ltos hoc autem neq3 participat. sed sufficiens ad ꝓpe extremo uenire:

Applicat ad ꝓpositũ predicta necessaria ꝛ tria facit primo qd dictum est so dclarat per exemplũ. tertio concludit. ibi secunda puta si ibi terra maxime quidem. De prima. dicit ꝯgregando in sũma ꝓpões pmissas vt dic ꝯmentatoꝛ ꝛ itendit ꝑ. solutõe qõis cũ q̃rebat q̃re p̃mũ mobile mouet vno solo motu ꝛ aliqua spe extreme paucioꝛibus mouent motibus ꝙ intermedie. Respondet ꝙ illud ẽ pp ordinẽ in entibus vniuersi in pfectiõe. qm̃ quedã sunt entia perfectissima que attingũt optimũ finẽ sui fatis. prope ꝛ quedã attingunt illũ finẽ p paucas actiões quedã per multas ꝛ quedã sunt que nõ attingunt ad illud optimũ sed appropinquare possũt quodãmõ veniẽdo ad mediũ ꝑm igit ordinẽ ipfectõne in entibus vniuersi ipsi exercerent paucioꝛes vel plures operationes. vt in dubio declarabit.

Puta si sanitas finis hoc q̃de3 utiq3 semper sanum. Est hoc quidem extenuatum hoc autẽ currens ꝛ extenuatum hoc autem ꝛ aliud aliq̃d operãs currendi gratia quare plures motus Alterum autem non põt ad sanari peruenire sed ad currere: solum aut extenuari: ꝛ hoꝝ alterum finis ipsis.

Hoc declarat per exemplũ dicens si sanitas sit optimus finis tunc corpus optie sanum est illud qd nõ indiget actione aliq. aliud est corpus qd est aliq̃liter distans ab optima sanitate ꝛ illud indiget plurali actiõe ꝛ aliud est qd magis distat ꝛ illud adhuc pli indiget actione vt acquirat optimã sanitatẽ sed aliõ est qd ñ põt fieri optime sanũ põt tm̃ venire ad aliqd mediũ rõe cui9 melius se habebit ꝙ ante. ꝛ subdit ꝙ taliũ entiũ q̃rto mõ dictoꝝ alius est finis ꝙ finis optimus p̃rio datus.

Maxime quidem .n. illo. sortiri fine optimo omnibus si autem nõ semper meli9 erit quanto utiq3 propinquius sit optimo

Concludit ꝛ dicit ꝙ in rebus optimũ est sortiri optimo fine: ꝛ si nõ possunt sortiri optimo saltẽ meli9 est sortiri eo quod est melius ꝛ optimo propinqui9
Intelligendum ꝑm Auer. ꝯmento. lxiiij. quia dictũ ꝙ entia attingunt nobilitatem optimam quedã per plures ꝛ quedam per paucioꝛes actiones qd attingere finem optimũ per paucioꝛes operatiões cõpetit superioꝛibus. sed attingere per plures inferioribus. Intelligendum secundo ꝙ entia non agũt suas actiones nisi vt assimilentur perfecte nobilitati que est deus secundum tamen ꝙ in eoꝝ3 natura est acquirere de tali assimilatione. Intelligendũ tertio ꝙ Arꝫ. hic tangit tres fines. primus est optima nobilitas que non acquiritur nisi per vna3 actionem ꝛ talis vni soli conuenit secundũ est finis ꝓpinquioꝛ qui. acquiritur diuersis actionibus ꝛ pluribus. tertius est finis imperfectus qui pauca actione acquiritur vt est perfectio planetaru3 ꝛ brutoꝝ.

Et ꝓpter hoc terra quidem totaliter non mouetur ꝓpinqua. autem paucis motibus non enim attingunt ad extremum sed usque quo possunt sortiri diuinissimo principio. Primum autem celum confestim sortitur. per unum motum Que autem in medio primi ꝛ extremoꝛum. Attingunt quidem per plures ãt attingunt motus:

Nũc Arꝫ. ꝓponit solõe3 qõis p̃rie ꝛ p̃rio p̃teritit ꝙ t̃ra ñ h3 aliquã actionẽ: neq3 mouet qz ẽ vilissima nec põt appropiq̃ri optio. iõ nõ idiget actõe. ad ꝓpositũ ergo cũ q̃rit q̃re supma spa vno solo motu mouet rñdet qz ei9 nã ẽ maxie ꝓpinq̃ p̃io iõ idig3 pauca actõe ꝛ cũ q̃rebat q̃re spe iferioꝛes mouẽt motibus paucioꝛib9 quã intmedie rñdet qz sũt ꝓpiquioꝛes enti vilisſmũ iõ pauca actiõe idigẽt cũ nõ possint attingẽr optimũ finẽ s3 finẽ iferioꝛẽ. s3 spe intmedie qz possũt attigere optimũ finẽ õbẽt moueri plurib9 motib9 Intelligẽdũ ꝑm Auer. cõm. lxvj. ꝙ qz t̃ra maxie distat ab optio pp ei9 vilitatẽ. iõ nõ acquirit suã nobilitate3 cũ sit valõ pauca nisi p paucã actõe3 vl nullã s3 alia elemẽta cũ sint nobilioꝛa ipsa t̃re acquirũt suã pfectõe3 p motũ ꝛ opatõe3 ꝛ maxie ea q̃ mouẽt circulariũ vt ignis ꝛ aer aq̃ ẽt acq̃rit suam pfectionem ꝑ motũ qz ex motu lune aqua mouetur ꝛ pficitur

Intelligēdū ẜo ꝙ Ar. hic inuit q̃tuoꝛ grad' entiū pꝛimus grad' est entis qȯ attingit optimum finem sine actione vt deus secundus est entis quod attingit primū finem modica actio vt pꝛimū mobile. tertius est entis quod attingit optimū finē plurib' actionibus vt aliq̄ speꝛe inferioꝛe. quartus est entium que non possūt illum finē attingere sed finē imperfectioꝛē ⁊ hec habent paucas operatōes aut nullas vt bꝛuta planete ⁊ terra. Pꝛo intellectu dictoꝛū occurrunt dubitationes pꝛima ē vtrū sit veruꝫ qȯ dixit Ar. vꝫ. ꝙ actiones astroꝝ sint similes motib' aīaliū ⁊ arguit ꝙ nō q2 in corporibus celestibus ⁊ eorum motibus nō est facilitas nec difficultas q̄a ibi nō est cōtrarietas aliq̄ inter motoꝛē ⁊. motū sed in aīalibus est ꝯrietas ergo nō est similitudo ꝙ autē in sup celestibus motū nō resistat motori pꝫ q2 talis resistentia esset frustra. cuꝫ quelibet potentiarū sup celestiū sit finita ẜꝫ durationē. Secūda dubitacio ē circa aliud dictū Ar. Utꝝ actōes hoīs sint plures actionibus alioꝝ aīalium ⁊ plantarū ⁊ arguit ꝙ n̄ q2 tunc sequeret ꝙ hō esset ens iꝑfectus alijs aīalibus ⁊ planetis ⁊ ꝯn̄a pꝫ quia dictum est ꝙ illȯ qȯ acquirit optimū finē paucioribus actōibus est nobilius quā illud quod ipsū acquirit plurilibus actionibus. Ad primā dubitationē r̄ndet cōmētator ꝙ resistentia inter motoꝛē ⁊ motū ē duplex quedā ꝑpꝛie dicta ⁊ illa nō reperit in corpoꝛib' celestibus vt ꝓbat argumentū quia ꝯria ꝑpꝛie sunt ad inuicē actiua ⁊ passiua ⁊ corruptiua. ẜo mō sumit ꝯtrarietas large pro quadā opiniōe q̄ est inter naturā eius qȯ est in actu ⁊ naturā eius qȯ est in potentia quia actus ponit potentie ⁊ isto mō reperit contrarietas in celestibus inter motorem ⁊ motū quia. motor ẜm ꝙ hui' ē in actu cū diffiniat ꝑ agere ⁊ mouere. ẜꝫ motum ē in potentia ex q̄ diffinit per pati ⁊ moueri

Ex quibus sequit ꝙ cū ꝯtrarietas isto 2° mō reperiatur in sup celestib' ꝙ in illis quilibet mot ⁊ motū suū mobile nō q̄ntūcunq3 velociter sed dterminata nec mouet qȯlibet mobile indr̄ter ẜꝫ dterminatū ꝑpter resistentiā mobilis ad motoꝛē eē determinatū sic in istis inferioꝛib' ⁊ sic aliquo mō cadit. similitudo Sequit vlterius ꝙ talis ꝯrietas q̄ est i supcelestib' inť motoꝛē ⁊ motū est maioꝛ q̄to motū mouet pluribus motibus q2 quāto aliqȯ coꝛpus celeste mouet pluribus motibus tanto indiget pluri actōe pp talē resistentiā maioꝛē ⁊ quanto mouet paucioꝛib' motibus tanto videt esse minoꝛ resistentia cū indigeat minoꝛi actiōe. Sequit 3° ꝙ quanto rōe talis resistentie actio fuerit minoꝛ tanto motu est faciliꝛ ⁊ quanto actio fuerit maioꝛ tanto motus est difficilioꝛ ad ẜam dubitationē respondet ꝯmētatoꝛ ponēdo talē diuisionē ꝙ hō pōt cōparari ad entia habētia pauciores operationes dupliciter quia aut ad habētia paucioꝛes operationes ipso que tn̄ pn̄t attingere ꝑ illas illum optimū finē quē homo potest attingere qui finis ē deum intelligere ⁊ speculari. ⁊ ista entia sunt intelligentie que indigent paucis operartiōib' pro illo fine. alio modo pōt conparari hō ad habentia paucioꝛes operatiōes per quas nō possunt attingere optimū finē sed solū aliquod pꝛeuiū ad ipsum ⁊ talia sunt animalia bꝛuta ⁊ planete. Cū ergo dicit Ar. qȯ quanto aliquid mouet paucioꝛibus actionibus ⁊c. intelligit solum de attingentibus optimū finē sed dum loquit de hoȷ̄ine ⁊ brutis loquit taꝫ de attingentibus optimū quā de attingentib' preuium ad ipsum. Ex quibus sequit ꝙ hō habet plures operationes alijs aīalibus quia fit possibile per illas ipsū attingere finem nobilioꝛē alijs aīalibus ⁊ propter hoc hō est perfectioꝛ alijs animalibus ⁊ nō ab soluit sed q2 habet plures operationes. Sequit etiam ꝙ ex dictis Ar. possunt haberi duo oꝛdines ꝑmus est oꝛdo entium que agunt pp optimū finē que quanto paucioꝛibus operationibus agunt tāto sūt nobilioꝛa ⁊ quanto pluribus tanto sunt minus nobilia. secundus est oꝛdo entium que quāto plurib' agunt operationibus tanto sunt nobilioꝛa. ⁊ quanto paucioꝛibus tanto sunt vilioꝛa ⁊ isti duo oꝛdines possunt reduci ad vnum ponendo primo entia. que participant optimo fine pauca actione ⁊ hec sūt nobiliora. Deinde alia que pluribus actionibus participant pꝛopinqua pꝛioꝛibus. tertio illa que. adhuc pluribus actionibus participāt. ⁊ in hoc gradu ponitur homo quarto ponēda sunt entia vilia que habent paucas actiones nec possunt attingere. finem optimū ẜꝫ aliqȯ pꝛeuiū vt bꝛuta ⁊ planete ⁊ hec fuit expositio temistij. sed alexander quē cōmentatoꝛ insequit voluit illos esse duos oꝛdies distictos quorū primus est coꝝ que participāt optīo fine ⁊ i pꝛio gradu ponūt illa q̄ illo pticipant paucis actōibus i ẜo vero que illo pluribus actiōibus participāt. Secūdus oꝛdo est entiū in cuius pꝛio gradu ponūt entia que acquirunt optimū finem pluribus actōib' i 2°vo gradu sūt entia illis ꝑpinqua que ꝑpter imperfectionē paucā vel nullā habent operationē vt terra ⁊ ista non attingunt optimū finē vt dictū est sed aliqȯ pꝛeuiū ⁊ iste scōus oꝛdo est ꝯtrarius pꝛimo dū itaq3. Ar. dicit ꝙ quanto aliquid attingit optimuꝫ finē paucioꝛibus actionibus illud est pfecti' intelligit d entibus pꝛimi oꝛdinis dū vero dicit ꝙ cū attingit pluralibus actionibus ē perfectius intelligit de entib' secundi oꝛdinis quare:

E dubitatione: autē q2 secundum primam quidem unam existentem lationē magna mltitudo ꝯstat astroꝝ. alioꝝ āt sigillatiꝫ unumquodq3 accepit ꝑprios mot'

Soluit ẜam qōem ⁊ duo facit q̄a p° resūit qōem 2° soluit ibi: pp vnūquidē D p° dic ꝙ vult dicere de dubitatōe illa vꝫ ppquidē ē ꝙ pꝛimū celū hēat tātū vnum motum ⁊ multitudinem astroꝛum alij autē oꝛbes non habent nisi vnum solum astrum cū hoc ꝙ habent plures motus

Propter unum quidem utiqꝫ: quis primum rõnabiliter existimabit hoc existere intelligere.n.oꝫ uite ꝛ principij uniuscuiusqꝫ multam excelentiã esse prime ad alias

Soluit qõnem ꝛ tria facit sicut tripliciter soluit ibi ꝭa erit autẽ:ibi terra:ꝛ adhuc:De prima dicit ꝙ primũ celũ habet multitudinẽ stellaꝝ qꝛ int omnia corpora celestia ꝭm excellentiã est principiuꝫ vite ꝛ conseruationis istorũ inferioꝝ ꝛ arguat sic:Illud ꝙ est ꝭm excellentiã principiuꝫ vite vnius. cuiusqꝫ rei viuentis debet habere magnã multitudinem astrorum sed primũ celũ est huiusmõi ergo ꝛc. maior est nota qm̃ orbes celestes influunt virtutẽ suã maxie per stellas qꝛ sũt principaliores partes orbiũ vt pꝫ in cõmento.ꝛ minor patet in littera. Intelligẽdũ ꝭm Auer.cõmento.lxviij.ꝙ primus orbis ẽ. causa in dando cuilibet rei viuenti vitã suã fortius quaꝫ aliquod aliud corpus diuinorum cũ sit perfectius corpus ꝛ ex consequenti dicendũ est de alijs corporibus diuinis ꝙ quanto aliquod est ꝓpinquius primo orbi tanto est perfecti⁹ ꝛ quãto distãtius tanto iperfectius.Unõ orbis stellaꝝ nobilitaꝫ ꝓpter duos priores in posse dare vitã omnib⁹ viuentibus ꝛ⁹i mouendo plures stellas. Et orbes celestes nõ sunt cãe vite eorum que sunt hic nisi per stellas cuꝫ stella sit nobilior pars sui orbis. Ex quibus pꝫ ꝙ Ar.ꝛ cõmentator ponentes orbẽ stellaꝝ eẽ primũ mobile secuti sunt opinionẽ antiquoꝝ astrologoꝝ qui ñ posuerunt nisi octo speras celestes.

Erit autem utiqꝫ accidens ꝭm: rõem Prima quidẽ.n.una ens multa mouet corporum diuinorum multe autẽ entes unum solum unaqueqꝫ. Errantium.n.unumqđcunqꝫ pluribus fertur lationibus.

Nunc ꝛ⁹soluit qõnẽ ꝛ duo facit qꝛ ꝑmo ꝑmittit quedã ꝛ⁹soluit ibi:sic quidẽ: De prima ꝑmittit tria quib⁹visis dicit Ar.patebit qđ illud erit. accidens primi celi ꝭm rõnem Premittit ergo prio ꝙ primuꝫ celũ cũ sit vnũ numero habens vnum solũ motum mouet multa corporũ diuinoꝝ secundo premitit ꝙ cũ alie spere sint multe in qlibet eaꝝ est vna sola stella tertio premittit ꝙ vnaqueqꝫ stellaꝝ erraticaruꝫ mouetur pluribus motibus

Sic quidem igitur adequat natura. ꝛ fac ordinem uniꝰqdem latõi mlta tribuens corpora uni auteꝫ corpori multãs lationes.

Ponit solutionẽ qõnis ꝛ dicit finaliter ꝙ cã qre primũ celũ habet plures stellas est qꝛ natura reducens entia ad equalitatẽ optimaꝫ vbi deficit vt nou supplet in alio ꝛ iõ cũ primũ celũ moueaꝫ vno solo motu debet habere plures stellas.sed cũ orbes planetarũ moueanꝫ pluribus motibus vnu⁹quisqꝫ corũ nõ habet nisi vnã stellã. Intelligendũ ꝭꝫ auer. ꝯmen.lxix.ꝙ natura iuste fecit cũ fecit ꝙ primũ celũ moueret vno motu plures stellas qꝛ oportebat ipsum per illũ vnũ motũ ꝑficere plures operationes Alijs autẽ orbibus dedit plures motus ad mouendũ vnã stellã vt per illã stellã mediantibus plurib⁹ motibus perficerentur plures operationes ita qđ illud qđ facit primũ celũ per vnũ motũ cũ plurib⁹ corporibus motis faciunt alij orbes pluribus motibus cũ vna re mota illis motibus.

Et adhuc ꝓpter hoc quidem unũ habent corpus alie latões qꝛ multa corpora mouent que prie ultime ꝛ unuꝫ astrum habentis.

Tertio soluit questionem ꝛ duo facit prio qđ dictũ est ꝛ⁹ epilogat ibi:ꝫ de circulari:pria in duas primo ꝑmittit solutionẽ ꝭo subdit quedã facientia pro declaratione solõis ibi:in multis: De prima dicit ꝙ alie spere a prima habent vnũ astrũ tm̃ qꝛ pria spera mouet multa corpora inferiora qꝛ oẽs speras inferiores. Intelligendũ ꝭm Auer.com̃.lxx.ꝓ declaratione hu⁹solutiõis ꝙ oẽs orbes.iferiores hñt vnũ astrũ tantũ ꝛ habent orbẽ superiorẽ a quo continenꝫ. Intelligenduꝫ ꝭo ꝙ orbis primus mouet oẽs orbes inferiores suo ꝓprio motu.s.ex oriente ad occidentẽ motu diurno quare omnes orbes inferiores sunt ꝓhibiti quasi a proprijs motibus ꝓpter ipsũ orbẽ superiorẽ qui mouet inferiores motu suo ideo cum sint sic probibiti non possunt mouer nisi vnã stellam sed qꝛ orbis primus nõ prohibetꝛ a suo motu qꝛ nõ hꝫ motorẽ a quo ꝓhibeaꝫ.iõ ꝯtingit ꝙ habeat plures stellas ꝛ sic pꝫ solutio ad quõnẽ.scilicet ꝙ alie spere habent vnũ solũ astrũ qꝛ mouetꝛ. ab vna spera que ꝓhibet quodãmodo eas a motu ꝓprio ꝛ iõ si haberent plures stellas prim⁹orbis moueret eas cũ fatigatione vt patebit in alio com̃.

In multis.n.speris ultima spera infixa ferꝫ.unaqueqꝫ autem spera corp⁹ existit ens.illum quidem igiꝫ ꝯmune erit opus. Hec quidem;n.singularis ꝓpria per naturam latio hec autem uelud apponiꝫ. Omnis autem finiti corporis ad finitum uirtus est.

Concludit quedam pro solutione ꝛ sũt qtuor qrũ primũ ẽ ꝙ spe inferiores sẽp mouenꝫ simul cum speris superioribus quia sunt affixe simul ꝛ alligate is ꝛ ideo omnes simul cum prima spera mouetur

secundum est quod vna queque spera est corpus de cuius substantia determinatum est in principio huius secundi. Tertium est quod illius prime spere sunt due operationes. Una cois que e mouere oes alias speras motu diurno alia est operatio singularis qua .s. mouetur motu sibi pprio qui motus e cõmunis vel vt appositus aliis speris quartu3 est qd ois corporis finiti est virtus finita et limitata ad tãtu agere et tu supple ad rõem Ar. qd si alicui spere inferiori adderetur aliqd astrum cu potentia toti9 mouens sit finita ex quo corpus motu. est finitum tunc moueret cu fatigatione. Intelligendum fm Auer. qz necessariu est qd oes orbes inferiores moueantur motu orbis cõtinentis eos cui alligatur et per talẽ alligatione no debemus intelligere alligatione corporale que fit per otinuatiõem vni9 partis cu alia cu spere celestes no cõtinentur inuicẽ sed debemus intelligere alligatione spirituale p quãdam cõsequentiã in virtute motiua earu. Intelligendum fo qd si spere planetaru cõtinerent plusqz vnã stellam sequeretur qd suprema spera cum moueat eas motu diurno no posset mouere eas tanta velocitate sicut mouet vel no posset omnio mouere pñs est falsu quia ab eterno mouentur illo motu et tenet pña ex dictis Ar. qz si adderetur alicui tali spe vna stella tunc esset maioris resistentie qz prius et sic motor eius aut no posset tanta velocitate mouere sicut prius aut nullo modo posset mouere.

Sed de circulari quidem motum latis astris dictum est qualia quedã fz substantiam: sunt fm figuram et de latione et ordine ipsorum

Epilogat quo ad capitulu3 et totum tractatum dicens qd de motu circulari astroru et de naturis eorum quali sint fm substantiam et de figura eorum et de ordine et situ ipsorum visum est sufficienter in isto tractatu. Circa dicta cadunt dubitationes pria est quõ primum celu mouet omnes speras inferiores vtru videlicet moueat eas inquãtu sunt corpora et videt quod no qz tunc moueret eas per contractu pñs est falsum vt p3 ex dictis superius cum corpora celestia moueat tanquã desiderata et amata et no per ipulsioñe. Secunda dubitatio est vtrum primu celum moueat alias speras virtute finita vl infinita. Et arguit qd no infinita ex quo sunt corpora. nec finita cu eterno tpe moueant. Tertia dubitatio est quõ si alicui speraru planetaru adderet vnu astrum primu mobile moueret eã cu fatigatio minori velocitate aut oio no moueret cu3 in supercelestibus no sit resistentia. neqz contrarietas. Ad quas dubitationes respondet cõmentator. Ad primã dicendo qd ita debemus ymaginari de toto celo sicut de vno animali habentes plures partes simul alligatas que simul moueantur cu toto animali in quo tñ ps nobilior vt cor pricipalit mouet et est cã motus aliaz priu. Sic in celo primus orbis qui est nobilior principalit mouet et est cã motus aliorum in motu diurno totius celi. est tñ inter hec. aliqlis diuersitas qm ptes aialis alligant ligamẽto corporali p otinuationẽ ipsaru sed orbes celestes solu alligant iuicẽ ligamẽto spuali et hec est virt9 dispsa i orbes ad mouẽdu ipsos q e prim9 motor aia celi nõiatus. l3 principalit prio orbi attribuat. Ad sa3 dubitationẽ apparet respõsio ex dictis acõmtatore in mltis cõmẽtis. Uult. n. qz quelibet virtus q mouet aliqd corpus celeste sit finita in vigore: sed infinita fm durationẽ et p pñs quilibet motus celi est finite velocitatis et infinite duratiõis. Unde diuersitas i velocitate motuu celi est ex diuersitate itelligentiaz mouentiu qru aliqua est maioris potentie et aliq minoris et qz intelligentia orbis superioris est potentior. iõ velocius mouet et ecõtra est de intelligentia orbis iferioris qz qz est debilior. iõ tardius mouet. Poss3 ergo dici qz fm hanc põnem qz l3 orbis saturni tardi9 cõpleat circulu suu quã orbis lune tñ velocius mouet motu proprio qz in maiori pportione spera saturni e maior spa lune qz tps circuitiõis saturni sit manus tempore circuitionis lune. Cõmentator. tñ visus est superius voluisse qz spera planete superioris no solu tardius circuat. sed etiã tardius moueatur spera planete inferioris quia in maiori pportione spera superior excedit in magnitudine speram iferiorem quam potentio intelligentie superioris excedat potentiam intelligentie inferioris concurrente etiam retardatione maiori facta a primo mobili respectu spere superioris planete quam: inferioris vt asserit Ar. in littera. Ad tertiam dubitationem apparet solutio ex dictis supra quia licet in supercelestibus non accidat labor ppter resistentiam et veram contrarietatem repertam inter motorem et motum vt in istis inferioribus ibi tamen reperitur resistentia solum propter opositionem in natura que: e inter motorem et motum pro quanto moto est i actu et motum in potentia. ita qz quecunqz potentia mobili esset supradicta respectu potentie motoris magis quã prius propter dictam oppositione3 motor fatigaretur in mouẽdo et ideo si apponeretur alicui spere aliquod astrum cum potentia motoris sit finita et adderetur supra mobile vltra per existens tunc accideret labor et fatigatio mõ dicto et sic aut motor moueret minori velocitate aut oio ñ moueret.

Primu caplm tertij tractatus secundi libri de celo et mũdo i quo ponunt opiniones antiquorum de situ et motu seu quiete terre

Elique autem de terra dicere ubi existat posita: et utrum. quiescentium aut motorum et de si

gura ipsius

Iste est tertius tractat⁹ et vltius hui⁹ scđi libri de celo i quo postq̄ Ar. in p̄cedentib⁹ determinauit de partibus nobilioribus celi nūc determinat d terra: nō vt est elemētū graue. sed rōe habitudis situs ad celū et cōtinet q̄ttuor ca. in p̄io determinat d situ et de motu seu quiete terre ponēdo opiniōes erroneas antiquorū. in 2° ponit alias opiniōes antiquorum de quiete terre. In tertio ponit opinionē p̄priā d situ et q̄ete terre In quarto determinat de figura terre. fm caplm: incipit ibi: Desitare: tertiū ibi: Nos aūt dicamus: q̄rtū ibi: Figurā āt habere: P̄rimū caplm diuidit in tres ptes q: p̄io ponit opiniōes: antiquorū de situ terre 2° de motu eius: tertio de figura ipsius ibi secūda: similit āt et de mansione: ibi tertia: similiter aūt et de figura: p̄ia in q̄tuor. p̄io ponit opiniones antiquorum 2° ponit cās taliū positionū. 3° ponit rōes eorum et q̄rto soluit ad eos ibi 2a: nō ad apparētia: ibi tertia. Honorabilissimo: ibi quarta: tanq̄ medium: p̄ia in duas p̄io ponit intentionē 2° exeq̄t ibi; Depositione quidē: De p̄i dicit q̄ reliquū est dicere d ipsa terra. p̄io de situ eius 2° vtrū sit de numero quiescentiū vel sit mota tertio d figura eius

Depositione quidem igitur non eandem omnes habent opinionem sed pluribus in medio poni dicentibus: quicunq̄ totum celum finitum esse aiunt:

Nūc ponit opiniones et p̄io ponit p̄imā 2° 2am et tertio addit quoddā ibi 2a: Cōtraria qui circa: ibi tertia: adhuc aūt oppositū: De p̄ia dicit q̄ fuit vna opinio antiquorum ponentiū mūdū esse finitū in magnitudine et q̄ terra est situata in medio mundi.

Contraria autem qui circa italiam uocati picthagorici dicunt in medio quidem ignem esse inquiunt terrā autem unum astrorum existentem circulariter latam circa medium noctē et diem facere.

Ponit scđam opinionē que est 2ria p̄ime et fuit opinio phōrū pictagoricorum et italicorum qui dixerunt q̄ terra nō est i medio mundi sed a laterib⁹ et q̄ ignis est in medio circa quē ipsa terra mouet circulariter tanq̄ vnū astrum per cuius motū fit nox et dies

Adhuc autē oppositam. aliam huic astruunt terram quā antixtona nomine uocant

Nunc addit opiniōi et dicit q̄ etiam antiqui insequentes istā opiniōnē ponūt vnā aliā terrā isti oppositā diametraliter ex alia parte quā vocabāt antistonā. i. cōtrapositā. Intelligendū fm Auer: cōmēto. lxxij. q̄ ista opinio q̄ ponit terrā nō esse in medio mūdi est remotissima et in hoc 2dixerunt pictagori oibus alis antiquis qui posuerūt ignē i medio mūdi. Intelligendū 2° q̄ isti nō voluerunt terrā moueri circa centrū propriū licet attribuerūt ei motum per se cū dixerunt ex eius motu fieri diē et noctē. intelligendū tertio q̄ posuerūt vnā aliā terrā 2positā forte p̄pter eclipim solis et lune.

Non ad apparentia ratiōes et causas querentes sed ad quasdā rationes et opiniōes ipsorum apparentia attrahentes et tentantes adornare. Multis autē utiq̄ et alijs simul uidebit nō oportere terre mediū regionē assignare credibilē non ex apparentibus considerantibus. sed magis ex rationibus.

Nunc Ar. ponit cām huius positiōis dicens q̄ cā huius opiniōis fuit quia ipsi nō aduertebant ad apparentia sensibilia sed solū ad q̄sdā rōnes fantasticas et magis trahebant se ad ornatum verborū quā ad veritatem habitā ex sensatis et 2°dit q̄ etiā multis alijs sequentibus videbat dicendū q̄ terra non est situata in medio mūdi 2siderando nō appātias sed falsas opiniones eorum. Intelligendum fm Auer. q̄ causa positionis istorum fuit quia ipsi credebant cās vniuersales eē firmiores et veriores causis sensibilibus. Unde intentio eorū non erat q̄rere veritatem sed solū verificari suas voluntates et fixas imaginationes.

Honorabilissimo. n. putant 2uenire honorabilissimam existere regionem esse autē ignē terra quidē honorabiliorē terminum autē itermedijs extremum autem et medium termios quare ex his recogitantes nō putant in medio spe pōi ipsum sed magis ignē

Ponit rōes antiquorū et duo facit sicut duas rōnes ponit. ibi secunda: adhuc aūt: De p̄ia volebat p̄bare q̄ ignis irrationabiliter debet situari in medio mūdi et arguebāt sic. Corpori honorabilissimo debet tribui nobilior locus sed ignis est corpus honorabilissimum et mediū mundi est locus nobilior g° et c. 2ña nota cū maiori et mior quo ad p̄imā partē p3 quia inter oia elementa ignis est nobilior: sed quo ad secundam arguit sic termin⁹ est nobilior terminato sed mediū mundi ē termīnat⁹ ergo et c. maior nota q: de rōne forme est terminare materia et forma est: Nobilior materia: minor pater per hoc

qꝛ ipsi dicebant ꝙ extremuꝫ mũdi ꝛ medium sunt vltimi termini totius dicit ergo ꝙ termini sũt nobiliores in medijs ꝛ ipsi dicebãt ꝙ extremũ ꝛ mediũ sũt termini ꝛ tũc ꝯcludit Arꝫ. ꝙ excogitantes dictã rõem putauerunt in medio mundi esse ignẽ.

Adhuc autem pictagorici qdem propter maxie ꝯuenire seruari principalissimus totius medium autez esse tale iouis carcerem nominant hanc habentem regionem ignem.

Adducit ꝯam rõem eorũ qua arguebãt sic principalissimo corpori debet locus maxime ꝯseruatiu' sed mediũ mundi est huiusmõi gº. Et ſbdit ꝙ ipsi ponebant istũ locũ.s.mediũ mundi esse carcerẽ iouis inq ponebat malefactores ad cruciandũ.

Tanquam medium simplr sit dictũ ꝛ ꝙ magnitudinis medium ꝛ. rei existens medinm ꝛ nature

Nunc soluit dictas rões ex vno solo fundamento ꝛ tria facit. pᷓio premittit illud fundametum. ꝯo declarat illud a simili tertio ꝯcludit. ibi ꝯa: quãuis ibi tertia: ꝓpter hanc De pᷓia dicit ꝙ isti errabãt ꝓ tanto qꝛ equiuocabant de medio qꝛ sumebant õ mediũ absolute ꝛ simplicit vt semp diceret vno mõ qð est falsũ cũ dicatur dupliciter aut de medio magnitudinis rei aut de medio alicuius ꝯm naturam que multũ differunt

Quamuis queadmodum in aialibꝰ non idem animalis ꝛ corporis medium sic existimandum magis ꝛ. circa totum celum

Declarat illud a simili dictũ est enim quod non est idẽ mediũ magnitudinis ꝛ mediũ ꝯm nãm qð pꝫ in aialibus. nã locus in quo est cor est mediũ ꝯm naturã in aiali ꝛ tñ nõ est mediũ magnitudinis

Propter hanc qdem igit cãm nihil eos oꝫ timere circa totuꝫ neqꝫ adducere carcerem ac centꝝ: sed illud querere medium quale qd ꝛ ubi aptum natum est.

Nunc cõcludit solutionẽ rõnũ ꝛ primo ipsã premittit ꝯo ipsã declarat ibi: Jllud quidẽ eni De pᷓma dicit ꝓpter predictã cãm isti nõ habent existimare ꝙ locus medius mundi ꝯm naturã sit centꝝ mũdi nec ꝙ ibi sint carceres iouis: sed hñt ponere tale mediũ in mundo esse vbi natũ est esse ꝯm naturam ꝛ tale mediũ est in concauo orbis lune

Jllud quidem. n. ꝑncipium ꝙ medium ꝛ honorabile loci autẽ. medium assimilatur ultimo magis quã principio qð quidẽ. n. determinatum qð autem determinans finis honorabilius autem continens ꝛ finis quam finitum hec quidem eniꝫ materia hec autem substantia consistentie est. de loco quidem igit terre hanc habent quidem opinionem

Nnc declarat predictã solutionẽ ꝛ vult probare istam cõclusionẽ ꝙ mediũ ꝯm naturã in mundo ꝛ ñ mediũ magnitudinis est locus nobilior ꝛ ꝓ ꝯñs antiqui habent ibi ponere ignẽ ꝛ arguit sic ille locus ẽ nobilior qui optiet locũ principij seu se habet vt principiũ respectu loci qui se habet vt vltimũ: sed talis locus ꝯm naturã in mũdo est huiꝰ respectu loci magnitudinis seu centi ergo ꝛc. maior nota qꝛ oẽ qð se habet vt principiũ est terminans respectu alterius qð se habet vt terminatũ mõ nobilius est terminare ꝙ terminari ꝛ finiri ꝛ minor pꝫ qꝛ locus ꝯꝫ naturã ni re videret esse cõtinens ꝛ terminãs ipsũ locũ mediũ magnitudinis qui consistit in medio tanquam quid terminatũ ꝛ tunc cõcludit dñs ꝙ de loco terre habens istas opoiniões. Jntelligendũ ꝯꝫ Auer. cõmento. lxxiiij. ꝙ opinio pictagoricoꝝ. fundat sup quinqꝫ ꝓpõibus. pᷓia est ꝙ ignis est corpus nobiliꝰ terra ꝯa est ꝙ nobilius corpus dꝫ situari in nobiliori loco tertia est ꝙ nobilius corpus debet ꝯsistere i medio. quarta est ꝙ mediũ mundi est locus nobilior in mundo quinta est ꝙ mediũ mũdi est locus maxime conseruatiuus. Jntelligendum secundo pro solutione Arꝫ. ꝙ mediũ equiuoce dicit aliquã do. n. dicitur medium in mundo ꝯm magnitudinẽ ꝛ illud est centrum mundi alio modo dicit mediũ ꝫ in mundo de illo loco qui maxime eligit a natura. ꝛ subdit commentator ꝙ tale mediũ est nobilius qꝛ natura semper eligit qð melius est. Jntelligendũ tertio ꝓ exemplo Arꝫ. ꝙ cor est nobilissimũ mẽbrorũ aialis ꝛ ideo debet naturaliter situari in loco nobiliori ꝛ talis locus est mediũ pectoris ꝛ subdit cõmentator ꝙ ita debet esse de corde in animali sicut de principe in regno qui dðbet habere locum suum in medio regni vt se habeat equaliter ad gubernãdum quamlibet partem. Jntelligendum qᷓto ꝙ ñ est omnio simile de animali magno puta mundo ꝛ de aiali paruo generabili ꝛ corruptibili qm animali magno locus extremus vt circunferentia ẽ nobilior ꝙ mediũ cũ in circunferentia ipsius sint corpora mobilia videlicet super celestia ꝛ etiã talis locus est terminans ꝛ mediũ mundi est terminatũ forma ãt ẽ terminare ꝛ materie terminari sed in aiali paruo locus medius vbi est cor nobilior vt dictũ est iõ medium aialis generabilis ꝛ corruptibilis a mdio animalis eterni.

Similiter autem ꝛ de mansiōe ꝛ motu, non. n. eodem modo omnes suspicantur.

Hic determinat Ar. de motu seu quiete terre ꝑ opiniones antiquoꝝ ꝛ duo fac. ꝑo pōit opinōem pictagoricoꝝ. ꝯo opinionem plōnis ibi: quidā autē. ꝑa in duas qꝛ ꝑo ꝑmittit qḋ intendit. ꝯo opinionem ponit ibi: sed quicūqꝫ. De pria dicit ꝙ recitatis opinionibus de situ terre silr dicendū est ḋ motu ꝛ quiete ipsius qm̄ nō eodem sunt opiniones antiqꝝ de isto imo diuerse

Sed quicunqꝫ q̇dem neqꝫ in medio pōi aiunt ipsū moueri in circuitu circa medium: non solum. autem hanc sed ꝛ antixtona quemadmodum diximus prius.

Nūc ponit opinōem pictagoricorū ꝛ duo facit ꝑmo ꝑmittit opinionem eoꝝ ꝯo ponit solutiōem eorum ad quādā qōnem. ibi: sed nō solū: prima i tres ꝑo ponit dictā opiniōem ꝯo subdit qḋdā dictū aliquoꝝ de ista secta tertio ponit rōem eoꝝ ibi ꝯa quibusdam aūt videtur: ibi tertia: pp qḋ ꝛ lune: De prima dicit qḋ pictagorici qui ponūt terram situari extra mediū mundi dicūt ipsā moueri. circulariter circa medium mundi ꝛ nō solū hanc terrā dicunt se moueri sed etiā aliā ei cōtrapositā.

Quibusdam autem uidetꝛ ꝛ plra corpora talia contingere: ferri circa medium nobis in manifesta ꝑpter suppositionem terre

Nūc Ar. subiūgit dictū quorūdā ꝛ dic breuiꝭ ꝙ quibusdā de secta pictagoricoꝝ videtꝛ dicendū esse ꝙ quā plures sūt huiusmōi terremote circa mediū mūdi que tn̄ terre sunt nobis manifeste pp terrā super quā nos sumus que ipedit ne illas videamus.

Propter quod ꝛ lune eclipses plures quam solis fieri inquiunt: Latorum enim unumquodqꝫ occultare ipsam sed non solum terram.

Nūc ponit rōeꝫ istoꝝ q̄ volebāt ꝓbarꝭ necessariū eē plures eē tras. Et arguit sic plurieꝭ eclipsatꝭ luna ꝙ sol ergo ꝛc. Añs pꝫ ad sensū ꝛ tꝫ ꝯña qꝛ eclipsis solis fit per interpositionē lune inter solem ꝛ nos. sed eclipsis lune fit per interpositionē terre inter solem ꝛ lunā si ergo nō eēt nisi vna terra sic nō ē nisi: vna luna nō deberent apparere plures eclipses lune ꝙ solis cū ergo plures sint eclipses lune quā solis oꝫ ꝙ plures sint terre plures igiꝭ cōtingit fieri eclipses lune quā solis qꝛ plures sunt terre quaꝝ q̄libꝫ lata circulariꝭ circa mediū mūdi ē nata occltare lunam a radijs solis.

Sed nō solum terrā qm̄. n. nō est terra centꝝ sed distat per hemisperium ipsius totum nihil prohibere putant apparentia accidere.

Nūc ponit solutionē eoꝝ ad quādā questiōem ꝛ primo premittit solutionē ꝯo eā declarat exemplo. ibi secūda: silr āt nō. De prima diceret aliquis videtꝛ ꝙ opinio antiquoꝝ sit falsa qꝛ si terra nō esset recte i medio mundi sequeretꝛ ꝙ apparentia nobis i. celo nō deberent nobis apparere qm̄ appeat nobis medietas circuli singulorū qꝛ videmus sex signa in zodiaco: mō si terra nō esset directe in medio: sed aut supra aut ifra aut plura quā sex signa apprerēt aut plura occultarēt. Ad hoc rn̄debāt dicēdo tria ꝑo ꝙ terra nō est centꝝ mūdi qꝛ centꝝ mūdi ē idiuisibi le terra āt est magne quātitatꝭ 2° dicebāt ꝙ terra mlꝭ tū distat a medio mūdi qm̄ distat ꝑ totā diametruꝫ ipsius tertio dicebāt ad ꝓpositum dubij ꝙ lꝫ terra multū distet a medio mūdi. tn̄ talis distantia nō ꝓhibet apparentias in celo ꝓpter duo p° qꝛ terrra ē in sensibilis quātitatis respectu celi ꝯo qꝛ illa distantia a centro est i sensibilis respectu distantie ipsius a celo sed si illa distantia essꝫ sēsibilis in ꝯparatione ad celū tunc bene ꝓcederet argumentū factū.

Silr āt nō habitantibꝫ nobis in centro quemadmodum ꝛ si in medio eē terra nihil. n. neqꝫ nunc facere manifestum per medietatē distans ab his que diametri.

Declarat istā solutiōem ꝑ exēplū ꝛ dicit ꝙ illḋ dictū sit veꝝ pꝫ per similē qꝛ adhuc dato ꝙ terra esset in medio mūdi situata nos nō habitaremus in me dio mundi imo distaremus ab eo ꝑ magnā distātiā s. tāta q̄nta est altitudo terre supra centrum vsqꝫ ad nos ꝛ tn̄ nobis apparent illa sex signa ac si essemus in medio mūdi. ꝛ hoc nō est nisi qꝛ illa distātia a cētro ē isensibilis ꝑ respectū ad distātiā a celo ꝛ sbdit ꝙ nihil fit nobis magis māifestū vel min' dato ꝙ nos distemus ꝑ medietatē terre a diametro q̄ diuidit trām i duas medietates ꝑ centꝝ mundi ꝛ cā est dicta q̄a talis distantia est insensibilis.

Quidā āt ꝛ positaꝫ in centro dicunt ipsam reuolui ꝛ moueri circa eum q̄ semper statutum poluꝫ quemadmodum intimeo scriptum est.

Nūc ponit opionē platonicoꝝ ḋ trā nā opio platōis i thimeo fuit ꝙ terra eēt collocata in medio mūdi ꝛ ꝙ ipa mouetꝛ circulariꝭ ꝯtinue circa ipsū centrū ꝛ expone statū polū id est circa eius medium

Silr autem ꝛ ḋ figura dubitatur his

quidem.n.uidetur. Esse. sperica his autem lata ⁊ figura timpanilis.

Hic determinat de figura terre ſm antiq̃s ⁊ pri mo ponit opiniones 2° rões eoꝝ ibi. faciunt aũt ar gumentũ. De p̃ria dicit ꝙ de figura terre adhuc dubitat de hoc est multoꝝ opinio ãtiquoꝝ. Aliqui n. dixerunt ꝙ ẽ figure sperice. aliqui ꝙ est late. figu re a duobus lateribus ad modũ vnius timpani

Faciunt autem argumentum q2 occidens ⁊ oriens sol rectam ⁊ nõ circularem occultatõnem uidet faciens a terra tanquam oportunum si quidẽ esset sperica. circularem fieri a terra abcisionem.

Ponit rões p̃rio vnã ſo aliã tertio concludit ibi secũda: sed adhuc: ibi tertia. ⁊ eni de motu: Prima in duas p̃rio ponit argumtũ ſo solutionẽ ipsius ibi secunda: nõ attendentes: De p̃ria arguit sic si ter ra nõ esset late figure sequeret ꝙ sol non videret oc cultari nobis in ortu vel occasu ſm inter secationẽ rectã qd est cõtra sensũ ⁊ ꝯña tenet ex tertio geome trie q2 quãdocũq3 duo circuli se intersecãt interseca tio debet esse circularis vt p3 in eclipsi solis a luna nã luna intersecat solẽ per lineam circularem

Non attendentes elõgationem solis ad terrã ⁊ rotunditatis magitudinẽ quomõ in apparentib9 paruis circulis recta uidet a longe: ꝓpter hanc q̃dem igit fantasiam nihil ipsos discurrere oportet non rotundam molem esse terre.

Ponit solutionẽ argumti dicens qd rõ istorũ ni hil valet q2 nõ aduertebãt ad duas cãs talis appa rentie de sole. prima est distantia magna ei9 a terra secũda est magnitudo sui circuli. Nã dicit Ar. qd vt patet ad sensũ nedũ in magnis corporib9 sphericis sed etiã in paruis multũ distantib9 si ponant valde longe apparent late figure ita dicendũ ẽ de sole qd q2 multũ distat a terra ⁊ est corp9 valde magnũ ap paret nobis existẽtibus sup terrã late figure ⁊ p ꝯñs intersecatio recta cuius oppositũ dicit cõmentator o3 esse de corpore lune eclipsante solẽ qm̃ sunt cor pora valde ꝓpinqua. ⁊ iõ intsecatio eoꝝ videt nob arcualis ⁊ ꝓpter hanc imaginationẽ ꝯ apparentia solis i ortu ⁊ occasu o3 antiquos discedere. a ve ritate. s. in ponendo terrã non esse sp̃ice figure quia imaginatio sua nihil valet. ꝓpter cãm dictã.

Sed adhuc opponunt ⁊ dicunt propter quietem. necessarium figuram hanc habere ipsam.

Nũc adducit ſam rõem que sumit ex quiete ter re an ipsi imaginant ipsã esse imobilẽ ⁊ p ꝯñs ꝙ eius figura sit lata qm̃ si esset figure circularis oporter3 ꝙ esset in cõtinuo motu q2 figura circularis est ma xime apta ad motum.

Etenim ꝯ motu mansiõe dicti modi multi existunt.

Concludit ꝙ de motu ⁊ mãsiõe ẽre sint dicta ista ſm opiniões magis generales antiquoꝝ. Intelli gendũ ꝙ ꝯm̃. cõ°. lxxvi. adducit duas rõnes ꝯ istos antiq̃s ꝓbantes ꝙ terra sit sp̃ice figure ⁊ nõ late p̃i ma rõ est si terra eẽt late figure i sup̃ficie sequeret ꝙ accolantib9 sup terrã ꝯtinue deberet9 apparere ide3 aspect9 celi ꝯñs est falsũ ⁊ ꝯ sensũ q2 videm9 ꝙ ãbulã tibus a septemtriõe ad meridiẽ apparent continue alie ⁊ alie stelle q̃ prius nõ apparebant ⁊ hoc nõ vi det esse nisi pp spericitatẽ terre. q2 ꝓpter gibbosita tẽ eius videmus aliq̃ p̃i9 occultari que postea ap parent. secunda rõ est si terra esset late figure seque ret ꝙ sol deberet cõtinue eq̃liter oriri ⁊ apparere su per oia orizontia ab oriente i occidentẽ ꝯñs est fal sũ ⁊ ꝯ sensũ ⁊ ꝯña tenet qm̃ si terra esset late figure il'o mõ nihil esset ipediens illuminationẽ solis eq̃li ter superficiẽ terre: qd tamen est falsũ. illd ergo impe dit gibbositas terre ⁊ subdit cõmtator ꝙ isti antiq̃ erant in sensatis ⁊ dimittũt demonstratões doctri nales Ar. volentes insequi fictas imaginationes q̃ de facili soluuntur.

Tertiũ capitulum tertij tractatus secundi libri de celo ⁊ mũdo in quo ponũtur alie opiniones an tiquorũ de quiete terre.

Hesitaer quidem igit oib9 necessarium super uenire forsitan. n. irrationabilioris mentis non mirari

Istud est ſm capitulũ huius tractatus. in q̊ Ar. ponit alias opiniões antiquoꝝ de quiete ẽre ⁊ tria facit p̃rio p̃remittit qdã ſo ponit causas dubitatio nis magne ⁊ quiete ẽre tertio adducit opiõnes anti quoꝝ circa p̃dictã qõem ibi ſa. quõ q̃nq3 p̃ua: ibi tertia: solutiões ãt: De p̃ria dicit ꝙ q2 sum9 inõ in cõ sideratiõe de ipsa terra iõ o3 hesitare oibus phis de qõe. s. de cã quietis ẽre ⁊ sbdit ꝙ nõ miori ꝯ quiete tot9 terre ẽ forte mẽtis irrõnalis. Intelligendũ s3 cõm. cõm°: lxxvij. ꝙ ista qõ q̃re ẽra quiescit in medio ẽ maxie ꝯsiderata ⁊ maxie nãlis. iõ nõ admirari ꝯ est mentis irrationabilioris

Quomõ quandoq3 parua particula terre q̃dem si eleuata dimittat fert ⁊ manere non uult ⁊ plus semper. n. uelocius totam autem terram si q̃s di

mittat cum eleuauerit non utiq3 ferẽ nunc ãt quiescere totam grauitatem

Ponit cãs dubitatiõis ꝛ duo fac sicut duas cãs ponit ibi ꝓa: sed adhuc: De prima dicit ꝙ cã pria faciens dubitare de quiete terre est ista qꝛ videmus ꝙ vnaqueq3 particula eleuata a totali terra in aere nõ põt ibi quiescere sed descendit ꝛ quãto est maioꝛ tanto velocius descendit donec ꝑueniat ad totale3 terrã tota aũt terra cũ sit subleuata nõ vlterius descendit licet habeat maximã grauitatẽ.

Sed adhuc utiq3 si q̃s latis particul' ipsius ante eadem amoueat terra3 ferentur deoꝛsum nullo resistente quare stupere quidem merito factum est philosophia omnibus:

Ponit secũdã cãm ꝛ dicit ꝙ adhuc ꝓsequentes phiam merito habent stupere quõ est ꝙ vna queq3 particula terre cadit magis infra si. admoueaẽ ťra q̃ est sub ea ꝛ tñ tota terra nõ cadit vlteri' cũ nihil ei resistat infra nisi aer vel aq̃. Intelligendũ ꝓm cõmentatoꝛẽ ꝙ fũdamenta istarũ causarũ stãt sup ista regula ꝙ ide3 debet esse iudiciũ de toto ꝛ partibus ꝛ hoc itelligendũ ẽ õ homogeneis vt õ tota terra ꝛ eius ꝑticula qõ etiã stat in hoc qꝛ videm' ꝙ nulla ꝑticula terre quiescit in aliq̃ ꝑte aeris ꝛ tñ tota ťra videẽ stare in medio ipi' nisi diceretẽ ꝙ tot' aer haberet aliã ꝓpꝛietatẽ ꝙ ꝑtes qõ ẽ ꝯ suppositũ cũ sit coꝛpus hõgeneũ.

Solutões ãt õ hoc nõ magis incõuenientes esse uideri dubitatiõe mirabitur utiq3 aliquis.

Nunc ponit opiniões antiquoꝝ ꝓ solutiõe qõis ꝛ duo facit pꝛio pꝛemittit quoddã ꝓo exequiẽ ponẽdo opiniões ibi: hi quidẽ: De pꝛia dicit qõ solutões antiquoꝝ ad qõem sũt magis erronee ꝛ dubie quã dubitatio met. ꝛ iõ quis vtiq3 admirabiẽ

Hi q̃dem. n. ꝓpter hoc infinitum ꝙ deoꝛsu3 terre esse aiunt queadmodũ Xenophones: Colofoni' ut nõ negocientur querentes cãm propter qõ ꝛ Empedocles sic obstupuit dicens si quidem infinite terre profunditates ꝛ immensus ether ꝙ per multoꝝ hoꝝum linguam dicta uane effusa sunt modicum totius intelligentium.

Ponit opiniones ꝛ tria facit sic tres opiones ponit ibi ꝓa: hi autẽ: ibi tertia: anaximenes. De pꝛia dicit qõ aliqui dixerũt ťrã quiescere pp hoc qõ ipsa ẽ infinita sic qõ careat ꝓfunditate ꝛ illi' opionis fuerẽ senofones ꝛ colofoni' dicẽtes hoc tã ꝙ volẽtes multũ inuestigare nãles cãs hui'. Et sbdit ꝯ istos õ opiniõe ẽpedoclis dicens qõ ẽpedoclis vidẽs hãc opionẽ multũ obstipuit dicens qñ si ťra eẽt ifinita sine ꝓfũditate tũc multo maioꝛ quãtitas eẽt ignis ꝛ aer. qꝛ de facto videm' qõ multũ excellũt ťrã ꝛ tũc concludit Arꝝ. qõ dicta illoꝝ sũt vna ꝛ bñ videẽ ꝙ ipsi pauca senserunt de negotijs entiũ naturaliũ.

Hi ãt in aqua poni hunc. n. antiquissimum suscepimus ꝓmonẽ quẽ aiũt dicere talem millesium tanquam ꝓpter nationem. esse manentẽ quem admodum lignum uel aliquid tale alteꝝ. n. horum in aere quidem . nihil natum est manere sed in aqua.

Ponit ꝓam opinionẽ ꝛ tria fac qꝛ pꝛio ponit illã ꝓo eã repꝛobat ťrio ponit cãm dfect' eius ibi ꝓa: tã ꝙ n: ibi tertia: sed videẽ: de pꝛia dicit ꝙ aliqui posuerunt terrã illo mõ quiescere pp aquã. q̃ cõtinet eã ita qõ supnatat aque sicut lignũ vel aliõ tale tã ꝙ nata supnatarẽ ꝛ nõ supponi ꝛ subdit ꝙ ista opio fuit antiq̃ssima ꝛ inuentoꝛ eius fuit milesius.

Tanquam nõ eadem rõne existente õ terra ꝛ aqua substinente terra3 neq3. n. aqua nata est. Manere eleuata sed in aliquo est.

Repꝛobat istã opinionẽ tripliciter ibi secũda: adhuc aũt: ibi tertia: adhuc ãt si quidẽ. De pꝛia dicit ꝙ ista cã nõ est sufficiens qꝛ adhuc restat dubitatio ꝛ qõ de aq̃ sicut õ ťra cũ aq̃ sit grauis nec sit nata stare in aere sic nec terra q̃ ergo est cã detẽtiõis aq̃ q̃re nõ moueẽ vltra sic quesitũ est de terra.

Adhuc ãt queadmodu3 aer aqua leuior ꝛ terra aqua quare quomõ possibile est leuius magis deoꝛsum poni grauiori ꝓm naturam.

Ponit ꝓam rõnem ꝛ dicit ꝙ etiã illa cã nõ valet ꝓpter hoc ꝙ aqua est leuioꝛ terra sic aer ẽ leuioꝛ aq̃ mõ nõ est rõnabile ꝙ coꝛpus leuius detinet coꝛpus grauius eo ꝛ supponaẽ ei vt illi dicebant.

Adhuc ãt si q̃dem tota nata est manere in aqua palam qꝛ ꝛ particulaꝝ unaqueq3 ipsius nunc autem nõ uidere hoc factum sed quelibet particula fertur in . fundum ꝛ uelocius maior.

Nũc ponit tertiã rõem ꝛ arguit sic si tota terra supernataret aque ergo ẽt q̃libet ei' ꝑticula ꝯñs est ꝯ

sensū q: q̄nto est maior ps terre tāto veloci' descen dit si ponat in aq̄: ergo multo magis sic esset ō tota terra ⁊ ꝯña tꝫ p dictū supra q: idē est iudiciū de tota tra ⁊ q̄libet eius pticula. Intelligēdū q̄ com. cōmto lxxix. mouet dubiū ꝯ dictū Ar. vbi dicit q̄ graui' naliter dꝫ supponi leuiori q: videm' cacabū cupri su pernatare aque ⁊ tñ est grauior. Respōdet pm. q̄ cā istius apparentie ē accidentalis q: illō est pp cāꝫ accñtalem. nā q: ibi ē ꝯcauitas aerē subintrās ⁊ re plens ⁊ sic detinet cacabū supius cū aer sit leuior a qua ⁊ debeat esse supra aquā ⁊ pp hoc dicūt quidā q̄ si p possibile poneret nauis supra supficiē ꝯuexā aeris ibi posset nauigari pp hoc q̄ eius cōcauitas esset plena igne

Sed uident usqꝫ ad aliquid querere sed non usqꝫ quidem ibi possibile du bitationis:

Ponit cām defectus huius opiniōis ⁊ tria facit pmo hoc. 2o excusat eos tertio īfert correlariū ibi se cunda: oibus. n. ibi tertia: ppter qō: De pria dicit q̄ isti deficieb āt in ponēdo cām pdicte qōis p tanto nō querebāt ō reb' nisi vsqꝫ ad aliquē terminū ⁊ nō vsqꝫ ad pfūditatē iquisitiōis possibilis ō talib' reb'

Oibus. n. nobis hoc ꝯsuetum nō ad rem fieri qōem sed ad ꝯtraria dicen tem. Etenīꝫ ipse in seipso querit usqꝫ quo utiqꝫ ubi non: amplius habeat contradicere ipse sibi:

Nūc excusat eos dicēs qō forte accidit eis vt ml totiens accidit oibus nobis. q: multotiens aliquis pquirens ō aliq̄ qōe nō vadit vsqꝫ ad finē inquisitiō nis illius sed solū quousqꝫ non videat aliqs rōnes ꝯtradicentes ita dicit Ar. q̄ forte ille bonus hō cō siderans de illa qōne transiuit quousqꝫ fuit visuꝫ ei nō habere in se aliquā rōem cōtrariā n tñ perfecte vsqꝫ ad vltimū cōsiderauit ⁊ in hoc errauit. Intel ligendū sm cōmentatorē q̄ disputatio ō aliquo pōt cōtingere dupliciť aut inter duos disputātes aut in seipso si fuerit inter duos disputantes tūc terminat disputatio cū aduersarius nō pōt plus ꝯdicere si fu erit in seipso tūt tminat vt hō nō hꝫ āpli' dubitatiōeꝫ

Propter qō oꝫ quesituꝝ bene instā tem esse per ppꝛias instantias generi hoc āt est oēs ꝯsiderasse differentias

Infert correlariū dicens q̄ qui vult bñ termiare aliquā qōem oꝫ qō habeat in se ⁊ ab aliīs q̄tū pōt oēs instantias que sūt pprie illi dubitatiōi ⁊ subdit qō hec bene pquirunt ⁊ inuestigant cū hō inuestiga uerit oēs dr̄ias illius rei de q̄ est questio. Intelli gendū sm Auer. qō via ad inquirēdū ppōes eēntia les de aliq̄ qōne est vt pquiramus oēs differentias essentiales subiettiuas illius rei de qua cōsideratur ⁊ tūc habebit perfecta cognitio illius ⁊ cā est q: ex cognitione differentiaꝝ essentialiū sumūt cāe oium specierū illaꝝ drāꝝ ⁊ accidentiū illaruꝫ specierum. Intelligendū 2o p solutiōe qōis de quiete terre qō cā cognitionis de quiete terre nō ē nisi cognitio dif ferentie eēntialis ⁊ pprie ipsi' teree que ē grauitas simplr . ita qō ex sui grauitate est apta esse in loco i feriori ⁊ ille est medium mundi.

Anaximenes autem ⁊ ana xagoras ⁊ democritus latitudinem cām esse dicunt manendi ipsam uō. n. diuide re sed superequitate aerē q̄ ō subtus

Ponit tertiā opinionē antiquoꝝ ⁊ duo facit pri mo ponit ipsā 2o reprobat ibi secūda: primū quidē: pria in duas q: primo ponit opinioneꝫ 2o declarat eā ibi secūda: q̄ videt. De prima dicit q̄ fuit: opi nio. Anaximenes ⁊ anaxag. ⁊ democriti q̄ cā quie tis terre in medio est q: ipsa est late figure inferius ita q̄ ppter latitudinē suā ipsa supnatat aeri ⁊ aque nec valet diuidere ipsa ppter illa latitudinē.

Quod uidentur fictionem habentia corporum facere. Hoc enim ⁊ ad uē tos habent difficile mobiliter propter resisteutiam hoc ipsum utiqꝫ facere i latitudine terram ad suppositum ae rem non habentem āt quo transfera tur locū sufficiens multo eo qō deor sum quiescere. queādmodum in cle psydris aqua. qō autem possit mul tam grauitatem ferre cōprehensus ⁊ manens: aer argumēta multa dicunt

Nūc declarat opinionē p exempla dicens q̄ lati tudo rei multū faciat ad quitē eius patet in . exēplo simili in artificialibus de corpore artificiali facto fi gure late inferius tale est maxie ineptū ad motuꝫ ⁊ aptū ad quietē quod patet per experientiā nam ta le corpus p ventos nō mouet imo maxie resistit cu ius oppositū est si eēt alterius figure silr debes ima ginari de terra super aere vel aquis nā pp eius lati tudinē magnā inferius ⁊ pōderositatē ꝯprimit aerē inferius sibi suppositū qui non pōt cedere pp latitu dinē terre. iō pōt aer ille sustinere totā terrā sic com press' sicut si eēt vnū vas plenū aqua ⁊ sup illa aqua poneret magnū pōdus tante latitudinis q̄ posset p hibere ne aq̄ exiret ⁊ cederet vt illud pondus desce deret ⁊ q̄ aer possit sustinere tātā grauitatē quanta est grauitas terre pꝫ per argūmēta q̄ adducūt. In telligenduꝫ sm Auer. cōm. lxxxi. q̄ isti ponūt duas cās quietis tre reducendo ad vnā priā est latitudo terre nā ppter suā latitudinē nō pōt diuidere aereꝫ

qui est subtus. secunda cā est qꝛ aer densatus susti nens pp ponderositatē terre tā magne latitudinis occupās totū nō hꝫ locū exterius ad quem aer trās ferat. iō ꝯpressus a terra sꝰstentat ipsā vtiqꝫ ꝯ aqua ꝯstricta in vase supius dicto.

Primum quidem si non lata figura terre est, ꝑpter hoc quidem nō utiqꝫ quiescet.

Reprobat istā opinionē ꝛ tria facit pº reprobat p vnā rōem ꝭo p aliā tertio generalit̄ reprobat opinionē hāc ꝛ sequentes ibi ꝭa: q̄uis mā sīōis. ibi ꝭtia totalit̄ aūt. De pꝛia vult ꝑbare ꝙ latitudo terre nō sit cā quietis ipsiꝰ ꝛ arguit sic ꝭra est figure spice gº latitudo eius nō est cā quietis ipsiꝰ aūs ꝑbabit̄ ꝭra ꝛ ꝯña pꝫ de se. dicit ergo ꝙ si terra nō sit late figure sed sperice ꝑpter illā causā nō quiescit terra.

Quamuis mansiōis nō latitudo cā ex quibus dicunt sed magnitudo magis ꝑpter coartationē. n. non hñs transitum aer manet, ꝑpter multitudinem. Multus autem est aer, ꝑpter magnitudinem multam ꝯprehendi: Quare hoc q̄dem existet ꝛ si sperica quidem sit terra tanta autem ꝭm magnitudinem manet. n. ꝭm illoꝝ rōem.

Nunc arguit ꝭo ꝯ illos ꝛ ista rō maxie ꝯdicit secūde cause ipsoꝝ ꝛ vult ꝑbare ꝙ latitudo terre n̄ est cā coartationis aeris ne trāseat ad aliū locū pp q̄ terra quiescat ꝛ arguit sic si poneret̄ aliqua cā coartatōis talis maxie esset longitudo terre. ergo non latitudo aūs pꝫ qꝛ si ꝑpter cōstrictiōem aeris illo mō terra quiesceret cū multus aer magis valeat cōprimi ꝑppter magnitudinem rei ꝯprimentis ꝙ propter latitudinē seu figurā. ergo priꝰ dictū est veꝝ. cōsequentia pꝫ ꝯ se ꝛ silr̄ aūs ꝛ tūc cōcludit Arꝫ. qꝛ dato ꝙ ita sit. s. q̄ terra quiescat ꝭm rōnem ipsorum ita ipsa quiesceret si esset sperice figure dum modo cōcedāt ꝙ habeat tantā magnitudinē quātā haberet si esset late figure ꝛ per ꝯñs latitudo nō vr̄ eē cā.

Totaliter āt ad sic dicentes ꝯ motu: nō ꝯ parte est dubitatio sed de toto quodā ꝛ omni.

Generaliter reprobat istā opinionē ꝛ sequentes ꝛ duo facit pꝛimo pꝛemittit suppositōes ꝭo format argumētū innuendo q̄si tertiā rōem ibi secūda: q̄re si violentia: Pꝛia in duas pꝛio pꝛemittit quoddā ꝭo ponit suppositiōes ibi: a principio. n. De pꝛia dic ꝙ ad sic dicentes ꝯ quiete ipsiꝰ terre nō ē dubitatio ꝯ motu partiū ipsiꝰ terre nec ēt ꝯ pte sed hñ est dubitatio magna de tota terra. Intelligēdū ꝭꝫ Auer. q̄ apud antiquos nō erat dubiū q̄re pars terre inferius mota ad terrā quiescit in terra: qꝛ videbant ꝙ cā quietis ipsius erat violentia facta ab ipsa terra resistente illi parti ne possit vlteriꝰ moueri sed ꝯ tota terra erat dubitatio q̄re quiescebat. ita ꝙ dubitabant de cā violentie.

A pꝛincipio. n. ꝯterminandum utꝝ ē aliqs corpoꝛibus natura motus aut nullus ꝛ utꝝ natura q̄dam nō est uiolentia āt est. quoniam autē ꝯ his ꝯterminatū est prius quecunqꝫ ꝭm eam que adderat uirtutem habuimus utēdum ut existentibus.

Nunc ponit quattuoꝛ suppositiones ibi secunda si enim nullus: ibi tertia: ꝛ adhuc: ibi q̄rta: sꝫ adhuc

De pꝛima dicit ꝙ a pꝛincipio huius libꝛi determinatū ē vtꝝ cuiuslibet coꝛpoꝛis naturalis sit aliquis motus n̄alis vel nullus ēt determinatū est vtꝝ si alicui coꝛpoꝛi nō inest motꝰ naturalis eidē insit motus violentus seu pꝛeter nām ꝛ tūc Arꝫ. excusat se a pleniori determinatōe huius q̄re diceret aliquis q̄re. Arꝫ. ita bꝛeuiter determinat. ꝛ ipse rñdet ꝙ hoc fac̄ qꝛ superius pꝛobauit hoc ꝭꝫ virtutē quā habere potuit p intellectū. ꝛ iō vult hic determinare de his ꝭꝫ pꝛesentem necessitatem.

Si. n. nullus naturalis motus est ipsoꝝ neqꝫ uiolentus erit. si autē non est neqꝫ natura neqꝫ ui totalit̄ nihil mouebit̄. De his. n. qꝛ necessarium recidere determinatum est.

Ponit ꝭam suppositiōeꝫ. ꝛ dicit si nulli coꝛpoꝛi inest motꝰ n̄alis nec violentꝰ ꝛ si nec violentꝰ nec n̄alis tale est oīo imobile ꝛ subdit ꝙ talia sint necessaria determinatū est pꝛius de his.

Et adhuc qꝛ neqꝫ quiescere ꝯtingit. sicut quidē. n. motus existit aut uiolentia. aut natura: sic ꝛ quies.

Ponit tertiā suppositionē ꝛ dicit ꝙ si alicuiꝰ coꝛpoꝛis nō est motus naturalis. nec ēt violentus ei nō est inata esse quies. ꝛ rō ē qꝛ pꝛiuatiue opposita sūt apta fieri circa idē ꝛ iō si motus est natus inesset naturalis aut violentus ita ꝛ quies ꝛ ecōtra.

Sed adhuc si quidem ꝛ motus ꝭꝫ naturam nō utiqꝫ uiolenta erit latio solum neqꝫ quies.

Ponit quartā suppositionē dicens ꝙ si aliquis motus inest alicui ꝭm naturā ei cōtrarius inest sibi violentꝰ ꝛ per ꝯñs ex pꝛio supposito ei nō solū inerit motus violentus ꝛ quies violenta sꝫ ēt q̄es n̄alis.

Quare si violentia nunc terra manet et venit ad medium lata propter circungirationem.

Nunc arguit contra eos pro cuius evidentia est sciendum quod Aristoteles vult probare quod terra non quiescat violenter neque moveatur violenter ad medium mundi ut dixerunt antiqui: Unde sciendum quod fuerunt quidam antiqui scilicet anaxagoras democritus et anaximenes. qui voluerunt quod terra quiesceret in medio mundi violenter quia habebat figuram latam ideo aer ipsam substinebat. Alia fuit opinio quam voluit empedocles de causa quietis terre in medio mundi. quod erat propter velocitatem et circungirationem motu celi. quinque ergo facit Aristo. quia primo premittit opinionem empedoclis. secundo declarat ipsam. tertio tangit aliam opinionem quarto adhuc specialius declarat opinionem empedoclis quinto reprobat istas opiniones ibi secunda: omnes enim: ibi tertia: quoniam autem: ibi quarta: hi autem: ibi quinta: quamvis neque: De prima dicit quod terra violenter quiescat in medio mundi est propter hoc quia violenter est lata ad medium mundi propter velocitatem circungirationis motus celi ut dixit una opinio.

Omnes enim causam hanc dicunt: ex his que in liquidis et circa aerem accidentibus in his enim semper feruntur maiora et graviora ad medium girationis propter quod utique et terram omnes quot quot celum generant ad medium venire dicunt.

Nunc declarat istam opinionem generaliter et dicit quod omnes antiqui sic opinantes ponunt quod causa quietis terre est similis cause quietis omnium gravium existentium in medio corporum liquidorum ut aeris et aque. nam cum corpora liquida velociter circungirantur graviora reducuntur et propelluntur ad medium ut patet experientia. Et propter hoc subdit quod omnes antiqui qui posuerunt mundum de novo generari. Dixerunt terram de novo venisse ad medium mundi. modo dicto per circungirationem

Quoniam autem manet querunt causam et dicunt hi quidem hoc modo quoniam latitudo et magnitudo ipsius causa

Nunc tangit aliam opinionem de causa quietis terre in medio mundi et dicit quod fuerunt aliqui querentes causam manente terre in medio mundi qui dicunt illud esse propter latitudinem et magnitudinem ipsius terre.

Hi autem quemadmodum empedocles celi lationem circunpositam et velocius latam terre lationem prohibere quemadmodum aqua in ciathis: et enim hoc in circuitu ciato lato multotiens ad inferius erit facta tamen non fertur deorsum nata ferri deorsum. propter eandem causam

Nunc declarat specialius opinionem emped. et dicit quod aliqui antiqui empedocles et sequaces voluerunt quod terra venerit a principio ad medium mundi violenter propter circungirationem celi. sed de causa quietis sue dicunt quod est velocitas circungirationis corporum circundantium eam et dant exemplum ad ostendendum illud dicendo quod quia celum velocius movetur circulariter quam terra sit potens descendere ideo quiescat quod ad modum si acciperemus unum cietum plenum aqua qui circulariter velociter moveatur tunc aqua non exiret et hoc esset quia circungiratio illa esset velocior quam aqua in descendendo. Intelligendum secundum Auer. commento. lxxxv. quod impossibile est imaginari terram venisse illo modo ad medium nisi positum fuerit mundum de novo generari et causa est quia talis expulsio esset violenta et nullum violentum est perpetuum tamen si mundus fuisset ab eterno talis expulsio suffit ab eterno quod est impossibile. Intelligendum secundo quod omnes isti antiqui in hoc convenerunt quod causa expulsionis terre ad medium fuit circungiratio celi. sed differunt in reddendo causam quietis eius quia quidam posuerunt quod causa quietis terre in medio esset solum circulatio celi sicut de corporibus liquidis patet quidam autem dixerunt quod est latitudo terre et figura. Alij vero posuerunt quod est circulatio et figura simul.

Quam vis neque giratione prohibente neque latitudine sed superveniente aere alicubi fertur ad medium quidem enim si violentia fertur et manet violentia secundum naturam autem necessarium esse aliquam ipsius lationem hoc igitur utrum sursum aut deorsum aut alicubi est esse quidem enim quandam necessarium.

Hic reprobat istas opiniones et primo quantum ad causam quietis terre. secundo quantum ad illud quod dicunt de motu violento terre ad medium. ibi secunda: inconveniens autem: prima in duas. quia primo facit quod dictum est secundo reprobat specialiter empedocles ibi: adhuc non: Prima iterum in duas quia primo facit quod dictum est secundo removet dubium ibi: si autem: De prima intendit probare quod causa quietis terre in medio non est violenta. scilicet quod quiescat propter velocitatem circungirationis celi nec etiam propter latitudinem ipsius terre et arguit sic si terra illo modo violenter quiesceret in medio sequeretur quod ei deberetur inesse aliquis motus secundum naturam consequentia tenet ex suppositi supra quia cuicumque inest quies preter naturam eidem debet inesse motus et etiam quies secundum naturam consequens est contra eos qui non assignant terre aliquem motum naturalem: quoniam non posset deorsum cum dicant ipsam moveri deorsum violenter propter circungirationem celi nec etiam sursum ut patet nec etiam alter motus potest sibi naturaliter attribuiri quare etc. Intelligendum secundum Auer. commento

lxxvi. ꝙ virt' argumenti Ar. stat i isto: si terra stat i medio illo nõ opporteret ꝙ haberet locũ aliũ ad quẽ nãliter moueret: ꝛ talis locus ñ põt esse nisi ad circũferentiã: h° aũt ẽ falsũ: qꝛ tũc terra esset ignis: secundo etiã arguit ꝙ terra nõ est nata nãliter moueri ad circũferentiã ex aliq̃ pte: qꝛ aer exñs infra pedes nostros nõ est magis resistens motui terre ad circũferentiã q̃ aer existens supra nos pp ꝯsimilitudinẽ aeris in nã: ergo vel nec vbi mouetur ad circũferentiaꝫ vel vbiqꝫ.

Si autẽ nihil magis deorsum quam sursum: aer autem qui sursum non ꝓhibebat eam que sursum lationeꝫ neqꝫ utiqꝫ qui sub terra prohibebit eam que deorsum. Easdem enim eorundẽ necessarium esse causas eisdẽ.

Remouet dubiũ qꝛ diceret aliquis dico ꝙ motus naturalis terre esset ad inferius: sed mot' circularis celi ipedit ipsũ: hoc remouet Ar. ꝛ vult ꝓbare ꝙ terra quantũ ẽ ex pte resistentie extrinsece vt aeris vel aque: nõ ꝓhibeť vlterius moueri idifferẽter tã versus vnaꝫ ptem q̃ versus aliã: ꝛ arguit sic aer vel aqua circũdantes terrã sũt eq̃liter resistẽtes ipsi: g° nõ magis ꝓhibent terrã moueri ad vnã parteꝫ q̃ ad aliam: añs pꝫ qꝛ talia corpora sunt circũquaqꝫ ñ equalia ꝛ vniforma ꝛ ꝯña tenet qꝛ ꝯsimili cause debent esse cã effectuũ ens ꝯsimiliũ.

Adhuc auteꝫ ad empedoclem utiqꝫ illud quis dicet: Quando .n. elementa distabant seorsuꝫ a lite que causa terre mansionis erat: Non .n. utiqꝫ ꝛ tunc causabitur girationem.

Nunc specialiter reprobat empedo: p q̃ notãdũ vt pꝫ primo phisicoꝝ. ꝙ emped. posuit q̃ttuor p̃ncipia mãlia .s. quattuor elementa ꝛ duo formalia .s. litem ꝛ amicitiã: secũdo imaginatus est ꝙ celuꝫ esse genitũ ꝛ ꝙ elementa precesserũt ꝯstitutionẽ celi disgregata p quoꝝ cõgregatiõem mũdus fuit ꝯstitut' arguit .n. Ar. sic ꝓbando ꝙ fm istã opinionẽ circũgiratio celi nõ põt esse cã q̃etis terre: qꝛ terra cũ sit quartũ elementũ p̃cessit generationem celi ꝛ p ꝯñs ante quiescebat ꝛ tũc q̃etis illius circũgiratio non erat cã. Intelligendũ ꝙ ꝯmẽtator ꝯmẽ. lxxvij. arguit ꝯ empe. ꝙ circũgiratio celi magis debeat eẽ cã mot' terre q̃ quietis ei': qm̃ videm' ꝙ corpora q̃ sũt itra corpora liquida humida ñ solũ descẽdũt ad mediũ p circulationeꝫ ipoꝝ sed etiam simul cuꝫ illis reuoluũtur.

Inconueniens autem ꝛ nõ conferre qꝛ prius quidem ꝓpter gyrationem ferebantur partes terre ad medium nunc autem utiqꝫ propter quaꝫ causam omnia grauitatem habentia ferunť ad ipsam. Non .n. gyratio propinquat ad nos.

Hic Ar. reprobat antiquos quãtũ ad illud qd dicũt de cã motus violenti terre ad mediuꝫ pp celi circũgirationem: ꝛ tria facit sicut tripliciter reprobat ibi secũda: adhuc aũt: ibi tertia: sed adhuc. De prima ꝓbat ꝙ circũgiratio nõ fuerit cã mot' terre ad mediũ a principio: ꝛ arguit sic: qꝛ si sic sequereť ꝙ eadẽ ꝓ tũc fuisset cã motus ptiũ terre ab iferius ad mediũ: ꝯña tenet qꝛ idem est iudiciũ de toto et ptibus corporibus hõgenijs: sꝫ ꝯñs est falsũ qm̃ celũ nõ appropinquat partibus terre hic iferius: ꝛ per ꝯñs nõ moueneť pp circũgirationeꝫ: ꝛ tenet ꝯña qꝛ vt habeť 7° phic. mouens ꝛ motũ debẽt se ꝯtãgere.

Adhuc autem ꝛ ignis sursuꝫ fertur ꝓpter quam causam. Nõ .n. ꝓpter gyrationem: si autem hic ferri alicubi nat' est: palã qꝛ ꝛ terrã eistimãdũ

Ideꝫ ꝓbat p secũdã rõem ꝛ arguit sic ignis moueť sursũ motu recto ꝛ circũgiratio nõ est cã illius motus: g° nec etiã est cã motus deorsũ ipsius terre tenet ꝯña q: de ꝯrijs isto mõ idem est iudiciũ ꝛ añs pꝫ qm̃ celũ nõ est nisi cã motus circularis ignis in ꝓpria spera ꝛ nõ motus recti: vt patuit p° hui'. Et subdit ꝙ si ignis est natus alicubi ferri fm nãm sic etiã ẽ existimãdũ de terra. Intelligẽdũ fꝫ Aue. cõm. lxxxviij. ꝙ lꝫ emp. videať dare cãm mot' grauis ad mediũ ex dictis suis: non tñ põt haberi cã motus leuis a medio cũ hoc nõ possit esse pp circũgirationem: oportet g° dicere ꝙ illud sit pp nãm leuis: ꝛ illud idem dicendum est de graui.

Sed adhuc neqꝫ gyratione graue ꝛ leue determinatum est: sed prius existentibus grauibus ꝛ leuibus. Hec quidem ad medium ueniunt: hec autem sursum conanť ꝓpter motum. Erat igitur ꝛ ante ferri gyrationem graue ꝛ leue: que quodãmodo determinet erant ꝛ aliqualiter apta nata erant fieri aut alicubi.

Probat idẽ p tertiã rõeꝫ: ꝛ duo fac p° h° 2° remouet dubiũ ibi: ifinito .n. ente. De pma arguit sic illi' mot' circũgiratio celi nõ est cã q̃ est apt' esse ꝛ si circũgiratio tal' nõ ect: sed sic est vl'r de motib' grauiũ ꝛ leuiũ: g° opinio falsa maior est nota: ꝛ mior pꝫ qm̃ anteq̃ circũgiratio celi esset grauia ꝛ leuia per eoꝝ naturas itrisecas habebãt iclinationẽ ad mouendũ se ad determinata loca.

In finito eniȝ ente impossibile est eē sursum aut deorsum : Determinata sunt autem. His graue ⁊ leue pluriā igitur q̄ dem circa causas has determinata sunt.

Remouet dubiū q: diceret aliquis dictū est ꝙ grauia ⁊ leuia p̱ naturas itrīsecas habēt determiatos motus ad determinata loca ſ; antiq̄ ponentes mundū esse ifinitū dicerēt ꝙ hoc ē falsū: q: si mundus esset infinitus tūc nō esset aliq̄s locus determinatus magis hic q̄ꝫ alibi. Ad hoc rn̄det Ar̄. dicens ꝙ si mūdus eēt ifinit⁹ tūc bn̄ esset ipossibile talia loca esse determinata ẜm nām grauibus ⁊ leuibus: ſ; nō sic ex quo ꝯcludit Ar̄. ꝙ loca sūt determinata grauibus ⁊ leuibus: ⁊ ꝙ mūdus ē determinatus ⁊ finitus vt oñsum est supra in p° huius.

Sunt autem quidam qui propter similitudinem dicunt ipsam manere: sicut antiquorū anaximandros. Magis quidem enim nihil sursum aut deorsum. aut in plagis ferri conuenit. ꝙ in medio collocatum ⁊ similiter ad extrema se habens. similiter autem in possibile ad contrarium facere motum. Quare ex necessitate manere.

Hic Ar̄. ponit vltimā opinionē de cā q̄etis terre i medio mūdi ⁊ tria facit. p° ponit illā. 2° iprobat 3° ponit solutionē ad motiuū illoꝝ de illa opinione ibi secūda: h° aūt dr̄: ibi tertia: sed adhuc neq;. De prima dic̄ ꝙ fuit opinio quorūdā antiquoꝝ de quorū numero fuit anaximandros q̄ voluerūt ꝙ terra staret in medio mūdi pp̄ similitudinē ⁊ eq̄litatem distantie ipsius ab oībus ptibus celi: ita ꝙ ipsa nō deȝ magis moueri ad sursū celi q̄ꝫ ad deorsū ⁊c̄. tanq̄ꝫ similiter se habens ad extrinseca qm̄ si moueret ad oēm ptem moueret idifferenter: ⁊ sic moueret motibus ꝯrijs qd̄ ē ipossibile. Intelligendū ẜ; Aue. cōmēto. xc: ꝙ ista opinio ē minus falsa alijs: ⁊ cā q: alie ponūt terrā moueri ad mediū ⁊ ibi q̄escere violenter sed ista opinio ponit motū terre ad medium esse nālem: l; ponat ꝙ ibi q̄escat violēter. Intelligendū 2° ꝙ ista opinio imaginat sic̄ si imaginaremur vnū corpus ferreū spericū iterclusū intra vnā sperā adamātinā: ⁊ illō ferreū poneret i medio spere: tūc. n. quiesceret q: eq̄liter attraheret ab oībus ptibus: vn̄ si moueret cū nō maiori rōne ad vnam ptem q̄ꝫ ad aliā siml' mouet ad oēs ptes: ⁊ sic moueretur simul motibus contrarijs.

Hoc autem dicitur per suasibiliter q̄dem non uere autem secundum. n. hanc rationem necessariuȝ omne ꝙ cunq; ponat in medio māere. Quare ⁊ ignis quiescet. Qd̄ enim dictum est nō ꝑprium in terra.

Reprobat istā opinionē: ⁊ quinq; facit sicut per q̄nq; rōes reprobat: ibi secūda: l; ⁊ nc̄: ibi tertia: in conueniēs aūt: ibi q̄rta: si aūt n̄: ibi quinta: mirabile auteȝ. De prima arguit sic: si tertia pp̄ talē coequalitatē ⁊ similitudinē eius ad oēs ptes celi quiesceret in medio mūdi sequeret ꝙ eadē rōe sic deberet esse de qualibet alie re ⁊ maxime simplici posita ī medio mundi: tenet ꝯn̄a qm̄ talis res posita i medio equal'r se haberet sic̄ nūc se h; terra ſ; ꝯn̄s ē falsū: q: tūc ignis si poneret i medio mūdi ibi quiesceret qd̄ nō est verū. Et subdit⁹ ꝙ dictū istoꝝ antiquoꝝ: ⁊ opinio ista nō h; veritatē: qm̄ nō esset proprīū terre q̄escere i medio ex quo cōpeteret ēt alijs corporibus qd̄ tn̄ est falsū. Intelligendū ꝙ cōmētator cōmento. xcij. mouet ⁊ remouet dubium q: posset aliq̄s dicē ad hāc rōeȝ bene ꝯcedā tibi ꝙ si ignis eēt i medio eq̄liter distās ⁊c̄. ꝙ nō moueret ad circūferētiā imo violent ibi q̄esceret pp̄ cōsimilitudinē ⁊c̄. Sed si videmus ptes eius moueri ad superius h° ē q: nō sūt eq̄liter distātes a circūferentia imo sūt eleuaret a medio: iō magis iclinant ad ptes celi ad q̄s magis appropinquāt. Ad h° dic̄ cōmētator ꝙ dictū illud nō valet: qm̄ ita debem⁹ dicere de ptibus terre ꝙ si ꝑiceret sursū deberent moueri ad circūferentiā cui⁹ oppositū p; ad sensū: cum reuertant iferi⁹: ⁊ p; ꝯn̄a q: tūc nō eq̄liter distarēt a circūferentia quare ⁊c̄.

Sed ⁊ nō necessarium. Nō enim solum uidetur manens: sed ⁊ lata ad medium. Ubi enim quecunq; fertur particula ipsius: necesse ferri et totam. Ubi auteȝ fertur secundum naturam: ⁊ manet ibi secundum naturam: Non igitur propter similiter se habere ad extrema. Hoc quidem. n. omnibus cōune ferri autem ad medium proprium terre:

Nūc reprobat eandē opinionē p̱ secūdā rōem: ⁊ arguit sic. Terra q̄escit i medio mūdi p̱ ei⁹ nām ꝑpriā ⁊ itrinsecā: q° nō pp̄ eq̄liter distat ⁊c̄. ꝯn̄a tenet qm̄ equaliter distare est a cā cōis quietis oīum corporū: sed p̱ nām ꝑpriā ibi quiescere ⁊ illic moueri est ꝑprium terre. ⁊ añs patet quia terra nō solū ē apta moueri ad mediū ſ; etiā ibi q̄escere nālit. ꝙ p; q: unaq̄q; eius particula est nata moueri ad medi

um ꝛ ibi quiescere. modo idē est locus naturalis totius ꝛ partis ꝛ ad quecūq; locū est aliq̄ corpus aptum natū moueri naturalr̄ illic ē aptū natū q̄esce re naturalr̄. Intelligēdū q̄ cōmētator com. xciii. a lit forāt hanc rōnem arguendo sic. si causa quietis terre i medio eēt positio ei⁹ ibidē ꝓpter eq̄lit̄ distare a circūferentia sequeret̄ q̄ si terra poneretur extra mediū q̄ ipsa non deberet moueri ad mediū sʒ po tius ad ptēʒ circūferentie sibi ꝓpinquior est. coñs est cōtra sensū. ꝛ tenet coña q̄a ꝑ oppinionē exit⁹ terre medio est cā motus eius quia sic positio eius i medio est cā q̄etis ei⁹ ita exit⁹ a medio dēt esse cā motus eius. cū cōtrarie cause debeant eē cāe cōtra rioꝝ effectuū. Intelligendū secūdo q̄ q̄a terra cū fuerit extra mediū nō mouet̄ ad circūferentiā sʒ re uertit̄ ad mediū: hoc est euidentissimū signū q̄ eq̄ litas distantie a circūferentia ꝛ equalit̄ atrahi nō ē causa quietis terre i medio. Etiam nō est uerū q̄ dixit temistius scʒ q̄ exit⁹ terre a medio sit causa es sentialis mot⁹ eius ꝛ positō ei⁹ in medio sit causa quietis ut patʒ ex dictis. ſm eadem causā ut puta grauitas aliť sn̄ ꝛ aliter est causa mot⁹ terre ꝛ q̄etis ipsius. motus quidē dū terra ē extra suū locū natu ralem non detenta. ꝛ q̄etis dū est in suo loco natu rali. naʒ eadē est causa dispōnū precedentim finem ꝛ ipsius finis.

Incoueniens autem ꝛ hoc quidem querere ꝓpter quid manet terra in medio. Ignis autem non querere ꝓ pter qd̄ in extremo. Siquideʒ. n. ꝛ il li natura locus extremus palam q̄ necessarium esse quandam ꝛ terre natura locum:

Incōueniens autē. Adducit tertiā rōm ꝛ dicit q̄ i cōueniens est q̄rere ꝓpt̄ quid terra quiescit i medio ꝛ nō querere ꝓpt̄ q̄d ignis q̄escat i circūferentia. si ergo querat̄ quare ignis ibi quiescit ꝛ dicat̄ ꝓpt̄ na turam suā. pari rōne similiter erit dicendū de terra.

Intelligēdū ſʒ aue. q̄ causa q̄etis ignis in circū ferentia est leuitas que etiā est cā motus ei⁹ ad illū locum dum fuerit extra. Cum ergo ignis ꝛ terra sit cōtraria ꝛ leuitati cōtrarie grauitas. ꝛ cōtraria sint cause effectuū cōtrariorū sequit̄ q̄ sic leuitas est causa quietis ignis i circūferentia sit grauitas ē cā quietis terre in cētro ꝛ non equalitas distācie ꝛc.

Si autem non huic iste locus sed ꝓ pter necessitatem manet eamque si militudinis: queadmodum de q̄ tri kos ſmo. Fortiter quidem silr̄ autē undiq; tense: quoniaʒ nō dircrepet: Et exuriente ꝛ sitiente ualde quideʒ: Silr̄ autem ꝛ ab exibilibus ꝛ pota bilib⁹ qualiter distante. Et. n. hunc quiescere necessarium. Querendum ipsis de ignis mansione in extremis.

Ponit quartam rationem ꝛ arguit sic. si causa quietis terre in medio non est. quia talis locus est ei natalis sʒ ꝓpt̄ necessitatem detinet̄ ex equalitate distātie a celo. sic si esset una corda equalit̄ tensa ꝛ eq; tracta a duobus equalr̄ fortib⁹ nō franget̄. ꝛ sicut si esset vnus equalit̄ exuriens ꝛ sitiens ꝛ pon natur i medio cibi ꝛ pot⁹ nō moueret̄ ad cibū. nʒ. ad potū. dicit Arˀ. q̄ adhuc ista causa nō ē sufficiēs quia dato q̄ terra quiesceret necessario ꝓpt̄ illud adhuc restat dubitatio de causa q̄etis ignis i circū ferentia. Intelligendū ſʒ auer. ꝯmēto xciiii q̄ arˀ. cōfirmat errores antiquoruʒ per duo exempla ad ꝓbādum q̄ terra quiescat i medio ꝓpter equalita tem distantie ei⁹ a celo. primum est aliqua res equa lit̄ tracta a duobus equefortibus ſʒ est de hoīe eq̄ lit̄ famelico ꝛ sitiente dicit cōmētator q̄ primū exē plum non ualet i ꝓposito. Uñ aliquā rē trahi a duo bus eq̄ fortib⁹ pōt cōtigere duplr̄. uno mō q̄ illi eq̄ fortes trahentes eq̄lit̄ ad ꝺ̄ras ꝯ̄rias habebāt ꝓpor tioneʒ maioris i eq̄litatis supra resistētiā rei tracte alio mō q̄ potentia illoruʒ sit minor aut equalis. si primo mō tūc res tracta discontinuabit̄. si secūdo mō nō discōtinuabt̄. In proposito autem quia po tentia trahentis puta celi esset maior q̄ resistētia tre ideo ipa deberet diuidi i partes si opio eēt uera ꝛ moueri ad circūferētiā q̄ tn̄ est falsū: sʒ ad aliud ex emplū de quo cōmētator nō dat solōʒ. Dicūt q̄dā q̄ ille equalr̄ esuriens ꝛ sitiens citius moubit̄ ad po tū quia sitis est forti⁹ i ꝑsiua aliis parib⁹ q̄ fames. ubi aūt esset famelicus ꝛ eq̄lit̄ ponerent̄ i distātia duo cibi cōsimiles posset i differenti motori quia ad quemcunq; moueret̄ satiaret̄ ex illo sic ex alio.

Mirabile autem ꝛ de mansione qui dem querere. De latione auteʒ ipoꝝ non querere propter quam causam hoc quidem sursum fert̄ hoc autem ad medium nullo impediente.

Ponit quintam rationem dicens q̄ mirabile ē in uestigare de causa quietis corporum naturalium ꝛ nō d̄ causa mot⁹ ipōꝝ. quare aliq̄d mou et̄ sursuʒ ꝛ aliq̄d deorsuʒ si nō hēat i pediens. ꝛ hec ratio ar guit antiquos de insuffitientia.

Sed adhuc neq; uerum quod dicit̄ secundum accidens: tamen hoc ueꝝ q̄ necessarium manere in medio oē cui nihil magis huc quam illuc mo ueri conuenit. Sed ꝓpter hanc ra

tionem: non manet: sed mouebitur non tamen totum sed discrepetur.

Soluit motiuũ antiquoꝝ: ⁊ pᵒ facit hoc. 2ᵒ epilogat ibi. quecũqꝫ qđ. Prima in duas: qꝛ pᵒ soluit argumentũ: scđo declarat solutionē ibi: eadē .n. cõgruit. De prima dicit ꝙ fundamētũ illoꝝ nõ valet cũ dicebāt ꝙ qñcũqꝫ aliqđ corpus est i medio ꝯsimiliter distās ⁊c. qꝛ illud ñ vlr veꝝ in oibꝰ: ſꝫ solũ in hijs que nõ sũt nata moueri magis ad vnũ locũ ꝙ ad aliũ: sic bñ ꝓbaret de fero posito itra circũferentiā adamātis: sed qꝛ terra est apta q̄escere i aliq̊ loco itra circũferentiā celi: ⁊ moueri ad illũ locũ ⁊ nõ ad aliũ: iõ illo mõ nõ q̄escit. Uñ dato ꝙ ignis eq̄liter poneret i medio celi: ibi nõ q̄esceret pp eq̄liter distare: qꝛ est aptus moueri ad circũferētiā: ⁊ si poneret in medio ñ moueret tantũ ad vnā ptē circũferentie fm se totũ: sed diuideret fm eiꝰ ptes ⁊ vna pars moueret ad vnā ptē circũferētie sibi ꝓpiq ioꝛē: ⁊ alia ad aliā. Intelligendũ fm Auer cõmē. xcv. ꝙ vbi tota terra sit posita i medio: lꝫ pp eq̄liter distare nõ moueret fm se totā ad circũferentiā: tñ ptes ipsius deberent moueri ad circũferentiā qm̄ ptes ipsius nõ haberent ꝯsimilē situ respectu celi sic tota: nā cũ nl̄te sint supra centrũ magis appropinquāt vni pti circunferentie ꝙ alteri: ⁊ ex hᵒ ꝯcludit ꝙ si celũ eēt attrahens eq̄liter terrā ex oi pte vt dixerũt illi antiqui: cũ virtus atractiua celi esset fortioꝛ ꝙ virtꝰ terre ꝓhibitiua sue diuisionis deberet terra disrũpi i partibꝰ ⁊ moueri ad circũferentiā: qđ tñ est falsuꝫ.

Intelligendũ scđo ꝙ temistiꝰ voluit saluare istā opinionē dicēs ꝙ antiq̄ nõ voluerũt terrā q̄escere i medio pp eq̄tatē attractionis a celo: qꝛ tunc quiesceret violenter: sed voluerũt ꝙ terra q̄esceret nãlit in medio pp eq̄litatē distātie eiꝰ a celo ex oi parte. Et dicit cõmentatoꝛ ꝙ si antiqui habuerũt hāc intētionē hec opinio esset ꝓpinq̄ veritati.

Eadem enim ratio ꝯgruit ⁊ in igne. Necesse enim posito manere similr quemadmodum terraꝫ similiter .n. se habebit ad signoꝝ astrorum qđ cunqꝫ. ſꝫ tamen fertur a medio quē admodum ⁊ uidetur latus. si nõ aliquid ꝓhibeat ad extremum uerum tamen non totum ad unum signuꝫ. Hoc enim necessarium solum accidere ex ratione ea que de similitudine sed proportionata particula ad proportionatum extremum. Dico autē puta quarta pars ad quartuꝫ continentis partem. Neqꝫ .n. punctum corpus est. Quemadmodum autēꝫ ⁊ si ex magno conueniat densatum in minorem locuꝫ: sic utiqꝫ ex paruo in maiorem rarius factum. Quare utiqꝫ ⁊ terra hoc modo moueret a medio ꝓpter similitudinis rationem si non natura terre iste locus esset.

Declarat solutionē ⁊ dicit ꝙ illud sit p nãm ipsiꝰ terre ⁊ nõ pp equaliter distare pꝫ qꝛ similit diceret de igne sicut de terra ꝙ necesse eēt si ignis poneret in medio ꝙ ibi quiesceret pp eq̄liter distare: ⁊ tam̄ certũ est ꝙ si ignis poneret i medio moueret ad circunferentiā: qꝛ ignis videret ad sensũ ascendē: ⁊ ꝙ ignis moueret a medio si ibi poneret ꝺclarat Aꝛ. p quo dicit ꝙ si ignis poneret ibi nõ eēt sic punctꝰ ſꝫ haberet suas ptes sic dispositas ꝙ essent magis ꝓpinq̄ circũferētie ex vna pte ꝙ ex alia q̄re vnaq̄qꝫ illaꝝ ptiũ magis mouebit versus pteꝫ circũferētie cui erit magis ꝓpinq̄ ⁊ hoc fiet dicit Aꝛ. p earuꝫ diuisionē ⁊ rarefactionē: nā sic ex magno corpore p ꝯdensationē fit minus corpus qđ occupat minorē locũ ita p rarefactionē corpus puũ fit magnũ ⁊ occupat locũ maiorē: ⁊ subdit ꝙ sic ignis moueret a medio: sic silr faceret ⁊ terra sibi q̄esceret ⁊ violent

Intelligendũ fm Aue. cõmēto. xcvj. qꝛ Aꝛ. dic ꝙ si ignis i medio poneret nõ moueret fm totũ ad circũferentiā sed fm partes ita ꝙ ꝓportionata particula ignis moueret ad ꝓportionatā ptē circũferēcie celi. Debemus imaginari dic cõmētatoꝛ ꝙ sint due linee ꝯcurentes i centro ignis si poneret i medio totius terminate ad circũferentiā celi i duobꝰ pũctis ⁊ tũc patebit ꝙ si tales linee itercludēt q̄rtā pateꝫ totius ignis ꝙ etiā itercludent q̄rtā partē totius circũferentie: qđ pꝫ describēdo duos circulos circa centrũ a q̊ ducāt due linee recte vsqꝫ ad circũferentiā maioris circuli. Uult gᵒ ꝙ ꝓportio ignis puta q̄rta pars iterclusa illis lineis moueat ad q̄rtam partē celi cui supponit cũ sit illi ꝓpinquioꝛ ⁊ hoc ñ potest fieri nisi illa prius diuidat ⁊ postea rarefiat vt dicit Aꝛ.

Quecunqꝫ quidem igitur existunt đ figura ipsius suspicata ⁊ de locis: et mansionum: ⁊ motu fere hec sunt.

Epilogat dicēs ꝙ q̄cũqꝫ dicta sũt ab antiq̄s de figura ipsiꝰ terre đ loco ⁊ mansiōe ⁊ de motu hec sũt.

Tertium capitulũ tertij tractatus secundi libri de celo ⁊ mundo in quo ꝺterminatur de situ ⁊ quiete terre fm opinioneꝫ Arestotelis.

[N]os autem dicamus primum utrum habeat motum aut manet. Quem admodum enim dixi

mus vi quidem ipsam unum astro rum esse faciunt. Vi autem in medio ponentes eam reuolui et remoueri di cunt circa polum medium.

Postq Ar. in duobus precedentib' capitulis po suit oppiniones antiquorum de situ et motu et figura ipsius terre eas reprobando. Nuc in hoc tertio capitulo huius tractatus circa h' ponit opinionem propriam et duo facit. primo ponit necessitate consideration is de hijs in isto capitulo. 2° pbat propositum ibi q aut est. De prima dicit q dicto de motu et quiete terre fm oppiniones antiquorum: nuc dicendu est de terra vtru moueatur aut quiescat et ca necessitatis est: q aliqui posuerut ipsu moueri circa mediu mundi sicut vnu astru. Alij dicebant q mouet circa centru proprium et q celu quiescit. Intelligendu fm comentatorem com. xcvij. q p polum medium possumus intelligere primo corpus mediu continens terra circa qd ipsa reuoluitur fm oppinionem anti quorum vt aer vel aqua et tale corpus dicitur ab eis mediu q mediat inter celu et terra: secudo p polum mediu possumus intelligere quodda corpus i medio mundi quiesces circa qd apud eo voluitur terra.

Quod autem est impossibile palam sumentibus principium: q si quide fertur siue extra medium ens siue in medio necessarium ipsam iu moueri hoc motu. Non. n. ipsi' terre est mo tus: et. n. utiq particularum unaqueq hanc haberet lationem. Nunc at in rectum oia feruntur ad medium pro pter quod non possibile sepiternum esse uiolentum existentem et pter na turam muudi at ordo sempiternus.

Nunc exequitur pbando intentu p sex roes vz q est impossibile terra moueri circa mediu mundi seu axem vel polu mediu vt dixit plato ibi secuda: adhuc omnia a lata. ibi tertia adhuc latio: ibi qrta et q proiecta: ibi quinta: adhuc aut pala: ibi sexta te stificant aut. De prima arguit sic q sit impossibile ter ram moueri circa mediu mundi pbat q si mouere tur illo mo tuc moueret violenter ona tenet q siue terra sit situata in medio vel extra mediu impossibile est ipsam moueri naliter tali motu: et ro est q tunc quilibet eius particula haberet tale motu circula re sz hoc est falsu: q videmus oes ptes terre moue ri naliter motu recto et no motu circulari: ona aut est falsu. s. q illo motu terra moueat violent: q tuc ille motus no esset perpetu': et p ona no esset de or dine vniuersi q ordo vniuersi debet esse ppetuus et pz ona vltima q nullum violentu est ppetuu.

Probat ide p secuda roe et arguit sic: si terra mo ueretur circularit illo prosequeret q terra deberet moueri pluribus motib' circularibus: ons e falsu q tunc stelle fixe no viderent nobis oriri et occide sp ab eade ptem terre: sz hoc est falsu q vniformi ter cotinue oriunt et occidunt fm eande ptem terre et ona tenet q oia mota circulariter preter primu mobile mouentur pluribus motibus vt habitum est supra pp plus distare a primo. Intelligendu fm Aue. comento. xviij. q diuersitas motus in stel lis erraticis non est pp hoc q terra moueatur: sed est q stelle erratice mouent pluribus motib': et ro est q si terra moueret circularit tuc oporteret ipsa moueri saltem duobus motibus. s. longitudinis et latitudinis. Unde aut qui astrologi bene posuerut planetas moueri pluribus motibus sed ptolome' ppter istos duos motus posuit circulum decliuem et hoc rone motus in latitudine q sub illo mouent planete.

Adhuc oia lata latioe circulari uesi tantia uidentur et mota pluribus una latione preter primam. Quare et ter ram necessarium siue circa medium siue in medio posita fertur duabus moueri lationibus. Si autem hoc ac ciderit: necessarium fieri mutatoes et uersioes fixorum astrorum. Hoc at no ui det factum sed semper hec secundu eadem oriunt: occidunt loca ipsius.

Probat idem per tertia ronem: et vult pbare q terra moueatur motu recto: naliter ad mediu si sit extra et ibi quiescat: et tria facit: q primo ponit ra tione. 2° mouet dubiu. 3° probat minorem ronis ibi secuda: hec eni vtiq ibi tertia qm aut. De pma arguit sic ad eunde locu mouetur motum et pars sed partes terre mouentur ad medium: ergo tota terra mouetur ad medium.

Adhuc autem latio partium et totius ipsius fm naturam ad medium totius e. Hec. n. utiq si extra posita nunc in centro dubitabit utiq aliquis quo niam idem duorum est medium: ad utrunq feruntur grauitate haben tia et partes terre secundum natura utrum q totius est medium aut q terre.

Mouet dubiũ ⁊ duo fac. pº mouet 2º ⁊ remouet ibi secũda necesse. De pͥma dicit diceret aliq̄s ponatur ꝙ terra situet̃ in medio mondi sic ꝙ cẽtꝝ grauitatis eius sit mediũ mũdi: ⁊ tũc quero vtrũ oẽs ꝑtes terre moueant̃ ad illud mediũ iquantuꝫ est eẽ vtrũ terre aut inquantũ ẽ mediũ mundi.

Necesse itaqꝫ ad id quod totius: Et enim leuia ⁊ ignis in contrarium lata grauibus ad extremuꝫ loci continentis medium. Accidit autem idẽ medium esse terre ⁊ totius: fertur. n. ⁊ ad id quod medium terre: sed secũdum accidẽs: secundum ꝙ medium habet in totius medio.

Nunc remouet dubiũ dicens ꝙ debes dicere ꝙ oĩa grauia huiusmodi q̄ mouẽt̃ ad tale mediũ non vt mediũ terre sed vt mediũ mundi: ⁊ ratio ẽ quia corpora leuia ⁊ ignis naturaliter mouent̃ ad circũferentiã celi vt est circũferentia mundi gº oĩa habẽtia grauitateꝫ dꝫ moueri ad centrũ tanquã mediũ mundi: ⁊ subdit ꝙ accidit mediũ terre esse mediuꝫ mundi: iõ grauia accidentaliter mouent̃ ad mediũ terre ⁊ per se ad mediũ mundi.

Quoniam autẽ fertur ⁊ ad terre medium signum: qꝛ lata grauia ad hãc non iuxta inuiceꝫ feruntur: sed ad similes angulos. Quare ad unum medium ferunt̃ ⁊ ꝙ terre. Manifestum igitur. qꝛ necesse in medio eẽ terram ⁊ immobilem ꝓpter dictas causas.

Declarat minoreꝫ ⁊ cõcludit: ⁊ primo declarat per signũ ꝙ ꝑtes terre mouent̃ ad mediuꝫ motu recto: ⁊ hoc signũ est qm̃ partes terre suprapositẽ veniunt ad centrũ ꝑ lineas rectas: ⁊ in eque distanter qꝛ cõtinue magis adpropinquando donec ꝯcurrãt in puncto. s. centro ad angulos rectos: q̄re oẽs mouentur ad vnũ mediũ deinde cõcludit duo. primũ est ꝙ pꝫ ipsã terrã esse in medio: scđm est ꝙ ipsa q̇escat. Intelligendũ ꝫ Auer. cõmẽto 99. ꝙ qꝛ partes terre ⁊ tota sunt eiusdem speĩ: iõ debent habere eundũ locũ in spẽ ⁊ sir̃ motũ tũc ergo oẽs moueantur ad mediũ sir̃ mouebitur ⁊ tota terra: ⁊ ex hoc sequit̃ cũ motus ad mediũ sit rectꝰ ⁊ ꝑ ꝯñs finitus ꝙ motus totius terre sit finitus ⁊ per ꝯñs non est circularis. Intelligendũ 2º ꝫm Auer. cõmento. c. ꝙ terra mouetur ad medium vt medium mundi: ⁊ ignis mouetur ad circũferentiã vt circunferentia mũdi cã ẽ qꝛ si terra moueret̃ ad mediũ mũdi ñ vt mediũ mundi sed vt mediũ terre: tunc ignis deberet moueri ad circũferentiã terre ꝯñs est falsũ ꝯña tenet qꝛ cũ ignis ⁊ terra sint ꝯ̃ria locus ad quẽ mouetur ignis debet esse cõtrarius loco ad quem mouet̃ terra: ⁊ per ꝯñs si terra mouet̃ ad centruꝫ vt ẽ centrũ terre ignis debet moueri ad circũferentiaꝫ oppositã illi centro: vt est centrũ terre: ⁊ talis ẽ circunferentia terre ⁊ nõ ꝯcauũ orbis lune quare ⁊c̃. relinquitur ergo ꝙ terra mouetur ad mediũ ⁊ medium mundi.

Et quia in proiecta sursum grauia secundum regulam iterum feruntur in eundem locum.

Probat idem ꝑ quartã rõeꝫ: ⁊ duo facit. primo hoc. 2º remouet dubiũ: ibi ⁊ in infinitũ. De ꝑma arguit sic. Si terra moueret̃ circularit̃ circa mediũ mundi sequeretur ꝙ grauia ꝓiecta superius nõ caderent in eodem loco a quo ꝓiciuntur: ꝯñs est cõtra sensũ: ⁊ ꝯña tenet vt declarat cõmẽtator ꝑ simile de ꝓiciente in aliqua re mota vt puta naui: naꝫ si ꝓiciatur lapis ab aliquo existente ĩ naui mota tũc lapis non cadit in loco ĩ quo ꝓijcitur.

Et in infinitum uirtus proiciat. Quõ q̇dem igitur neqꝫ mouetur: neqꝫ extra medium põit̃ manifestuꝫ ex his.

Remouet dubiũ qꝛ diceret aliquis videt̃ ꝙ rõ illa nihil valet: qꝛ dicã ꝙ motus terre valde tardius ⁊ insensibilis: ⁊ iõ cũ aliquod ꝓicitur supius qꝛ ꝓicitur ad paruã distãtiaꝫ ita cito descendet ꝙ terra erit inter insensibiliter mota: iõ videt̃ cadere in eodem loco a quo ꝓiciebatur. Ad qđ rñdet Arꝫ. illud idem accideret si lapis in infinitũ sursuꝫ ꝓiceretur. s. ꝙ caderet ĩ eodẽ loco a quo ꝓiceretur: cuiꝰ oppositũ eẽt si terra moueret̃ quãtũcũqꝫ tarde moueret̃ ⁊ tũc cõcludit dicens ꝙ terra nõ moueatur ĩ medio circularit̃ nec situet̃ extra mediũ manifestuꝫ est. Intelligendũ ꝙ cõmentator cõm. 102. adducit duas rõcs ad probandũ terrã quiescere ĩ medio naturaliter. prima est qꝛ ex oibus ꝑtibus mundi ꝑtes terre nãliter mouentur ad mediũ gº sequit̃ ꝙ terra naturaliter quiescitur in medio tenet cõsequentia qꝛ si ibi violenter quiesceret: tũc naturalit̃ moueretur ad aliuꝫ locum: ⁊ sic naturaliter recederet a medio ⁊ naturaliter moueretur ad medium qđ est impossibile. Secunda ratio est qꝛ necesse est ꝙ in omni loco ad quem corpus mouetur naturaliter tanq̄ ad locũ vltimatũ ipm nãliter q̇escat.

Adhuc autem ex dictis palam causa mansiõis. si enim natura nata est fieri ex omni parte ad medium: quẽadmodum uidetur ⁊ ignis a medio iterum ad extremum impossibile latã esse quancunqꝫ particulam ipius

a medio non uim passam: una enim latio unius: simplex simplicis. sz nõ cõtrarie. Que autem a medio ei que ad medium cõtraria. Si igitur quã cunq3 partem impossibile latam eẽ a medio manifestum quia et totam ad huc impossibilius.

Adducit quintã rõem: z duo facit. p° format rationẽ. 2° pbat ꝯñam ibi: ad qd .n. De prima arguit sic quilibet particula terre mouet ad medium z ibi naturaliter quiescit ergo ẽt z tota terra: ꝯña nota est q2 idẽ est motus: z p ꝯñs locus totius z partis z añs p3 q2 videmus partes terre superi⁹ positas z nisi violenter moueri ad mediũ ex oi parte circũ ferentie qemadmodũ ignis mouetur a medio ex oi parte ad circũferentiã: z ibi qescit: z subdit ꝙ p3 impossibile esse quãcũq3 particulã terre moueri a medio nãliter: z rõ est q2 tantũ vnus mot⁹ simplex debet esse vnius corporis simplicis ꝭm nãm: z nõ motus ꝯrij vt habitũ est p° huius: mot⁹ aũt a medio est cõtrarius motui ad mediũ z distinctus ab illo z p ꝯñs si ꝑs terre mouent ad mediu3 nãliter ex oi parte nõ possũt moueri a medio nisi violent. Et ex hoc sequitur ꝙ si impossibile est partes terre moueri a medio nãliter sed mouent ad mediu3 nãliter ꝙ necesse est ita esse de tota terra.

Ad quod .n. pars nata est ferri: z totum illuc natum est. Itaq3 siquidem impossibile moueri: necessarium uti q3 erit ipsam manere in medio.

Declarat ꝯñam dicẽs ꝙ cã illius ẽ q2 ad eũde3 locũ natũ est ferri totũ z qlibet ei⁹ pars: z tunc ꝯcludit ꝙ impossibile est terrã moueri a medio nãliter: necesse est ipsã moueri nãliter ad mediu3 z ibi quiescere. Intelligendũ ꝙ cõmẽtator cõmẽto. 103. ex dictis Ar. facit duas rões ad pbandum ꝙ terra nõ possit nãliter moueri a medio: prima ẽ hec ptes terre ex oi parte nãliter mouentur ad mediũ: g° z tota terra z per ꝯñs ñ põt moueri a medio naturaliter. Secũda ẽ hec ignis naturaliter mouet a medio g° terra naturaliter mouet ad mediũ: z per ꝯñs ñ mouetur nãliter a medio: añs p3: z tenet ꝯña q2 ignis z z terra sũt ꝯria z per ꝯñs motus coꝝ z loca debẽt esse cõtrarij: sed motus a medio est cõtrari⁹ motui ad mediũ g° si motus a medio cõpetent igni motus ad mediũ cõpetet terre: z pariformiter ẽ intelligẽdum de quiete. Intelligendu3 2° ꝙ impossibile est terrã moueri in medio mũdi motu circulari: et rõ est q2 terra est corpus simplex z per ꝯñs ei debetur nãliter solũ vnus mot⁹ simplex: cum ergo terre debeat naturaliter motus deorsũ sibi nõ põt cõpetere naturaliter mot⁹ circularis. 2° ignis habet solũ vnũ motũ naturalẽ. s. sursum ergo terra habet solũ vnũ motũ naturalẽ. s. deorsũ: z per ꝯñs ñ mouetur naturaliter motu circulari: ꝯña tenet q2 illa sunt contraria: z per ꝯñs si vnũ habet tantu3 vnũ motũ reliquum similiter habebit tantum vnũ motum. Intelligendũ tertio ꝙ dicit Ar. ꝙ si de pub⁹ ipossibile est eas ferri a medio ipossibile est de toto: rõ est q2 motus grauis a medio nõ ẽ nisi pp virtute3 mouentẽ q̃ dominat supra resistentiã grauis mõ certũ est ꝙ resistentia totius est maior ꝙ̃ resistãtia partis q̃re oportet ꝙ potentia violentans totu3 sit maior ꝙ̃ potentia violentans parte3: iõ respectu toti⁹ talis motus est difficilior.

Testificant autem hiſ z mathematicis dicta circa astrologiam. Apparentia enim accidunt translatis figura; q̃bus determinat⁹ est astrorum ordo: tanquam in medio posita terra:

Ponit sextã rõem z duo facit. p° hoc secũdo cõcludit ibi: de loco quidẽ igitur. De prima dic ꝙ terra quiescat in medio p3 ex dictis in astrologia: nã ex apparentijs astroꝝ z ex ortu z occasu earum in eode3 loco apparet ꝙ terra quiescat. Intelligendũ ꝙ cõmentator ꝯmen. 104. adducit rões ad pbandum ꝙ terra sit situata in medio mũdi: z pmo imaginat tres lineas se intersecantes in medio mũdi quarũ pma transit ab vno polo ad aliũ: secunda ab oriente ad occidentem: terra a puncto meridionali ad punctũ septẽtrionalem: z p3 ꝙ ille linee se intersecant in puncto medio z ibi situat terra: z rõ ẽ q2 si esset situata citra vel vltra tale mediũ puta uersus orientem vel occidentem: tũc sol deberet apparere maioris quantitatis in ortu ꝙ̃ i occasu vel ecõuerso: z etiã qñ sol esset sub circulo eqnoctiali noctes nõ essent equales diebus: q2 orizenterre nõn intersecaret circulũ equinoctialẽ in duas ptes eq̃les. Item si terra nõ esset in medio linee meridionalis z septẽtrionalis tunc non cõtinue nobis appent sex signa circuli decliuis. i. zodiaci. Secunda rõ principalis est ista si terra nõ esset in medio sequeretur ꝙ nõ in quocũq3 puncto luna opponeret soli per directũ causaret eclipsis ꝯñs est cõtra sensũ: et determinata in astrologia: z ꝯña tenet q2 si terra ñ eẽt i medio situata terra ñ mediaret int solẽ z lunã.

De loco q̃dẽ igit z mansiõe z motu quem modum h3 tanta sint de ipsa:

Epilogat z dicit ꝙ de loco z quiete z motu terre quõ se habeẽ hec dicta sunt de ipsis.

Quartũ capitulũ tertij tractatus secũdi libri de celo z mũdo i q̃ ostenditur ꝙ terra est figure sperice.

Igura autẽ habere spericam necessarium est ipsam.

Istud est quartū capitulū huius tractatus in q̄ postq̄ȝ Ar. in precēdenti capitulo. determinauit de situ ⁊ q̄ete terre nūc determinat de eius figura: ⁊ duo facit. primo ꝓbāt terrā esse sphericā p rōes nāles scdo p mathematicales ibi secūda: adhuc āt. Prima in duas pᵒ p̄mit it intentū. 2ᵒ exequitur ꝓbādo ibi: vnaqueq;. n. de p̄ma p̄mittit istā ꝯclusionē q̄ est necessariū terrā habere figurā sphericā. Cōtra cōclusionē Ar. posset argui sic terra habet multas supereminentias ⁊ ꝯcauitates ergo ꝯclusio falsa: ꝯña tenet ⁊ añs est manifestū. Respōdēt al̄q̄ q̄ cōclusio Ar. dȝ intelligi q̄ terra est figure sperice n̄ perfecte sed multū tendens ad spericitatē: solutio illa nō vadit ad mentē Ar. q: infra ꝓbat p̄fectam spericitatem ipsius. Aliter soluit cōmētator dicens q̄ terra esse sperice figure pōt duplr̄ intelligi. Uno mō quantuȝ ad illud qd̄ est ei accidentale: scdo mō quantū ad illud qd̄ debet esse ꝫm nām. pᵒ mō terra nō est sperice figure: ⁊ hoc pp finē. s. pp cōseruationem aīalum: sed scdo mō dȝ esse sperice figure. Uñ dicit cōmenta. q̄ terrā dȝ habere sphericā figurā solidam ꝫm nām ⁊ hoc probatur ex natura motus eius ⁊ suarum partium.

Unaqueq;. n. particularum grauitatem habet medium ⁊ minor a maiori pulsa non potest intumescere sȝ cōprimi magis ⁊ consentire alteram alti quousq; utiq; ueniāt ad mediū.

Nunc Ar. exequitur ꝓbando conclusionē et duo facit sicut dupliciter ꝓbet ibi secunda ⁊ q: oīa prima in tres primo format rōem: scdo declarat eā tertio remouet dubia: ibi secūda oportet aūt intelligere: ibi tertia: q̄ quidem igitur. De prima ad conclusionē arguit sic. Unaqueq; particula manere naturaliter tendit ad mediū ex oī parte circunferentie eq̄liter g° sequit̄ q̄ oportet terrā esse sperice figure añs pȝ ad sensū ⁊ ꝯña tenet q: si terra nō tenderet ad spericitatem p motū eq̄lem partiū ipsiᵘ vndiq; sed vna ps supereminereret alteri: tūc ex illa pte medij qua illa ps supereminereret: terra esset maioris quātitatis ⁊ p ꝯns illa ps minor terre deberet impellere minorē quousq; p̄ueniret ad p̄fectaȝ eq̄litatem cū parte existente ex alia parte centri. Intelligendū ꝫm Aue. cōmēto. 105. circa illam partem quousq; vtiq; veniāt ad mediū q̄ Ar. per hoc dat intelligere q̄ cū partes terre sint actū i motu veniēdo ad mediū tunc faciūt illud p grauitatē intrinsecam quā habent actu: sed cū p̄uenerint ad mediū ⁊ ibi quiescūt nō habent actu grauitatem: sed solū in potentia: iō Ar. dixit quousq;. Intelligēduȝ 2ᵒ q̄ grauitas pōt dupliciter ꝯsiderari i terra. Uno mō vt est forma absolute ⁊ actus primᵘ ipsius mediante quo mouet̄ ad mediū: ⁊ ibi naturalit̄ desicit 2ᵒ mō nō absolute sed in cōparatione ad actū scdm ⁊ operari ipsiᵘ forme q̄ operatio est motᵘ terre primo mō dictū cōmentatoris non hȝ veritatē: q: siue terra sit i medio siue extra mediū nō seperat̄ a sua forma: sed scdo mō bene habet veritatē: nā solū cū terra ē extra mediū ipsius forma ē i actu secūdo.

Oportet autem intelligere qd̄ dicitur quemadmoduȝ utiq; si facta secundum modum quē ⁊ physiologorum dicunt aliquod factum esse. Ueruntamen illi quidem uiolentiā causam ponunt eius que deorsum lationis. Melius autem ponere uerū ⁊ dicere hoc accidere propter ꝫm naturā habere ferri grauitatem habens ad mediū. In potentia igitur existente graui disgregata ferebantur silr̄ ex omni parte ad medium. Siue igitur silr̄ ab extremis diuise partes conueniant ad medium: siue aliter habentia facient idem.

Nūc declarat rōem suā ⁊ dič q̄ ita debes intelligere de ista rōe sicut ponebāt antiq̄ de terra. s. q̄ eēt generata ⁊ q̄ ꝫm ptes ipsius ac circunferētia celi ꝓportionat̄ eq̄liter descendisset ad mediū mundi ⁊ subdit q̄ isti errabāt q: posuerūt cām tal motᵘ esse violentā. s. factā per circūgirationē celi sed meliᵘ est ponere q̄ fuerit per naturā suā.

Quodquidem igit̄ silr̄ unumqd̄q; ab extremis latum ad mediuȝ necessarium similē fieri utiq; molem manifestum: equali. n. undiq; apposito equaliter necesse distare a medio extremum: hec autē figura sperica est. Nihil āt differt ad rationem: neq; si non ex omni parte silr̄ conuenirent ad medium partes ipsius: plus. n. sēper q̄ ipso minus propellere necessarium usq; ad medium inclinationē habentibᵘ ambobus ⁊ grauiori ꝓpellente usq; ad hoc minus graue.

Nunc remouet dubia ⁊ tria facit sič tria dubia remouet ibi secūda: q̄. n. vtiq;: ibi tertia siue igitur facta. De prima dič q: dictū est q̄ dȝ terrā esse sperice figure: q: ex oī pte circūferentie celi ptes eius eq̄liter mouent̄ ad mediū. Sed diceret aliquis si ptes

mouerentur iequaliter sic ꝙ ex vna pte celi descenderent plures ptes ⁊ maiores q̃ ex alia. tūc rō nō reprobat. Ad hᵒ rn̄det Arꝫ. dicēs ꝙ illa rō ꝓbat veritatē siue ptes venissent equaliter a circūferentia vel inequaliter: vt pꝫ si bn̄ aduertat̃ ad illud qȯ dictū est supra in rōne: nā dato ꝙ ps maior veniat ex vna pte quā ex alia ps maior pellet minorē sic ꝙ tādem oia reducent̃ ad pfectā eq̄litatē in medio: ⁊ rō est qꝛ maior ps haberet maiorē ꝓportionē grauitatis supra minorē: ⁊ per ꝯn̄s haberet maiorē ꝓportionē in q̄rendo cētrū: oporteret gᵒ necessario ꝙ venirent ad eq̄litatē priorē. Intelligendum ꝙ vt refert cōmenta. Temistius hic voluit reprobare arū: qꝛ ex impossibili vr̃ ꝯcludere necessariū. Naꝫ vult ꝙ ex hoc ꝙ mundus est genitus de nouo: ⁊ qꝛ terra est mota equaliter a circūferentia ad mediuꝫ ꝙ terra est rotunda: mō an̄s est ipossibile ⁊ ꝯn̄s necessariū. Sed huic rn̄det cōmenta. dicens ꝙ Arꝫ. non vult cōcludere illud necessariū ex illo impossibili i quantū est impossibile simplr̄: sꝫ inq̄ntū est aliq̊ mō possibile ꝓ quo notandū ꝙ terrā de nouo generari pōt duplr̄ intelligi. Uno mō ꝭm eius totalitateꝫ: ⁊ in q̄ntū est vnū de q̄ttuor elemētis: alio mō ꝭꝫ partes: ⁊ in quātū est quoddā corpus cōpositū ex materia ⁊ forma: pᵒ mō ipossibile est ipsaꝫ generari de nō cū terra sit vnū de q̄ttuor elemētis ꝯstituētibus ordinē vniuersi q̇ est ppetuꝰ q̄re ꝭm se totā est igenerabilis ⁊ incorruptibilis: scd̄o mō. s. ꝭm ptes ⁊ cōsiderando ipsā vt ē quoddā cōpositū ex mā ⁊ forma generabili ⁊ corruptibili bn̄ est generabilis ⁊ corruptibilis. Ad ꝓpositū Arꝫ. vtit̃ tali ipossibili. s. terrā esse genitā iquantuꝫ est possibile mō dicto. Un̄ volēs cōcludere terrā eē spericā p suā cām ꝑmisit illaꝫ cām et causatū eē generabilia dato ꝙ fuerit ab eternō vt arguit sic si terra fuisset genita ⁊ fuisset mota eq̄liter ex oī pte circūferētie celi ipsa fuisset sperica gᵒ ideꝫ est dicendū dato ꝙ fuerit eterna tenet ꝯn̄s: qꝛ genitū ⁊ eternū nō differunt ab inuicē quantum ad habitudinē ⁊ ꝯsecutionē cause ⁊ effectus. Arꝫ. āt facit argumentū de corporibus generabilibꝰ qꝛ in talibus dependentia cause ad causatū ē magis nota q̃ in eternis.

Qd̓. n. utiq; quit dubitabit eandem habet his solutionem.

Mouet secūdū dubiū ⁊ tria facit. pᵒ ꝑmittit quodā secūdo ponit dubiū tertio soluit: ibi scd̄a: si eniꝫ ibi tertia videt̃ aūt. De prima dic̄ ꝙ adhuc accidit alia dubitatio de ꝓdictis que habet solutionem ex fundamento solutionis alterius dubitationis.

Si: n. existente in medio est sperica terra multo maior grauitas appōatur ad alterꝫ hemisperium: non ideꝫ erit medium totius ⁊ terre. Quare aut nō manet in medio aut si quidē quiescit non etiam medium habens aut nata ē moueri nuuc. Quod quidem igitur dubitatur hoc est.

Nunc mouet dubiū dictū est. n. ꝙ terra est sperica ⁊ existēs i medio. Sꝫ diceret aliq̊s ꝙ ponat terra existente huiusmodi figure ⁊ situata illo mō apponat̃ vna magnitudo terre vni medietati t̄re v̄sus emisperiū nostꝝ: tūc certū est ꝙ mediuꝫ terre ꝓ tūc nō erit mediū mundi: ⁊ tūc est dubiū vtꝝ terra q̇esceꝫ ꝭm illā situationē aut nō: si sic tūc nō erit in medio situata: qȯ est ꝯ̄ dicta supiꝰ. Si aūt dicas ꝙ mouebitur: sequit̃ ꝙ nō est nāliter imobilis qȯ etiam ē contra dicta.

Uidere autem nō difficile modicum intendentes ⁊ diuidentes qualiter significamus quamcunq; magnitudinem ferri ad medium grauitatē habentem.

Nūc soluit qōnem ꝓdictā ⁊ q̄ttuor facit qꝛ pᵒ premittit quoddā ꝓ solutione: scd̄o exeq̄tur soluendo ꝫᵒ remouet dubiū q̄rto ꝯcludit ibi secūda palā ibi tertia: nihil igitur differt ibi q̄rta: itaq; siue de ꝑma dicit ꝙ nō est difficile soluere qōem si inspicimꝰ quo mō oia grauia sūt apta moueri ad mediuꝫ.

Palam. n. qȯ usq; quo tangat centrum extremum sed oportet nos preualere ꝙ plus donec utiq; sumat sui ipsiꝰ medio medium usq; ad hoc. n. habet inclinationem.

Nūc soluit ⁊ dic̄ ꝙ debes scire ꝙ grauia vt partes terre n̄ sic mouent̃ ad dubiū quōlibet sic ꝙ qȯlibet eorꝝ perueniāt ad mediū mundi ꝭm totuꝫ sed mouet̃ ꝭm ptes ita ꝙ qn̄ vna ps descendit vsq; ad mediū alia pars maior supeminēs illi pellit illā do nec mediū vtriusq; illaꝝ ptiū sit mediū mūdi ⁊ sic pꝫ solō ad dubiuꝫ qꝛ posito illo casu terra mouebit̃ nō tn̄ sic ꝙ ꝭm se totā exeat mediū mūdi: sed ꝭꝫ partes modo dicto.

Nihil igit̃ differt hoc dicere imbolo ⁊ parte contingente: aut i tota terra Non. n. ꝓpter prauitatem aut magnitudinem dictum ē accidens: sed de omni inclinatione habente ad medium.

Remouet dubiū qꝛ diceret aliq̊s ista solutio bn̄ est euidēs de ptibus terre sed hᵒ n̄ vr̃ de tota terra Rn̄det Arꝫ. ꝙ nihil refert dicere de toto ⁊ ptibus

q̃tũ ad h° q2 dato ꝙ totũ ꝛ ptes differũt quãntũ ad molẽ nõ tantũ differunt q̃ ad nãm itrinsecã mõ diĉ Arꝫ. q̃ntitatis nõ facit p° ꝛ p se ad motũ sed solum p accidens per se ãt facit nã intrinseca. Intelligẽdũ ꝓm cõmẽtatorẽ com. cviij. ꝙ magnitudo ꝛ puitas mobiliũ nõ facˀ ad diuersitatẽ specificã motuũ: ꝫ so lum ad maiorẽ vel minorẽ velocitatẽ.

Itaqꝫ siue tota ab aliqua parte fere batur: siue secundum partem neces sarium usqꝫ ad hoc ferri donec utiqꝫ undecunqꝫ silr̃ sumat medium ade quatis minoribus a maioribus pro pulsione inclinationis:

Concludit dicens ꝙ g° ita se oꝫ habere de tota terra sic de ptibus si poneret ipsã totã fuisse motaꝫ ab aliqua parte circũferentie ad mediũ.

Siue igiˀ facta est hoc necessarium factam esse mõ. Quare manifestum q2 sperica generatio ipsius siue inge nita semper siue manens eodem mo do habet quo ꝛ genita utiqꝫ primuꝫ facta est. Secundum hanc itaqꝫ ra tionem necessarium est figuram spe ricam ipsius.

Nũc mouet tertiam dubitationẽ. Nã diceret ali q̃s vr̃ ꝙ rõ Arꝫ. nihil valeat q2 ꝓsuppõit t̃raꝫ fuisse genitã ꝛ venisse ad mediũ: mõ lꝫ h° ꝯcedaˀ de ptib' nõ tñ est verũ de toto: cũ terra ꝓm se totã sit eterna.

Ad hoc r̃ndet Arꝫ. ꝙ illõ nihil valet: q2 siue po naˀ terrã fuisse genitã ꝓm se totã vel ñ oꝫ ꝙ habeat spericã figurã. Intelligendũ ꝓm Auer. com. cix. q2 vt dictũ fuit supra factũ ꝛ eternũ nõ differũt q̃n tuꝫ ad necessitatẽ cõsecutionis cause ꝛ cãti. Vñ diĉ exẽplificãdo i ꝓposito ꝙ nihil differt terrã eẽ factã vel eternã quãtũ ad hoc ꝙ est ipsã esse figure speri ce: q2 quõcũqꝫ sit ẽ necessaria ꝯsecutio cause ꝛ cãti

Addhuc secũdã rõem ad ꝯclusionẽ ꝓncipalem s. ꝙ terra sit sperica ꝛ arguit sic grauia tendunt ad mediũ ad angulos rectos p lineas ꝯcurrentes i me dio ꝛ nõ p lineas eq̃ distantes: g° ꝯclusio vera añs pꝫ de se: ꝛ tenet ꝯña: q2 si terra esset alterius figure puta late tũc deberẽt descendere grauia p lineas eq̃ distantes: q̃re ꝯcludit Arꝫ. ꝙ oꝫ diĉẽ ꝙ terra sit spe rica vel nõ: ꝛ ñ dicaˀ ꝙ sit sperica oꝫ dicere ꝙ sit taˀ figure ꝓm nãm: ꝛ rõ ẽ: q2 vnũq̃dqꝫ oꝫ denominari tale q̃le ẽ ꝓm nãm ꝛ nõ quale ẽ ꝑter nãm. Et hoc diĉ notãter q2 posset dici ꝙ terra nõ ẽ de facto spe rica: iõ diĉ ꝙ dato ꝙ terra nõ sit sperica tñ oꝫ deno minari sperica: q2 ꝓm nãm eius oꝫ esse talis figure.

Intelligendũ pꝫ Aue. com. cx. ꝙ Arꝫ. diĉ ꝙ gra uia feruntur ad mediũ ad similes angulos p simi les angulos intelligit angulos respiciẽtes ꝯsimi les portiones seu arcus circuloꝝ quoꝝ centꝝ est mediũ mũdi. Intelligendũ secũdo ꝙ ptes terre moueri decorsũ ad similes angulos ẽ potissima cã ad ꝓbandũ terrã esse sperice figure: ꝛ subdit ꝙ ista ꝯuertunˀ: h° est graue ꝛ hoc scõm nãꝫ oꝫ esse speri ce figure: cũ g° terra sit grauis oꝫ scõm nãm eẽ spe rice figure nec debet intelligi ꝙ terra est nãliter spe rice figure: sic ꝙ talis figura sit ab ea inseperabilis: q2 tũc per ablationeꝫ talis figure terra corrũperet q̃d est falsũ. Iõ ꝓ isto aduerte ꝙ figura dr̃ equo ce de elementis aialibus ꝛ corporib' sup celestib' q2 in corporibus supercelestibus figura est insepa bilis ꝛ eterna: in aialibus figura est inseperabilis. ꝫ nõ est eterna: i elemẽtis vero figura est sperabilis ꝛ nõ est eterna: lꝫ sit eis nãlis: vñ accidentiũ nãlium q̃dã sũt seperabilia ꝛ q̃daꝫ iseperabilia. Intelli gendũ 3° q2 diĉ Arꝫ. Oportet vnuꝫ quodqꝫ dicere tale q̃le nã vult eẽ cã huius est q2 oẽ ens aut ẽ vt sem per aut vt frequenter sub sua dispositione nãli ꝛ ñ sub violentia: ꝛ denominatio rei debeˀ fieri a ꝓdo minante. Intelligendũ quarto ꝙ silr̃ possum' di cere de circulari figure nãliter quantũ ad eius ꝑma nẽtiã vel corruptionẽ sic de terra: nã sic terra est in corruptibilis ꝛ terra scõm se totã ꝛ scõm pars ẽ cor ruptibilis: ita est de figura sperica ꝙ est separabilis a partibus terre sed nõ ẽ separabilis a tota terra.

Et q2 omnia feruntˀ grauia ad simi les angulos: sed non iuxta inuicem. Hoc autem aptum natum est ad na tura spericum. Aut igitur est sperica aut natura sperica. Oportet autem unumquodqꝫ dicere tale: ꝙ natura uult esse ꝛ existere: sed non ꝙ ui ꝛ ꝑ ter naturam.

Nũc ꝓbat ꝯclusionẽ principalẽ per rões mathe maticas ꝛ tria facit sicut triplr̃ ꝓbat ibi secũda: ad hũc aũt: ꝛ ibi tertia: ꝛ mathematicoꝝ: ꝑma i duas q2 primo facit hoc: secũdo remouet dubiũ ibi: nũc eñi i hijs. De prima arguit sic eclipses apparentes in luna semper sũt figure circularis g° ꝯclusio ꝯña tenet: q̃m eclipsis fit per iterpositionẽ terre: inter so lẽ ꝛ lũam vñ si terra esset exempli gratia late figure causaˀ in luna latam figurã. Intelligendũ scõm Aue. cõmento. cx. ꝙ illud añs nõ solũ habet veruꝫ in eclipsibus vlibus lune sed etiã in particularib' añq̃ã perficiaˀ tota lune.

Adhuc autem ꝛ per apparentia se cundum sensum. Neqꝫ. n. utiqꝫ lune eclipsis tales haberent decisiones. Nunc. n. in his que ꝓm mensẽ figu

rõnibus omnes accipit drĩas: et. n. recta fit ⁊ ãphitritos ⁊ ꝯcaua. Circa eclipses ãt semper gibosam hꝫ deter minãtem lineã. Itaqꝫ quonĩꝰ q̃dem eclipsat̃ ꝑpt iterpositionẽ terre utiqꝫ erit rotunditas figure causa sperica existens.

Nunc remouet dubiũ qꝛ diceret aliquis ꝙ illud ñ accidit ꝑꝑ spericitatẽ terre: sꝫ ꝑꝑ spericitatẽ rei vise nã qꝛ luna est sperica radiȷ̃ visuales refrangunt̃ sperice: ⁊ ꝙ luna sit sperica pꝫ ꝑpt vmbrã eius esse spericã. Ad hoc rñdet Arꝫ. ꝙ si hꝰ esset ꝑpter illam cãm: tũc semp obscuratio lune apparet ⁊ circl'aris ꝯñs est falsũ: qꝛ i figurationibus lune q̃ fiũt ꝟm mẽses luna aliqñ apparet anfitricos. i. tota illumiata: ⁊ aliqñ recta. i. semi obscura: ⁊ semi illuminata que partes distingunt̃ per lineã rectã: ⁊ aliqñ ꝯcaua vt qñ minoꝛ pars est illuminata ⁊ maioꝛ obscura: qꝛ tũc pars illuminata apparet ꝯcaua cũ gꝰ eclipses sẽper videant̃ esse sperice nos oꝫ ponere terrã eẽ spericã. Intelligendũ ꝟm cõmentatoꝛeꝫ ꝙ ille apparentie de excrescentia ⁊ de crescentia lune fiunt ex intersecatione pꝛiamidis visus ad coꝛpus lune vt v̇bi gratia quãto luna magis declinat ad capiendũ de illapiramide tãto magis obscuratur: ⁊ quanto minus tanto magis illuminaturcã aũt ascensus ⁊ descensus lune dicũt astrologi eẽ epiculos.

Adhuc autem per astroꝝ apparentiam nõ solũ manifestũ qꝛ rotunda sꝫ ⁊ magnitudo nõ existens magna.

Nũc ꝑbat per secũdã rõem mathematicã ꝯclusionẽ prius positã ꝑ quo aduerte ꝙ Arꝫ. nõ solũ intendit hic ꝑbare ꝙ terra est figure sperice sed etiaꝫ ꝙ est quantitatis valde parue respectu celi ⁊ tria facit: qꝛ pꝰ p̄mittit ꝯclusionem. 2ꝰ declarat eam. 3ꝰ cũcludit quoddã coꝛꝛelariũ ibi secũda: modica eni ibi tria: ꝑꝑ qȯ existimãtes. De pꝰ dic̃ ꝙ adhuc ꝑ appentias astroꝝ ñ solũ ẽ manifestũ ꝙ t̃ra sit sp̃ica sꝫ etiã ꝙ est ꝑue q̃ntitatis.

Modica. n. facta translatione nobis ad meridiẽ ⁊ articum mãifeste alter fit oꝛiçon circl'us: ita ut que super caput astra magnam habent transmutationem ⁊ non eadem uideant̃ ad articum ⁊ meridiẽ transmutantibꝰ.

Declarat ꝯclusionẽ. ⁊ pꝰ q̃ ad primã ꝑteꝫ. 2ꝰ q̃ ad scõa: ibi scõa: q̃re ñ solũ. Prima i duas sic̃ dupl'r ꝑbat primã ꝑtẽ ꝯclusiõis ibi scõa q̃daꝫ. n. De prima d c̃ ꝙ qñ aliq̃s ꝑgredit̃ supra t̃raꝫ de vna regiõe ad aliã sibi oppositã puta de septẽtriõe ad meridiẽ vl' ecõuerso ꝯtinuo eũdo fit noua apparẽtia oꝛiçõtis ⁊ hoc nõ esset si terra esset plana.

Quedam. n. in egypto quidem stelle uident̃ ⁊ circa cyprum. In his ãt que ad articum regionibꝰ nõ uident̃ Et que sp in his que ad articuꝫ apparent astroꝝ. in illis locis occultant̃.

Nũc declarat p scõaꝫ rõem dictũ suũ dicẽs ꝙ illud dictũ ẽt pꝫ de q̃busdã stellis q̃ apparẽt i egipto ⁊ cip̃o ⁊ nõ vident̃ ꝑcedendo vlra visus polũ articũ: ⁊ ecõuerso etiã ꝯtingit: ⁊ hꝰ nõ ꝑuenit nisi ꝑꝑ spericitatẽ terre.

Quare non solum ex his palam rotundam esse figurã terre sed ẽt spere non magne. Non. n. utiqꝫ sic uelociter palam fecerat trãslatis itaqꝫ modicum. Propter qȯ existimantes coaptare eum qui circa herculeas colũnas locum ei q̃ circa indicunt: ⁊ hoc mõ esse mare unum nõ ualde suspicari incredibilia uideri. Dicunt ãt argumentantes ex elefantibus: qm̃ circa utraqꝫ loca nouissima existentia genus ipsoꝝ est uelud nouissimus, ꝑpter ꝯuenire ad inuicem hec passis.

Nũc declarat scõaꝫ ꝑteꝫ ꝯclusiõis ⁊ dic̃ ꝙ ex modico ꝑgressu supꝛa terrã fiũt cito appitões astroꝝ ⁊ ꝑ ꝯñs seq̃t ꝙ t̃ra parue circulatõis: qꝛ si t̃ra eẽt magne circl'atõis ñ fieret ita diuersa apparẽtia astroꝝ subito. Intelligendũ ꝟm Aue. com. cxi. ꝙ ex dictis nõ solũ appet sp̃icitas t̃re sꝫ ẽt ꝑua q̃ntitas ipiꝰ ⁊ cã huiꝰ ẽ, qm̃ circulꝰ q̃nto ẽ maioꝛ tãto magl appropinquat rectitudini. Ex q̃ appet cã dicti Arꝫ. ꝙ cũ fiat cito diuersitas apparitiõis astroꝝ ex motu supꝛa terrã ꝙ hꝰ nõ ẽ nisi qꝛ circulus eiꝰ eẽ paruꝰ. Uñ si t̃ra esset plana ñ appareret illa astroꝝ diuersitas

Intelligendũ 2ꝰ ꝙ t̃ra dr̃ ꝑua ꝑ respectũ ad celuꝫ ⁊ hꝰ ð mõstratũ ẽ ꝑ istrumẽta astrologoꝝ. Uñ astrologi potuerũt nos istruẽ ȯ q̃ntitate t̃re i respectu ad celũ isto mõ: qm̃ ꝑ eoꝝ istrumenta diuiserũt celũ i ccclx gradus ⁊ ꝑ ãbulationẽ supꝛa terrã inuerunt tãtũ arcũ i terra correspõdere vni gradui i celo. Intelligendũ 3ꝰ ꝙ oꝛtꝰ ⁊ occasus astroꝝ ꝟm medietatẽ celi eq̃lit̃ ẽt arguit terrã esse ꝑue q̃ntitatꝭ respectu celi. Nã si esset magne q̃ntitatis respectu celi ⁊ sensibilis: opoꝛteret ꝙ eẽt multũ subleuata: ⁊ sic ñ ꝟꝫ medietatẽ celi appareret nobis oꝛtꝰ stellaꝝ sed minus quã ꝑ medietatẽ: ⁊ subdit cõmẽtatoꝛ ꝙ foꝛte Arꝫ. itelligit de paruitate t̃re ꝑ ꝯparationẽ ad astra vt di

cet post. Propi qd existimantes isert correlariũ dicẽs ꝙ pp hᵒ qd dictũ est.s.ꝙ tra ẽ pue q̃ntitatis ñ videnẗ icredibilia ea q̃ dicũt de colũnis herculis.s. ꝙ tra sit pue q̃ntitatis. Uñ dic ꝙ ↄsiderata prauitate terre nõ est icõueniens dicẽ illa loca eẽ ppinq̃ ꝛ reddit cãm hui⁹ dicẽs ꝙ illa loca sint ppinq̃ pꝫ qꝛ ipaꝫ hñt ↄsimilẽ aspectũ: cũ ibi generarẽt elefãtes ꝛ nõ alibi. Intelligendũ ẜm ↄmẽtatorẽ com. cxĩ. circã colũpnas herculis ꝙ vna illaꝝ erat situata i vltima pte toti⁹ tre hitabil' visus orientẽ ꝛ alia visus occidentẽ i vltio hispanie: dic cõmentator se vidisse vnã illaꝝ sublimatã.s. illã q̃ erat i fine hispãie q̃ postea fuit destructa pp bellũ iter barbaros. Intelligendũ scõꝫ ꝙ cã generatiõis elefantiũ i aliq̃bus locis ꝛ nõ i alijs est ↄsimilitudo dispositiõis illoꝝ locoꝝ cõplexiõi subdit ꝙ illa ↄsimilitudo est signum vicinitatis illoruꝫ locorum.

Mathematicoꝝ q̃ cunq̃ magnitudinẽ rõcinari attentant rotunditantis ad quadragita dicũt eẽ micididades stadioꝝ ex q̃bꝫ argumentantib⁹ ñ solum spericam molem necessarium sed ꝛ nõ magnam ad aliorum astrorum magnitudinem.

Nũc pbat p vltimã rõem mathematicã ꝙ tra ẽ rotũda ꝛ pue q̃ntitatis: ꝛ dic ꝙ hᵒ sic pꝫ p iuẽtores astrologoꝝ attentãtiũ iuenit q̃titatẽ tre quã dñt eẽ 400000. stadioꝝ qd spaciũ ẽ valde puuꝫ respectu celi: sꝫ astrologi dñt ꝙ tra ẽ cõrupta. vñ iuenit i liᵒ d ppietatib⁹ eloꝝ ꝙ ꝛ ipa ẽ. 4000. miliariũ. Intelligẽdũ ẜꝫ ↄmẽtatorẽ cõm. iiꝫᵒ ꝙ astrologi iuenerũt cognitionẽ mẽsure tre ex cognitõe mẽsure celi ꝛ d illis maxie fuit archimẽides. Intelligẽdũ 2ᵒ ꝙ q̃ntitas tre sumit ex magnitudie solis ꝛ lune ꝛ hᵒ p eclipses lũares: q̃ntitates ãt alioꝝ astroꝝ a sole ꝛ luna mathematici iuenerũt p qõdã istrũmtũ qd ẽ tminatũ i q̃dã ãgulo quẽ respicit dyamet cuiuslꝫ astroꝝ. vñ cũ dyamet vni⁹ astri erit nõ. ẽt dyamet alti⁹ erit nõ. ꝛ cũ dyamet vna erit nota. m̃sura corporl illi⁹ erit nota. ꝛ tunc ↄcludit ꝙ cũ astrologi siuerũt m̃suraꝫ tre ꝛ lũe i r̃specu ad terrã: ꝛ pportõeꝫ maioꝝ astrorũ ad lũa ꝛ p illõ istrum̃tũ sciuerũt pportõeꝫ tre ad alia astra: ꝛ p tale istruimẽtũ intelligit astrolabiuꝫ.

Explicit expositio sup 2ᵒ liᵒ de celo edita p Gaietanũ de tienis artiũ ꝛ medicine doctore.

Capitulũ pmũ tractat⁹ pmi libri tertij de celo ꝛ mũdo in quo fit ↄtinuatio ad p̃cedñtia.

E primo quidem igiẗ celo ꝛ partibus adhuc autem d in ipso latis astris ex quib⁹ ↄstant et qualia quedam natura sunt adhuc autem quoniam ingenita et incorruptibilia pertransimus prius.

Iste ẽ tti⁹ liber de celo ꝛ mũdo in q̃ postq̃ Arꝫ. i duob⁹ p̃cedẽtib⁹ libris deteriauit de vniuerso: ꝛ de celo vt de ei⁹ pte pricipaliori ꝛ nobiliori. Nũc i hᵒ 3ᵒ liᵒ deteriat de ignobiliori pte vniuersi.s. de pte elemẽtari: ꝛ hᵒ ẜm opiniões antiquoꝝ: pp qd i hᵒ li⁹ le ui⁹ breui⁹ pcedã q̃ i alijs. Cõtinet ãt h tti⁹ liber q̃ttuõ tractat⁹. i pᵒ põit generatiõeꝫ corpoꝝ nãliũ ẜꝫ ãtiq̃s ꝛ eos r̃probat: i scõo iq̃rit vtꝝ corpora mobilia motu r̃cto sint grauia aut leuia: ꝛ q̃lit sit mobilia nãlit ꝛ violẽt: i 3ᵒ ostẽdit vtꝝ elem̃ta sint finita ẜꝫ numeꝝ vl' ifinita: ꝛ ꝙ sit generabilia ꝛ corruptibilia: in q̃rto oñdit q̃lis sit modus generatiõis elemẽtoꝝ ꝛ vtꝝ sit figura: secũd⁹ tractat⁹ icipit ibi: ꝙ ãt necessariũ existẽ tti⁹ tractat⁹ icipit ibi ꝙ auteꝫ neq̃ oibus quartus tractatus incipit ibi: iteꝝ igiẗ ↄsiderãduꝫ pm⁹ tractat⁹ hꝫ tria capitula i q̃ꝝ pᵒ fit ↄtiuatio ad p̃cedẽtia ponẽdo ordinẽ i dicẽdis. i 2ᵒ ponũt opiniones antiq̃ꝝ cc̃ generatõeꝫ ꝛ corruptionẽ corpoꝝ nãliũ: in 3ᵒ reprobãt famosiores ex eis: ibi scõꝫ: pmũ q̃dẽ igiẗ: ibi ttiũ: de alijs q̃dẽ igiẗ. Primũ ca. diuidit in tres ptes. i pᵃ ↄtinuat se ad p̃cedẽtia: i scõa declarat q̃ddã dictũ positũ i pncipio pmi libri qd fac ad ppositũ suũ: i ttia põit ordinẽ i dicẽdis: ibi scõa q̃m ãt coꝝ: ibi ttia: De pᵒ q̃dẽ igiẗ. De pᵃ dic se pri⁹ p̃ tractasse de ceᵒ pᵒ ꝛ ptib⁹ ei⁹: ꝛ de astris motl i ipo q̃lis nẽ sint: ꝛ adhuc oñsuꝫ fuit ꝙ h⁹ i corpora sit igenita ꝛ icorruptibilia. Intelligẽdũ ẜm cõm̃tatorẽ cõmẽto. i. ꝙ celũ dr̃ primũ i cõpatione ad alia corpora eo iferiora: ẽ. n. eis pri⁹ positõe cãlitate ꝛ tpe. Intelligẽdũ vlteri⁹ ꝙ Arꝫ p ptes celi itelligit spas celestes: stelle ãt sit de nã q̃nti corporis simplicis circlaris mobilis q̃ est alia a naturis elemẽtoꝝ mobilib⁹ motu recto vt superius fuit ostensũ.

Quoniaꝫ autem eorũ que natura dicuntur hec quidem sunt substantie hec ãt operatões ꝛ passiones hoꝝ dico autem substantias q̃dem simplicia corpa puta ignem terram ꝛ coelemẽtata his et quecunq̃ ex his puta totum celum ꝛ partes ei⁹ et iteꝝ animalia et plantas et partes hoꝝ. passiões autẽ ꝛ opa motus horuꝫ uniuscuiuq̃ ꝛ alioꝝ quorumcunq̃ sint cã ista elementa ẜm uirtutem ipsoꝝ adhuc ãt aliteratões ꝛ in inuicẽ trãsmutationes manifestũ qꝛ de natura historie plurimã accidit d corporibꝫ eẽ Oẽs. n. naturales substantie aut cor

pora aut cum corporibus generantur et magnitudinibus: hoc autem palam ex eo quod determinatum est que sit natura et ex ea que per singulam contemplationem.

Nunc Aristoteles probat quod scientia naturalis ut plurimum considerat de corporibus operationibus et passionibus eorum et arguit sic. Scientia naturalis considerat de rebus naturalibus sed ut plurimum res naturales sunt corpora operationes vel passiones eorum ergo etc. patet consequentia cum maiori et minor probatur inductive in litera quoniam res naturales aut sunt substantie aut operationes aut passiones earum. Substantie quidem sunt elementa et mixta ex elementis et totum celum. id est universum et partes istarum. Operationes vero dicuntur eorum motus locales alterationes et substantiales transmutationes passiones autem sunt accidentia ipsorum et maxime essentialia ex quibus patet quod ut plurimum res naturales sunt corpora operationes etc. Intelligendum quod dicitur ut plurimum propter primum motorem et animam intellectivam aut etiam propter formas substantiales de quibus considerat scientia naturalis et tamen non sunt corpora operationes vel passiones etc.

De primo quidem igitur elementorum dictum est et quare quid secundum naturam et quoniam incorruptibile et ingenitum reliquum autem de duobus dicere sit autem accidet de his dicentibus et de generatione et corruptione inquirere generatio. n. aut quod preter omne non est aut solum in his elementis et his que ex his ipsum autem primum hoc forte prius considerandum utrum est aut non est.

Ponit ordinem in dicendis et dicit quod de primo elementorum. i. de celo dictum est quale sit secundum naturam et quod sit ingenitum et incorruptibile. Nunc autem superest dicere de aliis duobus. s. de gravi et levi et dicendo de istis oportebit inquirere de generatione et corruptione quia generatio et corruptio aut omnino non sunt aut sunt solum in elementis et mixtis ex eis. Unde hoc erit primum considerandum a nobis. s. utrum generatio est vel non est et similiter corruptio. Intelligendum quod celum dicitur primum elementum. primum quidem quia est ceteris prius ut dictum est. Elementum autem non quia veniat naturaliter in compositionem mixtorum ut faciunt alia quattuor sed virtualiter solum. Intelligendum ulterius secundum commentatorem quod alia est consideratio de elementis de generatione et corruptione hic et in libro de generatione quoniam hic considerantur de elementis ut sunt partes mundi. illic autem ut ordinarentur in compositionem mixtorum. similiter de generatione et corruptione hic consideratur ut sunt accidentia essentialia quattuor elementis cum non reperiantur nisi in elementis. aut mixtis quod ex his illic autem secundum quod sunt effectus causati ab elementis

Primi quidem igitur philosophantes de ueritate et ad quos dicimus nos nunc sermones et ad inuicem diuersificati sunt hi quidem. n. ipsorum totaliter auferebant generationem et corruptionem nihil. n. neque fieri: aiunt neque corrumpi entium sed solum uideri nobis puta qui circa mellissimum et parmenidem quos et si aliqua dicunt bene sed non phisice oportet putare dicere esse. n. quedam entium ingenita et totaliter imobilia magis est alterius et prioris quam phisice considerationis illi autem propter nihil quidem aliud preter sensibilium substantiam suspicari esse tales autem quasdam intelligere primi naturas si quidem erit aliqua cognitio aut scientia sic transtulerunt ad hoc per eas que inde rationes.

Capitulum secundum tractatus primi libri tertii de celo et mundo in quo ponuntur opiniones antiquorum circa generationem et corruptionem corporum naturalium.

Postquam Aristoteles in precedenti capitulo continuavit se ad precedentia et posuit ordinem in dicendis. nunc prosequitur recitando opiniones antiquorum circa generationem et corruptionem corporum naturalium. dividitur autem istud capitulum in quattuor partes sicut quattuor recitat opiniones ibi secunda: alteri autem quidem: ibi tertia: deinde et aliorum ibi quarta sunt autem quidem. de primo dicit quia primi philosophantes quorum opiniones nunc perscrutantur diversificati sunt in generatione et corruptione corporum naturalium. hi quidem. n. s. parmenides et mellissus totaliter auferebant generationem et corruptionem dicentes nihil generari aut corrumpi secundum veritatem sed solum secundum apparentiam et isti in hoc bene dixerunt quod posuerunt aliqua entia ingenerabilia et penitus imobilia. sed de ipsis considerare magis est alterius et prioris scientie quam naturalis. s. metha. que est de separatis a motu et a materia ideo in hoc defecerunt et in alio etiam erraverunt quia posuerunt talia etiam esse sensibilia transferentes ea que conveniunt rebus intransmutabilibus et separatis ad sensibilia iudicantes de sensibilibus secundum rationes acceptas a naturis et proprietatibus separatorum

Alteri autem quidam uelud studiose facti contrariam his habebant opinionem sunt. n. quidam qui aiunt nullam ingenitam esse rerum sed omnia generari Genita autem hec quidem incoruptibilia permanere hec autem iterum corrumpi maxime autem qui circa hesiodum

Narrat secundam opinionem que fuit hesiodi dicentes omnia generari ex quodam chaos quod istorum quedam remanent incorruptibilia quedam autem corrumpuntur

Deinđ ⁊ alioꝝ ꝑmi phisiologizantes hi quidem omnia alia aiunt generari ⁊ fluere esse autem fixe nihil unum quoddam solum substinere ex quo hec omnia transformari nata sunt quod quidem uidentur dicere uelle alii multi: ⁊ eraclitus ephesius.

Ponit tertiã opionẽ aliquoꝝ qui dixerũt oĩa generari ⁊ corrũpi ꝑter vnũ mãiale pricipiũ qđ est igenitũ ⁊ corruptibile ex q̄ alia generãt ⁊ i qđ resoluũtur đ quoꝝ numero fuit eraclitus ephesius. Intelligẽdũ ẽ ꝙ isti posuerũt vnũ corp' i actu esse pricipiũ materiale oĩum alioꝝ ⁊ in illo diuersificati sũt q2 quidã dixerũt illud esse ignẽ: alij aerẽ alij aquã ⁊ alij corpus mediũ. De his opionibus si vis latius videre recursũ habeas ad primum phicoruꝫ.

Sunt autem quidam qui ⁊ oẽ corpꝰ generabile faciunt ꝯponentes ⁊ resoluentes ad superficies ⁊ ex superficiebꝫ

Ponit q̄rtã opionẽ que fuit platõis q̄ dixit oĩa corpora generari ex sup̱ficieb' ⁊ resolui i sup̱ficies

Caplm tertiũ tractatus ꝑmi libri tertij đ celo ⁊ mundo i q̄ reprobant famosiores ex opionib' ãtiquoꝝ

De aliis q̄dem igit̃ alter sit ꝟmo dicẽtibus autem hoc mõ ⁊ omnia corpa ꝯstituentibus ex sup̱ficieb' quecunq̄ q̄dem alia accidit dicere cõtraria disciplinis ꝓ̄ptum uidere ⁊ quidem iustum aut nõ mouere aut credibilioribus ipsa rõnibus mouere quam suspitiones.

Postq̄ Arꝫ. i p̄cedenti ca°. narrauit opiniões antiq̄rũ circa generationẽ ⁊ corruptiõem corpoꝝ nãliũ in hoc ca. ꝓseq̄t̃ reprobãdo famosiores ex eis ⁊ diuidit̃ pricipalit̃ i duas partes i q̄rũ pria reprobat opinionẽ platõis. i ꝟa reprobat opinionẽ pictagore ibi idẽ ãt accidit. Pria iteꝝ i duas. i quaꝝ p° reprobat opionẽ platõis per rões mathematicas i ꝟa vo per rões nãles ibi: quicũq̄ ãt de nãlibus: pria adhuc i duas sic duas rões mathẽaticas fac̃ ꝟa ibi deinde palã. Dicit đ pria ꝙ đ aliis tribus opionibus alter est ꝟmo đ illis. n. nihil dr̃ hic cũ đ eis dicatur sufficienter i prio phic. Sed istandũ est ꝯ opionẽ platonis q̄ est magis noua ⁊ ꝓbabilior dicentibus ãt corpora ꝯponi ex sup̱ficiebus vt posuit plato multa accidũt ꝯria mathematicis disciplinis ⁊ eaꝝ suppositõnibus q̄ ꝯsiderãda sũt. vtꝝ sint substinenda aut nõ sꝫ magis sũt remouenda q̄ mathematice suppões habendo p ipsis suppõibus rões credibiliores q̄ p suis ꝯriis. Intelligendũ ꝙ si corpora ꝯponerentur ꝯtitatiue ex sup̱ficiebus vt dixit plato cũ sup̱ficies sit idiuisibilis ꝟm ꝓfunditatẽ corpus esset idiuisibile ꝟm ꝓfũditatem ⁊ silit̃ sup̱ficies ꝯponeretur ex lineis idiuisibilib' ꝟm latitudiem q̄re esset idiuisibilis ꝟm latitudinem ⁊ linea ꝯponeretur ex pũctis simplicit̃ idiuisibilib' q̄re eẽt simplicit̃ indiuisibilis ⁊ horũ ꝯria supponit geõetra taq̄ pricipia. s. lineã eẽ diuisibilẽ ꝟm lõgitudiẽ sup̱ficiẽ ꝫ lõgitudinẽ ⁊ latitudineꝫ ⁊ corp' trinã dimẽsiõem ꝙuis forte possint ꝓbari i scia naturali vel methaphica ex diffinione continui

Deinde pallam q2 eiusdem rõnis est solida quidem ex superficieb' ꝯponi sup̱ficies autem ex lineis has autẽ ex punctis sic autem hñtibus nõ necesse linee partem lineam esse de his autẽ ꝯsideratum est ꝑus in his qui de motu sermonibus. q2 non sunt indiuisibiles longitudine:

Adducit ꝟaꝫ rõeꝫ q̄ talis ẽ si corpa ꝯponũt ex sup̱ficieb' ⁊ sup̱ficies ex lineis ⁊ linee ex pũctis tũc linea non erit diuisibilis i lineas taq̄ i ꝑtes quãtitatiuas sed solũ in pũcta ꝯñs est falsũ ⁊ ꝯ ꝓbata in ꝟmõib' đ motu q2 i sexto phiꝝ vbi oñsũ est ꝙ ñ est dare lõgitudinẽ siue lineas idiuisibiles ⁊ ex idiuisibilib' ꝯpositas

Vicunq̄ ãt đ naturalib' corporibus impossibilia accidit dicere facientib' indiuisibiles lineas ad modicum ꝯsideremus ⁊ nunc impossibilia. n. in illis accidentia ⁊ naturalibus ꝯsequent̃ que autem in his in illis non omnia ꝑpter hoc q̄dem ex ablatiõe dici mathematica: phisica autem ex appositione:

Hic Arꝫ. ipugnat opinionẽ platonis p rõnes naturales ⁊ diuidit̃ in quinq̄ ꝟm numeꝝ quinq̄ rõnum q̄s fac̃ ibi ꝟa. adhuc si q̄dẽ sup̱ficies: ibi tertia: adhuc si q̄dẽ mltitudie ibi q̄rta: totalit̃ ãt: ibi q̄nta adhuc ãt ⁊ si tps. pria in duas q2 prio ꝑmittit qđdã 2° format rõem ducendo ad icouenientia ibi: multa aũt sunt: đ pria dic̃ Arꝫ. ꝙ oĩa ipossibilia que accidũt i mathematicis ponendo corpora ꝯponi ex sup̱ficieb' accidũt in naturalib' sed nõ oĩa que accidũt i mathẽaticis cui' cã est q2 naturalia p additionẽ se habent ad mathematicalia ⁊ mathematicalia se habent ad naturalia p abstractiõeꝫ corp'. n. naturale cõiungit̃ cũ mãia ⁊ q̄litatib' sensibilib' a q̄b' abstrahit̃ corpus mathematicũ ꝑpter qđ quecũq̄ ipossibilia accidũt platonicis loquẽdo de corpore mathẽatice accidũt eis loquendo naturaliter ⁊ cũ hoc plura.

Mlta autem sunt que indiuisibilib'

non possibile existere naturalibꝫ autem necessarium puta si q̇ d est indiuisibile in diuisibili.n.diuisibile ipossibile est existere passiões autem diuisibiles oēs duplr aut.n. ꝭm speciem aut ꝭm accidens ꝭm spēm q̇dem puta coloris album aut nigrum ꝭm accidens autem sicut existat sit diuisibile quare quecunqꝫ simplicia passionum omnia sunt diuisibilia hoc mō propter qḋ impossibile in talis considerandum.

Arguit ꝑ rōem primā ⁊ duo facit prio hoc ꝭo ꝓbat quedā q̄ supposuerat ibi:sed ⁊ qḋ pūctū. De prima arguit ducendo ad duo icōueniētia si corp⁹ cōpōit̃ ex supficieb' q̊ꝝ primū ē ꝙ accidēs diuisibile i heret sb̄ō indiuisibili ꝭm est ꝙnullū corpus esset graue aut leue: vtrūqꝫ illoꝝ est falsū vt pꝫ ⁊ qḋ seq̄nt̃ arguit ⁊ prio primū. qm̄ corporib' nālibus multa insūt accidentia diuisibilia vt pꝫ. ⁊ si corpora naturalia ꝯponāt̃ ex supficiebus ipsa sūt idiuisibilia vt stati ondet̃ ergo accidens diuisibile iherebit subiecto idiuisibili ⁊ sb̄dit ꝙ accidentia nālia sūt duplr disibilia. aut ꝭm spēm sic̃ color diuidit̃ i albū ⁊ nigꝝ aut ꝭm accidens ad diuisiōeꝫ sui subiecti ⁊ hoc mō accidentia simplicia nō diuisibilia i species sūt diuisibilia. h°ergo mō istḋ ipossibile est ꝯsiderandū. Intelligēdū ꝙ sic̃ plato posuit corp⁹ ꝯponi ex supficiebus tāquā partibus quātitatiuis ita voluit ꝙ supficies ꝯponeret̃ ex lineis ⁊ liee ex pūctis. ex quib' sequit̃ ꝙ linea est simplr indiuisibilis qꝛ ꝯponit̃ quātitatiue ex simplicit̃ idiuisibilib' ⁊ ex ꝯñti ꝙ supficies est simplicit̃ idiuisibilis ex eadē cā ⁊ similiter corpus.

Si itaqꝫ impossibilium est utroqꝫ nullam habentem grauitatē ambo habere grauitatem sensibilia auteꝫ corpora omnia aut quedam grauitatē habent puta ꝯra ⁊ aqua ut ⁊ utiqꝫ ipsi dicent. si q̇dem punctum nullam habet grauitatem palam qꝛ neqꝫ linee si autem non hē neqꝫ superficies quar̃ neqꝫ corporum nullum:

Hic prosequ̇t̃ ꝭm icōueniens sequi. s. null⁹ corpus esse graue aut leue supponendo prio ꝙ pūctū ex q̄ est idiuisibile nullā hꝫ grauitatē aut leuitatē supponendo ꝭo ꝙ ꝯpositū ex nō grauib' tāquā ptib⁹ quātitatiuis nō ē graue ⁊ similit̃ ꝯpositū ex nō leuibus nō est leue quibus stātibus arguit̃ sic nullū ꝯpositū ex ⁊ nō grauibus est graue. sed q̄libet liea ꝯponit̃ ex nō grauibus qꝛ ex pūctis ꝑ opinionē g° nulla linea est grauis ⁊ similit̃ qꝛ q̄libet supficies ꝯpōit̃ ex lineis nō grauibus sequit̃ ꝙ nulla supficies est grauis ⁊ qꝛ oē corp⁹ ꝯponit̃ ex superficiebus nō grauibus seq̇tur ꝙ nullū corp' ē graue ⁊ similitudo argui pōt ḋ leue.

Sed ⁊ ꝙ punctum non possibile grauitatem habere manifestū graue. n. oē ⁊ grauius ⁊ leue leuius ꝯtingit aliquo esse grauius āt aut leuius forte nō necesse graue aut leue esse queadmodum est magnum maius maius āt nō semper magnum mlta. n. sunt que parua entia simplr tamen maiora aliis sunt si itaqꝫ qḋcunqꝫ graue ens grauiꝰ sit necesse grauitate mai⁹ esse ⁊ graue oē diuisibile utiqꝫ erit punctū auteꝫ indiuisibile supponit̃.

Probat quedā supposita prius ⁊ diuidit̃ i duas qꝛ prio ꝓbat primū suppositū ꝭo ꝭm ibi:sed adhuc neqꝫ ex nō habentibus pria adhuc i tres si primū suppositū ꝓbat ꝑ tres rōnes ibi ꝭa: adhuc si graue ibi ꝯtia: si āt oē. De pria ꝓbat per primā rōeꝫ ꝙ pūctū nō est graue qꝛ oē graue est alio grauius. lꝫ n̄ oē grauius alio sit graue. i. absolute sed nullū pūctū ē grauius alio g° ⁊c̃. ꝓbat̃ minor qꝛ si pūctū esset grauius alio tūc esset eodē maius ⁊ per ꝯñs eēt diuisibile in illḋ i q̊ esset maius ⁊ i illḋ per qḋ esset maius ꝯñs est falsū ⁊ oppositū eius supponit̃ ad p̄sens. s. ꝙ pūctū ē indiuisibile. Intelligēdū ꝙ cū dic̃ Ar. ꝙ grauius alio est eo mai⁹ nō itelligit vniuersalit̃ qꝛ minor ꝯra est grauior maiori aq̄ sed itelligit in corporibus eiusdē spēi ⁊ vniformibus.

Adhuc si graue q̇dem spissum leue autē raꝝ est, si autem spissum a raro differens eo ꝙ in equali mole plꝫ existant si igit̃ est punctuꝫ graue ⁊ leue est ⁊ si densuꝫ ⁊ raꝝ sed ꝙ q̇dem spissuꝫ ⁊ disibile punctuꝫ āt indiuisibile

Probat idē ꝑ scḋam rōem arguendo sic oē graue aut leue est rarū vel densū ergo si pūctum sit graue aut leue erit raꝝ vel densū ⁊ ꝑ ꝯñs erit diuisibile ⁊ ⁊ pꝫ ꝯña qꝛ densū est qḋ i eq̄li molle plꝫ ꝯtinet ⁊ rarū est ecōuerso qḋ i eq̄li molle cōtinet pauciora Intelligendū ꝙ graue ⁊ densū nō ꝯuertūt̃ ⁊ similit̃ leue ⁊ raꝝ qꝛ aliqui lapides p̄ciosi sūt densi ⁊ nō graues vt saphir⁹ nubes ēt leuis ⁊ non rara sed illḋ videt̃ inuere Ar. tanquā cōcessū a platōicis ꝯ q̊s arguit.

Si āt oē graue mole aut duꝝ neces

se est esse facile ex his ipossibile aliqđ
đducere. Mole quidem.n.qđ in se ip
so cedens. Qđ āt cedens diuisibile.

Probat idē ꝑ tertiā rōnem ⁊ arguit sic: oē graue
vel leue est duꝝ aut molle vt plato ꝯcedit ergo si pū
ctū ē graue vel leue sequit̄ ꝙ est duꝝ vel molle ⁊ si ē
duꝝ vel mole seqt̄ ꝙ diuisibile ⁊ pꝫ ꝯña qꝛ mole ē
qđ facilit̄ cedit ꝓmenti duꝝ aūt difficilit̄ ⁊ oē tale hꝫ
ꝓfūditatē ſm quā cedit ꝓmenti aut resistit ⁊ ꝑ ꝯñs se
quitur quod omne tale est diuisibile.

Sed adhuc neq̧ ex nō hn̄tibus gra
uitatem erit grauitas in quantis. n.
accidet hoc: ⁊ in quantis nō quō de
terminabunt non uolentes fingere.

Hic ꝓbat Ar̄.ſm suppositū ꝑ duas rōes. s. ꝙ cō
positū ex nō grauibꝰ tāquā ex partibꝰ quātitatiuis
nō est graue ⁊ pͥo arguit sic si ex non grauibꝰ fieret
graue hoc esset ſm aliquē numeꝝ sic itelligendo qđ
ex nō grauibꝰ ſm aliquem numeꝝ nō fieret graue ⁊
ſm aliq̄m aliū numeꝝ puta maiorem fieret graue.
sed talis numerꝰ dari nō pōt nisi fingendo cū nō sit
maior rō đ vno quā de alio quare ⁊c̄.

Et si omnis grauitas maior grauita
te grauitati accidet: ⁊ unumqđq̧ im
partibilium grauitatem habere si.n.
Quattuor puncta grauitatē habent
qđ āt ex pluribꝰ fuerit eodem graui
ente grauius qđ autem graui grauiꝰ
necesse graue esse quemadmoduꝫ al
bo albiꝰ album quare maiꝰ uno pun
cto grauius erit ablato equali quare
⁊ unum punctum grauitatē habebit

Arguit ſo idem sic si ꝯpositū ex nō grauibꝰ esſꝫ
graue tūc sequeret̄ ꝙ pūctū esset graue ꝯñs est falsū
⁊ prius iprobatū ⁊ ꝓbat ꝯña ponendo ꝙ.a. sit vnū
graue ꝯpositū ex q̄ttuor idiuisibilibꝰ nō grauibus.
⁊.b. sit grauius.a. qđ sit ꝯpositū ex quinq̧ idiuisibili
lis ⁊ tūc seq̄t̄ cū.b. sit grauiꝰ.a. ꝙ ipsū sit graue ⁊ qđ
excedit.a. i grauitate ex q̄ vltius sequit̄ ꝙ ipsū.b. est
diuisibile i partē eq̄lis grauitatis cū.a. ⁊ i partē ꝑ cu
ius grauitatē excedit grauitatē.a. sꝫ pars eq̄lis graui
tatis cū.a. est quattuor pūctorū ergo quītū pūctum
habebit grauitatē ꝑ quā.b. excedit.a. in grauitate ⁊
ꝑ ꝯñs sequit̄ ꝙ pūctū habet grauitatē siue est graue
q̄re ⁊c̄. Intelligendū ꝙ Ar̄. hic inuere vr̄ qđ oē
grauius alio est graue ⁊ tñ supiꝰ oppositū videt̄ di
xisse. Ad qđ dicendū ꝙ Ar̄. hic vult ꝙ oē ꝙ est
grauius alio qđ est graue absolute ē graue supiꝰ
aūt voluit ꝙ nō oē quod est grauius alio graui ꝯpa

ratiue. s hec oīa sunt vera.

Adhuc si q̄dem superficies solum ſꝫ
lineam ꝯtingit ꝯponi inconueniens
quemadmodum.n. ⁊ linea ad lineā
utroq̧ mō ꝯponit̄ ⁊ ſm longitudinē
⁊ ſm latitudinem oꝫ: et superficiem
superficiei eodem mō linea autē pōt
linee cōponi ſm lineam suppositam
non n. solum appositam sed ⁊ si q̄dem
⁊ ſm latitudinem ꝯtingit ꝯponi erit
aliqoud: corpus quid neq̧ elemen
tum neq̧ ex elementis cōpositum ex
sic cōpositis superficiebus.

Hic ponit Ar̄. scđam rōem ad ꝓbandū ꝯ plato
nē ꝙ corpus nō ꝯponit̄ ex supficiebus ⁊ arguit sic si
corpus cōponeret̄ ex supficiebus sequeret̄ ꝙ aliqđ
esset corpus qđ neq̧ eēt elemētū neq̧ ex elemētis ꝯñs
est falsū vt pꝫ ⁊ ꝓbat̄ ꝯña supponendo pͥo ꝙ sicut
linea duplr̄ pōt imaginari cōponi cū alia linea vno
mō ꝑ ꝯtctū pūctualē ſm extrema cāndo angulū alio
mō per suppositōem totius linee ad totā lineam sic
duplr̄ possumꝰ imaginari i ꝯpositōe corporis ex sup
ficiebꝰ. vnā superficiē alteri adiūgi aut ꝑ ꝯtctū linea
lem ſm extrema cāndo angulū aut ꝑ superpositōeꝫ
vniꝰ ad alteꝝ ſm quēmodū dicebant platōici ex sup
ficiebus corpus ꝯponi. hoc supposito stante icōue
niens ad ductū arguit̄. qꝛ oē elemētuꝫ aut ex elemētis
causatū hꝫ profūditatē sed corpꝰ ex supficiebꝰ pͥo
aut ſo mō ꝯpositū nullā haberet ꝓfūditatē ergo ⁊c̄
pꝫ ꝯña cū maiori qꝛ de rōe corporis ē habere ꝓfū
ditatē ⁊ mior arguit̄ qm̄ due supficies cāntes angu
lū icludūt sed nō ꝯstituūt ꝓfūditatē. supposite āt ne
q̧ icludūt neq̧ cōstituūt ꝓfūditatem igitur.

Adhuc si quidem multitudine graui
ora corpora superficieꝝ quemadmo
dum in timeo determinatum est pa
lam qđ habebit ⁊ linea ⁊. punctum
grauitatem ꝓportionaliter. n. ad in
uicem habent quemadmodum ⁊ pͥ
us diximus: Si autem non hoc diffe
runt mō sed in terram q̄dem esse gra
ue ignem autē leue erit ⁊ planoꝝ hoc
quidem leue hoc autem graue ⁊ line
aꝝ utiq̧ in punctoꝝ silr̄ superficies
n. terre erit grauior quam que ignis.

Adducit tertiā rōem q̄ specialit̄ ꝓcedit ꝯ vnū di
ctum platonis in thymeo vbi dixit vnum corpus

esse grauius alio ex multitudine suaꝝ superficierū Nā si plures supficies faciunt corpus grauius tunc sequit̄ ꝙ supficies hꝫ grauitatē ⁊ si superficies habꝫ grauitatē linea hꝫ grauitatē ⁊ simılit̄ pūct⁹ qm̄ vt di ctū est supra ita se hꝫ punctū ad lineā ⁊ linea ad sup ficiem sic supficies ad corp⁹ punctū āt haber grauitatēꝫ est ipossibile vt supius ośsū est. Et si diceret̄ ꝙ corpora nō dr̄nt i grauitate pp multitudnē suaꝝ su pficierū cāliter. sed cō. vt ꝙ terra non est grauior aq̄ qꝛ sue supficies sint grauiores. sed qꝛ tra est grauior aq̄. iō superficies terre sūt grauiores superficiebus aq̄. Adhuc sequeret̄ idē qō pri⁹. s. ꝙ supficies ha bet grauitatē ⁊ similiter linea ⁊ punctū.

Totaliter autem accidit nullam q̄dē esse magnitudinem aut posse. auferri si q̄ dem silr̄ se habet punctum ad li neam linea autem ad planuꝫ hoc au tem ad corpꝫ oia. n. ad inuicem reso luta in p̄ma resoluent̄ itaqꝫ cōtingit utiqꝫ puncta solum esset corpus au tem nullum.

Ponit quartā rōem que est ꝙ si corpus cōponere tur ex superficiebus ⁊ resolueret̄ i superficies. tunc sequeret̄ ꝙ aliqñ nullū erit corpus ⁊ aliqñ nulla erit magnitudo ꝯñs est falsū ⁊ impossibile ⁊ ꝓbat̄ ꝯña qꝛ sicut corpus resoluet̄ in supficies ita supficies re soluet̄ in lineas ⁊ linea in pūcta ⁊ cū nō sit maior rō de vno quā de aĩo cū vnūqōqꝫ sit natū resolui in p̄ ma ex quib⁹ cōponit̄ sequit̄ ꝙ aliqñ oīs magnitudo erit resoluta in puncta quare ⁊c̄.

Adhuc autem ⁊ si tēpus siliter se ha beat aufert̄ utiqꝫ quandoqꝫ ut cōtin get utiqꝫ ablatum esse qō. n. nunc in diuisibile uelud punctum linee est.

Ponit quintā rōem que ꝓcedit ex fundam̄to rō nis inmediate precedentis. Naꝫ cū tēpus ita se ha beat ad instans sicut linea ad pūctū sequit̄ ꝙ tp̄s cō ponit̄ ex instantibus ⁊ resoluit̄ i instantia q̄ dato vl terius sequit̄ qō sicut corp⁹ aliqñ erit totalit̄ resolu tū in superficies ⁊ superficies in lineas ⁊ linea in pū cta. sicut tempus erit aliqñ totaliter resolutū in . In stantia. quare tūc nullū erit tp̄s vel saltē sic pōt esse ꝯñs aūt est falsū. qꝛ sicut motus celi est necessarius nec pōt nō eē sic ⁊ tempus.

Idem āt accidit ⁊ ex numeris cōstitu entibꝫ celum q̄ dam. n. naturam ex numeris ꝯstituunt quemadmodum pictagoricoꝝ q̄ dam phisica quidem n. corpora uident̄ grauitatēꝫ haben tia ⁊ leuitatem unitates autem neqꝫ corpus facere est possibile ꝯpositas neqꝫ grauitatem habere.

Nūc ipugnat opinionē pictagore dicens qō eadē incōuenientia accidūt dicentib⁹ corpora naturalia. ⁊ celū. i. mūdū cōponi ex numeris sicut pictagoras posuit. Nā oia corpora inferiora celo habent graui tatē aut leuitatē: numeri aūt cū cōponant̄ ex vnitati b⁹ īdiuisibilib⁹ nō possūt habere grauitatē aut leui tatēꝫ ⁊ per ꝯñs nō poterūt ipsa corpora constituere.

Capitulū primū secūdi tractatus tertij libri ō ce lo ⁊ mundo in quo ostēditur ꝙ corpora naturalia habent motus naturales.

Uod āt. necessarium existere motuꝫ simplicibꝫ corporibus natura aliquem omnibus ex his manifestum quoniam. enim. ui dentur. moueri necessarium ut si nō proprium habent motum uiolentia Autem ⁊ preter naturam. idem sed ⁊ si preter naturam est aliquis mo tus necesse esse ⁊ ꝯm naturam preter quam hic ⁊ si multi preter naturam eum qui ꝯm naturam unum ꝯm na turam quidem. n. simpliciter preter naturam autē hꝫ mltos unumqōqꝫ.

Iste est scōus tractatus huius tertij libri iquo postꝙ Ar. in prio narrauit ⁊ iprobauit opiniōes an tiquoꝝ circa generationē ⁊ corruptiōem corporuꝫ naturaliū. Nunc in isto tractatu inquirit vtruꝫ cor pora naturalia mobilia motu recto sint grauia vl leuia ⁊ q̄liter sunt mobilia naturaliter aut violēter ⁊ cōtinet tria capitula in quoꝝ prio ośdit ꝙ corpo ra nālia habent mot⁹ naturales in ꝯo ośdit ꝙ graui tas ⁊ leuitas sūt pncipia necessaria mot⁹ recti in ter tio ostendit q̄liter grauia ⁊ leuia sunt mobilia violē ter ꝯm capitulū incipit ibi: ꝙ aūt quedā: tiū caplm incipit ibi: qm̄ aūt natura: primū ca. diuidit̄ in duas. ptes principales in q̄ꝝ pria ꝓbat ꝙ corpora nālia alia habent motus nāles in ꝯa circa hoc. ponit ⁊ i probat opiones antiquoꝝ ibi ꝯa: pp qō ⁊ leucipo p̄ ma in duas sic p duas rōes ꝓbat intentū suū ibi ꝯa adhuc aūt ⁊ ex quiete: de pria prio p̄mittit intentū dicens ꝙ ex his q̄ stati dicet̄ erit māifestū ꝙ ē necessa riū oib⁹ corporib⁹ simplicib⁹ iesse aliquē motū nālē ex q̄ sequit̄ idē esse dicendū ō corporib⁹ mixtis cum moueat̄ ꝯm nām elem̄ti domiantis i eo vt habituꝫ fuit i prio hu⁹ ōinō arguit sic. corpora simplicia mo uent̄ vt pꝫ ad sensum aut ergo naturalit̄ aut preter

naturam seu violenter quod idem est. si naturaliter habetur intentum si preter naturam ergo sunt apta nata moueri secundum naturam cum nihil moueatur preter naturam quod non possit moueri secundum naturam quia motus preter naturam est posterior motu naturali ⁊ ipsum presupponit. Unde quia corporis simplicis natura est vna ⁊ simplex. ideo habet tantum vnum motum naturalem motus autem preter naturam multos potest habere: Intelligendũ primo sm cõmentatorem cõmento. xviij. ꝙ hec rõ fundatur super tribus ꝓpositionibus prima est qꝺ omne corpus naturale mouetur: secunda est ꝙ omne quod mouetur naturaliter aut violenter mouet tertia est ꝙ omne qꝺ mouetur violenter mouet naturaliter quia motus violẽtus nõ intelligit nisi i respectu ad motũ naturalẽ. Ex his trib' ꝓpositiõibus necessario sequit qꝺ omne corpus naturale mouetur naturaliter. Secũdo ad idem cõmentator arguit sic omne corpus naturale habet naturã ergo omne corpus naturale habet motũ naturalẽ tenet ꝯña quia natura est principiũ motus ⁊ quietis eius in q̃ est sm phic. Intelligendum sm qꝺ aliquis posset dubitare circa hoc quod dicit hic Ar. vult enim qꝺ vnum corpus simplex habeat multos mot' violentos ⁊ tantũ vnũ naturalem. cũ ergo motus violentus ⁊ motus naturalis eiusdem corporis sint ꝯtrarij sequitur qꝺ vni sunt plura contraria. cui' oppositũ dicitur in x°. methaphisice Respondet qꝺ cõtrarietate perfecta que est maxia distantia ipsorum contrariorum tm̃ vnum vni est cõtrariũ ⁊ hoc voluit Ar. x. meta. tamen in cõtrarietate iperfecta que est distantia citra maximã vni plura possunt cõtrariari ⁊ istud vult hic. Unum motui terre simpliciter deorsum contrarietate perfecta solum cõtrariat motus simpliciter sursũ cõtrarietate aũt imperfecta eidem cõtrariant plẽs motus sursũ sm quid.

Alij dicunt ꝙ vni motui simplici solum cõtrariat vnus motus simplex: sicut est de motu sursũ ⁊ ꝺ motu deorsũ tñ vni motui simplici possunt ꝯtraria plures motus cõpositi sicut motus laterales.

Adhuc autem ⁊ ex q̃ete manifestum ⁊ enim quiescere necessarium: aut ui aut secundum naturam: ui autẽ manet ubi ⁊ fertur ui: ⁊ secundum naturam ubi sm. naturam quoniam igit uidetur aliquis manens in medio. si quidem secundum naturam. palam quia ⁊ latio que hic secundum naturam ipsorum. Si autẽ ui aliquid ferri prohibens. si quidẽ quiescens eundem concludemus sermonem. necesse enim aut secundum naturam esse primum quiescens aut in infinitum ire: quod quidem impossibile. Si autem quod mouetur: Prohibet ferri quemadmodum empedocles iquit terram a giratione quiescere alicubi. utiq3 fertur quia in infinitum impossibile. Nullum enim fit impossibile: Infinitum autem pertransire impossibile: itaq3 necesse stare alicubi quod fertur ⁊ ibi non ui manere: sed secundum naturam si autem est. quies secundum naturam est ⁊ motus secundum . naturam qui in hunc locum. latio.

Idem probat per secundam rõem presupponendo primo vnum quod est manifestum videlicet ꝙ oẽ corpus quod quiescit violenter in aliquo loco ad illum violenter mouetur ⁊ omne corpus quod quiescit naturaliter in aliquo loco ad illum naturaliter mouetur ⁊ tunc arguit sic. Terra quiescit in medio mundi. aut ergo naturaliter aut violẽter. si naturaliter ergo ad illum locum naturaliter mouetur per presuppositum ⁊ sic habetur intentum qꝺ terra habet motum naturalem ⁊ similiter argueretur de alijs corporibus simplicibus si autem dicatur ꝙ violẽter tunc sequitur aliquod ẽ corpus violentans prohibens ne terrã moueatur ad suum locum naturalem ⁊ tunc quero de illo prohibente ex quo detinẽdo quiescit vtrum quiescat naturaliter aut violent si naturaliter habetur intentum vt prius si violẽter similiter queram de illo secundo prohibente sicut de primo ⁊ tunc vel erit processus in infinitum i corporibus se impedientibus quod est impossibile vel erit deuenire ad vnũ primum quiescens quod quiescit naturaliter quare ⁊c. Et si diceretur sicut dicit empedocles ꝙ terra quiescit violẽter in medio mũdi propter girationẽ celi vndiq3 equaliter detinẽtẽ ⁊ ꝓhibentẽ ne terra recedat a tali medio. Contra quia tunc sequeretur ꝙ si remoueretur talis celi giratio ꝙ terra moueretur i infinitũ recedendo a medio cum nulli ibi esset illius motus terminatio cõsequens est impossibile quia impossibile ẽ aliquid esse motum in infinitum ergo impossibile est aliquid moueri in infinitum. patet cõnsequẽtia quia quod est impossibile factum esse ipossibile est fieri. Intelligendum primo secundum cõmentatorem cõm to. xix. ꝙ alicui posset esse dubium vtrum terra q̃scat naturaliter vel sit in continuo motu. cuius causa est quia si a terra superiori remoueretur terra in

ferioꝛ tūc ĩra ſuperioꝛ moueret deoꝛſū ⁊ ſic eſt de ꝑ
te terre ita poſſet alicui videri eē ꝺ tota terra ſed de
iſto ĩ q̃nto huiuſ. dicitur. Intelligendū vlteri⁹ ſic ē
de mouentibus ⁊ motis: ita eſt de quieſcētib⁹ ⁊ iō
ſicut in motis eſt deuenire ad primū mobile ita ĩ q̄e
ſcentibus eſt deuenire ad primū quieſcens.

**Propter qꝺ et leucippo et democri
to dicentibus ſemper moueri prima
coꝛpora in uacuo et infinito. Dicen
dum quo mouetur quiſ ſm naturaꝫ
ipſorum mot⁹ ſi.n. aliꝺ ab alio mo
uetur uiolentia elementoꝝ ſed et ſm
naturam neceſſe quendaꝫ omne mo
tum uniuſcuiuſqꝫ preter quem uiolē
tus eſt et oꝫ primum mouentem non
ui mouere. ſed ſm naturam in infi
nitum.n. eſt ſi nō aliquid erit ſm na
turam mouenſ primum ſed ſemper
prius motum ui mouebit.**

Ponit circa dicta ⁊ reprobat opiniōes antiquo
rū ⁊ diuidit in duas ĩ quaꝝ pria ponit ⁊ reprobat
opinōeꝫ leucippi ⁊ democriti. ĩ ſa platōis ibi: idem
āt hoc: De pria ex fūdamēto rōnis ꝓcedētis arguit
ꝯ leucippū ⁊ democritū qui poſuerunt pria elemēta
coꝛpoꝛū naturaliū eſſe coꝛpoꝛa athomalia īdiuiſibi
lia multitudine infinita in vacuo infinito motu oꝛdi
nato cōtinue mota. nā querit ab eis vtruꝫ talia coꝛ
poꝛa moueāt naturalit̄ aut violent̄ ſi naturaliter. vl
terius querendū eſt quis ſit eoꝛū motus ſm naturā
Et ſi dicant vt poſuit eoꝛum opio ꝙ vnūqꝺqꝫ coꝛpo
rum mouetur ab alio ꝑ violentiā tūc opoꝛtebit etiā
am vniuſcuiuſqꝫ eoꝛū eſſe aliquē motū naturalem
in oꝛdine ad quē ſuus mot⁹ dicit̄ violent⁹ vt argutū
eſt prius. Etiā in vnoquoqꝫ genere mouentiū ⁊ mo
toꝛū neceſſe eſt primū mouens moueri ſm naturaꝫ
qꝛ eo ipſo ꝙ aliqꝺ mouens mouet̄ pret̄ naturā mo
uet̄ a motoꝛe extrinſeco motu ⁊ tūc quereret̄ ꝺ illo
vtꝝ mouet̄ ſm naturā aut ꝑter naturā ⁊ ſic aūt erit
ꝓcedere ĩ infinitū in mouentib⁹ ⁊ motis qꝺ eſt impoſ
ſibile: aut deueniem⁹ ad primū mouens motum qꝺ
mouet̄ ſm naturā q̃re ſequit̄ ꝙ in primis coꝛpoꝛib⁹
eſt ponere primū mouens naturalit̄ motū ⁊ p⁹ ꝯñs
nō ſūt ĩfinita numero inoꝛdinate ſeu violent̄ mota.
vt illi dixerūt. Intelligendū p° ſm ꝯm̄. cōmto. xx. ꝙ
hec rō Arꝛ. fūdat̄ ſup tribus ꝓpoſitiōibus q̃rū pri
ma eſt ꝙ oē motuꝫ hꝫ motoꝛē ſa eſt ꝙ oīs motoꝛ in
loco eſt coꝛpus tertia eſt ꝙ coꝛp⁹ nō mouet̄ niſi mo
ueat̄. Intelligendū ſo ſm ꝯm̄tatoꝛē ꝙ oē coꝛpus
qꝺ mouet̄ aliud ſi ipſū mouet̄ violent̄ mouet illꝺ ali
ud violent̄ ⁊ ſi ipſū mouet̄ naturalit̄ mouet illud ali
ud naturalit̄. Mouere āt aliud coꝛpus naturaliter
pōt intelligi duob⁹ modis vno mō vt mouere dicat
actionē primi motoꝛis cū.n. primū mouens coꝛpo
reū moueat̄ naturalit̄ actio eius motū eſt in ſuū na
turalis. lꝫ foꝛte ſuū motū nō moueat̄ nālit̄ vt eſt de
celo ⁊ elementis nā celū mouet elementa circularit̄
⁊ tñ elementa nō mouent̄ naturalit̄ motu circulari.
Alio mō pōt intelligi vt mouere dicat motū ipſius
rei mote a primo motoꝛe ⁊ tūc dicemus elementa
moueri nālit̄ a celo motu circulari. i. nō violent̄ cuꝫ
elementa ſēp moueāt motu circulari qꝺ nō ꝯtingit
de aliq̄ motu uiolento cū nullū violentū ſit ꝑpetuū
vt habitū fuit in p̄io pria expō plus cōmendat̄.

**Idē autem hoc accidere neceſſarium
uticqꝫ ſi quemadmodum in. Timeo
ſcriptum eſt ante: Factum eſſe mun
dum mouebant elementa inoꝛdina
te neceſſe.n. aut uiolentuꝫ eſſe motū
aut ſm naturam Si autem ſm natu
ram mouebant neceſſe mundum eſ
ſe ſi quis attendenſ uelit conſiderare
Tunc.n. primum. mouens. neceſſe
mouere ſe ipſum motum ſm natu
ram ⁊ mota non uiolenter in ꝓpriis
quieſcentia locis facere quem quidā
habent nunc oꝛdinem Que quidem
grauitatem habentia ad medium
que autem leuitateꝫ habentia a me
dio: hanc autem mundus habet diſ
poſitionem.**

Nunc reprobat opinionē platonis ⁊ diuiditur
in duas qꝛ primo facit hoc ſo reuertitur ad repro
bandū leucippū ⁊ democritū ibi: his aūt qui infini
ta: prima iterū in duas ſm qꝺ duas rōes facit ꝯtra
platonē ibi ſa: adhuc aūt tm̄. Dicit de pria ꝙ idē
incōueniens neceſſarium accidere ꝯ dictū platōis
quod ſcripſit in thymeo vbi poſuit elementa ante
mundi conſtitutionem mota eſſe motu inoꝛdinato
quoniam aut tunc mouebātur naturaliter aut vio
lenter ſi violenter ergo etiam naturaliter cum mot⁹
violentus ſit poſterioꝛ motu naturali vt dictum eſt
prius ſi naturaliter ergo tunc erat mundus proba
tur conſequentia quia primum mouens coꝛpoꝛeuꝫ
qꝺ eſt mouens ſm ſe videlicet celū mouebit ſe ipſū
naturalit̄ de neceſſitate ſi ergo etiā elementa moue
bant̄ naturalit̄ tūc mouebāt̄ ad ſua loca ꝓpria in q̄
bus poſita quieſcebant. ſ. leuia ſurſū ⁊ grauia deoꝛ
ſū iſtis āt ſic ſe habentibus erāt in eadē diſpoſitiōe
⁊ in eodē oꝛdine quē nūc habent ſed nūc ſm iſtum
oꝛdinē ꝯſtituūt mūdū ergo ⁊ tūc ſm eundē oꝛdineꝫ

constituebant mūdū ꝛ ꝑ ꝯñs sequit̃ ꝙ ante mūdū fuisset mundus quod est impossibile.

Adhuc āt tantum queret utiq3 ali q̃s utꝝ possibile aut impossibile erat mota inordinate et misceri talibus mixturis quedam ex q̃ busdam con stant ſm naturam ꝯstituta corpora dico autem puta ossa ꝛ carnes quem admodum empedocles inquid fieri in amicitia dic̃. n. qḋ mł̃toꝝ capita si ne cernice germinauerunt.

Arguit ſo cōtra platonē querendo ab eo vtruʒ elemēta añ mundi ꝯstitutiōem poterāt ad inuicē mi sceri talit̃ ꝙ ex ipsis producerent̃ mixta ḋbite dispo sita sic nūc ꝓducuntur dū generat̃ caro aut os ꝛ ita de aliis. Sicut ēt. Empedocles dixit amicicia iter elementa adueniente ex coꝝ mixtiōe in primis mł̃ toꝝ capita sine ceruice generari ꝛ sic de reliquis p tib' alium aut plantaꝝ ꝛ eas postea ad inuicē vni ri nō plus ponit Arꝭ. de ista rōe ꝛ trūcate loquit̃ ꝓ pter breuitatē Posset aūt summatiʒ hec rō sic fieri ꝛ ꝯpleri. Ante mundi ꝓductioneʒ aut elementa poterant ad inuicē debite misceri sicut nūc aut non si sic nō est ratio q̃re tunc ex eis nō fiebat mūd' p eoꝝ debitā mixtionē ad inuicē sicut postea factus ē Si nō tunc sequit̃ ꝙ elementa nō mouebant̃ inordi nate vt dixit plato q2 ꝙ est in ordinatū ē indetermina tū ꝛ qḋ est indeterminatū est indifferens ad misceri vel nō misceri. Unde si tūc elementa nō poterāt mi sceri sequit̃ ꝙ erant determinata ad nō misceri ꝛ si milit̃ motus eoꝝ ergo nō mouebantur.

His āt q̃ infinita in infinito mota fa ciunt si q̃dem unum mouens necesse una ferri latiōe quare nō inordinate mouebunt̃ si autem infinita mouen tia ꝛ latiōes infinitas necessarium es se si. n. finite ordo aliquis est nō. n. ex nō ferri in idem inordinatio accidit neq3. n. nunc in idem ferunt̃ omnia sed que eiusdem generis solum.

Hic Arꝭ. reuertit̃ ad arguendū cōtra leucippū ꝛ democritū ꝛ ponit duas rōes ibi ſa: adhuc inordi nate. Dicit de prima ꝙ illi qui posuerūt prima elementa esse infinita numero ꝛ indiuisibilia ꝛ mo ueri in vacuo infinito motu inordinato necessariū est dicere aut ꝙ oīa illa mouebāt̃ ab vno principio aut ꝙ mouebant̃ a principiis infinitis. Si oīa mo uebant̃ ab vno principio tunc sequit̃ ꝙ mouebāt̃ ab illo vna spē motus ꝛ ꝑ ꝯñs motu ordinato cū i vno motu ſm speʒ nō cadit iordinata ex q̃ est tm̄ ad vnū locuʒ. Si aūt mouebant̃ ab infinitis principiis aut ergo motibus infinitis ſm spēm aut finitis. si infini tis tūc cōtingeret motos infinitos eē qḋ est incōue niens ꝛ ꝯtra ipsos q2 ponūt species reꝝ esse finitas si vero finitus tūc in eis erat aliquis ordo ꝛ p ꝯñs ordinate mouebant̃. Uñ nō pp hoc dicūt corpora i ordinate moueri q2 nō oīa mouentur i eūdē locum sed solū illa que sūt vnius loci sed magis ex hoc di cunt̃ inordinate moueri q2 mot' habēt inordinatos ad loca indeterminata. s. mō sursū mō deorsū: quod nō cōtingit cū leuia semper moueantur sursū ſm na turam ꝛ grauia deorsum.

Adhuc inordinate nihil est aliḋ quā p̃ter nām ordo. n. ꝓpria sensibilium natura est sed adhuc ꝛ hoc incōueni ens ꝛ impossibile infinitum inordina tum habere motum ē. n. natura illa reꝝ qualem hēnt plura ꝛ plurio tpe accidit igit̃ ipsis ꝯtrarium inordina tionē quidem esse ſm naturam ordi nem autē ꝛ mundum p̃ter naturam quamuis nihil ut ꝯtingit sit eoꝝ que secundum naturam.

Ponit ſam rōem cōtra p̄dictos ꝛ duo facit p̄io hoc 2° reprobat quoddā dictū anaxa. cōcludendo ꝯmen. p̄cipalit̃ intētā in isto ca. ibi: videt̃ aūt hoc: De prima p̄mittit p̄io ꝙ illud dicitur iordiatuʒ qḋ inesta licui p̃ter naturā ꝛ hoc patet ex eo ꝙ natu ra reꝝ sensibiliū est ipsius ordinis cā. Deinde isert cōtra illos accidere cōtrarium dictis eorum scilicet inoordinatiōem siue motū precedētē mūdū quē di xerūt iordiatū esse ſm nām ꝛ ordiatū. motū aūt fa ctū p' mundi ꝓductiōeʒ quē dixerūt ordinatū esse p̃ ter nām ꝛ p ꝯñs iordinatū ꝛ ꝓbat̃ ꝙ ex hoc sequat̃ q2 qḋ cōpetit pluribus aut maiori tēpore est magis nāle q̃ qḋ cōpeteret paucioribus vel tpe miori sed primis corporibus añ mūdi ꝓductionē cōpetebat motus p tps ifinitū i p̃terito ꝛ p' mūdi ꝓductiōeʒ solū p tps infinitū g° mot' illoꝝ corpoꝝ añ ꝓductio nē mundi fuit magis naturalis q̃ mot' coꝝ p' mū di ꝓductiōeʒ ꝛ p ꝯñs magis ordinat' scḋ ergo mo tū ifinitū quē dixerūt iordinatū fuisse naturalē ꝛ or dinatū cū nihil ſm naturā sit vt ꝯtingit id est p acci dens ꝛ sine ordine ꝛ ꝯ motū finitū quē dixerūt or dinatū fuisse p̃ter naturā ꝛ iordiatū cum sit p̃ter di spositiōem motus infiniti q̃ ꝓbata est esse ſm natu ram ꝛ ordinata.

Videt̃ autem hoc ipsum ꝛ anaxago ras sumere bene ex immobilib'. n. in choat mundum facere tentant autē

⁊ alij ꝯgregantes aliqualiter iterum mouere ⁊ segregare distantibꝰ autem. ⁊ motis nõ rõnabilem facere generatõnem. ꝓpter qḋ ⁊ empedocles pretermittit eam que in amicitia. Neqꝫ.n. utiqꝫ poterat ꝯstitueꝛ celum ex segregatis q̃dem ꝯstruens ꝯgregatiõem autem faciens propter amicitiam ex disgregatis.n. est ꝯstitutꝰ mundꝰ elemẽtis itaqꝫ necessarium fieri ex uno ⁊ ꝯgregato qḋ quidem igiẽ est naturalis quidam motus uniuscuiusqꝫ corpoꝝ quo nõ ui mouenẽ neqꝫ preter naturam manifestum ex his.

Approbat vnũ dictũ anaxag. nõ simpl'r sed supposito ꝙ mũdus fuit factꝰ ex elemẽtis ipsuꝫ ꝓcedẽtibus hoc.n. dato melius est dicere ꝙ mũdus factus fuerit ex elementis quiescentibꝰ ⁊ aggregatis i vno chaos ꝯfuso ꝑ eoꝝ segregatiõeꝫ vt posuit anax. q̃ ponere ipsũ esse factũ ex elemẽtis motis ⁊ sepatl vt ꝓdicti dixerũt. qꝛ mũdus nõ põt fieri ex elementis ipsũ ꝓcedẽtibꝰ nisi ꝑ separationẽ gͦoꝫ ꝙ prius fuerit dispõe ꝯ̃ria.s. inuicẽ vnita. cũ ois trãsmutatio sit de ꝯ̃rio i ꝯriũ ⁊ in hoc ẽt alij antiquoꝝ conuenerũt vt thales anaximenes ⁊ alij plures ꝑꝑ qḋ ẽpedocles i generatiõe mũdi dimisit amiciciã cũ.n. amicicia habeat cõgregare mũdꝰ ãt ꝯstat ex disgregatis. iõ oꝫ ꝭm eũ ꝙ elemẽta q̃ añ mũdũ ꝑ amiciciã erãt ꝯgregata i generatiõe mũdi segregenẽ ꝑ litẽ seu inimiciciaꝫ inẽ ea ꝓuenientẽ. ⁊ tũc ꝯcludit Arꝛ. ꝯclõem pricipalẽ intentã dicens ꝙ ex dictl ẽ mãifestũ ꝙ oẽ corpꝰ hꝫ motũ q̊ mouet naturalẽ ⁊ nõ ui seu ꝓter naturã. Intelligendũ ꝙ anaxag. ⁊ empedocl. posuerẽ elementa añ mũdi generatiõeꝫ fuisse vnita ⁊ ꝙ ex eis generatis sit mũdꝰ ꝑ coꝝ sepatiõnẽ Sed anaxa. posuit illã sepationẽ factã fuisse ab intellectu diuio empedocl' aũt alitẽ. De his aũt opiniõibus antiquoꝝ si cupis vide latius in primo phõꝝ.

Capitulũ secundũ tractatus secundi libri tertij ḋ celo ⁊ mundo in quo ostenditur ꝙ grauitas ⁊ leuitas sunt principia necessaria motus recti.

Quod at quedam habere necessarium inclinatõem grauitatis ⁊ leuitatis ex his palam moueri q̃dem.n. inquimus: necessarium esse si autem non habebit natura inclinaionẽ qḋ mouet impossibile moueri aut ad medium aut a medio sit n: qḋ quidem in quo.a. nõ graue qḋ autem in quo.b. grauitatem habens ferat ãt non graue ꝑ eam que. g. d. qḋ autẽ.b. in equali tꝑe per eam que g.e. per maius.n. ferẽ grauitatem habens si itaqꝫ diuidat corpꝰ habens grauitatem: ut que.g.e. ad eam que g.d. possibile.n. sic se habere ad aliquid eaꝝ quem in ipso partium si totum ferẽ per totam. g. e. partem necesse in eodem tempoꝛe eaꝫ que.g.d. ferri itaqꝫ per equale ferẽ nõ graue ⁊ grauitatem habens qḋ q̇dẽ impossibile eadem autem ratio ⁊ in leuitate

Istud est ꝭm ca. huius tractatus in q̊ postq̃ Arꝛ. in ꝓcedenti ca. ḋclarauit ꝙ corpa naturalia habẽt motus naturales i hoc ca. oñdit qḋ grauitas ⁊ leuitas sũt pricipia necessaria motus recti ⁊ ꝓbat ꝙ necesse est corpa naturalia mobilia motu recto habeꝛ grauitatẽ aut leuitatẽ. diuidiẽ aũt in duas ptes ꝭm duas rões q̃s ad hoc ꝓbãdũ adducẽ ibi Sa: adhuc aũt: De pria ꝓmittit prio ꝙ ex dicendis erit manifestũ ꝙ est necessariũ q̃dã.s. corpoꝛa motu recto mobilia habere iclinationẽ grauitatis vel leuitatis ⁊ tũc põit priam rõnem ꝓsupponẽdo prio ex ꝓbatis i ꝓcedenti ca. ꝙ oẽ corpꝰ mobile motu recto hꝫ motũ naturalẽ ⁊ ex hoc vlteriꝰ ꝓbabiẽ ꝙ oẽ tale corpꝰ hꝫ naturalẽ iclinatiõeꝫ grauitatis aut leuitatis ad suũ loco cũ naturalẽ qꝛ aliẽ nõ posset naturaliẽ moueri a medio vel ad mediuꝫ qḋ ꝓbaẽ qꝛ si ꝑ aduersarium corpꝰ nõ habens grauitatẽ posset naturaliẽ moueri ad mediũ tũc sequereẽ ꝙ duo corpoꝛa quoꝝ vnum eẽt graue ⁊ reliquũ nulliꝰ grauitatis mouerentur ḋorsũ eq̃ velociẽ oibꝰ alijs exñtibꝰ ꝑtibꝰ qḋ ẽ ipossibile qꝛ illud qḋ hꝫ i se pricipiũ motꝰ ḋorsũ oꝫ velocius moueri ḋorsũ q̃ illud qḋ nõ hꝫ ⁊ ꝓbaẽ ꝯña ponendo ꝙ.a. sit corpꝰ nõ graue qḋ ꝑ aduersariũ moueaẽ ḋorsũ i vna oꝛa ꝑ spaciũ.g.d. ⁊.b. sit corpus graue qḋ moueaẽ deorsũ in eadẽ hoꝛa ꝑ spaciũ.g.e. tũc pꝫ ꝙ.b. velocius mouebiẽ deorsũ q̃.a. ex q̊. b. est graue ⁊ nõ.a. ⁊ ex ꝯñti spaciũ.g.e. ẽ maiꝰ q̃ spaciũ.g.d. qꝛ illud qḋ velociꝰ moueẽ in eq̃li tꝑe maius spaciũ ꝑtrãsit sit vlteriꝰ.e.ꝑs.b. ad quã.b. se habeat i eadẽ ꝓpoꝛtiõe i grauitate i q̃ spaciũ.g.e. se hꝫ ad spaciuꝫ g.d.i. magnitudie ⁊ arguiẽ sic sic̃ se hꝫ.g.e. ad. g. d. ita se hꝫ.b. ad.c. gͦa ꝯmutata ꝓpoꝛtiõe sic̃ se hꝫ.g.e. ad.b: ita se hꝫ.g.d. ad.c. sed.b. ꝑtrãsit.g.e. i vna hora gͦ.c. ꝑtrãsit.g.d. i vna hoc.a. sꝫ idẽ spaciũ ꝑtransit a i vna hora vt fuit assumptũ ⁊.c. est corpꝰ graue ⁊ a. corpꝰ nõ graue ergo sequiẽ ꝯͦ irẽta ꝙ corpꝰ graue ⁊ corpus nõ graue eque velociẽ mouenẽ deorsũ aliis

is ptibus qz illa q̄ in eq̄li tpe equalia describunt spacia mouent̄ eque velocit̄ ꝛ simili arguī posset ꝺ corpore ñ habēte leuitatē ꝙ ñ pōt nālr̄ moueri a medio

Adhuc autem si erit aliqꝺ corpꝰ motum neq͂ leuitatem neq͂ grauitatez habens necesse hoc ui moueri qꝺ āt ui mouetur infinitum facit motum.

Ponit ꝭam rōem ad idē adducēdo duo i cōuenientia si dat corpꝰ mobile motu recto qꝺ nec habeat grauitatē nec leuitatē q̄m si ita eēt tūc eēt necessariū corpꝰ tale moueri violent̄ qz moueret̄ totalit̄ ab extriseco ꝛ si tale corpꝰ moueat̄ violent̄ sequit̄ ꝙ mouebitur motu infinite velocitatis vt ifra ꝓbabitur hec aūt est impossibile quare ꝛc̄.

Q m̄ n uirtꝯ quedam mouens minus ꝛ leuius ab eadem uirtute plus mouebitur motum sit qꝺ quidez in quo a non graue per eam que.g.e. qꝺ autem in quo.b.grauitatem habens in equali tempore per eam que.g.d.diuiso autem grauitatem habente corpore ut q͂:g.e.ad eam que. g.d.accidit ablatuz a grauitate habente corpore per.g.e.ferri in equali tempore quoniam totum ferebatur per eam que.g.d.uelocitatem.n.habebit qꝺ minoris ad hoc ꝙ maioris ut maius corpꝯ ad minꝯ equale igit̄ nō graue fertur corpus ꝛ grauitatē habens in eodem tp̄e hoc āt impossibile.

Adducit ꝭz icōueniēs qꝺ ē si ꝙ dat̄ corpꝰ mobile motu recto nec graue nec leue seq̄t̄ ꝙ ab eadē potētia mouebūt̄ violēt̄ duo corpora q̄ꝝ vnū ē graue ꝛ reliquū nō ꝛ tn̄ mouebūt̄ eq̄ velocit̄ sursū oibꝰ aliis ptibꝰ hec āt ē ipossibile qz corpus graue rōe grauitatis plus resistit eidē potētie ne moueat̄ sursū q̄ corpus nō graue gᵒ oz ipsū tardiū moueri ꝛ ꝯña ꝓbat ponēdo ꝙ.a.sit corpus ñ graue qꝺ moueat̄ sursū violēt̄ p spaciū.g.e.i vna hora sit.b.corpꝰ graue ꝙ moueat̄ sursū ab eadē potentia p spaciū.g.d.i eadē hora ꝛ tūc seq̄t̄ cū.b.tardiꝰ moueat̄ q̄.a.ex q̄ plꝰ resistit eidē potētia qz spaciū.g.d.ē minus q̄ spaciū.g.e.deinꝺ sic ps.b.ad q̄ se habeat i eq̄li ꝓportiōe i resistēdo ei in q̄ spaciū.g.e.se hz ad spaciū.g.d. in magnitudinē.ꝛ arguit vt priꝰ sic sic se hz.g.e.ad. g. d.ita se hz.c.ad.b.qz i eadē ꝓportiōe in q̄.g.e.ē maius.g.d.i eadē ꝓportiōe.c.minꝰ resistit q̄.b.gᵒ.a.ꝯmutata ꝓportiōe sic se hz.b.ad.g.d.ita se hz.c.ad. g.e.sed.b.ptrāsit.g.d.i vna hora gᵒ.c.ptrāsibit.g.e. i vna hora sed.a.i vna hora ptrāsit.g.e.p totuz ꝛ.c. ē graue ꝛ.a.nō ergo ab eadē potētia mouebūt̄ sursū violent̄ duo corpora q̄ꝝ vnū ē graue ꝛ reliquū nō p idē spaciū ꝛ i eq̄li tpe ꝛ p ꝯñs eq̄ velocit̄ qꝺ erat ꝓbādū ꝛ silr̄ argui posset ꝺ corpore leui respectu motꝰ deorsum.

Itaq͂ quoniam oi apposito maiorē mouebitur distinctionē nō graue in infinitum utiq͂ mouebitur: manifestum igit̄ ꝙ necesse corpꝯ oē grauitatē habere aut leuitatē qꝺ ꝺterminatuz

Probat primū icōueniēs priꝰ illatum.s. ꝙ corpꝰ nec graue nec leue moueret̄ sursū violent̄ ifinita velocitate qz i tpe quātūcūq͂ modico ptrāsirz spaciū ifinitū qꝺ ꝓbat̄ q̄m q̄cūq͂ tpe dato i illo ptransiret spaciū maius q̄ sit aliqꝺ spaciū ifinitū gᵒ ꝛc̄.pz ꝯña ꝛ assūptū arguit̄ qz ptrāsiret spaciū maius q̄ ptrāsiret aliqꝺ graue sed qꝺlibet spaciū finitū ptrāsiret aliqꝺ graue gᵒ ꝛc̄.ꝛ tūc ifert ꝯclōem pricipalē tāq̄ ꝓbatā vz ꝙ necesse ē oē corpus mobile motu recto habere leuitatē vel grauitatem.

Caplm̄ triū tractatus scōi libri tertij ꝺ celo ꝛ mūdo i q̄ ōndit̄ q̄lr̄ grauia ꝛ leuia sūt mobilia violent̄

Q oniam āt natura est in ipso existens motus pirncipium: uirtꝰ āt in alio ꝭm ꝙ aliꝺ motꝯ āt hic q̄ dem ꝭm naturam hic autem uiolētus omnis eum qui ꝭm naturam puta lapidi eum qui ꝺorsum uelociorez faciet qꝺ ꝭm uirtutem eum autem q̄ p̄ter naturam totaliter ipsa.

Istud ē triū cā.huius tractꝰ.i q̄ postq̄ Ar.in p̄cedenti ca.ꝺclarauit ꝙ grauitas ꝛ leuitas sūt pricipia necessaria motꝰ recti.nūc ostendit q̄lr̄ grauia ꝛ leuia sūt mobilia violent̄ ꝛ diuidit pricipalit̄ i duas ptes i q̄rū pria ponit dr̄iam iter motū nālē ꝛ violētū in ꝭa aūt ostendit ꝙ tā in motu naturali q̄ violento requirit̄ mediuz ibi:ad ambo aūt: De pria dicit ꝙ natura est principiū motus in ipso in quo ē sed virtus faciens motū violentū est principiū motus in alio ꝭm ꝙ aliud qz i trinseco.Unde ois motꝰ aut est nālis aut violentꝰ. Est gᵒ dr̄a int̄ motū naturalē ꝛ violentū qz motꝰ nālis est a pricipio intrinseco ꝛ violētus a pricipio extrinseco. Deinꝺ subdit qꝺ motus nālis pōt velocitari a motore extrinseco vt dū velocitat̄ motꝰ lapidis deorsū a virtute ipellentis.sed motꝰ violentꝰ totalit̄ fit a virtute motoris extrinsici.Intelligendū ꝭm comm̄.cōm̄ᵒ.xviij. qꝺ duplex est motus nālis quidā ē simplex vt motus terre deorsū totaliter factus ab intrinseco ꝛ quidam est

mixtus ex nāli τ violento sicut motus terre deorsum quē impellens velocitat sed motus violentus cum fiat solum a motore extrinseco ē tantū simplex.

Ad ambo autem tanquam organo utit᷑ aere natus est. n. hic τ leuis esse τ grauis eam quidem igitur que sursum faciet lationem ſm q᷑ leuis cum ferat᷑ τ summat principium a uritute qd̄ deorsum itez ſʒ q᷑ grauis uelō n. inprimens tradit utiq᷑ ꝓpter qd̄ τ non a sequente eo qd̄ mouit fert᷑ ui motum si. n. nō tale aliqd̄ corpꝰ existeret non utiq᷑ esset qui ui motus τ eum āt q̄ ſm nām uniuscuiusq᷑ motum ꝓmouet eodem mō qd̄ q̄ dem igit᷑ oē aut leue aut graue τ qualiter pret̄ naturam habentes motus ex his manifestum.

Hic ondit Ar. q᷑ tā in motu naturali quā violento requirit᷑ mediū dicens q᷑ ad ābos motus. s. naturalē τ violētū vtit᷑ mouens aere tāquā organo requisito ipse. n. aer est natus eē leuis τ grauis. ascendere τ descendere. τ ſm q᷑ leuis faciet motū violentū sursū ſm aūt grauis faciet motū violētū deorsū qm̄ ſm q᷑ virtus ipellens iprimit in aerē motuꝫ sursū vel deorsū sic aer mouet ipsū violenter motū sursū vel deorsū. ꝓpter qd̄ cessante prio ipellente a motu nihilo minus mouet᷑ violent᷑ motū ab aere moto vnde si nō esset aliqd̄ tale corpus cōtiguū ipsi violēter moto sicut est aer τ aqua qd̄ mouet᷑ τ moueret cessante prio ipellente nō esset tūc motus violentus cuius ōriū experimur. τ eodē mō imaginādū est ipsū mediū ꝓmouere vnūquodq᷑ motū naturalem grauis aut leuis. Et tūc cōcludit dicens esse manifestū ex dictis oē corpus mobile motu recto esse graue aut leue τ qualit᷑ habent motus ṗter nām. Intelligendū q᷑ cōm. in isto cōmto facit vnā digressionem q̄rendo vtrū mediū sit necessariuꝫ in motu naturali τ violento aut sit adiuuans tm̄. Vnd̄ dic τ q̄rendū est vtrū adiuuat ipsū motū naturalē aut est necessarius i motu nāli extimatū est. n. vt corpꝰ nāle mouea᷑ sine aere. sil᷑r de motu violento τ ſm hoc erit aer q̄si coadiuuās nō q̄si necessarius i his duobus motibus. Deinde aliquibꝰ interpositis verbis respōdet τ primo de motu violento dicēs. Aer igitur ſʒ q᷑ est corpus passiuum continens est necessarius in esse istius motus. s. violenti τ ſm q᷑ est graue τ leue facit. s. motū faciliorem τ pfectorē nō q᷑ sit necessarius i suo esse. Aer aūt est iuuans motū naturalē etiā sicut dixit Ar. τ est necessariꝰ in esse motꝰ violēti. Vult igitur cōm. hic duo pmū est q᷑ mediū ſʒ q᷑ est cōtinens ipsū mobile passiuū τ diuisibile ab eo ē necessariū in motu corporis grauis aut leuis qm̄ huiusmodi corpus nō mouet᷑ sursū vel deorsū nisi pp hūc finē vt diuidat mediū. id̄ si esset vacuum nec esset mediū cōtinens diuidendū nō fieret motus ſm q᷑ vult cōm. ē q᷑ mediū puta aer vel aq̄ ſʒ q᷑ est graue vel leue. s. in respectu adiuuat ipsū motū faciēdo eū velociorē: ista. n. media si. inceperint moueri ab extrinseco habent naturā cōtinuādi ex se illos motus p suā formā subālem τ qualitatē localit᷑ motiuā que in respectu motus sursū dr̄ leuitas τ i respectu motus deorsū dr̄ grauitas τ hoc in speris suis. Et ipsa mota reddūt motū cōtenti in eis velociorē quā si essent quiescentia. Vn̄ pro primo sic dic cōm. Qm̄ motus ipossibile est vt sit p vacuū neq᷑ in corpore qd̄ nō patit᷑ a moto. s. qd̄ nō diuidat᷑ ab eo ergo necesse est vt sit in corpore habente dispōeꝫ. aq̄ τ aeris sed si motus in aere fuerit iquātū qd̄ diuidit᷑ tūc nō est adiuuās ipsū qm̄ diuisio eius erit cōditio in esse motus τ est necesse si. n. diuisio nō esse nō esset motus. Pro ſo aūt dicit sic. inquātū eni mouet᷑. s. medium cū moto nāliter τ violent᷑ videt᷑ adiuuās esse in duobus motibꝰ. s. q̄ mouet motus ē. Sʒ tunc dubitat᷑ prio a q̄ mouet᷑ graue aut leue dum mouet᷑ ad suū locū nālem. Scd̄o a q̄ mouet᷑ ꝓiectū cessante a motu ipso ꝓiciēte. ad primū videt᷑ dicēduꝫ ſm cōm̄. q᷑ graue aut leue p se mouet mediū itēdēdo eius diuisionē τ q̄ ad motū medij p accidēs mouet᷑ illud qd̄ in eo ꝯtinet᷑ id̄ graue aut leue se ipsū mouꝫ p accidens ad suū locū nālem pro isto vide cōm. sic dicentē. Lapis. n. nō mouet se essentialit᷑ τ cū ita sit. τ oē qd̄ mouet se accidentalit᷑ necē est vt moueat se q̄ essentialit᷑ mouet aliud motū a se verbi gratia q̄ hō nō mouet se accn̄taliter in naui nisi q̄ mouet nauem essentialit᷑. Et cū ita sit lapis ergo nō mouet essentialit᷑ nisi aerem in quo est τ mouet se q̄ in hoc q᷑ mouet se sequit᷑ motum aeris sicut de hoīe cum naue. Ad ſm simili᷑ dicendū videt᷑ q᷑ mediū postquā incipit moueri a proiciente ab intrinseco p certum tempus continuat motū suū secū deferendo. proiectū in eo cōtentū. remittitur aūt continuue tal᷑ motus donec totalit᷑ euanescit ꝓter aerē anteriorē cōtinue plus resistere eius pulsioni τ diuisioni. posset tm̄ totius respōderi. ad pmū dicendo q᷑ grauia τ leuia mouent᷑ ad sua loca nālia p se τ ab itrinseco q̄ a suis formis sbālibus cū suis qualitatibꝰ localiter motiuis licet tales motus p motum medij possunt velocitari. Vn̄ Ar. ponendo drām inter motū naturalem τ violentum dixit motū naturalem fieri a principio intrinseco violentuꝫ aūt ab extrinseco τ pro isto introducunt quidā verba cōmentatoris posita in hoc cōmento dū dicit lapis aūt mouet se in quantum est grauis in actu τ mouetur inquatum est in potentia inferius τ causa in hoc qd̄ inuenitur vno mō in actu τ alio mō i potentia est q̄ ꝓponitur

ex forma & materia. forma igit eius mouet inquantu est forma & mouet sm quod est materia non. n. est i potentia ad inferius nisi sm quod est i materia. Ad. sm aut coiter dr quod a proiciente iprimitur queda virtus ipsi proiecto aqua mouet cessante proiciente a motu que virtus nominatur a quibusda grauitas vl leuitas accidentalis & coiter appellatur ipetus & hec virtus pp resistentia mobilis & dependentia eius in conseruari a proiciente cotinue debilitatur atq remittitur donec no sufficiat amplius mouere ipsu proiectu. De medio aut vtrum requiratur in motu grauis aut leuis dicut coiter distinguendo quod duplex est graue siue leue vide licet simplex & mixtu si loquamur de graui aut leui simplici sic dicunt quod in motu eius naturali requiritur mediu vt fiat resistentia motori q in motu est oportuna ex quo non habet resistentia intriseca si vero fuerit sermo de graui aut leui mixto tunc dicunt ipsum no indigere medio qr mixtu habet intrinseca resistentiam & si argueretur contra hoc qr Ar. uidetur. ponere contrarium in litera. vbi dicit aerem tanquam organum concurrere ad ambos motus scilicet naturalem & violentum per aerem intelligendo medium. Potest responderi dicendo quod per ambos. motus n intelligit Ar. absolute motum naturalem & violentum sed intelligit illos de quibus parum ante fecerat mentioem .s. motu mixtum ex naturali & violento & simpliciter violentum insequedo opinionem suam de motu proiectorum infine octaui phisicorum vbi vult proiectum moueri a medio illi cotiguo no imaginando quod proiectum per totum motum ab vno & eodem medio ferratur sicut setire videtur cracroys. sed quod proiciens aliquid in aere primo mouet aliqua parte aeris & proiectu pellit in a & illa pars aeris mota mouet alia sibi imediata & proiectum i eam pellit & sic consequenter vsq ad certam distantiam sicut etiam videmus circulationes fieri in aq ipsa ab extrinseco aliquo agitata hoc. n. dato p3 quod i oi motu simplicit violento vel mixto ex naturali & violento esse mediu necessariu vel ad motu producendu vel ad ipsum velocitandu.

Capitulu primu tracatus tertij de celo & mundo in quo pmittitur queda ponendo diffinitione elementi

Uod autem neq oium est generatio neq simpliciter nullius palam ex dictis impossibile. n. omnis corporis esse generatioem si no & uacuum esse aliqd possibile sepatum in quo. n. erit loco quod nunc genereatur si fuisset isto prius uacuu necessarium esse corpore nullo ente aliud quidem. n. ex alio corpus fieri possibile puta ex aere ignem. Totaliter autem ex nulla alia preexistente magnitudine impossibile. Maxime .n. utiq ex potentia quoddam ente corpore actu fiet utiq corpus sed si potentia ens corpus nllum est aliud corpur prius actu acuum erit separatum.

Ist est tertius tractatus itu libri in quo postqua Ar. i pcedenti tractatu declarauit quod corpora nalia mobilia motu recto sut grauia & leuia & qliter sut mobilia naturalit & violent. Nuc i isto rtio tractatu odditur vtru elemeta sint finita sm numeru vel i finita & quod sunt generabilia & corruptibilia. Diuiditur autem iste tractatus in quattuor capitula in quorum primo premittit quedam ponendo diffinitione elementi in secundo ostendit vtrum elementa sint finita secundum numerum vel infinita. in tertio ostendit quod elementa non sunt tantum vnu in quarto ostedit quod elementa no sunt perpetua sed continue ad inuicem generabilia & corruptibilia. secundum capitulum incipit ibi. vtrum autem finita: tertium incipit ib: quoniam autem necesse: quartu incipit ibi: quoniam autem infinita: primum capitulum diuiditur principaliter in duas partes in quarum prima oditit quod non omnium corporum e generatio neq nullius in secunda ponit ordinem in dicendis. incipiendo determinare specialiter de elementis ibi: reliquum autem: Dicit de prima parte ex dictis quod non omnium corporum est generatio neq simpliciter nullius cum declaratum sit celum esse in generabile & multa corpora hic inferius esse generabilia. vt sensus ostendit & tunc probat Aristo. quod est impossibile quod omnium corporu simul sit generatio qa si omnium corporum simul esset generatio sequeretur quod ante omnium illorum generatione fuisset vacuum separatum consequens est impossibile ostensum est in quarto phisicorum & consequentia pbatur quia si omnia corpora generarentur in loco in q generaretur nullum. perfuisset corpus & per consequens sequitur quod ille locus prius fuisset vacuus & sic illorum generationem precessisse vacuu separatum vnde ex vno corpore potest fieri aliud corpus in eodem loco vt igne ex aera sed si in tali loco nulla precesserit magnitudo nullum corpus in eo generabitur quia omne corpus quod generatur in ali quo loco generatur ex alio in eo existente quod est in potentia ad formam generari cum ens actu non fiat nisi ex ente in potentia. ideo si in tali loco non precessisset aliquid quod erat in potentia ad forma generari in eo tunc locus ille fuisset vacuus & daretur uacuum separatum quod est impossibile.

S3 hic dubitatur qr si ponedo oia corpora simul generari necesse est ponere vacuu precessisse coru

generationē videtur ꝙ a pari ponentes mundū fm se totū fuisse generatū hñt ponere vacuū precessisse mundi generationē sed hoc est impossibile ergo ꝛ primū quod est ꝯtrarpícolas. Ad hꝰ respōdetur pro emittendo pᵒ ꝙ duplex est factio quedā. n. est q̄ est simplex processus a cā prima: ꝛ ista nō presupponit sbm in quo precipietur cā precedēs: neqꝫ motuū aut terrā mutationē ꝛ appellatᵗ theologis creatio q̄ soli deo cōpetit cū ipse solus possit ex nihilo aliq̄d facere. Et illō qȯ isto mō generatᵗ siue ꝑducitur nō requirit locū aut spaciū in q̄ recipiatᵗ Alia āt est factio q̄ requirit sbm p̄cedens cā: ꝛ motū ꝛ transmutationē a nāli agentes ꝓuenientē: ꝛ qꝛ tale sbm qȯ est in potētia ad formā ibi qȯ sit est corporeū qꝛ aliter nō esset receptiuū naturalis trāsmutationis: iō presupponit locum seu spacium qȯ sit illius qȯ sit receptiuaꝫ. Et isto 2ᵒ mō loquitᵗ hic Arꝫ. de generatione dū dicit ꝙ si oia corpora simul generarentur. s. ex sbo p̄supposito ꝛ per motuꝫ vł transmutationē: tūc aūt eoꝝ generationem fuisset vacuū separatū ꝛ rō prius facta deducit. Mundus aūt nō fuit hoc mō a deo ꝑductus sed per simplicē creationē nullo sbo p̄cedente eius generationē qȯ fuerit in potentia ad ipsū vel eiꝰ formā pp qȯ nō oꝫ ꝙ ante mundi ꝑductionē fuerit locus eius receptiuus neqꝫ spaciū vacuū sed spaciuꝫ qȯ toti mundo correspondet ē eius dimensio corporea que simul cum eo fuit creata.

Eliquum autem dicere quoꝝ est generatio corpoꝝ ꝛ ꝓpter quid est. Quoniam igitᵗ in omnibus cognitio per prima. Prima autē existentium elementa considerandum q̄ corpoꝝ sī elemēta: ꝛ propter quid sūt. Deinde post hoc quod ꝛ qualia quedam. Hoc autē erit manifestum suppōentibꝰ q̄d est elementi natura.

Incipit d̄terminare de elemētis. Et diuidit i tres ꝑtes pᵒ ponit ordinem in dicendis: in scdo ponit diffinitionē elemēti in tertia ostendit elementoꝝ necessitatē: ibi secūda. sit itaqꝫ elemētū: ibi tertia: si itaqꝫ Dicit de prima ꝙ ex quo non oium corpoꝝ est generatio neqꝫ nullius: iō restat nobis dicere quorū corpoꝝ est generatio ꝛ pp quid ꝛ qꝛ in oibꝰ cognitio habetur per primā q̄ sūt principia alioꝝ: prima āt corpoꝝ. s. generabiliū ꝛ corruptibiliū sūt elemēta: iō a nobis prius ꝯsiderandū est que corpoꝝ sūt elemēta ꝛ ꝓpter q̄d sūt deinde de eo ꝯsiderādum sunt ꝛ qualia quantū ad suas ꝓprietates ꝛ hec oia sūt manifesta nobis prius supponentibus q̄deꝫ nā elementi ponendo eius diffinitionem.

Si itaqꝫ elementum corpoꝝ ad qȯ alia corpora diuiduntᵗ intus existēs potētia aut actu. Hoc. n. utroqꝫ modo adhuc dubitabile ipsum autem est indiuisibile in altera specie. Tale enim est elementum. omne: ꝛ unum omnibus uolunt dicere.

Ponit diffinitionē elementi dicens ꝙ elementū est corpus: in qȯ alia corpora resoluūtur: existens in eis potentia aut actu qȯ aūt istarū tenendū sit ē dubitabile indiuisibile in altera spē elementuꝫ. n. dicitur esse tale siue sit vnū elemētū omnibus siue multa. Intelligendum ꝙ diffinitio elementi hic posita est talis elementum est corpus in qȯ alia resoluntur existens in eis potentia aut actu indiuisibile in altera specie: ꝛ dicitur corpus ad differentiam materie que nominatur elementum sed non est ȯ istis de quibus hic inquiritur que sūt corpora. Deinde ponitur in quod alia. s. mixta resoluuntur ad differentiam celi quod etiam dicitur elementum sed ex ipso non componuntur mixta nec in ipsum resoluuntur: postea dicitur existens in eis potētia aut actu pp diuersas opiniones de esse elementoꝝ mixto de quibus aliquid posteriꝰ dicetur. Ultimo dicit diuisibile in altera specie. i. diuersa ad differentiam mixtorum que sunt resolubilia in elemēta specie differentia.

Si itaqꝫ quod dictum est elementum necesse est quedam talia. corporum in carne q̄dem. n. ꝛ ligno ꝛ unoquoqꝫ talium est potentia ignis ꝛ terra manifesta autem hec ex illis segregata. In igne autem caro aut lignum non ignē: neqꝫ secundum potentiam neqꝫ secunduꝫ actum. segregatᵗ. n. utiqꝫ similiter āt neqꝫ si unuꝫ aliquod solum esset talium neqꝫ in illo. Non. n. si erit caro aut os aut alioꝝ quodcunqꝫ nundum dicendū inesse. Sed preconsiderandum quis modus generationis.

Ostendit necessitatem elementorum per duas rationes ibi secunda: quoniam aūt ꝛ eis: prima in duas qꝛ primo ponit primam rōem secūdo ponit differentiam inter anaxagoram ꝛ empedoclē in determinando de elementis ibi anaxagora: ibi āt de prima ostendit necessitatem elementorum per primam rationem dicens ꝙ si elementū est vt nūc dictum est necesse ē esse q̄dā talia corpora. s. elemēta.

ex quibus mixta cōponantur: ⁊ in quo resoluātur nā manifaste pȝ q̄ i carne ⁊ ligno ⁊ i vno q̄q̄ mixto sūt ignis ⁊ terra i potentia ⁊ silr alia elemēta: qm̄ ex illi mixtus huiusmodi elemēta segregant: sȝ i elemētis nō sunt mixta neq̄ secūda potentia neq̄ scōm actū: q2 ex elemētis n̄ possūt mixta segregari ex igne n. aut terra nō segregat caro vel lignū ēt si eēt tantū vnū elemētū vt q̄dā dixerūt: nō esset dicēdū carnē aut os in eē illi ⁊ ex illo posse segregari sic elemēta segregant ex mixtis ⁊ q2 elemēta sūt prima corpoꝝ iō videndū est q̄s modus ē generatōis eoꝝ anteq̄ ꝑueniā ad ꝯsiderādū de generatōe mixtoꝝ ex eis.

Intelligendū q̄ cū ex elemētis tā q̄ ex mā possint mixta generari: iō oȝ q̄ mixta sint aliq̄mō i potētia in elemetis cū sp ex potentia tali fiat actu tale: sȝ tn̄ mixta nō sūt eodēmō in potentia i elemētis: sic elemēta sūt in potētia i mixtis: qm̄ mixta dicūt esse i elementis in potentia passiua tm̄: sȝ elementa dicūt eē i mixtis in potentia quodāmō media int potentia pure passiuā ⁊ actū: q2 sūt in ipis scōm virtutē: q̄lr mixta nō sūt i elemētis: ⁊ de ista potentia loq̄t Ar. dū dic mixta nō esse in elemētis neq̄ scōm potētiā neq̄ scōm actū. Sed tūc dubitat vtꝝ elemēta sint i mixtis solū virtualr ⁊ scōm q̄litates suas actiuas ⁊ passiuas aūt vltra hoc etiā formalit siue scōm suas formas s̄bales: q2 vtrū q̄ istaꝝ dic Ar. esse dubitabile ad qō r̄ndet q̄ i ista mā diuersi varia opināt: voluit nāq̄ auicena elementa manere i mixtis scōm suas formas s̄bales scōm esse cōpl tū: q2 non voluit eas itensionē recipere siue remissionē. Aue. aut opinat⁹ est elementa esse i mixtis scōm suas formas s̄bales secūdū eē i ꝯpletū: cū posuerit eas gradualit remitti dū ex elementis mixtū generat sic remittūt eoꝝ q̄litates actiue aut passiue. Cōis āt opinio ē q̄ elemēta maneāt in mixtis solū virtualit ⁊ n̄ scōm suas formas s̄bales q2 tunc non sp generatio vnius esset alterius corruptio cui⁹ ꝯriū ponit Ar. in p° de generatione. Et idē videt velle hic Ar. dū dicit q̄ ignis ⁊ terra sūt in carne aut ligno ponit n̄ āt dicit actu: sed de hoc in primo de generatiōe latius perquiratur.

Anaxagoras autem empedocli contraria dicit de elementis. Hic. n. quidem ignem ⁊ terrā ⁊ coelementa his elementa inquid esse corpoꝝ ⁊ componi omnia ex his anaxagoras autem cōtrarium: omiomera enim elementa. Dico autem puta carnem et os: ⁊ unumquodq̄ talium aerē autem ⁊ ignem ⁊ mixturas hoꝝ ⁊ aliorum seminum oīuȝ esse. n. utrumq̄ ipsorum ex in uisibibus omiomeris omnibus congregantis: propter qō ⁊ facta esse omnia ex his. igne enim ⁊ etherem appellat idem.

Ostendit diuersitatē inter anaxagorā ⁊ empedoclem i determinādo de elemētis dicēs q̄ anaxagoras dic ꝯria empedocli de elementis. Hic idē. n. s. empedocles ignē ⁊ terram ⁊ alia coelemētaria his aerē ⁊ aquā dicit esse prima elemēta aloꝝ corporum. ⁊ oia alia ex his cōponi anaxagoras aūt dicit cōtrariū. s. corpora omiomera. i. cōsimiliuȝ partiū sicut sunt caro ⁊ os in hui⁹ esse p̄ma elemēta alioꝝ ignē āt ⁊ aerē ⁊ reliq̄ huius esse mixturas illoꝝ i. facta ex mixtione corpoꝝ ꝯsimiliū tanq̄ ex seminariis oium alioꝝ vn̄ voluit vtrūq̄ ipsoꝝ. s. ignem ⁊ aerem factū esse ex oibus corporibus cōsimilib⁹ scōm spēm inuisibilibus tn̄ pp eoꝝ mixtionem pp qō ex igne ⁊ aere pn̄t oia alia fieri p segregationē ipsorū ab igne ⁊ aerre in q̄bus prius erant congregata: ⁊ ipse anaxagoras ignē ⁊ ethorū idē dic esse De opinionibus autē his latius q̄ e in p° phicoruȝ.

Quoniam autem est omnis naturalis corporis mot⁹ ꝑprius. Motuum aut hi quidem simplices: hi autē mixti: ⁊ mixti q̄dē mixtoꝝ simplices aut siplicium sunt manifestum q̄ erunt quidam corpora simplicia. sunt. n. ⁊ motus simplices. Ita q̄ palam ⁊ q̄ sunt elementa ⁊ ꝑpter quid sunt.

Ostendit per secundā rōem necessitatem elemētoꝝ dicēs q̄ cū cuiuslibet corpus nālis sit alq̄s motus ꝑprius: motuū āt hii q̄dē sūt simplices hii autē mixti: mot⁹ q̄dem mixti sūt ꝑprii corpoꝝ mixtorū: mot⁹ vero simpleices sūt ꝑprii corpoꝝ simpliciū: ꝑpter quod manifestū est q̄ sūt quedam corpora simplicia ex quo sūt motus simplices qui sunt proprii motus ipsoꝝ ⁊ tūc cōcludit dicens q̄ palam itaq̄ est q̄ sunt elementa ⁊ propter quid sunt sunt enim vt constituāt vniuersū tanquā partes pertinentes ad eius perfectionem essentialem ⁊ vt mixta ex eis ꝑducantur ⁊ in ipsa resoluat. Intelligenduȝ est q̄ prima rō ꝑbās elementa esse sumpta fuit ex diffinitione elementi sȝ hec secūda sumitur ex motib⁹ simplicibus per quoꝝ numerum quinarium secundum speciem possumus probare numeruȝ quinarium elementoꝝ celum inter elementa cōnumerando vt in primo huius fuit ostensū.

Capitulum secundum tertii tractatus tertii libri de celo ⁊ mundo in quo ostenditur vtrum elementa sint finita secundum numerū vel infinita.

Utrum autem finita aut infinita et si finita quanta secundum numerum consequens utique erit considerare.

Istud est secundum ca. huius tractatus in quo postquam Ar. in precedenti ca° posuit diffinitionem elementi ondo ea esse. Nunc declarat utrum elementa sint finita secundum naturam vel infinita. Et dividitur in duas partes quia p° premittit intentum. 2° prosequitur ibi: primum quidem dicit quod prima quod consequenter considerandum est de elementis utrum sint finita secundum numerum aut infinita et si fuerint finita quot sunt.

Primum quidem igitur quod non sunt infinita quemadmodum putant quidam contemplandum et primum omnia omiomera elementa facientes quemadmodum et anaxagoras. Nullus. n. sic significantium recte sumit elementum. Videmus. n. multa et maximorum corporum in omiomera divisa. Dico autem puta carnem et os et lignum et lapidem Itaque quoniam compositum non est elementorum: non oportet erit quod omiomerum elementum: sed indivisibile ad altera specie: quemadmodum dictum est prius.

Prosequitur de intento reprobando opiniones antiquorum qui posuerunt elementa secundum multitudinem infinita ondo ea esse finita: et dividitur in tres partes. In prima reprobat anaxagoram: in secunda leucippum et democritum: in tertia omnes simul: ibi secunda: sed adhuc neque: ibi tertia adhuc autem si unicuique: prima adhuc dividitur in tres sicut tres rationes facit secunda ibi: adhuc autem: tertia ibi: adhuc si corpus dicit de prima quod est prius a nobis contemplandum quod non sunt infinita elementa sicut quidam putant et tunc facit primam rationem contra anaxagoram dicens quod non omnia corpora omiomera. i. homogena sunt elementa ut anaxagoras dixit. Unde nullus sic significans elementum quod eius natura sit homogena recte sumit elementum: cum ad sensum appareat nobis multa corpora maxima esse homogenea ut caro os lignum lapis etc. cum igitur nullum corpus mixtum sit elementum sequitur quod non omne corpus homogeneum est elementum: sed elementum est corpus in quod alia resoluuntur in existens potentia aut actu indivisibile in altera specie ut dictum est prius. Intelligendum p° quod per istam primam rationem non reprobat opinio anaxagore quantum ad hoc quod dixit elementa esse infinita: sed solum quantum ad hoc quod posuit elementum et corpus homogeneum esse convertibiliter idem hoc. n. est falsum cum multa corpora homogenea sint mixta ex elementis et non elementa. In telligendum secundo quod corporum quedam dicuntur omiomera. i. homogenea et quedam dicuntur onomiomera. i. etherogenea illa dicuntur homogenea quorum omnes partes quantitative sunt eiusdem rationis cum suo toto: ut caro os etc. illa dicuntur etherogenea quorum non omnes partes quantitative sunt eiusdem rationis cum suo toto: et homo equus etc.

Adhuc autem si simentes elementum non necesse facere infinita: omnia. n. hec redduntur etiam finitis entibus si quis sumat. Idem. n. faciet et si duo aut tria solum aut talia quemadmodum conatur et empedocles. Quoniam. n. et ut ipsi accidit non omnia facere ex omiomeris. Faciem. n. non ex faciebus faciunt neque aliud secundum naturam figuratorum nihil manifestum quare multo melius et finita facere principia et hec minima ut omnibus eisdem futuris ostendit quemadmodum dignificant et qui in disciplinis. sp. n. finita sumunt principia aut specie aut quantitate:

Adducit secundam rationem arguendo sic quod potest fieri per pauciora melius est facere quam per plura sed omnia eque bene possunt fieri ex principiis finitis sicut infinitis igitur etc. patet consequentia et minor arguitur: quoniam omnia eque bene salvantur ponendo principia solum duo aut tria aut quattuor sicut facit empedocles: sicut ponendo principia infinita ut facit anaxagoras: sed etiam empedocles non possit salvare omnia sicut nec illi non ponunt omnia fieri ex omiomeris. i. homogeneis: quia facies non fit ex faciebus neque aliquod figuratorum fit ex figuris eiusdem rationis maior autem patet quoniam melius est ponere principia et pauca minima quam plura ubi equaliter possint reddi cause omnium fiendorum: sicut patet in mathematicis in quibus supponuntur principia pauca specie aut quantitate. i. numero ex quibus conclusiones itidem demonstrantur.

Adhuc si corpus a corpore alterum dicitur secundum propria differentias corporum autem differentie finite: differunt. n. sensibilibus. hec autem finita sunt oportet autem hoc ostendi manifestum quia et elementa finita necesse esse:

Ponit tertiam rationem dicens quod unum corpus differt ab alio corpore propias differentias ipsorum corporum que sunt qualitates prime sensibiles sed tales differentie proprie corporum sunt finite quemadmodum probabit in li° de generatione igitur necesse est prima corpora sive elementa esse finita patet consequentia quia elementa numerantur et distinguuntur secundum numerationem et distinctionem illorum differentiarum: igitur sequitur quod ex quo ille differentie sunt finite quod oportet ex necessitate elementa esse finita. Intelligendum quod Ar. probat in li° de generatione numerum elementorum per numerum combinacionum possibilium quattuor qualitatum que primarum primo insunt elementis et secundario mixtis: et quia ille combinationes sunt finite

te vt p3 relinqt̃ elemñta eẽ finita numero ꝛ ñ ĩfinita.

Sed adhuc neqꝫ ut alteri quidaꝫ dicunt puta leucippus ꝛ democritus abdentes rõnabilia accidentia. Inquiunt.n.esse primas magnitudies multitudine quidem infinitas: magnitudine ãt indiuisibiles. Et neqꝫ ex uno fieri multa: neqꝫ ex multis unuꝫ sed hoꝝ ꝯplicatione ꝛ circumplexione oĩa generari. Mõ ãt quodã ꝛ isti omnia entia faciũt numeros ꝛ ex numeris. Et.n. si non plane ostendunt tamen hoc uolunt dicere. Et adhuc quoniam differunt corpora figuris infinite ãt figure infinita ꝛ simplicia corpora aiunt esse. Qualis autem ꝛ que figura elementoꝝ nihil determinauerunt: sed solum igni speraꝫ assignauerunt: aerem autem ꝛ aquaꝫ ꝛ alia magnitudine ꝛ ꝑuitate diuiserunt entem ipsorum naturaꝫ uelud pansperma omnium elementoruꝫ.

Hic reprobat leucippũ ꝛ democritũ ꝛ diuidit i duas qꝛ pᵒ narrat eoꝝ opinionẽ 2ᵒ reprobat ibi.primũ q̃dẽ igit: de prima dic̃ ꝙ nõ ẽ opinãdũ de elemẽtis vt alteri quidẽ dicũt videlicet leucippus ꝛ democritꝰ q̃ abdentes.i.remouentes accidentia elemẽtorũ rõnabilia ĩquũt primas magnitudines elemẽtorũ esse ĩfinitas multitudine: magnitudine ãt idiuisibiles ꝛ nꝫ ex vno elemẽto fieri multa cũ sit idiuisibile neqꝫ ex m̃ltis elemẽtis fieri vnũ.s.vere: s3 oĩa alia dixerũt fieri ex elemẽtis mõ ex q̃dã ipsoꝝ cõplicationẽ ꝛ circũplexionẽ.s.ƀm figurã positionẽ ꝛ ordinẽ: vñ isti oĩa entia faciũt numeros aut ex numeris siue vnitatibus: nã l3 hᵒ nõ dicãt plane: hᵒ tñ volũt dicere ꝛ eoꝝ verba videt̃ ꝑtendere: ꝛ qm̃ corpora prima differũt figuris ꝛ figure sũt ĩfinite: iõ dixerũt prima ꝛ simplicia corpora q̃ sũt alioꝝ elemẽta esse multitudine ĩfinita: sed q̃lis aut q̃ sit elemẽtoꝝ figura nihil determinauerũt: igni ãt assignauerũt sperã i.sphericã figurã: aerẽ võ ꝛ aquã ꝛ alia corpora dixerũt solũ magnitudĩe ꝛ ꝑuitate si magnitudo ꝛ ꝑuitas sit diuꝫ cõpoꝝ nã: ꝛ velõ pãspma.i.totũ sũmariũ elemẽtoꝝ ꝛ generatoꝝ ex eis. Intelligendũ pᵒ ꝙ leucippus ꝛ democritus posuerũt corpora idiuisibilia multitudine infinita eẽ prima alioꝝ corpoꝝ nãliũ: q̃ dixerũt ex his generari ꝛ p ipsoꝝ ꝯgregationẽ ad inuicẽ: ꝛ qꝛ volerũt ista corpora idiuisibilia ad inuicẽ esse differe figuris positione ꝛ ordine: qꝛ q̃dã ponebãt vnius figure ꝛ q̃daꝫ alteriꝰ: q̃dam sursũ in mixto ꝛ q̃dã deorsũ: q̃dã priora ꝛ q̃daꝫ posteriora. iõ ƀm istas dr̃as corpoꝝ priorum dicebãt corpora ex eis generata diuersificari. Intelligendũ scdo ꝙ dic̃ Arꝫ. ꝙ isti faciũt oĩa ẽtia numeros vł ex numeris siue vnitatibus hᵒ.n. dic̃ qꝛ scdm istos prima corpora ꝑportionant̃ vnitatibꝰ cũ sint idiuisibilia sic vnitates ꝛ corpora ex eis cõposita ꝑportionãt̃ numeri qꝛ ꝯponũt̃ ex idiuisibilibꝰ sic nũeri.

Primum quidem igit̃ ꝛ in his hoc peccatum non finita sumere principia habituris hec omnia dicere.

Nũc reprobat opinionẽ leucippi ꝛ domocriti ꝛ diuidit in duas qꝛ primo reprobat eo q̃ntũ ad hᵒ ꝙ dixerũt elemẽta esse numero ĩfinita: scdo q̃ntuꝫ ad hᵒ ꝙ sibi ipsis ꝙ ꝯdixerũt: ibi secũda: lił ãt prima in tres sic tres facit tres rões ƀa ibi: adhuc ãt: si ñ ẽtia ibi: adhuc ãt necesse: dic̃ de pᵃ ꝙ i his seu ꝯ istos est pᵒ hoc peccatũ ꝙ nõ sũt prima finita. s3 ĩfinita cuꝫ cause oĩum apparentiũ eque bñ reddãt ponẽdo pᵃ finita sic ponendo ĩfinita ꝑut dicebat i scda rõe facta cõtra opinionẽ precedentẽ.

Adhuc auteu si non infinite elementoruꝫ differentie palam qꝛ nõ erunt elementa infinita.

Ponit secũdã rõem arguendo vt priꝰ sic dr̃e elementoꝝ nõ sũt ĩfinite gᵒ elmẽta ñ sũt ĩfinita p3 ꝯña ꝛ añs declarat̃ qm̃ dr̃e elemẽtoꝝ st̃ q̃litates prime sensibiles q̃ sũt tantũ q̃ttuor vt sensus ostendit.

Adhuc autẽ necesse oppugnare mathematicas scientias indiuisibilia corpora dicẽtes ꝛ multa gloriosoruꝫ ꝛ apparentium scdm sensum interimere: de quibus dictum est primum in his que de tẽpore ꝛ motu.

Ponit secũdã rõeꝫ dicẽs ꝙ necesse ẽ istos dicentes corpora indiuisibilia oppugnare sciãs mathematicas ꝛ eis ꝯdicẽ ꝛ iterimere.i.destruere multa dictoꝝ glosoꝝ appareñiũ scdm sensũ de q̃bꝰ dictũ esse prius in his q̃ de tpe ꝛ motu. Intelligenduꝫ ꝙ isti ponentes corpora nãlia cõpi cũ ex corporibꝰ idiuisibilibꝰ habẽt negare multas suppositiões et prima geometria ꝑbat in sexto phisicoruꝫ: v3 ꝙ oẽ ꝯtinuũ ẽ diuisibile i ĩfinitũ ꝛ ꝙ i eodẽ ꝯtinuo vnũ idiuisibile ñ ẽ ꝯtinuũ alteri nꝫ ꝯtiguũ nꝫ ꝯñter ens.

Simul autem ꝛ ꝯtraria dicert ipsos sibi ipsis necesse. Impossibile.n. indiuisibilibus entibꝰ elementis magnitudine ꝛ paruitate differre aerem ꝛ

terram ꝛ aquam. Nō.n. possibile ex inuicem fieri: remanebunt.n. semꝑ maxima corpora segregata: aiunt autem sic fieri aquam ꝛ aerem ꝛ terram ex inuicem.

Hic oñdit leucippū ꝛ democritū sibi ipsi⁹ cōtra dixisse ꝛ diuiditur in duas sicut duas rōes adducit ibi secūda: adhuc neqꝫ dicit de prima q̄ est necesse ipsos dicere ꝯtraria sibi ipsis ꝙ ꝓbatur qm̄ elemētis existentibus in diuisibilib⁹ vt ipsi ponūt. erit impossibile terram aquā ꝛ aerem differre ad iuicē solum magnitudinē ꝛ puitate suoꝝ elementorum: q: tunc nō esset possibile ea ex inuicē generari per segragationē ipsoꝝ qm̄ elementa segregata semper remanebunt maxima nec poterūt minorari ꝛ per ꝯñs nō poterit generari aqua ex terra: neqꝫ aer ex aqua eius cōtrariū ipsi dicunt: aiūt.n. aqua ꝛ aerē ꝛ terra fieri ex inuicē. Intelligenduꝫ ꝙ hec ratio stat in isto ipsi.n. ponebant aerem aquā ꝛ terrā solum differre magnitudinē ꝛ puitatem suoꝝ elemētoꝝ in diuisibiliū dicendo elementa terre esse maiora elementis aqua ꝛ elementa aque esse maiora elementis aeris: ꝛ vlterius dicebant aerem aquam ꝛ terrā esse ex inuicem generabilia. Tunc arguit Arꝫ. ex secūdo deducēdo opositū primi q: si aqua generet ex terra per segragationē elemētoꝝ a tarra aut illa elementa terre minorantur in generatione aque aut nō: si minorantur tunc sequit ꝙ sūt diuisibilia ꝛ nō indiuisibilia vt dicunt si nō minorant tūc elemēta aq̄ nō erūt minora elemētis terre imo erūt maxima ꝛ sic aqua ꝛ terra nō differūt magnitudie ꝛ puitate suoꝝ elemētoꝝ cui⁹ ꝯtrariū ipsi ponunt: qualitercūqꝫ ergo respondeant sequitur ex suis dictis contradictio.

Adhuc neqꝫ scōm hoꝝ suspitionem uidebitur utiqꝫ infinita fieri elementa quoniam corpora quidē differūt figuris: Figure āt oēs cōponuntur ex piramidibus: rectilinea quidē ex rectilineis. Spera autem ex octo partibus Necesse est.n. esse aliqua principia figuraꝝ. Quare siue unuū siue duo siue plura ꝛ simplicia corpora tā ta erunt multitudine.

Ponit secūdā rōem dicens ꝙ scōꝫ hoꝝ suspitiotinem.i. opinionē neqꝫ vtiqꝫ videbitur elementa eē infinita: cuius tm̄ ꝯtrariū posuerūt qō ꝓbat qm̄ secundū eos corpora ad inuicē differunt figuris: figure aūt finite sunt: ergo corpora sunt finita: ꝙ figure sint finite oñditur: qm̄ oēs figure cōponūtur ex piradimibus ꝛ in eas resoluunt: sicut.n. figure superficiales rectilinee resoluūtur in triangulū: ita figure corporee rectilinee resoluunt in piramides ꝛ spera cōponitur ex octo ptibus piramidalibus cū ergo figure sint finite sequit ꝙ prima principia figurarū sint finite: ꝛ q: numerus elementoꝝ est ꝑm numeꝝ pmoꝝ principioꝝ figurarū: sequit elemēta esse finita ꝛ tot scōm numeꝝ qō sunt prima pncipia figurarum siue sint vnū siue duo siue tria siue scōꝫ aliquē aliū numerū. Intelligendū ꝙ dicit Arꝫ. ꝙ spa cōponitur ex octo partibus piramidalibus: istud pꝫ qm̄ si capiantur tres circuli equales qui se intersecent ad angulos rectos: q: oēs terminant ad cētrū illoꝝ circuloꝝ tūc cābuntur octo trianguli q̄ erunt principia illius figure speralis: ꝛ similiter trianguli rectilinei sūt principia aliaꝝ figuraꝝ rectilinearuꝫ.

Adhuc ꝟ si unicuiqꝫ q̄d ꝑ elementorum est aliquis proprius motus ꝛ q̄ simplicis corporis simplex. Nō sunt autem simplices motus infiniti propter neqꝫ simplices lationes ples eē duabus neqꝫ loca infinita esse non utiqꝫ erunt: nꝫ sic infinita elementa.

Arguit silr̄ cōtra pdictos ꝓbando elementa eē finita: q: ex quo vnicuiqꝫ elementoꝝ est aliq̄s mot⁹ ꝓprius ꝛ motus simplices sūt ꝓprij corporuꝫ simplicium: sequit ꝙ tot sūt elementa q̄t sūt motus simplices ipsoꝝ: sꝫ motus simplices elemētoꝝ nō sunt infiniti cū nō sint nisi duo.s. motus sursū ꝛ motus deorsū: nec loca eoꝝ sūt infinita: eodē mō g° elemēta nō sūt infinita. Intelligendū ꝙ lꝫ i genere subalterno loca elemētoꝝ ꝛ silr̄ motus sūt duo vt dictū est ꝛ eodē mō elementa.s. graue ꝛ leue tm̄ in spē specialissima sūt q̄ttuor loca ꝛ quattuor motus elementoꝝ vꝫ sursū simpliciter: sursū secūdū q̄d: deorsum simplr̄ deorsū scōm q̄d: ꝛ ita elementa sunt q̄ttuor in spē specialissima. s. ignis aer aqua ꝛ terra.

Capitulū tertiū tractatꝰ tertij libri tertij de celo ꝛ mundo in quo oñdit ꝙ elementa nō sūt tm̄ vnū.

Qoniam āt necesse finita esse elemēta restat cōsiderare utꝝ plura erunt aut ñ. Quidā.n. unum solum supponunt ꝛ hoc hi quidem aquam: hi autem aerem: hi autem ignem: hi autem aqua subtilius quidem. aer autem spisius. ꝙ continere aiunt omnes celos infinitum ens.

Istud ē tertiū capitulū huius tractat⁹ i q̄ postq̄ Arꝫ. in precedenti capitulo declarauit elemēta nō eē infinita multitudine. Nūc ꝓbat ꝙ ñ sūt tm̄. vnū

diuiditur in duas partes in quarum prima Ar. recitat opiniones ponentiū tantū vnū elementū: in secūda eos reprobat: quicunqꝫ quidem igitur ꝺ prima dicit ꝙ qm necesse est finita esse elemēta restat considerare vtrum sint plura vno aut nō ꝛ tūc ponit opiniones ponentiū tantū vnū elementū dicens ꝙ quidam supponunt vnū solum elementū qui vlterius diuersificati sūt qꝛ quidā dicūt illud elementū esse aquā quidā aer est quidā ignem: quidā aūt corpus mediū inter aquā ꝛ aerem: suptilius aqua ꝛ densius aere cū sit infinitū cōtinet oēs celos. Intelligendū ꝙ aliqui dixerūt aquā esse oium elementū qꝛ primū alioꝝ dꝫ eē humidū ꝛ flexibile vt vbiqꝫ possit eē ad generationē huiusmodi aūt esse aqua quare ꝛc. Alij vero dixerūt tale primū esse aerē ꝓpter eius passibilitatem: ꝛ alij ignē ꝓpter eiꝰ actiuitatē: ꝛ alij corpus mediū ꝓpter eius insensibilitatem: ꝛ posuerūt ipsū infinitum vt nunquā deficiat generationi.

Quicunqꝫ quidem igitur unū hoc faciunt aerem aut aquam: aut aqua quidem subtilius aere autem spissiꝰ si ex huius spissitudine aut raritate alia generant: isti latēt ipsi sibi ipsis aliud aliquid priꝰ elemēto facientes. Est. n. que quidem ex elementis generatio cōposito: ut aiunt. Que autem ad elementa resolutio. Itaqꝫ necesse prius esse natura ꝙ magis subtiliū partium. Quoniam igit aiunt oium corporum ignem subtilissimum esse Primum utiqꝫ erit natura ignis: differt autē nihil: Necesse. n. unum aliquid aliorum esse primum: ꝛ nō medium.

Reprobat p̄dictas opiniones ꝛ diuidit in tres ptes in quarum primo repbat ꝙ nō est tantū vnū elementū qd̄ sit aqua aer vel vapor medius: in secūda ꝓbat ꝙ non est tm̄ vnū elementū qd̄ sit ignis in tertia adducit vnam rōem cōem cōtra oēs p̄dictas opiniones: ibi secūda: quicūqꝫ aūt: ibi tertia cōe āt oibus: prima adhuc in duas sicut duas ratiōes facit ibi secūda: adhuc aūt spessitudine: dicit de pma ꝙ quicūqꝫ faciunt tantū vnū elementū dicentes illud esse aerem ꝛ aquam aut corpus mediū aqua quidem subtilius ꝛ aere spissius si ex huiusmodi corporibus spessitudine aut raritate generant alia isti seipsos decipiūt: qm̄ sunt facientes quoddā aliud corpus prius elemēto qd̄ sic ꝓbatur: qm̄ vt aiunt generatio alioꝝ corpoꝝ ex elementis est cōpositio .i. per cōdensationē: sed generatio que est ad elemēta dū ex mistis elementa generātur est resolutio .i. per rarifactionem ꝓpter qd̄ necesse est ꝙ corpus qd̄ est partium magis subtiliū sit prius naturalis cū itaqꝫ dicant ignem esse subtilissimū corporū sequit ꝙ ignis sit corpus prius natura alijs differt āt nihil ꝓ ista rōe siue tale corpus prius sit ignis siue nō: qꝛ necesse erit vt pꝫ per rōem nūc factam vnū aliqd̄ alioꝝ corporū esse primū elementū ꝛ nō corpꝰ mediū vt ipsi dicūt: Intelligendum ꝙ hec rō stat in isto ꝙ dat ista opinio sequitur ꝙ aliquod corpus est prius elemēto ꝯñs est impossibile ꝛ ꝓbat ꝯña presupponendo s̄m eos ꝙ cōposita generant ex elemētis per cōdensationē ꝛ ecōtra elemēta generantur ex cōpositis per rarefactionē cū ergo ex aere aqua vel corpore meodio possit generari aliud corpꝰ p rarifactionē .s. ignis vel aliud corpus subtilius: sequitur si aer vel aqua aut corpus mediū sit primū elementum ꝙ dabitur corpus subtilius siue simpliciꝰ ꝛ naturaliter prius primo elemēto.

Adhuc autem spesitudine ꝛ raritate alia generant nihil differt quam subtilitate ꝛ grossicie subtile quidem. n. rarum: grossum āt uolunt esse spissū Iterum autem subtilitate ꝛ grossicie idem quod ꝛ magnitudine ꝛ paruitate. Subtile quidē. n. quod paruarum partium grossum autem quod magnarum partium. Quod. n. extēsum in multum subtile tale autem quod ex paruis partibus constans Itaqꝫ ipsis accidit magnitudie ꝛ paruitate diuidere aliorum substantiā. Sic autem determinatis omnia accidit dicere ad aliquid: ꝛ non erit simpliciter hoc quidem ignis hoc autem aqua: hoc autem aer. Sed idem ad hoc quidem ignis: ad aliquid autem aliud aer.

Ponit secūdā rōem dicēs ꝙ ponere alia corpora generari ex vno elemēto per rarefactionē aut cōdensationem est idē ꝙ generat ea per subtilatōes vel grossationē quoniā subtile dicimus esse rarum grossū aūt dicimus esse densum: subtilitas vero ꝛ grossicies idē esse dicuntur ꝙ magnitudo ꝛ paruitas quoniā illud dicimus subtile qd̄ multū extensum p rarefactionē cōponūtur ex ptibus pius: et

econtra illud: os grossum qd componit ex partib^9 magnis: quare p3 q dicentes alia generari ex vno elemento per rarefactionē vel condēsationē determinant eorum ſbam in magnitudine et paruitate ex q ulterius ſequitur q oia corpora erūt ad aliqd cum magnū et paruū3 dicant ad aliqd: et per ꝯns nihil erit simpliciter ignis aut aer vel aqua: ſ3 erit ad h^9 qdā ignis: ad h^9 āt aer vl aq: h^9 āt e ipoſſibile qre etc.

Quod accidit ad plura qdē elementa dicentibus magnitudine āt et paruitate differre dicentibus. quoniam in quanto determinatum eſt unum qdqꝫ erit quedam rō adinuicem magnitudinum: Quare habentia hanc rōem adinuicem neceſſe hoc quidez aerem eſſe: hoc āt ignem: hoc autem terram: hoc autem aquam. propter ineſſe in maioribus minorum rōes.

Reprobat ponētes plura elementa dña magnitudine et paruitate dicens q idez inconueniens accidit dicentibus plura elemēta dña magnitudine et puitate qz ex quo vnūqdqꝫ ipſorū3 eſt determinare quantū corporum magnitudines ſe habebūt ad inuicem i aliq ꝓportione: ita vt q ē ꝓpoſitio magnitudinis ignis ad magnitudinē aeris eadē ſit magnitudinis aeris ad magnitudinē aque: et magnitudinis aque ad magnitudinē terre ſi g^o ſolū pp huiuſmodi proportionē magnitudinū determinatarum ē ignis et aer et aquā et terra tūc ſequit q aer in reſpectu ignis ē aer ſ3 reſpectu aque eſt ignis qz in eadē ꝓportione ſe h3 magnitudo aeris ad magnitudinē aque in q ſe habet magnitudo ignis et magnitudinem aeris et ſimiliter ſequitur q aque reſpectu aeris ē aq ſed reſpectu terre ē aer qz in eadē ꝓportione ſe h3 magnitudo aque ad magnitudinē terre i qua ſe h3 magnitudo aeris ad magnitudinē aq et et qz in maioribus magnitudinib^9 ꝯtinent minores et ꝓportiōes ad eas ſequit q ignis ꝯtinet i ſe magnitudinē aeris aque et terre ſcdm q3 determināt et p ꝯns ignis nō ſolū erit ignis ſed etiā aer aq et terra: ex qb^9 ulteri^9 ſequitur vt prius q nihil erit ignis vel aer vel aliud tale ſimplr et abſolute ſ3 ſolū i reſpectu ad aliud qd eſt impoſſibile.

Quicunqꝫ autem ignem ſupponunt elementum: hoc quidem difugiunt alia autem ipſis neceſſarium irrationabilia accidere. Hi quidem .n. ipſorum figura coaptant igni: quemadmodum piramidez facientes et horum hi quidem ſimplicius dicentes: quoniā figurarum acutiſſima piramis corporum autem ignis. Hi autem perſuaſibilis rōem adducentes quoniam corpora omnia cōponuūt ex eo q ſubtiliſſimarum partium. Figure autez que ſolide ex piramidib^9. Itaqꝫ quoniam corporum ignis ſubtiliſſimu3 Figurarum autem piramis ſubtiliſſima et prima: prima autem figura primi corporis piramis utiqꝫ erit ignis. Hi āt de figura nihil enunciāt ſubtiliſſimum autem partibus ſolu3 faciunt. Deidē ex hoc ꝯpoſito aiunt facta eſſe alia: quemadmodu3 utiqꝫ ſi ex inflata prima deciſione.

Hic ꝓbat q nō eſt tm vnū elementū qd ſit ignis et diuidit i duas qz p^o declarat opinionē illorum qui illud dixerūt manifeſtādo eorum diuerſitatē ſecūdo rū ꝓbat eos ibi: vtriuſqꝫ āt eadē: dic de prima q q cūqꝫ ſupponūt ignē ſolū eē elementū hoc diffugiūt ſ. inconuenientiā q ſequūt ex opinione pcedēti: ſed tū ē neceſſariū ipſis accidere alia i rōnabilia vt poſtea oſtēdet. Et ipſorum aliq adaptāt ignē figurā piramidalē: et iſtorum qdā dixerūt ſimplicius et min^9 rationabili^9 arguentes illud ex duabus affirmatiuis in ſecūda figura p hūc modū: figurā piramidalis ē ſimpliciſſima et accutiſſima et ignis eſt cor^9 ſimpliciſſimū et accutiſſimū g^o ignis eſt figura piramidalis ſ3 ſic arguēdo nil ſequit alij āt ad idē ꝓbādū adduxerūt rōe3 pſuaſibiliorē pmittēdo duo q3 p^m ū eſt q prima corp^9 ex q alia fiūt ex ſimpliciſſimu3 et ſubtiliſſimū: ſcdm eſt q oiu3 figurarū rectilinearū figura piramidalis: ē prima et tūc arguūt ſic. p^o corpori debet prima figura vt p3: ſed ignis eſt corpus primū cū ſit oium corporum ſimpliciſſimū et ſubtiliſſimū et figura piramidalis eſt prima p ſuppoſitione3 g^o ignis ē figure piramidalis. Alij vo ī iſta opiniōe de figura ignis nihil^9 dixerūt ſ3 poſuerūt ignē ſubtiliſſimū corporum et ex eo fieri ꝯpoſita p ꝯdēpſatōez: ſic inflat ſeu rara p eorum ſpiſſacionē pua efficiūt vū ex igne p aliqualē ꝯdēpſationē dixerūt fieri aerē et per aliqlit maiorē aquā: et p adhuc maiorē terram etc.

Utriuſqꝫ autem eadem accidunt difficilia. ſiquidem .n. indiuiſibile primum corp^9 faciunt. iterum ueniunt pri^9 dicte rationes ad hanc ſuppoſitionem. Adhuc non contigit hoc

dicere naturaliter uolentibus ꝯsiderare. Semper. n. omne corpꝰ corpori ꝯparabile scđm quantum: habēt autem proportionaliter magnitudines que similium partium adinuicē ꝛ que elementoꝝ. puta que oēs aque ad omnem aerem: ꝛ elementi ad elementum. similiter autem ꝛ in alijs: Aer autem plus aqua ꝛ subtilissimū grossissimo manifestum quoniam ꝛ elementum minus erit aque quā aeris. Si igitur minor magnitudo existit in maiori diuisibile utiqȝ erit aq̄ elementū. silr āt ꝛ ignis. ꝛ totaliter autē subtilissimoꝝ.

Probat istos ꝛ diuidit i tres sic tres facit rōes ibi secūda. Si aūt diuisibile: ibi tertia magnitudine āt de prima arguit ꝯ eos si dicant ignē eē indiuisibilē qꝛ tūc eis accidūt eadē iconueniētia que cōtra illos fuerūt adducta. s. ꝙ primuū nō esset diuisibile in infinitū: ꝛ ꝙ indiuisibile additū idiuisibili faceret diuisibile: ꝛ ita d alijs: sed adhuc ꝯ istos sic dicentes specialit arguit ostendendo eos nō posse hec dicere nāliter: qm̄ elemēta sūt adinuicē cōparabilia in q̄ntitate ꝛ vnū elementū est maius alio vt totus ignis est maior toto aere ꝛ totꝰ aer tota aqua ex q̄ gᵒ vnū elemētū excedit aliud in q̄titate ꝛ oē excedens aliud est diuisibile i excessuȝ ꝛ in illud per qd excedit seqt̄ ꝙ elemētū excedens aliud est diuisibile ꝛ qꝛ ignis excedit aereȝ erit ignis diuisibilis ꝛ non indiuisibilis.

Si autem diuisibile figurantibꝰ quidem ignem: accidet nō esse ignis partem ignem nō ꝓpter ꝯponi piramidem ex piramidibus.

Secūdo arguit ꝯ ꝑdictos si dicant igenē esse indiuisibilē ꝛ determinate figure: qꝛ piramidalis: ꝯducendo ad duo icōuenientia quoꝝ primū est ꝙ non q̄libet ps q̄ntitatiua ignis esset ignis qd est manifeste falsū: ex q̄ ignis est corpus hōgeneū: ꝛ ꝓbat ꝙ illud sequat̄ qm̄ capta vna pte ignis q̄ sit figure piramidalis cū piramis nō cōponat ex piramidibus.

Adhuc autem non oē corpus eēt aut elementuȝ aut ex elemētis. Pars. n. ignis neqȝ ignis neqȝ alterum elemētum nullumqȝ:

Secūdū inconueniēs est ꝙ nō q̄libet corpus esset elemētū vel cōpositū ex elemētis qd est manifeste falsū ꝛ ꝓbat ꝙ sequat̄ qꝛ capta medietate vniꝰ ignis piramidalis figure tūc illa pars nō eēt ignis cū nō sit priamidalis figure ꝛ ꝑ ꝯsequens fm̄ illos nō esset elementū nec etiā cōpositum ex elementis vt patet quare ꝛc̄.

Magnitudinem autem deetrmnantibus prius aliquid elementi elementum esse. ꝛ hoc infinitum ire. siqdem omne corpus diuisibile: etiam quod minimaꝝ partium elementum.

Tertio arguit ꝯ eos si dicāt ignē esse determinate q̄ntitatis sic ꝙ certa quantitate data minoris eē nō possit deducendo ad alia duo icōuenientia: quorū primū est ꝙ aliqd esset corpus prius ipso elemēto: qd est ipossibile: ꝛ ꝙ sequat̄ ꝓbat̄ qm̄ sumamus vnū ignē sub illa determinata quātitate ꝛ signemꝰ eius medietatē: tūc pȝ ꝙ illa nō est ignis ꝑ positionē ex q̄ nō est sub q̄ntitate ꝓ igne reqsita: nec etiā ē corpus posteriꝰ igne vt pȝ erit gᵒ corpꝰ prius igne q̄ ponit̄ primū elementū q̄re ꝛc̄. Et sic argutū est de illa pte ita possit argui de partibꝰ illius partis in infinitum diuidendo quare ꝛc̄.

Adhuc autem ꝛ his accidit dicere: ꝙ idem ad hoc quidem ignis est ad aliud autem aer ꝛ terra.

Secūdū icōueniens ē ꝙ idē i respectu diuersoꝝ eēt ignis aer ꝛ aq̄ ꝛ terra: ꝯn̄s est ipossibile qꝛ ignis aer ꝛc̄. sūt absoluta de genere sb̄e ꝛ nō de genere relationis. Et ꝙ sequat̄ ꝓbat̄ qm̄ si elementa sūt determinate q̄ntitatis ꝛ adinuicē cōparabilia secūdū determinatas ꝓportōes vt illi fatent̄ ita ꝙ tanta vel tāta q̄ntitas ꝛ talis vel talis ꝓportio i magnitudie sit dr̄a essentialis elementi: tūc sumat̄ vna pars ignis q̄ habeat q̄ntitatē debitā igni ꝛ pȝ ꝙ illa ad aliquā ptem aeris se hȝ i eadē ꝓportione sic totꝰ ignis ad totū aerē ꝛ ꝑ ꝯn̄s respectu illius ptis aeris ipsa est ignis etiā ad aliquā pteȝ aque se hȝ i eadem ꝓportione sic totꝰ aer ad totā aquā: ꝛ ꝑ ꝯn̄s respectu illiꝰ ptis aq̄ ipsa est aer: silr ad aliquā ptem terre se hȝ in eadeȝ ꝓportione sic tota aq̄ ad totā terrā: gᵒ respectu illius ptis terre ipa est aq̄. Iteȝ ad aquaȝ vel ad aliquā eiꝰ ptem se hȝ in eadeȝ ꝓportione sic terra ad aquā ergo sequitur ꝙ respectu eius est terra ꝛ ita de alijs quare ꝛc̄.

Comune autem omnibus peccatuȝ unum elementum supponentibus unum solum motum facere naturalem: ꝛ omnium eundem. Videmus n. omne naturale corpus motus ha

bẽs pricipiũ. Si igit̃ oia corpa unuz aliquid sũt: omniũ utiq; erit un⁹ motus: ⁊ eodẽ necessariũ. Quãto quidẽ utiq; plura fiãt moueri magis q̃ad modũ ⁊ ignis q̃to q̃dẽ utiq; maior fiat fert̃ ueloci⁹ sursũ ea q̃ ipsi⁹ latiõe Accidit ãt mlta deorsũ ferri uelocius Itaq; pp hoc ⁊ adhuc qm̃ deteriatũ est prius: q̃plures naturales motus palã q̃a ĩpossibile unũ esse elementũ

Nũc arguit simul contra omnes ponentes tãtũ vnum elementum dicens: q dato illo sequeretur q esset tantũ vn⁹ motus naturalis: quia motus nãles grauiũ aut leuiũ numerãt ⁊ distĩgũtur s̃z distictionem elementoꝝ vt dictũ est supra. ideo si esset tantũ vnũ elemẽtũ esset tantũ vnus motus naturalis ĩ spẽ hoc aũt ẽ falsũ ⁊ cõtra sensũ cũ videm⁹ multa naturaliter moueri diuersis motibus in spẽ ⁊ non tantũ sursum. sicut mouet̃ ignis ⁊ leuia que quãto maiora sũt velocius ascendũt. sed etiã deorsũ quẽad modũ mouent̃ grauia. Cũ ergo sint plures mot⁹ naturales patet q est impossibile q sit tantũ vnũ elementum.

Uoniam autẽ neq; infinita neque unum plura necesse est esse ⁊ finita. Considerandum ãt primum utrum sempiterna sunt aut generata. Hoc enim ostenso manifestum ⁊ quãta quedam ⁊ qualia sunt

Capitulũ quartũ tractat⁹ tertij libri tertij de celo ⁊ mũdo in quo ostenditur q elementa sũt perpetua sed cõtinue adinuicẽ generabilia ⁊ corruptibilia.

Si istud est q̃rtũ capitulũ hui⁹ tractatus in quo postq̃ arꝫ in precedenti capitulo declarauit q nõ ẽ tantũ vnũ elementũ. Nunc ostendit q elemẽta nõ sunt sempiterna sed sunt ad ĩuicẽ generabilia ⁊ corruptibilia. Diuidit̃ aũt principalit̃ ĩ duas ptes in quarũ prima premittit intentũ cõtinuãdo se ad precedẽtia. ĩ secũda ꝓsequit̃ ibi. Sempit̃na quidez De prima dicit q qm̃ ex dictis est manifestũ q elementa non sũt infinita neq; vnũ tantum: ideo necesse ẽ ipsa esse plura vno ⁊ finita ꝓpter q est a nobis vlterius ꝯsiderandũ ⁊ primo vtrũ sint sempiterna vel generata: hoc enim ostenso erit vlterius nobis manifestũ quãta ⁊ qualia sunt.

Intelligendũ q dicit quãta quãtũ ad numerum: ⁊ qualia quantũ ad virtutes. ⁊ arꝫ non ꝓbat hic q elemẽta sunt tantũ quatuor: q2 hoc ostendit in q̃rto ⁊ in secũdo de generatione. hoc ꝓbatur p hoc q cõbinationes possibiles quatuor qualitatũ primarum sub esse cõpleto sunt tantũ quatuor. s. caliditatis cuz siccitate. ⁊ hec est ignis. caliditatis cum humiditate ⁊ hec est aeris. frigiditatis cum humiditate ⁊ hec est aque. frigiditatis cum siccitate ⁊ hec est terre.

Sempiterna quidem igitur esse ĩpossibile: uidemus enim ⁊ ignem ⁊ aquã ⁊ unumq̃dq; simpliciuz corporꝫ resolutum. Necesse autẽ aut infinitã esse aut stare resolutõnem. Siquidẽ igit̃ infinita erit: ⁊ tempus resolutiõis infinitũ ⁊ iterꝫ cõpositionis. Unũq̃dq; eni ĩ alio tpe dissoluit̃ ⁊ cõponit̃ ptiũ quar̃ accidet extra ĩfinitũ tpꝯ aliud esse ĩfinitũ tps: cũ illud q̃d cõpositõnis infinitũ sit: ⁊ adhuc pri⁹ hoc q̃d dissolutionis. Quare extra ĩfinitũ fieri ĩfinitũ: q̃d q̃d ĩpossibile. Si ãt stabit alicubi dissolutõ: aut ĩdiuisibile erit corp⁹ ĩ quo stat̃: aut diuisibile quid⁹ non tñ diuidet̃ ũq; q̃admodũ uidet̃ Empedocles uidet̃ dicere. Induisibile q̃dẽ igit̃ nõ erit pp pri⁹ dictas rõnes: s̃z tñ neq; diuisibile q̃dẽ nũq; ãt dissoluẽdũ. Min⁹. n. corp⁹ maiori facilius corruptibile siquidẽ ⁊ q̃d mltũ corrũpit̃ s̃z hãc corruptionẽ ut corrũpat̃ ĩ minori. Adhuc. n. magis hoc pati rationabile min⁹. Duobus ãt modis uidem⁹ corruptũ ignẽ. A ꝯtrario. n. corrũpit̃ extinctũ ⁊ ipsuz ĩ se ipso marcescẽs hoc ãt patit̃ minus a pluri ⁊ ueloci⁹ q̃to utiq; sit minus itaq; necesse corruptibilia ⁊ generabilia esse elementa corporum.

Quidem ꝓsequitur de intento ⁊ diuidit̃ in duas partes in quarũ prima ostndit q elementa non sũt sempiterna. in secũda aũt ꝓbat q elementa sunt ad ĩuicez generabilia ⁊ corruptibilia ibi Quoniã aũt generabilia De prima ꝓbat arꝫ. q elemẽta nõ sũt sempiterna arguendo sic. ad sensum apparet elementa ad ĩuicẽ resolui ⁊ trãsmutari vel ergo talis resolutio erit infinita vel aliq̃do terminabit̃: non põt dici q sit ĩfinita: quia tũc sequeret̃ q essent duo tempora totaliter extra inuicez infinita q̃d ẽst reprobatũ q̃rto phisicoꝝ. ⁊ patet ꝯsequẽtia q2 si tempus mẽsurans

resolutionē siue corruptionē elementorum sit infinitum sequit quod etiam tps mensurās eorum compositionē siue generationē sit infinitū: quare erūt duo tempora isinita totaliter extra inuicē. si aūt dicatur quod talis resolutio aliquādo terminabit: vel ergo terminabit ad aliqd idiuisibile sicut dicūt leucipus et democritus: vel ad aliud diuisibile: sicut dicit empedocles. nō potest dici primū propter rationes factas prius cōtra ipsos. si ergo dicat secundum. s. quod terminat ad aliqd diuisibile: cōtra quia corpus maioris potentie illo diuisibili ad qd dicis corruptionem terminari ē corruptibile: ergo multo magis illud qd ē minoris potētie ē corruptibile et per consequens ipsum aliqn corrūpet. Et sic tūc sequit quod ad ipsū non tm nabit resolutio et patet pricipalis consequentia quod corpus elemētare dupliciter corrūpit vnomō corrūpit a contrario vt ignis ab aqua: et alio mō extinguit a se ipso: patet igit quod elementa sūt continue ad iuicē generabilia et corruptibilia et per consequens sūt sempitna. Intelligendum quod elemēta nō eē sempitna pōt itelligi dupliciter. Uno secundum se tota cathegorice sūpta. Alio mō secundum ptes. primo modo nō est verum. cū nō possint secundum se tota aliqn non esse: sed bn ē verum. Secūdomodo et hoc vult aristoteles hic.

Intelligendū secūdo quod cū dicit aristoteles. quod ē ipossibile eē duo tpa ifinita totaliter extra iuicē: quod hoc debet itelligi de infinitis simpliciter: nō aūt de ifinitis secundum quid quia dat secundum cū tps sit ifinitū a pte anī et similiter tps infinitū a pte post. Intelligendū tertio quod ignis dupliciter corrūpit. vnomō per se: et sic corrūpit a suo contrario. alio mō per accidēs. et sic corrūpit a se ipso resoluēdo mām propriā et faciēdo ipam euaporare: secundum quē modū calor nālis viuētis seipsū corrūpit.

Qm̄ autem sūt generabilia: aut ex nō corpore aut ex corpore erit generatio et si ex corpore: aut ex alio: aut ex iuicem nō ex corpore quidē igit generās primo fac generatū vacuū. Omne. n. qd ffit i aliquo: aut sine corpe erit i quo it generatio. aut hēbit corpus. Et siqd habebit corpus. duo simul erunt corpora i eodē. qd quidē factū et qd pexistēs. Si āt sine corpore necesse uacuū eē separatū hoc aūt quod ipossibile. ostēsū ē prius. Sed adhuc neqz ex corpore aliquo cōtingit fieri elemēta. Accidet eni aliud corpus prius eē elemētis. hoc aūt siquidē habebit grauitatem aut leuitatē elemētorum erit aliqd. Nullā aūt hn̄s iclinatōnem imobile erit et mathematicū. Tale aūt ens non erit i loco.

In quo enim quiescit. i hoc et moueri possibile et siquidē ui pt naturā si aūt nō ui secundum naturā. Siquidē igit erit in loco et alicui erit aliqd elemētorum: Si n̄ i loco nihil ex ipo erit. Qd. n. fit. et ex quo fit necesse simul eē. Qm̄ āt neqz ex nō corpe fieri possibile neqz ex alio corpore relinquit ex iuicē fieri.

Nūc probat quod elemēta sūt adiuicē generabilia et corruptibilia. et arguit sic. elemēta nō sūt sepitna vt probatū ē. ergo sūt generabilia et corruptibilia: aut ergo generant ex nō corpore. aut ex alio corpore. aut ex se inuicē. per sufficientē diuisionē. nō ex nō corpore. quia tale nō corpus esset idiuisibile. modo ex indiuisibili non fit diuisibile: neqz etiā generāt ex alio corpore vt statim probabit. ergo sequit quod generant ex se iuicē. vt ignis ex aere. aer ex aqua. Quod nō generant ex alio corpore qd nō sit aliqd elementorum tanquam ex corpore eis priori et per compositionem probat multipliciter: et primo sic si elementū generaret ex alio corpore. tunc sequit quod dat vacuū: vel quod duo corpora sūt simul in eodē loco: quorum vtrūqz ē ipossibile. et probat consequentia quia elemētū qd generat i aliquo loco generat. aut ergo i illo loco est corpus ex quo generat. aut nullū est ibi corpus. quia aliud corpus ibi esse nō pōt. si dicat quod ibi est corpus ex quo elementū generat. tūc sequit primū icōueniēs quod duo corpora sūt simul in eodē loco. s. corpus quod generat et corpus ex quo generat. Si vero dicatur quod ibi nullū est corpus: tūc sequit secundum icōueniēs scilicet quod dat vacuū separatū. Amplius quod elemētū n̄ generet ex alio corpore adhuc arguit quia illo dato sequunt duo alia icōueniētia quorum primū est quod aliqd est corpus prius elementis. secundum est quod tale corpus ex quo elemēta generant nō ē graue: neqz leue. sed ē corpus mathematicū nullū hn̄s motū neqz locū nālem vel violentū vtrūqz illorum ē ipossibile. et quod sequantur probat. et primo primū. qm̄ illud ex quo aliqd generat est naturaliter prius illo sicut materia ē nāliter prior forma ergo si elemēta generarent ex alio corpore sequeretur quod illud esset primum elemētis. Quia etiā secundum sequatur arguit. quia corpus ex quo elementū generat aut est graue vel leue aut nō. si est graue vel leue. aut ergo est simplex vel mixtū. si simplex tūc ē aliqd quatuor elemētorum et nō aliud ab elemētis cuius oppositū fuit assūptum. si mixtum tūc sequeret quod simplex fieret ex mixto et sic mixtū esset prius simplici qd ē impossibile oportebit ergo tale corpus aliud ex quo elementū ponitur generari nō eē graue nec leue. sed eē abstractū a motu et a loco. et per consequens erit corpus mathematicū. et nō corpus naturale qd ē ipossibile. patet ergo quod ex quo elemēta generātur et n̄ ex nō corpore neqz ex alio quod ex se inuicē generātur. Intelligendū quod prima ratio Aristotelis. arguēs quod elementū nō generet ex alio corpore nō concludit quia

p idē posset pbari q nullū corpus generaret ex alio corpore. et q mixtū nō fieret ex elemētis. qa tunc vel essꝫ vacuū vel duo corpora essent simul in eodē loco videlicet corpus qd fit et corpus ex q ipsum fit. Et soluitur illa ratio negādo pnaꝫ: qr illud corpus ex q aliud fit i eodeꝫ loco nō manet cū eo qd fit sed corrūpitur: sic q primū instās eē illi' qd fit ē primū instās nō eē illi' ex q ipsū fit. et io Ar. subiūxit aliā rōnem q deducit ad aliud icōueniēs. s. qd aliqd esset corp' pri' elemētis. hoc eni falsum ē loquēdo solū de istis corporib' generalib' et corruptibilib'. Et cū vlti' hꝫ Ar. p icōueiēti q simplex generetur ex mixto debet itelligi p cōpositioneꝫ ꝫ quē modū posteriora ex priorib' generātur et pposítiora ex simplicioribus sed tn simplex bñ pōt generari ex mixto parere resolutionē qm sicut mixtū cōponitur ex simplicib' ita est in simplicia resolubile.

Capitulū primum tractatus quarti libri tertij de celo et mūdo i quo ostenditur q elemēta nō generāt ad iuicē p segregationē nec p trāsfigurationē. nec per resolutionem superficierum.

Tex. igit psiderandū qs modus ei' q ex iuicē generatōis utruꝫ ut Empedocles dicit et democrit': aut qcūqꝫ isupficies resoluētes: aut ē ali' aliqs modus ab his.

Iste est quartus tractatus huius tertij libri i quo postq Ar. i pcedenti tractatu declarauit vtrū elemēta sint finita ꝫ numerū vel infinita et q sūt adiuicem generabilia et corruptibilia. Nūc ostendit qualis sit modus generationis elemētoꝝ et vtrū sint p se figurata. Diuidit aūt iste tractatus i. 3. capla. i quoꝝ primo ostēdit q elemēta nō generant ex iuicē p segregationē nec per transfigurationē. nec p resolutionē supficierū: in 2° pbat q elemēta non sunt p se figurata rōnib' sūptis ex natura loci et generationis corpoꝝ. in 3° idē facit rōnibus sūptis ex passionibus virtutib' et motibus elementoꝝ. scōm capitulū icipit ibi totaliter aūt tēptare. Tertiū icipit ibi. sed ad hec et ad passiones. Primū capitulū diuidit principaliter i duas ptes i qrū pma premittit itentionē suā in scōa psequit ibi qui qdem igit. Dicit de prima q cū elemēta ex inuicē generētur vt pri' ostensū ē. iterū est a nobis psiderandū qs est modus generationis coꝝ ex iuicē. Utrū videlicꝫ generētur p segregationē ptiū inexītiū vt emped. dicit et democrit': aut vt dicūt quicūqꝫ sūt resoluentes corpora i supficies sicut plōnici. aut est ali' modus generationis coꝝ ab hijs.

Qui quidē igit circa empedoclē et democritū latēt ipsi se ipsos: neqꝫ generationē ex iuicē faciētes sꝫ apparentē generationē. Intus existēs. n. unūq d qꝫ segregari iquiūt tāqꝫ utiqꝫ ex uase generatione existente: sꝫ nō ex quadā materia fieri transmutata.

Prosequit de itēto. et diuiditur i duas ptes i qꝝ prima pbat q elemēta non generātur ex se iuicē per segregationē. i scōa vero pbat q nō generātur ex se iuicē p transfigurationē seu resolutionē supficierum ibi scōa relīqtur aūt. Prima i quatuor sicut quatuor rōnes facit. ibi ꝫa deinde et sit. ibi tertia adhoc aūt mixtoꝝ. ibi quarta necessitate aūt. De prima arguit sic. si elemēta generarēnt ex se iuiceꝫ p segregationē partiū inexītium: tūc sequeret q elemēta generarētur solū ꝫm apparentiā: sicut si aliqs extraheret aliqd ex vase qd prius latebat in eo. et nō generarent ꝫm veritatē p trāsmutatōeꝫ p quā ex materia existente i potētia fieret ens i actu hoc aūt ē falsū qre et c.

Unde dicit q quidē sūt circa empedo. anaxag. et democritū ipi latent. i. decipiūt seipsos. neqꝫ sūt facientes generationē elementoꝝ ex inuicē ꝫꝫ veritatem sed solū ꝫm generationē apparentem: iquiūt eni vnū quodqꝫ elementoꝝ fieri ex alio p segregatōeꝫ intus exñs tanq vtiqꝫ gñatione exñte ex vase: scilicet p extractionem illius qd dicit generari: sed non fieri ex qdā materia transmutata. i. p materie trāsmutatōeꝫ

Intelligendū q empedocles posuit qtuor prima corpora. s. ignē aerē terrā et aquā eē itrāsmutabilia ꝫꝫ sbām. sed diuisa i paruas pces p eoꝝ cōgregationē adinuicē ꝫm varias pportiōes pstituere huiusmōi corpora q appellamus noībus eoꝝ. Unde i quo plus est de igne dixit ignē noīari. et in quo plus ē de aqua aquā et ita de alijs. p segregationem aūt factaꝫ ab huiusmodi corporib' voluit corpora mixta generari. Anaxag. vero principia prima corporum naturaliū posuit infinitas ptes homogeneas i vno quoqꝫ reptas et p segregationem istarū ex illis dixit alia corpora generari. Democrit' autē posuit prima corpora esse idiuisibilia. et ex ipsis p pgregatōeꝫ fieri ignem aerem aquā et terrā et ex hijs postea p segregationem fieri corpora mixta. Ex quib' patet q oēs isti i hoc cōueniūt q possūt corpora generari p segregatōeꝫ inexītiū illis a qbus dicunt fieri segregatōeꝫ. Et cōtra istud arguit Ar. pbādo q talis generatio nō esset generatio ꝫm veritatem sed ꝫꝫ apparentiam tm.

Deide et sic nihil min' irrationabilia que accidūt: eadē. n. magnitudo non uidet pstrictiōe fieri grauior. Necesse āt hoc dicere dicētib' segregari aquā ex aere existētem: cū. n. aqua ex aere fiat: grauior est.

Secūdo arguit sic si vnū elementū generaret ex alio solū p segregationez. sequeretur q p solū motū localem oib' aliis paribus aliqd fieret graui' q pri' 9ñs est falsū. 7 pbatur 9ña. qa dū ex aere generatur aqua ipa generatur solū p segregatōem partiū aque pexistentiū i aere fz eos sed talis aqua generata est grauior q prius erat ū erat in aere vt patz ad sensū igitur 7c. Dicit g deinde 7 sic arguamus irratio nabilia q accidūt ex illa opinione. eadem. n. magnitudo nō videt 9strictōne fieri grauior q pri'. sicut vestis 9stricta nō ē grauior seipa expāsa. necesse autez dicētib' segregari aquā ex aere ipa exñte i eo. hoc dicere. s. q p so ū motū localē fiat grauior q pri'. cum eni ex aere aqua fiat ipa ē grauior q ante quare 7c.

Adhuc āt mixtoꝝ corpoꝝ nō necesse separatū alterū semp āpliorē locum optinere. Cū aūt ex aqua aer fiat: maiorē occupat locū. Qd. n. subtilissimarū partiū i āpliori loco fit manifestū aūt hoc 7 i pmutatiōe: uaporāte. n. 7 ītumescēte humido rūpit cōtinentia moles uasa ppter coartatōez. Quar siquidē totaliter nō ē uacuū neq3 extēdūt corpora quēadmodū aiūt hoc dicētes manifestū q2 ipossibile. Si aūt ē uacuū 7 extēsio irrationabile ex necessitate semp ampliorez locū occupare quod separatur.

Tertio arguit pmittēdo q dū aliq corpora sūt ad iuicē mixta p solā sepatiōnē vni' ab altero non efficit semp illud qd separat maius q pri'. sed semp cuz ex aq fit aer ipe aer ē maior q pri' erat i aq ex q fit. cuz maiorem occupet locū. g nō generat aer ex aq p solā segregatōez igit 7c. Vn dic adhuc aūt nō ē necesse corpoꝝ mixtoꝝ adiui. ē semp alterū sepatū obtiner locū āpliorē cū aūt ex aq fiat aer ipe aer maiorez occupat locū q pri'. qd eni ē subtilissimarū partiū fit in loco āpliori ē aūt hoc manifestū i pmutatione. i. alteratione. humido. n. vaporāte itumescēte a caliditate ipsū rarefaciēte rūpunt vasa cōtinentia moll s ipsi' ppt coartatōez loci respectu cōtenti qd maiorat. qre siquidē totaliter. i. vlr nō ē vacuū neq3 extendūt corpora. s. p rarefactionem qñ ex vno generat aliud quēadmodū aiūt hoc dicente: sc3 empedoc. 7 anaxag. manifestū est q2 ipossibile. s. aerē generari ex aqua p solā segregatōem. vt illi dicūt. Si aūt est vacuū. s. ībibitū corporibus vt dicit democritus. 7 extensio. sc3 aeris dū generat ex aq adhuc sequit irrationabile: ex necessitate ei3 sequitur illud qd separat ab illo occupare locū ampliorē qd est cōtra suppositum.

Necesse aūt 7 deficere eā que ex iuicē gñatione siquidē i magnitudie finita nō sūt ifinita finita Cū. n. ex terra aq fiat: ablatū ē aliquid terre. siquidez segregatiōe generatio. Et itez cū ex derelicto similiter siquidē igit semp hoc erit accidet ifinito ifinita iee. Qm āt hoc ipossibile nō utiq3 semp fiet ex inuicē. Qd quidē igit ñ erit segregatiōe que iuicem transito dictum est.

Quartō arguit sic. Si elementa generarent ex iuicem p solā segregationez sequeretur q generatio elementoꝝ ex iuicē aliqñ deficeret. ita q aliqñ esset dare terrā ex qua nō posset aqua generari. ita de aliis. hoc aūt est falsū 7 oppositū demōstratū est 2° de gñatione. 7 pbatur 9ña qm sumam' vnā terrā pedalez ex q p solā segregationem fz eos generet vna aqua pedalis. deinde ex eadem terra similimodo generet scda aqua pedalis 7 tertia 7 sic vltra. 7 tunc quero vtrum in tali generatione aque pedalis ex illa terra procedatur in infinitum vel aliquando sit status. nō potest dici primum. quia cum talis generatio aque non sit nisi per separationem aque preexistentis in illa terra secundum positionem illorum: si in tali generatione esset processus in infinitum sequeretur q i illa terra pedali essent infinite aque pedales: quod ē impossibile. oportet ergo dicere secundum. scilicet q in tali generatione aque ex terra est status. 7 per consequens aliquando erit deuenire ad terram ex qua non poterit aqua generari. quod erat probandum. Vnde Aristoteles dicit q data illorum opinione tūc erit necesse deficere eam generationem elementorū que est ex inuicem. siquidem in magnitudine finita non sunt infinita: finita scilicet certe buantitatis 7 non communicantia quod sic probatur. Cum enim ex terra fiat aqua ablatum est aliquid terre. siquidē generatio est segregatione idest per segregationem. 7 iterum scilicet ablatum est aliquid terre cum ex derelicto fit. similiter scilicet aqua. siquidem igitur semper hoc erit accidet infinita inesse finito: quoniā aut m hoc est impossibile non vtiq3 semper fient ex inuicem: scilicet aqua 7 terra. Et tunc epilogat dicens q quidem igitur transmutatio elementorum que inuicem non erit segregatione dictum est.

Relinquit aūt ad iuicē trāsmutantia fieri hoc aūt dupliciter. aut. n. transfiguratiōe quēadmodū ex ead cera fiet utiq3 spa 7 circulus. aut resolutiōe ea q ad supficies quēadmodū qdā aiūt

Nūc ꝓbat ꝙ elemēta nō generātur ex īuicez ꝑ trāſ
iguratōem uel reſolutiōem ſupficiez. ꝛ diuiditur in
duas: qꝛ pmo pmittit itentū. ſecūdo ꝓſequitur. ibi
Siquidē igitur. De pma dic ꝙ ex quo elemēta non
generātur adīuicez ꝑ ſegregatiōem reliquitur ea fie
ri adinuicē trāſmutātia. i. ꝑ coꝝ trāſmutatiōem. hᵒ
āt dupl'r pōt itelligi: aut n. trāſfiguratōe. i. ꝑ trāſmu
tatiōez de vna figura i aliā: quemadmodū ead ex ce
ra fiet vtiqꝫ mō ſpera ꝛ mō circul': aut ea reſolutiōe
q̄ eſt ad ſupficies quemadmodū quidā aiūt. ſ. plōni
ci. Intelligendū ꝙ elemēta generari ex īuicez pōt i
telligi ītio mō. ſ. ꝑ trāſmutatiōez i ſubā. ꝛ d iſto mō
nō fit mētio hic: qꝛ eſt ver' mod' ſm ꝙ habetur ex liᵒ
d generatōe: ſꝫ ſolū d duob' pmiſſ qui iprobātur ꝯdi
cendo opionib' āntiquoꝝ.

Siquidem igitur transſiguratione fi unt accidit ex neceſſitate īdiuiſibilia dicere corpora: Diuiſibilibus eni en tibus non erit ignis pars: ignis neqꝫ terre terra propter nō eſſe piramidiſ partem ſemper piramidez neqꝫ cubi cubum:

Proſequitur d itēnto. ꝛ diuiditur i duas ꝑtes i
q̄rū pma ꝓbat ꝙ elemēta nō generātur ad īuicez per
trāſfiguratiōez. In ſcda āt ꝓbat ꝙ nō generātur ad
īuicez pe resolutiōem ſuperficierū. ibi. Si āt ſuper
ficieꝝ. Dic d pma ꝙ ſiquidez elemēta fiūt adīuicez
trāſfiguratīe accidit ex neceſſitate dicere corꝑa ele
mentoꝝ eē īdiuiſibilia qd ē impoſſibile ꝛ pri' iprobā
tū. ꝛ ꝯñā ꝓbat. elemētis. n. entib' diuiſibilib' ꝛ hn̄ti
bus ſupple ꝓprias figuras q̄b' determinatur vt q̄dā uo
luerūt tūc ſeq̄t ꝙ ꝑs ignis n̄ erit ignis: ꝛ ꝑs t̄re non
erit t̄ra ꝓpt nō ſemꝑ ꝑtē piramidiſ eē piramidē. nec
ſꝑ ꝑtē cubi eē cubū. ꝛ ſic ſe hꝫ ꝑs figure ad figuram
ita ſe hꝫ ꝑs corporis ad corp'. ex qᵒ ſm illos corꝑa
elemētoꝝ certas figuras ſibi determināt. Intelligē
dū ꝙ iſti uoluerūt ꝙ elemēta eēntialit' ſibi limitāt cer
tas figuras ſic mixta ſibi limitāt certas formas ſubā
les. ꝛ dixerūt figurā ꝓpriā igni eſſe figuraz pirami
dalē ꝛ figurā ꝓpriā t̄re eē figurā cubicā d q̄bus p'
amplius dicetur.

Si autem ſuperficierum reſolutione primum quidem inconueniens non omnia generare ex inuicem. Quod neceſſe dicere ipſis ꝛ dicunt. neqꝫ eni rationabile unum ſolum expers fa ctum eſſe transſmutationiſ: neqꝫ uide tur ſecundū ſenſum: ſed ſimiliter om nia transſmutare adinuicem: Accidit autem de apparentibus dicentibus non confeſſa dicere apparentibuſ di cētibus. Huius autem cauſa nō bene ſumere prima principia. ſed omnia uelle ad quaſdaꝫ opiniones determi natas reducere. Oportet autez forte ſenſibilium quidem ſenſibilia: ſempi ternorum autem ſempiterna: corru ptibiliū autez corruptibilia eſſe prin cipia.

Nūc ꝓbat ꝙ elemēta n̄ gn̄ant adinuicē ꝑ reſolutio
nē ſupficieꝝ i prias figuras. Et diuidit in duas ꝑtes: i
q̄rū pria hᵒ ꝓbat d t̄ra. In ſcda id fac d alijs trib' ele
mentis. ibi. Sed adhuc. Pria in duas ſic duas rō
nes fac. ibi ſcda. Accidit āt ipſis. De pria arguit
ſic. ſi elemēta gn̄arent adīuicē ꝑ reſolutionē ſupficieꝝ
in prias figuras. tūc ſeq̄retur ꝙ n̄ oia elemēta eſſent
adinuicē gn̄abilia. ꝯñs ē fſm ꝛ cōtra ſenſū ut pꝫ. ꝛ ꝓ
batur ꝯñā: qm̄ ſcdm iſtos t̄ra ē figure cubice q̄ ꝯpōi
tur ex triāgulis yſocelib'. alia āt elemēta ſūt aliaꝝ fi
gurarū q̄ cōponūtur ex triāgulis ſcalenō. mō yſoce
les nō reſoluit' i ſcalenō. nec ecōtra. ıgᵒ t̄ra nō pōt re
ſolui i alia elemēta nec ecōtra. q̄re ſeq̄tur ꝙ t̄ra erit i
corruptibil'. alia āt elemēta erūt gn̄abilia ꝛ corruptibi
lia qd ē incōueniēs. Un̄ dic ſi āt elemēta adīuicez ge
nerātur reſolutiōe ſupficierū in prias figuras. prio
q̄dē ſeq̄tur hoc incōueniēs nō oia elemēta ex inuicez
gn̄ari qd neceſſe ē dicer̄ ipſis plōnicis ſcdm pōnem
eoꝝ. ꝛ dicūt neqꝫ. n. rōnabile unū ſolū elementum
uidelicet terrā eſſe factum expars tranſmutatiōis.
neqꝫ uidetur ſcdm ſenſū ſic eſſe: ſed oia elementa ſe
adinuicē ſimilit' tranſmutare. Ex quo accidit iſtis pla
tonicis dicentibus de apꝑentibus ſcdm ſenſum nō
dr̄e confeſſa apparentibus ad ſenſum. huius autez
cauſa eſt ipſos nō bene ſumere principia prima: ſed
velle omnia reducere ad quaſdā determinatas opi
niones de primis principijs tanquam ad cauſaſ ut
ꝙ numeri ſunt ſubſtantia entium. ꝛ ꝙ corpora de
terminantur ſuperficiebus: uel aliquid huiuſmo
di. ꝛ in hoc errant ꝙ attribuunt rebus corruptibili
bus principia propinqua incorruptibilia. quoniam
oportet ſenſibilium quidem eſſe principia ſenſibilia
Sempiternorum autem eſſe principia ſempiterna.
ꝛ corruptibilium corruptibilia.

Totaliter autem omogenea ſuppo nentibus. Hi autem propter horum amorez idez facere uidentur his qui poſitiōes i ſermōib' ſeruāt. oē. n. ſub

stinēt accidēs tāq̄ȝ uera habētes p̄nci pia tāquā nullū oportunuȝ iudicare ex uēiētibus ⁊ maxie ex fine. Finis āt factiē scie op⁹. naturał āt q̄d uidetur semper principaliter ƀm sensum.

Totaliter āt. i. vł ipis supponentib' p̄ncipia homogenea ut nūeros aut triāgulos. ⁊c. hij. s. plōnici pp amorē boꝝ p̄ncipioꝝ mathematicaliū et icōrupribiliuȝ q̄ corpib' naturalib' attribuebāt uidentur facere iō hijs q̄ i sermōib'. i. disputatiōib' seruāt. i. substinēt positiōes falsas. ipsi. n. sustinēt siue ꝓcedūt oē accñs. i. oē seq̄ns ad pōnes illas quātūcūq̄ȝ sit falsū tāquā ipsi essent hn̄tes p̄ncipia ver . et tāquā nō sit opoꝛtunū iudicare ð ꝓcedentib' ex posterioꝛib' euenientibus: qð tam̄ est falsū: qꝛ de prioꝛibus per posterioꝛa habem' iudicaꝛ. et maxie ex fine: cū finis sit cā causaruȝ. scientie aūt factiue. i. practice finis ē opus. sed finis sciētie naturalis est illð qð principaliter apparet ƀm sensum. ex quibus oibus sequit̄ ꝙ cuȝ in naturalib' opoꝛteat iudicare ex bis que apparent ad sensū. apparet aūt ad sensū oīa elemēta ex inuicem generari. ergo oīa elemēta ex inuicē generari est concedendū in scientia naturali. ⁊ huius oppositū est negandū: qð tamen sequit̄ ex opiōne platōis. quare ⁊c. Intelligendū p̄mo ꝙ plato loquēs ð generatiōe corpoꝝ naturaliū adinuicē nō distiguēdo inter corpus de genere substātie: ⁊ corp' de genere q̄ntitatis dixit elementa ex inuicem generari per resolutionē eoꝛū in supficies. ⁊ superficieꝝ in p̄imas figuras: quas dicebat esse corporū elementa seu prima principia. Intelligendū 2° ꝙ figurarū quedaȝ est superficialis ⁊ quedā corpoꝛalis. ⁊ quelibet eaꝝ est duplex. qm̄ quedā est rectilinea. ⁊ quedā est curuilinea. ⁊ quia supficies est prior corpore. ⁊ linea recta est prioꝛ linea curua. ideo inter oēs figuras figura superficialis rectilinea ē p̄ima. ⁊ inter superficiales rectilineas illa est prioꝛ que ex paucioꝛibus lineis constituit̄ ⁊c. Cū ergo due linee recte non claudāt superficiem: neq̄ȝ figuram cōstituant requirūtur ad minus tres. per quarū contactum ƀm extrema causatur triangulus. quare sequitur ꝙ triangulus rectilineus est oium figurarū p̄ima ⁊ velut principium oium alioꝝ. Intelligendum 3° ꝙ triangulorū rectilineoꝛum tres sūt spēs. s. scalenon ysoceles ⁊ ysopleuros. Scalenon habet tria latera equalia. ysoceles habet duo latera equalia ⁊ tertiū inequale. ysopleuros aūt habet tria latera equalia. ⁊ quia angulus rectus est prioꝛ angulo acuto ⁊ angulo obtuso ⁊ scalenon et ysoceles habent vnū angulū rectum. ysopleuros vero nullū angulū rectū habet. ideo scalenon ⁊ ysoceles sūt trianguli prioꝛes qua ysopleuros quoꝝ neuter est in aliū reducibilis tanquā in figuram eo prioꝛē. Intelligēduȝ quarto ꝙ quinq̄ȝ sunt figure coꝛpoꝛee regulares quas platōici q̄nq̄ȝ coꝛpoꝛibus simplicibus assignabant: videlȝ exacedron ycocedron. Octocedron tetracedron ⁊ duodecedron. Figurā exacedron terre attribuebāt que alio noīe cubica appellatur qualis est figura taxilli ⁊ hec cōponitur ex sex quadratis. quodlibet autēȝ quadratū cōpōitur ex q̄ttuoꝛ triangulis ysocelibus sicut pȝ ptractis duab' dyametris a q̄ttuoꝛ angulis q̄drati. ex hijs sequit̄ ꝙ figura terre cōponitur ex vigintiq̄ttuor ysocelib' cū q̄ttuoꝛ sexies faciant viginti qutatuoꝛ. Figurā ycocedron assignabāt aque: quā ex viginti triāgulis dictis scalenō cōpōi volebāt. Figuram octocedron aeri attribuebāt quā ex octo scalenon cōstitui asserebāt. Figuraȝ aūt tetracedrō igni cōpetere dicebāt quā ex quattuoꝛ scalenō cōstitui affirmabāt. Ex quib' oibus claꝝ eē videt̄ ꝙ cum solū terre figura i triāgulos ysoceles resoluat̄ q̄ non sūt i triāgulos alios reducibiles. ⁊ figure alioꝝ elementoꝛū resoluanř i triāgulos scalenō qui nō sūt reducibiles in triāgulos ysoceles: ꝙ ex terra nō poterunt gn̄ari alia elemēta nec ecōuerso: qꝛ tn̄ alia elemēta tria coicāt in p̄imis figuris i q̄s eaꝝ figure ꝓpe resoluūtur pȝ ex dictis sed̄t ꝙ illa tria elemēta erūt ad iuicē gn̄ābilia atq̄ȝ coꝛruptibilia. hec ē sn̄ia q̄rūdam qui ymaginat̄ piramidē cāri ex trib' triāgulis ƀȝ angulos rectos i pūcto medio se vniētib' reliq̄s āgulis exn̄tib' acutis ⁊ q̄rto triāgulo ex basib' illoꝝ resultāte. Auerois āt imagiarī uidet̄ piramidē cāri ex cōcursu triāguloꝝ oium āguloꝛū equaliū acutoꝛū i quos triāgulos etiā resoluit alias figuras multiāgulas. Ex quib' sequit̄ ꝙ lȝ capiēt piramides p̄i⁹ mō octo unite adiuicē i pūcto medio ƀm āgulos rectos repleāt locū coꝛpalē. tn̄ ad modū Auer. xij. essent opoꝛtūe: sȝ ð hijs lati⁹ ifra.

Accidit āt ipsis maxie t̄rā eē elemētū ⁊ solā icoꝛruptibilē siquiō idissolubile ⁊ incoꝛruptibile ē elementū. Terra eni sola indissolubilis in aliud coꝛp⁹.

Ad iō adduc̄ scðaȝ rōȝ arguē⁹ sic. si el'ta gn̄ārēt ex iuicē p resolutiōeȝ ⁊c. seq̄ret̄ ꝙ t̄ra eēt maxie elemētū ⁊ magi ꝙ aliqð alioꝝ. ꝯn̄s ē falsū. cū ipȝ sit vili⁹ elemētoꝛū et tāquā fex alioꝝ. et ꝓbat̄ ꝯn̄a. qꝛ exquo terra nō pōt resolui i alia elemēta ut p⁹us ꝓbatū ē: sequit̄ ꝙ ipsa ē icoꝛruptibilis. alia āt elementa sūt corruptibilia cū coicent i p̄ncipijs et sint adiuicē resolubilia incoꝛruptibile āt magis hȝ naturā elemēti q̄ coꝛruptibile. igit̄. Dicit g°. accidit āt ipsis. s. plōnicis t̄raȝ eē maxie elemētū et solā esse icoꝛruptibilē. siq̄dē indiuisibile. i. nō resolubile i aliud est icoꝛruptibile et elementum. terra autem sola ƀm eos est indiuisibilis. idest non resolubilis in aliud coꝛpus.

Sed adhuc nihil resoluentibus entibus triāgulorū pretermissio rationabilis Accidit autem ⁊ hoc in ea que

**adinuicem transmutatione ꝑ̄pter
ex inequalibus multitudine cōstare
triangulis:**

Hic probat ꝙ ignis aer ⁊ aqua nō generātur ex
inuicē per resolutionē superficiez in primas figuras
⁊ diuiditur in tres: sicut tres ratiōes fac. ibi scōa. d
huc autē. ibi tertia. Adhuc autem necesse. Dicit de
prima ꝙ si ista tria elementa generarētur ex inuicē
ꝑ resolutionē superficieruz tunc sequeretur ꝙ in ge
neratiōe aeris ex aqua vel ecōtra multi trianguli es
sent superflui. cons̄ ē cōtra eos. ⁊ ꝯn̄a probatur. qm̄
generat aer ex uno pedali aque. ⁊ cuz s̄m illos figu
ra aque sit ipocedron resoluetur in. 20. triāgulos. ⁊
⁊ quia figura aeris ē octocedron que cōponitur ex
octo triāgulis sequit ꝙ ex illa aq̄ generabūtur duo
pedalia aeris. s. ex sexdecim triāgulis eius. ⁊ sic su
ꝑfluent q̄ttuor triāguli ex quibus nihil generabitur
Similit si ex tribus pedalibus aeris generet aq̄ cuz
resoluentur in vigitiquattuor triāgulos. ex viginti
triāgulis generabit vnuz pedale aque ⁊ supfluūt q̄t
tuor triāguli ex q̄bus ut prius nihil generabit. Nec
pōt dici ꝙ ex illis generabit ignis cuius figura ē te
tracedron que cōponit ex quattuor triāgulis: q̄ tūc
nūquā posset generari aqua ex aere: vel econuerso:
quin tūc etiā ignis generaret: qō tamē ē falsū ⁊ ꝯtra
sensū. Un̄ dicit. Sed adhuc ipsis platōicis entib᷒ re
soluētib᷒ illa tria elem̄ta adinuicē ꝑ̄termissio triāgu
lorū supfluorū nihil ꝓ nō ē rōnabilis accidit aūt ex
illoꝝ opione ⁊ hoc. s. aliquos triāgulos supfluer in
ea trāsmutatiōe que adinuicē illoꝝ elemētorū. s. ae
ris ⁊ aque propter illa elementa constar ex triangu
lis inequalibus multitudine.

**Adhuc autez necesse hoc dicentibus
corporis ex non corpore facere gene
rationem. Cuz enim ex superficiebus
fiat: non ex corpore erit factum.**

Facit secūdā rōnē cōtra hoc ꝙ dicūt corꝑa cōpo
ni ex supficieb᷒: qm̄ dato ꝙ illa tria elemēta generē
tur ex inuicē per resolutionē superficierū ⁊ cōponā
tur ex supficieb᷒. tūc sequit cū supficies nō sit corpus
ꝙ corp᷒ generabit ex nō corpore. hoc āt ē falsuz. igit
Dicit ergo adhuc aūt necesse hoc dicētibus scz cor
pora resolui in superficies. ⁊ cōponi ex eis facere ge
neratiōnē corꝑis ex nō corpore: cuz enī s̄m eos fiat
corpus ex superficiebus: sequitur ꝙ corpus erit fa
ctum non ex corpore.

**Adhuc autem necesse non omne cor
pus dicere diuisibile sed oppugnare
certissimas scientias. Etenim intelle
ctuale quidem diuisibile accipiunt
mathematice. Hi autem neq̄ sensibi
le omne suscipiunt propter uelle sal
uare suppositionem. Necesse. n. qui
cunq̄ figuram faciunt uniuscuiusq̄
elementorum: ⁊ hac determināt sub
stantiam ipsorum indiuisibilia face
re ipsa pyramide aut spera diuisa ali
qualiter non erit quod relinquitur
spera aut pyramis. Quare aut ignis
pars non ignis sed erit aliquid prius
elemento propter omne esse aut ele
mentum. aut ex elementis. aut non
omne corpus diuisibile.**

Adducit tertiā rōnem cōtra hoc ꝙ dicūt elemen
ta sibi determinare certas figuras quibus essentia
liter distinguuntur ut patuit supra. Nam illo dato:
sequeretur ꝙ non omne corpus esset diuisibile: qō
est contra principia mathematicalia. vel ꝙ nō que
libet pars quantitatiua ignis esset ignis. ex quo vl
terius sequeretur ꝙ aliquod eēt corpus quod nec
esset elementum: nec ex elementis immo esset prius
elemento. ⁊ quodlibet istorum est impossibile. igit.
⁊c. Unde dicit adhuc autem necesse si elemen
ta sibi determinant certas figuras non omne cor
pus dicere diuisibile: sed oppugnare certissimas sci
entias scilicet mathematicas. Etenim mathemati
ce scientie accipiunt corpus mathematicum intelle
ctuale siue abstractum diuisibile. ergo a fortiori ac
cipere debemus corpus naturale sensibile esse diui
sibile. Hi autem scilicet platonici neq̄ suscipiunt oē
corpus sensibile eē diuisibile propter uelle saluare
suppositionem eorum scilicet elementa determina-
re figuras enim necessario quamcunq̄ figuram fa
ciunt uniuscuiusq̄ elementorum. ⁊ hanc idest ꝑ hāc
determinant substantias ipsorum facere ipsa elemē
ta indiuisibilia: quod probatur: quoniaz piramide:
aut spera aliqualiter diuisa que pōitur figura ignis
non erit: quod relinquitur spera aut piramis. qua
re sequitur ꝙ pars ignis non erit ignis: ex quo non
erit piramidalis figure. ⁊ ex hoc vlterius sequitur
ꝙ aliquid erit prius elemento propter nō omne eē
aut elementum: aut ex elementis. ⁊ uerificabitur ō
illa parte ignis que non est ignis: si ignis ponat di
uisibilis: aut sequitur si hoc euitare uoluerimus ꝙ
ignis non est diuisibilis. ⁊ per cōsequens ꝙ non oē
corpus est diuisibile: quod est inconueniens prius
illatum.

Capitulum secundum tractatus quarti libri tertij
de celo ⁊ mundo in quo probatur ꝙ elementa nō
sunt per se figurata ex natura loci ⁊ generatiōis cor
porum.

O taliter āt tētarꝫ ſiplicia corpa figurare irrationabile ē primū quidē quia accidet ñ repleri totū. In planis quidez. n. tres figure uidētꝫ iplere locū trigonū ꝛ tetragonū ꝛ exagonū. In ſolidis āt duo ſolū: piramis ꝛ cubus: Neceſſe autem plura horuz ſumere propter plura elemēta facere.

Iſtud eſt ſecundum capitulū huius tractat'i quo poſtquam Ariſto. in precedenti caplo declarauit ꝙ elementa non generantur adinuicē per ſegregationem: nec per tranſfigurationem: nec per reſolutionem ſuperficierū in primas figuras. Nunc ꝓbat ꝙ elemēta nō ſūt p ſe figurata rōnibus ſūptis ex natura loci ꝛ gn̄atiōis corpoꝝ. Et diuidiꝫ i qttuor ptes ſicut qttuor rōnes facit. ibi ſecūda. deīde uidenꝫ. ibi tertia. ſed uideꝫ. ibi quarta. adhuc āt. De prima arguit ſic. Si elemēta eēnt per ſe figurata ſequereꝫ ꝙ daretur uacuū. ꝯſequēs ē falſū ꝛ reprobatū quarto phȳꝫ. ꝛ ꝓbatur cōn̄a. qm̄ iſti attribuūt qnqꝫ corpibus ſimplicib' quiqꝫ figuras regulares ut tactū fuit prius. ſ. exacedron ſiue cubicam terre. icocedron aque. octocedron aeri. tetracedron ſiue piramidalē igni. ꝛ duodecedron celo. ſed inter figuras ſupficiales ſolū tres replent locū. ſ. triāgulus equilaterus tetragonū ſiue quadratū ꝛ exagonū. i. figura ſex āgulorū. Et iter figuras corpales ſolū duo replēt locū. ſ. cubica ꝛ piramidalis. gͦ ſequiꝫ ꝙ figure aliorū elemētorū. ſ. aque aeris ꝛ celi nō replēt locū ꝛ p ꝯñs relinquunt uacuū. Vñ dicit totaliꝫ aūt tētare figurare corpa ſimplicia ſcꝫ p ſe ē irrōnabile. primo quidem ꝓpter hoc ꝙ accidet nō repleri totū locū. ꝛ ex cōſequenti dari uacuū. in planis quidē. i. in ſupficiebus tres figure ſolū uidenꝫ replere locū trigonū tetragonum ꝛ exagonuz. in ſolidis aūt ideſt corpibus due ſolū replent locū. ſ. piramis ꝛ cubus. neceſſe aūt horū ideſt harū figurarū corpalium plura ſūere proptꝫ ipſos facere plura elemēta: ꝛ ille nō replebūt totuꝫ locū: quare relinquētꝫ uacuū. Intelligendū ꝙ iſti ātiqui cōtra quos Arꝫ. arguit nō ſolū attribuebāt quinqꝫ figuras corpales regulares elementis. ſed ꝛ dicebāt ipſa elemēta cōponi eēntialiter ex huiuſmodi figuris inexn̄tibus eis: vt uidelꝫ ꝙ celū cōpōebaꝫ ex ſperis ignis ex piraīdibus. aer ex octocedron. ꝛ ita de aliȷ̄s. quo dato ſtati ſequiꝫ uacuū eē. nā ex quo aer componitur ex pluribus octocedron cum non repleant totum locum ipſius aeris. ſequitur in loco aeris uacuum eſſe. ꝛ ſimiliter argui poſſet de loco aque. iſta tamen in dubȷ̄s mouendis amplius declarabuntur.

Deinde uidētur omnia quidem ſiplicia corpora figurata continente loco maxime autem aqua et aer. ꝓpterea quidem igiꝫ elementi corpus impoſſibile. Nō enim utiqꝫ aſſequereꝫ ubiqꝫ continentis totuz: Sed adhuc ſi trāſportionetur: non amplius erit aqua ſi figura differebant. Itaqꝫ māifeſtuꝫ quoniam non ſunt determinate figure ipſorum

Secūdo arguit ſic. oīa elemēta ſūt figurata ſolū ſm figurā corpis cōtinētis. gͦ nō ſūt p ſe figurata nec eēntialiter ſibi limitant aliquā figurā. pꝫ ꝯn̄a. ꝛ aſſumptū ē manifeſtū. ꝛ maxīe de aere ꝛ de aq̄: que ſūt corpa fluxibilia nō termiata termino ꝓprio ſed aliēo. Dicit gͦ deinde uidenꝫ oīa quidē ſimplicia corpora figurata a loco cōtinēte maxime autez aq̄ ꝛ aer. ꝛ ꝓpterea quidē igitur ipoſſibile ē corp' elemēti habere ꝓpriā figurā. ſi eni haberēt figurā ꝓpriaꝫ: nō vtiqꝫ ubiqꝫ aſſequereꝫ figurā cōtinētis: qd̄ tamē ē falſū. Et ſi dicaꝫ ꝙ elemēta a cōtinēte traſformanꝫ ideſt permutātur a ꝓpria figura i aliaꝫ. tunc ſequiꝫ ꝙ nō āplius erit hoc aq̄ ꝛ illud aer. ſi elementa eēntialiter differebant figura ut illi dicebāt. q̄re manifeſtuꝫ ꝙ non ſunt determinate figure ipſorum elemētoꝝ.

Sed uidetur ipſū hoc ſignificare nobis: quod ꝛ ſecundum rationem eſt. Quemadmoduꝫ enim ꝛ in aliȷ̄s ſine ſpecie ꝛ informe oportet ſubiectuꝫ eē Maxime enim utiqꝫ ſic poterit adaptari: quēadmoduꝫ i timeo ſcriptuꝫ ē. oē recipiēs ſic ꝛ elemēta oꝫ putare: quēadmoduꝫ materiā eſſe cōpoſitis ꝓpter qd' ꝛ poſſunt trāſmutari adinuicē ſepatis his q̄ ſꝫ paſſiōes drn̄tiis

Tertio arguit ſic. elemēta recipiūt indrn̄ter oēm figurā corporū mixtorum. ergo nō ſūt p ſe figurata tenet ꝯn̄a. qꝛ recipiens debet eē denudatū a natura recepti ut pꝫ 2ͦ ꝛ 3ͦ de aīa. Unde dicit plato in thimeo: ꝙ elemēta ſic ſunt in mixtis ſicut materia prima in cōpoſitis naturalibus. ſed certū eſt ꝙ mat̄ia prima nō eſt de ſe formata. immo eſt in potentia ad omnes formas corporū compoſitorū. Dicit gͦ Arꝫ. Sed uidetur hoc ipſum nobis ſignificare quod eſt ꝛ ſm rationē quemadmodū enim in aliis illud qd̄ eſt ſine ſpecie ꝛ informe oportet eē ſubiectuꝫ. maxīe eni utiqꝫ ſic poterit adaptari oē recipiens ꝛ ipſas formas recipe quēadmodū ſcriptum eſt in thimeo. ſic oꝫ putare et elemēta eē quēadmodū mām cōpoſitis pp quod et poſſunt trāſmutari adinuicē. ꝛ formas

cōpositorū & eorū figuras recipere sepatis his dif ferentijs que sūt ꝑm passiões.i.formis substātialib' cōpositorꝫ & eorū figuris nō existentib' illis quibus elementa essentialiter distinguūtur vt voluerunt plu res antiquorum

Adhuc autem qualiter cōtingit fieri carnem & os aut quodcunqꝫ corpus ꝯtinuorꝫ neqꝫ.n.ex ipsis elementis ꝯ tingit ꝑpter non fieri continuum ex cōpositione neqꝫ ex superficiebus cō positis elementa.ii:generant̄ compo sitione & non que ex elementis qua re si quis certe loqui uoluerit & non ex transumptione rōes suscipere ele menti ipsos auferentes uidebit gene rationem ex entibus:

Quarto arguit sic si elementa eēnt p se figurata tūc sequeret̄ ꝙ mixta sicut sūt caro aut os & alia mix ta cōtinua nō possent ex elemētis generari ꝯñs fal sū & ꝯ ipsos & ꝓbat̄ ꝯña qm̄ ꝑ ipsos generatio mix torꝫ ex elementis fit pcōgregationē elementorꝫ sed si elemēta sūt p se figurata & debeāt i mixtis saluari ñ poterūt ad īin uicē cōtinuari:cū p eorꝫ cōtinuationē corrūpant̄ eorꝫ figure aquibus elemēta essentialit̄ de pendent & ex ꝯñti corrūpent̄ ipsa elemēta in ipsis āt elementis nō cōtiuuatis ad inuicē.nullū ex eis gene rabit̄ mixtū cōtinuū. Dicit.g° Ar.adhuc aūt qli ter cōtingit fieri carnē aut os aut qdcūqꝫ corpus ð numero cōtinuorꝫ.neqꝫ.n.ex elementis cōtingit fi eri tale corpus pp nō fieri cōtinuū ex elementis ge nerant̄ ergo mixta ex cōpositione & non ea genera tiōe que est ex elementis ex quo nō possūt cōtinua ri q̄re si qs voluerit certe loqui & non voluerit susci pere rōes ex transmutatōe videbit ipsos antiquos esse vniuersalit̄ aufferentes generationē ex entibus Ad euidentiam clariorē eorū que dicta sunt in isto capitulo monenda sunt aliqua dubia. Primuꝫ dubiū est quomodo in figuris superficialibus recti lineis solū tres replēt locū supficialē.s.trigonū tetra gonū & exagonū. Ad qd rñdet̄ p̄mittēdo quedā de mente cōmentatoris cō°.lxvi.pmo quidē premittit̄ ꝙ replere totū locū superficialē nō est nisi occupare aliquod totū spaciū superficiale circūstās aliquod punctum insuperficie imaginatum. Secūdo pre mittit̄ ꝙ quodlibet punctū imaginatū in superficie circunstat aliquod spacium qd equiualet quattuor singulis rectis.patet hoc ex casu orthogonali vnus linee recte super aliā quā intersecet in puncto dato

Premittit tertio ꝙ quilibet angulus triāguli eq lateri valet duas tertias vnius anguli recti.patet hoc ex quo tres tales anguli valent duos rectos

Premitti t̄ quarto ꝙ quilibet angulus obtusus figure exagone valet vnū rectū & tertiā vnius recti patet hoc quia vt ondītur in geometria sex anguli eius obtusi valent octo rectos.ergo vnusquisqꝫ eo rū valet vnū rectū & tertiā. Quinto premittitur qd quilibet angulus pentagoni valet vnū rectū & quin tā vnius recti.patet nam ex quo quinqꝫ eius angu li valent sex rectos vt scitur ex geometria.sequitur ꝙ quilibet angulus pentagoni valet vnum rectuꝫ & quitam. His premissis tunc sequitur alique cō clusiones pma cōclusio quattuor quadrata ꝑm qua tuor angulos vnita in pūcto medio i superficie ima ginato replent totū spacium superficiale quod illud punctum circunstat.ista conclusio sequit̄ ex prima & secūda suppositionibus ex quo illa q̄ttuor quadra ta ꝑm quattuor angulos rectos punctū datū circun stat. Secūda cōclusio. sex triāguli equilateri ꝑꝫ sex eorꝫ angulos vnicti in pūcto medio insupficie ima ginato totū spaciū supficiale replent qd punctū da tū circūstat pꝫ ex ꝑa & tertia suppositōib' postꝙ illi sex anguli valēt.iz.āguli recti q̄ valēt q̄ttuor rectos tertia ꝯclusio tres figure exagone ꝑm tres eaꝫ āgulos ob tusos i pūcto medio in supficie imagiato si ꝯtangē tes totū replent spaciū superficiale qd punctū datū circunstat pꝫ ex ꝑꝫ & quarta suppositioibus ex quo illi tres anguli optusi valent quattuor rectos.quar ta cōclusio.figure pentagone i quocūqꝫ numero ꝑꝫ angulos vniant̄ in puncto medio in superficie ima ginato aut minus valebūt quattuor rectis & sic re linquent vacuū in spacio illo supficiali: aut valebūt plus quattuor angulis rectis propter quod in spa cio illo non poterit collocari ista cōclusio patet ex ꝑa & quinta suppositionibus quoniam si tres figur̄ pentagone vniantur vt dictum est tres eorum an guli ꝑꝫ quos in puncto medio vniuntur non valēt nisi tres rectos & tres quintas vnius recti: q̄re nō replent totū illud spaciū supficiale:sed eū vacuuꝫ in pte relinquunt si aūt capiant̄ tales q̄ttuor figure q̄ttuor eaꝫ anguli ꝑm qs i pūcto medio ōbent vni ri valebunt plus q̄tuor rectis qm̄ resultabūt ex eis q̄ttuor recti & q̄ttuor quinte vnius recti.iō in tali spa cio cōtineri nōpoterūt & a fortiori idē sequeret̄ si ca perētur tales figure in numero minori.ternario et maiori quaternario. Et qd dictū est de pentagonis idē intelligi dꝫ ð septagōis & aliis figuris pluriū an gulorꝫ ex quib' oib' vlteri' pꝫ rñsio ad dubiuꝫ.s.quō trigonū tetragonū & exagonū aliq̄tiēs sūptū & ꝑꝫ an gulos vnitū circa pūctū i supficie imaginatū totum spaciū supficiale circa ipsū replet:nō relinquēdo ali qd vacuū:qd nō ꝯtingit de aliq̄ alia figura recti linea supficiali. Secūdū dubiū est quō int̄ figuras corpo rales recti linea corporib' simplicib' attributa solū due replēt locū.s.cubica & piraidal' adistō dubiū rñ det p̄mittēdo aliq̄ ð mēte ꝯm.p̄mittit p°ꝙ replere lo cū corporalē ē occupar̄ totū spaciū ꝙ ē circa pūctū imaginatū corporali.i.ꝑm lōgitudieꝫ latū & pfūdū

Premittit secundo q̄ ita se habet figura piramida lis ad alias figuras corporales sicut triangulus eq laterus ad alias figuras superficiales. premittitur tertio q̄ sicut tres anguli trianguli equilater valent duos rectos quadrati ita tres piramides valent du os angulos corporales rectos figure cubice. pre mittitur quarto q̄ sicut spacium superficiale circa punctum imaginatum valet quattuor angulos rectos superficiales ita spacium corporale circa tale pun ctum imaginatum valet octo angulos rectos cubi cos ista omnia patent ex geometria. Quibus p̄ missis ponuntur infrascripte conclusiones. Prima conclusio. octo cubi applicati ad vnum punctum medium in spacio imaginatum uidelicet quatuor ex omni latere replent totum spacium corporaliter patet quia octo cubi applicantur ad punctū medi um secundū octo angulos rectos cubicos ergo to tum illud spacium corporaliter replēt tenet cōseq̄n tia ex quarto supposito secunda conclusio duode cim piramides secundū earū cuspides vnite in pun cto medio in spacio imaginato replent totum spa cium corporaliter patet ista conclusio ex secunda ⁊ tertia suppositione. Nam ex quo tres piramides valent duos angulos rectos cubicos sequitur q̄ .12. piramides valent octo angulos rectos cubicos ⁊ per consequens corporaliter replent totū spaciū circa punctū imaginatū sicut octo anguli recti cu bici. tertia conclusio ycocedron octocedron ⁊ duo cedron in quocunq̄ numero accipiantur ⁊ secundū angulos circa punctum medium vniantur nunquā totum spaciū circunstans adequate ⁊ corporaliter replebunt probatur quia secundū angulos appli catos ad punctum mediū nunquā precise valebunt octo angulos rectos cubicos sed aut plus aut min' per consequens aut relinquent vacuum in parte me dij aut superfluent ⁊ in medio illo nō poterunt con tineri sicut de figuris quibusdā superficialibus di ctū fuit. Unde dicit cmomentator q̄ causa quare aliqua corpora non replent locū corporalē quia cō rum sup̄ficies nō replent locū superficialē sicut cau sa ppt quā aliq̄ corpora replent locū corporalē est quia earū sup̄ficies replent locū sup̄ficialē. Ex q̄ bus oībus patet responsio ad dubiū s̄m scilicet quō cubus ⁊ piramis aliquotiens sumpta ⁊ circa pūctū in medio designatū vnita replent locū corporaliter quod nō cōtingit de corporibus aliarū figurarū ter tiū dubiū est vtrū elementa sint per se ⁊ essentialiter figurata ⁊ arguitur q̄ sic ⁊ p̄i' de terra q̄m vt pro batū est superius ptes terre circunquaq̄ naturaliter tendūt ad centrū ex quo motu ad centrū sequit figu ra sp̄ica ergo sequit q̄ terra ex natura propria ⁊ p se sibi limitat figurā sphericā. et cōfirmat q̄ terra est valde dura ⁊ cōpacta ⁊ p̄ p̄ns termiat termio ppo ⁊ nō tantū termino ptinentis ergo aliqua figura est naturaliter figurata s̄o arguitur hoc idē de aqua q̄ si aspergatur super aliquod planum gutte eius reti nebunt sphericam figurā vt ad experientiā patet q̄ nō esset nisi sperica figura esset sibi essentialis tertio arguitur de igne qui semper dū mouetur sursū ser uat figuram pirimidalem ⁊ hoc est signū q̄ figura. piramidalis sit igni essentialis. Respondetur q̄ elementa nō per se figurata sic q̄ forma sbālis elem ti non possit stare in materia nisi habeat talē figurā cū videmus ad experientiā elementa permanere cū suis formis subālibus ipsis tamen permutatis de vna figura ad aliā figurā nō sunt ergo figurata p ac cidens. aut ad figurationē cōcaui corporis cōtinen tis aut ad figurationē corporis mixti cui' cōpositio nē ingrediunt. sine alio tali modo p̄ aūt aiata sūt p se figurata quia aīa que est forma subālis in eis de terminatam exigit figuram p suis operationibus exercendis. Ad rōes aūt i oppositū factas respō detur ad primā dicitur q̄ lz partes terre moueātur deorsū ad talē motū sequatur figura sperica hoc tū non est per se intentum a forma subāli terre nec essē tialiter requisitum pro operationibus eius perficiē dis sed per accidens contingit. Ad confirmationem respondetur quod quāuis terra sit compacta ⁊ soli da tamen eius forma substantialis nullam figuram essentialiter sibi limitat sine qua in materia perma nere non possit. Ad secundam dicit q̄ per accidens cōtingit tales guttas fieri sphericas. Nam ipsarum partes cōtraria fugientes vniuntur inquantū pos sunt vt contrarijs resistant ne corrumpantur talis āt partiū vnio magis fit per sphericam figurā q̄ per aliq̄ aliā. Ad tertiā r̄ndet q̄ flāma ascēdens ꝺ paccidens fi guraf piramidali figura. cui' accidentis hec est causa q̄uiaz partes flāme quarto a suo origine sunt distā tiores tanto debiliores reperiuntur ⁊ minus aeri resistentes sibi contrario propter quod plus de eis corrumpit quā de partibus flāme sue origini propi quioribus. iō flaāma ascendens s̄m partes superi ores continue magis ac magis substantialiter ⁊ ex p̄nti piramidaliter figuraliter.

Capl'm tertiū tractatus q̄rti libri tertiū de celo ⁊ mūdo i quo on̄dit q̄ elemēta nō sūt p se figurata i oī bus sup̄ius ex passiōib' virtutib' ⁊ motib' elemētorū

Sed adhuc ⁊ ad passiones ⁊ uirtutes ⁊ motus incongrue figure corporibus. Adq̄z maxime re cipientes sic distribuerunt puta quo niam ignis facile mobilis est ⁊ cale factiuus ⁊ incensiuus. hi quidem fe cerunt ipsum speram hi autem pira midem hec. enim. maxime facile mo bilia quidem ppter minima tange re ⁊ nequaquam firmiter iacere ma xie āt calefactiua ⁊ incensiua q̄ hoc

quidē totū ē āgulus: hoc aūt acutissimi anguli. Incendit autē ꝛ calefacit angulus: ut aiunt.

Istud est tertiū capitulū huius tractatus. i quo postq̄ Ar. i pcedenti capitulo declarauit q̄ elemēta nō sūt p se figurata rationib' sūptis ex natura loci ꝛ generatōis corpoꝝ. Nūc idē pbat rōnibus sūptis ex passionib' virtutib' ꝛ moribus elemētoꝝ. Diuidit aūt hoc capitulū in duas ptes. i quarū pma pmittit itentū. in scōa psequitur ibi. pmū quidē igit. Dicit de prima q̄ figure quas antiq attribuerūt elemētis non couenuīt eis ratione passionū virtutū ꝛ motuū eoꝝ vt ipi dixerūt. Nam voluerūt ignē esse facile mobilē ꝛ icensiuū ꝛ ppt ista qdā dixerūt ipsū esse spericū. ꝛ quidā piramidalem qa iste figure reddūt corpus facile mobile: pptrea qꝛ corpus sic figuratū minimū tangit de spatio nec figit sup eo: faciūt etiā corpus adustiuū. qm calefactio ꝛ icensio fiūt p angulū. ꝛ maxie p angulū acutum.

Spera aūt est tota angulus. piramis vero ē āguli accutissimi. Uñ dicit. ed adhuc figure quas antiq attribuerūt corporib' elemētoꝝ nō sūt cōgrue ad passiones ꝛ virtutes ꝛ motus eoꝝ ad q̄ tñ ipi maxie respiciētes sic distribuerūt elementis figuras. puta qm ignis est facile mobilis ꝛ calefactiuus ꝛ icēsiuus hi quidē. s. democritus ꝛ seqces fecerūt ipaꝫ sperā hū aūt. s. platonici fecerūt ipsū piramidē. hec eniꝫ. s. spera ꝛ piramis sūt maxime facile mobilia pter minimū tangere spaciū sup quo mouent. qꝛ fm pūctuꝫ ꝛ nequaq̄ firmiter iacere sup eo. Sūt aūt spera ꝛ piramis maxie calefactiua ꝛ icensiua: qꝛ hoc quideꝫ scilicet spera est totus angulus: qꝛ tota est circūflexa hec aūt. s. piramis est anguli acutissimi. ipi aūt aiunt q̄ angulus incēdit ꝛ calefacit. Intelligendū q̄ Ar. p passiones ꝛ virtutes itelligit quattuor qualitates pmas que iquātū ad actiones elemētoꝝ istrumētaliter actiue cōcurrūt dicūtur eoꝝ virtutes inquātū vero passiue iserūt passiones appellate sūt passiones

Uel dicere possumus vt vult cōmētator q̄ Ar. p qualitates pmas itelligit qlitates pdictas. p virtutes itelligit formas sbales elementoꝝ. ꝛ p motum intelligit operationes eoꝝ.

Primū quidē igitur fm motū utriq̄ peccauerūt. Si. n. ꝛ sunt maxie facile mobilia hec figurarū. ſꝫ nō ignis motu bñ mobilia. Ignis quidē. n. sursuꝫ ꝛ scōꝫ rectū. hec aūt facile mobilia eo qui uocatur uolutatio.

Prosequit de itento: ꝛ tria facit. qꝛ pmo ostendit q̄ elementa nō sūt per se figurata ex pte motus localis ꝛ quietis sibi opposite. Secūdo idē facit ex parte passionū ꝛ virtutū elementoꝝ. Tertio epilogat. ibi secūda adhuc aūt si calefacit. ibi tertia q̄ quidē igit.

De prima primo arguit q̄ igni non cōpetat per se sperica aut piramidalis figura pter motū localem vt antiqui dixerūt: qm lꝫ spa aut piramis sit figura maxie faciēs ad motū: nō tñ facit ad motū pprium igni q est mot' sursū. sed facit ad motū circularē q̄re vt ignis sit bñ mobil' motu sibi pprio ꝛ nāli nō oꝫ q̄ sit sperice vel piramidalis figure. Uñ dicit pmū quidē igit vtriq̄. s. tā ponētes ignē eē sperā q̄ ponentes ipm esse piramidē peccauerūt fm motū. i. ponēdo ig ē esse tal s figure ppt suū motū localē: quia ꝛ si hec figuraꝝ sunt maxie facile mobilia. nō tñ ignis motu sūt bñ mobilia. qꝛ ignis qdē nāliter mouetur sursū ſꝫ rectū. hec aūt. s. spa ꝛ piramis sūt facile mobilia eo motu q vocat volutatio seu circūgiratio.

Intelligendū fm cōmētatorē cōmēto. lxx. q̄ ignis nō debet pōi piramidalis vel spice figure ppt velocitatē sui mot' nālis: qꝛ lꝫ spica ꝛ piramidalis figura velocitēt motū circūciorē nō tamen velocitāt motuꝫ rectū: sed magis retardant.

Deinde si ē terra cub' pp firmiter iacere ꝛ manere: manet aūt nō ubiq̄ sed in sui ipsi' loco ex alieno aūt fert nō prohibita: ꝛ ignis aūt ꝛ alia similiter: palā qꝛ ignis ꝛ unū quodq̄ elemētorū i alieno quidem loco spera ē aut pyramis: in proprio autem cubus.

Idem pbat ex pte qetis sic arguēdo: si terra ē cubice figure vt plures dixerūt qꝛ talis figura ē lata ꝛ maxie apta ad quietē. iō cōuenit terre vt qescat. cum terra nō sēp quiescat ſꝫ solū dū est i suo loco nāli. cuꝫ aūt ē i loco violēto sibi deducto ipedimēto mouetur ad suū locū nālem. sequeret g̃ ex dictis eoꝝ hic ꝛ in pcedēti rōe cū i hoc simile sit de oib' elemētis q̄ oia elemēta dū essent i loco violēto essēt sperice vel piramidalis figure: vt facilit' mouerēt ad suū locū. cū aūt essent i suo loco essent figure cubice vt i eo qescerent hoc aūt ē falsū qꝛ ppt mutatōem elemēti de motu in quietē vel ecōtra nō debꝫ pmutari in figura sibi essētiali. si aliquā hꝫ vt illi dicūt. sicut nec pmutat in forma sbali. Dic g̃ deinde i ē tra cub' ppt firmit' iacere ꝛ manere. manet aūt nō vbiq̄ ſꝫ i sui ipsi' loco. s. proprio ex alieno. infert in locū suū nō phibita. ꝛ ignis ꝛ alia elemēta similit' faciūt. palā q̄ tūc sequit q̄ ignis ꝛ vnū quodq̄ elemētoꝝ i alieō qdē loco ex q mouet est spa aut piramis. i pprio aūt loco qescit est cubus

Intelligendū fm cōmētatorē cōmēto. lxxi. q̄ si figura cubica esset isepabilis a qete sequeret q̄ oē natura liter qescēs esset figure cubice. ꝛ similit' si figura piramidalis eēt isepabilis a motu. oē nālit' motū eēt figure piramidalis. ꝛ qꝛ tra semp ē cubica semp qesceret. ꝛ qꝛ ignis semp ē piramidalis semp moueret. ꝛ sic nullū esset elemētū qō aliqñ moueret ꝛ aliquādo qesceret. ꝛ qꝛ hec oia sūt falsa ꝛ videm' elemēta alñ

moueri ꝛ aliqñ quiescere. ideo nullū elementū habet figuram substantialem inseparabilem.

Adhuc autē si calefacit ꝛ ardet ignis pp āgulos: oīa erūt elemēta calefactiua: magis āt forte alterū altero. Oīa eīꝫ hn̄t angulos: puta ꝛ ꝙ octo basiū ꝛ ꝙ duodecī basiū ꝛ piramis. Democrito āt ꝛ spa ꝛ āgulus qdē ens ardet Quare differēt eo ꝙ magis ꝛ minus. hoc āt qđ erit falsū manifestum.

Nūc ꝓbat elemēta nō figurali p se rōnib' sūptis ex passio ib' ꝛ virtutib' elemētoꝝ. ꝛ diuidit i qnqꝫ sicut qnqꝫ rōnes adducit. ibi scđa simul aūt. ibi tītia adhuc siqđ ardet. ibi quarta adhoc aūt risibile. ibi quinta adhūc aūt qm̄. De prima adducit primā rationē dicēs ꝙ si ignis calefacit ꝓpt̄ angulos qꝛ angulus est calefactiuus vt antiq dixerūt tūc sequeret ꝙ oīa elemēta essent calefactiua qđ tn̄ est falsū. ꝛ patet ꝯña qꝛ oīa elemēta fm eos determinant figuris āgularibus sicut piramide cubo octo cedron ꝛc̄. Dic̄ ergo ad hec aūt si ignis calefacit ꝛ ardet ꝓpter āgulos oīa elemēta erūt calefactiua. sꝫ forte magis alterū a tero. qđ pꝫ qꝛ omnia elementa habēt angulos. puta ꝛ elementū ꝙ ē octo basiū vt aer ꝛ piramis que igni attribuit fm platonē. ꝛ ita de aliꝭ. Democrito aūt videt ꝙ spera que est ens quidā angulus ardet ꝛ maxie calefacit ꝓpt̄ qđ eā attribuit igni. quare seqt̄ ꝙ oīa elemēta calefaciēt. sꝫ different eo ꝙ fm magis ꝛ minus. hec aūt ꝙ ꝓ qꝛ nō erit est falsū manifestuꝫ

Intelligendū fm cōmētatorē ꝯmētato. lxxij. ꝙ quia magis ꝛ min' nō variāt spēm. si acuties anguli ē cā q̄re ignis calefacit tunc figura hn̄s angulū min' acutū q̄ ignis minus calefaciet q̄ ignis. Ex hꝭ duo sequūtur primū est ꝙ ex q̄ ignis maxie calefacit habet angulū acutissimū ꝛ p ꝯñs indiuisibilē. secū ū ē ꝙ aq̄ remissa calefacit ex q̄ habet angulos min' acutos q̄ igni. ꝛ qꝛ hec oīa sūt falsa. pꝫ ꝙ etiā primū est falsum ex quo sequūtur.

Simul āt accidet ꝛ mathematica corpora ardere ꝛ calefacere. hn̄t. n. ꝛ illa āgulos ꝛ isūt i ipis idiuisibilia ꝛ spere ꝛ piramides: q̄uis ꝛ si sūt idiuisibilia magnitudine: si aūt hec quidē: hec āt nō dicendū driaꝫ sed non simpliciter sic dicendum ut dicunt.

Adducit secūdā rōeꝫ ꝛ arguit sic. si ignis ꝓpt̄ āgulos calefacit. tūc sequitur ꝙ corpora mathematica calefaciūt qꝛ hn̄t angulos. hec aūt est falsū cum sint abstracta a motu ꝛ a mā sensib li. vñ dicit si mul aūt accidet ꝛ corpora mathematica ardere ꝛ calefacere. habent. n. ꝛ illa angulos ꝛ isūt in ipsis idiuisibilia. i. anguli idiuisibiles ꝛ spe ꝛ piramides. q̄uis non sint idiuisibilia magnitudie. Si aūt corpora nālia calefaciūt. hec aūt. s. mathematica nō calefaciūt: lꝫ oia habeāt angulos. tūc ē ab eis assignāda dria q̄re illa calefaciūt ꝛ ista nō. ꝛ nō est simpliciter dicendū vt dicūt. s. corpora calefacere qꝛ hn̄t āgulos. Intelligēdū fm ꝯmentatorē ꝙ si opio istoꝝ eēt vera. s. corpora ꝯburere ꝓpt̄ angulos: sequeret ꝙ tā corpora mathematica q̄ nālia ꝯburerēt qꝛ vtraqꝫ hn̄t angulos. Nec valet si diceret mathematica non ꝯburunt qꝛ sūt abstracta a mā qꝛ tūc āgulus nō p se faceret ad cōbustionē sed solū p accñs ꝛ hoc etiā vult Arꝫ. acuties eī guloꝝ facit ad facilitatē ꝛ velocitatē ꝯbustionis. videmus. n. ꝙ radij i vno āgulo ꝯgregati intēsi' calefaciūt q̄ si eēnt dispsi vt pꝫ in speculis ꝯburentibus

Adhuc si qđ ardet ignif. ignis aūt est spa aut piramif necesse qđ ardet fieri sperā aut piramidē. icidere quiđ igit̄ ꝛ diuidere sic ut ꝛ scđꝫ rōeꝫ accidēs figure. Ex necessitate aūt piramideꝫ facere piramidas aut sperā spas penit' irrationabile ꝛ simile queadmodum siquis dignificet gladium i gladios diuidi. aut serram i serras.

Adducit tertiā rōeꝫ sic arguēdo. si ignis eēt per se se figure spice vel piramidalis tūc sequeretur ꝙ oē qđ ardet vel icēdr̄ fieret figure spice vel piramidalis ꝙ is est falsū ꝛ cōtra sensū: ꝛ pꝫ ꝯña qꝛ illud qđ cōburit deducit ad nāꝫ ignis: g° etiā debet ad figurā igni ꝓpriā ꝯmutari. Dic itaqꝫ adhuc si quid ardet efficit ignis. ꝛ ignis est spa aut piramis essentialiter. necesse ē illud qđ ardet fieri sperā aut piramidē. ꝛ qa ptes illi' qđ ardet efficiūtur ignis tūc erit necesse si diuidat ꝙ spa diuidat i spas ꝛ piramis i piramides. hec aūt falsū ē. Incidere qdē igit ꝛ diuidere. s. sperā i speras ꝛ piramidē i piramides sicut i aliquid qđ est accñs figure. s. spice ꝛ piramidali fm rōeꝫ ē quia hec ē ꝯtingens ex necessitate aūt piramidē facere piramides ut sperā spas est penit' irrōnabile: ꝛ ē sile quē dmodū siquis dignificet gladiuꝫ ex necessitate diuidi i gladios ꝛ serā in seras qđ ē māifeste falsum.

Adhuc aūt risibile ad diuidere soluꝫ reddere figurā igni: uidet̄ eni magis cōgregare ꝛ cōtinuare q̄ꝫ disgregare. Segregat quidē. n. q̄ nō eiusdē trib': Cōgregat aūt q̄ eiusdē tribus: ꝛ ꝯgregatio quidē p se ē. Cōtinuare. n. ꝛ unire ignis p se Segregatio aūt p accñs Cōgregans. n. omofilon separat alie

nuz. Itaq3 aut ad ābo opoꝛtebat reddere aut magis ad congregare.

Ponit quartā rōez ꝓbando ꝙ ignis nō debet poni specifice aut piramidalis figure essentialiter soluz vt faciliter penetret in poꝛos ⁊ diuidat ⁊ ex hoc reddit maxīe actiu' dicēs ꝙ lz ignis diuidat ⁊ segreget tn̄ pꝛīcipali' sibi ꝯpetit ꝙ̄ ꝯgregare qm̄ ignis agens ī mām etherogeneā pꝛīcipalit ꝯgregat hōgenea. ⁊ cōgregando hōgenea secūdario ⁊ per accn̄s segregat etherogenea. Dicit g' adhuc aūt risibile.i.deridēdū est solū reddere figurā igni ad diuider. Uidet.n.ignis magis cōgregare ⁊ ꝯtinuare ꝙ̄ disgregare. segregat quiđ.n.q̄ non sūt eiusdez trib'.i.generis seu nature. cōgregat aūt q̄ sūt eiusdē trib'. ⁊ cōgregatio quidez ꝯtinuare ⁊ vnire sūt ignis ꝑ se. segregatio aūt ē ignis ꝑ accn̄s. ꝯgregat aūt ignis omo filon.i.ea q̄ sūt vnius amoꝛis ⁊ nālit sepat aūt alienū ⁊ ea q̄ sūt diuersaruz naturaꝝ. Itaq3 opoꝛtebat illos antiquos reddere causas ad ābo.s.tā ꝯgregationis ꝙ̄ disgregationis ipsius ignis aut magis ꝯgregationis ꝙ̄ disgregatōis qđ tn̄ non fecerūt. Intelligendū ꝙ ignis siue caloꝛ pꝛincipalit ⁊ de ꝑ se cōgregat secūdario aūt ⁊ de ꝑ accidens disgregae. Uñ dato ꝙ esset vna massa cōposita ex auro ⁊ argēto ⁊ ere simł mixtis ⁊ poneret ī igne donec liq̄fieret tūc oēs ptes auri q̄ in massa erāt spse simł ī vno loco ꝯgregarent. ⁊ oēs ptes argēti in vno alio. ⁊ oēs ptes aeris in alio ad talē aūt cōgregationē quā ignis pꝛīcipaliter facit sequit secūdario disgregatio auri ab argēto ⁊ argenti ab ere q̄re antiqui attribuētes diuisionē ⁊ disgregationē igni ꝓpt quā dixerūt ipsū eē spericū se piramidalez poti' debebāt assignare cāz cōgregatinois ⁊ vnionis pꝛīcipalis ab eo ꝓueniētis. qđ tn̄ obmiserūt iđ īsufficiēter dixerūt.

Adhuc aūt qm̄ calidū ⁊ frigidū ꝯtraria uirtute īpossibile reddere frigido figurā. Opoꝛtet.n.cōtrariū eē qđ assignat. Nihil aūt cōtrariū ē figure ꝓp qđ ⁊ oēs dereliquerūt hoc: ⁊ tn̄ cōueniebat aut oīa coaptare figuris aut nullum.

Adducit quintā rōem ondendo ꝙ non est necesse ignē ess spera aut piramidē ꝓpt calefacere. ⁊ diuiditur ī duas q2 pꝛimo facit hic 2° repꝛobat quoddam dictū platonis ibi.quidā aūt. De pꝛima arguit sic calidū ⁊ frigidū sūt ꝯ̄ria g̊ si calidū sibi detminat aliquā figurā puta sperā vel piramidē sequit ꝙ frigidū sibi detminat figurā cōtrariā q2 cōtrarioꝝ sunt ꝯ̄rie ꝓpꝛietates. ꝯn̄s aūt est falsū q2 figure nihil ē ꝯtrariū. Uñ dicit adhuc aūt qm̄ calidū ⁊ frigidū sunt ꝯ̄ria virtute īpossibile erit reddere frigido ꝓpꝛiā figuraz. Oz.n.illud figure qđ assignamur sibi esse cōtrariuz ꝓpter qđ ⁊ oēs antiq̄ derelinquūt hoc nihil dn̄tes đ figura ꝓpꝛia frigido: ⁊ tn̄ conueniebat aut oīa coꝛpa coaptare figuris. ⁊ tam frigidū ꝙ̄ calidū aut nullū.

Quidā aūt de uirtute ipsi' tētātes dicere ꝯtraria dicūt ipsi sibi ipsis. Aiūt enī eē frigidū magnarū partiū ꝓpter cōstrigere et non ꝑtrāsire per poꝛos. Manifestū igit qm̄ ⁊ calidū utiq3 erit pertrāsiēs. Tale aūt sēper subtilium partiū. Itaq3 accidit paruitate ⁊ magnitudine differre calidū ⁊ frigidū: s3 nō figuris. Adhuc āt si īequales piramides magne utiq3 erūt n̄ ignis. Neq3 cā figura ei' qđ ē ardere s3 cōtrarii.

Remouet aūt quoddā dictū platonis. Dicebat enī plato ꝙ ignis est ꝑuarū partiū ꝓpt qđ faciliter penetrat ⁊ diuidit coꝛpa in q̄ agit. ⁊ sic reddit velocis actōis. frigidū aūt habet ptes magnas quaꝝ est constringere ⁊ vnire ꝓpt qđ difficiliter penetrat ⁊ redditur tarde actionis. volebat g̊ ꝙ calidū ⁊ frigidū cōtrarios effectus īducāt ꝓpt diuersitatē suarū ptium in magnitudine ⁊ ꝑuitate ⁊ nō cōtrarietate suarum figurarū. Cōtra hoc arguit Arꝭ. dicēs ꝙ isti dicunt cōtraria sibi ipsis q2 tūc calidū ⁊ frigidū solū distinguerent magnitudine ⁊ paruitate ptiū ⁊ non figuris cui' cōtrariū ipi ponūt ⁊ idē sequit s' platonici dicūt calidū ⁊ frigidū differre magnitudie ⁊ paruitate piramidū ⁊ ꝙ parue piramides sūt ignis ⁊ cā ꝯbustionis: magne aūt sūt aq̄ ⁊ cā infrigidationis. vñ dicit. Quidā aūt.s.platonici tēptātes dicere de v̄tute ipi' scilicet calidi ⁊ frigidi dicūt cōtraria sibi ipsis: aiūt enī frigidū esse magnarū ptiū ꝓpter ipsū cōstringer ⁊ non ꝑtransire ꝑ poꝛos. Magnifestū igit qm̄ ⁊ calidū vtiq3 erit ꝑtransiens tale aūt semꝑ ē subtiliū ptiū. Itaq3 accidit hoc dato calidū ⁊ frigidū differre magnitudine ⁊ paruitate partiū sed non figuris. Adhuc aūt si dicat calidū ⁊ frigidū hr̄e piramides ineq̄les ꝑ quas cōtrarios effectus ꝓducunt vtiq3 magnitudine piramidis nō erūt ignis neq3 causa fieri eius qđ est ardere sed cōtrarij.s.aqua ⁊ cā infrigidatiōis parue aūt erunt ignis ⁊ cā calefactionis: ⁊ tūc sequit vt pꝛius ꝙ calidū ⁊ frigidū distinguuntur magnitudine ⁊ paruitate piramidum ⁊ non figuris.

Qđ quidez igit nō figuris differāt elemēta manifestū ex dictis. Qm̄ aūt ꝓpꝛissime differētie coꝛpoꝝ que h3 passiones ⁊ opera ⁊ uirtutes: uniuscuiusq3 enī eē dicim' ⁊ eoꝝ que natura ⁊ opa et passiōes et uirtutes. Pꝛimuz utiq3 erit de his dicēdū: ut cū ꝯsiderauim' hoc sumamus uniuscuiusq3 ad unū

quodq3 differentias:

Epilogat dicēs q ex dictis est manifestū q elemē ta nō differant figuris .s. essenti liter qm ppriſſime differētie corpo sūt ille que sūt secūdū passiones τ opa τ virtutes vniuscuiusq3 eni eo corpo q sunt natura.i.naturaliū dicimus esse τ opa τ passiones τ virtutes qbus determinant vtiq3 a nobis primo erit dicendū de his.s.operibus passionibꝰ τ virtutibus qđ fit i libro de generatōe q sequit istum imediate vt cū cōsiderauerimus hec:sumamus differentiā vniuscuiusq3 corporis ad vnū quodq3 corpo. Intelligendū fm cōmentatorē cōmēto septuagesimo septio q elemēta non differūt ad iuicē nisi per suas formas scilicet substantiales τ p suas qualitates cōtrarias τ per suas opationes:qm vnūquodq3 elementorū3 habet formā ppriam τ qualitatē pprīā τ opationē3 pprīā per quas distinguntur. vnde Ar.p qualitates seu passiones itelligit caliditatē frigiditatē humiditatem τ siccitatem p virtutes intelligit formas.s.substātiales.τ p motus intelligit opationes:τ posuit opationes in numero differentiarū quia sequūtur differentias que sunt forme.

Capitulū primū tractatus primi libri quarti de celo τ mūdo i q suppositiones alique pmittūtur.

Er graui autē3 et leui quid est utrunque:et que natura ipsorū3 considerandū3 et,ppter quam causam habent uirtutes has.

Ost quā Ar.i tertio libro determinauit de graui τ leui fm opinionē antiquorū3 Nūc in hoc quarto libro determinat de eis fm opinionē pprīā.τ habet hic liber tres tractatus: in quo primo recitat opiniones antiquo de graui τ leui:ostendēdo ppt quid grauia τ leuia mouenꝭ ad sua loca naturalia. In secūdo determinat de differentijs grauiū τ leuiū: ostendendo q est dandū corpus simpliciter graue:τ corpus simpliciter leue:τ corpus graue aut leue in respectu. In tertio declarat numerū elemento pbando ea esse quatuor τ non plura:cū hoc declarando quomodo figura est causa motus τ qūo non:secūdus tractatꝰ incipit ibi differentias aūt τ accidētia. tertius icipit ibi Qm aūt est vnū solū. Primus tractatus ptinet tria capitula. In primo Ar.pmittit aliqua suo pposito deseruientia. In secūdo recitat quasdā opiones antiquo de graui τ leui. In tertio ostendit ppt qd grauia τ leuia mouenꝭ ad sua loca naturalia.secūdū capitulū incipit ibi.Eo itaq3 q prius.terīū icipit ibi Nos aūt dicimus. Primū,capitulū diuidit in duas ptes: nā primo Ar.pmittit intentōē3 suā.secūdo p sequit de intēto ibi. dicit aūt. Prima adhuc i duas q2 primo facit qđ dictū est. secūdo assignat rationē3 ibi.Est eni q de ipsis. de prima dicit q q2 itendimus determinare de corporibus simplicibꝰ mobilibꝰ motu recto fm q huius q sūt sic mobilia p grauitat m τ leuitatē ideo a nobis ↄsiderādū est de graui τ leui qd sit vtrūq3 ipso τ q sit eo natura:τ ppt quā cā3 elemēta habēt huiusmodi virtutes. Intelligendū pmo fm cōmētatorē3 cōmento primo q grauitas τ leuitas sūt forme elemēto.τ p formas debemus itelligere formas accidētales:vnde si alicubi dicit cōmētator grauitatē τ leuitatē esse formas substātiales elemēto sic deb3 expōni q sūt forme ↄsequētes formas substātiales elemēto. Intelligendū secūdo fm cōmētatorē q Ar.nō inquirit vtrum grauitas τ leuitas sint ātēq inqrat qd sūt: q2 ipsas esse formas elemēto est manifestū p se Intelligendū tertio f3 ↄmētatorē circa illā pticulā.τ pp quā cā3 q per cā3 Ar.nō itelligit cām agentē sed cām formalē vel finalem.Unde grauitas τ leuitas sūt forme elemento p quas habent motū ad supius vel inferius:motus aūt ab illis pueniētes sūt fines eo:cuiuscūq3 enim est aliquod opus ipsū est gratia illius corpis vt finis ipsius. Et subdit q res eterne nō habēt agens ppe scilicet pducens de non esse ad eē:neq3 habent de q tuor causis nisi formā τ finē:τ si habēt aliqđ agens nō erit nisi scđ3 similitudinē:ↄfuās appellādo agēs.

Est eni que de ipsis cōtemplatio his qui de motu sermōibꝰ pprīa.Graue n.de leue i posse moueri physice aliq lit dicimus. Actibꝰ āt noīa ipso nō ponūt nisi siq sputet iclinationē eē talē:pp āt physicū eē negociū de motu hec autem habere i se ipsis uelud suscitantia que motus. Omnes quidē utuntur uirtutibus ipsorum: uerūtamen nō determiauerūt pter pauca.

Assignat rōē3 τ duo facit pmo hoc secūdo dat ordinē in dicendis ibi.Uidentes igit. de prima dicit q cōsideratio de graui τ leui est pprīa hgs sermonibꝰ q sūt de motu:dicimꝰ.n.graue τ leue seu diffinimus p posse moueri naturaliter aliqliter:τ dico aliqliter q2 opationibꝰ ipso non sūt iposita noīa: nisi qs dicat opationē eo esse inclinatōē3 ad motū.Consideratio aūt de motu est naturalis quoniā nālis per se ↄsiderat naturā motus. graue aūt τ leue habēt i se pncipia motus naturalis. Ideo oēs naturales vtūt ipsis in reddēdo causas apparētiū:pauca tñ de ipsis rationabiliter determinauerūt: quare i nālibꝰ considerandū est de graui τ leui. Intelligendū f3 commentatorē cōmēto 2° q hec noīa graue τ leue dicebātur apud eos de vtrisq3.s.de forma τ actiōe τ cū dicit Ar qđ opationibus grauis τ leuis nō sūt iposita nomina:hoc sic intelligi debet qđ illis opationibꝰ non sūt iposita noīa illis pprīa s3 equoce dicta de forma

⁊ de opatiōe. Unde i ydiomatib' īueniūtur quatuor modi: quoddā eni haber ꝓpriū nomen ad opatōem ⁊ hoc est melius: quoddā habet nomen equiuocū qd̄ qn̄qꝫ iportat formā ⁊ qn̄qꝫ opationē quoddā hꝫ nomen ad formā ⁊ nō ad opationē: ⁊ hoc raro inuenitur cū actio sit manifestior habitu: qm̄ actio cōprehenditur sensu: ⁊ habitus intellectu. quartum vero est vt actio habeat nomen ⁊ habit' ex quo ꝓuenit illa actio habeat nomen sicut est in ydiomate arabū ⁊ in pluribus alijs.

Uidētes igit̄ primum ab illis dicta ⁊ disquirentes quecunque ad considerationem hanc diuidere necessariuꝫ Sic ⁊ q̄d uidet̄ nobis dicāus de ipis

Ponit ordinē dicendoꝝ dicens ꝙ ꝯsiderantes de graui ⁊ leui p̄mo videbimus dicta ab alijs discurrēdo p oīa que sūt necessaria ad hāc ꝯsiderationē. Postea vero determinabimus de eis ƀm ꝙ rationabilit̄ videbit̄ nobis esse dicendum.

Dicit̄ āt hoc quideꝫ simpl'r graue ⁊ leue: hoc aūt ad alterum. Habentiū .n. grauitatē dicimus hoc quidē eē leui' hoc aūt graui': puta ligno es. De simpliciter quidē igit̄ dictis nihil dictū ē ab his qui pri'. De his aūtque ad alterū nō quidem dicūt quid ē graue ⁊ quid leue: ſꝫ quid graui' ⁊ quid leui' i habentibus grauitatem.

Prosequit̄ d̄ intēte ēt tria facit. p̄mo p̄mittit aliq̄ facientia ad ꝓpositū suū. Secūdo reprobat quosdaꝫ antiquos in hac materia errātes. Tertio diffinit q̄d sit graue ⁊ quid sit leue tam simpliciter q̄ i respectu: ibi secūda Incōueniēs aūt. ibi tertia. simplicit̄ q̄deꝫ igitur. De prima Ar. premittit duas suppositiones. prima suppositio est ꝙ graue ⁊ leue dicūtur dupliciē scilicet simpliciter ⁊ in respectu. Unde habentiū grauitatē. vnū dicit̄ leuius alio sicut lignū dicit̄ leui' ere ⁊ es ecōuerso dicit̄ graui' ligno: de graui ⁊ leui simpliciter nihil dictū est ab antiquis: sed solū de hijs q̄ dicūtur per respectū ad alterū. ⁊ de his adhuc nō determinauerūt quid est graue nec q̄d ē leue sed q̄d est grauius ut leuius i hn̄tibus grauitatē. i. supponentes sibi oīa corpa hr̄e grauitatē. s. ƀm magis ⁊ min'.

Magis aūt erit manifestū qd̄ dicim' sic. Hec quidē n. sp nata sūt a medio ferri: hec aūt semp ad mediū. Horuꝫ aūt qd̄ quidē a medio fert̄: sursū dico ferri: Deorsū aūt qd̄ ad medium.

Ponit secūdam suppositionē dicens ꝙ distinctio predicta de graui ⁊ leui erit magis manifesta si supponamus q̄ eoꝝ q̄ mouent̄ quedā sūt nata semper moueri a medio: ⁊ quedā sūt nata semp moueri ad mediū. ea aūt que mouent̄ a medio dicūtur moueri sursū: q̄ vero mouēt ad mediū dicūt̄ moueri deorsū

Incōueniēs .n. ñ putare aliq̄d i eē celo: hoc quidē sursū hoc aūt deorsum queadmodū quidā dignificāt. Non eni eē hoc quidē sursū. hoc āt deorsū dicūt: siquidē ad oēꝫ partē simile est ⁊ undiqꝫ ātipes erit ābulās unusquisqꝫ ipse ipsi. Nos aūt toti' extremū sursū dicim' qd̄ ⁊ scd̄m pōnē ē sursū ⁊ natura p̄mū. qm̄ āt ē aliquid celi extremū ⁊ mediū: palā q2 erit ⁊ sursū ⁊ deorsū.

Reprobat quosdam antiquos ⁊ diuidit in duas sicut duas eoꝝ opiniones reprobat. ibi secūdā Qd̄ quidē ⁊ multi. De prima dicit ꝙ est incōueniēs putar̄ in celo. i. mūdo non esse aliq̄d simpliciter sursuꝫ ⁊ aliquid simpliciter deorsū queadmoduꝫ quidā dignificant. vt fuerūt platonici. quoꝝ ratio fuit: q2 in eo qd̄ est similiū ptiū nō est assignare sursū ⁊ deorsū cū sursum ⁊ deorsū sint cōtraria ⁊ non similia: vniuersum aūt ad oēm ptem simile est: cui' signū dicebāt eē qm̄ q̄libet ambulās p circuitū terre pōt fieri sibi antipes ⁊ similiter se habens ad totū vniuersū. Nūc sicut p' quare nō ē aliq̄d simpliciter sursū neqꝫ aliq̄d simpl'r deorsū: nō eni est ratio ꝓpt̄ quā totū illud qd̄ est sub pedibus nostris vsqꝫ ad celū sit deorsū. ⁊ qd̄ ē supra caput nostrū vsqꝫ ad celū sit sursū magis q̄ a ꝯuerso Istū aūt errorem remouet Ar. dicens ꝙ nos econtrario dicimus extremū celi ad nos esse sursū: q2 ƀꝫ poeꝫ est sursū ⁊ ƀm naturā ⁊ caliditatē est primū: cū ab illo sit principium esse ⁊ motus hijs q̄ sūt sub eo deorsū aūt dicimus vltimū ad nos qd̄ est vltimū ƀm poēꝫ ⁊ natura postremū: q2 ḡ manifestū est in mūdo esse aliquid extremū: ⁊ aliq̄d mediū: cū oīne ipe cuꝫ talia habeat ⁊ extremū est simpliciter sursū: ⁊ mediū simpliciter deorsuꝫ: manifestū est i mūdo esse simpl'r sursū ⁊ simpliciter deorsū. Intelligendū ꝙ rō platonis nō ꝓbat in vniuerso non esse sursū ⁊ deorsum simpliciter: ⁊ cū dicit ꝙ in eo ꝙ est similiū ptium nō sūt sursū ⁊ deorsū ꝯcedat: sed negat ꝙ ptes vniuersi sint similes: qm̄ extremū ⁊ mediū mūdi sūt cōtraria qd̄ patet ex proprietate corpoꝝ i eis nāliter locatorū ⁊ ex cōtrarietate motuū nālium factoꝝ ad ipa. Ipse aūt imaginabat̄ ꝙ totū qd̄ est sub pedibus nr̄is vsqꝫ ad celū esset deorsū ⁊ totū qd̄ est supra caput nostrū vsqꝫ ad celū esset sursū ⁊ hoc est falsū. ſꝫ totū cōcauū celi est sursū ⁊ medium mūdi est deorsum.

Qd̄ quidē ⁊ multi aiūt uerūtamē nō sufficiēter. Hui' aūt causa q̄a putant nō simile esse undiqꝫ celū sed unū esse

solū qd̓ sup̄ nos hemispiū. Quī quidē existimātes ⁊ ī circuitu tale ⁊ mediuʒ similiter hr̄e ad ōe: hoc quidē sursuʒ dicēt esse. Qd̓ aūt medium deorsum:

Reprobat alios antiquos qui cōcesserūt in mūdo esse simpliciter sursū ⁊ simpliciter deorsū: ⁊ q̄ntuʒ ad hoc dixerūt: reprobant aūt in hoc ꝙ ipsi opinati sūt vt vulgares opinant̄ qꝫ celū nō sit spericū vndiqꝫ circuens terrā: sed ꝙ sit solū supra emisperiū nostrū sic vna scutella seu medietas spere cohoperiēs terrā hoc aūt nō est verū: imo celū ex omni pte circuit trā ʒ ⁊ totū, celuʒ circūquaqꝫ dicit̄ sursū terra aūt seu mediū mūdi dicitur deorsum.

Sipliciter quidē igit̄ leue dicimus qd̓ sursum fertur ⁊ ad extremum. Graue autē quod simpliciter deorsum. ⁊ ad mediū: ad aliud aūt leue ⁊ leuius aut duob⁹ hn̄tib⁹ grauitatē ⁊ molē equale deorsū fert̄ alteꝝ natura ueloci⁹:

Ponit diffinitioneʒ grauis ⁊ leuis tam simplicit̄ q̄ in respectu dicens ꝙ leue simpliciter est qd̓ fert̄ sursum simpliciter ad extremū mūdi: puta ad cōcauuʒ celi: vt ignis. graue simpliciter est qd̓ fertur deorsum simplicit̄ ad mediū mūdi vt terra. leue aūt ī respectu dicit̄ ꝙ equalis quātitatis cuʒ altero plus habet leuitatis ⁊ velocius fertur sursuʒ. graue ī respectu dicit̄ ꝙ equalis quātitatis cum altero plus habet grauitatis ⁊ velocius fertur deorsū. exempla patent ī hn̄tib⁹ grauitatē ⁊ leuitatem de quib⁹ descriptiones grauis ⁊ leuis in respectu ītelligi debent. Intelligendum primo s̄m cōmētatorē cōmento sexto ꝙ graue ⁊ leue diffiniūtur p motū sursum ⁊ per motū deorsū qꝛ operationes ꝓprie in istis rebus accipiūtur loco suarum differentiaꝝ. Intelligendū 2° s̄m cōmētatorem cōmento septimo ꝙ graue simpliciter est illud qd̓ habʒ graitatem sine leuitate ⁊ leue simpliciter est illud qd̓ habet leuitatē sine grauitate. sʒ graue respectu habʒ leuitatē admixtā sue grauitati: ⁊ leue in respectu hʒ grauitatē admixtam sue leuitati: ⁊ hoc est manifestū ī mixtis. sed de simplicibus sicut sūt aer ⁊ aqua sūt opiniōes diuerse quas īquiremus postea. ⁊ subdit ꝙ mixta eiusdem speciei si fuerint equalia in quātitate raritate dempsitate ⁊c. nō differūt in grauitate s̄m magis ⁊ minus: sed bn̄ si fuerint diuersarū specierū. ⁊ eodēmodo dicendū est de leuitate lʒ raro in mixto p̄dominet̄ leuitas: sʒ vt plurimū grauitas p̄dn̄atur.

Capitulū secundū primi tractatus quarti libri de celo ⁊ mūdo in quo recitantur opiones āntiquorum de graui ⁊ leui.

Oꝝ itaqꝫ qui pri⁹ uenerunt ad eam que d̓ his cōsiderationē fere plurimi de sic grauibus ⁊ leuibus dixerūt solis quibuscunqꝫ ambobus habentibus grauitatē alterū est leui⁹: Sic aūt ptrāseuntes putāt determinatū eē ⁊ de simplicit̄ leui ⁊ graui. Ratio āt ipsis n̄ ꝯgruit: palā āt erit hoc magis ꝓcedētib⁹.

Stud est scōʒ capitulum huius tractatus ī quo postq̄ Arꝝ. in precedēti capitulo p̄misit aliqua. Nūc recitat opiniones antiquorum de graui ⁊ leui ⁊ diuiditur ī tres partes. in prima recitat opinionē platonis. In scōa opinionē democriti ⁊ leucipi. In tertia opinionē quorūdā alioꝝ. ibi scōa hyͣs aūt non sufficiēs. ibi tertia. similiter aūt accidit. Prima pars adhuc diuidit̄ ī tres. qꝛ primo Arꝝ. ostēdit platoneʒ non fuisse sufficienter loquutū de graui ⁊ leui. 2° recitat opinionem eius. 3° eā reprobat. ibi scōa dicūt eni. ibi tertia. sic aūt determinatis. de prima pte dicit ꝙ eoꝝ qui prius venerūt ad eā considerat onē que est de hyͣs. s. de graui ⁊ leui fere plurimi ⁊ maxime platonici nō determenauerunt de graui ⁊ leui simpliciter: sed dixerūt de solis sic grauib⁹ ⁊ leuibus quibuscūqꝫ ambobus hn̄tibus grauitatē: alteꝝ est leuius altero: seu minus graue. i. soluʒ de graui ⁊ leui ī respectu. ⁊ sic ptranseūtes putāt determinatuʒ esse de graui ⁊ leui simpliciter: sed rationatio de istis non congruit ipsis omnino: ⁊ hoc erit palam nobis procedentibus ⁊ pertractantibus opinione eorum.

Intelligendū ꝙ Arꝝ. semper dum loquitur de graui ⁊ leui in respectu dicit ꝙ ipsis habentibus grauitatem ⁊ magnitudinem equalem vnum est grauius altero: aut leuius: aut velocius motum ⁊c. hoc eniʒ dicit quia vt plurimum in grauibus ⁊ leuibus in respectu grauitas predominatur leuitati: de compositis patet. de simplicibus aūt vt aere ⁊ aqua sūt opiones ⁊ plurime difficultates: ⁊ precertim de aere. vlterius dubitatur vtrum in sua spera sit magis grauis q̄ leuis de quibus in dubyͣs post mouendis apparebit.

Dicūt. n. leuius: ⁊ graui⁹ hij q̄dē quē admodum in Timeo existit scriptuʒ Grauius quidem quod ex pluribus eisdem constans: Leuius autē quod ex paucioribus: quēadmoduʒ plumbum plūbo plus grauius ⁊ es ere. Similiter autem ⁊ aliorum que eiusdeʒ speciei unūquodqꝫ. Insupabundātia enim equalium partium graui⁹ unūquodqꝫ est: eodeʒ autē modo ⁊ ligna plūbum aiunt: ex quibusdam enim eisdeʒ eē oīa corpora ⁊ unius materie alterius uideri.

Recitat opionē plōnis dicēs ꝙ quidā dicūt grauius ⁊ leuius quēadmodū existit scriptū a plōne in thi°. Grauius quidē qd cō tat ex plibus triāgulis eisdez in s. ē. leuius āt ꝙ ex paucioribus determinantes seu distinguētes ea. s. corpa grauia ⁊ leuia mltitudie ⁊ paucitate triāgulorꝝ quēadmodū nos dicius ꝙ plūbū maius grauius ē eo ꝙ ē minus ⁊ es ere. ⁊ cōsilr se hz in oibus q̄ sīt eiusdē spēi. i supabūdātia eni ptiū eq̄liuz: puta triāgulorꝝ: unū ē grauius alio. ⁊ silr ē in his q sīt alteri⁹ spēi. plūbū. n. ē grauius ligno qꝛ ex plibus triāgulis cōpositū ē. oia. n. huiusmōi corpa ex aliq̄ eadē corpora hn̄t ex qb⁹ sūt. habent enim aliquam materiam alteram et priorem ipsis.

Sic autē determinatis non est dictū de simpliciter leui ⁊ graui. Nunc eni ignis semper leuis et sursum fertur. Terra autē ⁊ terrea omnia deorsum ⁊ ad medium. Itaqꝫ nō propter paucitatem triangulorum ex quibus constare aiunt unūquodqꝫ ipsorū ignis sursum ferri natus est: Quod quidē eniz utiqꝫ plus minus ferretur. ⁊ grauius utiqꝫ eēt ex pluribus ens trigōis Nunc autem uidetur contrarium: Quanto enim utiqꝫ sit plus: leuius ē ⁊ sursū fertur uelocius. Et a sursuz āt deorsum paucus fertur citius ignis multus autem tardius:

Reprobat opionē plōnis p duas rōnes. ibi secūda. Adhuc āt qm̄. De pria dic ꝙ sic determiatis d graui et leui nō est dcm̄ de graui simplr: nec d leui simplicit: cū tn̄ ignis sit leuis simplr exq° sp fertur sursū ad circūferentiā: terra āt sit grauis simplr exq° ipsa ⁊ alia trea sp ferūtur deorsū ad mediū. ⁊ tunc forat Arꝫ. rōnē pmā ⁊ arguit sic. si corp⁹ aliqd sit grauius aut leuius alio multitudie: vl paucitate triāgulorū tūc illud qd ē maius cū ex plibus triāgulis cōpōat: grauius erit ⁊ tardius mouebit sursū eo qd ē minus ⁊ sic ignis mior cū ex paucioribus triāgulis cōponat erit leuior ⁊ velocius mouebit sursū quā ignis mior ꝯn̄s āt ē flm ⁊ cōtra sensū: quāto. n. ignis fuerit maior tāto leuior ē ⁊ velocius mouet sursū. quāto aūt fuerit mior tāto grauior ē ⁊ uelocius mouet dorsū ⁊ maior tardius. ⁊ per ignem intelligit Arꝫ. ignem vel corpus igneum.

Adhuc autem quoniā pauciora quidem habens homogenea leuius esse dicunt: plura autem grauius: Aerez autem ⁊ aquam et ignez ex eisdem eē triangulis: sed differre paucitate et multitudine: propter quod hoc quidem ipsorum esse leuius. hoc autem grauius erit aliqua multitudo aeris: que grauior aqua erit. Accidit autez totum contrarium. Semper. n. plus aer sursū fertur magis ⁊ totaliter quelibet pars aeris sursū fertur ex aqua Hi quidez igitur hoc modo de leui ⁊ graui determinauerūt.

Pōit scdam rōnē dicens ꝙ fm opionē istorꝝ corpus qd cōpōitur ex paucioribus triāgulis hōgeneis ē leuius. qd āt ex plibus ē grauius. aq̄ āt aer ⁊ ignis sūt ex eisd triāgulis primis ⁊ hōgeneis fm ipos vt patuit supra: sed drnt i multitudie ⁊ paucitate eorū pp qd aliqd ipsorꝝ ē leuius ⁊ aliquod grauius. Sz ꝯtra. qꝛ isto dato: seqtur ꝙ aliqs aer ē aliq̄ aq̄ grauior. nā magna quātitas aeris ex plibus triāgulis pmis cōpōit quā pua aq̄. Nūc āt contrariū nobis appet ad sensuz. sp. n. maior aer uelocius fertur sursum. ⁊ vlr q̄libet ps aeris ex loco aq̄ mouet sursum ⁊ ecōtra q̄libet ps aque ex loco aeris mouetur deorsū. q̄re maīfestum est ꝙ grauius ⁊ leuius nō determinātur multitudine ⁊ paucitate triāgulorū. sic igr quidam determinauerunt de graui et leui.

His āt nō sufficiens uisū est sic distinguere, sed equidem existētes antiquiores ea que nūc etate magis nouiter intellexerunt de nunc dictis: Videntur enim quedam mole quidem miora corporum entia autem grauia: palam igitur ꝙ non sufficiens dicere ex equalibus compōi primis que eque grauia: equalia enim utiqꝫ essent mole. Prima autez ⁊ indiuisibilia superficies dicentibus ex quibus constant grauitatē hn̄tia corporū icōueniens dicere quibus autē solida magis cōtigit dicere maius esse grauius ipsorꝝ.

Hic Arꝫ. recitat opionē democriti et leucippi ⁊ diuiditur in tres: qꝛ prio cōparat eā ad opionez plōnis. secūdo ōn̄dit eā esse īsufficientē. tertio reprobat eā p rōnes. ibi secūda. Necesse āt appōer. ibi tertia Necessariū āt. Pria in duas. qꝛ prio facit qd dictū est. secūdo pōit opionem eoruz in assignādo cām leuitatis. ibi. Cōpositorū āt. De pria dicit ꝙ qbusdā alijs nō uidet sufficiēs sic determinatū eē de graui ⁊ leui. videlz democrito et leucippo q antiqores existentes eis q sūt i hac etate magis nouit. i. certius dixerunt de graui et leui ipsis platonicis. nam ipsi po

nentes prima principia corporum esse quedam corpora athomalia indiuisibilia solida huiusmodi solida uenientia in compositionem aliorum dixerũt esse causam grauitatis in eis sic ꝙ que plra ex huius modi corporibus athomalibus hñt ipsa cõponẽtia grauiora existũt.q̃ ãt pauciora sunt minꝰ grauiora. Et ꝙ isti certius dixerũt quã plãnici.ex hoc appet nã uidemꝰ quedã corpa minoris quantitatis exñtia grauiora eẽ quibusdã alijs exñtibus maioris quãtitatis: sic puuz plũbum grauius ẽ maiori ligno ꝛ pua terra grauior ẽ maiori aq.q̃re appet ꝙ nõ suffici enter dr̃ ꝙ illa sũt eque grauia que ex pmis ſ᷒z quãtitatẽ eq̃libus cõponũtur.qꝛ tũc oia eq̃lia scdm quãtitatẽ eẽnt eque grauia.qꝛ ex eq̃libus sufficiebus indiuisibilibus cõponerẽtur. Isti ãt qui ponũt causaz grauitatis eẽ corpa indiuisibilia solida grauitatem habentia melius pñt reddere cãm quare corpa minora aliq̃n sũt maioribus grauiora quã ponẽtes huiusmodi cãm eẽ supficies idiuisibiles nullã grauitatẽ hñtes ut in parte sequenti statim patebit.

Compositorum autem quoniaz non uidetur hũc unũquodqꝫ habere modum: sed multa grauiora uidemꝰ minora molẽtia: quemadmodum lanaes. Alteram causaz putant. ꝛ dicunt quidem uacuuz enim interceptuz alleuiare corpora aiunt ꝛ facere ẽ quãdo maiora leuiora plus eniz habere uacuum propter hoc enim ꝛ mole esse maiora composita multotiens ex equalibus solidis ꝛ minoribus: Totaliter autem et omnes causam esse leuioris plus inesse uacuum. Dicunt quidem igitur hoc modo.

Põit opionẽ predcãm in assignando cãm leuitatis dicẽs ꝙ in corpibus cõpositis nõ semp corpora maiora sunt grauiora.nec semp equalia ſm quantitatẽ sũt eque grauia: sed multotiens miora scd᷒z quãtitatẽ sũt grauiora: sicut puuz es grauius ẽ maiori lana.ꝛ puũ plũbũ ẽ grauius maiori ligno.iõ preter cãm predictã dixerũt eẽ aliã cãm leuitatis.s.vacuũ interceptũ int̃ ptes solidas. Cũ.n.põerent duo principia cõpositorum corporum .s.plenum et uacuum plenũ dixerũt eẽ cãm grauitatis.vacuũ ãt leuitatis quod ergo h᷒z plus de pleõ ẽ grauius.ꝛ econtra qõ habet plus de vacuo ẽ leuius..Iõ aliq̃n cõtingit: ꝙ maiora scdm quãtitatẽ sũt leuiora: qꝛ plus hẽnt de uacuo incepto.l᷒z de solido equalr̃ hẽant aut minus Isti ergo de graui ꝛ leui dicũt hoc modo.

Necesse autem apponere sic determinantibus non solum uacuum habere plus si sit leuius. sed ꝛ solidum minus. Si enim excedat tali analogia: non erit leuius propter hoc et ignem esse aiunt leuiorem quia plurimũ habet uacuum. Accidet igitur modico igne multuz aurum plus habens uacuum esse leuius si non ꝛ solidum habebit multo plus.quare hoc dicendum.

Nũc Ar.oñdit opionẽ democriti ꝛ leucippi eẽ insufficientez.ꝛ duo fac̃ pro hoc.secũdo incidẽt. lit narrat insufficientiã Anax.ꝛ Empedo.ibi. Quidã quidẽ igit. De pria dic ꝙ nõ sufficit dicere plꝰ uacuũ in corpibus eẽ cãm leuitatis maioris. Et plus solidũ eẽ cãm grauitatis maioris: sed necesse est apponere unum aliud: dicẽdo ꝙ hñe plus de uacuo.ꝛ minus de solido ẽ cã leuitatis. Et ecõtra habere plꝰ de solido ꝛ minus de uacuo ẽ cã grauitatis maiori vñ si unũ corpus excedat aliud tali analogia qõ nõ solũ hẽat eo plus de uacuo sed ẽt plus de solido nõ ppt̃ hoc erit leuius eo: q̃m multũ aur hẽt plus de uacuo puo igne.ꝛ tñ nõ est leuius eo quia plus proportionabiliter habet plus de solido.

Quidam quidem igitur non dicentium esse uacuum nihil determinauerunt de leui et graui: puta Anaxagoras et empedocles. Qui autem determinauerunt quidem nõ dicentes autem esse uacuum nihil dixerunt propter quid hec quidẽ simpliciter leuia hec autẽ grauia corporuz ꝛ feruntur hec quidẽ semper sursũ. hec ãt deorsum. Adhuc aũt de eo ꝙ quedaz maiora mole entia leuiora corporibus sint minoribus nihil recordati sunt. neqꝫ manifestũ qualiter ex dictis cõfessa appentibus accidet dicere ipos:

Oñdit isufficientiã Anax.ꝛ empe. dicẽs ꝙ q̃daz dñtes eẽ uacuuz: puta Anaxa.ꝛ Empedo.nihil det̃minauerũt de graui et leui.quidã ãt det̃minãtes de graui ꝛ leui: sed nõ ponentes uacuũ male dixerũt de graui et leui ut plõnici.qꝛ nõ dixerũt quare hec sunt simplr̃ leuia ꝛ semper nata moueri sursũ. hec vero sunt simplr̃ grauia ꝛ semp nata moueri deorsum.simılit̃ recordati sunt ꝙ quedã corpa q̃busdaz alijs maiora sunt eis leuiora. nec tñ manifestum est qualiter ex dictis eorum hec apparentia ad sensuz poterant saluari.

Necessarium autem: et de ignis leuitate causātibus multum uacuū habere fere i eisde retieri difficultatib⁹. Minus quidez enim habebit solidū alijs corporibus et uacuum plus. Sz tamen erit quedam ignis multitudo in quo solidum et plenum excedit cōtenta solida i quadam modica multitudine terrez

Hic reprobat opionem democriti et leucippi per rōes. Et diditur in tres ptes qz prio Ar. arguit cōtra hāc opionem si pōat solidū solū aut uacuuz solū eē cāz grauitatis et leuitatis. 2° arguit cōtra eā si pōat uacuū cū solido absolute eē cāz grauitatis et leuitatis. Tertio arguit ɔtra eū si pōat vacuū et solidū cuz qdā ꝓportiōe eē cām grauitatis et leuitatis. ibi secūda Si āt dicūt. ibi itia. Sed adhuc nec vacuū. De pma dic ꝙ dicētib⁹ cām leuitatis ignis eē multū uacuum interceptū fere accidūt eeō difficultates que accidunt plōni: qz si cā leuitatis ignis sit multū uacuū oportebit ipsū hr̄e minus de solido et pl⁹ de vacuo quā alia corpora. Cuz ergo cōtingat eē quādam magnitudinē ignis in q̄ solidū excedit solidō cōtentū in pua quātitate ire tūc seqtur ꝙ magn⁹ ignis erit grauior. et uelocius mouebitur deorsum quam parua terra: quod est manifeste falsum.

Si autem dicunt et uacuum quomodo determinabunt simpliciter graue Aut eni per plus soliduz habere: aut per minus uacuum. Siquidez igitur hoc dicunt: erit quedā multitudo terre sic pauca i qua soliduz erit minus q̄z in magna multitudine ignis. Silr autē et si uacuo determiauerunt: erit aliquid leuius simpliciter leui et lato semper sursum quod fertur semp deorsum: hoc autez impossibile. simpliciter enim leue semper leuius habentibus grauitatem et deorsum latis. Qz autem leuius non semper leue propter dici et in habentibus grauitatez alterū altero leuius puta terra aquā

Arguit contra eandem opinionem si ponat uacuum cū solido absolute eē cām grauitatis et leuitatis: qz tūc quereretur ab istis quomō determināt siue diffiniūt graue simplr et leue simplr. Aut. n. p pl⁹ solidū hr̄e: aut p hr̄e min⁹ uacuū: aut ecōuerso p minus solidū hr̄e: aut p hr̄e pl⁹ vacuū. Si leue determinetur p hr̄e min⁹ de solido: cuz pua ira habeat minus de solido quā magn⁹ ignis tūc sequitur ꝙ pua terra erit leuior magno igne q̄ tñ ē leuis simplr et sic aliqd semp fertur deorsū qō tū est leui⁹ eo qō sēp fert sursū: qō ē impossibile. silr si leue determietur p hr̄e plus de uacuo: cū magna ira hēat pl⁹ de uacuo puo igne sequit ꝙ magna terra erit leuior puo igne qō ē flm: qz ignis ē leuis simplr. et leue simplr sēp ē leui⁹ hn̄tibus grauitatē cuiusmōi est ira. Et subdit Ar. ꝙ nō semper leui⁹ altero est: qz in hn̄tib⁹ grauitatē alterz dī leui⁹ altero: ut aq̄ dr leuior terra. i. min⁹ grauis et tñ terra nō ē leuis. et silr mō pōt argui de graui qō n̄ determinat p hr̄e pl⁹ d solido: aut min⁹ de vacuo.

Sed adhuc neqz uacuum analoguz habere ad plenum sufficiens soluere dictaz nunc dubitationem. Accidet enim et hoc modo dicētibus similiter impossibile. In pluri enim igne et minori eandem habebit rationē solidū ad uacuum. Fertur autem uelocius maior sursuz iguis minore. et deorsū autem iterum similiter maius auruz et plumbum. Similiter autem et aliorum unumquodqz habētium grauitatem. Non oportebat autem hoc accidere: siquidē determinata sunt graue et leue.

Adducit tertiaz rōnē. et diuiditur in duas qz p⁹ facit hoc. scdo cōtra democritū et leucippū adducit incōuenientia ꝓpria in quib⁹ nō cōueniūt cū plōne sicut i pcedentib⁹. ibi scda. Incōueniens āt. Dicit de pria ꝙ dicere uacuū et plenū fm aliquā ꝓportionem eē cāz grauitatis et leuitatis: vt uerbi grā plus de solido et min⁹ de uacuo eē cām grauitatis. et ecōtra plus de uacuo et minus de solido eē cām leuitatis: nō sufficit ad remouendū predcās difficultates dubitatiōem inducentes: qm isto dato sequitur impossibile sicut dri⁹. nā in magno igne et in puo plenū et uacuū hn̄t adinuicē eādez ꝓportionē. et p ɔn̄s erūt equalir leues et eque uelocit sursū mouebunt. coñs āt est flm: qz maior ignis ueloci⁹ mouetur sursū quā minor. et silr in corpibus hn̄tibus grauitatē que sūt eiusdem speciei consimilis est ꝓportio vacui et pleni et tamen corpus maius uelocius descendit corpore minori: vt maius aurū et plumbuz velocius mouet deorsum auro aut plumbo miori qō nō esset si graue et leue determinarentur per solidum et uacuum adinuicem proportionata.

Inconueniens autem. et si propter uacuum quidem sursum ferun

tur: Quod autem uacuum ipsum non: Sed et si uacuum quidē sursū natū ē ferri deorsū autē plenū. et propter hoc aliis cā latōis utriusq3 nihil de cōpositis oportebat itēdē ꝓpter quid hec quidē leuia. hec aūt grauia corpoꝝ. Sȝ de his ipsis dicere ꝓpter q̄d hoc quiō leue. h⁹ āt hȝ grauitatē.

Adduc̄ icōueniētia ꝓpria Democ̄ ito ꝛ leucippo cōtigentia q̄ st̄ q̄nq3. Primū est q̄ si corpa mo en tur sursū pp vacuū ꝛ deorsū pp plenū: tūc vacuū mouebit̄ sursū ꝛ plenū deorsū: q2 pp q̄ō vnūq̄dq3 tale et illō magis: et tunc n̄ oportebit q̄rere de corpib⁹ cōpositis: q̄re hoc ē graue ꝛ istō ē leue: q2 hoc erit māifestū. sed magis erit q̄rēō de uacuo: quare est leue et de solido: quare est graue quod ipsi non fecerunt.

Adhuc āt que cā nō distare plenum ē uacuum.

Scōm icōueniēt̄ ē q2 ipsi n̄ poterāt assignare cām q̄re vacuū ꝛ solidū q̄ st̄ in corpe cōposito n̄ separant̄ ab inuicē ex quo sūt cōtraria actu exn̄tia in cōposito n̄ detenta p aliquā supadditā formā. iō cū habeāt icliatiōez ad loca cōtraria vt vacuū ad locū sursuȝ. et solidū ad locū deorsū vident̄ ōbere ab inuicē separi cū āt hoc n̄ fiat hui⁹ oȝ aliq̄ cā assignari: q̄ō ƀm istā opionē fieri n̄ pōt: q̄re ē isufficiēs. Intelligenduȝ q̄ siste argumētū n̄ ꝓcedit de elt̄is cōtrariis mixti cōpositionē igredientib⁹ ꝛ hn̄tib⁹ icliatiōem ad loca ꝯtraria. si argueret̄ q̄ debent ab iuiceȝ separi ꝛ tendere ad ꝓpa loca. R̄nderet̄. n. q̄ n̄ pp duas cās quarum vna ē q̄ elēmta n̄ st̄ i actu imixto sed solū i potentia alia est q2 detinent̄ vnita a forā subāli mixti ꝓhibēte ea ab iuicem dissolui. ꝛ nulla haꝝ cāꝝ pōt p Democritū ꝛ leucippū assignari ad ꝓpositūȝ suū: q̄m ponebāt i grauib⁹ ꝛ leuibus vacuum ꝛ solidum in actu. ꝛ per nihil vnita detineri.

Irrōnabile āt ꝛ regionē uacuo facer̄ tanq̄ nō ipsū regio quedā exīstēs.

Tertiū icōueniens ē. q2 tūc vacuū eēt i loco sic corp⁹ ꝯpositū i q̄ ē. ꝛ cuȝ vacuū sit loc⁹ tunc loci erit loc⁹ quod etiaȝ est falsum intelligendo per se.

Necessariū āt siquidē mouetur uacuum esse ipsi⁹ quendam locum ex quo transmutatur ꝛ in quem.

Quartū icōueniens: q̄ si vacuū moueat̄ ƀm locū vt illi dixerāt oportebit esse aliquē locū ex q̄ trāsmutat̄: ꝛ aliquē i queȝ trāsmutat̄: quod est impossibile cuȝ vacuū ƀm eos sit infinitū ꝛ totum occupet.

Adhuc āt que motus causa. Nō enim utiq3 uacuum: Non enim ipsum mouetur solum. sed et solidum.

Quītū icōueniēs ē q̄ tūc n̄ erit aliq̄ cā vna ꝛ simplex cōis oib⁹ motib⁹. ꝛ q̄ h⁹ seq̄t̄ pȝ: q2 tal̄ cā n̄ ē vacuū neq3 ēt solidū ex q̄ vtrūq3 ponit̄ cā mot⁹. ꝛc.

Similiter āt accidit et utiq3 si aliquis ali⁹ determiat magnitudie ꝛ paruitate faciens grauiora et leuiora altera alteris. ꝛ alio quocūq3 mō assignās: Solā aūt eādē materiaȝ oib⁹ reddēs aut plures quideȝ cōtrarias aut solū

Silr̄ āt. hic Arꝫ. reprobat opioneȝ q̄ꝝdā alioꝝ q̄ dixerāt cāȝ grauis ꝛ leuis eē magnitudinem et puitatem materiā unā siue p̄les cōtrarias. Et diuidit̄ in duas: q2 prio pōit opioneȝ. 2° reprobat. ibi. Una q̄deȝ enim exn̄te. De pma dic̄ q̄ eoō mō accidūt difficultates si q̄s determinat grauiora ꝛ leuiora altera alteris magnitudie et puitate vl̄ alio q̄cūq3 pn̄°: puta raritate ꝛ densitate. dūm tn̄ vnaȝ materiā aut p̄les cōtrarias cām dicat esse oium grauiū et leuiū. Una q̄dem sic dicūt poūtes aereȝ aut aquā: aut aliq̄ō itermediū esse oium materiā. P̄les āt sic dicūt ponētes q̄tuor elemēta aut raꝝ et dēsū eē hmōi materiā.

Una quideȝ. n. existente nō erit simpliciter graue et leue. queadmodū ex trigonis cōstituētibus. Contrarias autem quemadmodum qui uacuum ꝛ plenum non erūt intermedia simpliciter grauium et leuium propter quā causam grauiora et leuiora inuicem et eorum que simpliciter sunt.

Reprobat p̄dcām opioneȝ. Et duo fac̄: q2 pmo adduc̄ icōuenientia q̄ accidūt ponētib⁹ cāȝ grauis et leuis esse materiā vnā vl̄ p̄les contrarias. Scōo adduc̄ icōuenientia q̄ accidūt ponētib⁹ hmōi cām eē magnitudineȝ et puitateȝ. ibi. cōa. Magnitudie āt et puitate. De pria dic̄ q̄ si pncipiū maīale vnuȝ exn̄s fuerit cā grauis et leuis: puta aer vl̄ aq̄. ꝛc. tūc n̄ erit graue simplr̄ ꝛ leue simplr̄: sic̄ ēt accidit plōni assignāti hmōi cāȝ ex trigōis. si. n. vna mā ē: et ipa sit grauis tolletur leue simplr̄. et si fuerit leuis tollet̄ graue simplr̄: q2 vnū n̄ est p° cā nisi vni⁹. Si āt fuerint p̄la pncipia maīalia ꝯtraria. s. vacuū ꝛ plenū vl̄ raꝝ et densū q̄ st̄ cā grauis et leuis. tūc nō poterūt assignar̄ cām pp quā corpoꝝ imedioꝝ int̄ simplr̄ grauia et simplr̄ leuia q̄daȝ st̄ grauiora ꝛ q̄dā leuiora. nec poterūt assignar̄ cāȝ simplr̄ grauis ꝛ simplr̄ leuis: q2 n̄ dabūt cām pp quā vacuū aut raꝝ ē leue simplr̄: ꝛ solidū ꝛ densū est graue simplr̄. nec etiā poterit assignare causā pp quā coꝝ q̄ sūt grauia simplr̄ vnuȝ est graui⁹ alio vt maior t̄ra est grauior t̄ra minori: q̄m min⁹ graue oȝ h̄re aliq̄d ō cā leuitatis: q̄ō nō cōtingit de terra minori. ꝛ similiter erit de leui simpliciter: quia maior ignis ē leuior minori. ꝛ mior ignis

nihil habet de eā grauitatis.

Magnitudine aūt ꝛ paruitate deter minare ficto assimulatur maxie eoꝝ: que priꝰ. Quod aūt conuenit secundum unūquodqꝫ facere differentias quattuor elementoꝛū: certius habet ad eas que ante dubitationes.

Adducit icōuenientia que accidūt ponentibus magnitudinē ꝛ paruitatem eē causas grauis ꝛ leuis. Et duo facit: qꝛ primo narrat hanc opionem esse fictam sicut p̄cedētes. imo et magis. Secundo adducit icōuenietia que ad eā sequunt. ibi scōa. vnā autē facere materiā. De prima vult dicere ꝙ graue ꝛ leue determinari in magnitudīe ꝛ puitate supponēdo materiaꝫ esse unam: magis fictū uidetur ꝙ aliquod p̄dictorum. Qꝛ enim ꝑm vnāquanqꝫ p̄dictarū opinionū cōtingit facere drn̄tias quattuor elementoꝛum. scilicet leue simpliciter: graue simpliciter. leue in respectu. graue in respectu certius habet ad eas. i. est in eis que sunt ante dubitationes: ꝙ ꝑm hanc opinionē ad quāꝫ inconueniētia manifestius sequuntur q̄ꝫ ad p̄cedentes opiones.

Unaꝫ autē facere naturam magnitudine drn̄tium necessarium hoc ipsuꝫ accidere unā facientibus materiā. Et neqꝫ simpliciter eē nihil leue: neqꝫ latū sursuꝫ: ſꝫ aut deficiēs aut extrusū.

Adducit primuꝫ inconueniens dicens ꝙ dicentibus vnā naturam esse causam grauis ꝛ leuis adinuicem differentiū magnitudine ꝛ paruitate necesse est accidere eadē icōuenientia que accidūt facientibus materiā vnam: que incouuenientia tacta sūt prius. s. nihil esse leue simpliciter. ꝛ nihil eē motum sursū: aut nihil eē graue simplicit̄. et nihil eē motuꝫ deoꝛsū. quoniā si oīa habent unū principiū: oīa habebunt inclinationē ad vnum motum. quare si oīa habent inclinationē ad motuꝫ sursum nihil feretur sursū naturaliter sed solū violenter. sicut proiecta: que deficiēdo aut extrusa mouent̄. ꝛ similiter si oīa habent inclinationē ad motū sursuꝫ nihil feretur deoꝛsū nisi per violentiā: ut supꝛa. hoc autem ē icōueniens. Intelligendū est ꝙ proiecta mouent̄ extrusa siue expulsa a motoꝛe extrinseco. ꝛ deficiendo. i. tardando motū suū: quia eoꝛū motus ē uiolentus q̄ ē tardioꝛ in fine quā in principio ad differentiam motus naturalis qui econuerso in fine est velocior ꝛ in principio tardioꝛ.

Et multa parua paucis magis grauiora esse. Si auteꝫ hoc erit. accidet mltum aerem et multum igneꝫ aqua eē grauioꝛem: ꝛ terra pauca. hoc ēt ē impossibile. Que quideꝫ igitur ab alijs dicta. hec et hoc dicunt modo.

Adducit secūdū inconueniens quod est ꝙ si graue ꝛ leue determinent magnitudine ꝛ puitate: sic ꝙ magnū sit graue et paruuꝫ leue cū multa parua sint constituentia maioꝛē magnitudinē paucis magnis: tūc multa pua erunt grauioꝛa paucis magnis. quo dato ulterius seq̄tur ꝙ multus aer ꝛ multus ignis in q̄bus sūt multa pua sūt grauioꝛes pauca aqua. ꝛ pauca terra in q̄bus sūt pauca magna. hoc āt est īpossibile. igr̄. Et tūc epilogat. ꝛ patet. Intelligendū ꝙ cōmentatoꝛ cōmēto. xx°. p magnitudineꝫ ꝛ puitatē intelligit subtilitatē ꝛ spissitudinē quas q̄dā dixerūt esse cās grauitatis ꝛ leuitatis. ꝓpterea qꝛ coꝛpus graue uidetur grossū spissū ꝛ densū. Leue āt uidetur tenue rarū ꝛ subtile. Et cōtra istos arguit ꝙ tūc nihil erit leue aut graue simpl'r. Un̄ dicit ī fine cōmti h° quid contingit eis quia ponunt densū ꝛ rarū eiusd̄ nature eē. q̄pp graue ꝛ leue er̄t apd̄ eos relatiua. ꝛ nihil erit graue simpl'r ꝛ leue simpliciter nisi ponerent dēsitētē ꝛ subtilitatem esse subās aut pōerent grauitatē ꝛ leuitatē esse accidentia. sed pōere dēsitatē ꝛ subtilitatē subās īpossibile est. sicut est īpossibile grauitateꝫ ꝛ leuitatē esse accn̄tia. Ecce quā expresse hic pōit cōmentatoꝛ ꝙ grauitas ꝛ leuitas sūt subē. ꝛ ex p̄nti sūt foꝛme subāles elemētoꝛum Ex q° seq̄t̄ ꝙ cōmētatoꝛ putauit ꝙ in elemētis n̄ sūt alie uirtutes mouētes ea natural'r quā eoꝝ foꝛe sbāles. vel ꝙ illas appellauit grauitatē ꝛ leuitateꝫ ꝓpterea qꝛ ad illos natural'r cōseq̄t̄ grauitas ꝛ leuitas.

Capl'm tertiū tractatus p̄mi libꝛi q̄rti de celo et mūdo in quo ōndit̄ ꝓpter quid grauia et leuia mouentur ad sua loca naturalia.

Nos āt dicīꝰ primuꝫ d̄terminātes d̄ qꝰ maxie dubitāt quidā pp q̄d hec quidē sursū ferūtur: hec āt deorsū corpoꝝ sēp secūdū naturā hec āt ꝛ surum ꝛ deorsum. Post hec autem de graui ꝛ leui ꝛ accidētibus circa hec passiōibus pp quā cām unūq̄dqꝫ fit.

Istud est tertium capitulum huius tractatus in quo postquam Aristote. in precedenti capl'o recitauit opiniones antiquorum de graui ꝛ leui. Nunc ostendit propter quid grauia ꝛ leuia mouentur ad sua loca naturalia. Et diuidit in duas ptes. in p̄ia p̄mittit intentuꝫ. In secunda p̄sequtur. ibi. Deferri quideꝫ igitur. De p̄ia dicit. Nos autē dicimus secundū opinionē nostrā p̄io determiatis vnū d̄ quo quidē maxie dubitāt. videlꝫ ꝓpter quaꝫ causaꝫ hoꝛ:

de nũero corpꝛũ semper mouetur sursum. hoc aũt semper mouetur deoꝛsum secundũ naturaꝫ. hoc ãt aliquando sursum ⁊ aliquãdo deoꝛsũ. post hoc au tem aliquando determinabimus de graui ⁊ leui. ⁊ de passionibus accidentibus circa hec demõstran do propter quã causã fit unũquodqꝫ hoꝛum.

Deferri quideꝫ igitur in eũ qui ipsius locum unũquodqꝫ similiter existimã dũ quemadmodũ ⁊ circa alias gene rationes ⁊ trãsmutationes: Quoniã enim sunt tres motus hic quidem se cũdum magnitudinem: hic autem se cundum speciem. hic autem secũduꝫ locum in unoquoqꝫ horum trãsmu tationem uidemus factam ex contra rijs ad contraria ⁊ intermedia. ⁊ nõ incontingens a contingente. sed ut al terabile et augmentabile alterum. sic et augmentatiuum et alteratiuuꝫ eo dem autem modo existimandum. et quod ẜm locũ mobile ⁊ motiuũ non contingens esse contingentis.

Pꝛosequitur. ⁊ diuiditur in duas partes. in qua rum pꝛima Aristo. ostendit causam finalẽ ꝓpᷓ quã leuia mouentur sursũ ⁊ grauia deorsũ. In secunda declarat causam effectiuam. ibi. Cũ quidem igitur Adhuc pꝛima in duas: quia primo pꝛemittit unũ ꝫ suppositũ. scðo ponit ⁊ pꝛobat intentũ. ibi. Si igiẽ ad sursũ. De pꝛima dicit premittẽdo ꝙ similiter ẽ existimandum unũquodqꝫ graue aut leue naturalr̃ ferri in eũ ꝗ ipius locũ quemadmodum cõtingit cir ca alias gñationes ⁊ transmutationes. Nam cum sint tres motus ẜm genus. hic quidem ẜm magni tudinẽ. hic scðm qualitatem. hic autẽ scðm locum. in vnoquoqꝫ hoꝛũ motuum uidemus factã eẽ trãs mutationẽ ex contrarijs ad contraria aut media ⁊ nõ contingẽs a cõtingentẽ. i. ⁊ non indrñter quodli bet est natũ moueri a quocũqꝫ: sed determinatum a determinato. Uñ sicut alterabile ⁊ augmentabile ꝗ sunt mobilia ẽ alterũ. sic alteratiuum ⁊ augmentati uum que sunt mouentia est alteruꝫ. ⁊ eodem modo est existimandũ de eo quod est mobile secunduꝫ lo cum: ⁊ de eo qð ẽ motiuum non esse contingẽs cõ tingenter sed determinatũ mobile scðm locum esse natuꝫ moueri a determinato motiuo. Intelligẽ dum ꝙ non oẽ mobile est natũ moueri naturaliter quocunqꝫ motu. nec a quocũqꝫ motore. nec ex quo cunqꝫ termino a quo in quẽcunqꝫ terminũ ad queꝫ Sed determinatũ mobile est natũ moueri naturali ter determinato motu a determinato mouẽte. ⁊ ex determinato termino a quo in determinatũ termi num ad quẽ ut in ꝓposito corpus leue ut leue est so lu natũ moueri naturaliter motu locali recto a sua foꝛma substãtiali. ⁊ leuitate de loco deoꝛsum ad lo cũ sursũ uel in locũ medium. ⁊ similiter ẽ de graui et alijs mobilibus. ⁊ similis sententia habetur in pꝛio phisicoꝛum.

Si igitur ad sursum ⁊ deoꝛsum moti uum quideꝫ quod grauis factiuum. ⁊ quod leuis factiuũ. Mobile autem quod potentia graue et leue. In euꝫ autem qui suiipsius locum ferri unũ quodqꝫ ad suiipsius speciem ẽ ferri.

Hic Arꝫ. ponit et pꝛobat intentum. ⁊ diuiditur i duas ptes: quia primo ponit. secũdo pꝛobat. ibi. Et sic magis. Dicit de pꝛia ꝙ si ꝓ quia factũ grauis ẽ motiuũ ipsius ad deoꝛsũ. ⁊ factũ leuis ẽ motiuum ipsius ad sursum. mobile autẽ est illud quod ẽ in po tentia graue ⁊ quod est in potentia leue. ideo unum quodqꝫ graue aut leue ferri in eũ locũ qui est suiipsi us naturalis ẽ ipsum ferri ad suiipsius spẽm. i. for mam seu᷑ perfectionẽ tãquã ad finẽ. ⁊ hoc est quod Aristo. hic intendit declarare. s. ꝙ locus naturalis grauiũ et leuiũ est finis suoꝛũ motuũ naturalium.

Intelligendũ scðm cõmentatoꝛẽ cõmento. xxij°. ꝙ graue et leue in potẽtia mouentur ad loca sua na turalia de potẽtia essentiali a generãte ea. Et ista po tentia essentialis ẽ in materia alteratiõis ex qua gra ue aut leue gñatur. sed graue et leue in actu mouen tur ad sua loca naturalia de potentia accidentali a remouente pꝛohibens: aut a seipsis inquantuꝫ mo uent ea a quibus mouetur. Uult ergo cõmentator ꝙ generãs elementum graue aut leue: vt puta igneꝫ ex terra que dicitur ignis in potẽtia mouet ipꝫ ignẽ sursũ naturaliter de potentia essentiali que prefuit i terra: quia illi potentie tribuit foꝛmã que est pꝛinci pium illius motus: videlicet leuitatẽ. Unde gñans quantũ dat de foꝛma: tantũ dat de accidentibus ꝑ se consequẽtibus foꝛmã quoꝛũ unus ẽ motus in lo co. sed elementum graue aut leue in actu ut ignis in actu dũ mouetur sursũ post quietẽ eius deorsũ mo uetur a remouẽte impedimentũ quod impediebat ipsũ a motu sursum. ⁊ hoc quantũ ad motus inco hationem: aut a seipso quantũ ad eius continuatio nem de potentia accidentali: que potentia dicitur accidentalis: quia non est ad foꝛmam ignis: sed ad motum qui est accidens consequens illam foꝛmaꝫ Qualiter autem scðm cõmentatoꝛem grauia et le uia moueant se accidentaliter ad sua loca naturalia quia mouent per se media a quibus mouentur de claratum fuit supra tertio huius comẽ. xxviij°.

Intelligendum secundo scðm cõmentatoꝛem ꝙ lo cus est finis motus ꝓprij grauis et leuis inquãtũ est perfectio moti. ⁊ nõ inquãtũ ẽ actio cõplementi quod ẽ foꝛma. Unde finis dicitur duobus modis. scilicet de foꝛma ⁊ d actiõe foꝛme. sed actio ẽ finis

forme: ⁊ forma est finis generatiõis. vult ergo Ar. ꝙ prima seu principalis causa motuū elementoꝝ ad supius ⁊ ad inferius est qa qō ibet eoꝝ querit suam pfectionē vltimā ppriam que est locus. s. superfic ē corporis continentis.

Et sic magis utiqꝫ quis existimabit: qō dicebāt antiqui: ꝙ simile ferē ad simile. Hoc eni nō accidit semp. Non eni si quis trāsponat terrā: ubi nūc luna ferer partiū unaqueqꝫ ad ipaꝫ sed ubi quidē ⁊ nūc. Totaliter quidē igitur sīlib⁹ ⁊ differētibus ab eodē motu necesse hoc accidere: Itaqꝫ ubi nata ē una aliqua pticula ferri ⁊ totū.

Nunc probat intentum. ⁊ diuiditur in duas. sicut duas facit rationes. ibi secunda. querere autem. Ad huc prima in duas q2 primo reprobat vnum dictum antiquorum. 2° ponit primam rationem ibi. quoniā autem locus. Dicit de prima ꝙ graue ⁊ leue moueri sursum vel deorsum ad suum locum naturalem tanꝙ ad perfectionem sibi similem ⁊ ipsius conseruatiuam melius est ꝙ opinari vt dicebant antiqui ꝙ simile mouetur ad sibi simile. ⁊ ꝙ gleba terre mouet deorsū vt sit cū alia terra sibi simili. ⁊ pugillus ignis mouetur sursum. vt sit cum reliquo igne sibi simili. ⁊ ꝙ hec non sit causa illius patet. quia hoc nō accidit semper. si enim elementum terre transponeretur a loco in quo nūc est ad cōcauum orbis lune. portio t̄re aere existens nō moueretur ad cōcauum orbis lune vbi esset elementum terre: sed ad medium mundi ad quod nunc mouetur: qō est quia vniuersaliter oib⁹ similibus ꝭm speciem ⁊ differentibus ꝭm numerum motis ab eodem motore siue consimili. ⁊ eodē siue consimili motu. necesse est hoc accidere ꝙ ad eūdeꝫ locum ad quem vna particula nata est moueri nālr ⁊ totū est natum moueri.

Qm̄ aūt locus ē cōtinētis termin⁹. cōtinet aūt oia que mouēē sursū et deorsū extremūqꝫ et mediū. Hoc aūt mō quodā fit species cōtenti i eū qui ipsi⁹ locū ferri ad simile ē ferri. Que: n. deinceps sīlia sūt iuiceꝫ. puta aqua aeri et aer igni. econtrario aūt dicere mediis extremis āt nō puta aerē quidē aque aquā autē terre. Semper eni qō superi⁹ ad id qō sub ipo ut species ad materiā sic se habent ad inuicem.

Adducit primam rationem ad probandū ꝙ grauia ⁊ leuia mouentur ad sua loca naturalia tanꝙ ad finem. ⁊ arguit sic loca naturalia grauium ⁊ leuium que sunt extremū ⁊ mediū mūdi habēt similitudinē ⁊ conuenientiam cum eis ratione cuius ipsorum sūt co seruatiua. ergo se uitur ꝙ graue ⁊ leue mouent ad ea tanꝙ ad finem: vt scilicet in ipsis diutius cōseruentur ꝙ conseruarentur in alijs locis. patet consequentia quia omne ens naturaliter semper manere ⁊ aūcedēs pbat q2 loca nālia sūt vltia corpoꝝ ptinētiū ⁊ vltia corpoꝝ ptinētiū quia sunt sicut forme ⁊ pfectiones corporum in eis naturaliter locatorū cuꝫ ipsis conuenientiam ac simi'itudinem habent. Un̄ vlt' mū aque habet similitudinē cum terra. ⁊ vltimū aeris cum aqua: ⁊ vltimū ignis cum aere. sꝫ vltimū ignis non habet similitudinem cuꝫ terra. igitur non ē eius locus naturalis respectu sui locati se habꝫ sicut species ⁊ forma. ⁊ locatum sicut materia. sicut enim forma continet terminat ⁊ perficit materiam. sic loc⁹ naturalis continet terminat ⁊ perficit ipsum locatū. ⁊ ex hoc dicitur cum eo cōuenientiaꝫ ac similitudinē habere. quare sicut materia habet inclina ioneꝫ ad formam sicut ad suam perfectionem ⁊ sicut ad suuꝫ finem: sic grauia ⁊ leuia mouentur ad sua loca naturalia sicut ad suas perfectiones: ⁊ sicut ad suos fines. Unde dicit quoniā autem locus est terminus corporis continentis extremū autem idest cōcauum celi. ⁊ medium id est locus qui est in medio mūdi cōtin et omnia que mouentur sursum ⁊ deorsuꝫ. scilicꝫ simpliciter scilicet extremū ⁊ mediū quodāmodo fit species contenti idest quodāmodo se habet sicut species ⁊ forma respectu locati in eo naturaliter. ideo graue aut leue ferri in eum locum qui est ipsius: ē ipꝫ ferri in suā speciem seu perfectionem: ⁊ ex consequēti in id quod est simile sibi. Corpora enim que sūt deinceps. i. que sunt naturaliter ordinata ⁊ inuiceꝫ iuxta posita: sūt inuicē similia ꝭm vltima ꝭm que se tangūt puta aqua aeri: ⁊ aer igni: ⁊ econuerso cōuenit dicere in elementis mediis inuicem proximis. non aūt in extremis: puta aerē quidē esse similē aque ⁊ aquā terre. Sed non cōuenit dicere ignem esse simileꝫ terre. semper enim corpus qō est superius ⁊ id quod est sub ipso sic se habent adinuicē vt species ⁊ forma se habet ad materiā. Intelligēdū ꝭm cōmētatorē cōmento. xxiij. ꝙ Ar. per extremū intelligit cōcauū celi quod est locus naturalis igni. ⁊ per mediū itelligit cōcauū aque quod est locus naturalis terre. Per ea aūt que mouentur ad supius intelligit leue simpliciter. ⁊ per ea que mouent ad inferius intelligit graue simpliciter preseruando se a locis inter medijs ⁊ ab elementis intermedijs inter ignem ⁊ terram. de quibus id qō dicit non est ita manifestum. Idē tamē dicendum est in istis ⁊ in illis vt postea declarat: scilicet ꝙ tam elementa extrema quam media mouētur ad sua loca naturalia tanquam ad suam speciem ⁊ pfectionem ⁊ sicut ad suum finem: cum quo habēt cōuenientiam ⁊ similitudinem. Intelligendum secūdo ꝙ no tantum dicit Ar. ꝙ locus quodāmodo est forma ⁊ perfectio locati. ⁊ non dicit ꝙ sit forma ⁊ p

fectio locati quia forma locati est perfectio intrinseca locati. locus autem est perfectio extrinseca a locato. Dicitur tamen se habere ad locatum sicut forma propter id quod dictum est. scilicet quia sicut forma cōtinet terminat ꝛ perficit materiā sic locus locatuȝ. Et cum vlterius dicitur ꝙ quia locus naturalis est perfectio locati: ideo cum eo similitudinem ꝛ conuenientiaȝ habet propter quam habet ipsū cōseruare vult cōmentator istam similitudinem loci naturalis ad suum locatū esse ex parte qualitatis simbole in qua conueniunt. Unde ignis habet similitudinem cum aere ratione caliditatis in ambobus reperte. ꝛ aer cum aqua ratione humiditatis. ꝛ ita de alijs. Ego tamen credo istam similitudineȝ esse magis ex parte virtutis conseruatiue a celo influxe. Unde in concauo celi est virtus generatiua ꝛ cōseruatiua ignis magis ꝙ alibi. ꝛ in concauo ignis est virtus generatiua ꝛ conseruatiua aeris magis ꝙ alibi. ꝛ ita de alijs. ꝛ ratione istius virtutis conseruatiue locus naturalis est perfectio sui locati ꝛ habet similitudinem cū eo p quā ēt hȝ ipsū ꝯseruare vt supiꝰ dictum fuit.

Querere aūt ꝓpter quid fertur ignis sursum ꝛ terra deorsū idem est et propter quid sanabile si moueatᷣ et transmutetᷣ secūdum quod sanabile ī sanitatem uenit sed non ī albedinē. Similiter autem ꝛ alia omnia alterabilia. Sed adhuc ꝛ augmentabile cum mutetur secundum ꝙ augmentabile nō in sanitatem uenit: sed in magnitudinis excessum. Similiter autem ꝛ hoꝝ unūquodqȝ hoc quideȝ in quali: hoc autem in quanto transmutatur: ꝛ in loco: que quidē leuia sursum: que aūt grauia deorsum.

Adducit secundam rationem ꝛ diuiditur ī duas quia primo ponit rationē. secundo remouet dubiū ibi nisi quia. De prima dicit Arꝭ. ꝙ querere propter quid ignis fertur sursum ꝛ terrā deorsum idē est querere sicut siquis quereret ꝓpter quid sanabile si moueatur ꝛ transmutetur ꝭȝ ꝙ sanabile venit in sanitatē ꝛ non in albedinem. similiter autem ꝛ se habēt oīa alia alterabilia. Et adhuc augmentabile cum muteᷣ ꝭm ꝙ augmentabile non deueniet in sanitatem sed ī excessum magnitudinis: idest in magnitudinem maiorem. similiter autem ꝛ vnūquodqȝ horum trāsmutabilium transmutat se: hoc quidem in quali per motum alterationis: hoc autem in quanto per motum augmenti. hoc autem in loco per motum augmēti hoc autem in loco per motum localem. vt grauia ꝛ leuia que quidem leuia sursum: que autem grauia deorsum. Intelligendum ꝙ virtus istius ratiōis stat in isto ꝙ sicut sanabile per se ꝛ ꝭm ꝙ sanabile mouetur in sanitateȝ tanꝙ in suam perfectionem ꝛ sicut in suum finem ꝛ non in albedinem vel aliā qualitatē ꝛ augmentabile in quantitatē perfectā. ꝛ ita de alijs sic graue per se ꝛ ꝭm ꝙ graue mouetur in locuȝ deorsum tanꝙ in perfectionem suam. ꝛ sicut in suum finē ꝛ leue sursum.

Nisi quia hec quidem in seipsis uidetur habere principium transmutationis: dico autem graue ꝛ leue. hec āt nō: sȝ ab extra: puta sanabile ꝛ augmētabile. quāuis quandoqȝ ꝛ hoc ex ipsis transmutare ꝛ paruo factoī his que extra motum. hoc quidem in sanitatem uenit. hoc autem in augmentuȝ ꝛ quoniam idem quod sanabile ꝛ qō lāgoris susceptiuum siquidem moueatur secunduȝ ꝙ sanabile in sanitatē fertur. Si autem secunduȝ ꝙ infirmitatis susceptiuum ad infirmitatem. Magis autem graue ꝛ leue horum in seipsis uidentur habere principium propter propinquissimam substantie horuȝ esse materiam. Signum autem quia latio absolutorum est. ꝛ generatio ultimus motuuȝ. Quare primus utiqȝ erit ꝛ ꝭm substātiaȝ hic motus:

Remouet dubiuȝ quia posset aliquis credere ꝙ sit omnino simile de motu sanabilis in sanitatem: ꝛ augmentabilis in quantitateȝ maiorem. ꝛ de motu leuis sursum ꝛ grauis deorsum. ꝛ dicit Arꝭ. ꝙ nō est omnino simile: quia graue ꝛ leue in actu mouentur per se ad loca sua naturalia a principio intrinseco. s. ab eorum forma: sed sanabile ꝛ augmentabile mouētur a principio extrinseco videlicet ab alterantibus ꝛ augmentantibus. Ideo dicit. Bene dictuȝ est ꝙ sicut sanabile mouetur in sanitatē ꝛ augmentabile ī quantitatem maiorem. sic leue mouetur sursum ꝛ graue deorsum: nisi ꝙ in hoc est differentia: quia hec qdem scilicet graue ꝛ leue videntur habere principiū transmutatiōis in seipsis. hec aūt scilicet sanabile ꝛ augmētabile non habent in se principium sue transmutationis: sed ab extra transmutantur. quāuis quandoqȝ contingat ꝛ hec transmutari ex seipsis: idest ab intrinseco paruo facto. idest in parua transmutatione. vnde leuis egritudo ab intrinseco pōt remoueri. sed fortis non remouetur nisi concurrente causa extrinseca vt medico vel medicina: quare subdit ꝙ in hijs que ꝭa

bent motum ab extra hoc quidem venit in sanitatē vt sanabile· hoc autem in augmentum vt augmentabile. ⁊ quoniam idem est quod est sanabile ⁊ quod est susceptiuum langoris siquidem moueatur ſm ꝙ sanabile est fertur in sanitatez si autem moueatur ſm ꝙ est susceptiuum infirmitatis: fertur ad infirmitatez graue autem ⁊ leue magis ex eipsis videntur habere principium horum. idest suorū motuum localiū propter materiam eorum receptam esse propinquissimā eorum subest: idest forme substautiali a qua effectiue proueniunt illi motus. ⁊ quia solus motus localis fit a principio intrinseco: sequitur ꝙ motus localis est alijs perfectior: cuius signuz est quia latio est absolutorum idest perfectorū. ⁊ est vltimus motuum ſm generationem: quare hic motus scilicet localis vtiqꝫ erit primus secundum substantiam: idest perfectionem licet secundum generationē sit vltimus

Intelligendum primo ꝙ aliqui volunt ꝙ in omni alteratione ⁊ augmentatione siue sint parue siue fortes. proximum mouens est extrinsecuz a primo motu. Unde in leui egritudine que curatur absqꝫ cōcursu medici vel medicine: membrū sanans vtputa cor est extrinsecū membro sanato videlicet stomaco aut alio tali. ⁊ similiter dicunt ꝙ in augmentatione ꝯcurrit aliquid augmentans quod est extrinsecum a mēbro augmentato. Intelligendum secundo ꝙ cum idem subiectum sit in potentia ad qualitates contrarias vt sanitatem egritudinem ⁊c. Ideo oportet ī motu alterationis concurrere agens extrinsecum: nec possunt tales alterationes contrarie fieri ꝑ a forma substantiali alterabilis: quia ab vna forma non potest prouenire per se nisi vnum contrariorum. Et silr dicendum est de motu augmentationis ⁊ diminutionis. de motu autem locali grauis aut leuis secus est quia enim graue est natum solum moueri deorsū naturaliter: ⁊ leue sursum. Ideo motus deorsum grauis a forma sibi intrinseca effectiue potuit prouenire ⁊ similiter motus sursum ipsius leuis. Intelligendum tertio ꝙ motus localis est posterior generatione alijs motibus: quod patet in animalibus: puer. n. antequā moueatur motu progressiuo augmentatur vt acquirat debitam quantitatem ad motum ꝓgressiuum requisitam. ⁊ anteꝙ̄ augmentetur. alteratur cum augmentatio non possit fieri sine generatione. ⁊ generatio non possit fieri sine alteratione. quare sequitur ꝙ inter tres veros motus in eodem mobili ſcd̄s alteratio nō prior via generationis: ⁊ motus localis posterior: propterea dixit Ar. ipsum esse motum ꝑfectoruz. est tamen ceteris motibus prior nobilitate et perfectione cum sit finis eorum nec insit alicui per se nisi fuerit in quantitate aliqualiter perfecta.

Cum quidem igitur fiat ex aqua aer ⁊ ex graui leue uenit in sursū. Simul autem est leue et non amplius fit. sed ibi est: manifestum itaqꝫ ꝙ potentia ens in actum iens uenit illuc. ⁊ ad tātum ⁊ tale: ⁊ ubi endelechia et quanti et qualis et ubi. Eadem autem causa et eius quod iaz existentia ⁊ entia terram ⁊ ignem moueri in ea que ipsorū loca nullo impediente. Eo eniz nutrimentum cum prohibens et sanabile cum retinens non sit: fertur confestiz Mouet autem et quod a principio fecit et impedimentum remouens aut unde resiluit quemadmodum dictuz est in primis sermonibus: in quibus determinauimus ꝙ nihil horꝫ seipsū mouet propter quam igitur causam fertur latorum unūquodqꝫ et ferri in sui ipsius locū quid ē. dictum ē.

Nunc Ar. ostendit causam effectiuam motuum grauium ⁊ leuium ad sua loca naturalia. ⁊ vult ꝙ grauia ⁊ leuia in potentia moueantur ad sua loca naturalia de potentia essentiali a generante: ⁊ per grauia ⁊ leuia in actu moueantur ad sua loca naturalia de potentia accidentali a remouente prohibens. Unde dicit. cum quidem igitur fiat aer ex aqua: ⁊ leue ⁊ ex graui: venit tale qd̄ fit leue in sursum. simul autē est leue ⁊ sursum. ⁊ non amplius fit scilicet sursum cū factum est leue. sꝫ ibi est. Manifestum est itaqꝫ ꝙ potentie ens: scilicet graue aut leue iens. idest vadens in actum illic venit ad tantum ⁊ tale ipsius loci vbi est endelechia. idest actus ⁊ quanti ⁊ qualis. ⁊ eadez est causa eius quod est iam existentia terram ⁊ aquam moueri in ea loca que ipsarum naturalia nullo impediente. ⁊ nutrimentum moueri eo: idest ad illud mēbrum ad quod aptum natum est moueri cum prohibens fuerit remotum. ⁊ sanabile moueri ad sanitatē cum retinēs ipsum in egritudine remotum fuerit. ⁊ vniuersaliter graue aut leue in actu mouentur localiter ab eo quod est remouens illud quod a pricipio fecit impedimentum. ⁊ hoc in motu naturali. Aut ab eo vnde. idest a quo resiliuit siue expulsum fuit: ⁊ hoc in motu violento quēadmodū dictum est in primis sermonibus octaui phic. in quibus determinauimus ꝙ nihil horum: scilicet grauiuz ⁊ leuium simplicium mouet seipsum sine consensu motoris extri

feci. ꝛ tunc epilogat dicens quod dictum est propter quam causam vnūquodqꝫ grauium ꝛ leuium latorū fertur sursum aut deorsuꝫ. ꝛ quid est graue aut leue ferri in locum sui ipsius. s. naturalem. Intelligēdū primo ꝙ generans graue au leue simul tempore dat formam scilicet grauitatem ꝛ leuitatem cum forma substantiali. ꝛ vbi sursum vel deorsum. Ideo dicit Arꝭ. ꝙ cum ex graui fit leue simul tempore fit leue ꝛ fit sursum. ꝛ cum factum est leue factum est sursum. imo prius secundum causalitatem fit leue ꝙ sursum ex quo leuitas est causa motus sursum. Intelligēdum secundo ꝙ cum ex graui fit leue vel econuerso illud quod fit graue vel leue mouetur ad tantum ꝛ talem locum ad quantum ꝛ qualem ipsum moueri exigit grauitas aut leuitas quam acquirit: ꝛ in quanto ꝛ quali reperitur completo motu vt quantitas loci non importet solum magnitudinem ipsius sed etiā eius distantiam a termino a quo motus. Unde si fit leue simpliciter mouetur simpliciter sursum: ꝛ si fit leue fm quid: ꝛ ita de aliis. ꝛ ad huius declaratioeꝫ vide cōmentatorem cōmento. xxv. sic dicentem: ꝛ intellige per quantitatem finem loci ad quem est possibile vt illud motum moueatur ꝛ ad quē mouebitur illius loci ꝛ intelligo per qualitatem sicut locum proprium corporis cōtinentis ipsum: qui est ei sicut vbi omne enim motū habet ex istis reb' res terminatas verbi gratia. ꝙ cū aqua fiet aer mouebitur ad locū qui est sub loco ignis. ꝛ ad quantitatē terminatā fm suam leuitatem ꝛ respicit de corporibus cōtinētib' corpora determinata. Non enim omne qđ mouetur mouetur ad quēlibet locum: neqꝫ ad quālibet prem loci vnius in genere neqꝫ respicit de corporibus continentibus quodlibet corpus ꝛc. Circa istud capitulum dubitatur vtrū grauia ꝛ leuia moueantur ad sua loca naturalia a generante vel a remouente prohibens. Arguitur ꝙ nō. primo sic. ab illis nō mouentur grauia ꝛ leuia ad sua loca naturalia. que stat esse multum distantia dum sic mouentur. sed stat tā generans quā remouens prohibens esse huiusmodi ergo ꝛc. patet ꝯña cū minori. ꝛ maior colligit̄ septio phic. vbi ostēditur ꝙ i omni motu proximū mouēs ꝛ motū sunt simul. secūdo ab illis nō mouentur grauia ꝛ leuia que stat esse corrupta ipsis sic motis. sed stat generans ꝛ remouens prohibens esse corrupta dum grauia ꝛ leuia mouentur ad sua loca naturalia ergo ꝛc. patet iterum ꝯña ꝛ assumptū pro vtraqꝫ pte est manifestum. Tertio illa que mouentur a principio intrinseco non mouentur a generante vel remouente prohibens. sed grauia ꝛ leuia dum mouentur ad loca sua naturalia mouentur a principio intrinseco ergo ꝛc. patet consequētia cū maiori. quia tam generans quā remouens prohibens sunt motores extrinseci. ꝛ minor colligitur ab Arꝭ. in littera dū dicit nisi quia hec quidem in seipsis videntur habere principium transmutationis. dico autem graue ꝛ leue. hec autem non sed ab extra puta sanabile ꝛ augmentabile. Idem sentire videtur commentator cōmento xxij. huius quarti. ꝛ cōmen. xxiij. ꝛ expressius scđo phic. cōmento primo dum dicit ꝙ non inuenit corp' simplex quod alteretur ex se. aut quod generetur ex se. sicut inuenitur corpus simplex quod transfertur in loco ex se. ꝛ cōmento tertio dum dicit. Quoniaꝫ non dubitamus ꝙ ista mouentur ex se non ex motore extrinseco scilicet quatuor elementa ꝛ oia corpora ex se. Et octauo phic. cōmento. xxviij. vbi loquendo de graui ꝛ leui dicit. Ista eniꝫ videntur moueri ad sua loca naturalia ex se ꝛ ad loca opposita suis locis naturalibus ex aliis. Uerbi gratia ꝙ lapis ad iferi' mouetur per se naturaliter ꝛ ad superius p violentiā ꝛ econtrario ignis ꝛc. In oppositum ꝛ pro parte affirmatiua dubij videtur esse Arꝭ. in octauo phic. i illo capitulo. Mouentiū igitur ꝛ eorꝫ que mouentur vbi in fine concludendo dicit. eorꝫ autē que natura iterum que a seipsis mouentur ab aliquo. ꝛ que a se ipsis vt grauia ꝛ leuia aut enim a generante ꝛ faciente leue aut graue: aut ab impedientia ꝛ prohibentia soluente. ꝛ idem asserit in isto capitulo in ista parte. cum quidem igitur fiat. dicens graue aut leue moueri a generante aut remouente impedimentuꝫ quēadmodum dictū est in sermonibus in quibus determinauimus ꝙ nihil horꝫ scilicet grauium ꝛ leuiū seipꝫ mouet. ꝛ idem asserit cōmentator in pluribus locis

Pro isto dubio premittendū primo ꝙ elemēta dupliciter capi possunt. Uno modo in potētia. alio modo in actu. verbi gratia ignis in potentia ꝛ ignis i actu. ignis in potentia est corpus ex quo pōt fieri ignis in actu. ꝛ sic terra dicitur ignis in potentia. Ignis in actu est corpus habens actualiter ignis formaꝫ. Premittendū secundo ꝙ duplex est potentia scilicet essentialis ꝛ accidentalis. potentia essentialis est potētia que est ad essentiam seu formā que est principiū operationis. Sed potentia accidentalis est potentia habētis formam ꝛ non operantis. que ideo dicitur accidētalis. quia non est ad formam sed ad operationem q̄ est accidēs consequens formā. ex quo sequit̄ vlteri' ꝙ duplex est motus scilicet de potentia essentiali ꝛ de potentia accidentali. motor qui tribuit formā dicit̄ mouere de potentia essentiali. vt generans ignem ex terra dicitur mouere terram que est ignis in potētia superius de potentia essentiali: quia tribuit sibi formam ignis ꝛ leuitateꝫ que sunt principia mot' sursū Sed motor qui habenti formā tribuit tantum operationem dicitur motor de potentia accidentali. sicut si ignis in actu esset detentus deorsum ꝛ aliqđ remoueret ipedimentum ꝓpter qđ mo ueretur sursū: talis remouēs ipedimentū diceretur mouere ignem sursū de potentia accidentali. Quibus habitis ponunt̄ alique conclusiones. prima conclusio grauia ꝛ leuia

in actu mouentur a suis locis natural ib' sicut a fine Ista conclusio patet in littera. Secūda conclusio grauia ⁊ leuia in potentia effectiue mouentur ad sua loca naturalia de potentia essentiali a generante. patet quia ab ipso recipiunt formam que est pricipium motus cor. Tertia conclusio grauia ⁊ leuia in actu affectiue mouentur per se ⁊ imediate ad sua loca naturalia ab eorum formis substantialibus cum suis qualitatibus localiter motiuis. probatur quia ōis talis motus est naturalis. ergo est principaliter a natura. ⁊ non a natura que est a materia cum ipsa sit pure passiua. ergo a natura que est forma substantialis grauis aut leuis. ⁊ cū forma substātialis nō operetur sine instrumēto erit instrumentaliter a grauitate aut leuitate quare sequitur ꝙ ex forma substantiali grauis aut leuis ⁊ ex grauitate aut leuitate fiet principium per se ⁊ imediate productiuum motus naturalis grauis aut leuis. ⁊ hanc conditionem volunt omnes auctoritates Ar. ⁊ cōmentatoris. que grauia ⁊ leuia dicunt moueri ex se ⁊ ab intrinseco ad sua loca. Quarta cōclusio grauia ⁊ leuia in actu effectiue mouentur de per accidens ⁊ mediate quantum ad motus incohationem ad sua loca naturalia a remouente prohibens. probatur quia graue aut leue in actu si debet incipere moueri ad suum locum nālē oportet ꝙ prius quiescat in loco violento. ⁊ hoc erit ab aliquo detinente ipsum ⁊ prohibente ne moueat ad suum locū naturalem. quod prohibens oportebit remoueri. si illud graue aut leue debeat naturaliter moueri. ⁊ remouens tale prohibens dicitur actiue mouere graue aut leue. de per accidens tamen ⁊ mediate. sicut aperiens fenestram de per accidens ⁊ mediate dicitur esse causa effectiua illuminationis domus. Et ex ista conclusione habetur intellectus Ar. ⁊ aliorum dicentium grauia ⁊ leuia nō moueri per se siue a seipsis. Intelligunt enim ꝙ non mouētur a se ipsis per se. idest solum ⁊ absq; concursu motoris extrinseci: modo nunc declarato: tamen mouentur ad sua loca naturalia a se ipsis per se. idest naturaliter ⁊ a principio intrinseco vt prius dicebatur ⁊ ista non repugnant. Quinta conclusio grauia ⁊ ⁊ leuia in actu mouentur a se ipsis ad sua loca nālia de potentia accidentali. patet ex suppositionibus p̄missis. Sexta cōclusio grauia ⁊ leuia in actu mouentur ad sua loca naturalia a remouente prohibēs de potentia accidentali: patet vt prior. quoniā grauia ⁊ leuia in actu non recipiunt a remouente impedimentum formam que est principium operationis sed operationem tantum. Et si vis clarius intelligere ea que dicta sunt de potentia essentiali ⁊ de potentia accidentali. vide cōmentatorem octauo phic. cōmēto quarto. ⁊ expressius commē. xxxij. vbi ponit hec verba. ⁊ similiter ignis habet duas potentias. potētiam essentialem ⁊ est potentia que in corpore ex quo generatur. ⁊ potentiam accidentalem ⁊ est potentia que est in igne quando impeditur. ⁊ ista sm̄ ꝙ est accidentalis indiget motore accidentali econtrario prime potentie. Et cum ita sit questio igit̄ dicēs vtrum ista corpora simplicia mouerentur in loco amotore extrinseco aut ex se: distinguendum est in respō sione ad illam. quoniam motus qui est in potentia vera naturali: ⁊ ē potentia que est in re ex quē generatur corpus simplex in quo inuenitur motus: necessario indiget motore essentialiter. ⁊ est illud qd ē illud quod est extrinsecū scilicet generans. generās enim est illud quod dat corpori simplici generato formam suam ⁊ omnia accidentia cōtingentia forme quorum vnum est motus in loco. ⁊ ideo cū forma fuerit completa in eo complebitur vbi suum debitū ⁊ alia accidentia nisi aliquando impediat. Potētia vero ad motum que accidit inueniri in corpore simplici quando impeditur in tempore sue generationis quin moueatur ad suum locum naturalem ab aliq̄ impedimento quando generatur in loco extraneo: aut quando exit a suo naturali ab aliquo extrahēte: non indiget in hoc ꝙ exeat in actum motore extrinseco essentialiter cum sit potentia accidentalis ⁊ cetera ⁊ paulo post subdit ⁊ proprium est potentie essētiali vt non fiat in actu nisi propter motorem essentialem ⁊ ꝙ non venit ad actum nisi quando congregāt duo scilicet recipiens ⁊ agens econtrario potentie accidētali que non indiget ad hoc ꝙ exeat ad actū motore extrinseco. nisi per accidēs. ⁊ est recessus impedimēti. Ad rationes autem que ad vtranq; partem dubij adducte sunt qualiter sit respondendū patet ex dictis.

Capitulum primū secundi tractatus libri quarti de celo ⁊ mundo. in quo determinatur de differentijs grauium ⁊ leuium.

Differentias autē ⁊ accidentia circa ipsa nūc dicamus. Primum quidē igitur determinatū sit quemadmodum uidet̄ omnibus graue quidem simpliciter: quod omnibus substat: leue autē qd oībus supereminet. Similiter autem dico in genus respiciens ⁊ quibuscunq; non ābo existūt: quale uidet̄ ignis quidem quecūq; magnitudo sursum lata si nō existat ꝓhibēs alterū terre autē deorsum. eodem autem modo ⁊ uelocius quod plus.

Iste est secundus tractatus quarti libri de celo ⁊ mūdo. In quo postquā Ar. in precedenti tractatu narrauit opiniones antiquorum de graui ⁊ leui ostendendo propter quid grauia ⁊ leuia moueantur ad sua loca naturalia. nunc determinat de differentijs grauium ⁊ leuium ostendendo ꝙ est dandum corpus simpliciter graue ⁊ corpus simpliciter leue: ⁊ corpus graue aut leue in respectu. ⁊ diuiditur in duo capitula. in quorū primo determinat de differentijs grauium ⁊ leuium. in secundo autem ostendit quod est dandū corpus simpliciter graue ⁊ corpus simpliciter leue. ⁊ corpus graue aut leue in in respectu. ibi secundum capitulum. quoniā autē ē. Primum capitulum diuiditur in duas partes i quarum prima determinat de differentijs grauium ⁊ leuium simplicium. in secunda de differentijs grauiū ⁊ leuiū compositorum. ibi quoniam autem ⁊ aliorū. Prima habet duas partes. In prima determinat de differentijs grauium ⁊ leuium simpliciter. In secūda idē facit de grauibus ⁊ leuib' in respectu ibi. Aliter aūt graue. dicit de prima. ꝙ nos nunc dicamus differentias ⁊ accidentia que sunt circa ipsa' scilicet grauia ⁊ leuia. primum quidem igitur quemadmodum omnibus recte sentientibus videtur sic determinatum: idest diffinitum graue quidem simpliciter quod omnibus substat deorsum latum secundam naturam.

Leue autē simpliciter quod omnibus superemiet sursum latis. simpliciter autem dico respiciens in genus idest in materiam ipsorum que secundum ꝙ sūt talia sunt simpliciter talia. ⁊ respiciens in ea quibuscunqꝫ non existunt ambo scilicet grauitas ⁊ leuitas sed alterum tantum. quale quidem videtur esse que cunqꝫ ignis magnitudo: siue pars sursum lata scilꝫ simpliciter: si non existat alterum quod sit prohibēs ⁊ quelibet pars terre deorsum simpliciter eodeꝫ modo. Et quod plus ignis aut terre velocius ascendit vel descendit. Intelligendum secundum cōmentatoreꝫ cōmento. xxvj. ꝙ graue ⁊ leue simpliciter dupliciter diffiniuntur. Uno modo per motum vt ꝙ graue simpliciter est quod mouetur simpliciter deorsum. Et leue simpliciter est quod mouetur simpliciter sursum. Alio modo per quietem in suis locis naturalibus. vt quod graue simpliciter est quod naturaliter quiescit sub omnibus corporibus. ⁊ leue simpliciter ē quod naturaliter quiescit super omnia corpora recte mota. ⁊ iste due diffinitiones sunt magis notificantes naturas eorum ꝙ prime: quia magis naturale est graui ⁊ leui quiescere in suis locis naturalibus ꝙ moueri ad ea: cum non moueantur ad ipsa nisi post violentiam eorum. ⁊ in talibus diffinitionibus ponuntur operationes locorum differentiaruꝫ quia differentie latent. Intelligendum vlterius secundum cōmentatorem ꝙ graue ⁊ leue simpliciter est illud in quo non inueniunt due potentie in simul: scilicet grauitas ⁊ leuitas: sicut reperiuntur in aqua ⁊ in aere. Uult ergo ꝙ graue simpliciter habet grauitatem tantum. ⁊ leue simpliciter habet grauitateꝫ tantum. sed graue ⁊ leue in respectu vt sunt aer ⁊ aq̄ habent grauitatem ⁊ leuitatem. ⁊ quia ex hoc aliqs posset credere ꝙ in elementis medijs sint grauitas ⁊ leuitas adinuicem mixte sub gradibus remissis. Remouendo hoc dicit ꝙ ex hoc non est intelligendum ꝙ in elementis medijs sint due potentie insimul scilꝫ grauitas ⁊ leuitas quemadmodum album ⁊ nigruꝫ existunt in rubeo: quia si ita esset tunc aqua ⁊ aer componerentur ex igne ⁊ terra quod est falsum. sed est intelligendum ꝙ due potentie insimul existunt in eis secundum comparationem scilicet grauitas ⁊ leuitas in respectu. vnde aqua est leuis in cōparatiōe ad terram quia existens in loco terre ascendit ad locum suum. sed est grauis in comparatione ad ignem ⁊ aerem. quia a loco ignis ⁊ a loco aeris descēdit ad locum suuꝫ. ⁊ hoc facit non per diuersas qualitates motiuas. sed per vnam simplicem qualitatem: que aliquando mouet sursum ⁊ aliquando deorsum. vt dictum est ⁊ ppter hoc dicitur grauitas ⁊ leuitas in respectu. ⁊ similiter dicendum est de qualitate localiter motiua ipsius aeris: que in loco ignis mouet deorsum. ⁊ in loco terre ⁊ aque mouet sursuꝫ. Leuitas autem ignis est leuitas simpliciter. quia solū mouet sursum ⁊ nunꝙ deorsū. ⁊ grauitas terre est grauitas simpliciter quia solum mouet deorsum. ⁊ nūꝙ sursū

Aliter autē graue ⁊ leue quibus ābo existunt. Eteni superferuntur quibusdam ⁊ substant quēadmodum aer et aqua. Simpliciter quidem eni neutrum horū leue aut graue. Terra quidē. n. ambo leuiora. Supereminet eni ipsi quecūqꝫ ipsorum particula igne aūt grauiora. Substat eni ipsorum quātacūqꝫ utiqꝫ sit particula. ad seipsa autē simpliciter hoc quidē graue hoc auteꝫ leue. Aer quidē eni quātuscūqꝫ sit supeminet aque. Aqua aūt quantacunqꝫ utiqꝫ sit aeri substat.

Hic determinat de graui ⁊ leui in respectu i simplicibus: ponēdo eorum diffinitiones dicēs ꝙ aliter dicūt

graue ꝛ leue: q̄b⁹ existūt āබo. s. subeē ꝛ supeminere. Et eni q̄busdā subſtāt ſapserūt ꝛ q̄busdā queadmoꝺ sūt aer ꝛ aq̄ quidez enim neutꝝ hoꝝū est simpliciter leue aut graue ſicut ſunt ignis et terra. ſed ſolum ſecundum quid. quidem enim ambo ſunt leuiora terra. Quia quecunque ipſorum particula super mi net ipſi terre. igne autem ſunt grauiora. Quia quecunque ipſorum particula supereminet ipſi terre ſubſtat igni. enim quantacūque utique ipſoruʒ particulam ad ſeipſa cōparata ſimpliciter. ideſt vniuerſaliter hoc quidem graue ſcilicet partiuʒ aque reſpectu aeris. hoc autem leue ſcilicet partium aeris reſpectu aque. aer quidem enim quātumcuuqʒ utiqʒ ſit supereminet aqua. aqua autem quantacunqʒ utique ſit ſubſtat aeri. Intelligendum ꝙ ſicut ignis eſt leuis ſimpliciter: quia omnibus ſupereminet. et terra eſt grauis ſimpliciter. Quia omnibus ſubſtat ſecundum naturam. Sic a r et aqua ſunt grauia ꝛ leuia in reſpectu. quia cuidam corpori naturaliter ſubſtant vt igni. ꝛ cuidam naturaliter ſupereminēt: vt terre. ꝛ ſi comparentur adinuicem: aer reſpectu aque eſt leuis: quia ſibi naturaliter ſupereminet. ꝛ econtra reſpectu aeris eſt grauis. quia ſibi naturaliter ſubſtat. ꝛ ſimiliter diffiniri poſſent per motum: vt per alicui naturaliter ſupraferri. ꝛ alicui naturaliter ſubferri.

Quoniā āt ꝛ aliorū hec quidē habēt grauitatē. hec āt leuitatē: mānifeſtum qꝛ hoꝝ quidē cā oīum que ī cōpoītis differētia. Secūdū. n. illa ſortiri hui⁹ quiꝺ plus. hui⁹ āt min⁹ erūt hec quiꝺ leuia. hec āt grauia corpa: quare de illis dicendū. Alia eni ſequūtur pria quod quiđ dicebāuſ oportere facere Et propter plenū graue dicētes ꝛ propter uacuum leue.

Nunc Ariſto. determinat de differentijs grauium ꝛ leuium mixtorum. Et diuiditur in duas. q̄a primo facit hoc. Secundo remouet vnum dubiuʒ. ibi. Accidit autem utiqʒ. Dicit de prima. Quoniam autem ꝛ aliorum. quia corporum compoſitorum hec quidem habent grauitatem. hec autem leuitatem. Manifeſtum quidem quia omnium horum cauſa eſt differētia que ē in ipſis compoitis ex parte ſimplicium componentium. ſecundum enim illa ſcilicet compoſita ſortiri. huius quidem plus. ſ. elementorum leuium. huius quidem minus ſcilicet elementorum grauium. vel econuerſo erunt de numero corporum compoſitorum. hec quidem leuia. hec autem grauia. Quare illis: ideſt ab illis anticꝭs dicendum: quia alia ſcilicet corpora compoſita ſequuntur prima ex quibus compouuntur in grauitate ꝛ leuitate. Quod quidem dicebamus oportere facere dicentes corpus eſſe graue propter plenum ꝛ eſſe leue propter vacuum ſcilicet aſſignare cauſā: quare plenum eſt graue. ꝛ uacuum eſt leue: quod tamen non fecerunt. ideo inſufficientes fuerunt.

Accidit utiqʒ nō ubiqʒ hec grauia uideri eſſe et leuia propter primorum differentiā. Dico aūt puta ī aere quidem grauius erit talenti lignū plumbo uiuareo in aqua autem leuius

Mouet dubiu ⁊ vnum. Et diuiditur in duas partes. quia primo mouet. Secundo ſoluit. ibi. Cauſa autem. De prima vult. quod licet corpora ſint grauia: aut leuia ſecundum ꝙ plus habent de elementis grauibus quam leuibus: vel econuerſo. tamen aliqua ſunt corpora compoſita ſic ſe habentia quod in uno loco vnum eſt grauius alio. Et in alio loco eſt eodem l uius ſeu minus graue. Ut uerbigratia. Magnum lignum in aere eſt grauius paruo plumbo. ꝛ in eodem velocius deſcendit In aqua autem eſt econuerſo: ꝙ paruum plumbum eſt grauius magno ligno. Quoniam paruū plumbum deſcendit in aqua. ꝛ magnum lignum non deſcendit: ſed ſupernatat. Dicit ergo qꝺ utique accidit non ubique hec corpora compoſita videri eſſe grauia. Et hec eſſe leuia propter differentiam primorum. ideſt ſimplicium componentium. Dico autem: puta in aere quidez grauius erit lignum valoris unius talenti: ideſt magnum plumbo uiuareo: ideſt valoris unius obolis ſiue paruo. in aqua autem erit leuius.

Cauſa autē quia oīa grauitatē habēt preter ignē ꝛ habere neceſſariū: aquā autē ubiqʒ preterq̄ʒ in terra aerē aūt ubiqʒ preterquā in aqua et terra. In ea eni que ipſius regiōe omnia grauitatē habēt preter ignē etiam aer. Signum autē quia trahit plus inflatus uter uacuo. Itaqʒ ſi aliquid aeris habet plus q̄ʒ terre et aque. in aqua qui

dem cōtingit leuius esse quoddaȝ in aere aūt grauius. Aeri quidem enim non supfertur. aque āt supfertur

Soluit dubiū dicens: ꝙ cā eius quod dictū est de magno ligno et paruo plūbo est: quia omnia elementa habent grauitatē preter ignē. ꝛ ē necessariuȝ aquā vbiqȝ habere grauitatē preterquā in aqua et terra. Unde omnia elemēta in ea regione que ipsius ē habent grauitatē preter ignē etiā aer scilicet ē grauis in loco suo. Signū autem huius ē: quia uter inflatus aere plus trahit deorsum in aere vtre vacuo. itaqȝ si aliqd habet plꝰ aeris et terre ꝛ aque sicut est lignum. in aqua qdem contingit leuius eē quodam alio vt plūbo. in aere autem grauius: quod patet. quia lignū non suprafertur aeri: sed in eo plumbo uelocius descendit. aque autem superfertur ligṇuȝ in qua tamen plumbum descendit. Intelligendū pmo scdm commentatorem commēto. xxix. ꝙ aer ꝛ aqua in suis locis sunt magis graues quā leues: quod per hoc signum declarat. quoniam aer in loco suo facilꝰ expellitur ad inferius quā ad superius. ꝛ similiter est de aqua. Intelligendum secundo secundū cōmentatorem ꝙ quia terra est grauis in oībus locis. ideo mixtū in quo terra dominatur alijs elementis est graue in omnibus locis vt plumbum. et mixtum in quo aqua dominatur alijs elemētis ē graue in tribus locis tātum. scilicet ignis aeris ꝛ aq̄ ꝛ mixtum in quo aer dominatur alijs elemētis est graue in duobus locis tantū scilicet ignis et aeris: lignum. Ex his patet solutio ad dubium Arī. nā nam magnum lignum est grauiꝰ in aere paruo plūbo. quia aer aqua ꝛ terra que sunt in magno ligno: sunt maiora ꝛ plꝰ pōderātia in aere quā aer aqua et terra que sunt in puo plūbo cuȝ sint pauca. in aqua autē est contrariū ꝙ paruū plūbum est grauius magno ligno. qꝛ aer qui dominatur in ligno est leuis in aqua. ꝛ resistit motui deorsū ipsius ligni: quod nō contingit in puo plūbo: cū in ipso nō dominet aer: sed terra que in oibus locis est grauis. Ex quibꝰ vlterius sequitur ꝙ ista coña non ualet. plus est d aqua ꝛ terra in magno ligno quā i paruo plūbo. sed paruum plūbum descendit in aqua. ergo magnū lignū descendit in aqua. ꝛ causa ē: quia in magno ligno plus est de elementis leuibus resistentibus motui deorsum in aqua quā de elementis grauibꝰ trahentibus deorsum. ꝛ contrarium est in paruo plūbo. Sed dubitatur. Utrū quodlibet elementum in suo loco naturali habeat grauitateȝ per quā grauiter igne excepto qui est sūme leuis ut velle uidentur Arī. et cōmentator. Et arguitur ꝙ non: qꝛ si aer grauitaret in spera sua cū supra nos multuȝ aerem habeamus. huiusmodi aer non compmet ꝛ eius grauitatem perciperemus. Cuius oppositū ad experientiā patet. ꝛ idē argueretur de aqua ꝙ si in loco suo grauitaret natātes qui sub ea submergūtur eiꝰ pōderositatē perciperent: quod nō videmus. ꝛ similiter argui posset de terra. Ad partem affirmatiuam arguitur. quoniā lignū in aere est grauius plūbo. ꝛ in aqua est minus graue. quod non uidetur p alio cōtingere nisi quia aer qui in ligno dominatur in aere grauitat ꝛ in aqua leuitat: quod etiā confirmatur p experientiā Arī. de utre pleno aere qui in loco aeris plus grauitat utre consimili vacuo. ꝛ similiter dicenduȝ videtur de aqua que naturalit trahit ad locuȝ terre decliuiorē: quod non eēt nisi i suo loco grauitaret. ꝛ terra etiam ē densior prope centrum quā in circūferentia: quod nō uidetur ex alio procedere: nisi qꝛ partes terre circūferētiales grauitant et cōprimunt cētrales uersus mediū mundi. In isto dubio sunt due opiones opposite: quas tangit cōmentator cōmento. xxxᵒ. Una ē Arī. quaȝ cōmentator insequtur: que vult vt tactū est circa lrām: ꝙ oē elementuȝ grauitet in suo loco naturali preter ignē. minus tñ grauitat in suo loco naturali: quā si eēt in loco supiori ad suū locū naturalē. Uñ aer plꝰ grauitat in loco ignis quā in ppria spera. Et ex hoc soluūtur rōnes in oppositū facte. qm̄ ille bñ pbāt ꝙ elemēta in suis speris nō multū siue intēse grauitant quod ē cōcessum. sed ꝙ nullo mō grauitent nō cōuincunt. Alia vero est opinio Themistij qui in hoc loco vt asserit cōmētator Arī. abnegauit. Uoluit. n. nullū elemētū in suo loco naturali grauitare: aut leuitare. trahere sursū uel deorsū: sicut facit i loco uiolento. quodlibet. n. elementū dū est in loco suo naturali appetit ibi qescere ꝛ permāere. dū autē fuerit extra suū locū naturalē appetit ad ipsū moueri. Uñ aer si fuerit i loco tre uel aq̄ leuigat: et sursū mouet ad suā sperā. si āt fuerit i loco ignis grauitat ꝛ mouetur deorsū. i ppꝛio āt loco qescit nō grauitādo neqȝ leuitādo. Et ad dictū Arī. de magno ligno ꝛ paruo plūbo rñdet dicēdo ꝙ cā quare magnū lignum in aere ē grauiꝰ puo plūbo nō ē: qꝛ aer q dñatur i ligno grauitet i suo loco ē. Sed qꝛ tra ꝛ aqua q sūt in magno ligno sūt maiora tra et aq̄ que sūt in paruo plūbo. ꝛ cū hoc aer q ē in ligno nō ipedit eius descensū in aere. ipedit āt eius descēsū in aq̄. In puo autē plūbo nō ē aer qui possit impedire eius descēsū i aq̄ ex quo i ipso pdñatur terra que i loco aq̄ ē grauis ideo paruum plubū in aq̄ ē grauius magno ligno.

Ad experimentum aūt Arī. de vtre pleno aere. ꝛ de utre uacuo: illud experimentum negat Temistius. ꝛ dicit se expertum fuisse: et inuenisse huiusmodi vtres equaliter pōderare. huiusmōi auteȝ diuersitatis cām assignat commentator dicens hoc potuisse euenire. quia utres in quibus Arī. fecit experimentū fuerunt subtilioris ꝛ sicciozis corij quā utres in quibus Temistius expertus fuit. ego etiā puto ꝙ si vter impleretur aere vaporoso: aut gros

sis exhalationibus permixto: aut preternaturaliter condensato ꝛ grauefacto: ꝙ redderetur in aere grauioꝛ seipso uacuo. Ad aliud autem ꝙ dicebatur de aqua ꝙ naturaliter fluit ad locũ terre decliuiorẽ. Respondetur hoc fieri ex ordine debito uniuersi. ꝛ non qꝛ in suo loco grauitet aqua: nisi enim sic flueret tũc ad illũ locum implendũ ne vacuum sequeret aer fluxisset. ꝛ tũc sub aqua imediate eẽt aer: quod repugnat debito oꝛdini vniuersi q̄ exigit vt leui⁹ immediate sit supra grauius. ꝛ grauius sub leuiori.

Ad aliud vero ꝙ arguit de terra dicitur ꝙ ptes centrales terre nõ sunt densioꝛes circũferentialibus qꝛ ab illis compꝛimant: sed quia sunt magis simplices non cõmixte cũ partibus alterius elementi propter quod reddũtur solidiores. partes aũt circũferentiales sunt mixte partibus aqueis et aereis: ex quib⁹ porose ꝛ non ita compacte reddũtur. Ego tamen in hac materia tam ambigua dicerez: ꝙ licet nullũ elementũ in sua simplicitate ac puritate exñs in sua spera grauitet. aer tamen ꝛ aqua grauitantia reperiũtur: quia non sunt pura sed cum partibus elementi inferioꝛis plurimis permixta: ex quarum ꝑmixtione grauitantia efficiũtur. Et ex his potes inter Ar. et Themistium aliqualiter conciliare. Elige igitur.

Capitulũ secũdũ tractatus secũdi libꝛi quarti d̾ celo ꝛ mundo in quo ostenditur ꝙ est dandũ corpus simpliciter graue. ꝛ coꝛpus simpliciter leue: et coꝛpus graue aut leue in respectu.

Voniã autez est simpliciter leue ꝛ simpliciter graue: ex hijs est manifestũ. Dico autem simpliciter leue quod semper sursuz. graue autẽ quod semper deoꝛsum natuz est ferri nõ pꝛohibitũ. talia enim sũt ꝛ non quemadmodũ putant quidaz omnia habere grauitatem.

Istud ẽ secũdum capitulũ huius tractatus: i quo postquam Ar. in pꝛecedenti capitulo determiauit de differentijs grauiũ ꝛ leuium. nũc ostendit qd̾ est dandum coꝛpus simpliciter graue ꝛ coꝛpus simpliciter leue. ꝛ coꝛpus graue aut leue in respectu. Et diuiditur in duas partes. qꝛ pꝛimo pꝛobat ꝙ est dandum coꝛpus simpliciter graue ꝛ coꝛpus simpliciter leue. Secũdo ꝙ est dandum coꝛpus graue aut leue i respectu. ibi secũda. Est autem aliquid intermediũ. Prima in duas: qꝛ pꝛimo pꝛemittit intentum subiungendo alias diffinitiones grauis ꝛ leuis simpliciter. Secũdo pꝛobat ibi: Graue quidem enim. Dicit de pꝛima. Quoniam autem est simpliciter leue ꝛ simpliciter graue: ex hijs scilicet dicendis ẽ manifestum. Dico autem simpliciter leue quod semper idest in omni loco est natum ferri sursum non pꝛohibitum. ꝛ simpliciter graue quod semper: idest i oĩ loco est natum ferri deoꝛsum. talia enim sunt scilicet simpliciter graue ꝛ simpliciter leue. ꝛ non quemadmodũ quidam putant omnia habere grauitatez negantes dari simpliciter leue. Intelligendũz secundũ commentatoꝛem commento. xxxi°. ꝙ diffinitiones simpliciter leuis: et simpliciter grauis posite superius sumuntur a finibus eorum. ꝛ iste que ponuntur hic sumuntur ex motu. Prime magis õmõstrant naturas eoꝛum: sed iste magis demonstrant differentias inter graue et leue simpliciter. ꝛ graue: ꝛ leue in comparatione. Intelligendum secũdo ꝙ illi qui dixerunt omnia coꝛpoꝛa habere grauitatem fuerunt illi qui posuerunt plenum esse causam grauitatis ꝛ vacuum esse causam leuitatis. cum. n. secundum eos nihil sit simpliciter uacuũ: nihil erit simpliciter leue. hoc autem est contra sensum. quoniam vt dicit commentatoꝛ: sensu videmus ignem esse leuem in omnibus locis sicut uidemus terram esse grauem in omni qus locis.

Graue quidẽ eniz uidetur quibusdã esse etiam alteris: et semper ferri ad mediũ. est autem similiter et leue. Videmus enim queadmodũ dictum est pꝛius: quoniam terrea omnibus substant ꝛ feruntur ad medium: sed ꝛ determinatũ est mediũ. Si igitur est aliquid quod oĩbus superfertur queadmodũ uidetur ignis etiaz in ipso aere sursuz latus: aer autẽ quiescens palam quia hoc fertur ad extremum. Quare grauitatẽ nullaz possibile est habere ipsuz. Substaret. n. utiqꝫ alij Si autẽ hoc erit utiqꝫ aliquid aliud: quod fertur ad extremum quod omnibus latis superfertur: nunc autem nullum uidetur. ignis igitur nullam habet grauitatez neqꝫ terra leuitatẽ. neqꝫ unã siquidẽ substat omnibus ꝛ quod substat fertur ad mediũ.

probat intentum. Et diuiditur in duas: quia primo facit quod dictum est. Secundo declarat quoddam suppositum in ratione sua .ibi. Sed ad huc quia. De prima ad probandum ꝙ sit dandum corpus simpliciter graue ⁊ corpus simpliciter leue intendit talem rationem. est dandum corpus quod simpliciter fertur deorsum scd̃m naturam: vt terra. ergo est dandum corpus simpliciter graue. similiter est dandum corpus quod fertur simpliciter sursum ſ₃ naturā vt ignis. gº ē dādū corpˀ simplr̃ leue tenet pñā a di finitiõe ad diffinitum. ⁊ añs p₃ ex dictis.

Dicit ergo graue quidē eni₃ uidetur esse quibusdam. idest respectu quorundā ut graue in respectu sicut est aqua. ⁊ uidetur esse graue etiam alteris: id est respectu omnium aliorum elementorum quod ē natum semper ferri a medio: idest ad mediu₃. ⁊ hoc est graue simpliciter. ⁊ similiter est leue quod est natu₃ ferri a medio: ⁊ hoc est leue simpliciter: q̃sic d̃claratur. Uidemus eni queadmodū dictū est prius. quomiā corpora terrea oibus substant ⁊ feruntur ad mediū: quod mediū est determinatū et finitum. Si igitur est aliquid quod oibus super ertur secundū naturā queadmodū uidetur esse ipse ignis q̄ etiam in ipso aere est sursū latus. aer autē est quiescēs in suo loco palā: quia hoc scilicet ignis fertur ad extremū. quia ad concauū celi. quare nullā grauitatē est possibile ipsū habere. Substaret enim utiq₃ alij si haberet aliquā grauitatē. ⁊ si hoc esset: tūc utiq₃ erit aliquid aliud quod fertur ad extremū quod oibus sursū latis superfertur. Nunc autem nullū tale uidetur ignis. igitur nullā habet grauitatē neq₃ terra leuitatem. neq₃ una idest nullā. ⁊ superfluit negatio. siquidē ipsa terra substat oibus alijs. ⁊ quod sic substat fertur ad mediū simpliciter deorsum. Intelligendū secundū cõmentatorem cõmento. xxxijº ꝙ rõ Ar. stat in isto. est dandum corpus quod moueatur ad medium sub omnibus alijs corporibus vt terra. ergo est dandum corpus quod mouetur ad extremum super omnia alia corpora vt ignis. patet consequentia. ⁊ assumptum est cõcessum tanquam notum ad sensum. ex quibus vlterius sequitur q̃d est dandum corpus simpliciter graue ⁊ corpus simpliciter leue vt patet ex diffinitionibus eorum.

Sed adhuc quia est mediū ad quod latio habentibus grauitate₃. ⁊ a quo leuibus manifestū ex multis primū quidē si in infinitū non contingit ferri nihil. Quemadmodū eni₃ non est nullū impossibile. sic neq₃ fit latio autem generatio unde quo.

Nunc probat quod supposuerat prius scilicet ꝙ medium ē terminatum siue finitum. ⁊ diuiditur in duas. quia primo facit hoc. secūdo idem probat de extremo. ibi. quoniā autem omne. Prima iterum in duas: sicut duas rationes adducit. ibi secunda. Deinde ad similes. De prima adducit primam rationem probando ꝙ medium ad quod fertur graue simpliciter est finitum ⁊ finite distans ab extremo siue concauo celi arguendo sic. Si medium ad quod graue simpliciter natum ē ferri distaret per infinitu₃ ab extremo sequeretur ꝙ nullum graue simpliciter moueretur deorsum ad medium. cons̃ est falsum. ⁊ patet consequentia: quia nihil mouetur ad locu₃ ad quem impossibile ē ipsum peruenire. modo impossibile est aliquod graue simpliciter peruenire ad locum distantem ab eo per infinitum. Dicit ergo: sed adhuc quia est medium ad quod latio habentibus grauitatem. ⁊ a quo est latio corporibus leuibˀ est manifestū ex multis primū. quidē si tale mediu₃ distaret ab extremo in infinitu₃ non contingit ferri nihil ad tale mediū. ⁊ superfluit negatio queadmod̃ enim non ē nullū impossibile iterū superfluit negaº sic neq₃ fit. latio aūt idest motus localis ē generatio Unde quo. i. exiens de termino a quo ⁊ tendens ad terminum ad quem.

Deinde ad similes uidetur angulos ignis quidē sursum latus: terra autē deorsum ⁊ omne grauitate₃ habens Quare necesse ferri ad medium. hoc autē utrū accidit ad terre mediū. aut ad totiˀ quoniā idē ē alius sermo.

Adducit secundam rationē arguendo sic. grauia mouentur deorsū a concauo celi per eq̃les angulos describendo lineas continue minus ⁊ minus distātes ⁊ tandē concurrentes in centro mūdi. ergo seq̃tur ꝙ medium mūdi non distat ab extremo mundi per infinitum. patet cons̃a. ⁊ añs statim declarabit. Dicit ergo. deinde ignis quidem videtur sursum latus ad similes: idest equales angulos in circūferentia terre descriptos. ⁊ terra deorsū ⁊ oēm grauitatē habens. quare necesse ē ea ferri ad medium finite distans ab extremo. hoc autem vtrū accidit ad medium terre: aut ad mediū totius: idest mundi: quoniam idem ē medium: scilicet mediū terre ⁊ medium mundi. alius est sermo. Intelligend̃ scd̃m cõmentatorem commento. xxxiijº q̃ leuia mouentur sursū ⁊ grauia deorsū per diametros causantes in superficie connexa terre angulos equales. quia sperales rectos. ⁊ per consequēs describūt lineas que quanto sūt centro propinquiores: tanto minus distant ex qº vlterius sequitur ꝙ concurrunt in centro. ⁊ q̃d medium mundi: in quo est concursus diametrorum solum per finitum distat ab extremo. Quia linee recte, non autem pararelle non possunt in in

finitum protrahi versus eandem differentiam positionis: quin prius concurrant. Et licet idem realiter sit medium grauitatis terre: et medium mundi. tamen differt secundum esse et rationem. et gratia mouentur ad illud medium: non ut medium terre: sed ut medium mundi: ut in secundo huius fuit ostensum: quoniam si grauia mouerentur ad illud ut medium terre: tunc ubicunque esset terra: grauia mouerentur ad illud quod est manifeste falsum. igitur etc.

Quoniam autem omne substans fertur ad medium. necesse omnibus quod superfertur ferri ad extremum regionis in qua faciunt motum contrarium enim medium extremo. Substans autem supereminenti. Propter quod et rationabiliter graue et leue duo sunt Etenim loca duo: quod medium: et quod extremum:

Hic probat quod extremum est finitum: seu finite distans a medio. et intendit hanc rationem medium et extremum sunt contraria. sed medium est finitum. ergo extremum est finitum. tenet consequentia: quia quo ad finitatem et infinitatem idem est iudicium contrariorum. et assumptum patet ex dictis. Dicit ergo: quoniam autem omne substans omnibus fertur ad medium necesse est illud quod superfertur omnibus ferri ad extremum regionis in qua ambo faciunt motum tanquam ad locum contrarium. medium enim est contrarium extremo et substans simpliciter supereminenti simpliciter. et ex hijs infert dicens: propter quod et rationabiliter graue et leue simpliciter sunt duo: quia eorum loca naturalia sunt duo. scilicet illud quod est medium: et illud quod est extremum. Intelligendum secundum commentatorem commento. xxxiiij quod quia motus simpliciter sursum et motus simpliciter deorsum sunt contrarij. Necesse est quod loca ad que terminantur sint contraria. et quod mota naturaliter illis motibus sint contraria: sicut sunt ignis et terra. et quod ignis et terra sint contraria patet per diffinitionem contrariorum que est maxima distantia contentorum sub eodem genere. modo ignis et terra maxime distant in esse: idest in perfectione essentiali elementis attributa: et in loco: et causa propter quam maxime distant in esse est: quia maxime distant in loco: quoniam locus et maxime in corporibus simplicibus est forma et perfectio locati ut superius declaratum fuit.

Est autem aliquid intermedium horum: quod et ad utrunque ipsorum dicitur alterum. Est enim ut extremum et medium: quod amborum est intermedium: propter hoc est aliquid etiam aliud graue et leue: puta aqua et aer.

Nunc ostendit quod inter corpora simplicia in quibus solis est dandum graue et leue simpliciter sit etiam dandum graue et leue in respectu siue secundum quid. et diuiditur in duas partes in quarum prima facit hoc In secunda recapitulat quedam alibi dicta. ibi. Inquimus autem continens. Dicit de prima quod cum sit aliquod corpus simplex leue et simpliciter et aliquod graue simpliciter. quod est etiam aliquod corpus simplex inter medium horum quod ad utrunque impositum comparatum dicitur alterum: sic quod respectu leuis simpliciter: est graue. et respectu grauis simpliciter est leue. quoniam illud quod est intermedium amborum extremorum contrariorum est medium et extremum scilicet comparatiue: sed non simpliciter. et propter hoc preter graue et leue simpliciter est etiam aliquid aliud graue et leue scilicet in respectu: puta aqua et aer. Intelligendum secundum commentatorem quod quia loca extrema scilicet medium et circunferentia sunt contraria. nec possunt adinuicem misceri. ideo inter ea non potest esse unum medium tantum: quoniam oportet utriusque extremi naturam saluari in medio. cum ergo non saluentur in uno saluabuntur in duobus medijs quorum unum magis attinet uni extremo: et reliquum magis attinet alteri extremo. ex quo sequitur quod inter locum simpliciter sursum et locum simpliciter deorsum sunt duo loca media scilicet sursum secundum quid et deorsum secundum quid. et inter elementa extrema que sunt ignis et terra sunt duo elementa intermedia. scilicet aer et aqua. et aer qui est leuis secundum quid locatur in loco sursum secundum quid et aqua que est grauis secundum quid locatur in loco deorsum secundum quid.

Inquimus autem continens speciei esse: contentum autem materie. Est autem in omnibus generibus eadem differentia. etenim et in quali et in quanto est. hoc quidem ut species magis, hoc autem ut materia. Et in hijs que secundum locum similiter. Quod quidem sursum determinati. quod autem deorsum materie:

Recapitulat quedam superius dicta. et diuiditur in tres partes: in prima ostendit quod huiusmodi corporum simplicium continens se habet vt forma. et contentum ut materia. In secunda ostendit materiam et est vnius elementorum habere consimilem habitudinem ad seipsam ut est alterius elementorum in tertia ex dictis concludit quandam differentiam elementorum. ibi secunda. Quare et in ipsa. ibi tertia. Habens quidem igitur. De prima dicit. Nos autem

inquimus continens esse speciei.idest habere rationem forme. Contentum autem materie et huiusmodi differentia forme et materie est in omnibus generibus.et enim in quali et in quanto est hoc quidem ut species magis.hoc autem ut materia. et similiter in hijs que secundum locum quod quidem sursum est determinari.i.habet rõem forme cui' ẽ cõtinere et determinare quod autẽ deorsũ materie :cuius ẽ cõtineri et determinari.

Intelligẽdũ quod in oib' pdicamẽtis :in quib' potest eẽ motus inueniuntur cõtraria :quorũ unum est nobilius et reliquũ minus nobile et quod est nobilius dicitur forma:minus autẽ nobile dicitur materia: ut in qualitate albedo dicitur forma. et nigredo materia.et in quãtitate magnũ dicit formam: et paruum materiã.et similiter in loco locus sursũ qui est perfectior dicitur forma.et locus deorsũ dicitur materia Et quia corpora naturalia eandem proportionem hñt adinuicem quã habent sua loca naturalia sequitur quod elementum naturaliter locatũ sursum habet rationem forme:et elementum naturaliter locatũ deorsum habet rationem materie.

Quare et in ipa materia ea que grauis et leuis inquantum quidẽ tale potẽtia et grauis materia:Inquãtum autẽ tale leuis Est quidẽ eadẽ: eẽ aũt non idem queadmodũ corpus et lãgoris susceptibile et sanabile.eẽ autem non idem propter quod quidem neque infirmale esse aut sanabile:

Ostendit materiã habere cõsimilẽ habitudinem ad seipsam:ut est vnius elemẽti et ut est alterius :sic illa elementa habent ad seinuicem dicens. quare et in ipsa materia ea que est grauis:et ea que est leuis inquantũ quidem ipsa est tale potentia.s.deorsum materia est grauis.et habet rationem materie inquantum autem est tale potentia.s.sursum ipsa est leuis et habet rõem forme. ipsa tñ materia scdm se sũpta est quidẽ eadem scdm subiectũ grauis et leuis.secundum esse aũt et rõnem nõ est eadem queadmodum susceptibile langoris: et sanabile sunt idem secũdũ subiectũ esse autem nõ idem propter quod neque infirmabile esse et sanabile esse sũt idem. Intelligendũ quod materia scdm se sũta est eadẽ secundũ subiectũ et naturã oium formarũ generabiliũ et corruptibiliũ per priuationem distinctionis formalis cũ nullam formã in se habeat que sit de eẽntia sua cũ sit simplex natura: ut tamẽ informatur alia et alia forma est alia et alia scdm esse: quia a diuersa forma diuersũ esse in actu suscipit: et a perfectiori forma suscipit perfectius eẽ. et ab imperfectiori imperfectius.ideo cum leuitas sit perfectior grauitate. et elementa leuia elementis grauibus:patet quod materia ut est sub leuitate habet rõnem perfectioris et forme: ut est sub grauitate rationẽ habet imperfectioris et materie.

Habens quidem igitur talem materiam leue et semper sursum. Contrariã autem graue et semper deorsũ. Quod autem alteras quidem horum habẽtes autem sic adinuicem ut hec simpliciter et deorsum et sursum latas. propter quod aer et aqua habent et leuitatem et grauitatem utrunque.et aqua quidem preterquam terre omnibus substat. Aer autem preterquam igni omibus superfertur.

Cõcludit ex dictis differentiam quandam elemẽtorum dicens quod corpus quidem habens talem mãm scilicet maxime dispositã ad leuitatẽ est leue simpliciter. et semper fertur sursum ut ignis hñs aũt materiam contrariã quia maxime dispositam ad grauitatem est graue simpliciter.et semper fertur deorsum ut terra.que autẽ habent materias alteras harũ quia medio modo dispositas sunt sic se habentia adinuicem ut hec simplr talia se habent adinuicẽ quia sũt grauia et leuia in respectu sicut illa sunt grauia et leuia simpliciter. et habent materias latas idest natas moueri deorsũ et sursũ: propter quod aer et aqua:que sunt illa que hñt materias medio modo dispositas habent utrũque scilicet grauitatẽ et leuitatem modo superius exposito idest qualitatẽ que aliquãdo mouet sursum et aliquando mouet deorsum. et dicitur grauitas et aqua quidẽ oibus substat preterquam terre.aer autem omnibus superfertur preterquã igni

Hic dubitatur vtrum in elemẽtis reperiatur corpus leue simpliciter et corpus leue in respectu et corpus graue in respectu. Et arguitur quod non:primo quod non detur elementũ leue aut graue simpliciter sicut dicitur de igne quod est leuis simpliciter. et terra quod est grauis simpliciter: quia illud nõ est leue aut graue simpliciter quo potest dari leuius :aut grauius sed quocunque igne dato potest dari leuior. et quacũque terra data potest dari grauior ergo etc.patet cõsequentia cum maiori. et minor declaratur. quia quocunque igne dato potest dari maior qui uelocius moueretur sursum. et perconsequens esset leuior similiter quacunque terra data potest dari maior que uelocius moueretur deorsum.et per consequens eẽt grauior.

Deinde arguit̃ q̄ non datur elementũ leue aut graue in respectu sicut dicit̃ de aere ⁊ de aqua qꝛ sũmo leui non datur leuius sed aer est sũme leuis ergo aere non dat̃ leuius ⁊ p consequens est leuis simpliciter ⁊ non in respectu q̄ aer sit sũme leuis probat̃ qꝛ cum sit corpus simplex habet leuitatẽ siue grauitatẽ ⁊ p consequens leuitatẽ sũmam ⁊ similimodo põt probari q̄ aqua habꝫ sũmã grauitatem ⁊ p consequens q̄ est grauis simpliciter. Et cõfirmat̃ qꝛ leuitas est forma substãtialis elementoꝝ leuiũ. scilꝫ ignis ⁊ aeris vt sepe asserit cõmentator ergo sequitur q̄ ignis ⁊ aer sũt equaliter leues. pꝫ consequentia qꝛ forma substãtialis non recipit magis ⁊ minus sed equaliter participatur ab illis quoꝝ ẽ forma sed ignis ẽ leuis simplr ergo aer est leuis simpliciter. Et similiter argui possꝫ de aqua qȯ est grauis simpliciter. In oppositum ẽ Aristoteles in littera qui ponit ignẽ leuẽ simpliciter ⁊ terrã simpliciter grauẽ. aerem leuẽ scḋm quid ⁊ aquã grauem scḋm quid. propter q̄ in suis locis nãlibus taliter situant̃ q̄ in loco simpliciter sursũ. s. cõcauatio celi situat̃ ignis. in loco sursũ scḋm quid. s. cõcauo ignis situat̃ aer. in loco deorsum scḋm quid. s. cõcauo aeris situat̃ aqua. in loco aũt deorsũ simpliciter cuiusmodi est cõcauũ aque situat̃ terra. Pro isto dubio pmo est pmittendũ q̄ cum elemẽta sint corpora simplicia ipsa scḋm suas naturas limitant sibi qualitates sũmas non pmixtas cũ contrarijs tam alteratiua q̃ scḋm locũ motiuas: vt ignis calíditatẽ sũmam. ⁊ similiter siccitatẽ ⁊ leuitatẽ: aer humiditatẽ sũmã ⁊ similiter calíditatẽ ⁊ leuitatẽ: ⁊ ita de alijs. Et lꝫ ita sũma sit leuitas aeris in sua specie sicut leuitas ignis in sua. tñ leuitas dicit̃ leuitas simplicit̃ qꝛ scḋm naturã suã solũ mouet sursũ ⁊ ad locũ simplr sursũ tanq̃ ad terminũ vltimate intentũ: leuitas autẽ aeris dicit̃ leuitas in respectu seu scḋm quid: qꝛ scḋm nãꝫ suã non solũ mouet sursũ sed aliqñ etiã mouet deorsum vnde p eandẽ qualitatẽ numero p q̃ aer ascendit ḋ loco terre ⁊ de loco aque ad suã spam: ad candẽ descẽdit de loco ignis. mouet etiã ad locũ sursũ in respectu cuiusmodi est locus medius inter sperã aque ⁊ spaꝫ ignis tanq̃ ad terminũ vltiãte intentũ. ex quib9 sequitur pmo q̄ leuitas ignis ⁊ leuitas aeris differũt scḋm spẽm pꝫ qꝛ vltiãte mouent ad loca differentia specie: sicut sũt locus ignis ⁊ locus aeris. Sequit̃ secũdo q̄ lꝫ leuitas aeris p quãto mouet sursum a loco terre vel aque: dicat̃ leuitas in respectu: ⁊ p quãto mouet deorsũ a loco ignis dicat̃ grauitas in respectu: qꝛ tamen in plurib9 elemẽtis mouet sursũ q̃ deorsũ absolute leuitas ⁊ non grauitas denoiat̃. ⁊ proportionabilit̃ dicatur de grauitate aque ⁊ de grauitate terre. videlꝫ q̄ grauitas terre ẽ grauitas simpliciter: qꝛ scḋm suã naturam mouet solũ deorsũ ⁊ ad locũ simplr deorsum: grauitas aũt aque ẽ grauitas in respectu. qꝛ scḋm suaꝫ naturã non solũ mouet deorsũ sed aliqñ etiã mouet sursũ. Nã p eandẽ q̃litatẽ numero p q̃ aq̃ descendit de loco ignis ⁊ de loco aeris ad suã sperã p eandem ascendit de loco terre: mouet etiã ad locum deorsum in respectu cuiusmodi est locus medius inter speram aeris ⁊ sperã terre tanq̃ ad terminũ vltimate itentuꝫ ex quibus similia corrolaria pꝫ cedẽtib9 elici possũt videlicet qȯ grauitas terre ⁊ grauitas aque differũt specie q̄ licet grauitas aque pro quanto mouet sursum a loco terre dicatur leuitas in respectu. ⁊ pro quãto mouet deorsum a loco ignis vel aeris dicatur grauitas in respectu. tñ absolute debet dici grauitas ⁊ nõ leuitas q̃ qꝛ patent ex dictis de leuitate non aliter declarantur. Quibus taliter premissis infrascripte subiũguntur coclusiones. Prima pclusio non iõ dicit̃ aliquod elementũ graue aut leue simpliciter quia nõ habeat grauius aut leuius se: patet quia pua ps tre ẽ grauis simpliciter ⁊ tñ habet grauius se: ⁊ pua pars ignis est leuis simpliciter: ⁊ tamen habet leuius se: q̃a maior terra ẽ grauior minori ⁊ maior ignis ẽ leuior minori. Secũda coclusio non iõ dicit̃ aliqȯ elemẽtũ graue aut leue simpliciter qꝛ habet grauitateꝫ sine leuitate vel econtra: aut quia aliquod hoꝝ pdicatorum graue leue verificat̃ de eo sine addito: quia aer habet leuitatẽ sine grauitate ⁊ aqua habet grauitatẽ sine leuitate ⁊ aer dicitur leuis ⁊ aqua grauis ⁊ tam̃ neutrũ eoꝝ est graue vel leue simpliciter. Tertia pclusio iõ aliquod elemẽtũ dicit̃ leue simpliciter q̃a in alijs tribus elemẽtis est aptũ natũ solũ ascendere ⁊ eis sup eminere. ⁊ iõ dicit̃ aliqȯ elementum graue simpliciter qꝛ in alijs tribus elemẽtis ẽ aptũ natũ solũ descendere ⁊ eis sub esse. patet ex descriptionib9 grauis ⁊ leuis simpliciter ab Aristotele positis Quarta pclusio iõ aliqȯ elementũ dicit̃ graue aũt leue scḋm quid qꝛ est aptũ natũ in aliquo elemẽto descendere ⁊ in aliquo ascendere: siue alicui elemẽto subeẽ ⁊ alicui sup eminere: patet ex descriptionib9 grauis ⁊ leuis scḋm quid. Quinta pclusio est dandũ aliqȯ elementũ leue simpliciter: ⁊ aliqȯ graue simplr: ⁊ aliqȯ leue in respectu: ⁊ aliqȯ graue in respectu. pꝫ ex dictis. Sꝫ forte cõtradicta instaret aliquis probãdo q̄ aer est leuis simplr: qꝛ nõ solũ in terra ⁊ aqua est aptus nat9 ascẽdere sed etiã in igne qm̃ si spa ignis esset vnũ vas plenũ aere ⁊ supra orificiũ ponat̃ aqua. aqua descendet ad fundũ vasis ⁊ aer ascẽdet. ⁊ simlr posset q̃s arguere q̄ aqua est grauis simplr qꝛ in spa terre est apta nata ascendere qm̃ si esset foramẽ vsq̃ ad centuꝫ ⁊ superius poneretur aqua ipsa descenderet p totã semidiametrũ terre. Respõdet̃ ad primũ q̄ aer positus in spa ignis nõ est aptus natus ascendere supra ignem imediate iõ nõ est leuis simpliciter: si aũt in spa ignis in casu posito ascendit hoc est ex ordine naturali vniuersi qui exigit vt graue non sit imediate supra leui9 se. Ad scḋm dicit̃ q̄ aqua nõ descendet ad centruꝫ in casu posito ex natura propria sed ex natura cõi sibi ⁊ alijs qui vacuuꝫ abhorrent. quibus habitis pꝫ rñsio ad duas rationes factas in principio questionis. sed ad confirmationem secunde rationis cuꝫ dicebatur q̄ grauitas ⁊ leuitas sũt forme substantiales elemẽ

torum: respondet hoc negando quia nulla forma substantialis est imediatũ principium operationis. sed semper indiget aliquo instrumẽto: grauitas autem ꝛ leuitas sũt principia instrumẽtalia ꝛ imediata motuũ elementorum ad sua loca naturalia: ideo grauitas ꝛ leuitas sunt forme accidentales superaddite formis substantialibus elementorum. Et istud posset multis rationibus confirmari primo quia forme substãtiales elementorum non sunt per se sensibiles ex quo sũt substantie: grauitas autem ꝛ leuitas sunt qualitates per se sensibiles sensu tactus. Secũdo quia forme substantiales elemẽtorum ſm cõem opinionem non manent i mixtis: grauitas ꝛ leuitas eorum manent licet sub gradibus remissis. Tertio quia forme substantiales elementorum non sunt contrarie quia substantie nihil ẽ contrariũ grauitas autem ꝛ leuitas contrariantur. Quarto quia forme substantiales elementorum non suscipiunt magis ꝛ minus grauitas autem ꝛ leuitas suscipiunt magis ꝛ minus: quare ꝛc. Ad cõmẽtatorẽ aũt qualiter sit glosandus patuit supra. Mihi tamẽ ad presens videtur ꝙ cõmẽtator fuerit illius opinionis ꝙ grauitas ꝛ leuitas essent forme substantiales elementorum ꝛ quia sunt valde iperfecte ꝛ propinque accidentalibus formis: ideo cum illis cõueniũt i hoc ꝙ sunt intensibiles ꝛ remissibiles contrarietatez habentes ꝛ sensibiles per se ꝛ propter hoc vltra tactus perceptiuos contrarietatũ calidi frigidi humidi ꝛ sicci: posuit tactũ perceptiuum grauis ꝛ leuis: vt patet ex dictis eius secũdo de anima cõmento. c. viij. dum dicit: Sed contraria tactus non videntur haberẽ genus quod dicatur de eis nisi equiuoce: quale eniz quod dicitur de calido ꝛ frigido ꝛ graui ꝛ leui non dicitur nisi pure eqiuoce. ꝛ illud qȯ dictum est de equiuocatione reperitur in hoc noie quale qȯ dicitur de sapore ꝛ colore frigore ꝛ calore ꝛ odore oia eniz hec nominata sunt in predicamento qualitatis ꝛ graue ꝛ leue in predicamento substantie ꝛc. Ecce ꝙ cõmentator dicit ꝙ graue ꝛ leue sunt in predicamẽto substantie ꝛ ꝙ sunt sensibilia tactus: quod nõ dicit pro alio nisi quia vult quod grauitas ꝛ leuitas sint forme substantiales elementorum ꝛc.

Capitulum primum tractatus tertij libri quarti de celo ꝛ mũdo in quo ostenditur numerus elementorum probando ea esse quatuor ꝛ non plura ꝛc.

Uoniã aũt ẽ unũ solum qȯ oibus superfert: ꝛ unũ quod omnib' substat necesse duo alia esse: que ꝛ substãt cuidam: ꝛ superferuntur cuidam

Hic est tertius tractatus quarti libri de celo ꝛ mũdo in quo postꝙ Ar. in precedenti tractatu determinauit de differentijs grauium ꝛ leuium ostendendo qȯ ẽ corpus simpliciter graue: ꝛ corpus simpliciter leue ꝛ corpus graue aut leue in respectũ. Nunc prosequitur declarando numerũ elementorum ꝛ probãdo ea eẽ quatuor ꝛ non plura: cum hoc ostendendo quomõ figura est causa motus: ꝛ quomodo non ꝛ continet duo capitula: in quorum primo ostendit numerum elementorum ꝛ probat ea esse quatuor ꝛ non plura. in 2° ostendit quomodo figura est causa motus ꝛ quomõ non. ibi scõm capitulum. figura aũt non causa. Primam causam diuiditur in tres partes in quarũ pma Ar. concludendo ex dictis ostendit elementa esse quatuor ꝛ non plura. In secũda declarat quoddam superius positum. s. ꝙ omẽ elementũ in sua spera grauitat preter ignem. In tertia reuertitur ad iprobanduz opiniones antiquorum. ꝛ maxime opinionem democriti ꝛ leucippi dicentium corpora esse leuia propter vacuuz ꝛ grauia propter plenũ. ibi scda. In ea quidem igitur ibi tertia. quod aũt necessariũ. Prima adhuc i duas quia primo facit quod dictum est. secundo probat quatuor elementa habere vnam materiam cõmunẽ tãte quantitatis quãte ipsa sunt. ibi quare necesse. De prima Ar. concludendo ex dicits probat elementa esse quatuor ꝛ non plura dicens quoniã aũt est vnũ elementum soluz quod omnibus superfert vt ignis ꝛ solum vnum quod omnib' substat vt terra necesse est solum esse duo alia que substant cuidam ꝛ superferuntur cuidam: vt aer qui substat igni ꝛ superfert terre ꝛ aque. ꝛ aqua que substat igni ꝛ aere ꝛ superfertur terre. Intelligendum ꝙ Ar. videtur hic innuere hanc consequentiam. tantum duo sunt elemẽta extrema. ergo tantum sunt elementa intermedia ꝛ per consequens sequitur ꝙ elemẽta sunt tm̃ quatuor ꝛ cõmenta: cõmento. xxxvij. declarat similem consequentiam de locis elementorum quia proporcionabiliter dicendum est de locis ꝛ de locatis. videlicz tantum duo sunt loca extrema elementorum scilicz medium ꝛ extremum ergo tantum duo sunt loca intermedia: quoniam si loca extrema elementorum sũt tãtũ duo quorum vnus est sicut forma ꝛ reliquus sicut materia vt supra ostensum fuit. Et oportet naturas contrariorum extremorum saluari in medio ergo locus medius habet rationem forme ꝛ rationem materie Sed hec duo non possunt vni soli loco competere nec pluribus ꝙ duobus vt inferius ostendetur ergo sunt tantum duo loca media quorum vnus se habz vt forma ꝛ alius vt materia quare ꝛc. Et tũc ex numero quaternario locorum naturalium elemẽtorum poterimus arguere numerum quaternarium elementorum.

Quare necesse et materias esse tantas quāta quidē hec quatuor: Sic autem quatuor: ut unā quidē omniū cōem. Aliterq; et si fiūt ex inuicem s; eē alterū nihil eni phibet ꝯtrarioꝝ esse iterme dium et unum et plura queadmoduz in coloribus.

Ostendit quatuor elementa habere vnam mām eis cōmunem tante extensionis quante ipsa sunt. di cens quare necesse est materias quatuor elemētorū esse tantas quanta quidem sunt hec quatuor elemē ta quod patet quia eisdem dimensionibus extendū tur proprie materie elementoꝝ et ipsa elementa. ipa autem elementa sunt quatuor vt habeant vnam ma teriam communem omnium. Et hoc potest ostendi aliter idest per alibi dicta scilicet in primo de genera tione. Et si pro quia elementa fiunt ex inuicem et oia talia habent vnam materiam eis cōmunem secūdū subiectum. secundum esse eius est alterum vt est sub alia et alia forma. Et quia fecerat mentionem de con trarijs et medio subiugit q nihil prohibet contrario rum esse medium inter medium et vnuz et plura, qnē admodum in coloribus. Intelligenduz q duplex est materia scilicet prima et secunda. siue remota et p pinqua. materia secunda siue propinqua in diuersis elementis diuersificatur per diuersas dispositiones determinabiles ad diuersas formas substantiales a quibus recipit diuersa esse. sed materia prima siue re mota est indifferens ad omnes formas generabiliū et corruptibilium. et ppterea dicitur esse vna secūdū substantiam omniuz habentium ad inuicem trāsmu tationem. Intelligendum secūdum cōmentatorez cōmento. xxxviij. q Ar. videtur cōtradicere illi qd superius dixit dū demonstrauit elementa media esse duo: quoniam hic dicit hoc esse possibile sed necessa rium. vel forte Ar. hic mouet questionem quaz nō so uit. dum dicit q nihil prohibet contrarium eē me diū vnuz aut plura. et questio sic formatur inter oia duo extrema contraria inter que existit mediū possi bile est vt mediū sit vnum aut plura vno sed ignis et terra sunt duo extrema contraria inter q existit me dium ergo possibile est vt inter hec duo corpora sit vnum corpus medium aut plura vno. quod aūt isto rum sit tenendum hic non declarat vt locum dispu tationis alijs relinquat. cōmtator tamen soluēdo ad istam dubitationem premittit etiam differentiam in ter contraria que sunt in loco et contraria que sunt i alijs predicamentis: quoniam in alijs predicamētis contraria sunt duo in forma. sed possunt esse vnum in subiecto. sed in loco contraria necessario sunt duo in forma in subiecto: quia ergo in alijs predicamen tis contraria possunt esse vnum in subiecto poterit i eis inter extrema contraria reperiri tm̄ vnū mediū quod erit duo in forma: pro quanto pticipabit extre mis contrarijs erit tamen vnū in subiecto. In lo co autem quia contraria non possunt esse vnum in subiecto et oportet extrema contraria saluari in me dio licet fm diminutionem necessariū erit medium esse duo fm subiectū sicut est duo fm formā. In hoc ergo stat responsio q quia albedo et nigredo possūt esse simul in eodē subiecto lz sub gradibus remissis ideo possibile est q in transitu ab albo in nigruz fiat transitus solum per vnū medium qd lz sit duo scdm formam tamen est vnum secundum subiectum: sed quia idem non potest simul esse sursum et deorsum id si inter locū sursum et locum deorsum esse medium quod participet de extremis contrarijs oportebit quod illud medium sicut est duo fm formas contra rias ita sit duo secundum subiectum sic q illorū sub iectorum vnum sit sub vno cōtrario et aliud sub alio quare inter duo loca intermedia qꝝ vnus pticipat de loco simpliciter sursum: diminute tamen: et dicit locus sursum secundum quid: et alius pticipat de lo co simpliciter deorsum diminute etiam et dicitur loc' deorsum fm quid. et ex hijs dictis cōmenta. d mō strari potest q sicut loca extrema elementorum sūt duo tantum: ita loca media eorūdem sunt duo tātuz et ex cōsequenti quod loca elementoꝝ sunt quatuor et non plura: et quia tot sunt locata quod sunt i eorū loca sequitur q elementa sunt quatuor et non plura. ex quib' vlterius patet error temistij qui dixit q ex determinatis hic nō pōt pbari numerus qternari' elementoꝝ: s; solū ex ꝯbinationib' possibilibus quali tatū pmarū: qd ptinet ad librū de generatione. Pos semus etiam hic probare numerū elementoꝝ ex nu mero motuū localiū simpliciuz: eis naturaliter attri butoꝝ ad sua loca naturalia: vt patet quare etc.

In ea quidē igit que ipsius regiōe ha bentiū grauitatē et leuitatez unūqdq; habet grauitatem. Terra aūt i oibus leuitatem non habet: nisi i quib' sup fertur. Propter qd et sub distractis q dem feruntur in ea que deinceps deor sum. Aer quidē in eā que aque regio nez: aqua aūt in eam que terre: sursū aūt in eam que ignis. diuisio igne nō fertur aer nisi ui queadmodū et aqua trahit cū fiat superficies una et uelocius trahat quis sursū latiōe q̄; fert aqua deorsum. Neq; aq̄ i eā q̄ aeris nisi ut nūc dictū ē. Terra āt hoc n̄ patit qm̄ n̄ una superficies pp qd aq̄ q dē in uas ignitū distrahitur terra autem non:

Nunc declarat quoddam superius positū ꝛ duo facit primo hoc. secundo ostendit quod est dare elementum quod in nulo loco habet grauitatem ꝛ elementum quod in nullo loco habet leuitatem. Ibi. quemadmodum autem. De prima declarat quod libet elementum preter ignem in sua spera grauitare dicens vnumquodque elementorum grauitatem ꝛ leuitatem sicut sunt aer ꝛ aqua in ea que ipsius regionem habet grauitatem idest grauitat terra autem in omnibus regionibus elementorum habet grauitatem: leuitatem autem non habet aliqod elementum nisi in illis regionibus in quibus natura iter superfertur. propter ꝛ elementis inferioribus subdistractis idest rectis secundum partem a superioribus feruntur quedam elementa: superiora grauitatē habētia in regionibus suis in ea que sunt deinceps deorsum vt aer quidem in eam regionem que est aque. aqua autem in eam regionem que est terre. sursum autem in eam regionem que est ignis diuiso igne ꝛ remoto secundum partem non feretur aer nisi vi idest violenter quemadmodum ꝛ aqua trahitur violenter sursum a propria spera cum eius superficies fiat vna idest continua inmediate contrahendo aliquid corpus cum quis velocius trahit sursum illud corpus latione idest motu locali quia fertur aqua deorsum in proprium locum Unde aqua neque prono non fertur in eam regionem que est aeris nisi vt nunc dictum est. s. per violentiam. terra autem hoc non patitur. s. quod non violenter trahatur sursum ad regionem aque per ascensum alicuius corporis eam tangentis quoniam eius superficies non est vna idest continua propter quod aqua quidem in vas ignitum sibi superpositum ꝛ secundum eius orificium applicatum distrahitur seu rarefit ꝛ per ipsum violenter ascendit: terra autem non Intelligend m primo quod cōmentator cōmento trigesimonono tangit vnum modum saluandi quod aer ꝛ aqua in suis regiōibꝰ sīt magis graues qꝫ leues licet tamē i illis non grauitent. dicens quod imo talia dicuntur quia in suis regionibus faciliꝰ impelluntur quia sursum. ꝛ cum inceperint ab extrinseco moueri continuant motus illos ex se al quod tempus. Intelligendū secundo qꝫ aristotiles declarat per quedam experimēta quod longe facilius aqua trahitur sursum quia terra primum est de corpore plano supposito aqua quod si sursum trahatur secum trahitur aqua si autem terre superponatur ꝛ trahatur sursum non trahitur secum terra. cuius causa est. quia superficies aque est vna idest cōtinua. ꝛ propter eius humiditatem facit cum superficie corporis sibi contigui quodammodo superficiem vnam quare simul trahuntur hoc autem non accidit de terra que quia sicca est habet superficiem discontinuam que cum superficie corporis sibi contigui non facit vnum imo non trahitur simul secundum experientiā est de vase habentia orificiū strictum qꝫ si inflametur ab igne ꝛ secundum orificium in aqua submergatur ascendit aqua uersus fundum vasis terra autem non sic facit si tale vās sibi similiter supponatur illius autem aq̄ ascensus tres cause a cōmentatore assignātur. Prima est quia aer in vase inclusus ad naturam ignis conuersus ascendit ad fundum ipsius quem insequitur aqua cum eo contigua modo superius dicto. secunda causa est quia a frigiditate aque aer existens in vase inspissatur ꝛ in minori efficitur loco propter quod ascendit aqua ad locum replendum ne vacuus relinquatur. tercia causa est quia aqua postquam attracta fuerit mouetur per amplius tempus ab̄ītrīn seco quam fiat attractio versus corpus attrahens ipsum condempsando. ꝛ prima causa precedit secundam ꝛ secunda precedit tertiam ꝛ si argueretur qꝫ si supposito ali vase ipsi terre non ascenderet terra cū ipsa frigida sit ꝛ habet aerem in vase inclusum condensare tunc sequeretur quod in vase vacuum remaneret. Respondetur negando consequentiā quia aer. exterior per poros terre ingrediens aut etiam in ipsis poris inclusus ascenderet ad vas replendum vel forte vt sepe in similibus accidit vas ipsum frangetur. posset etiam attrahens tam forte esse quod ascenderet terra licet multo difficilius quia aqua.

Quemadmodum autem neqꝫ terra sursum neqꝫ ignis deorsum fertur sublato aere nullam enim habet grauitatem. Neqꝫ in ea que ipsius regione quemadmodum neqꝫ terra leuitatē. Ferūtur autem deorsum duo sub distractis. Quoniam hoc quidem simpliciter graue est quod omnibus substat hoc autem ad aliquid graue ens in eam que ipsius regionem aut quibus superfertur propter similitudinē materie.

Ostendit quod est dandū qꝫ elemētum in nullo loco habet leuitatem dicens quemadmodum aut m neque terra fertur sursum ita neqꝫ ignis fertur deorsū sublato aere nisi vt quia ignis nullam habet grauitatem neque in ca ue ipsius regione quemadmodū neque terra habet leuitatem in sua regione duo autē elementa media feruntur deorsum subdistractis elementis inferioribus vt dictum est. Et causa dictorum est quoniam hoc quidem scilicet terra est simpliciter graue quod omnibus substat hoc autem scilicet aqua est ens graue ad aliquid ꝛ in respectu.

quia in ordine ad ea quibus naturaliter substat: et in ordine ad eam regionem que ipsius est. aut leue in ordine ad ea quibus naturaliter superfertur propter similitudinem materie. et propter habere materiam in aliquo modo simile dispositam cum materia simpliciter grauis conuenit. n. aqua cum terra in frigiditate que est causa grauitatis.

Et proportionabiliter est dicendum de leui simpliciter et de leui secundum quid. Quod leue simpliciter vt ignis omnibus suprafertur: sed leue secundum quid vt aer solum quibusdam suprafertur propter ipsum habetur materiam aliquo modo similiter dispositam cum leui simpliciter. Nam aer conuenit cum igne in caliditate que est causa leuitatis. Cuidam autem substat ut igni. Intelligendum quod commentator tenet quod quodlibet elementum habet tantum duas qualitates primas: unam summam et aliam remissam vt ignis summam caliditatem et remissam siccitatem. et ita de alijs. Ad quod ponendum forte fuit motus propter id quod dicit Ar. in secundo de generatione quod ignis est primo calidus. aer primo humidus. aqua primo frigida. terra primo sicca. Ex quo vlterius dat commentator causam quare aer est magis grauis quam leuis in regione sua: dicens hoc esse: quia humiditas est maior in eo quam caliditas et humiditas est causa grauitatis et caliditas leuitatis. quare et cetera. hec tamen ratio non uidetur ualere. quoniam ea data sequeretur quod aqua esset grauior terra: quia aqua est frigidior terra. et frigiditas est principalissima causa grauitatis. Item aqua habet humiditatem que est magis causa grauitatis quam siccitatis quam habet terra. quoniam si siccitas esset causa grauitatis ignis non esset leuis simpliciter quod tamen est falsum.

Quod autem necessarium facere equales differentias ipsis manifestum: si quidem enim una materia omnium puta aut uacuum: aut plenum. aut magnitudo aut trianguli aut omnia sursum. aut omnia deorsum feretur altera autem latio non erit. Itaque aut leue nihil erit simpliciter. si omnia declinant. et magis eo quod ex maioribus sint corporibus. aut ex pluribus aut quia plena. Hoc autem uidemus. et ostensum est: quia similiter deorsum que semper et ubique fertur et sursum Si autem uacuum aut aliquid tale quod semper sursum non est quod semper deorsum. Et intermediorum utique quedam erunt deorsum uelocius terra. In multo enim aere trianguli plures aut solida aut parua erunt Non uidetur autem neque una particula aeris deorsum lata. Similiter autem et in leui si illud faciat aliquis superabundare materia:

Reuertitur ad reprobandum opiniones antiquorum et maxime democriti et leucippi de causis grauitatis et leuitatis. Et diuiditur in duas sicut duas rationes facit. ibi secunda. Si autem duo. De prima dicit quod est manifestum quod est necessarium facere differentias motiuas elementorum ad sua loca equales numero ipsis elementis scilicet quattuor vt dictum est. Siquidem enim esset vna materia propinqua omnium elementorum ratione cuius mouerentur ad sua loca. puta aut vacuum aut plenum. aut magnitudo. aut trianguli secundum varias antiquorum opiniones tunc aut omnia elementa ferentur sursum. aut omnia ferentur deorsum. Altera autem latio non erit ipsorum elementorum. Et hoc sic declaratur: quia si omnia declinant magis uersus deorsum: eo quod ex maioribus corporibus vt aliqui dixerunt. aut quia ex pluribus triangulis vt alij. aut quia plena: ut alij. tunc nihil erit simpliciter leue. hoc autem uidemus falsum esse. quoniam ostensum est quod similiter sicut est corpus quod semper et vbique fertur deorsum. sic et sursum. Si autem dicatur vacuum aut aliquid tale esse illud propter quod corpus semper mouetur sursum non est tunc corpus quod semper mouetur deorsum. et elementorum intermediorum quedam erunt uelocius mota deorsum ipsa terra: quod probatur in multo enim aere erunt plures trianguli aut solida aut parua scilicet corpora athomalia quam in parua terra. non autem uidetur neque vna particula aeris deorsum lata. Similiter autem dicendum est et in leui si aliquis faciat illud scilicet leue propter vnam materiam propinquam in superabundare. Intelligendum sicut etiam superius tactum fuit quod si vacuum esset causa leuitatis in corporibus. et plenum grauitatis: cum in omnibus corporibus sint plenum et vacuum secundum illos antiquos. nec sit dare corpus simpliciter plenum: nec corpus simpliciter uacuum: tunc non esset dandum corpus graue simpliciter nec corpus leue simpliciter. sed solum graue aut leue in respectu: quod tamen est falsum.

Et similiter argui posset contra alias opiniones ut diffuse superius fuit ostēsum.

Si autez duo intermedia quomodo erunt facientia que faciūt aer ⁊ aqua puta si quis dicat esse uacuuz ⁊ plenū Ignem quidez igitur uacuū: propter quod sursum. terram autem plenum propter quod quidez deorsum. aerez autem plus igne habere: aquam aūt terra. erit enim quedā aqua que plus habebit ignem pauco aere ⁊ aer multus pauca aqua terram plurē. Quare oportebit aeris quandam multitudinem velocius ferri deorsū aqua pauca. Hoc autem non uidetur nequaqz nunquā. Necesse igitur queadmodū ⁊ ignem sursum: quia tale habet: puta uacuuz. alia autem non et terrā deorsum: quia plenum habet ⁊ aerem in eū qui ipsius ⁊ superius aqua quoniam tale aliquid habet et aqua deorsum quia tale aliquid. Si aūt erat unum ad ambo aut duo ambo autē duo existūt. utrunqz erit aliqua multitudo utriusqz que excedet et aqua quidem aere pauco ad sursum ⁊ aer aqua ad deorsum quemadmodum dictum est multotiens

Adducit secundā rōnem. ⁊ dicit: Si autem inter ignem ⁊ terrā sunt duo elementa intermedia. s. aer: ⁊ aqua quomodo erunt facientia que faciunt si quis dicat vacuum et plenuz esse cās leuitatis et grauitatis. ⁊ ignem quidem eē uacuum propter quod fert sursum. terrā autem esse plenū propter quod fertur deorsum. aerem aūt plus habere de igne quā ō terra. aquaz autem plus habere de terra quā de igne: propter quod est grauior aere. Tunc eni contra istō argueretur: quia illo dato sequeretur ꝙ erit quedā aqua scilicet magna que habebit plus igne pauco aere. ⁊ multus aer habebit plurem terrā pauca aq̄: quare oportebit quādam multitudinem aeris scilicet magnaz uelocius ferri deorsū pauca aqua. hoc aūt nequaquā ⁊ nunquā uidetur. quemadmoduz igitur non est ignem moueri sursum: quia ignis habet tale principiū: puta vacuum: alia autem non. et terra deorsum: quia habet plenum. Sic erit necesse aerem moueri in eū locū qui ipsius et superius aq̄ quoniam habet tale aliquid aliquod aliud principium motus quā habeat ignis aut terra. Et similiter est dicendū de aqua ꝙ habet aliud principiū motus quā alia tria elementa. quoniā si erat vnū principiū motus ad ambo. s. aerem et aquaz: aut duo ad ābo ut vterqz erūt duo principia per eorū mixtionem vt antiqui dicebant: tunc utriusqz erit aliqua multitudo ad deorsum: quemadmodū dictum est multotiens ita ꝙ magna quantitas aeris uelocius mouebitur deorsum quā parua quantitas aque. ⁊ nō soluz magna quantitas aque. ⁊ per cōsimilem cām ⁊ silr argui posset de motu sursum: ꝙ magna quantitas aque uelocius ascenderet pua quātitate aeris: que omnia sunt falsa ⁊ contra sensum. Intelligendū: ꝙ ex dictis Ar. sequitur ipsum velle ꝙ sicut elemēta sunt quattuor eorū principia instrumentalia: quibus mouentur ad sua loca naturalia et declaratuz fuit prius. ⁊ non unū tantum aut duo: vt plures antiquorum uoluerunt. Intelligendū vlterius ꝙ si aliquis diceret volēdo respōdere rationi Ar. ꝙ nō sequitur ꝙ multa aqua in qua regiōe terre ul' aque uelocius debeat ascendere pauco aere: quia lz plus habeat de uacuo pauco aere: plus eti habet ō pleno. ⁊ plus habet de pleno quā de uacuo. ideo in regione terre radius ascendit. ⁊ in sua regiōe quiescit. Contra adhuc instatur: quia saltem sequitur cōtra illos antiquos ꝙ non pñt assignare cām quare multa aqua uelocius descendit quā pauca: cū in eis sit equalis proportio pleni ad uacuū. ⁊ quare multus aer uelocius ascendit quaz paucus ex quo in eis ē eq̄lis proportio uacui ad plenum quare ⁊c.

Capitulū secundū tractatus tertij libri quarti de celo ⁊ mundo in quo ostenditur quomodo figura est causa motus ⁊ quomodo non.

Figure autem non causa eius quod est ferri simpliciter aut deorsum aut sursum sed eius quod uelocius aut tardius. propter autem causas nō difficile uidere.

Istud ē secundū capitulū tertij tractatus libri q̄rti de celo ⁊ mundo: in quo postquā Ar. in precedēti capitulo declarauit numerū elementorum probando ea eē quattuor ⁊ nō plura. nūc ostendit quomodo figura ē causa motus ⁊ quomodo non. Et diuiditur in duas partes: quia primo proponit intentū. secundo prosequitur. ibi. Dubitatur enim. Dicit de prima ꝙ figure non sunt cā eius qd ē ferri simpliciter ut deorsū aut sursū sed sunt causa eius quod ē fer

ri uelocius aut tardius: propter quas autem causas non difficile est uidere. Intelligendum secundum commentatorem commento .xlij. q Ar. introduxit istud capitulū ad obuiādū opionibus ātiquorum q dixerunt elēta hēre figuras q sunt cā grauitatis aut leuitatis in eis vt q ignis h3 figurā piramidalē3 q ē cā leuitatis. et q tra h3 figurā qdratā que ē cā grauitatis. et q elementa media hn̄t figuras medias inter istas pp quas inueniūtur in dispōne media in grauitate et leuitate. Istō.n. destruxit Ar. in 3° ondendo elēta nō hēre figuras p se nedū q hēant figuras que sit cā grauitatis aut leuitatis i eis. et iō hic cōfirat ondēdo q figura ñ ē cā mot' s3 uelocitatis aut tarditatis ipi'.

Dubitatur enim nunc propter quid lata ferrea: et plumbum amplius in aqua. alia autem minora et minoris grauitatis si sunt rotunda aut longa puta acus deorsum feruntur. Et quare quedā propter paruitatem amplius et alia terrea et puluerēa utique in aere.

Prosequtur ō itento. Et diuidit in tres q3 pmo ppōnit duas dubitatiōes. scdo rn̄det ad eas fm democritū. 3° rn̄det fm ppriā intentiōem. ibi secūda. De his āt. ibi tria. Qm̄ aūt. dicit ō pria: q dubitatr nūc ppter quid corpa ferrea lata et subtilia. et plūbu3 similr āplius morātur in aq̄. et nō descendūt alia aūt corpa minora et minoris grauitatis: sic rotūda et longa: puta aeris deorsū ferūtur. et qre quedā corpora grauia ppt puitatē āplius morātur in aq̄ et ñ descendūt sic furfures. et alia corpa pua terrea et puluerea utiq3 morātur et nō descēdunt in aere sicut corpora dicta athomalia per aerem volitantia.

De his autem omnibus putare quidem causam esse: quemadmodum democritus non recte habet. Ille.n. inquit eleuata calida ex aqua sursu3 pellere lata habentium grauitatem: stricta autem decidere. pauca enim esse contra pulsantia ipsis. Oportebat enim in aere adhuc hoc magis facere quemadmodum instat et ille ipse. Sed instās soluit debiliter: ait enim non in unum impetum facere sion dicens sion motum eorum que sursum feruntur corporum.

Adducit rn̄sionē democriti ad istas dubitatōes dicens q ñ recte h3 ō his oibus putare cām eē quēadmodu3 democritus. ille.n. inqt multā elēa eleuata ex aqua ascendentia pellere sursu3 corpa lata de nūero hn̄tiū grauitatē. corpa āt stricta decider pauca eni cōtigit esse ex vaporibus ab aq̄ ascendētibus cōtra pulsātia siue resistentia ipis. Sed cōtra hoc istatur queādmoō et ille istat cōtra seipm. qm̄ oporteb at hmōi corpa ascendētia i aere adhuc hoc magis facere quā in aq̄: cū in aere ples ascēdāt vapores quā in aq̄. s3 democritus istās ōbiliter soluit. ait.n. sion siue vaporem motū de nūero eorum corporu3 q sursū ferūtur nō i aere facere impetū in vnū. id est vnitum sicut facit in aqua sed dispergitur et rarificatur ppter aeris subtilitatem. quare minus resistit quā faciat in aqua. iō in aqua pōt aliquorū corporū phibere descensū: quorū descensū in aere nō pōt phibere. Intelligendū fm cōmentatorē commento xliij° q corruptio sermōis democriti est manifesta. quoniā si ex aqua ascendunt uapores necesse est q vapores qui ascendūt ex aere hēant maiore3 continuitatem quā ascendentes ex aqua: quia eorū ascēsui minus resistit aer quā aqua. et si habebit maiorē cōtinuitatem in aere quā in aqua hn̄t minorē expāsionem: et corpibus descendentibus magis occurrunt et eis magis resistent in aere quā in aqua. Cuius oppositū dixit democritus. quare. etc.

Quoniā aūt sunt hec quidē facile diuisibilia continuorū. hec aūt minus diuisiua autē eodē modo. hec quide3 magis. hec aūt minus has esse putādum cās. Facile diuisibile quide3 igitur quod bene terminabile: et magis quod magis. aer aūt magis aqua talis: aqua aūt terra et minus utiq3 in unoquoq3 genere magis de facili diuisibile et distrahitur facilius:

Rn̄det ad dubitatiōes motas scōm propriā intētionem. Et diuidit in quattuor. pmo premittit vnū quod facit ad ppositū ostendendū. Secundo soluit dubitationem primā. Tertio soluit dubitatiōem secundā. Quarto epilogat. ibi secunda. Habentia q dem igitur. ibi tertia. Quoniā autem grauitas. ibi quarta. De graui quidem igitur. De primo premittit q de nūero corporum et continuorum quedam sunt de facili diuisibilia vt ignis et aer que sunt rara et quedam de difficili ut aqua et terra que sunt densa. et similiter quedam sunt faciliter diuisa: vt dura magis grauia et acuta. et quedam difficulter ut mollia minus grauia et lata. Unde dicit. Quoniam aūt corporum et continuorum sunt. hec quidem facile diuisibilia. hec autem minus. et diuisiua eode3 modo sunt aliqua magis et aliqua minus. Et aer quidem est magis facile diuisibilis aqua: et aqua

terra ⁊ vtiqꝫ in vnoquoqꝫ gñe horũ corporũ minuſ ē magis ꝺ facili ꝺiuiſibile ⁊ magis facile ꝺiſtrahit: quã maius quia eſt minoris reſiſtẽtie.

Habentia quidem igitur latitudinez propter multũ cõprehendere ſemper manent propter non diſtrahi quod plus de facili. Econtrario aũt habentia a figuris propter pauca comprehendere ferũtur deorſũ propter diuidere facile. Et i aere multo magis: q̃tꝫo magis de facili diuiſibilis aqua ē.

Soluit ꝺubitationē primã ꝺicẽs ꝙ corpa ferrea aut plũbea ſubtilia et lata nõ deſcẽdũt in aq̃ qꝛ multã aquã cõprehẽdũt q̃ eis reſiſtit: ⁊ ꝓhibet eoꝝ ꝺeſcenſũ ſua dẽſitate rotũda ãt aut oblõga modicam cõprehendũt aquã: q̃ ſue ꝺiuiſiõi nõ põt reſiſtere ꝑꝑ qꝺ in eadē ꝺeſcendũt. Uñ ꝺic. hñtia quidē igr̃ latitudinē ꝓpt̃ multũ cõprehẽder̃ de ipſa aq̃ ſemꝑ manẽt ꝓpt̃ qꝺ plus ē de aq̃ nõ diſtrahi .i. diuidi de facili. cõtrario ãt. mõ hñtia figuras .ſ. rotũdas uł oblõgaſ ꝑꝑ ipſa pauca cõprehẽdere ꝺ aq̃ ferũtur deorſũ ꝑꝑ ꝺider̃ ipm facile. ⁊ hmõi corpa młto magł ꝺeſcẽdũt i aer̃ q̃nto aer ē magł ꝺe facili diuiſibilis ipſa aq̃.

Quoniã ãt grauitas hꝫ quandã uirtutẽ ſecũdũ quã fertur deorſũ ⁊ continua ad nõ diſtrahi. Hec itaqꝫ adinuicem cõparẽtur. Si eni excedat uirtuſ grauitatis que i cõtinuo ad diſtractionem et diuiſionẽ trãſibit deorſum ueloci⁹. ſi ãt debilior ſit ſupernatabit

Soluit dubitationē dicẽs ꝙ ꝺebẽus cõꝑare adinicē potentiã corꝑis ꝙ ꝺꝫ mediũ ꝺidere ⁊ ꝑ ipſũ deſcender̃ ⁊ reſiſtẽtiã medij q̃ r̃ſiſtit ne diuidat̃: ſi potẽtia corꝑis ꝺidẽtis fuerit maior reſiſtẽtia medij: tũc ꝺeſcendit i eo. ſi ãt fuerit mĩor ſuꝑnatabit. Dicit g° q̃m ãt grauitas hꝫ q̃ndã virtutē ſiue potẽtiã: ſcꝺm quã fert̃ ꝺeorſũ ꝺidẽdo mediũ ⁊ corꝑa cõtinua q̃ ſt̃ media i motibus rectis hñt q̃ndã potentiã ad nõ diſtrahi .i. diuidi: ſi volumus uidere an graue i medio poſitũ deſcẽdat. hec itaqꝫ adinuicē cõparẽtur .ſ. potentia grauis diuiſiua ⁊ reſiſtẽtia medij. ⁊ ſi virtus grauitatis diuiſiua excedit eã: q̃ ē in cõtinuo .i. m° ad diſtractionē ⁊ diuiſionē tũc graue trãſibit deorſũ ⁊ tãto velocius quãto magis excedit. ſi ãt ſit debilior ſuꝑnatabit. Intelligẽdũ ꝙ ex hijs ꝺcis appet ſolutio ad ſecũdã ꝺubitationē. Nã cũ q̃rebat̃ ꝺe q̃buſdã corꝑibus grauibus q̃re ꝺeſcẽdũt in aere ⁊ nõ in aq̃ vt furfures. ⁊ ꝺ q̃buſdã alijs q̃ in aer̃ nõ ꝺſcẽdũt vt ſũt quedã corpuſcula que in aere a ſole illũinata ſuꝑnatare uidẽtur. Rñdet̃ ad ꝑmũ ꝙ aer ꝑꝑ ei⁹ ſubtilitatē minus reſiſtit diuidẽti quã aque que ē groſa. iõ cũ grauitas furfuris ſit potẽtior reſiſtentie aeris. ⁊ minus potẽs reſiſtentia aq̃. hec ē cã q̃re ꝺſcẽdit i aere ⁊ ſuꝑnatat in aq̃. Ad ſecũdũ ãt ꝺr̃ ꝙ illa corpuſcula ꝑꝑ eorũ ꝑuitatē ſt̃ adeo pauce potẽtie ꝙ ñ ſufficiũt aeris reſiſtentiã ſuꝑare. ⁊ ex cõſequẽti: neqꝫ aerē ꝺidere ⁊ ꝑ ipſũ deſcendere. iõ in ipſo ſuꝑnatãt. Intelligenꝺ vlterius ꝙ ex ꝺcis in ſolutionibus iſtarũ ꝺubitationũ ꝺeclarat̃ ꝙ in iſto capło ꝑncipalit̃ intẽditur .ſ. quomõ figura ē ꝑ ſe cã motus. et quomõ nõ. pꝫ .n. ꝙ figura nõ ē ꝑ ſe cã mot⁹: cũ non ſit ꝺ uirtutibus actiuis ſiue motiuis. põt tñ ꝑ accñs eẽ cã motus ꝓ quãto aliqꝺ corpus i aliq̃ m° mouetur: cũ vna figura i q° nõ mouet̃ cũ alia figura ut pꝫ ex ꝺcis. põt .n. eſſe figura cã uelocitatis aut tarditatis mot⁹. q̃m iõ mobile in diuerſ tꝑibus motuꝫ per idē medium: cum vna figura moueretur uelocius. ⁊ cum alia tardius vt patet ad ſenſum.

De graui quiꝺ igit̃ et leui et circa ipa accñtib⁹ ꝺterminatũ ſit nobiſ hoc mõ.

Epilogat cõtinuãdo ſe ad libꝝ ſequẽtē iſtũ .ſ. ꝺe gñatiõe ⁊ corruptiõe ꝺicẽs ꝺ graui q̃dē igr̃ ⁊ leui. et ꝺ accñtibus circa ipſũ ꝺeterminatũ ſit a nobis h° mõ ꝺe generatiõe autem ⁊ corruptione eorum que natura fuerit ꝺicẽus i a° li° imediate iſtũ ſequentē q̃ ē tꝫiuſ i ordie libroꝝ naturaliũ. ⁊c.

Gaietani vincentini phi ꝑſtãtiſſimi in libros Arꝫ. ꝺe celo ⁊ mũdo expoſitio cũ ipſo Arꝫ. ꝺiligenter venetijs impſſa ãno a natali chriſtião. Mcccclxxxiiii°